DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII

LIBER TERTIUS.

TITULUS I.
DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

CAP. I.

Cum celebratur, divisus esse debet Clerus a populo.

Ex Concilio Maguntino *a*

UT Laici secus altare, quando sacra mysteria celebrantur, stare vel sedere inter Clericos non præsumant: Sed pars illa, quæ *b* cancellis ab altari dividitur, tantum psallentibus pateat Clericis. Ad orandum vero & communicandum Laicis & fœminis (sicut mos est) pateant sancta sanctorum.

CAP. II.

Breve, nec potest brevius summari.

Ex Concilio Pictavien. *c* (*an.* 988.)

CLerici arma portantes *d*, & usurarii excommunicentur.

CAP. III.

Presbyter habens populum, debet habere Clericum, qui secum cantet, & in aliis hic expressis eum juvet.

Ex Concilio Maticen. *e*

UT quisque Presbyter *f*, qui plebem regit, Clericum habeat, qui secum cantet, & epistolam & lectionem legat, & qui possit scholas tenere, & admonere suos parochianos, ut filios suos ad fidem discendam mittant ad Ecclesiam: quos ipse cum omni castitate erudiat.

CAP. IV.

Non potest brevius summari.

Gregorius. *g* IX. (*an.* 1235.)

SI quis ex Clericis comam *h* relaxaverit, anathema sit.

CAP. V.

Breve est, & non aliter summatur.

I. *Ex Concilio Carthaginensi. i* (*an.* 390.)

CLericus neque comam nutriat, neque barbam.

CAP. VI.

Clericus non professus, nec in sacris existens, potest uxorem ducere, sed iterum tondebitur si vult gaudere privilegio Clericali, vel dispensative tenere beneficium. h. d. secundum modum, qui est magis consentaneus literæ, secundum quem ponit unum casum duntaxat.

Ex Concilio Triburien. *a* (*an.* 895.)

II. CLericus si tonsura dimissa uxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu, nec monasterio a parentibus traditus, uxorem permittatur habere, & iterum tondeatur: nec in vita sua uxorem dimittere audeat.

CAP. VII.

Clericus debet tonsuram deferre: & si non vult, potest invitus a suo superiore tonderi.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepisc.* (*an.* 1170.)

III. CLericus *b*: [*&* ĩ] Clerici, qui comam nutriunt & barbam *c*, etiam inviti a suis Archidiaconis tondeantur.

CAP. VIII.

Frequentans monasteria Monialium, & monitus non desistens, si Clericus est, deponitur: si Laicus, excommunicatur.

Idem *in Concilio Lateran.* d (*an.* 1170.)

MOnasteria *e* Sanctimonialium, si quisquam Clericus sine manifesta & rationabili causa frequentare præsumpserit, per Episcopum *f* arceatur: & si non destiterit *g*, ab officio Ecclesiastico reddatur immunis. Si Laici, excommunicationi subdantur, & a cœtu fidelium fiant penitus alieni.

CAP. IX.

Episcopus potest statuere in Ecclesia certum numerum Clericorum secundum ipsius facultates, qui vivant in communi, & contradictores ad hoc compellere: & istos in communi viventes, potest absolvere ab excommunicatione incursa, propter injectionem manuum in socium.

Gregorius *h* VII. (*an.* 1180.)

QUoniam *i* (ut ait Scriptura) (*&* *infra.* α) Statuimus, ut facultatibus Ecclesiarum vestrarum, proventibus & expensis diligenter inspectis, certum in eis valeatis ponere numerum Clericorum & statuere, ut bona eorum veniant in commune, in una domo vescantur, atque sub uno tecto dormiant & quiescant. Si qui vero contradictores extiterit, licitum vobis sit per suspensionem officii & beneficii, aut graviori etiam pœna, si opus fuerit, ad hanc observantiam eos appellatione non obstante compellere. Indulgemus etiam, ut si quisquam eorum, qui simul vivunt, pro manus *k* injectione in socium, a communione meruerit fieri alienus, reconciliandi & pœnitentiam imponendi potestatem plenariam habeatis, nisi forte atrocitas facti pœnam graviorem expectet. *l*

---

a *Anton. August. in notis ait esse ex Conc. Turon. 2. c. 4. al. African. vid. Micrologus. c. 9.* b *Quæ a cancellis.* c *Nanetens. al. Pictavenens.* d C. 2. *eod. tit. in 1. compil. Clem. de excess. præl.* e *Maticenen. al. Nanetens.* f *Burch. lib. 2. decr. c. 56. Ivo p. 6. c. 152. & c. 7. eod. tit. in 1. comp.* g *Deest, nonus, in antiquis.* h *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* i *Conc. Carth. 4. c. 44.*

a *Al. Maguntinens. al. Triburiens.* b *Cap. 6. eod. tit. ne Cler. vel Monach. in 1. comp.* c *Hæc 2. verba, & barbam, desunt in omnibus manuscr.* d *sub Alex. III. c. 11.* e *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil.* f *Ab Episcopo arceatur.* g *Al. desierit.* h *Al. IX. al. VIII. al. IV. al. III. sed ut plurimum legitur octavus.* i *Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. confert Concilium Tol. IV. can. 23. Refert Grat. 12. q. 1. c. 1.* k *manuum.* l *exposcat.*

(α *Proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua, sicut ex sensualitate vergit caro in culpam, ita virore spiritus præcedente, & subsequente divina gratia, animus niti debet ad veniam, & remedia semper inquirere, quibus irruentes occasiones mortis valeat declinare. Inde siquidem est, quod intelligentes multa ex defectu proprio, multa ex aliena malitia in vestris Ecclesiis pervenisse, quæ aut delictum in se, aut occasionem habent delinquendi, per auct. Apost. sedis, cui ex dispositione Domini deservimus, prout datur ab eo, decrevimus obviandum, & auct. in vobis Episcopalis officii ad resecanda nociva in subditis vestris, & inserenda utilia scriptis Apostolicis muniendam, recolentes quod in veteri lege præcepit Dominus, dicens: Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet Sacerdos, subjiciens mane ligna per singulos dies.*)

CAP. X.

Ecclesiastici Judices & delegati gratis judicare debent, nec exigere possunt decimam, vel aliam quotam litis, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Innocentius III. *Prælatis & Clericis Lombardiæ.* (*an.* 1210.)

CUm ab omni *a* specie mali præcipiat Apostolus abstinere: (*& infra.* α) Sane ad audientiam Apostolatus nostri pervenit, quod cum ex delegatione nostra causas suscipitis pertractandas, more *b* secularium super decima litis vel parte alia, pro diversa terrarum consuetudine præter expensas victualium cum litigantibus, receptis pignoribus, pro salario convenitis. Nos attendentes, quod ad hoc vobis & aliis Clericis sint Ecclesiastici reditus deputati, ut ex ipsis honeste vivere debeatis: (*& infra.* β) Ideoque mandamus, quatenus ab hujusmodi exactionibus de cætero abstinentes *c*, vigorem judiciarium gratis studeatis litigantibus impertiri: non obstante quod in fraudem a quibusdam proponitur, quod id exigatur nomine assessorum: cum nec justum judicium Judici vendere liceat, & venales sententiæ ab ipsis etiam secularibus legibus reprobentur.

(α *Nos qui licet indigni constituti sumus a Deo super gentes & regna, ut juxta verbum Propheticum evellamus & destruamus, ædificemus & plantemus, summopere debemus satagere, quatenus evellamus vitia, plantemus virtutes, destruamus iniqua & ædificemus honesta. Sicque nostra solicitudine mediante prava transeunt in directa, & aspera convertuntur in plana: licet autem hujusmodi nostræ solicitudinis labor generaliter debeat ad omnes extendi, quia sapientibus & insipientibus sumus in justitia debitores: tamen specialiter ad Clericos, qui dormire debent a vitiis, ut sint pœnæ columbæ deargentatæ, ne quid appareat in illis, quod obfuscet candorem Ecclesiasticæ puritatis.*)

(β *Nec vos oporteat ad turpia lucra manus extendere, vel ad iniqua munera oculos inclinare. Cum ergo opera vestra lucere debeant Laicis in exemplum, nec vos deceat ad instar secularium ad turpe compendium victus occasionem arripere. v. v. p. a. f.*)

CAP. XI.

Ad evitandum scandalum, possunt Religiosi diversi habitus, missi ad prædicandum de novo conversis, se in unum superiorem habitum & propositum conformare.

Idem *Livonienſ. Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt, fratribus.* (*an.* 1210.)

DEus qui Ecclesiam *d* suam nova semper prole fœcundat: (*& infra.* α) Ne igitur, si dispar in vobis observantia fuerit, & dissimilis habitus apud eos, quibus unum Evangelium prædicatis, scandalum suscitetur: Mandamus, quatenus eo non obstante, quod inter vos Monachi sunt, & Canonici regulares, vel alii etiam regularem vitam sub alia districtione *a* professi, omnes pariter in unum regulare propositum & honestum habitum, quantum ad hoc spectat officium, conformetis.

(α *Volens hæc moderna tempora conformare prioribus, & fidem catholicam propagare, prædecessoribus vestris & vobis post eos pium inspiravit affectum, ut Livonen. ingressi provinciam paganis evangelizetis nomen Domini nostri Jesu Christi, eorum sequentes exemplum, quibus in Evangelio legimus esse dictum: Euntes, docete omnes gentes., baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti: & de quibus Evangelicus sermo subjunxit: Illi autem profecti, prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Attendens etenim Evangelicus ille paterfamilias, quod messis est multa, operarii autem pauci, adhuc mittit operarios in messem suam, & in hac quasi in decima hora vineæ suæ vere vos deputat vinitores, quorum labores pari cum primis denario recompenset. Unde cum Evangelizandi officium eo assumpseritis inspirante, qui facit utraque unum: oportet vos in unitatis & charitatis spiritu ambulare, illorum sequentes exemplum, de quibus legitur: Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una.*

CAP. XII.

Ludi theatrales etiam prætextu consuetudinis, in Ecclesiis, vel per Clericos fieri non debent.

Idem. (*an.* 1210.)

CUm decorem *b* domus Dei: (*& infra.*) Interdum ludi fiunt in Ecclesiis theatrales, & non solum ad ludibriorum spectacula introducuntur in eis monstra larvarum, verum etiam in aliquibus festivitatibus Diaconi, Presbyteri, ac Subdiaconi insaniæ suæ ludibria exercere præsumunt: (*& infra.* α) Frat. v. mandamus, quatenus ne per hujusmodi turpitudinem Ecclesiæ inquinetur honestas, prælibatam ludibriorum consuetudinem, vel potius corruptelam, curetis a vestri Ecclesiis extirpare.

(α *Quia igitur ex officio nobis injuncto domus Domini nos zelus comedit, & opprobria exprobrantium ei super nos cadere dignoscuntur.*)

CAP. XIII.

Clerici debent continere, & caste vivere: contra facientes, punit: & severius puniuntur illi, qui possunt legitimo matrimonio uti.

Idem *in Concilio generali.* c (*an.* 1216.)

UT Clericorum *d* mores & actus in melius reformentur, continenter & caste vivere studeant universi, præsertim in sacris ordinibus constituti, ab omni libidinis vitio præcaventes, maxime illo, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, quatenus in conspectu omnipotentis Dei puro corde ac mundo corpore valeant ministrare. Ne vero facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi, statuimus, ut qui comprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis aut e minus peccaverint, puniantur *f* secundum canonicas sanctiones, quas efficacius & districtius præcipimus observari: ut quos divinus timor a malo non revocat, temporalis saltem pœna cohibeat a peccato. Si quis igitur hac de causa suspensus præsumpserit celebrare divina, non solum Ecclesiasticis beneficiis spolietur, verum etiam pro duplici culpa perpetuo deponatur. Prælati vero, qui tales præsumpserint in suis iniquitatibus sustinere, maxime obtentu pecuniæ vel alterius commodi temporali-

a C. 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* 1. *Thess.* 5. b *In codice Barb. more secularium Judicum.* c *Simile vide in l.* 3. *ff. quod cujusque univ. & in l. qui onerandæ. ff. de op. leg.* d C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Extrav. Alexand. IV. cum hora. quam inseruimus post directorium inquisitor. inter literas Apost.*

a *Al. distinctione.* b C. 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Conc. generale Lat. sub Innoc. III. c.* 14. d C. 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Al. vel minus, &c.* f *l. ex diversa.* §. 1. *cum not. ff. de vend. & Inst. de pub. jud.* §. *item lex Julia.*

bus.

bus, pari subjaceant ultioni. Qui autem secundum *a* regionis suæ morem non abdicarunt copulam conjugalem, si lapsi fuerint, gravius puniantur: cum legitimo matrimonio uti possint.

CAP. XIV.

Clericus crapulosus vel ebriosus monitus non desistens, ab officio vel beneficio suspenditur.

Idem *in eodem.* b (*an.* 1216.)

A Crapula & ebrietate *c* omnes Clerici diligenter abstineant: unde vinum sibi temperent, & se vino. Nec ad bibendum quispiam incitetur: cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abusum penitus decernimus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores: & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi a superiore commonitus satisfecerit, ab *d* officio vel beneficio suspendatur.

CAP. XV.

A negotiis, personis, locis, ludis vestibus inhonestis & ornatu minus honesto, præcipit Clericos abstinere, & habitu honesto uti: cujus vanitatem in pluribus exprimit & detestatur.

Idem *in eodem.* e

CLerici officia *f* vel commercia secularia non exerceant, maxime inhonesta. Mimis, joculatoribus, & histrionibus non intendant. Et tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas, & taxillos non laudant, nec hujusmodi ludis interfint. Coronam & tonsuram habeant congruentem. Et se in officiis Ecclesiasticis, & aliis bonis studiis exerceant diligenter. Clausa deferant desuper indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, nec non manicis aut sotularibus consutitiis, frænis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, non utantur. Cappas manicatas ad divinum officium intra Ecclesiam non gerant, sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio & personatibus constituti: nisi justa causa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes, sed nec annulos: nisi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico & in Ecclesia superindumentis lineis omnes utantur: nisi Monachi fuerint, quos oportet ferre habitum Monachalem. Pallis diffibulatis non utantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus hincinde connexis.

CAP. XVI.

Clericus, qui tertio monitus a negotiationibus secularibus non abstinet, interim perdit quoad bona privilegium Clericale. h. d. Et est textus multum notab. & qui quotidie allegatur.

Honorius III. *Ambianen. Episc.* g

EX literis *h* Pontini Comitis intelleximus, quod quidam Clerici suæ terræ potius secularibus negotiationibus *i*, quam officiis divinis intendunt: & gaudere volentes privilegio *k* clericali, nolunt statutis patriæ (quibus quoties expedit, sicut Laici se tuentur) in negotiationum suarum *l* quæstibus subjacere: (& ſ. α) Mandamus, quatenus si tales tertio a te commoniti ab hujusmodi non resipuerint, sed prætermissis divinis officiis, negotiationibus institerint *a* supradictis, cum facto privilegium abjiciant clericale, tu quo minus, dum his se implicant, de suis facultatibus, statutis & consuetudinibus patriæ subjaceant, non defendas eosdem.

(α *Unde quia magnum ex hoc scandalum inter Laicos generatur, nobis humiliter supplicavit, ut vel compelli hujusmodi Clericos ad serviendum Ecclesiæ, illicitis secularibus negotiationibus postpositis, mandaremus, vel pateremur eos quoad facultates eorum statutis & consuetudinibus patriæ subjacere. Cum igitur prædicta in Clericalis ordinis vituperium redundare noscuntur, & Clericorum vita generare non debet Laicis scandalum, sed præstare honestatis exemplum, f. t.*)

a *Hoc dicitur propter Græcos.* b *Conc. Later. sub Innoc. III. c. 5.* c *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* d *a beneficio vel officio suspendatur.* e *Lat. sub Innoc. III. c. 16.* f *Cap. 4. eod. tit. in 4. comp. Conc. Trid. sess. 14. de reform. c. 6. & sess. 22. c. 1.* g *Ambien. al. Albien. al. Abianen. al. Abienen.* h *Vid. Geminianum in c. fin. De off. del. in 6.* i *al. negotiis.* k *privilegiis Clericorum.* l *Vid. l. quæst. Cod. de re jud. & l. si proponas. §. 1. ff. de inoff. test.*

TITULUS II.

DE COHABITATIONE CLERICORUM ET MULIERUM.

CAP. I.

Clericus non debet retinere in domo mulierem suspectam de incontinentia, etiamsi sit mater vel alia consanguinea.

Ex Concilio Maguntin. *b* (*an.* 812.)

INhibendum *c* est, ut nullus Sacerdos fœminas, de quibus suspicio potest esse, retineat. Sed neque illas, quas canones concedunt, matrem, amitam, & sororem: quia instigante diabolo, & in illis scelus perpetratum reperitur, aut etiam pediſſequis earundem. Sed si qua de his necessitatem habuerit, Presbyteri habeant in vico aut in villa domum longe a sua conversatione: & ibi eis, quæ sunt necessaria, subministrent. Prohibendum quoque est, ut nulla fœmina ad altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare, aut intra cancellos stare sive sedere.

CAP. II.

Excommunicatur Clericus in sacris, qui a suspectarum mulierum colloquio, vel earum consortio monitus non desistit.

Ex decreto Eugenii Papæ. (*an.* 655.)

SI quisquam *d* Sacerdotum, id est, Presbyter, Diaconus, vel Subdiaconus, de quacunque fœmina crimine fornicationis supectus, post primam, secundam & tertiam admonitioneminveniatur fabulari, & aliquo modo conversari cum ea, excommunicationi subdatur: fœmina vero canonice judicetur.

CAP. III.

Non debet Prælatus Clericum cogere ad concubinam abjurandam: sed eam nolentem dimittere, potest excommunicare.

Alexander III. *Saler. Archiepiscopo. p. c. cum tu.* (*an.* 1180.)

CLericos in sacris ordinibus *e* constitutos, qui publice tenent concubinas, ad eas abjurandas nolumus a tua fraternitate compelli, ne in eandem fornicationem instinctu diabolicæ fraudis redeuntes, perjurii reatum incurrant. Verum ipsos per suspensionis & interdicti sententiam debes arctius cogere, ut mulieres ipsas a se ita removeant, quod de illis sinistra suspicio non possit haberi. Et si qui eorum ad ipsas redire, vel alias accipere forte præsumpserint, in aliquos eorum debes perpetuam excommunicationis sententiam proferre, ut alii eorum *f* exemplo perterriti, a similibus arceantur.

a *Utuntur.* b *Hoc reperio in Conc. Nannetensi. a. 3.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *C. 3. eod. tit. in 1. comp. Vid. Conc. Later. sub Leone X. sess. 9. de reform. Curiæ. & alior.* e *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 18. c. 1.* f *In C. Barb. ut alii exemplo illorum a similibus arceantur.*

CAP.

CAP. IV.

Si Clerici moniti concubinas non dimittunt, ſuſpenduntur a beneficiis, & ſi ſe non corrigunt, deponuntur.

Idem *Cantuarien. Archiepiſc. & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1180.)

SIcut *a* ad extirpanda: (& ſ. α) Frat. veſt. mandamus, quatenus Clericos veſtræ juriſdictionis, qui in Subdiaconatu & ſupra, fornicarias habuerint, ſtudioſe monere curetis, ut a ſe illas removeant, eas ulterius minime admiſſuri. Si vero acquieſcere contempſerint, eos ab Eccleſiaſticis beneficiis uſque ad ſatisfactionem congruam ſuſpendatis. Et ſi eas ſuſpenſi præſumpſerint detinere, ipſos ab eiſdem beneficiis perpetuo removere curetis.

(α *Vitia, quæ periculum pariunt animarum, ſummopere decet intendere, ita etiam nos convenit germina propagare virtutum, ex quibus fidelibus ſalutis augmentum, & ſacris Eccleſiis decor proveniat honeſtatis. Unde cum in Anglia prava & deteſtabili conſuetudine & longo tempore ſit obtentum, ut Clerici fornicarias in ſuis domibus habeant, nos volentes tam grave ſcandalum de populo removere, & prædictos Clericos ad honeſtatem Eccleſiaſticam reducere.*)

CAP. V.

Literæ a Clerico concubinario ſuſpenſo ſuper abſolutione (*tacita facti ſerie*) *obtentæ non valent.*

Idem *Eboracen. Archiepiſc.* (*an. eod.*)

SUper eo vero *b*, quod aſſeris A. Presbyterum fornicariam detinentem, propter hoc ab officio ſuo ſuſpenſum: (& *infra.* α) Porro ſi literas a nobis obtinuerit, quæ facti ſeriem non contineant, nolumus illas ſibi prodeſſe.

(α *Prud. t. t. r. quod ſi ſuper hoc appellatum ſit ad præſentiam noſtram, ſi contingat ipſum ad nos accedere prout expedire videbimus, pertinaciam ejus & audaciam corrigemus. Si vero non veneris ad præſentiam noſtram, ſuſpenſionis in eum ſententiam propter hoc latam tamdiu volumus obſervari, donec fornicariam ſuam a ſe prorſus abjiciat, & vivat ſicut decet Presbyterum continentem.*)

CAP. VI.

Si Clerici moniti non dimittunt concubinas, ſuſpenduntur a beneficiis: & ſi ſe non corrigunt, deponuntur.

Idem *Londonen. Epiſcopo.* c

SI autem *d* Clerici tuæ juriſdictionis (ſive in ſacris ordinibus ſive in inferioribus conſtituti) fornicarias detinent: niſi eas ad ſecundam vel tertiam commonitionem a ſe dimiſerint, eaſdem de cætero contempturi, liceat tibi *e* eos Eccleſiis, vel earum portionibus appellat. poſtpoſita ſpoliare, officio ipſis nihilominus interdicto.

CAP. VII.

A Clerico fornicario, quamdiu toleratur, nec habet operis evidentiam, licite audiuntur divinæ, & percipiuntur Eccleſiaſtica ſacramenta: a notorio vero abſtinendum eſt, non quia ex ſacramento ſit defectus, ſed ad ipſorum fornicatorum emendationem. h. d. inhærendo verbis literæ.

Lucius III. *f Ex Concilio Maguntino.* (*an.* 1181.)

VEſtra duxit devotio *g* inquirendum: [& *infra.* α] Alicubi dicitur: Nullus audiat miſſam Sacerdotis, quem ſcit indubitanter concubinam habere. Alibi vero legitur: Non poteſt aliquis, quantumcunque pollutus fuerit, divina polluere ſacramenta, quæ purgatoria cunctarum contagionum *h* exiſtunt. Qualiſcunque *i* enim Sacerdos ſit, quæ ſunt ſancta, coinquinari non poſſunt. Sumite ergo ab omni Sacerdote Chriſti myſteria: quia omnia in Chriſti fide purgantur. Cæterum aliud eſt crimen notorium, aliud occultum. Notorium definitur, de quo Presbyter, canonice condemnatur. Occultum, quod ab Eccleſia toleratur. Cæterum aliud eſt, quando crimen notorium non diffitetur Presbyter, vel de ipſo eſt canonice condemnatus. Aliud eſt pene occultum, quod ab Eccleſia toleratur. Item aliud eſt a talium officiis abſtinere, ut peccandi licentia cæteris auferatur, & hujuſmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur: atque aliud ſi talium tanquam in fornicatione jacentium, myſteria *a* reſpuantur. Sine dubitatione itaque teneatis *b*, quod a Clericis & Presbyteris, quanquam fornicariis, quamdiu tolerantur, nec habent operis evidentiam, licite divina myſteria audiantur, & alia recipiantur ſacramenta Eccleſiaſtica.

(α *Ut conſulamus fratribus noſtris Parochiales Eccleſias adeuntibus, quarum Clerici concubinas habere credantur. De hoc videntur diverſæ ſacrorum canonum ſententiæ emanaſſe.*)

CAP. VIII.

Si fornicatio Clerici eſt ita publica, quod tranſit in notorium, nec accuſator, nec teſtis neceſſarius eſt: ſed ſi eſt publica per ſolam famam, non ſufficiunt ad condemnationem ſola teſtimonia, id eſt, teſtium dicta non juratorum: ſed ſi ex hoc orietur ſcandalum, inducitur purgatio, in qua deficiens canonice punitur.

Innocentius III. *Exon. Epiſc.* (*an.* 1208.)

TUa nos duxit fraternitas conſulendos *c*, ſi de Clericis publice concubinas habentibus, qui quando a te conveniuntur, ſe eſſe concubinarios diffitentur, nec apparet contra eos legitimus accuſator, credendum ſit teſtimonio bonorum virorum, inter quos vivere dignoſcuntur. Nos igitur conſult. t. t. reſpond. quod ſi crimen eorum ita publicum eſt, ut merito debeat appellari notorium, in eo caſu nec teſtis, nec accuſator eſt neceſſarius: cum hujuſmodi crimen nulla poſſit tergiverſatione celari. Si vero publicum eſt, non ex evidentia, ſed ex fama, in eo caſu ad condemnationem eorum ſola teſtimonia non ſufficiunt: cum non ſit teſtimoniis, ſed teſtibus judicandum. Sed ſi de Clericis ipſis talis habeatur ſuſpicio, ut ex ea ſcandalum generetur in populo *d*, licet contra ipſos non apparuerit accuſator, eis tamen eſt canonica purgatio indicenda: quam ſi præſtare noluerint, vel *e* defecerint in præſtanda, eos canonica debetis *f* animadverſione punire.

CAP. IX.

Breve eſt: unde non ſummatur.

Idem *Piſtorienſi Epiſcopo.* (*an.* 1210.)

A Nobis *g* tua fraternitas requiſivit: (& ſ.) Cum Clericis quoque non permittas mulierculas habitare, niſi forte de illis perſonis exiſtant, in quibus naturale fœdus nihil permittit ſævi criminis ſuſpicari.

CAP. X.

Clericus concubinarius in officiis vitandus non eſt, niſi ſit notorius.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

QUæſitum eſt de Clericis in fornicationem prolapſis, ſi eorum ſit officium, priuſquam pœnituerint, audiendum. Verum etſi quemlibet pro mortali peccato, quoad ſeipſum conſtet eſſe ſuſpectum, non debet tamen in officiis evitari: quia quantum ad alios etiam in caſu propoſito ſuſpenſus non eſt, niſi peccatum hujuſmodi ſit notorium per ſententiam, ſeu confeſſio-

---

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 18. *c.* 2. b C. 8. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 18. *c.* 9. c *al. Lauden. al. Lundon.* d *cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 18. *c.* 8. e *In C. Barb. tibi ab Eccleſiis ſuis, &c.* f *al. Urban. III.* g C. 1. *eod. tit. in* 2. *comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 50. *c.* 38. h *al. cogitationum.* i *In Cod. Barb. Qualiſcunque Sacerdos ſit, quæ ſacra ſunt, &c.*

a *Miniſteria.* b *retineatis.* c *cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. Vid. Anton. Gomezium tom.* 3. *Var. reſol. c.* 1. *& Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. q.* 9. d *Vid. l. ſi oleum. ff. de dolo. & l. æquiſſimum. ff. de uſufr.* e *In Cod. Barb. vel ſi defecerint.* f *debes.* g *cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp. l. cum qui. C. de Epiſc. & Cler.*

nem factam in jure, aut per evidentiam rei, quæ tergiversatione aliqua celari non possit.

TITULUS III.
DE CLERICIS CONJUGATIS.
CAPUT I.

Matrimonium contractum per Clericum existentem in sacris, non tenet: secus in minoribus, sed tunc cogitur dimittere beneficium.

Alexander III. (*Cantuariensi Episc. an.* 1180.)

SI qui *a* Clericorum infra Subdiaconatum acceperint uxores, ipsos ad relinquenda beneficia Ecclesiastica, & retinendas uxores districtione Ecclesiast. compellatis: Sed si in Subdiaconatu *b* & aliis superioribus ordinibus uxores accepisse noscuntur, eos uxores dimittere, & pœnitenriam agere de commisso, per suspensionis & excommunicationis sententiam compellere procuretis.

CAP. II.

Conjugatus ad administrationem, & ad ordinem Ecclesiasticum, vel beneficium non promovetur, nisi castitatem promittat, & non sit bigamus.

Idem *Herfor. Episcopo.* (*an.* 1180.)

SAne: (*& infra.* α) Provideas *c* attentius, ne deinceps Clericus conjugatus ad Ecclesiastica beneficia, vel sacros ordines, aut administrationes Ecclesiasticas admittatur: Nisi foree castitatem voveret perpetuam, & qui unicam, & virginem habuisset uxorem.

(α *De Clericis inferiorum ordinum qui in conjugio constituti diu Ecclesiastica beneficia ex concessione prædecessorum habuerunt, a quibus sine magno discrimine ac effusione sanguinis non possunt privari: f. t. id duximus respondendum, ut*)

CAP. III.

Si Clericus in minoribus beneficiatus matrimonium contrahat, privatur beneficio, & quod dedit Ecclesiæ, sibi restituitur. h. d. Et in hoc ultimo est casus not. & multum allegabilis.

Idem *Verulan.* d *Episcopo.* (*an.* 1180.)

QUod *e* a te: (*& infra.* α) Utrum Clerici infra Subdiaconatus ordinem constituti, qui contineri carnis devicti vitio non valentes, uxores accipiunt, Ecclesiastico beneficio canonice debeant spoliari: Id volumus te tenere, quod cum simul voluptatibus & carnalibus desideriis, ac divinis & Ecclesiasticis obsequiis vacare non valeant, ob immunditiam suam Ecclesiasticis sacramentis indigni tractandis, Ecclesiasticis proculdubio beneficiis sunt privandi. Sane si Ecclesiis, quibus *f* intitulati fuerant, de possessionibus, aut aliis bonis aliqua contulisse noscuntur: cum ab earundem Ecclesiarum ministerio fuerint & beneficio sequestrati: ad ipsos recta via debent absque contradictione redire.

(α *Quod fraternitatis tuæ quærit industria.*)

CAP. IV.

Peracta pœnitentia, dispensant Episcopi cum Sacerdotibus, qui matrimonium de facto contraxerunt.

Idem. (*an.* 1170.)

SAne *g* Sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, quæ non nuptiæ, sed contubernia sunt potius *h* nuncupanda. post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi ejus executionem habere.

CAP. V.

Auferenda sunt Clerico beneficia, quæ habebat tempore contracti matrimonii, collata vero postmodum scienter per Episcopum, per eundem auferri non possunt, sed per superiorem. h. d.

Innocentius III. *Norvicen. Episc.* (*an.* 1212.)

DIversis *a* fallacii: (*& infra.* α) Accepimus autem, quod quidam Clerici tuæ diœcesis, qui matrimonium contraxerunt, Ecclesiastica beneficia detinere contendunt: in quorum conversatione cithara cum Psalterio male concordat. Cum ergo vir cogitet, quomodo placere possit uxori, & ideo minus, quæ Dei sunt valeat cogitare, cum quasi divisus in duo *b*, plenam sui non habeat potestatem: ut ei, a quo stipendium recipit, plenius famuletur, mandamus, quatenus hujusmodi Clericos beneficiis Ecclesiasticis, quæ in tua diœcesi sunt adepti, prives app. tem. præsertim cum rerum Ecclesiasticarum substantia per tales soleat deperire. Nisi forte tu talibus scienter contuleris Ecclesiastica beneficia: quibus eos non per te, sed per *c* superiorem decernimus spoliandos.

(α *Homines circumventi, Deo & mammonæ famulari conantur. Cum tamen secundum Evangelicam veritatem nemo possit duobus Dominis servire, quoniam si unum dilexerit, alium habebit exosum, aut uno contempto, alium sustinebit.*)

CAP. VI.

Filius Sacerdotis Græci ex uxore genitus, licite inter Latinos promovetur, si scandalum non obsistat. h. d. Et est casus notabilis.

Idem *d Archerontino Archiepisc.* (*an.* 1212.)

CUm olim *e* ad nostram audientiam perveniisset, quod Canonici Anglorien. *f* Cantorem Tricaricen. *g* sibi elegerant in pastorem: (*& infra.* α) Licet tibi de forma electionis canonicæ, ac idoneitate personæ in aliis *h* constitisset: movit te tamen, quod cum pater ejus Græcus fuerit *i*, & juxta ritum Græcorum uxorem duxerit *k* in minoribus ordinibus constitutus, Cantorem ipsum ex uxore legitima in sacerdotio suscepisset. Nos igitur attendentes, quod Orientalis Ecclesia votum continentiæ non admisit, quoniam Orientales in minoribus *l* ordinibus contrahunt, & in superioribus utuntur matrimonio jam contracto: mandamus, quatenus ipsi pro eo, quod inter Latinos Græci hujusmodi conversantur, regionis consuetudo repugnet, si aliud canonicum *m* non obsistat, ad confirmationem & consecrationem ejusdem sine dubitatione procedas.

(α *Tibi dedimus in mandatis, ut examinata electione diligentius, & persona, si electionem canonicam, & personam idoneam invenires, electionem ipsam auct. Apost. confirmares, sicut Metropolitanus in cæteris processurus.*)

CAP. VII.

Clericus conjugatus non beneficiatus, non cogitur deferre tonsuram.

Idem *Episcopo Pictavienſ.* (*an.* 1212.)

JOannes *n* nobis conquerendo monstravit, quod tu eum, quanquam jamdudum uxorem legitimam duxerit, pro eo, quod prius in Acolythum fuerat ordinatus, compellere niteris, ut tonsuram deferat clericalem, ex

---

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. Et post Conc. Later. sub Alex. III. c.* 2. b *Tales ex hoc facto suspecti fiunt de hæresi. Bern. Dias in pract. crim. can. c.* 74. c *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. Et post Conc. Lat. p.* 18. *c.* 5. d *Veneran. al. Verulen. al. Velinen. al. Verulacen.* e *cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 50. *c.* 7. f *attitulati.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. Felin. in c. ita nos. de jurejur.* h *dicenda.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. ubi legitur Archiep. Norwicenſi, male.* b *Vid. leg. ſi plures. ff. de pact.* c *In Cod. Barb. sed per superiorem tuum.* d *al. Archeronen.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *Aglon.* g *Triacanen.* h *& in aliis.* i *fuerat.* k *duxerat.* l *in minoribus ordinibus constituti contrahunt.* m *Vox, canonicus, deest in antiquioribus.* n *De materia hujus decreti, vid. Geminian. in c.* 1. *eod. tit. lib.* 6. *& Lapum alleg.* 40.

qua

qua inter ipſum & uxorem ſuam poſſet ſcandalum generari, cum de conſuetudine terræ tuæ Clerici uxorati non cogantur inviti portare tonſuram. Quoniam igitur idem etiam tonſuratus non poteſt privilegio clericali gaudere: mandamus, quatenus ipſum ſuper tonſuratione hujuſmodi non moleſtes, dummodo nullum percipiat beneficium Eccleſiaſticum, cujus ratione teneatur clericalem deferre tonſuram: quia cum eum oporteat ſecularibus negotiis immiſceri, tonſura ipſius ſecularia exercentis videretur profecto in miniſterii noſtri vituperium redundare.

CAP. VIII.

Uxorati non admittuntur ad Eccleſiaſticas dignitates, & coguntur dimittere, quas habent.

Idem. (*an.* 1212.)

CUm *a* decorem: [*& infra.*] Eos, qui ſunt publice uxorati, non admittatis de cætero ad Eccleſiaſticas dignitates: dimiſſis ab eis, quas non poſſunt ſine pravo exemplo & gravi ſcandolo retinere.

CAP. IX.

Clerici conjugati, in rebus ſuis non gaudent privilegio clericali.

Honor. III. *H. quondam Reginæ Anglorum.* (*an.* 1220.)

EX parte tua fuit propoſitum, quod nonnulli literati terræ tuæ (habitu & tonſura clericali *b* relictis) publice ducunt *c* uxores: [*& infra. α*] Ut tamen conſuetis juſtitiis & debitis obſequiis te defraudent, tonſuram reſumunt *d* abjectam: [*& infra. β*] Quidam etiam accepta prima tonſura ſimiliter contrahunt: & eandem tonſuram deferunt, ut eodem *e* prætextu excuſari valeant a prædictis: (*& infra. γ*) Cum igitur reddenda ſint, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari *f*, & quæ ſunt Dei, Deo: æquanimiter duximus tolerandum, ſi *g* talibus juſtitias debitas velut ab aliis uxoratis exiga & ſervitia conſueta.

(*α De his quæ hujus mundi ſunt ſoliciti, & quomodo placeant uxoribus exiſtentes: qui licet negotiationibus & aliis negotiis ſecularibus inſiſtant.*)

(*β Quatenus ipſius prætextu ab hujuſmodi ut Clerici excuſentur, quanquam non militant Domino, ſed potius mundo, ut cæteri uxorati.*)

(*γ Et ven. f. n. Epiſc. & dil. fil. Decanus & Archidiac. & Capitulum Cenomanenſe ipſos tanquam Clericos in ſubtractione ſervitiorum tuorum fovere nituntur, in tuum præjudicium & gravamen.*)

CAP. X.

Si Clericus in minoribus militet, non eſt cogendus deferre tonſuram vel habitum clericalem.

Idem. *h* (*an.* 1222.)

UT conſultationi *i* tuæ breviter ſatisfiat, reſpondemus, quod R. miles tuæ diœceſis, qui olim cum in minori eſſet conſtitutus ætate, tonſuram tantum & coronam clericalem aſſumpſit, non eſt cogendus deferre habitum clericalem.

TITULUS IV.

DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA VEL PRÆBENDA.

CAP. I.

Epiſcopo non licet ſine licentia Papæ tranſire ad alium Epiſcopatum, ipſum acceptando, alias privatur habito & ambito. hoc intendit cum gloſſa.

Ex Concilio Sardicenſi. *l* (*an.* 347. *in Dania*)

NOn liceat Epiſcopo de civitate ſua tranſire ad aliam. Manifeſta eſt enim cauſa, pro qua facere hoc attentat. Cum nullus ſit inventus Epiſcopus, qui ad minorem de majori civitate tranſiret.

CAP. II.

Deponitur Cardinalis, qui in ſuo titulo non reſidet. h.d. Et eſt iſte textus multum notabilis.

Leo IV. *a* (*an.* 850.)

EX geſtis *b*: (*& infra. α*) In *qua* Synodo Anaſtaſius Presbyter Cardin. titul. beati Marcelli, ab omnibus canonice eſt depoſitus: Eo quod paroeciam ſuam per annos quinque, contra canonum inſtituta deſeruit, & in alienis uſque hodie demoratur.

(*α Rom. Pontificum conſilio Lotharii & Ludovici Imperatorum Sanctam & Ven. LXVII. Epiſcoporum in Eccleſia beat. Petri Synodum congregavit.*)

CAP. III.

Uni plures dignitates vel Eccleſiæ conferri non debent, & Eccleſia eſt conferenda illi, qui reſidere & regnare valeat per ſeipſum: alias perdit Eccleſiam, & donans conferendi poteſtate privatur.

Ex Concilio Lateranen. *c* (*an.* 1179.)

QUia nonnulli *d* modum avaritiæ non ponentes, dignitates diverſas Eccleſiaſticas & plures Eccleſias paræciales, contra ſacrorum canonum inſtituta nituntur accipere, ut cum unum officium vix implere ſufficiant, ſtipendia ſibi vendicent plurimorum: ne id de cætero fiat *e*, diſtrictius inhibemus. Cum igitur Eccleſia vel Eccleſiaſticum miniſterium *f* committi debuerit, talis ad hoc perſona quæratur, quæ reſidere in loco, & curam ejus per ſeipſam valeat exercere. Quod ſi aliter actum fuerit, & qui receperit, quod contra ſacros canones accepit *g*, amittat: & qui dederit, largiendi poteſtate privetur.

CAP. IV.

Præſentatus ad Eccleſiam non confirmatus, ſi apparet, quod nolit reſidere, non debet inſtitui per ſuperiorem: confirmatus autem & ex non juſta cauſa non reſidens, privatur, Appellatione remota.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

RElatum *h* eſt nobis, quod cum in Lateran. Concilio ſtatutum ſit, ut perſonæ tali Eccleſia vel beneficium Eccleſiaſticum conferatur, quæ reſidere in loco, & curam ejus per ſe valeat exercere, nonnulli ad Eccleſias præſentati hoc ſe poſſe affirmant, ſed efficere contradicunt: (*& infra. α*) Cum igitur verba accipienda ſint cum effectu, tales ſi præſentati fuerint, non debent admitti, & admiſſi poterunt amoveri: niſi forte de licentia ſuorum Prælatorum, vel ſtudio literarum, vel pro aliis honeſtis cauſis contigerit eos abeſſe: nec patrocinari debet eis appellationis diffugium, ſi contra hujuſmodi intentionem decreti fuerit interjectum. *i*

(*α Ideo nos conſulere voluiſti, an propter hoc poſſis tales præſentatos repellere, vel inſtitutos appe. ſub. removere. Tuæ igitur providentiæ innoteſcat, quod*)

CAP. V.

Breve eſt, nec poteſt brevius ſummari.

Idem *Eboracen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

FRaternitati *k* tuæ: (*& infra. α*) Præterea Clericum alterius diœceſis abſque commendatitiis literis ſui Epiſcopi non debes recipere, niſi pro eo receperis ab Apoſt. ſed. *l* mandatum.

---

a C. 4. *de vit. & bon. Cler. in* 3. *comp.* b *dimiſſis.* c *duxerunt.* d *reaſſumunt.* e *eo prætextu.* f *Matth.* 22. *Marc.* 12. *Luc.* 23. g *al. ut a talibus, &c. ſed in antiquis ita legitur, ut eſt impreſſum.* h *Ep. Lingonenſi.* i *Vid. notas noſtras in hanc decr.* k *Vid. Conc. Trid. ſeſſ.* 6. *de reform. c.* 1. *&* 2. *& ſeſſ.* 23. *de reform. c.* 1. l *Conc. Sardic. c.* 1. *Burch. l.* 1. *dec. c.* 79. *Ivo p.* 5. *c.* 185.

a *al. tertius.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Conc. Later. ſub Alex. III.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *al. ita: ut id de cætero non fiat.* f *officium.* g *recepe-rit.* h *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 15. *c.* 1. i *Vid. l. ſi qua pœna. cum concord. ff. de verb. ſignif.* k *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* l *Apoſt. ſedis.*

(*α Du-*

(α *Duximus indulgendum, ut ſi Clerici, qui in Eccleſiæ tuæ juriſdictionis beneficium ſunt adepti, ad aliam diœceſin abſque licentia & aſſenſu tuo morandi cauſa ſe tranſtulerunt, liceat eos tibi beneficiis quæ habent a te, exſpoliare, niſi forte ſcholaſticis diſciplinis invigilaverint, aut rationabilem tibi cauſam oſtenderint, quare reverti non debeant.*)

CAP. VI.

Qui non reſidet in beneficio etiam modicæ æſtimationis, illo privatur.

Idem *Lingonenſi Epiſcopo.* (*an.* 1170.)

COnquerente *a* nobis R. Presbytero accepimus, quod G. Clericus ab eo pro Eccleſia ſua, de qua vitæ neceſſaria vix poteſt percipere, annuatim viginti ſolidos extorquere conatur, aſſerens beneficium iſtud in eadem Eccleſia ſibi fuiſſe collatum: [*& infra.* α] Frat. t. mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quod dictus G. habeat Eccleſiaſtica beneficia ſibi ſufficientia, vel quod eidem Eccleſiæ non deſerviat, ſibi ſuper præſcripto beneficio ſilentium (ſublato *b* impedimento appellationis) imponas.

(α *Quanquam eidem Eccleſiæ ſicut accepimus, non deſerviat, & alia Eccleſiaſtica beneficia ſufficientia habeat & poſſideat ab Eccleſia. Quoniam igitur indecens eſt & non conſentaneum rationi, ut idem B. cum alia Eccleſiaſtica beneficia ſibi ſufficientia habeat, & poſſideat, ab Eccleſia, cui non deſervit, beneficia quærat.*)

CAP. VII.

Qui eſt in ſervitio Epiſcopi, percipit fructus beneficii tanquam reſidens, præter diſtributiones quotidianas Abbas.

Idem. (*an.* 1170.)

DE cætero *c*: [*& infra.*] Statuimus, ne Canonicis, donec in ſervitio tuo fuerint, quicquam ſubtrahi debeat vel auferri, quod de communitatis ſibi beneficio debetur: Niſi forte ſint victualia, quæ non conſueverunt abſentibus exhiberi.

CAP. VIII.

Privandus eſt Prælatus vel Clericus non reſidens, qui citatus non revertitur in termino ſibi præfixo niſi habeat juſtum impedimentum. h. d. cum duobus ſequentibus.

Cœleſtinus *d* III. (*an.* 1195.)

EX parte veſtra *e* noſtro fuit Apoſtolatui reſeratum, quod Eccleſiæ veſtræ Decanus, qui in partibus Gallicanis ſibi potius habitationem elegit, jam per decem *f* annorum ſpatium Eccleſia veſtra ipſius præſentiam habere nequivit. Quia ergo nolumus, ut eadem Eccleſia Decani officio defraudetur, mandamus, quatenus ſcribatis eidem, quod ſuum ibidem officium ut Decanus debeat exercere. Quod ſi vocatus venire noluerit, eligendi alium, qui præeſſe Eccleſiæ veſtræ valeat & prodeſſe, vobis extunc concedimus liberam facultatem.

CAP. IX.

Summarium eſt in capitulo præcedenti.

Innocentius III. *Cap. Raguſino.* (*an.* 1214.)

QUaliter Archiepiſcopus *g* veſter temeritate propria receſſit ab Eccleſia Raguſienſi, nec jam ultra quadriennium expectatus redierit, per literas enim veſtras revocatus: [*& infra.* α] Diſcret. v. mandamus, quatenus, (niſi forſitan jam redierit) vos poſt menſem a receptione præſentium, perſonam vobis idoneam in Archiepiſcopum eligatis.

(α *Veſtra univerſitas plene novit, cum ſæpius apud nos depoſueritis ſuper hoc querelam, & vobis concedi poſtulaveritis licentiam eligendi. Nos autem expectantes diutius duximus expectandum, ſi forte revertetur ad cor, & ad Eccleſiam ſuam, quam taliter reliquerat, remearet. Nolentes igitur, quod diutius Eccleſia ipſa paſtorali maneat conſolatione deſtituta.*)

CAP. X.

Summa ut in capitulo, ex parte. ſupr. eodem.

Idem *Conſtantinop. Patriarchæ.* (*an.* 1214.)

INter quatuor *a* animalia: [*& infra.*] De Clericis, qui Eccleſias, vel Præbendas ſibi conceſſas, ſine juſta & neceſſaria cauſa deſerunt, tuo præſertim non accedente conſenſu, hoc tibi duximus reſpondendum, quod poſtquam congruo tempore fuerint expectati, niſi redierint ad illas, poſſunt eis juſte privari, dummodo non ſint in juſto impedimento detenti.

CAP. XI.

Si neſcitur ubi ſit Clericus, tribus publicis edictis citabitur in Eccleſia ſua: & ſi intra ſex menſes non revertatur, privabitur Eccleſia ſua. h. d. uſque ad verſ. contra eos.

Idem *Archiepiſcopo Panormitano.* b (*an.* 1214.)

EX tuæ *c* devotionis *d*: [*& infra.*] In Eccleſiis eorum, qui ſe fraudulenter abſentant, nec ad ipſos valet citatio pervenire, trinæ citationis edictum facias publicari: & ſi nec ſic curaverint obedire, & ultra ſex menſes ſuas deſeruerint Eccleſias, juxta e ſanctiones canonicas, eis debent merito ſpoliari.

Iſte verſiculus non ſummatur propter varietatem lecturarum, & quia ſecundum unum intellectum non facit ad rubricam.

Contra eos etiam procedatur, ut ipſos per ſuſpenſionis & excommunicationis ſententiam ad tuam obedientiam venire compellas. Quod ſi nec ſic eorum *f* malitia poterit emolliri, eos B. tit. ſanctæ Suſannæ Presbyter Card. Apoſt. ſed. Leg. a ſpiritualium adminiſtratione removeat, & quibus præſunt Eccleſiis, de perſonis idoneis faciat provideri: ſed in eos degradationis ſententiam non promulget, ut cum eis miſericorditer (ſi expediat) facilius agi poſſit.

CAP. XII.

Privilegiatus ut abſens in ſtudio fructus Præbendæ recipiat. Exiſtens in villa vel caſtello, ubi nullum eſt, vel minus competens ſtudium, privilegio non utitur.

Idem *Altiſſiodorenſi* g *Epiſcopo.* (*an.* 1214.)

TUæ fraternitatis diſcretio *h* poſtulavit: [*& infra.*] Quæſiviſti præterea, ut cum interdum Canonici, quibus ſtudiorum gratia eſt indultum, ut in abſentia ſua fructus percipiant Præbendarum ſuarum, accepta licentia ſe ad villas transferunt vel caſtella, in quibus nullum eſt vel minus competens exercitium ſtudiorum: utrum Præbendarum ſuarum fructus ſint talibus conferendi? Ad *i* quod breviter reſpondemus: eis qui hujuſmodi fraudem committunt (cum fraus & dolus nemini debeat *k* patrocinium impertiri) præfatam indulgentiam competere non debere.

CAP. XIII.

Qui juravit in Eccleſia reſidere, pro ſervitiis Eccleſiæ licite ſe abſentat.

Honorius III. *Præpoſito de Valeriis.* (*an.* 1220.)

EX parte *l* tua fuit propoſitum, quod tempore quo recepiſti Præpoſituram de Valeriis, præſtitiſti de facienda reſidentia juramentum: [*& infra.* α] Poſtulationi t. t. r. quod ſi te non abſentando in fraudem, Præpoſi-

a Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. b *Alias*, obſtaculo. c C. 4. tit. de præb. in 1. comp. d *alias*, Clemens. e Cap. 8. eod. tit. in 2. compilat. vid. Felin. in c. 2. de reſcr. f *per decem annos.* g Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.

a *Sup. de major. & obedient. inter quatuor. & cap.* 2. eod. tit. in 3. comp. b *Alias*, Patracen. c Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. d *dilectionis.* e *Hæc verba, juxta ſanctiones canonicas, deſunt in omnibus manuſcriptis.* f *Alias, iſtorum, alias, illorum.* g *Alidias.* h Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. i *Alias, taliter reſp. quod eis, &c.* k *alias, debeant. al. debent.* l *De materia juramenti huc ſpectante, vid. Jaſ. in l. ſi pecuniam. ff. de cond. ob cauſam.*

turæ tuæ jura fideliter prosequeris, cum ex hoc censeri debeas residens, perjurium non incurris.

(α *Præstito insuper juramento promittens, quod homines & jura ipsius præposituræ manuteneas & defendas. Cum autem prosequendo jura præposituræ residere interdum in Ecclesia memorata non possis, de juramento super ipsa residentia præstito metuens, provideri tibi super hoc a nobis humiliter postulasti. Nos vero*)

CAP. XIV.

Familiaris Papæ (non obstante constitutione contraria) Præbendæ suæ fructus percipit in absentia.

Idem Honor. III. *Capitulo Metens.* a (*an.* 1220.)

CUm dilectus filius Magister Otto: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus non obstante constitutione, quæ contra absentes Canonicos inter vos dicitur emanasse, fructus Præbendæ suæ assignetis eidem, in nostro servitio commoranti: Cum familiares nostri *b*, qui circa nos se obsequiales exhibent universis *c*, minori non debeant prærogativa gaudere, quam vestrum singuli, quorum negotia per se ipsos sæpius promoventur.

(α *Canonicus Eccles. vestræ, scriptor noster, grata nobis jugiter impendat obsequia, & non minus si sit absens, quam præsens, eidem Ecclesiæ utilis habeatur, universitatem vestram rogandam duximus & monendam, per Apost. sedem vobis.*)

CAP. XV.

Duo Canonici absentes cum Episcopo, seu in ejus servitio, fructus Præbendarum suarum percipiunt in absentia, constitutione Ecclesiæ contraria non obstante.

Idem *Melden. Episcopo.* (*an. eod.*)

AD audientiam nostram pervenit, quod cum in Melden. Ecclesia quædam sit constitutio vallata juramento, & auctoritate sed. Apostol. confirmata, ut Canonici, qui non residunt in eadem, suarum priventur fructibus Præbendarum, illis exceptis, quos infirmitas excusaret, seu in Apostolicæ sedis servitio contingeret detineri: (*& infra.* α) Decernimus, ut duo ex Canonicis Ecclesiæ memoratæ, in tuo servitio existens, suarum fructus integre percipiant Præbendarum: cum absentes dici non debeant, sed præsentes, qui tecum pro tuo & ipsius Ecclesiæ servitio commorantur.

(α *Quos peregrinationis labor, aut studia traherent literarum. Decanus & quidam canonici Ecclesiæ memoratæ, occasione constitutionis hujus, canonicos in tuo servitio commorantes Præbendarum suarum privare fructibus moliuntur. Unde cum tibi plurimum expediat aliquos canonicorum ipsorum in tuo servitio retinere, nobis humiliter supplicasti, ut super hoc necessitati tuæ consulere dignaremur. Volentes igitur sic constitutionem moderari supradictam, ut dicta Ecclesia fructum sentiat ex eadem, & tu per ejus abusum dispendium non incurras: præsentium auctoritate.*)

CAP. XVI.

Si Ecclesia patitur ministrorum defectum, privilegiati super absentia per subtractionem proventuum redire coguntur. h. d. Et est bonus textus,& potest multum practicari.

Gregorius IX. *Patriarchæ Antiochiæ Apost. sed. Legato.* (*an.* 1230.)

CUm ad hoc sint Ecclesiastica beneficia deputata: (*& infra.*) Sane nobis innotuit, quod Ecclesia Antiochena *d* multis ex servitoribus ejus absentibus est fere destituta ministris. Unde mandamus, quatenus non obstantibus Apostolicis indulgentiis *e*, & prædecessorum tuorum licentia, absentes Canonicos & assistos revoces ad residendum in Ecclesia supradicta: & si non venerint, tu de ipsorum beneficiis, dum absentes fuerint, ipsi Ecclesiæ facias congrue deservire *a*, in utilitatem ejusdem, quod ex præfatis beneficiis superfuerit, convertendo.

CAP. XVII.

Privatur beneficio Clericus non residens, si monitus non redeat, nec justam excusationtm alleget. h. d. & est casus notabilis.

Idem. (*an.* 1231.)

CLericos in Ecclesiis tuæ jurisdictionis beneficia, quæ residentiam exigunt, assecutos, si ad alterius diœcesim absque licentia tua morandi causa transierint, liceat tibi, si moniti non redierint, dictis beneficiis (nisi excusationem rationabilem ostenderint) spoliare.

a *Meden. alias Mitten.* b *Vid. Lud. Gomez. in reg. de impetr. bene. vac. per obit. familiaris Cardinalium. quæst.* 13. c *Vid. leg. sed & reprobari. §. penult. per Bald. ff. de excusat. tutor.* d *Antiochiæ.* e *Vid. leg.* 2. *per Bald. ff. ne quid in loco publico.*

a *Deservire.* b *Hoc concilium nondum reperi, sicut pleraque alia.* c *cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *beneficia.* e *c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Lib.* 11. *epist.* 29. *sive* 31. *Ind. G. regist.* h *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* i *al. de sua paterna hæreditate, quod non probo.* k *cap.* 14. l *cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* m *hæc.* n *Vox, præbendarum, non est in antiquis, nec in Concilio.*

TITULUS V.

DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

CAP. I.

In bonis Ecclesiæ non succeditur jure consanguinitatis.

Ex Concilio Pictavien. *b* (*an.* 988.)

UT nullus *c* de Clero sive populo Ecclesiastica bona *d* jure consanguinitatis sibi requirat habenda.

CAP. II.

Non licet Episcopo aliquem ordinare sine titulo.

In Corpore Canonum.

NOn liceat *e* ulli Episcopo ordinare Clericos, & eis nullas alimonias præstare: sed duorum alterum eligat, vel non faciat Clericos, vel si fecerit, det illis, unde vivere possint.

CAP. III.

Bona Ecclesiarum communia sunt, nec debet quisquam tanquam propria sibi vendicare.

Gregorius *Anthemio Subdiacono.* (*an.* 603. *Romæ.*)

RAtio nulla *f* permittit, ut quod pro communi utilitate datum esse cognoscitur, propriis cujusquam usibus applicetur.

CAP. IV.

Qui ordinavit aliquem ad sacros ordines sine titulo, non habentem de suo unde vivat, providere tenetur ei de suo, donec aliquem titulum fuerit consecutus.

Alexander III. *in Concil. Lateran.* g (*an.* 1179.)

EPiscopus si aliquem *h* sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconum vel Presbyterum ordinaverit: tamdiu ei necessaria subministret, donec in aliqua Ecclesia ei convenientia stipendia militiæ clericalis assignet. Nisi talis ordinatus de sua *i* vel paterna hæreditate, subsidium vitæ possit habere.

CAP. V.

Non debent Episcopi permittere, quem plures Ecclesias obtinere.

Idem *in eodem.* k (*an.* 1179.)

QUia *l* in tantum quorundam processit ambitio, ut non duas vel tres, sed plures Ecclesias perhibeantur habere, cum nec duabus possint debitam provisionem impendere: Per fratres & Coepiscopos nostros hoc *m* emendari præcipimus, & de multitudine Præbendarum *n* canonibus inimica, quæ dissolutionis materiam & evagationis inducit, certumque continet pe-

ricu-

riculum animarum, eorum, qui Ecclesiis deservire valeant, indigentiam volumus sublevari.

CAP. VI.

Ad mandatum Papæ non tenetur quis providere illi, qui beneficium in literis tacuit, vel cui sine scandalo provideri non potest. h. d. Et in ultimo est iste textus semper menti tenendus.

Idem. (*an.* 1180.)

CUm *a* teneamur: [*& infra.*] Si mandatum nostrum pro alicujus provisione receperis, qui aliud beneficium habeat, de quo valeat commode sustentari: nisi forte in literis de ipsis de hoc mentio habeatur: aut si non potest ei sine scandalo provideri, æquanimiter sustinemus, si pro ea mandatum nostrum non duxeris exequendum.

(*α Ex debito susceptæ regiminis provisioni Clericorum intendere, tibi & aliis Ecclesiarum Prælatis pro eis scripta nostra dirigimus: interdum etiam super illorum provisione, qui aliud sufficiens beneficium habere noscuntur. Verum aliquando ignoramus eos habere aliud beneficium, pro quibus tibi & aliis Ecclesiarum Prælatis scribimus.*)

CAP. VII.

Habens plures Ecclesias, alteram eligere & alteram dimittere compellitur.

Idem: (*an. eod.*)

REferente I. *b* Presbytero accepimus, quod cum duas haberet Ecclesias, Archidiaconus tuus ipsum altera spoliavit: & cuidam Presbytero G. *c* nomine assignavit eandem, prædictus autem I. sentiens se in hac parte gravari, ad Metropolitanum, videlicet Remen. Archiepiscopum appellavit. Cumque de mandato ejusdem Archiepiscopi in prædicta Ecclesia restitutus fuisset, præfatus Archidiaconus eundem I. eo quod ad præsentiam suam vocatus venire contempsit, vinculo excommunicationis adstrinxit. Nos autem *d* ipsum a sententia, qua tenebatur, facientes absolvi, tibi mandamus quatenus præscripto I. de prædictis *e* Ecclesiis una quam maluerit relicta, alteram præfato G. si Ecclesiam non habet *f*, non differas assignare. Alioquin ipsam alteri personæ idoneæ beneficio Ecclesiastico carenti incunctanter assignes.

CAP. VIII.

Præbendæ & dignitates non debent dividi, nec etiam permutari.

Idem *in Concilio Turonensi.* g (*an.* 1180.)

MAjoribus *h* Ecclesiæ beneficiis in sua integritate manentibus, indecorum nimis videtur, ut minorum Clericorum Præbendæ pariantur sectionem. Idcirco ut sicut in magnis, ita quoque in minimis membris suis firmatam Ecclesia habeat unitatem *i*, divisionem Præbendarum, aut dignitatum permutationem fieri prohibemus.

CAP. IX.

Receptus in Canonicum ex promissione Capituli, debet, quando facultas se obtulerit, habere Præbendam. Vid. sup. 2. de conces. Præbend. in 6. cum gloss.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* k (*an.* 1170.)

RElatum *l* est: [*& infra.*] Quoniam igitur dignum est, ut postquam Magister I. in Ecclesia tua Canonicus est institutus, & a te habuit in promissis de conferenda sibi prima Præbenda, cum in Ecclesia ipsa vacaret, ut debeat Præbendæ integritate gaudere: mandamus, quatenus si idem I. in Ecclesia tua est canonice institutus, & in choro & Capitulo & aliis, quorum usus est communis, potestatem sicut Canonicus habet, ei Præbendam, si qua nunc vacat, vel cum ibi primo vacaverit, secundum promissionem tuam concedas liberaliter & assignes: quia non est congruum, ut Præbenda careat, qui in Canonicum noscitur esse receptus.

(*α Auribus nostris, quod cum dil. fil. n. Magister I. in Ecclesia tua sit per te canonice institutus, & in choro & Capitulo & aliis locis, quorum communis est usus, plenam sicut Canonicus habeat potestatem, nondum sibi præbendam juxta promissionem tuam assignari curasti, licet post promissum tuum plures præbendæ in ipsa Ecclesia vacasse dicantur.*)

CAP. X.

Religiosi reditus Ecclesiarum suarum diminuere non possunt respectu portionis, quæ debetur Rectoribus seu Vicariis, nec parœcias dividere.

Idem *Canonicis regularibus & Monachis Eboracens. diœcesis.* a (*an.* 1180.)

AVaritiæ *b*, quæ est idolorum servitus: [*& infra. α*] Intelleximus, quod in Ecclesiis vestris, de quibus certas pensiones consueviistis percipere, portiones, vel antiquos reditus minoratis, quos nonnulli Clerici Ecclesiarum ipsarum olim habuisse noscuntur: (*& infra. β*) Ideoque mandamus, quatenus, si quas portiones vel antiquos reditus Clericorum sine consensu Archiepiscopi vestri minuere, vel parœcias dividere præsumpsistis, ad integritatem pristinam revocetis.

(*α Hi debent radicem studiosius extirpare, qui seculi vanitatibus renunciantes, Domino elegerunt in religionis habitu ministrare.*)

(*β Unde quoniam hoc ex radice avaritiæ & cupiditatis procedit, quam debitis modis omnibus evitare. d. v. p. a. s. præ.*]

CAP. XI.

Possunt Prælatus & Capitulum præbendæ vacanti honestum onus imponere, ad quod Præbendarius teneatur.

Idem *Præposito & Capitulo Insul.* (*an.* 1180.)

SIgnificatum est nobis *c*, quod cuidam Sacerdoti Præbendam unam in Ecclesia vestra communi voluntate dedistis, ita quod Missam de sancta Maria (nisi corporis infirmitate gravatus sit) debeat quotidie celebrare, & Ecclesiam vestram non nisi communi tam Præpositi, quam Capituli assensu possit dimittere, vel cuiquam Præbendæ illius anniversarium delegare. Quam siquidem institutionem *d* eatenus confirmamus, ut prædictus Sacerdos, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assidue debeat obsequium suum impendere Ecclesiæ memoratæ, & quanto frequentius potest (salva honestate sua, & debita devotione) Missarum solennia celebrare: nec sibi liceat hoc illi subtrahere, sive causa voluptatis, sive se ad aliam Ecclesiam transferendo.

CAP. XII.

Ad præsentationem Religiosorum in eorum Ecclesiis nullus debet institui per Episcopum, nisi prius ei congrua portio redituum assignetur.

Idem *e Vigorien. Archiepiscopo.* (*an.* 1170.)

DE Monachis *f*, qui Vicarios parœcialium Ecclesiarum gravant, ut hospitalitatem tenere non possint, eam providentiam habeas, quod ad præsentationem

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *compilat. & post Concil. Lateran. part.* 30. *c.* 2. b *cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *compilat. & post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part.* 30. *c.* 3. c *alit. S.* d *al. Nos autem a sententia qua detinebatur, eum facientes, &c.* e *præscriptis.* f *habeat.* g *vid. Ant. Aug. in not.* 1. *comp.* h *cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compilat. & post Concil. Lateran. part.* 30. *c.* 4. i *vid. l. cui pacto per Bart. ff. de servis expor.* k *Sard. Episc.* l *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *compil. cum hodie sit correcta hæc decret. per cap. de conces. præb. in* 6. *vid. ibi gloss. & Decium in cap. ex part.* 1. *supra de officio delegat.*

a *Vox, diœcesis, deest in antiquis.* b *cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *compilat. & post Concil. Lateran. part.* 13. *c.* 1. c *cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Lateran. part.* 30. *c.* 59. d *constitutionem.* e *Alias, Episcopo Wigor.* f *cap.* 14. *eod. tit. in prima compilatione.*

Monachorum nullum recipias, niſi tantum ei de proventibus Eccleſiæ coram te fuerit aſſignatum, unde jura Epiſcopalia poſſit perſolvere, & congruam ſuſtentationem habere.

CAP. XIII.

Plures dignitates vel perſonatus in una vel in diverſis Eccleſiis quis habere non poteſt.

Idem *Salernitano* a *Archiepiſc.* (*an.* 1170.)

AD hæc *b* licet : [*& infra.*] Illud eſt omni rationi contrarium, ut unus Clericus in una vel diverſis Eccleſiis, plures dignitates vel perſonatus obtineat : Cum ſingula officia in Eccleſiis aſſiduitatem exigant perſonarum. *c*

CAP. XIV.

Habens plures dignitates, alteram dimittere compellitur.

Idem *Burdegalen. Archiepiſc.* (*an.* 1180.)

PRæterea *d* de G. qui in tua & Toloſana Eccleſia eſt Archidiaconus conſtitutus, & in utraque Eccleſia regulariter profeſſus : Mandamus, quatenus eundem altero, quem maluerit, Archidiaconatu facias eſſe contentum.

CAP. XV.

Si electus ad ſecundam Eccleſiam, noluerit dimittere primam, eligentes poſſunt reſilire, & electum non acceptare.

Idem *Genuen. Archiepiſcopo.* e (*an.* 1170.)

CUm non ignores *f* quod una Eccleſia unius debeat eſſe Sacerdotis : (*& infra* α) Cum igitur nuncius Presbyteri, qui in duabus Eccleſiis locum habere contendit, & quidam Clerici alterius Eccleſiæ ad noſtram præſentiam acceſſerint contra eum : nos attendentes non eſſe conveniens, ut idem Presbyter locum habet *g* in duabus Eccleſiis, mandamus, quatenus ipſum beneficio quod habet, facias manere contentum. Quod ſi forte Archipresbyter & Clerici alterius Eccleſiæ in eum conſenſerint, eis non diſſentientibus *h*, cum ipſorum ſcandalo non debet locum in ipſa Eccleſia quærere vel habere.

(α *Mirabile gerimus & indignum, quod uni perſonæ locum in pluribus Eccleſiis velis concedere, vel in Epiſcopatu tuo inducere conſuetudinem Eccleſiæ Gallicanæ : quæ cum unum ad plura recipiat beneficia, contra ſanctorum canonum inſtituta, non approbatur a nobis, licet non poſſit præ multitudine delinquentium emendari.*

CAP. XVI.

Ordinato ad ſacros per Epiſcopum ſine titulo, nemine præſentante, ordinator vel ſucceſſor compellitur in neceſſariis providere, donec titulum habuerit.

Innocentius III. *Zamoren. Epiſcopo.* i (*an.* 1210.)

CUm ſecundum *k* Apoſtolum, qui altario ſervit, vivere debeat de altari : & qui ad onus eligitur, reppelli non debeat a mercede : patet a ſimili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jeſu Chriſti, cujus obſequio deputantur, ut ipſa nominis ratio perſuadet. Cum enim a cleros, quod eſt ſors vel hæreditas, Clerici appellentur, quia in ſui *l* ordinatione vel aſſumuntur in hæreditatem Domini, vel aſſequuntur hæreditatem in ipſo *m*, ut vere poſſint pſallere cum Propheta, dicente : *Dominus pars hæreditatis meæ* : dignum eſt, ut Eccleſiæ ſtipendiis ſuſtententur, in qua & *n* per quam divinis obſequiis adſcribuntur. Licet autem prædeceſſores noſtri ordinationes eorum, qui ſine certo titulo promoventur, in injuriam ordinantium irritas eſſe voluerint & inanes : nos tamen benignius agere cupientes *o*, tam diu per ordinatores vel ſucceſſores eorum provideri volumus ordinatis, donec per eos Eccleſiaſtica beneficia conſequantur. Inde eſt, quod cum G. lator præſentium a prædeceſſore tuo fuerit ad Subdiaconatum *a* nullo præſentante promotus : mandamus, quatenus ſi eum hi, quibus examinationem ipſius duximus committendam, te citato legitime, ut per te ipſum vel idoneum reſponſalem interſis, & tam ſuper idoneitate perſonæ, quam etiam ſuper quantitate ac qualitate beneficii proponere tibi liceat, quicquid rationabiliter duxeris proponendum, idoneum eſſe repererint, tamdiu ei vitæ neceſſaria congrue ſubminiſtres, donec per te in Zamoren. Eccleſia vel in alia fuerit competens beneficium Eccleſiaſticum aſſecutus : ſciturus pro certo : quod ſi per examinationem eorum *b* fuerit repertus idoneus, & tu ei juxta mandatum noſtrum neglexeris providere, cum hoc nobis per literas eorum innotuerit, ad id exequendum te per dictam Eccleſiam compellemus.

CAP. XVII.

Qui hoc ignoranti ſcienter contulit Præbendam, quam non potuit, illa evicta, aliam, quam poteſt, conferre tenetur, h. d. & eſt ſingularis diſpoſitio.

Idem *Archiepiſcopo Senonen.* (*an.* 1210.)

INter cætera : (*& infra.* α) Facta *c* reſignatione a G. *d* quondam Canonico Laudunen. *e* de Præbenda ejuſdem Eccleſiæ, quæ per communicationem Præbendarum H. tunc Siclumen. *f* Canonico auctoritate Apoſtolica aſſignari debebat, Magiſter P. per Laudunen Epiſcopum de Præbenda fuit inveſtitus eadem. Super quo cum inter Magiſtrum ipſum & dictum H. controverſia ſuborta fuiſſet, per C. Papam præd. noſt. omnia retractata fuerunt : (*& infra.*) Supradicto Epiſcopo dedimus in præceptis *g*, ut donec idem Magiſter in eadem Eccleſia fuerit præbendale beneficium aſſecutus, nulli alii Præbendam aſſignare præſumat : quod ſi forte præſumpſerit, id irritum decernimus & inane : decet enim, ut quia Præbendam ei, quam de jure non potuit, aſſignavit, eam, quam de jure poteſt, aſſignet, ne Præbendam illi fraudulenter viſus ſit aſſignaſſe.

(α *Tibi ſatis credimus eſſe notum, qualiter.*)

CAP. XVIII.

Caſſatur electio illius, qui poſſidet plures Dignitates atque Præbendas : & idem ſi detinetur aliquo vitio hic ſcripto.

Idem *Epiſcopo & Cantori Tornacenſi.* (*an.* 1210.)

CUm jam *h* dudum : (*& infra.*) Verum quoniam ab R. Siclunen. Canonico, I. de Bythinia *i* quædam objecta fuere, multitudo videlicet tam dignitatum, quam etiam Præbendarum, ambitionis & avaritiæ vitium : cui nondum finem imponens, contra definitionis noſtræ tenorem, & Lateran. *k* Concilii ſtatuta, ad obtinendam præpoſituram Siclunen. *l* ſe ingerit & ingeſſit, & quod die intruſionis ſuæ, ante confirmationem præſumpſerit miniſtrare, ſicut & poſt confirmationem caſſatam : Mandamus, quatenus ſi inveneritis prædictum I. habere plures alias dignitates atque Præbendas, aut aliquid *m* aliud præmiſſorum quod ad caſſationem ejus ſufficiat, inveneritis eſſe verum, ei ſuper jam dicta Præpoſitura ſilentium imponatis, ab impetitione ipſius Siclunen. Eccleſiam abſolventes : Cum multa per patientiam tolerentur *n*, quæ ſi deducta fuerint in judicium, exigente juſtitia non debent tolerari. *o*

---

a *Sal. Epiſc.* b *C. 7. tit. de teſtam. in 1. comp.* c *Vid. l. fin. per Bald. C. de indic. vid. & l. his. C. de revoc. don.* d *C. 4. de exc. præl. in 1. comp. & poſt Concil. Lateran. part. 24. c. 5.* e *al. Cantuar. al. Aximinen.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* g *haberet.* h *diſſidentibus.* i *Vid. Vaſæum in Annal. Hiſp. c. 21.* k *C. 1. eod. tit. in 1. compil. 1. Corinth. 9.* l *ſua.* m *al. in Chriſto Pſal. 15.* n *al. vel.* o *Vid. l. cum in teſtamento. ff. de verb. ſign. & l. quoties. de reg. jur.*

---

a *In Subdiaconum.* b *illorum.* c *C. 3. eod. tit. in 3. compil.* d *VV.* e *Laudenſi.* f *Siclunen. alit. Sedenſ.* g *mandatis.* h *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp. & de materia vide Cardin. conſ. 3. & Oldrad. conſ. 67.* i *Bitunia. al. Bitumia.* k *ſub Alexand. III. capit. 13. & 14.* l *Sidunen.* m *aut aliquod præmiſſorum, &c.* n *tolerantur.* o *vid. l. 1. §. pen. ff. de his qui not. infam. & l. 1. §. 2. ff. ſi quis in jus voc. non ierit.*

CAP.

CAP. XIX.

Recepto in Canonicum, quam cito facultas se obtulerit, debetur Præbenda: & interim habebit quotidianas distributiones.

Idem Innoc. III. *Archiepiscopo, & Archid. Senonen.* (*an.* 1210.)

I. Dilectus *a* filius T. Canonicus Lineonien. *b* proposuit, quod cum de mandato C. Papæ præd. nost. Linconiens. Episcopus quandam Præbendam assignavit eidem in Ecclesia Linconien. quia Capitulum ipsum ad eandem recipere contemnebat: [*& infra.* α] Ad instantiam Remens. Archiepiscopi, tunc Eeiscopi Præneſtinen. Apost. sed. Leg. & auctoritate illius, talis inter eum & Episcopum & Canonicos Linconien. compositio interceſſit, quod ipso ab eis recepto in Canonicum & conceſſo sibi stalo in choro, & participatione qualibet divinorum, idem fructus Præbendæ percipere non deberet, nisi loco proximo vacaturæ: [*& infra.* β] Cum ergo dictum T. in Canonicum recipi, canonicis non obviet institutis, & vacaturam expectare Præbendam Lateranen. Concilio *c* non sit dubium obviare: nos facto ejusdem Legati illicito reprobato, quod est licitum *d* approbantes quia videtur indignum, ut receptus in Canonicum Præbendæ beneficio defraudetur: mandamus quatenus dictos Episcopum & Canonicos, ut ei Præbendam (cum se facultas obtulerir) non differant assignare, appel. postposita compellatis. Facientes eidem portiones quotidianas, quæ fiunt in Ecclesia memorata, sine diminutione qualibet assignari.

(α *Ad dil. fil. Clarevall. & Longmardi Abbates auct. p. n. cum nollet aliquatenus a contradictione cessare, ipsum supposuerit Ecclesiastico interdicto. Postmodum autem accedens ad præsentiam nostram ad dil. fil. Meliradin. & Guntanen. Abbates obtinuit scripta nostra, sed sicut cum per eos suam non posset justitiam obtinere, non ven. f. n. Remensi Archiepiscopo, S. Rom. Eccles. Cardinali tunc Episcopo Prænestino, Apost. sed. Legato, sicut asserit, dedimus in mandatis, ut prædictam interdicti sententiam, sicut rationabiliter fuerit promulgata, faceret app. postp. firmiter observari. Verum cum idem Archiepisc. negotium prorogaret, & idem post labores multiplices fere de promovendo negotio desperasse deficiens in expensis.*)

(β *Licet autem memoratum Archiepiscopum sincera diligamus in Domino charitate, & ipsius velimus honori deferre: quia tamen in his, quæ contra canonicas sanctiones attentata noscuntur, ei deferre nec volumus nec debemus, quod ab eo illicite factum est in hac parte duximus irritandum, quod licite factum est approbantes.*)

CAP. XX.

Non tenet electio cum ad unam Præbendam duo simpliciter eliguntur.

Idem *Episc. Brixien.* e (*an.* 1210.)

TUæ *f* fraternitatis devotio: [*& infra.* α] Cum sæpe contingat, quod ad unam Præbendam duo Clerici propter importunitatem petentium eligantur: Nos attendentes, quod si duo unam Præbendam tenerent, illud esset contra Concilium Turonen. quod Præbendarum prohibet sectionem: & si *g* unus illorum ipsam obtineret Præbendam, sub expectatione alius contra Lateranen. *h* Concilii statuta remaneret. Inquisitioni *i* tuæ taliter respondemus, quod talis electio de rigore juris penitus cassanda.

(α *Præterea consuluisti.*)

a C. 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Lingon.* c *sub Alex. III. ca.* 8. *& habetur infra de conc. præbend. cap. nulla.* d *vid. l. si convenerit. cum gloss. ff. de pign. actio. melius in l. nec non.* §. 1. *cum gloss. non prohibeat. ff. ex quibus causis major.* e *Burdegal.* f *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *comp.* g *al. quod si unus illorum, &c.* h *sub Alex. III. c.* 8. i *alias, super quo te respondemus.*

CAP. XXI.

Si duo electi ad aliquam dignitatem compromittant in Judices, poterit Judex alterum confirmare, & alteri pro bono pacis de proventibus provisionem facere. Ista est pulcherrima dispositio, & in toto corpore juris non habet consimilem.

Idem. (*an.* 1210.)

NIsi essent *a* viri providi & honesti, tam qui ordinationem fecerunt, quam illi, circa quos est facta ordinatio in Ecclesia vestra super negotio Prioratus, ordinationem illam valde suspectam propter exempli perniciem haberemus. Quod ergo post concertationem diutinam ordinatum est circa unum de duobus electis, ut ipse habeat Prioratum, hoc ex jurisdictione delegata secundum justitiam videtur esse statutum: quod autem ordinatum est circa reliquum, ut ipse viginti *b* libras de reditibus Capituli, & quadraginta de proventibus Prioratus percipiat *c* annuatim: hoc secundum providentiam intelligatur esse præceptum ex arbitraria potestate, cum *d* in delegatos fuerit compromissum, qui auctoritatem sibi retinendo commissam, se pro bono pacis & utilitatis hoc ordinasse fatentur. Quia igitur hæc ordinatio ab omnibus est recepta, possuntque licite, Prior & Capitulum, de proventibus suis propter causas prædictas, non quidem ex pactione partium, sed ex jussione Judicum, provisionem hujusmodi exhibere: nos eam hoc adhibito moderaminem toleramus, ut ad præstationem quadraginta librarum non dignitas Prioratus, sed persona Prioris maneat onerata: ne forte circa proventus aliqua videatur facta sectio prioratus: ita quod ipso Priore, defuncto, successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minime teneatur.

CAP. XXII.

Canonici privilegiati a Papa super certo numero, si sponte receperunt aliquem supra numerum, contra impetrantes a Papa exceptione numeri uti non possunt.

Idem *Valden.* e *Episcopo, & Abbati Vatican.* f (*an.* 1210.)

PRo illorum provisione *g*: [*& f.* α] Burdegalen. Archiepiscopo mandavimus, ut Magistero R. in aliqua Ecclesiarum suarum, ubi ei expedire cognosceret, competens faceret beneficium assignari, contradictores Ecclesiast. districtione compescens: qui Decano & Capitulo Xantonen. *h* auctoritate nostra mandavit, ut ipsum admitterent in Canonicum & in fratrem. Cumque iidem reluctarent Canonici, ac indulgentiam de quadragenario *i* Canonicorum numero ei opponerent: quia Archiepiscopus cognovit illos in elusionem mandati nostri indulgentia eis concessa irreverenter abuti, prædictum magistrum de Præbenda & Canonica *k* Xantonen. Ecclesiæ investivit, contradictores vinculo excommunicationis adstringens: (*& f.*) Quia vero quod per dictum Archiepiscopum de memorato magistro auctoritate nostra provide factum est firmitatem volumus obtinere: mandamus, quatenus si vobis constiterit, prædictos Canonicos indulgentiam, quam habent de certo Canonicorum numero non servasse, & aliquem ultra constitutum numerum in Canonicum auctoritate propria recepisse: cum nobis legem imponere non debeant, quam ipsi negligunt observare, latam in ipso excommunicationis sententiam a prædicto Archiepiscopo tamdiu denuncietis, sublato appellationis obstaculo, servandam *l*, donec sæpedictum magistrum recipiant

a C. 7. *eod. tit. in* 3. *comp. Bald. in cap.* 1. §. *inter partes. de leg. Corr. in usibus feudorum.* b *triginta.* c *recipiat.* d *In Judicem delegatum potest compromitti. Dd. in ca. cum tempore. supr. de arbit. Specul. tit. de arbit.* §. 1. *Adde Lanfranc. tract. de arbit.* e *al. Vaden. al. Vadenen.* f *al. Vatien.* g C. 8. *eod. tit. in* 3. *compil.* h *Sanctonensi.* i *quadragesimo.* k *Canonicatu. al. canonica. Sanctonensi.* l *observandam.*

in

in Canonicum, & ea, quæ ad Canonicatum pertinent, cum ſtallo chori & loco Capituli ei ſtudeant aſſignare.

(α *Prò dilecto filio magiſtro* R. *Audeon. qui apud Apoſt. ſed. moram feciſſe dignoſcitur longiorem, nec adhuc erat competens beneficium Eccleſiaſticum aſſecutus, licet ad ipſum eſſet idoneus obtinendum: Ven. f. n.*)

CAP. XXIII.

Non beneficiatus habens ſufficiens patrimonium, ad ſacros legitime promovetur.

Idem Innoc. III. *Biſuntino Archiepiſcopo.* (*an.* 1208.)

TUis *a* quæſtionibus reſpondemus, quod Clericos in minoribus ordinibus conſtitutos, de patrimonialibus bonis habentes, unde poſſint congrue ſuſtentari, & ſi nondum fuerint, beneficium Eccleſiaſticum aſſecuti, (dummodo aliud canonicum non obſiſtat) ad ſuperiores poteris ordines promovere.

CAP. XXIV.

Abſenti poteſt conferri beneficium alio mediante, nec refert, utrum abſens inveſtiatur per perſonam mediam, vel perſona media inveſtiatur pro abſente. h. d. conjungendo utrumque intellectum. Et eſt caſus not. & quotidie practicatur.

Idem *Epiſc. Zamoren.* b (*an.* 1208.)

ACcedens ad Apoſtolicam ſedem: [& ſ.] Inquiſit. t. t. reſpond. quod Clericus abſens per alium, vel alius magis pro ipſo, poterit de beneficio Eccleſiaſtico inveſtiri. *c*

CAP. XXV.

Si ad unum Canonicatum & Præbendam duo ſunt recepti ſimpliciter, receptio non tenet, etiam interveniente Apoſtolica auctoritate. h. d. & eſt notabile cap. quare tene ſemper mente, & nota ipſum.

Idem *Trecen. Epiſcopo.* (*an.* 1208.)

DIlecto filio *d* P. ſanctæ Pudentianæ Presbytero Cardinali, Cellerario Trecen. & R. procuratori tuo auditore conceſſo, idem Cellerarius propoſuit coram eo, quod cum in manibus Remen. Archiepiſcopi tunc Apoſt. ſed. Leg. intendetis providere, G. nepoti ſuo in Trecen. Eccleſia Prebendam, quam ibi obtinebat, liberaliter reſignavit *e*, dictus Legatus præfatum G. & eundem Cellerarium in Canonicos Trecen. inſtituit, & ambobus idem Capitulum Trecen. ſtallum in choro, & locum in Capitulo, & idem Archiepiſcopus ſupradictæ Præbendæ fructus dividendos communiter aſſignarunt, donec idem G. integrum eſſet præbendale ſtipendium *f* aſſecutus: [& ſ. α] Quorum receptionem procurator generalis præd. *tui*, *in partibus Conſtantinopolianis tunc agentis*, poſtmodum approbavit. Dictus quoque Cellerarius lectionem & Evangelium in hebdomada ſua legiſſe dignoſcitur, & tam Decani, quam Epiſcopi electioni, & aliorum negotiorum tractatibus, ſicut Canonicus Trecen. interfuit, & domum quamdam per Capitulum memoratum obtinuit, quæ non niſi Canonico conſueverat aſſignari: tuque *g* cum ad eadem acceſſiſſes Eccleſiam conſecratur, eum cum Canonicis aliis ad oſculum recepiſti, cum tunc non niſi Canonici ad oſculum admittantur: & eidem ſuper prædictis non moviſti per biennium quæſtionem, propter quod petiit, ut te ab ipſius ſuper hoc moleſtatione indebita compeſcere dignaremur: [& ſ. β] Procurator tuus propoſuit ex adverſo, quod ad unicum jus ſpirituale, quod vacabat ibidem, inſimul duos Canonicos inſtituere prædicto Legato non licuit: nam ſi duo unicam Præbendam haberent, id eſſet contra Turonen. Concilium, quod Præbendarum inhibet ſectionem. Si vero duobus receptis, uni tantum Præbenda daretur, ſub expectatione alius contra Lateranen. *a* Concilium remaneret. Præterea licet in Eccleſia, in qua non eſt certus numerus Præbendarum, nulla etiam vacante, in Canonicum quis poſſit aſſumi, cum intelligatur ad quoddam jus eligi, quod ex electorum aſſenſu de novo creatur *b*, & cum electo in Canonicum naſcitur, & definit cum defuncto: in Eccleſia tamen, quæ determinatum habet numerum Præbendarum, uno individuo jure vacante, duo ſimul eligi non poſſunt ad illud, eo quod hujuſmodi ſpirituale jus dividi ſeu communicari nequeat inter eos: quanquam interdum hi, ad quos ſpectat electio, de communi aſſenſu augmentare valeant numerum Præbendarum, quoddam jus ſpirituale de novo creando, niſi forte ſtatutum aliquod obviaret, quod eſſet juramento firmatum, vel cui ſed. Apoſt. confirmatio acceſſiſſet, hujuſmodi clauſula prohibitionis adjecta, ut ſi quicquam contra id fieret, non valeret: propter quod inſtitutionem præfatam nullam fuiſſe dictus aſſeruit procurator, cum in Trecen. Eccleſia certus ſit Præbendarum numerus, quem Capitulum vel Legatus augmentare minime intendebat *c*, vel jus aliquod de novo creare. Unde dictum Cellerarium ad reſtitutionem eorum, quæ ratione prædictæ inſtitutionis tenebat, ſentialiter duximus condemnandum, ei ſuper Præbenda ipſa vel ejus parte ſilentium imponentes: Ita quod per hoc prædicto G. nullum præjudicium generetur: cum res inter alios acta, regulariter aliis non obſiſtat.

(α *In eos, qui contra venire præſumerent, excommunicationis ſententia promulgata.*)

(β *Verum dictus* R. *procurator tuus propoſuit ex adverſo, quod cum dictus Cellerarius Præbendam ſuam in præfati Archiepiſcopi Remen. manibus reſignaſſet, ipſe de medietate una dictum Cellerarium inveſtivit.*)

CAP. XXVI.

De una Præbenda vacante, poſſunt fieri duæ, ſi ejus ſuppetant facultates, alias dividens integrare tenetur.

Idem (*an. eod.*)

VAcante *d* quadam Præbenda in Eccleſia tua, duas ex ea conſtituens, ad illas de conſenſu *e* Capituli tui duos Canonicos aſſumpſiſti: quorum altero viam univerſæ carnis ingreſſo, Præbendam, quam defunctus habuerat, quidam Clericus, nomine Hippolytus, fuit auctoritate ſed. Apoſt. aſſecutus. Verum cum idem Hippolytus te ſuper integritate Præbendæ, per quaſdam noſtras literas inquietet, & alius idem jus adverſus te ſe habere proponat, quid facere debeas, requiſiſti. Super quo ſic duximus reſpondendum, quod cum Turonen. ſtatuta concilii ſectionem inhibeant Præbendarum, teneris utrique de his, quæ vacare *f* contigerit, integrare Præbendam, niſi rationabili cauſa de vacante Præbenda ſupradicta duæ fuerint conſtitutæ, ac tot ſint utriuſque proventus, quot per utraquem ſit utrique proviſum in beneficio competenti.

CAP. XXVII.

Si Papa mandat Capitulo, ut aliquem in Canonicum recipiant, & Præbendam (ſi qua vacat) conferant, ſi de mandatos ſcientes alii conferunt, coguntur primum recipere, & de reditibus Eccleſiæ loco beneficii providere, donec Præbendam habeat.

Idem *Vercellen. Epiſcopo.* (*an. eod.*)

DIlectus *g* filius G. Clericus nobis expoſuit *h* conquerendo, quod cum pro ea ad Novarien. Capitu-

(a C. 9. *eod. tit. in* 3. *comp. Hujus decret. deciſionem accipere debemus ſecundum Concil. Trid. Seſſ.* 21. *de reformat.* c. 2. b *Latomen. alias Baton.* c *vide l. qui mihi donatum per Bart. ff. de donat.* d Cap. 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *reſignares.* f *beneficium.* g *tu quoque.*

a *Later. ſub Alex. III.* c. 8. b *crearetur.* c *alias, non intendebat.* d C. 3. *eod. tit. in* 4. *comp. Et de materia, an ex cauſa rationabili poſſint fieri duæ, vide Dd. hoc tit.* c. *avaritia.* e *aſſenſu.* f *contigerint.* g C. 4. *de conceſſ. præb. in quarta compil.* h *propoſuit.*

luma

lum mandatum Apoſtolicum miſiſſemus, ut eum in Canonicum reciperent & in fratrem, Præbendam (ſi qua tunc *a* vacabat) conferentes eidem : [*& ſ. α*] Fraternitati tuæ mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit, quod in Novarien. Eccleſia Præbenda vacaret, tempore quo ejuſdem Eccleſiæ Canonici noſtras literas receperunt : cum eam alii in eluſionem mandati noſtri duxerint conferendam, eundem Clericum, ſi non habet *b* ſufficiens beneficium Eccleſiaſticum, in Canonicum recipi facias, & ſibi de reditibus Eccleſiæ ſingulis annis aſſignari proventus, donec ei ſit in beneficio præbendali proviſum.

[*α Ipſi non ſolum mandatum Apoſtolicum noluerunt adimplere, verum etiam Præbendam vacantem, quam mandavimus illi conferri, alii præſumpſerunt aſſignare. Unde petebat a nobis, ut quod de ipſo inceperamus, exequi dignaremur. Magiſter autem G. G. Novarien. Eccleſiæ procurator proponebat econtra, quod cum in illa Eccleſia nulla vacaret Præbenda prædictus Clericus ad Ap. ſed. accedens falſo in Eccleſia ipſa ſuggeſſit vacare Præbendam, & ad ſuggeſtionem falſam per ſurreptionem ſuam literas impetravit. Unde cum mendax peccator carere debeat impetratis, penitus idem procurator ab impetitione ipſius Eccleſiam poſtulabat abſolvi. Cum igitur coram dil. fil. G. S. GG. ad velum aureum Diac. Card. quem eiſdem dedimus auditorem, ſuper his diutius litigarent, & idem Card. quæ fuerant propoſita, coram eo retulit diligenter.*)

CAP. XXVIII.

Habens perſonatum, vel beneficium curatum, ſi ſecundo tale receperit, vacat primum : quod ſi retinere contenderit, etiam ſecundo privabitur. hoc primo. *Et is, ad quem ſpectat beneficii curati collatio, licite confert ſtatim, cum inſtitutus aliud recepit : & ſi intra ſex menſes non conferat, devolvitur ad alium collatio, & aliter ponitur.* hoc ſecundo. *Cum ſublimibus vero & literatis perſonis circa pluralitatem beneficiorum incompatibilium ſolus Papa diſpenſat.* hoc tertio. *Hoc dicit iſtud cap. utile & famoſum.*

Idem Innoc. III. *in Concilio generali.* c (*an.* 1216.)

DE multa *d* providentia fuit in Lateran. Concilio *e* prohibitum, ut nullus diverſas dignitates Eccleſiaſticas, vel plures Eccleſias paroeciales recipere contra ſacrorum canonum inſtituta, alioquin recipiens ſic acceptum amitteret, & largiendi poteſtate conferens privaretur. Quia vero propter præſumptiones & quorundam cupiditates, nullus hactenus aut rarus de prædicto ſtatuto fructus provenit, nos evidentius & expreſſius occurrere cupientes : Præſenti decreto ſtatuimus, ut quicunque receperit aliquod beneficium curam habens animarum annexam, ſi prius tale beneficium habebat, eo ſit ipſo jure privatus : & ſi forte illud retinere contenderit, etiam alio ſpolietur. Is quoque, ad quem prioris ſpectat donatio, illud poſt receptionem alterius libere conferat, cui merito viderit conferendum : & ſi ultra ſex menſes conferre diſtulerit, non ſolum ad alio, ſecundum Lateran. *f* Concilii ſtatutum ejus collatio devolvatur, verum etiam tantum de ſuis cogatur proventibus in utilitatem Eccleſiæ, cujus eſt illud beneficium, aſſignare, quantum a tempore vacationis ipſius conſtiterit eſſe perceptum. Hoc idem in perſonatibus eſſe decernimus obſervandum : addentes ut in eadem Eccleſia nullus plures dignitates, aut perſonatus habere præſumat, etiamſi curam non habeant animarum. Circa ſublimes tamen & literatas perſonas, quæ majoribus beneficiis ſunt honorandæ, cum ratio poſtulaverit, per ſedem Apoſt. poterit diſpenſari.

a *Vacaret.* b *habeat.* c *Concil. gener. Lat. ſub Innocent. III. c. 29.* d C. 4. *eod. tit. in* 4. *comp.* e *Priore iſto quod factum eſt ſub Alex. III. c. 13. & cum hoc decreto convenit Concil. Trident. Seſſ. 7. de reform. c. 2. & 4. & ſeſſ. 24. de reſcript. c. 17.* f *ſub Alex. III. c. 8.*

CAP. XXIX.

Concilium provinciale a beneficiorum collatione ſuſpendit eos, qui poſt ſecundam correptionem indignis beneficia conferunt : providet etiam, quis interim beneficia conferat, & illam ſuſpenſionem relaxat ſolus Papa, vel ſolus Patriarcha.

Idem *in eodem.* a (*an.* 1216.)

GRave *b* nimis eſt & abſurdum, quod quidam Eccleſiarum Prælati, cum poſſint viros idoneos ad Eccleſiaſtica beneficia promovere, aſſumere non verentur indignos, quibus nec morum honeſtas, nec literarum ſcientia ſuffragatur, carnalitatis ſequentes affectum, non judicium rationis : unde quanta Eccleſiis damna proveniant, nemo ſanæ mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo *c* mederi, præcipimus, ut prætermiſſis indignis idoneos aſſumant, qui Deo & Eccleſiis velint & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali concilio diligens inquiſitio annuatim : ita, ut qui poſt primam & ſecundam correctionem fuerit repertus *d* culpabilis, a beneficiis conferendis per ipſum concilium ſuſpendatur, inſtituta in eodem concilio perſona provida & honeſta, quæ ſuſpenſi ſuppleat defectum in beneficiis conferendis. Et hoc ipſum circa capitula, quæ in his deliquerint, obſervetur. Metropolitani vero delictum ſuperioris judicio relinquatur, ex parte concili nunciandum. Ut autem hæc ſalubris proviſio pleniorem conſequatur effectum, hujuſmodi ſuſpenſionis ſententia præter Romani Pontificis auctoritatem, aut proprii Patriarchæ, minime relaxetur, ut in hoc quoque quatuor patriarchales ſedes ſpecialiter honorentur. *e*

CAP. XXX.

Rector Eccleſiæ, non obſtante conſuetudine Epiſcopi vel patroni, debet de reditibus Eccleſiæ ſufficientem habere portionem. h. d. uſque ad §. qui vero.

Idem *in eodem.* f (*an.* 1216.)

EXtirpandæ *g* conſuetudinis vitium in quibuſdam partibus inolevit, quod ſcilicet paroecialium Eccleſiarum patroni, & aliæ quædam perſonæ, proventus ipſarum ſibi penitus vindicantes. Presbyteris earum ſervitiis deputatis, relinquunt adeo exiguam portionem, quod ex ea nequeant *h* congrue ſuſtentari : nam (ut pro certo didicimus) in quibuſdam regionibus paroeciales Presbyteri pro ſua ſuſtentatione non obtinent, niſi quartam quartæ, id eſt, ſextamdecimam decimarum. Unde fit, ut in his regionibus pene nullus inveniatur Sacerdos paroecialis, qui ullam vel modicam habeat peritiam literarum. Cum igitur os *i* bovis ligari non debeat triturantis : ſed qui altario ſervit, de altari vivere debeat : ſtatuimus, ut (conſuetudine qualibet Epiſcopi vel patroni, ſeu cujuslibet alterius non obſtante) portio Preſbyteris ipſis ſufficiens aſſignetur.

Privatus eſt paroeciali Eccleſia Rector in ea non reſidens, niſi ſit annexa Dignitati vel Præbendæ : quo caſu debet ibi habere perpetuum Vicarium. Et in fine prohibet in fraudem Rectoribus de ipſius proventibus penſionem in beneficium dari. h. d. *Vel ſic : Non reſidens in Eccleſia paroeciali, vel non ponens Vicarium, quando eſt annexa beneficio majori, privatus eſt ea.* h. d.

Qui vero paroecialem habet Eccleſiam, non per Vicarium, ſed per ſeipſum illi deſerviat in ordine, quem ipſius Eccleſiæ cura requirit, niſi forte Dignitati vel Præbendæ

a *Cap.* 30. b C. 5. *eod. tit. in* 4. *comp. Conc. Trid. Seſſ. 7. de reformat. ca.* 3. c *In Cod. Barb. huic morbo adhibere medelam.* d *vid. l.* 3. C. *de Epiſc. aud. & l. ſervos. C. ad leg. Juliam de vi public.* e *vid. Chaſſ. in Catal. glor. mund. pag.* 4. *conſil.* 9. f *cap.* 32. g C. 6. *eod. tit. in* 4. *compil. vid. Conc. Trid. Seſſ.* 25. *in decr. de reform. c.* 9. §. *patroni autem beneficiorum.* h *nequeunt.* i *Deut.* 25.

paroe-

parœcialis Eccleſia ſit annexa: in quo caſu concedimus, ut qui talem habet Præbendam vel Dignitatem, cum oporteat eum in majori Eccleſia deſervire, in ipſa parœciali Eccleſiæ idoneum & perpetuum habeat Vicarium canonice inſtitutum, qui (ut prædictum eſt) congruentem habeat de ipſius Eccleſiæ proventibus portionem: alioquin *a* illa ſe ſciat auctoritate hujus decreti privatum, libere alii conferenda, qui velit & poſſit, quod dictum eſt, adimplere. Illud *b* autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de proventibus Eccleſiæ, quæ curam habere debet proprii Sacerdotis, penſionem alii quaſi pro beneficio conferre præſumat.

CAP. XXXI.

Non debent Religioſi Eccleſias vel decimas a Laicis ſine Diœceſanorum conſenſu recipere: excommunicatos, vel interdictos ad divina admittere: in Eccleſiis quoque, quæ ad eos non pleno jure pertinent, inſtituere vel deſtituere: ſed præſentabunt Diœceſanis ad eas viros idoneos.

Idem *in eodem.* c (*an.* 1216.)

IN Lateranenſi *d* Concilio noſcitur fuiſſe prohibitum, ne quilibet regulares Eccleſias ſeu decimas ſine Epiſcoporum conſenſu de manu Laici præſumant accipere, nec excommunicatos vel nominatim interdictos admittant aliquatenus ad divina. Nos autem id fortius inhibentes, tranſgreſſores digna curavimus *e* animadverſione punire, ſtatuentes nihilominus, quatenus in Eccleſiis, quæ ad ipſos pleno jure non pertinent, juxta ejuſdem Concilii ſtatuta, Epiſcopis inſtituendos Presbyteros repræſentent, ut illis de plebis cura reſpondeant, ipſis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem, inſtitutos vero removere non audeant Epiſcopis inconſultis.

Sane adjicimus *f*, ut illos repræſentare procurent, quos vel converſatio notos reddit, vel commendat probabile teſtimonium Prælatorum.

CAP. XXXII.

Abſens in Theologiæ ſtudio, fructus beneficiorum ſuorum percipit in abſentia, ſed quotidianas diſtributiones non.

Honorius III. *Abbati & Priori ſanctæ Genovefæ.* (*an.* 1222.)

LIcet vobis *g* direxerimus ſcripta noſtra, ut in magiſtro N. *h* Eboracen. Archidiacono in ſacra pagina cupienti ſtudere, proventus ſuos Eccleſiaſticos faceretis integre miniſtrari: Nolumus tamen, ut quotidianas diſtributiones, quæ tantum reſidentibus in Eccleſiis, & his, qui interſunt horis canonicis, exhibentur, ei tribui faciatis.

CAP. XXXIII.

Propter paupertatem Præbendarum Eccleſiæ cathedralis poſſunt eis annecti capellæ, reſervata ipſarum Presbyteris congrua portione.

Idem *Veſprimen.* i *Epiſcopo.* (*an.* 1222.)

EXpoſuiſti *k* nobis, quod Eccleſiæ tuæ Canonici, diminuta ipſorum proviſione a tempore Concilii generalis, cum eis extunc non fuerint ad eorum ſuſtentationem conceſſæ capellæ, ſicut ante fieri conſuevit de reditibus Præbendarum ſuarum nequeunt *l* ſuſtentari. (*& infra.* α) Si evidens neceſſitas vel utilitas exigat, Præbendas Eccleſiæ tuæ poteritis de capellis in perpetuum annectendis eiſdem (ſicut diſcretione prævia expedire videris) augmentare, reſervata tamen congrua capellarum Presbyteris portione.

(α *Propter quod plures ipſorum eadem Eccleſia relicta in ejus ſervitio, in Clericatus coguntur opprobrium aliorum ſe obſequiis mancipare. Unde humiliter ſupplicaſti, ut de capellis eiſdem proviſionem eorundem ampliare ex noſtra tibi permiſſione liceret. Quia vero per hoc ſtatutis ejuſdem Concilii derogaretur, quæ ſervare volumus inconcuſſe, te in hac parte nequimus exaudire. Verum illorum paupertati paterno compatientes affectu, & tibi, prout expoſcit tuæ devotionis meritum, gratiam facere cupientes, ſi. t. de qua plenam fiduciam obtinemus, p. auc. m. q.*)

CAP. XXXIV.

Licet Eccleſia ex donatione Laici beneficium conferat, tenet illius beneficii impetratio, de hoc mentione non habita.

Idem *Epiſcopo, & Priori, & Archidiacono Herforden.* a (*an.* 1222.)

III. DIlectus filius G. Clericus nobis propoſuit *b*, quod cum Decano & Capitulo Andegaven. preces direxerimus & præcepta, ut ipſum quam cito facultas ſe offerret, in Canonicum reciperent & in fratrem, vobis ſuper hoc executoribus ſibi datis: quia Decani & Capituli procurator excipiendo propoſuit literas non valere, pro eo quod in eis mentio non fiebat, quod præfatus Decanus ex donatione Regis Præbendarum ejuſdem Eccleſiæ collationem haberet: vos mandati noſtri executores non eſſe, interloquendo dixiſtis: & ſic duæ Præbendæ, quæ medio tempore vacaverunt, aliis ſunt collocatæ: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus occaſione hujuſmodi (quam reputamus frivolam) non obſtante, mandatum noſtrum exequi procuretis.

(α *Et dictus Clericus occaſione hujuſmodi, quam vos malitioſe recepiſſe videmini, remanſit hactenus ſua proviſione fruſtratus, propter quod idem noſtram audientiam appellavit, appellationi cujus dicimini detuliſſe. Nolentes igitur, ut ſæpe dictus Clericus ſit fruſtratus a nobis, literarum noſtrarum commodo ulterius ſuſpendatur, vobis firmiter.*)

CAP. XXXV.

Pueri & alias beneficiati non ſunt idonei ad beneficia conſequenda. h. d. inhærendo verbis literæ.

Gregorius IX. *Argentinen. Epiſc.* (*an.* 1232.)

SUper inordinata *c* ordinatione: [*& infra.*] Cum autem illi ſunt in Eccleſiis idonei reputandi, qui ſervire poſſunt & volunt in ipſis: Conſul. t. t. reſpond. quod pueri & beneficiati, qui non poſſunt in eadem Eccleſia deſervire, in ea non debent idonei reputari.

CAP. XXXVI.

Pro unius Præbendæ integratione, alia dividi non debet.

Idem *Archiepiſc. & magiſtro R. Turonen.*

CUm cauſam quæ inter Aurelianen. Epiſcopum, & I. de Bleſis Canonicum ſanctæ Crucis ſuper integratione Præbendæ ipſius Canonici vertebatur, vobis duxerimus committendam: (*& infra.*) Conſultationi tuæ t. reſpon. quod noſtræ intentionis non extitit, ut pro integratione Præbendæ ſupradicti Canonici, Præbenda de novo aliqua ſcinderetur.

CAP. XXXVII.

Clerici ignobiles & non eminentis ſcientiæ, propter hoc non debent a Præbendis repelli, etiam in Eccleſia, quæ tales admittere non conſuevit.

Idem. (*an. eod.*)

VEnerabilis frater noſter Portuen. Epiſcopus ſupplicavit *d*, ut cum quandam Præbendam, quæ in Argentinen. Eccleſia tamdiu vacaverat, quod donatio ejus erat

---

a *Ipſe illa, &c.* b *vide Conc. Trid. Seſſ. 24. de reform. c. 13.* c C. 61. *& refertur in cap. 7. eod. tit. in 4. comp.* d *ſub Alex. III. c. 9. cujus initium, Cum & plantare.* e *curabimus.* f *Conc. Trid. Seſſ. 25. de reform. c. 9.* g *vid. Conc. Trid. Seſſ. 5. de reform. ca. 5. in fin. & Hor. Lucium, tract. 98. de priv. ſchol. privil.* h *B. Eborycen.* i *Veſprinen. alias, Veſpen. al. Veſpertimien. al. Veſpamenſi. al. Veſprimicenſ.* k *vide Concilium Trid. Seſſ. 21. de reform. ca. 5. & Seſſ. 24. de reform. ca. 13. & 15.* l *nequiverint.*

a *De Ber. al. Bech. In uno vet. Cod. Epiſcopo Pictavienſi & Priori.* b *expoſuit.* c *De ætate requiſita vide Lapum alleg. 36. & Geminian. in c. indemnitatibus. de elect. in 6.* d *ſupplicavit nobis.*

ad

ad ſedem Apoſtolicam devoluta, I. Clerico contulerit, dum *a* in illis partibus legationis officio fungeretur, ſuam collationem benigno proſequeremur affectu. Verum procurator Argentini Capituli propoſuit ex adverſo, quod idem Capitulum, hoc audito, conſuetudinem allegans antiquam inviolabiliter obſervatam, juxta quam nullum, niſi Nobilem & liberum, & ab utroque parente illuſtrem, honeſtæ converſationis ac eminentis ſcientiæ, in ſuum conſortium hactenus admiſerant: ne contra hoc fieret (maxime cum nulla tunc Præbenda vacaret, antequam monitorias vel executorias literas recepiſſet) ad ſedem Apoſt. appellavit: [*& infra.*] Nos igitur attendentes, quod non generis *b*, ſed virtutum nobilitas, vitæque honeſtas, gratum Deo faciunt & idoneum ſervitorem, ad cujus regimen non multos ſecundum carnem nobiles & potentes elegit, ſed ignobiles ac pauperes: eo quod non eſt perſonarum acceptio apud ipſum *c*, & vix ad culmina dignitatum (nedum ad Præbendas) viri eminentis ſcientiæ valeant reperiri, exceptiones hujuſmodi non duximus admittendas: [*& infra.*] Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit prædictam Præbendam vacaſſe, quando ipſam dicto I. Epiſcopus contulit memoratus, ipſum ad eam recipi faciatis.

CAP. XXXVIII.

Si mandatur provideri in Eccleſia, non poteſt de Eccleſia provideri.

Idem. (*an.* 1232. *Roma in Hiſpaniam.*)

CUm *d* olim Priori ſanctæ M. dederimus *e* in mandatis, ut G. *f* Diacono in aliqua Eccleſia civitatis vel diœceſis Luc. auctoritate Apoſtolica provideret: idem præfatum Gu. *g* Eccleſiæ ſancti Pe. de Vico Rectorem auctoritate hujuſmodi niſus *h* eſt deſignare: in qua Rector ab ejuſdem Eccleſiæ Clericis eligi conſuevit, excommunicationis ſententiam nihilominus proferens in rebelles. Cum igitur mandatum hujuſmodi ſe ad talia non extendat, nec ad rectoriam vel dignitatem noſtra feratur *i* intentio, cum pro ſimplici beneficio juſſio noſtra manat *k*: mandamus, quatenus tam inſtitutionem hujuſmodi, quam excommunicationis ſententiam propter hoc latam denuncies non tenere.

TITULUS VI.
DE CLERICO ÆGROTANTE VEL DEBILITATO.

CAP. I.

Clericus infirmus integre percipit fructus beneficii ſui.

Gregorius *Candido Epiſcopo Urbevetan.* (*an.* 602. *Roma in Tuſciam.*)

CUm percuſſio corporalis: (*& infra.*) F. tuam hortamur, quatenus latorem præſentium ad percipienda quæ conſueta ſunt ab Eccleſia tua, ægritudo ſua non debeat impedire: Quia ſi alii ejus eſſent exemplo deterriti, forte non poſſet, qui militaret Eccleſiæ, inveniri: ſed ſecundum ejus ordinem quæcunque ei, ſi ſanus eſſet, poterant miniſtrari, de ipſa exiguitate, quæ Eccleſiæ poteſt accedere, fraternitas tua præbeat ægrotanti.

CAP. II.

Presbyter, cui medietas palmæ cum duobus digitis eſt abſciſſa, Miſſam non celebrat, ſed cæteris ſacerdotalibus fungi poteſt.

Eugenius *l* Papa. (*an.* 655.)

PResbyterum *m*, cujus duos digitos cum medietate palmæ a prædone abſciſſos ſignificaſti, Miſſam non permittimus celebrare: quia nec ſecure propter debilitatem, nec ſine ſcandalo propter deformitatem a membr. hoc fieri poſſe confidimus.

Ipſum autem cæteris officiis ſacerdotalibus fungi minime prohibemus.

CAP. III.

Si Rector Eccleſiæ ſit leproſus, dandus eſt ei coadjutor.

Lucius III. (*an.* 1181.)

DE *b* Rectoribus Eccleſiarum lepræ macula uſque adeo infectis, quod altari ſervire non poſſunt, nec ſine magno ſcandalo eorum, qui ſani ſunt, Eccleſias ingredi: Hoc volumus te tenere, quod eis dandus eſt coadjutor, qui curam habeat animarum: & de facultatibus Eccleſiæ ad ſuſtentationem ſuam, congruam recipiat portionem.

CAP. IV.

Si Rector Eccleſiæ ſit leproſus, ab adminiſtrationis officio removetur, ſed de bonis Eccleſiæ ſuſtentatur.

Clemens III. *c* (*an.* 1190.)

TUa *d* nos duxit Fr. conſulendos: [*& infra.*] De Sacerdote, qui divino judicio lepræ morbo repercuſſus *e*, in parœciali Eccleſia prælationis officio fungitur: Dicimus, quod pro ſcandalo & abominatione populi, ab adminiſtrationis debet officio removeri, ita quod juxta facultates Eccleſiæ ſibi neceſſaria, quamdiu vixerit, miniſtrentur.

CAP. V.

Epiſcopo, qui propter morbum incurabilem paſtorale officium exercere non poteſt, dandus eſt coadjutor.

Innocentius III. *Arelaten. Archiepiſcopo.* (*an.* 1210.)

EX *f* parte tua fuit propoſitum, quod cum Auraſienſis *g* Epiſcopus gravi morbo & incurabili fere per quadriennium laboravit, ita quod paſtorale officium non poteſt ullatenus exercere, Princeps terræ illius, ac cives civitatis ejuſdem, a te poſtulant inceſſanter, ut ipſis (cum ſis Metropolitanus eorum) ſtudeas providere. Verum cum ipſum ad ceſſionem compellere non poſſis, nec debeas ullo modo, nec afflicto afflictio ſit addenda, imo potius ipſius miſeriæ miſerendum *h*, eo quod *i* idem vir bonus extiterit, & Eccleſiam ſalubriter ſibi commiſſam gubernaverit: nos volentes tam Epiſcopo, quam Eccleſiæ providere, mandamus, quatenus illi coadjutorem aſſocies virum providum & honeſtum, per quem tam Epiſcopo, quam populo utiliter conſulatur.

CAP. VI.

Breve eſt, & non ſumatur.

Honorius III. *Epiſcopo Averſano.* (*an.* 1222.)

COnſultationibus: (*& infra.*) Archidiacono autem, quem morbo paralytico laborantem officium linguæ aſſeris amiſiſſe, Coadjutor eſt merito adhibendus.

TITULUS VII.
DE INSTITUTIONIBUS.

CAP. I.

Numerus Clericorum debet inſtitui in Eccleſiis collegiatis, ſecundum facultatem ipſorum.

Ex Concilio Arelatenſi. *k* (*an.* 811. *in Gallia.*)

NOn amplius ſuſcipiantur in monaſterio Monachorum, aut Clericorum, ſeu etiam puellarum, quam quot ſe regere de bonis Eccleſiæ abſque penuria poſſint.

a *Cum.* b *Rom.* 12. *Galat.* 2. *Eph.* 6. *Coloſſ.* 3. c *Deum.* d *Vide Oldrad. conſ.* 306. e *dedimus, in antia.* f *V.* g *V.* h *viſus.* i *perferatur.* k *maneat.* l *Greg. ſed in omnib. manuſcr. ut eſt impreſſum.* m *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 26. *c.* 15. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *deformationem.* b *Poſt Conc. Later. ſub Alexand. III. p.* 37. *c.* 4. *& c.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *In uno ita: Clemens III. Pictav. Epiſc.* d *cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *al. percuſſum. al. reſperſus.* f *cap. unico. eod. tit. in* 3. *compil.* g *Aren. al. Auraſicen. al. Auraicenſ.* h *miſerandum.* i *al. ita, eo quod ipſe.* k *Hæc eſt Synodus Arel.* 4. *ſub Carolo Magn. Imp. & habetur hoc ibi c.* 8. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.*

CAP. II.

Laici in Canonicos non possunt instituti.

Eugenius. a (*an.* 655. *Romæ.*)

IN Ecclesia *b* vestra certum numerum Canonicorum (sicut nobis innotuit) communiter instituere curavistis: (*& infra.* α) Cum Laici non debeant in Canonicorum numero computari, nec vos debeatis differre, quo minus statutum numerum de aliis Clericorum personis idoneis suppleatis: tales ad supplendum numerum invenire curetis, per quos Deo in Divinis officiis per Ecclesiasticos ordines congrue serviatur.

(α *Et institutionem vestram religione firmare juramenti. Unde quia illo numero successu temporis diminuto, in dubitationem deducitis, utrum ipsum de institutione Canonicorum supplere possitis, cum Laicis computatis, qui in Ecclesia vestra Canonicorum titulo numerantur, statutus numerus sit impletus, ut hæc ambiguitas a vestris cordibus auferatur, nobis videtur, quod*)

CAP. III.

Institutio beneficiorum spectat ad Episcopos, vel eorum Officiales.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1180.)

EX *c* frequentibus querelis didicimus, in partibus vestris consuetudinem pravam a multis retro temporibus invaluisse, quod Clerici Ecclesiastica beneficia sine consensu *d* Episcopi diœcesis, vel Officialium suorum *e* (qui hoc de jure possunt) recipiunt, minus quam deceat cogitantes, quomodo id a Patrum sanctorum est institutionibus alienum, & Ecclesiasticæ contrarium honestati. Unde cum tu, Frater Archiepiscope, ex officio tibi commisso, tam iniquam consuetudinem de provincia tua velis (sicut debes) radicitus extirpare *f*, tam in illos, qui Ecclesiastica beneficia taliter occupata scienter detinent, quam in eos, qui de cætero occupare præsumpserint, excommunicationis sententiam protulisti. Nos itaque eandem sententiam ratam habentes, & eam auctoritate Apostolica confirmantes, mandamus, quatenus Clericos ipsos, qui ipsam sententiam incurrerint *g*, nisi congrue satisfecerint, absolvere minime præsumatis.

CAP. IV.

Ultra facultates non debet quis institui invitis Clericis Ecclesiæ.

Clemens III. *Clero Constantinopolitano.* (*an.* 1190.)

AUctoritate *h* Apost. sedis: [*& infra.*] Statuimus insuper, ut nullus in Ecclesis vestris, ultra quam facultates earum sustineant *i*, vobis instituatur invitis.

CAP. V.

Cum in Ecclesiis oportet extraneos institui, non debent institui Clerici certæ originis tantum, sed undecunque sint, dum tamen sint idonei.

Innocentius III. *k S. Marcelli, & S. Susannæ Cardin. Apost. sedis Legat.* (*an.* 1212. *Roma in Thraciam.*)

AD *l* decorem: *& infra.* α) Sicut nostris *m* auribus est suggestum, Constantinopolitanus Patriarcha aliarum nationum Clericos spernens, Venetos tantum in Constantinopolitanis Ecclesiis satagit collocare, non attendens, quod in omni *n* gente, qui facit justitiam, acceptus est Deo, nec sanctuarium Dei convenit jure hæreditario possideri. Quocirca mandamus, quatenus moneatis eundem, ut viros literatos *a* & alias *b* idoneos, undecunque originem duxerint, in prædictis Ecclesiis, & maxime in majori, instituere non postponat, alioquin indignum se reddet, ut vos aliarum Clericos nationum ad ejus obedientiam compellatis. Nec *c* dissimulare potestis, quin hoc nostris auribus intimetis, ut ex hoc ipso, an verum sit, quod super hoc Venetis dicitur promisisse, conjicere valeamus.

(α *Et commodum tam Ecclesiæ S. Sophiæ, quam aliarum Ecclesiarum, quæ sunt in urbe Constantinopolitano constructæ, nascitur pertinere, ut literati viri, & honestate morum perspicui, de quibuslibet mundi partibus venientes, institui debeant in eisdem. Verum*)

CAP. VI.

Institutiones & custodiæ possunt de jure speciali ad non Episcopum pertinere, & pendente lite cum diœcesano defenditur in possessione. h. d. *Vel sic: Si possidet jus instituendi is, ad quem de jure communi non spectat, pendente judicio proprietatis in possessione defenditur.*

Idem *Helien. Episcopo, & Archidiac. Norvicen.* (*an.* 1212. *in Anglia.*)

CUm venissent *d* ad Apost. sed. Archidiaconus Richimundiæ, & procuratores Eboracen. Archiepiscopi, ex parte Archiepiscopi fuit propositum, quod institutio personarum, & custodia Ecclesiarum vacantium, ad eum in diœcesi sua spectat, tam de jurisdictione *e* communi, quam de consuetudine generali. Verum quidam prædecessores ipsius quibusdam Archidiac. Richimundiæ tam institutionem, quam custodiam personaliter commiserunt: [*& f* α] Inter alia vero Archidiaconus ipse *f* respondit *g*, quod Archiepiscopus tam institutiones, quam custodias, non personaliter Archidiacono, qui tunc erat, sed perpetuo de consensu Capituli Archidiaconatui reali concessione donavit. Cum autem Archidiaconatus ipse in continua possessione tam istarum quam aliarum libertatum, multorum Archiepiscoporum & Archidiaconorum temporibus extitisset, & Archiepiscopus sine conditione *h* qualibet concessisset ipsum eidem, post concessionem asseruit, quod ipsum concesserat, institutionibus & custodiis vacantium Ecclesiarum exceptis. Ipse *i* vero timens, ne si negaret expresse, cum nondum esset Archidiaconatus *k* possessionem adeptus, vel impediretur *l* penitus factum ejus, vel diutius differretur, respondit, quod non solum de illo, sed de omnibus reditibus suis faceret, quod sibi placeret: [*& infra.* β] Nos igitur inrerlocuti fuimus, Archidaconum esse in plena libertatum ejusdem Archidiaconatus possessione tuendum, donec probatum legitime fuerit ex adverso, libertates *m* ipsas Archidiaconis ab Archiepiscopis personaliter fuisse concessas: cum in hoc casu tam ante, quam post, & in ipsa etiam concessione Archiepiscopus eas *n* retinere potuerit licite tanquam suas, vel donec legitime probatum fuerit, easdem libertates Archidiaconum abjurasse. Sed in hoc casu, si concessio illa fuerit realis, Archiepiscopo nihil juris vel utilitatis accederet, quia nos vel ad petitionem Eboracen. Ecclesiæ, vel per nos ipsos super hoc Archidiaconatui consulemus. Si ergo alterutrum ipsorum fuerit legitime approbatum, Archidiacono super libertatibus ipsis: si neutrum, Archiepiscopo silentium imponatur.

(α *Eas sibi aliorum tempore retinentes, & libere, sicut spectabat ad eos, utentes eisdem. Itaque Archiepiscopus, qui Ebor. Ecclesiæ modo præest, W. de Chivilli quondam Archid. Richem. illas ad preces inclytæ recordat. R. Regis Anglorum de gratia speciali concessit, & eo in Episco-*

---

a *In aliquot manuscr. ita*: *Eugenius Papa.* b *c.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp. Recte autem Contius addit hic omissa a Raymundo ex antiq. comp.* c *Post Concil. Lat. p.* 28. *c.* 11. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *assensu, in antiq.* e *ipsorum.* f *Vid. l. omnes. C. de dec. lib.* 10. g *incurrerunt.* h *cap.* 1. *tit. de jud. in* 2. *comp.* i *sufficiant.* k *D. sancti Marcelli: & unus vetus ita*: P. *sancti Marcelli, &* B. *sanctæ, &c.* l *c.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* m *al. ita, sicut nostris est auribus intimatum.* n *Actor.* 10.

a *Literati ita debent recipi in Canonicos sicut nobiles: ut not. in l. societatem. in gloss. ff. pro soc.* b *& alios.* c *al. ita, nec vos.* d *c.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *In omnib. antiq. tam de jure.* f *ille,* g *al. ita respondit, dicens.* h *contradictione.* i *Idem vero.* k *Archidiaconus.* l *impediret.* m *easdem libertates.* n *ipsas.*

pum

pum poſt electo ſibi retinuit tanquam ſuas. Ad hoc autem Archid. Richem. reſpondit, quod cum inclytæ recordationis primus H. Rex Angliæ apud Carleolum ſedem Epiſcopalem vellet de novo creari, quia ex hoc Archid. Richem. lædebatur: Rex ipſe a bon. mem. T. Archiepiſcopo Eboracen. humiliter poſtulavit, ut in recompenſationem cujuſdam partis, quæ ſubtrahebatur Archidiaconatui memorato, ei prædictas concederet dignitates. Archiepiſcopus autem annuit dignitates precibus poſtulantis.)

(β Super hoc autem pars replicavit adverſa, quod ſi renunciatio vel abjuratio Archidiaconatui non noceret, per hoc tamen eſſet Archidiacono repetendi facultas adempta: ſed Archidiaconus libertates illas ſe non repetere dicebat, cum eis libere, ſicut prius, quando iter arripuit veniendi ad ſedem Apoſtol. uteretur, & earum poſſeſſione gauderet. Sed & contra hoc iterum replicabatur, quod idem Archidiaconus in quadam Eccleſia ſui Archidiaconatus non per Archiepiſcopum inſtitui poſtulaſſet, ſed talis inſtitutio pertinebat ad ipſum, etſi ipſe tunc ipſarum libertatum poſſeſſione gauderet: ad quod Archiepiſcopus ipſe reſpondit, quod per Archiepiſcopum non inſtitui, ſed confirmari potius poſtulavit, licet quod ſeipſum inſtitueret, incongruum videtur.

CAP. VII.

Is ad quem ſpectat collatio dignitatum, ſeipſum inſtituere non poteſt.

Idem *Epiſcopo Trecen. & Archidiac. Pariſienſi.* (*an.* 1212.)

CUm *a* ad noſtram: (*& infra.*) Illud autem nolumus vos ignorare, quod poſtquam M. fuit Abbas effectus *b*, cuſtodiam de jure non potuit obtinere: quia cum ratione Abbatiæ ad ipſum pertineat donatio tam cuſtodiæ, quam aliarum Dignitatum, ac etiam Præbendarum in Eccleſia Patranen. cuſtodiam ipſam recipere non potuit a ſeipſo: cum inter dantem & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis: ſed nec ab alio, cum jus conferendi alius non haberet.

TITULUS VIII.
DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

CAP. I.

Inſtitutus ſcienter in beneficium viventis, deponendus eſt.

Gelaſius *c Papa ad Rom.* (*an.* 495.)

QUi *d* in vivorum Sacerdotum loco ponuntur, hoc ipſo ſunt ab Eccleſiaſtica communione pellendi, quo ſe paſſi ſunt ſucceſſores vivis Sacerdotibus adhiberi.

CAP. II.

Beneficia non vacantia concedi vel promitti non debent: & cum vacaverint, concedi debent intra ſex menſes: quibus elapſis de Epiſcopo ad Capitulum, & econtra, demum ad proximum ſuperiorem devolvitur collatio.

Ex Concilio Lateranen. *e* (*an.* 1179.)

NUlla *f* Eccleſiaſtica miniſteria, ſeu etiam beneficia, vel Eccleſiæ tribuantur alicui, ſeu promittantur, antequam vacent: Ne deſiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & beneficium ſe crediderit ſucceſſurum. Cum enim in ipſis etiam legibus Gentilium inveniatur inhibitum, turpe eſt, & divini plenum animadverſione judicii, ſi locum in Eccleſia Dei futuræ ſucceſſionis expectatio habeat, quam ipſi etiam gentiles condemnare curarunt. Cum vero Præbendas Eccleſiaſticas, ſeu quælibet officia in aliqua Eccleſia vacare contigerit, non diu maneant in ſuſpenſo, ſed intra ſex menſes perſonis, quæ digne adminiſtrare valeant, conferantur. Si autem Epiſcopus ubi ad eum ſpectat *a*, conferre diſtulerint, per Capitulum ordinetur *b*. Quod ſi ad Capitulum pertinuerit, & intra præſcriptum terminum hoc non fecerit, Epiſcopus ſecundum Deum hoc cum religioſorum virorum conſilio exequatur. Vel ſi omnes forte neglexerint. Metropolitanus de ipſis ſecundum Deum abſque illorum contradictione diſponat.

CAP. III.

Beneficia vacantia conferuntur, non obſtante appellatione illorum, quibus promiſſa fuerant, antequam vacarent.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiſc.* (*an.* 1180.)

RElatum *c* eſt auribus noſtris: [*& infra.*] Conſultationi tuæ taliter reſpond. quod cum Lateranenſi Concilio promiſſiones factæ de Eccleſiis non vacantibus, ſint caſſatæ: prætextu appellationis eorum, qui dictis promiſſionibus innituntur, omitti non debet, quin Eccleſiæ, cum vacaverint, de perſonis idoneis ordinentur.

CAP. IV.

Si ſcribitur ei, ad quem ſpectat collatio, dato executore ad providendum, per præſentationem literarum collatori factam, efficitur Præbenda: ita quod collatio alteri facta tenet. h. d. ſecundum verum intellectum vide cap. ſi capitulo. eod. tit. in *6*.

Innocentius III. *Præpoſito & Capitulo Cameracen.* (*an.* 1210.)

PRopoſuit *d* nobis T. Presbyter, quod cum C. Papa præd. noſter, pro receptione ipſius in fratrem, & aſſignatione Præbendæ ad donationem veſtram ſpectantis in Eccleſia veſtra proximo vacatura mandatum Apoſtolicum vobis deſtinaſſet, Decano Remenſi exeeutore conceſſo, Decanus ipſe vos contumaces inveniens, ipſum de Præbenda primo vacatura in Eccleſia veſtra, quæ ad donationem Capituli pertinet, auctoritate Apoſtolica inveſtivit: (*& infra. α*) Sed cum Præbenda, quæ ad donationem veſtram ſpectabat, in Eccleſia Cameracen vacaſſet, eam aliis aſſignaſtis: (*& infra. β*) Idem autem prædeceſſ. noſt. quod ab eodem Decano factum fuerat, ratum volens haberi, collationem Præbendæ factam a vobis penitus irritavit, & eum de ipſa per annulum inveſtivit. Licet autem intentionis noſtræ non ſit, inveſtituras de vacaturis factas contra canonum inſtituta ratas habere, qui ſecundum plenitudinem poteſtatis de jure poſſumus ſupra jus diſpenſare *e*: attendentes tamen, quod idem Presbyter non de vacatura, ſed de vacante per præd. noſt. fuit inveſtitus, utpote quæ poſt caſſationem conceſſionis a vobis factæ intelligebatur vacare: mandamus, quatenus amoto ab ea Præbenda quolibet detentore, eam ipſi cum plenitudine honoris canonici aſſignetis.

(α Sed cum ipſe Decanus morte præventus in negotio ipſo ulterius non potuiſſet procedere.)

(β Cum autem propter hoc idem Presbyter ad ejuſdem prædeceſſ. noſtri præſentiam acceſſiſſet, ſicut ex literis ejus nobis innotuit.)

CAP. V.

Semeſtre ad eligendum ſeu conferendum a jure præfixum non currit legitime impedito, nec incipit currere, niſi a die notitiæ vacationis. h. d. Et eſt textus multum allegabilis & quotidianus.

Idem P. *ſanctæ M. in via lata Diac. Card. Apoſt. ſed. Legato.* (*an.* 1210. *Romæ.*)

---

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* b *inſtitutus.* c *in uno vetuſto nulla eſt inſcriptio.* d *cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & c. 2. de ætate & qualit. in 1. comp.* e *ſub Alexand. III. c. 8.* f *cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & concord. Conc. Trid. ſeſſ. 34. de reform. c. 19. ubi hoc decretum roboratur, & c. deteſtanda. eod. tit. l. 6.*

a *In Cod. Barb. ita: ubi ad eum ſpectat collatio.* b *ordinentur.* c *cap. 39. eod. tit. de appell. in 1. comp. & poſt Concil. Lateran. p. 47. c. 7.* d *cap. 1. eod. tit. in 3. compil. & vid. Fridericum conſil. 299.* e *De hoc articulo vid. Felinum in c. poſtulaſti. infra. De reſcript. verſ. quartus caſus. Adde notas hujus loci, quibus declaratur gloſſa in verbo, diſpenſare.*

QUia *a* diverſitatem corporum, diverſitas ſæpe ſequitur animorum: (*& infra. α*) Conquerebatur inter cætera Eboracen. Archiepiſcopus, quod cum ad eum in Eccleſia Eboracen. & aliis ſuis Eccleſiis collatio pertineat Præbendarum, tempore ſuſpenſionis ipſius, & poſtmodum etiam quidam præter ejus auctoritatem ſe intruſerunt *b* in ipſas: (*& infra.*) Mandamus, quatenus eos, qui Præbendas vel Dignitates Eccleſiæ Eboracen. vel aliarum ad donationem ejus ſpectantes, præter auctoritatem acceperunt *c* ipſius, ad eas reſignandas monitione præmiſſa per excommunicationis ſententiam, & ſubtractionem aliorum beneficiorum, non obſtante confirmatione a ſede Apoſt. obtenta ſub forma communi, quæ confirmat beneficia, & Præbendas, ſicut juſto & pacifice poſſidentur, appell. rem. compellas: Niſi ſorte aliqui ea vel ſpeciali mandato Apoſt. ſed. vel auctoritate Lateranen. Concilii ab Eboracen. Capitulo ſint adepti: Sic tamen, ut tempus ſuſpenſionis in ſex menſibus nullatenus computetur: cum illa Lateranen. Concili conſtitutio contra negligentes tantum fuerit promulgata: & *d* tunc ſi voluerit, non tamen valuerit Archiepiſcopus ipſe in conferendis Præbendis uti propria poteſtate: a qua etſi fuerit *e* ſua culpa ſuſpenſus, non tamen ad ipſum Capitulum ex illa culpa Præbendarum erat donatio devoluta: ſed ad illum tempore ſuſpenſionis illius *f*, Præbendarum donatio pertinebat, qui præter ejus deſidiam & negligentiam poterat Præbendas donare *g*. Tempus etiam, quo ad Apoſt. ſed. Acceſſit, & apud illam permanſit, vel receſſit ab illa, intra ſex menſes nullatenus computetur. Semeſtre autem tempus non a tempore vacationis Præbendarum, ſed notitiæ ipſius potius volumus computari.

(*α Ne plenitudo Eccleſiaſticæ juriſdictioni in plures diſpenſata vileſceret, ſed in uno potius collata vigeret, Apoſt. ſed. Dominus in B. Petro univerſarum Eccleſiarum & cunctorum Chriſti fidelium magiſterium contulit & primatum: quæ retenta ſibi plenitudine poteſtatis ad implendum laudabilius officium paſtorale, quod in omnibus jam conſtituit eam debitricem, multos in partem ſolicitudinis evocavit, ſicut ſuum diſpenſans onus & honorem in alios: ut nihil ſuo juri ſubtraheret, nec juriſdictionem ſuam in aliquo minoraret. Cum autem ex ſuſceptæ auctoritatis officio tam ſingulis, quam ſingulorum mater juſta petentibus, juſtitiam nec poſſit nec debeat denegare, cum juſtitia & judicium ſit præparatio ſedis ejus: nos qui ad ejus regimen ſumus, licet immeriti vel inſufficientes aſſumpti, fratribus & Coepiſcopis noſtris ad nos clamantibus non poſſumus in juſtitia non adeſſe, aut quod juſte poſtulaverint non audire: ne ſi forte circa exhibendam eis juſtitiam fuerimus inventi remiſſi: ipſi quoque negligentes inveniantur in reddendis vicibus ſubditorum, & commiſſam noſtræ ſolicitudinis partem minus laudabiliter exequantur, ſi forte, quod abſit, nos viderint vel declinare a jure, vel non audire juſtitiam poſtulantes. Hac autem ratione diligenter inducti, venientem ad Apoſt. ſed. ven. f. n. Eboracen. Archiepiſcopum benigne recepimus, & multiplices curavimus ejus querelas audire.*)

(*β Et in hoc & in aliis juri ejus non modicum derogaverunt, quidam etiam in quoſdam Abbatias diœc. Eboracen. poſt interpoſitam ad nos appellationem irrepſerant, qui ab eo nec confirmationis munus, nec benedictionis gratiam poſtulaverunt. Volentes igitur eidem Archiepiſcopo per tuæ ſolicitudinis induſtriam provideri, diſ. v. per Apoſt. ſed. de frat. noſt. conſ.*)

CAP. VI.

Non valent literæ ad beneficium impetratæ, quæ de alterius colorata facti poſſeſſione non faciunt mentionem. hoc dicit, ſecundum verum & communem intellectum. Et eſt textus multum allegabilis, & habet materiam quotidianam. Et fuit deciſio multum ſubtilis.

Idem *Baſilienſi a Epiſc. & Abbati S. Mariæ (an. 1216. Roma in Rauricam.)*

CUm *b* noſtris fuerit olim auribus intimatum, quod Præpoſitura Eccleſiæ Lauſanen. tempore tanto vacaſſet, ut ſecundum ſtatuta Lateran. Concil. ad nos eſſet ejuſdem donatio devoluta: Epiſcopo & Canonicis Lauſan. mandavimus, ut Præpoſituram ipſam Theſaurario Lauſan. conferrent, quibuſdam ſuper hoc executoribus deputatis: (*& ſ.*) Verum præfati Epiſcopus & Canonici literis receptis Præpoſituram prædictam non vacare dixerunt, quia licet ille, qui Præpoſitus fuerat, in Epiſcopum fuiſſet aſſumptus, ad ipſam tamen præpoſituram poſt conſecrationem ſuam denuo fuerat ab ipſis Canonicis electus, & eam ſicut antea poſſidebat. Quod dicti executores dicentes contrarium eſſe juri, ipſam Præpoſituram de jure vacantem auct. Apoſt. præfato Theſaurario aſſignarunt: (*& infra. α*) Auditor igitur ſuper hoc datus a nobis de mandato noſtro decrevit, ut quod a memoratis executoribus factum fuerat obtentu literarum noſtrarum, eo quod per falſi ſuggeſtionem, & veri ſuppreſſionem fuerant impetratæ, cum Præpoſitura illa non vacaret de facto, quia talis poſſeſſio plus habet facti, quam juris, haberetur irritum & inane. Nos vero ſententiam ejuſdem ratam habentes, mandamus, quatenus niſi prædictus Epiſcopus ſufficienter oſtenderit, quod ex vel indulgentia ſed. Apoſt. ſpeciali, vel ex alia juſta cauſa & neceſſaria ſibi poſt conſecrationem ſuam Præpoſitura conceſſa fuerit memorata, ipſum ad reſignationem ipſius (ſi ſponte noluerit) compellatis. Deinde Lauſan. Capitulum ad conferendam eam Theſaurario ſupradicto diligentius inducere procuretis.

(*α In cujus præſentia, cum prædicta & alia fuiſſent per nuncium Subdiaconi noſtri relata, nuncius partis adverſæ propoſuit, quod poſtquam dominus ſuus Sedun. Epiſcopus, qui Præpoſitus fuerat Lauſanen. fuit in Epiſcopum conſecratus, Lauſan. Capitulum ei Præpoſituram illam iterum conceſſit habendam, in hoc utilitatem Eccleſiæ ſuæ, necnon & antiquam conſuetudinem attendentes. Epiſcopus Lauſanen. videns eum plurimum utilem & neceſſarium Eccleſiæ ſuæ, quod a Canonicis ſuis factum fuerat ſuper hoc approbavit: cui tanquam Præpoſito a Canonicis etiam Theſaurario eſt honor impenſus. Memoratus vero Theſaurarius poſtmodum ad Eccleſiam Rom. accedens, & ſupprimens omnia, quæ tam fuerant ab Epiſcopo, quam a Canonicis acta, nobis Præpoſituram illam vacare ſuggeſſit, quare ſuper aſſignanda Præpoſitura ſibi literas impetravit a nobis, quas nullis ex cauſis proponebat eſſe per veri ſuppreſſionem & falſi ſuggeſtionem obtentas: nuncius pro parte d. ſui Sedunen. utilitatem, neceſſitatem, conſuetudinem allegans, quæ Theſaurarius ſuppreſſerat. Econtra vero partis adverſæ nuncius proponebat, & rationibus multis Præpoſituram illam vacare monſtrabat, & vacantem Theſaurario Lauſan. auct. ſuperioris, ad quem fuerat ſecundum ſtatuta Concil. Lateran. donatio devoluta, conceſſam: ratione inſuper multiplici monſtrare conabatur, quod dictus Sedun. Epiſcopus ad Præpoſituram Lauſan. a qua fuerat ad regimen Epiſcopatus aſſumptus poſt conſecrationem ſuam minime eligi potuiſſet, cum ſuper hoc ei ſacrorum canonum inſtituta repugnent. Dicebat etiam Præpoſituram illam alia ratione vacare, eo quod illi, quorum erat donatio, eam aſſumpto in Epiſcopum concedere præſumpſerunt, cum ſecundum ſtatuta Concilii prædicti, qui receperit, debeat, quod contra ſacros canones accepit, amittere: & qui dedit, largiendi poteſtate privari. Oſtendebat etiam multis aſſertionibus, quod pro ipſo Sedun. Epiſcopo utilitas conſuetudo & neceſſitas, quas nuncius in cauſæ ſuæ ſubſidium allegabat, minime faciebant: cum hæc potius mendicata ſuffragia, quam ſuæ cauſæ vera ſubſidia videantur,*

a C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *hinc diſces, quis dicatur intruſus: de quo vide Calderinum conſ.* 7. *tit. de verb. ſign.* c *receperint.* d *Codex Barbatiæ ita, & tunc ſi voluit, non tamen valuit, &c.* e *fuit.* f *ipſius.* g *vid. l. pupillus. ff. de peric. cred. & l. gravi. ff. de his, qui not. infam.*

a *al. ita: Baſil. Epiſc. al. ita: Baſilien. & Belicen. Epiſc. & Abb. &c.* b C. 4. *eod. tit. in* 3. *comp.*

unde

unde nuncius ejus petebat, ut quod a ſupradictis Judicibus factum fuerat obtentu literarum noſtrarum dignaremur auct. Apoſt. confirmare, & ab ipſa Præpoſitura d. Sedunen. Epiſcopum amovere.)

CAP. VII.

Ubi conſtat beneficium collatum per habentem poteſtatem, per exceptionem abjurationis & renunciationis, non debet poſſeſſio retardari.

Idem *Archid.* a *Richemundiæ.* (*an.* 1210.)

Poſt *b* electionem & confirmationem Epiſcopi Elien. vacante Archidiaconatu Richemundiæ, quem tenuerat Eboracen. Archiepiſcopus, eum tibi propria liberalitate conceſſit, dans Eboracen. Capitulo in mandatis, ut te in Archidiaconum recipere procurarent: cujus noluerunt mandato parere: quia prædeceſſor noſt. inter alia, quæ Decano & Capitulo Eboracen. ſuo privilegio noſcitur indulſiſſe, ordinationem Canonicorum ſeu perſonarum liberam eſſe decrevit, ut videlicet idonea & honeſta perſona, cui Archiepiſcopus vacantem in Eccleſia Eboracen. Præbendam vel Dignitatem duxerit *c* conferendam, ſecundum antiquam ipſius Eccleſiæ conſuetudinem, præſentaretur Decano & Capitulo ſupradictis: (*& infra.*) Si quis *d* contra conſuetudinem hujuſmodi in Eccleſia ipſa eſſet per aliquem introductus, nec pro perſona, nec pro Canonico haberetur. Quod ſi Archiepiſcopus intra terminum Lateranen. *e* Concil. ſecundum formam præſcriptam perſonæ idoneæ non conferret, liceret Decano & Capitulo auctor. Apoſtol. juxta ejuſdem Concilii ſtatuta conferre. Cum igitur in literis Archiepiſcopi directis Capitulo, de Decano mentio nullatenus haberetur per cujus manum debebas in Capitulo inveſtiri, ejus mandato extitit contradictum: (*& infra.*) Ipſius igitur inſtitutione propter præmiſſas rationes a Capitulo reprobata, ipſi intelligentes Archidiaconatus donationem ad eos, tam auctor. Lateranen. Concilii, quam indulti ſibi privilegii devolutam, R. de ſancto Cadmundo *f* illum unanimiter contulerunt, inveſtientes eundem de ipſo, & ſolenniter inſtallantes. Proceſſu vero temporis præfatus Archiepiſcopus poſt reſignationem & abjurationem a te factum, & receptam ab ipſo, eidem R. Archidiaconatum contulit antedictum: qui Archidiaconatum ipſum, tam ratione primæ, quam ſecundæ conceſſionis ſibi aſſignatum, per ſedem Apoſtolicam petiit confirmari: (*& infr.* α) Quoniam conſtitit nobis Archidiaconatum prædictum tibi per Eboracen. Archiepiſcopum primitiis fuiſſe conceſſum, & quod inſtitutione facta per ipſum, ſecundum juris ordinem minime reprobata, Archidiaconatus non vacans non potuit nec debuit in alium rite transferri: memorato R. qui contra juſtitiæ regulam in Archidiaconatum alterius provehi ſe conſenſit, ſuper eo duximus ſilentium imponendum, ſententialiter decernentes, ut inſtitutio facta per Archiepiſcopum de te ſortiatur effectum. Exinde *g* ſi ſuper renunciatione, vel abjuratione, vel aliquo præmiſſorum aliquis, qui velit & valeat, adverſus te quicquam duxerit proponendum, ordine poterit judiciario experiri.

(α *Ad cujus objectiones ex ordine taliter reſpondebas, quod licet Decani mentio in literis Archiepiſcopi directis Capitulo expreſſe facta non eſſet, non tamen ob hoc excluſus videri poterat vel debebat. Adjeciſti præterea, quod ſi etiam ea feciſſet, per adverſarium tamen tuum tibi objici non poterat cum effectu, cui potius quod ſuper ipſo Archidiaconatu eſſet ſilentium imponendum, & approbata inſtitutione tua tibi reſtitutio facienda, ex confeſſione partis adverſæ, judicio facta & ſæpius repetita oſtendere nitebaris: ipſe namque R. interrogatus in jure ex quo tempore Archidiaconatus Richemundiæ ſibi per Capitulum fuerit aſſignatus, reſpondit, quod circa Feſtum Aſcenſionis proximum triennium compleretur. Cum igitur ex data literarum noſtrarum conſtaret, Archiepiſcopum apud ſed. Apoſtol. conſtitutum, & in eis per nos antiquum jus fuerit declaratum, ut tempus quo ad Apoſtolicam ſedem acceſſit, apud illam permanſit, vel receſſit ab ipſa, non eſſet infra tempus ſex menſium computandum: liquido conſtare dicebat, tempus illud Archiepiſcopo minime concurriſſe, ſed ſi etiam quadriennium effluxiſſet, ſicut etiam prioris reſponſi. Sed pœnitens ultimo propoſuit pars adverſa, quod ex parte tua de jure fieri dicebatur, cum etiam tunc arripuiſſet iter ad ſed. Apoſtol. veniendi, licet illud non fuerit continue proſecutus, impedimentis multiplicibus retardatus, interpretatio reſcripti noſtri ad tempus etiam hujus pertinebat, cui poſtea præſcriptio nocere non poterat in exilio conſtituto.)*

CAP. VIII.

Recepto in Canonicum, tenetur Capitulum providere, quam cito facultas ſe obtulerit.

Idem *C. Canonico Tridentino.* a (*an.* 1210.)

Cum ſuper *b* quæſtione Triden. *c* Præbendæ: (*& infr.* α) Cum autem conſtet te in Canonicum Triden. *d* Eccleſiæ fuiſſe receptum, licet receptionem tuam factam contra Lateranen. *e* Concil. pars adverſa proponat, quia tamen probatum non extitit, nec ipſi Canonici videbantur tibi hoc opponere poſſe de jure, qui ſe fatentur te contra ſtatuta præfati Concilii recepiſſe: Sententialiter decernimus, ut tibi, quam cito ſe facultas obtulerit, præbendale beneficium in Triden. *f* Eccleſia conferatur: cum ex quo receptus es in Canonicum, non debeas carere Præbenda.

(α *Quæ vertebatur inter te & Epiſcopum & Canonicos Triden. tu & procuratores partis alterius in noſtra eſſetis præſentia conſtituti, vobis H. Cardin. dedimus auditorem, coram quo pro te fuit allegatum, quod cum bon. m. O. Triden. Epiſcopus patruus tuus ab Apoſtolica ſede reverſus, Triden. Canonicos rogaviſſet, ut te reciperent in Canonicum, ipſi te receperunt, nulla primæ vel ſecundæ habita mentione, qui ab illo tempore uſque nunc locum in choro & capitulo habuiſti, & domos in ipſa canonica tibi aſſignatas poſſediſti. Procuratores vero partis alterius reſpondebant, quod cum in Triden. Eccleſ. certus ſit Canonicorum numerus, nos ei mandavimus, ut R. Subdiaconum in Canonicum reciperent.)*

CAP. IX.

Si habens Præbendam, in eadem Eccleſia recipit Dignitatem cum Præbenda, vel aliam Præbendam, vacat prima: & quamvis a ſuperiore ſibi confirmetur, tamen valet impetratio per alium facta de ipſa, etiam tacito de poſſeſſione alterius quæ colorata non eſt. h. d. ſecundum verum intellectum. Panor. Idem *Epiſcopo & Magiſtro P. Canonico Hildeſen.* (*an.* 1210.)

Literas *g* veſtras accepimus, quod cum pro D. Clerico vobis ſcripſerimus, ut eum de Præbenda vacante ſancti Uniſcardi Bremen. quam dicebat ad donationem noſtram fuiſſe juxta Lateranen. Concilii ſtatuta devolutam, curaretis auctor. Apoſtol. inveſtire: (*& infra.* α) De facto fuit propoſitum coram nobis *h*, quod H. Præpoſitus, quondam ſimplex Canonicus ejuſdem Eccleſiæ, de ipſa *i* in majori Eccleſia in Canonicum eſt electus, & poſtmodum anni ſpatio evoluto, in ipſa Eccleſia ſancti Uniſcardi in Præpoſitum eſt aſſumptus, priorem Præbendam nihilominus retinens, quam in ipſa Eccleſia tunc habebat: (*& infra.* β) Sed Præpoſitus allegabat econtra, quod erat ex conſuetudine generali, quod unus in eadem Eccleſia plures haberet Præbendas, & cum Archiepiſcopus Bremen. Præpoſitum ipſum de Præpoſitura in plena Synodo inveſtiret, tam Præpoſituram illam, quam Præbendam ei de communi *k* Canonicorum confirmavit aſſenſu: (*& infra.* γ) Unde cum vobis dubium videretur, utrum cum aliquis de una Præbenda eligitur

a *In antiq. Magiſtro H. Archidiac. &c.* b *cap.* 4. *tit.* *in* 3. *comp.* c *duceret.* d *In multis antiq. ita: & ſi quis. ſub Alex.* III. *c.* 8. f *Eadmundo.* g *al. ita: Exinde vero,*

a *Tridonen. al. ita: idem Canonicis Tridonen.* b *cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *Tridonen.* d *Tridon.* e *Alias. ita: Lateran. Conc. ſtatuta.* f *Tridon.* g *cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil.* h *vobis, legitur in antiq. & ita etiam habetur in antiq. compilat.* i *In omnibus antiq. ita: de ipſa in majoris Eccleſiæ canonicum eſt electus.* k *dictis*, communi, *deeſt in recentioribus. quam habent veteres ut plurimum.*

ad

ad aliam, ſtatim prior vacare incipiat, an per ſententiam debeat adjudicari *a* eidem, an propter confirmationem hujuſmodi, quæ ſuperius eſt expreſſa, Præbenda illa dici debeat non vacare: nos conſulere voluiſtis. Cum igitur ſi ita eſt, Præbenda illa etſi non de facto, de jure tamen vacare noſcatur: mandamus, quatenus dictum Præpoſitum, ut illam ſine difficultate reſignet, appell. rem. cogatis: quam, cum de facto vacaverit, Clerico memorato conferre curetis.

(*α Si Canonici, quibus ſuper hoc ſcribebamus, id exequi non curarent, Herberto Præpoſito & quibuſdam Canonicis ipſius Eccleſiæ cum ipſo D. & Magiſtro H. Canonico ipſius loci in noſtra propter hoc præſentia conſtitutus ſic fuit.*)

(*β Et ſuper hoc partes conſentiebant, fuit etiam ab una parte propoſitum, quod ipſe Præpoſitus præter Præbendam illam aliam Præbendam habebat Præpoſituræ connexam, quam inficiatus eſt eſſe Præbendam. Præterea fuit allegatum de jure, quod ex quo idem Præpoſitus de minori Eccleſia vocatus fuerat ad majorem, prima Præbenda de jure inceperat vacare juxta canonum inſtituta: deinde fuit ex parte Clerici allegatum, primam fuiſſe ordinationem ejuſdem Eccleſiæ, ut in ea tredecim eſſent perſonæ, Præpoſitus ſcilicet cum duodecim fratribus, quæ ordinatio nullatenus ſervaretur, niſi diceretur illa Præbenda vacare.*)

(*γ Eos qui ſuper hoc inquietarent eundem, vinculo excommunicationis aſtringens. Unde objiciebatur Clerico memorato, quod propter hoc ſententiam excommunicationis incurriſſet, ſed ipſe talem confirmationem interveniſſe negabat, quæ etiam ſi intervenit, aſſerebat eam non tenere de jure.*)

CAP. X.

In Eccleſiis non numeratis vacatio Præbendarum ſeu Canonicatuum poſſibilis non eſt: nec ſit ibi devolutio ad ſuperiorem ex negligentia ſemeſtri in non providendo Eccleſiæ de miniſtris. h. d. & eſt caſus notabilis.

Idem *Epiſc. & Archipresbytero Papien.* (*an.* 1210.)

EX parte *b* Haſtenen. Eccleſiæ noſtris eſt auribus intimatum, quod cum quædam Præbendæ in ipſa per quatuor annos, & amplius vacaviſſent, Haſtenen. Epiſcopus quoſdam ibidem inſtituit *c*, credens ſibi hoc ex Lateran. Concilio licere. Inſtituti autem ſcientes, non eſſe firmam inſtitutionem hujuſmodi, ad Mediolanen. Archiepiſcopum recurrerunt: qui eoſdem in Canonicos Haſtenen. Eccleſiæ ordinavit, & in corporalem poſſeſſionem Præbendarum induxit, Capitulo ejuſdem Eccleſiæ præbente aſſenſum *d*, tribus tantum exceptis, qui ſe inſtitutioni hujuſmodi opponere curaverunt: (*& infra. α*) Tandem utraque pars concorditer eſt confeſſa, quod in prædicta Eccleſia non erant diſtinctæ Præbendæ, nec Canonicorum numerus erat certus.

Nos igitur intelleximus evidenter, ſtatutum Lateran. *e* Concilii de beneficiis ultra ſex menſes vacantibus, locum in hoc articulo nullatenus habuiſſe, etſi forte Haſtenen. Eccleſia Canonicorum pateretur defectum. Unde inſtitutio per Archiepiſcopum, vel Epiſcopum facta, occaſione Concilii memorati, carere debet robore firmitatis. Quia vero totum Capitulum, tribus exceptis, prædictorum receptionem affectat, nec ab illis tribus aliquid rationabile contra ipſos objectum eſt & oſtenſum: mandamus, quatenus ſi Haſten. Eccleſiæ ſuppetant facultates, ſecundum conſuetudinem hactenus obſervatam, prædictos Clericos pro Canonicis faciatis haberi.

(*α Tres illi dicebant electionem debere caſſari, quia nec Epiſcopus nec Archiepiſcopus ſupradicti de conceſſione Lateran. Concilii tunc in ordinatione illa poterant præfatam Eccleſiam ordinare, cum uterque circa tempus eis indultum a canone, in ordinatione fuerit negligens & remiſſus. His vero altera pars dicebat, quod licet inſtitutio Epiſcopi non valeret, Archiep. tamen inſtitutio de jure valebat, quod quia tempus ei indultum a canone, niſi a tempore quo illi declaratum fuerat, non currebat. His autem utrinque propoſitis.*)

CAP. XI.

Habens poteſtatem conferendi, poteſt de jure alteri tradere poteſtatem conferendi primum beneficium, quod vacabit.

Idem *Epiſcopo & Capitulo Laudun.* a (*an.* 1210.)

CONſtitutus *b* in præſentia noſtra H. *Subdiaconus* Eccleſiæ veſtræ Canonicus humiliter intimavit, quod tu, frater Epiſcope, poteſtatem ei dediſti ſacerdotalem conferendi Præbendam, quæ *c* primo in Eccleſia veſtra eſſet vacatura: & Remen. Archiepiſcopus, tunc Apoſt. ſed. Leg. vobis, filii Capituli *d* auctoritate noſtra præcepit, ut cum Præbenda ipſa vacaret, perſonam illam, cui vellet idem H. eam conferre, ſine interpoſitione alterius perſonæ reciperetis ad ipſam: (*& infra. α*) Quocirca mandamus, quatenus perſonam illam, cui memoratus H. ſacerdotalem Præbendam, cum contigerit eam *e* vacare, duxerit canonice conferendam, ſine contradione qualibet admittatis: ut tu interim, frater Epiſcope, Præbendam hujuſmodi contra formam conceſſionis tuæ, conferre alicui non præſumas: (*& infra. β*) Quia vero conceſſiones tales (ſi ad conſequentiam traherentur) fieri poſſent in fraudem canonicæ ſanctionis *f*, per quam prohibentur Eccleſiaſtica beneficia concedi ſive promitti, antequam vacent, nolumus, quod hujuſmodi occaſione mandati, quod gratiam continent perſonalem, fraudem adhibere volentibus, licentia concedatur *g*.

(*α Aſſeruit etiam idem Subdiac. quod cum eſſet ad Apoſtolicam ſedem acceſſurus, ipſe ſibi præcavens, appellavit ne tu frater Archiepiſcope, ſi forte interim aliquam ſacerdotalem contingeret vacare Præbendam, eam nulli conferres, nec vos filii Capitulum reciperetis aliquem præſentatum ad illam, niſi quem duxerit præfatus Sub. præſentandum.*)

(*β Alioquin noveris nos dilect. fil. n. Cancellario Helien. & A. Canonicis Pariſien. dediſſe in mandatis, ut vos ad hæc per cenſ. Eccleſ. appell. rem. compellant, in irritum reducentes, ſi quid poſt appellationem a præfato Subdiacono ad nos legitime interpoſitam contra conceſſionem ſibi factam de ſacerdotali Præbenda noverint attentatum.*)

CAP. XII.

Lateranenſe Concilium de beneficiis ultra ſex menſes vacantibus, ad Epiſcopatus non extenditur.

Idem (*an.* 1210. *Roma in Calabrium.*)

DIlectus *b* filius Magiſter G. Canonicus veſter nobis ſuggeſſit, quod Epiſcopo veſtro viam univerſæ carnis ingreſſo, Archiepiſcopus ſanctæ Severinæ aſſerens, quod propter negligentiam veſtram ad ipſum erat eligendi auctoritas devoluta, in Epiſcopum veſtrum elegit eundem. Nos igitur attendentes, quod canon Lateranen. Concilii ab Alexandro Papa contra negligentes editus ad Archiepiſcopatum vel Epiſcopatum non ſolet extendi, ſed ad perſonatus alios & minora Eccleſiaſtica beneficia coarctari, electionem hujuſmodi juſtitia caſſavimus exigente.

CAP. XIII.

Non valet promiſſio beneficii vacaturi.

Idem *Priori i Hoſtien. & Superiori S. Fridi.* (*an.* 1210. *Romæ.*)

EX *k* tenore literarum veſtrarum accepimus, quod cum cauſa, quæ inter I. Clericum ex una parte, & Abbatem & Conventum de Bello ex altera, ſuper pro-

a *Abjudicari legitur in omnibus manuſcript. & ponitur pro auferri, quod & ſeries indicat: unde colliges, perperam in aliquot vulgatis legi, adjudicari, in aliis, abdicari: quod eſt ſuavius.* b C. 7. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *conſtituit.* d *conſenſum.* e *Lateran. Concil. ſub Alex. III. c.* 8.

a *Laudonen. al. Lauden.* b *cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *al. ita: quæ primo eſſet in veſtra Eccl. vacatura.* d *Capitulum.* e *illam.* f *In Conc. Lat. ſub Alex. III. c.* 8. & *c.* 2. *ſup. eod. adde Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 19. g *tribuatur.* h C. 9. *eod. tit. in* 3. *compilat.* i *Priori Hoſt. & Subpriori S. Pridi. al. ita: Priori de Oſen. & Subpriori. S. Frideunidæ.* k C. 10. *eod. tit. in* 3. *comp.*

viſione

visione vertebatur ipsius: (& *infra.* α) Dictus Clericus post litem contestatam chartam quandam Monachorum exhibuit, continentem quod primam Ecclesiam ad donationem suam spectantem assignarent eidem: (& *infra.* β) Nos igitur attendentes, quod promissio prædicta non tenet, utpote contra statuta Lateran. *a* Concilii attentata: mandamus, quatenus memorato Clerico super hoc silentium imponentes, ab impetitione ipsius dictos Abbatem & Monachos absolvatis.

(α *Vobis duximus committendam.*)

(β *Nihilominus per idoneos testes probans, ipsos post promissionem ejus, licet potuerunt, nolle sibi, quanquam super hoc admoniti fuerunt, providisse: quare dictos Abbatem & Monachos ad assignandum sibi reditum x. marcharum cogi cum instantia postulabat: fuit ex adverso responsum, quod ratione promissionis hujus, utpote factæ contra Lateran. Concil. statuta, quæ probari per chartam exhibitam videbatur, eos non poterat convenire, asserentibus: aliis vero in contrarium sentientibus, super hoc fuisset hincinde coram nobis diutius disputatum, vos, quid juris sit in hoc articulo dubitantes, in negotio ipso ulterius procedere noluistis, donec super hoc reciperetis nostræ beneplacitum voluntatis, nobis humiliter supplicastis, ut quid sit in hac parte agendum vos dignaremur per nostras reddere literas certiores.*)

CAP. XIV.

Obligatur Prælatus, qui promittit providere cum poterit.

Idem. (*an.* 1210. *Roma in Galliam.*)

ACcedens *b* ad Apost. sed. R. Clericus suam nobis insinuationem monstravit, quod cum promiseritis vos provisuros eidem in Ecclesiastico beneficio cum possetis, sicut per literas Judicum delegatorum in confectas liquido apparebat: (& *infra.* α) Nos autem considerantes, quod aliud est Prælatum promittere benefici collationem cum poterit, aliud cum vacabit: cum in multis casibus se facultas offerre posset, in quibus collatio non esset in expectatione vacaturi beneficii differenda: mandamus, quatenus memorato R. (cum poteritis) Ecclesiasticum beneficium assignetis.

(α *Vos igitur id hactenus efficere non curastis, allegantes coram Judicibus, quod talis promissio vos nullatenus obligaret, cum videretur esse facta contra Later. Conc. statuta, quod promissionem inhibet non vacantis beneficii.*)

CAP. XV.

Si ad Capitulum & Prælatum, ut Prælatum, potestas conferendi pertinet, de uno ad alterum lapsu temporis non transit: secus si Prælatus interfit, ut Canonicus: quia tunc de Capitulo transit ad Prælatum, nisi dolum committat. h. d. & est textus multum allegabilis.

Idem. (*an. eod.*)

POstulastis *c* per sed. Apostol. edoceri, ut cum ad vos & Archiepiscopum vestrum simul, donatio Præbendarum Ecclesiæ vestræ pertineat, utrum Præbendæ vacantis donatio penes Archiepiscopum ipsum remanet si eam intra semestre tempus neglexeritis ordinare? Ad quod breviter resp. quod si vos & idem Archiepiscopus intra tempus præscriptum, circa hoc negligentes extiteritis: sicut nec ab illo ad vos, ita nec a nobis ad illum potestas devolvitur conferendi, sed secundum statuta Lateran. Concilii *d* ad superiorem transit donatio: Nisi forte Archiepiscopus non ut Prælatus, sed ut Canonicus vobiscum jus habeat conferendi *e*. Et in hoc casu cum dolose impedierit, dolus ei suffragari non debet.

CAP. XVI.

Sicut non potest patronus promittere se præsentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, ita nec dare potestatem præsentandi, antequam beneficium vacet.

Honorius III. *Episcopo & Præposito Capituli Cameracen.* (*an.* 1222.)

CUm dilecta in Christo filia Comitissa Flandren. *a* fecerit promissiones de non vacantibus beneficiis Ecclesiarum, in quibus jus obtinet patronatus, & donationes eorum in manibus posuerit alienis: Mandamus, quatenus id irritum decernentes, inhibeatis eidem, ne similia de cætero attentare præsumat. *b*

a *Sub Alex. III. c. 8. & nunc contra Conc. Trid. sess. 24. de reform. cap. 19.* b *cap. 1. eod. tit. in 4. comp.* c *cap. 2. eod. tit. in 4. comp.* d *Sub Alex. III. c. 8.* e *Utrum donata ambasiatorib. cedant eorum lucro, vide varias opinion. in l. si vero. §. item quicquid. ff. sol. matr. & in l. qui proprio. ff. de procur.*

TITULUS IX.

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

CAP. I.

Vacante sede status ejus mutari non debet.

Innocentius III. *Priori & Conventui* c *Glaston.* (*an.* 1214. *Roma in Scotiam.*)

NOvit *d* ille, qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum, quod licet C. præd. nost. Ecclesiam vestram erexerit cathedralem, ipsam Bathonien. Ecclesiæ uniendo, & idem esset Episcopus utriusque: quia tamen hæc unio asserebatur a vobis in grave præjudicium Glaston. Ecclesiæ redundare, cum per ipsam dissolveretur religio, & fraudaretur eleemosyna, & hospitalitas tolleretur: nos ad relevandum Ecclesiæ vestræ statum cœpimus intendere diligenter: (& *infra.* α) Vos autem post obitum Bathonien. Episcopi humiliter postulastis, ut quia tempus advenerat, quo sine scandolo Ecclesiæ vestræ ruina poterat relevari *e*, cum & Bathonien. Ecclesia id ipsum pariter postularet, Rex quoque cum regni magnatibus, & quidam Episcopi cum multis Abbatibus deposcerent illud idem, ut unione penitus dissoluta, monasterium vestrum reduceremus in statum antiquum, sub Abbatis regimine gubernandum. Attendentes igitur, quod Episcopali sede vacante non debet aliquid innovari, cum non sit, qui Episcopale jus tueatur, maxime ne plus faviisse personæ, quam Ecclesiæ videremur, si quod eo vivente concessimus, post obitum ejus subito mutaremus: petitionem vestram nequivimus exaudire, auctoritate prædicta *f* indulgentes, ut cum Bathonien. Ecclesia de Præsule fuerit ordinata, jus vestrum apud sedem Apostolicam prosequendi facultatem liberam habeatis: interim sub cura Prioris idem monasterium gubernetur.

(α *Et quoniam absonum videbatur, ut subito p. nostri evacuaremus in hac parte statutum, cum ei quantum cum Deo possumus deferre velimus, sicut & volumus, quia quantum cum Deo poterunt nobis nostri deferent successores, invicem unione manente, sic de cæteris disposuimus, quantumcunque bon. mem. Sanarigo Bathonien. Episcopo displiceret, frequenter ob hoc ad sed. Apost. laboranti, quod status Ecclesiæ vestræ videbatur in melius relevatur. Unde post diversos tractatus & deliberationes multiplices, quod per providos & honestos auctor. nostri mandati super hoc extitit ordinatum, ad petitionem ejusdem Episcopi, postquam aliud a nobis non potuit obtinere, Apostolico tandem curavimus munimine roborare.*)

CAP. II.

Beneficia spectantia ad collationem Prælati, non possunt conferri per Capitulum sede vacante.

Honor. III. *Episcopo* g *Calmen. & Magistris V. & S. Canonicis Suessionen.* h (*an.* 1223. *Roma in Galliam.*)

ILla devotionis sinceritas: (& *infra.* α) Ecclesiam sancti Leucini, de qua Magistrum R. donationis nostræ gratia præcedente, Præbendæ nomine de mandato nostro Capuanus Archiepiscopus investivit, sibi duxi-

a *Flandrorum.* b *al. ut similia de cætero attentare non præsumat.* c *al. Caston.* d *cap. 1. eod. tit. in 3. comp. Psal. 7. Sap. 1. Hier. 17.* e *Vid. l. æquissimum. cum notat. ff. de usufr.* f *alit. authoritate præsentium.* g *al. ita: Episcopo Cam. & Magistr. &c. alias Calinen.* h *al. Sueffanen.*

mus

mus confirmandam : Non obſtante conceſſione per Capitulum facta alii, ſeu confirmatione noſtra, ſi qua in forma communi apparet *a* obtenta : cum nuſquam inveniatur cautum in jure, quod Capitulum vacante ſede fungatur vice Epiſcopi in collationibus Præbendarum : nec in eodem caſu poteſt dici poteſtas conferendi Præbendas ad Capitulum per ſuperioris negligentiam devoluta, cum non fuerit ibi ſuperior, qui eas poſſet de facto vel de jure conferre.

(*α Quam dil. fil. Magiſter R. Decanus Trajan. & perſonam noſtram & ſed. Apoſtol. hactenus habuiſſe dignoſcitur, nos inducit, ut eum pro ſuæ ſcientiæ & probitatis intuitu geramus in viſceribus charitatis, & eidem negare nolimus, quæ ſecundum Deum fuerunt concedenda. Unde nos*)

CAP. III.

Sede vacante judicium habitum contra Eccleſiam, non tenet.

Idem *Epiſcopo Burginen.* b (*an.* 1223.)

COnſtitutis coram I. præd. noſt. procuratore Eccleſiæ ſanctæ Mariæ de Caſtro forti, & Burginenſi *c* Epiſcopo prædeceſſore tuo, dictus procurator petebat ab eodem Epiſcopo reſtitutionem ſuper libertate libere eligendi ſibi Prælatum : (*& ſ. d. α*) Nos igitur depoſitiones teſtium, qui vacante Burginen. *e* Eccleſia, & carente legitimo defenſore fuerunt *f* recepti, duximus reprobandas.

(*α Quam etiam ſuper terris ipſius Eccleſiæ & reb. aliis, quibus omnibus pars ſua ſpoliata fuerat, inducebat. Licet igitur coram p. n. conteſtata ſuper præmiſſis, & poſtmodum coram Judicibus delegatis, factis confeſſionibus & receptis teſtibus, eadem cauſa fuit ad nos inſtructa remiſſa : procuratoribus igitur partium in noſtra præſentia conſtitutis, cum ſuper præmiſſis coram nobis diutius litigaſſent.*

TITULUS X.
DE HIS, QUÆ FIUNT A PRÆLATO *g* SINE CONSENSU CAPITULI.

CAP. I.

Non tenet alienatio rei Eccleſiaſticæ abſque approbatione Capituli.

Ex Concilio apud Valentiam.

IRrita erit Epiſcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei Eccleſiaſticæ, abſque collaudatione & ſubſcriptione Clericorum.

CAP. II.

In temporali alienatione, quam facit Prælatus, taciturnitas Capituli habetur pro conſenſu.

Alexander III. *Norvicen. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

COntinebatur *h* : (*& ſ.*) Conſul. r. t. r. quod conceſſio decimæ ab Abbatiſſa prius facta, ſi Conventu ſciente, & non contradicente facta eſt, robur firmum debet habere. Verum ſi ignorante Conventu aut contradicente, decimam prius prædicto H. conceſſit, & non poſt multum temporis *i* de aſſenſu Conventus eandem decimam dedit eidem, ſecunda conceſſio debet præjudicare priori.

CAP. III.

Alienatio temporalis facta ſine conſenſu Capituli, per ratificationem ejus roboratur.

Idem *Vigorien. Epiſcopo.* k (*an.* 1180.)

CUm nos *l* jampridem : (*& ſ. α*) Certum eſt de rigore juris conceſſionem illam non tenere, quam reclamante Capitulo per prædeceſſorem tuum conſtat factam fuiſſe : Niſi eam ratam poſtmodum habuiſſet.

(*α Si bene meminimus, per literas noſtras indulſimus, ut ſi I. prædeceſſor tuus reclamante Capitulo Eccleſiæ tuæ Abbati & fratribus de Oſenia Eccleſiam Deben. contulit, eam tibi removere liceret : jam dictis fratribus, ſicut aſſeris, literas noſtras indulſimus, ut ipſis Eccleſiam prædictam dimitteres pacifice poſſidendam, immemores exiſtentes illius ſcripti, quod ſuper hoc tibi fuerat a nobis indultum. Licet autem hoc tibi indulſimus, prudentiam tamen tuam monemus & exhortamur attentius, quatenus divino intuitu, & pro reverentia B. Petri & noſtra, Eccleſiam ipſam ſi quo modo ſine gravi detrimento Eccleſiæ tuæ potes, jam dictis fratribus in pace dimittas : quia decet prudentiam tuam ad commodum & profectum religioſorum locorum intendere, & quod idem præd. tuus pietatis ſtudio fecit, ratum & firmum habere. Si autem eandem ipſis Eccleſiam dimittere forte non poteris, non obſtantibus literis, quas prædicti fratres ſuper hoc impetraverunt, ſcriptum exinde indultum in ſua volumus ſtabilitate conſiſtere, quoniam*)

CAP. IV.

Prælatus ſine conſilio Capituli inſtituere, vel deſtituere, vel alia negotia Eccleſiæ tractare non debet. hoc dicit, cum capitulo ſequenti.

Idem *Hieroſolym. Patriarchæ.* (*an.* 1180.)

NOvit *α* tuæ diſcretionis prudentia, qualiter tu & fratres tui unum corpus ſitis, ita quod tu caput, & illi membra eſſe probantur. Unde non decet te omiſſis membris, aliorum conſilio in Eccleſiæ tuæ negotiis uti : cum id non ſit dubium & honeſtati tuæ, & ſanctorum Patrum inſtitutionibus *b* contraire.

Innotuit ſiquidem auribus noſtris, quod tu ſine conſilio fratrum tuorum *Canonicum S. Sepulchri*, Abbates, & Abbatiſſas, & alias Eccleſiaſticas perſonas inſtituis & deſtituis : (*& ſ. α*) Ideoque id auctor. Apoſt. prohibemus : (*& infra.*) Nos enim tales inſtitutiones, & deſtitutiones, carere decernimus robore firmitatis.

(*α Non conſiderans neque attendens, quomodo te non ſit dubium ſtatuta SS. canonum tranſgredi.*)

CAP. V.

Summatum eſt ſupra capitulo proximo.

Idem *eidem.* (*an. eod.*)

QUanto *c* : (*& infra. α*) Frat. tuæ mandamus, quatenus in conceſſionibus & confirmationibus, & aliis Eccleſiæ tuæ negotiis fratres tuos requiras, & *d* cum eorum conſilio, vel ſanioris partis, eadem peragas & pertractes, & quæ e ſtatuenda ſunt, ſtatuas, & errata corrigas, & evellenda diſſipes & evellas. Abſentium quoque fratrum nomina inſcribi non ſinas *f*, quia talia munimenta ſunt irrita & falſa, & tu exinde quæſtionem falſi poteris merito formidare.

(*α Majori dignitate Domino dante præemines, tanto decet amplius & oportet te in omnibus erant diligentiam & gravitatem habere, quod omnia videaris ſine nota & reprehenſione peragere, & laudabiliter injunctæ tibi ſolicitudinis officium diſpenſare. Audivimus autem, unde mirati ſumus, ſicut miravi merito poteramus, quod in conceſſionibus & confirmationibus omiſſis Canonicis Eccleſiæ tuæ, conſilium Clericorum & Laicorum circa te commorantium, qui non ſunt de corpore Eccleſiæ ipſius, interdum, imo ſæpe requiris, & in eiſdem conceſſionibus & donationibus & confirmationibus, juxta eorum conſilium & voluntatem procedis, & in privilegiis etiam, quod tuam prorſus non decet honeſtatem, ad majorem auctoritat. & certitudinem nomina fratrum tuorum, qui abſentes fuerint, tanquam ſi præſentes fuerint, facis ſubſcribi. Quia igitur non decet prudentiam tuam in negotiis tibi commiſſæ Eccleſiæ conſilium fratrum tuorum poſtponere, cum quibus unum corpus exiſtere comprobaris.*)

---

a *Appareat. alit. appareret.* b *Burgenſ. habent omnes Codices Vatic. uno recentiori excepto, in quo legitur Burgenſi.* c *al. Burgd.* d *Hæc verba* (*& ſ.*) *deſunt in magis vetuſtis; ſed habentur jam in recentioribus.* e *al. Burgd.* f *fuerint.* g *Prælatis.* h *Poſt Conc. Lateran. ſub. Alex. III. part. 47. cap. 5. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.* i *tempus.* k *Wigoren.* l *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 50. c. 18.* b *conſtitutionibus.* c *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 50. c. 16. & c. 5. eod. tit. in 1. comp.* d *al. ut cum.* e *In C. Barb. & quæ ſtatuenda fuerint ſtatuens, &c.* f *al. facias.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. VI.

Si Ecclesia collegiata habet præsentationem, præsentabit Prælatus de consensu Capituli, vel majoris partis, nisi de consuetudine, vel privilegio competat soli Prælato.

Cœlestinus III. (*an.* 1196.)

EA *a* noscitur : [*& infra.* α] Cum in provincia tua sæpe contingat, quod ad Ecclesias, in quibus collegia jus præsentandi habere noscuntur, eorum Abbates aut per se, aut per literas, personas idoneas Episcopis diœcesi. præsentant, & eis præsentatis & receptis, aliquando ante, aliquando post, Monachi contradicunt. Respondemus, quod in præsentationibus Prælatorum intelligi debet, quod fiant de collegiorum suorum assensu, sine quo non obtinent firmitatem. Unde si constiterit, Conventus vel majoris & *b* sanioris partis, non affuisse consensum, institutiones hujusmodi convenit evacuari, nisi ex antiqua & approbata consuetudine, vel concessa libertate, aliqui eorum probaverint commissi sibi collegii non debere in Ecclesiarum seu beneficiorum collationibus requiri consensum.

(α *Ex tua siquidem nobis est parte propositum, quod*)

CAP. VII.

Tenet donatio, quam de solius diœcesani consensu fecit Laicus Ecclesiæ de decimis, quas ab alia Ecclesia habet in feudum ab antiquo, i. e. ante Lateranense Concilium.

Innocentius III. *Archipresbytero* c *& Magistro scholarium* d *Bituricens.* (*an.* 1210.)

CUm *e* Apostolica sedes : [*& infra.* α] Sane sicut ex literis vestris accepimus, cum ex una parte Capitulum S. Stephani, & ex altera Monachi de Platea *f*, super decima quadam in vestrum compromisissent arbitrium : Dicti Monachi proponebant donationem ipsius decimæ sibi a quodam milite factam, & Bituricensis Archiepiscopi diœcesani ejus accedente consensu, confirmatam fuisse, seque auctoritate Hieronymi munitos existere, qui scribens ad Damasum ait : *Si aliquando* g *fuerit a Laicis male detenta, quæ divini juris esse noscuntur, & in usum transierint Monachorum, Episcopo loci præbente consensum, constabunt eis omnia perpetua firmitate subnixa.* Econtrario pars allegabat adversa, consensum Episcopi sine Cleri consensu minus sufficere, auctoritate Leonis Papæ *h* dicentis : *Ne quis Episcopus de rebus Ecclesiæ quicquam donare vel commutare, vel vendere audeat, nisi forte aliquid horum faciat* i, *ut meliora prospiciat, & cum totius Cleri consensu atque tractatu id eligat, quod non sit dubium Ecclesiæ profuturum.* Quia vero nos consulere voluisti, utrum quando decima tenetur a Laico, si conferatur Ecclesia, ad confirmandam donationem consensus Episcopi sine Cleri consensu sufficiat ? Taliter respondemus, quod monendus est Laicus, qui decimam *k* detinet, ut eam restituat Ecclesiæ, ad quam spectat : qui si forte induci nequiverit, & eam cum diœcesani consensu alteri Ecclesiæ assignaverit, præsertim religioso Conventui : constabit ipsa *l* donatio perpetua firmitate subnixa. Auctoritates enim præmissæ, licet diversæ sint, non tamen adversæ : cum aliud sit alienare, quod ab Ecclesia possidetur : & aliud, quod detinetur a Laico, ad usum Ecclesiasticum revocare. In alienatione quoque juxta Leonis Papæ decretum, consensus Episcopi sine Clericorum consensu *m*, non sufficit. In evocatione autem juxta scripturam *a* Hieronymi sufficit consensus Episcopi, cum per *b* utrumque utilitati Ecclesiæ consulatur. Nam & in Lateranen. *c* Concilio est inhibitum, ne quælibet religiosa persona Ecclesias & decimas de manibus Laicorum, sine consensu Episcoporum recipiat : per quod indirecte datur intelligi, quod sufficit consensus Episcopi, ut licitum Ecclesiæ sit decimas de manibus recipere Laicorum. Hoc autem de illis decimis intelligimus, quæ Laicis in feudum perpetuo sunt concessæ.

(α *Cui licet immeriti præsidemus, universis per orbem Ecclesiis, non humana, sed divina institutione sit prælata, & justum est & conveniens, ut ad eam tanquam ad magistram & matrem super diversis juris articulis referantur dubiæ quæstiones, quatenus quæ jura constituit, eadem quoque jura distinguat, ne, quæ diverse cernuntur, videantur adversa.*)

CAP. VIII.

Non potest Episcopus sine consensu Capituli concedere Ecclesias aliis Ecclesiis, etiamsi habeat jus patronatus in Ecclesiis concessis.

Idem *Meten. Archidiacono.* d (*an.* 1210.)

TUa *e* nuper : [*& infra.*] Adjecisti etiam, utrum Episcopo, vel electo cum solo Archidiacono præter assensum majoris Ecclesiæ, cum ab ipsa eligatur Episcopus, & Archidiaconus assumatur de ipsa, cœnobiis vel Ecclesiis conventualibus, ad quas jus pertinet patronatus, liceat conferre perpetuo vacantes Ecclesias baptismales : [*& infra.*] Alterius etiam quæstionis solutio ex Epistola Leonis Papæ colligitur evidenter, in qua legitur : *Ne quis Episcopus de rebus Ecclesiæ quicquam donare, vel permutare, vel vendere audeat, nisi forte aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat, & totius Cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium Ecclesiæ profuturum.* Irrita enim Episcoporum donatio, venditio, & commutatio rei Ecclesiasticæ erit, absque conniventia & subscriptione Clericorum : per hoc enim noveris solutam secundo loco propositam quæstionem, cum concessiones Ecclesiarum perpetuas ad alienationes non sit dubium pertinere.

CAP. IX.

Episcopus parœciales Ecclesias, vel obventiones ipsarum, de consensu patroni sine consensu Capituli sui, monasterio conferre non potest.

Idem *Episcopo Helien.* (*an.* 1210.)

PAstoralis officii diligentia : [*& infra.* α] Præterea quæsivisti (cum auctoritate *f* Dionysii fuerint parœciæ limitatæ) quatenus singularum parœciarum proventus in usus Ecclesiæ cederent necessarios, & stipendia ministrorum : si Episcopo liceat sine auctoritate summi Pont. vel saltem sine Capituli sui voluntate, viris religiosis conferre obventiones alicujus parœcialis Ecclesiæ, sustentatione Vicarii reservata. Et cum *g* Lateranen. Concilii statuta prohibeant Ecclesiis novam imponi, vel augere veterem pensionem, postulas edoceri, an Episcopus valeat Religiosis, consentiente patrono, totam Ecclesiam, vel de novo conferre aliquam portionem ? Ad quod breviter respondemus, quod salva constitutione canonica, de concedenda piis locis quinquagesima portione, neque primum, neque secundum potuit facere Episcopus, nisi de licentia Rom. Pontif. præter Capituli sui voluntatem.

(α *Quare sup. de rescr. de off. & pot. jud. del. &c.*)

CAP. X.

Ad Concilia provincialia vocari debent & admitti cathedralium Ecclesiarum Capitula.

---

a *Cap. un. eod. tit. in* 2. *compilat.* b *al. vel.* c *al. Archiepiscopo, in plur.* d *scholarum, legitur in omnib. fere Vatic.* e *c.* 1. *De his quæ conceduntur ab Episcopo sine cons. Capit. in* 3. *compilat.* f *Pratea* g *al. aliqua.* h 12. *quæst.* 2. *cap. sine exceptione.* i *facit l. prætor. in princ. cum gloss. & not. & Bart. D. ne quid in loco publ. & l. prohibere* §. *plane D. quod vi aut clam.* k *tenet.* l *ista.* m *Assensu.*

a *aliter, rescriptum.* b *utramque.* c *Sub Alexand. III. cap.* 9. d *alit. Merens.* e *cap.* 2. *De his quæ conced. ab Episc. sine consens. Capit. in* 3. *comp.* f *Dionys. Pap. epist.* 2. *ad Severum Episc.* g *Conc. Lateran. sub Alexand. III. c.* 7. §. *prohibemus.*

Innocentius III. *a Archiepiſcopo Senon. & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1212.)

ET ſi membra corporis : *b* (*& infra.*) Provinciæ Senon. Capitula Cathedralium Eccleſiarum ad nos querimoniam tranſmiſerunt, quod Archiepiſcopus Senon. & ejus Suffraganei, procuratores eorum nuper ad provinciale Concilium convocatos, ad tractatum eorum admittere noluerunt [*& infra.*] Viſum fuit nobis & fratribus noſtris, ut Capitula ipſa ad hujuſmodi Concilia debeant invitari, & eorum nuncii ad tractatum admitti, maxime ſuper illis, quæ ipſa Capitula contingere dignoſcuntur.

TITULUS XI.

DE HIS, QUÆ FIUNT A MAJORI PARTE CAPITULI.

CAP. I.

In univerſitatibus Eccleſiaſticis prævalet regulariter, quod fit a majori parte, niſi minor pars rationabiliter contradicat. h. d.

Ex Concilio Lateran. *c* (*an.* 1179.)

CUm in cunctis Eccleſiis, quod pluribus & ſaniori parti fratribus viſum fuerit, incunctanter debeat obſervari : grave nimis eſt, & reprehenſione digniſſimum, quod per quaſdam Eccleſias pauci quandoque non tam de ratione, quam de propria voluntate ad ordinationem *d* Eccleſiaſticam procedere non permittunt.

Quocirca præſenti decreto ſtatuimus, ut niſi a paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit & *e* oſtenſum, appell. rem. prævaleat ſemper & ſuum conſequatur effectum, quod a majori & ſaniori parte Capituli fuerit conſtitutum. Nec conſtitutionem noſtram *f* impediat, ſi forte aliquis ad conſervandam Eccleſiæ ſuæ conſuetudinem ſe juramento dicat adſtrictum : nec enim juramenta, ſed potius perjura ſunt dicenda, quæ contra utilitatem Eccleſiæ & ſanctorum Patrum veniunt inſtituta. Si quis autem *g* hujuſmodi conſuetudines, quæ nec ratione *h* juvantur, nec ſatis congruunt inſtitutis, jurare præſumpſerit, donec dignam egerit pœnitentiam, a perceptione ſit Dominici corporis alienus.

CAP. II.

Canonicus non interdicit Eccleſiam, ſed hoc facere debet Epiſcopus cum Capitulo.

Cœleſtinus *i* III. *R. Claremonen.* k *Epiſcopo.* (*an.* 1190.)

QUæſivit : (*& infra.* α) Super *l* eo, quod Eccleſiam tuam quidam ex Canonicis etiam minimis, quia penſio Eccleſiæ debita non redditur, vel Clericus aliquis aut præcianus deliquit *m*, ſine tuo & aliorum Canonicorum aſſenſu interdicto *n* ſupponunt : [*& infra.* β] Fratern. tuæ taliter reſpond. quod interdictum in aliqua Eccleſia per aliquem vel per aliquos de Canonicis tuis ſine tuo & aliorum fratrum aſſenſu poſitum, obſervare non debes, nec etiam ſuſtinere, ut ab aliis obſervetur : (*& infra.* γ) Sed ſi quis in his deliquerit, Eccleſiaſticæ coercitioni ſubjaceat : cum peccata ſuos auctores *o* tenere debeant, nec pœna ſit ulterius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente repertum.

(α *A nobis tuæ diligentiæ probitatis, quid obſervari debeat.*)

(β *Per quod ipſius Eccleſiæ ſervitium deperit, & inde in populo ſcandalum non modicum generatur. Super quo*)

(γ *Niſi talis exceſſus extiterit & tam gravis, per quem merito Eccleſia ſilere debeat, nec ſuſtineas prætextu occaſionis hujuſmodi, ut interdictum ab aliis obſervetur, niſi tuus & aliorum Canonicorum tuorum conſenſus acceſſerit.*)

CAP. III.

Communis ordinatio Eccleſiæ, per contradictionem & appellationem ejus, cujus non intereſt, impediri non debet. h. d. quoad titulum.

Innocentius III. *Auguſten. Præpoſito.* (*an.* 1225.)

EX ore *a* ſedentis : [*& infra.* α] Accedentibus ad prædeceſſ. noſt. T. ac B. Auguſten. *b* Canonico pro quæſtione, quæ inter vos ſuper Præpoſitura Auguſt. Eccleſiæ vertebatur : ex parte ipſius B. fuit propoſitum, quod pater ejuſdem a C. præd. noſt. Decano & Capitulo Auguſten. literas obtinuit deſtinari, ut intra ſpatium menſis unius eundem eligerent & aſſumerent in Præpoſitum Auguſten. in ſignum inveſtituræ annulo aureo deſtinato, & puibuſdam mandati Apoſtolici executoribus conſtitutis. Capitulum memoratum cum audiſſet, quod C. *c* quondam eorum Præpoſitus in Epiſcopum Brixien. electus & confirmatus fuiſſet : licet dictas literas recepiſſent *d*, in contemptum *e* tamen eorum aſſignato prius termino, intra quem ipſi deberent ſuper mandato Apoſtolico reſpondere, H. tunc Auguſten. Decanum in Præpoſitum elegerunt : [*& infra.* β] Quia vero legitime conſtitit, quod prædictus B. de Præpoſitura non fuit aliquatenus inveſtitus, etſi mandatum fuerit, ut de ea inveſtiretur : de qua etiam ſi inveſtitus fuiſſet, inveſtitura ejus per præd. noſtrum certa fuit ratione caſſata : quæ nec etiam ſi caſſata fuiſſet, per hoc, quod dicto H. reverentiam exhibuit, quæ debetur *f* Præpoſito, juri ſuo renunciaſſe videtur : nos attendentes ſibi de jure non potuiſſe competere, ut per appellationem ob id interpoſitam, communem ordinationem Eccleſiæ impediret, intelligentes etiam te a majori parte tam dignitate quam numero eorum, quos eligendi jus conſtabat habere, electum fuiſſe canonice in Præpoſitum, electionem tuam auctoritate Apoſtolica confirmamus, præfato B. ſuper Præpoſitura ſilentium imponentes.

(α *In throno procedebat gladius his acutus, hic eſt gladius Salomonis, qui ſecat utrinque, reddens unicuique quod ſuum eſt. Nos igitur, qui licet immeriti locum veri Salomonis divina dignatione tenemus, gladium iſtum tunc prudenter exercemus, cum quæſtiones in auditorio noſtro legitime ventilatas, mediante juſtitia definimus. Ad hoc vero emergentium prolixitas quæſtionum & difficiles nodi cauſarum ad ſedem Apoſtolicam referuntur, ut cum earum merita fuerint aſſertione partium patefacta, procedat ab Apoſtolica ſede ſententia deducens in certitudinem dubia, & obſcura producens in lucem, ut litigantium diſſenſione ſopita, ſuam juſtitia tueatur & ſequatur actorem. Inde ſiquidem fuit, quod*)

(β *Cum ergo dictus Cardin. hæc & alia quæcunque fuerunt hinc inde propoſita, nobis ac fratribus noſtris fideliter retuliſſet, atteſtationibus & allegationibus, & rationibus utriuſque partis plenius auditis & cognitis.*)

CAP. IV.

Prælatus cum majori parte Capituli, contradicente minori, ſtatuere poteſt, quod ad neceſſariam reparationem fabricæ quilibet Canonicus conferre teneatur.

Idem. (*an.* 1225.)

EX parte tua *g* nobis fuit, frater Archiepiſcope, intimatum, quod ad reſtaurandam fabricam Rothomagenſ. Eccleſiæ tractatum communiter habuiſtis, te poſtulante, ut quilibet Canonicorum tecum pariter aliquam ſuorum redituum portionem operi tam pio & neceſſario deputaret : (*& infra.*) Statuimus, ut ſi quis *h* ve-

a *alit. Honor. III. habetur in omnibus antiquis.* b *De provincialib. Concil. Vid. Concil. Trid. ſeſſ. 24. de ref. c. 2. & ſeſſ. 25. de reform. c. 2.* c *Concil. Lat. ſub Alex. III. c. 16. & cap. un. eod. tit. in 1. compil.* d *Dictio*, ad, *deeſt in aliquot antiq.* e *vel.* f *veſtram.* g *enim.* h *alit. non.* i *alit. Clemens III.* k *Claromonen.* l *cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* m *al. delinquit.* n *ſupponit.* o *actores.*

a *Cap. un. eod. titul. in 3. comp.* b *alit. Auguſtenſibus Canonicis.* c *D. al. E.* d *ſuſcepiſſet.* e *in aliquot ita legitur : in contemptum earum, aſſignato tamen prius, &c.* f *In Codice Barbat. quæ debet Præpoſito exhibere.* g *cap. un. eod. tit. in 4. comp.* h *qui.*

ve-

veſtrum tuis, frater Archiepiſcope, & majoris & ſanioris partis Capituli ſtatutis ſuper hoc duxerit *a* reſiſtendum, obtineat ſententia plurimorum. *b*

(*α Quia vero ſuper hoc diverſæ fuerunt inter vos, filii Canonici, & variæ voluntates, ne tam laudabile opus ex veſtra diſſidentia negligatur.*)

TITULUS XII.
UT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DEMINUTIONE CONFERANTUR.
CAP. UNIC.

Rubrum ſufficit pro ſummario. Vel ſumma ſic ſecundum Abbatem. Occulta collatio beneficii, licet ſit ſuſpecta, bene valet, dummodo alias legitime facta probetur. h. d. Et eſt caſus not. non tamen facit ad titulum, nec omnes diſtincte hoc tenent, ſed major pars concludit cum hoc ſummario.

Innocentius III. *Mediolanen. Archiepiſcopo.*
(*an.* 1224.)

UT noſtrum *c* prodeat de vultu Dei judicium: [*& infra. α*] Præterea proponebat, quod cum nullus debeat ſine accuſatore *d* damnari, nec aliquid circa negotium illud ſit actum in forma judicii, depoſitiones teſtium non poterant tibi præjudicium generare. Quia vero hæc allegatio perſonam noſtram tangere videbatur, dignum duximus cauſam commiſſæ inquiſitionis & ordinem plenius explicare, ne quis quomodolibet ſuſpicetur, quod nos in hoc negotio perperam proceſſerimus, præſertim cum ratio aſſignanda debeat eſſe poſteris profutura. Cum enim juris ſit explorati, quod actore non probante, is qui convenitur, etiamſi nihil præſtiterit, debet *e* abſolvi: videri poterat, quod nos tibi, qui conveniebaris a nobis, malitioſe vel indiſcrete onus probationis ſuper tribus præmiſſis articulis impoſuimus, videlicet ut oſtenderes, quod prædictam Cancellariam perſonæ idoneæ, modo canonico, & tempore competenti donaſſes. Porro cum donatio fuiſſet occulta, & ideo ſuſpicione non careat, & elapſo jam anno nullus Cancellarius omnino appareat, non immerito credebamus, quod ſecundum Lateran. Concilii *f* ſtatuta, ad nos eſſet ipſius Cancellariæ donatio devoluta, & ideo potuiſſemus ipſam ſine culpa conferre: quoniam etſi locum Dei teneamus in terris, non tamen de occultis potuimus *g* divinare. Quia *h* ergo contra illud, quod prima facie juſte præſumebatur pro nobis, præſertim cum reſponderis, prima vice, quod Cancellariam alicui non contuleras, facultatem tibi pro te probandi conceſſimus: non fuit gravamen, ſed gratia: nec ex malitia, ſed ex benignitate proceſſit. Quod etiam de modo canonico fidem nobis fieri mandavimus, tu cauſam præſtitiſti mandato, qui ſæpe nobis per literas tuas intimaſti, & tandem probaſti per teſtes, quod retentis tibi proventibus officium conceſſeras memoratum: ex quo non immerito in talem conceſſionem fuimus ſuſpicati. Et ideo nos, qui non tam ex plenitudine poteſtatis, quam ex officii debito poſſumus & debemus de ſubditorum exceſſibus ad correctionem inquirere veritatem, te maxime cauſam *i* & occaſionem præſtante, inquiſitionem commiſimus faciendam. Omnibus ergo diligenter auditis, te in tribus comperimus fuiſſe culpabilem: Circa contrarietatem reſponſi, quia non ſolum nobis, ſed nec cuiquam debuiſſes ex certa ſcientia contraria reſpondere: Circa carnalitatem animi, quia non ex *k* affectu carnali, ſed diſcreto judicio debuiſti Eccleſiaſticum officium & beneficium in perſona magis idonea *a* diſpenſare. Et circa inhoneſtatem facti, quia non licuit ex pactione vel conventione quacunque, ſub modo vel tenore præſcripto concedere nudum officium, & *b* tibi retinere proventus: cum in Lateranen. Concilio *c* prohibitum ſit, ne quis conferendo Eccleſiſticum beneficium, partem proventuum ſuis uſibus retinere præſumat: & alibi cautum reperiatur in canone, quod Eccleſiaſtica beneficia ſine deminutione debent conferri. Unde credimus diſtinguendum, utrum qui dat ſpirituale beneficium, proventus ipſius ante donationem non perceperit *d* ipſe, ſed alius, & ex donatione conſequatur *e*, ut ipſe proventus percipiat *f*: non eſt dubium circa hæc *g* intercedere ſimoniacam pravitatem. Si vero ante donationem perceperit ipſe proventus, credimus diſtinguendum, utrum ante donationem conſtituat, ut ipſi proventus retineantur ad tempus pro cauſa juſta & neceſſaria: aut conveniat cum eo, qui accepit beneficium, ſeu cum mediatore quocunque, ut officio illo conceſſo retineat ipſe ſibi proventus. Primum enim membrum credimus eſſe licitum. Secundum autem dicimus non licere: ne viam aperiamus his, qui pravitatem ſuam ſatagunt palliare.

(*α Et oculi noſtri videant æquitatem, quia regia via debemus incedere, nec ad ſiniſtram omnino, nec ad dextrari declinare, ita magnum judicantes ut parvum, quia non eſt apud Deum acceptio perſonarum, &c. Quia poſt interdictum noſtrum ei præſumpſiſti tradere bullam, cum in traditione ſaltem debuiſſes differre, donec noſtrum conſuleres beneplacitum, dilect. fil. n. I. Archidiac. & Olento Canonico Mediolanen. dedimus in mandatis, ut ſi etiam poſt ſecundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad noſtrum judicium revocamus, ut id ipſum recognoſcerent attentatum, traditionem ſigilli decernerent irritam & inanem, inhibentes H. ne quolibet modo eo uti præſumeret, cum plus ſit Roman. Pontific. ad ſe aliquod negotium evocare, quam ad eum ſuper aliquo negotio provocare.*)

TITULUS XIII.
DE REBUS ECCLESIÆ ALIENANDIS, VEL NON. *b*
CAPUT I.

Non poteſt Prælatus res unius Eccleſiæ alteri dare, nec invicem res illas commutare, ſine ambarum conſenſu.

Ex Concilio Lugdunen. quarto.
(*an.* 1055.)

NOn licet *i* Epiſcopo vel Abbati terram unius Eccleſiæ vertere ad aliam, quamvis ambæ in ejus ſint poteſtate: tamen ſi commutare voluerit terras earum, cum conſenſu ambarum *k* partium faciat.

CAP. II.

Principes ſeculares res Eccleſiæ donare non poſſunt: & qui ab eis recipiunt, excommunicantur: & perdunt omnia, quæ ab Eccleſia alias legitime obtinebant. h. d. ſecundum unum intellectum, qui ſatis placet.

Ex eodem. *l*

QUi res Eccleſiæ petunt a Regibus, & horrendæ cupiditatis impulſu egentium ſubſtantiam rapiunt, irrita habeantur, quæ obtinent, & a communione Eccleſiæ (cujus facultatem auferre cupiunt) excludantur

a *Duxerint.* b *Vid. l. & ſuum hæred. §. fin. cum l. ſeq. ff. de pact. & l. quod major. ff. ad munic.* c *c. un. eod. tit. in* 3. *comp.* d *accuſatione.* e *debeat.* f *Alex. III. cap.* 8. g *poſſumus.* h *Quod ergo, &c.* i *Qualiter differant cauſa & occaſio, vide hic Panor.* k *Dictio*, ex, *deeſt in quibuſdam.*

a *Concord. cap. conſtitutis. ſupra de appell.* b *ejus tibi.* c *Lateranen. ſub Alexand. III. cap.* 7. §. *prohibemus.* d *percepit.* e *conſequitur.* f *recipiat.* g *Hæc duo verba*, circa hæc, *deſunt in antiq.* h *al. vel non alienandis.* i *Burch. l.* 3. *decr. c.* 24. *Ivo p.* 3. *c.* 29. *& Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. Vid. Calder. conſil.* 4. *hoc tit.* k *Vox*, partium, *deeſt in antiq.* l *al. Idem. Burch. lib.* 55. *c.* 36. *& Ivo p.* 16. *c.* 37.

CAP. III.

Rector Ecclesiæ, qui dat Ecclesiæ rem duplæ æstimationis, servos Ecclesiæ manumittere potest: ipse tamen manumissus & ejus posteri erunt sub patrocinio Ecclesiæ. Ita communiter summatur, tamen non placet. Panor. id, quod dicitur de æstimatione.

Ex Concilio Toletan. (*an.* 633.)

COnsensus totius Concilii definiunt, ut Sacerdotibus, qui aut aliquid Ecclesiæ suæ relinquunt, aut nihil habentes, aliqua prædia, vel familias Ecclesiis suis acquirunt, liceat aliquos de familia ejusdem Ecclesiæ manumittere, juxta rei collatæ modum, quem antiqui canones decreverunt: Ita ut cum peculio & posteritate sua sub patrocinio Ecclesiæ maneant, utilitates injunctas sibi, juxta quod poterunt, prosequentes.

CAP. IV.

Si Prælatus nil de suo dans Ecclesiæ, servum Ecclesiæ manumittit, non tenet manumissio.

Ex eodem. *a* (*an. eod.*)

EPiscopi, qui nihil ex proprio Ecclesiæ Christi conferunt liberos ex famulis Ecclesiæ ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium est enim, ut qui res suas Ecclesiæ non attulerit, damnum inferat. Tales igitur liberos *b* successor Episcopus absque aliqua oppositione ad jus Ecclesiæ revocabit.

CAP. V.

Res Ecclesiæ alienari non debent.

Ex Concilio apud Silvanen. *c* (*in Gallia.*)

NUlli liceat alienare rem immobilem Ecclesiæ sive agrum, sive rusticum mancipium *d* neque specialis hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum continet [α] *e* conditionem, donationem, venditionem, permutationem, & emphyteuticum perpetuum contractum. Unde omnes Sacerdotes ab hujusmodi alienatione abstineant: pœnas timentes, quas Leonina constitutio comminatur.

(α *Ita legit Innocentius, intelligitque de contractu, cui fuit adscripta conditio: veluti, Si navis ex Asia venerit. Lectio mihi non probatur ob illud in jure vulgatum: conditio nihil disponit. Alii Conductionem legebant, quos Innocentius damnat, inquiens: Conducere non est alienare. Sane recte, nisi forte conductio perpetua foret, ut annotat Hostiensis. Ego legendum putarem: Alienationis verbum continet Testamenti conditionem, &c. Nam proculdubio qui Testamentum condit, alienat. Vel etiam* (*quod sentit & Innocentius accipias immutatam rei conditionem, id est, statum, causam, naturam prædii: veluti, Si faciat illud tributarium, vel annua pensione gravet. Quintinus.*)

CAP. VI.

Alienatio de rebus Ecclesiæ facta non tenet, & alienatores, nisi rem restituant, excommunicantur: & quilibet Clericus potest contradicere, & rem cum fructibus repetere. h. d. Et est textus notabilis, & quotidie allegatur.

Symmachus Papa *in Romana Synodo tertia, habita circiter annum Domini* 506. *vel* 507. *Cap.* 4. 5. 6. 7. *&* 8. *ejus Synodi To. Concil. infra.*

SI quis Presbyterorum, Diaconorum, seu defensorum alienanti prædium Ecclesiæ subscripserit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: nisi forte & alienator, & qui acceperit *f*, celeri restitutione sibi prospexerint. Quod si minore animæ suæ cura remedium *g* oblatum neglexerint, præter pœnam super hoc adscriptam, confectum exinde documentum viribus (quamvis ab initio nullas habuerit) vacuetur. Sed etiam licet *a* quibuscunque Ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, & ut cum fructibus possint alienata reposcere, & Ecclesiastica auctoritate fulciri.

CAP. VII.

Terra non fertilis Ecclesiæ dari potest in emphyteusim ei, cujus studio reducatur ad culturam.

Alexander III. *Vigorien.* b *Episcopo.* (*an.* 1180.)

AD *c* aures: (*& infra.*) Illas terras, quæ de sylvis extirpatæ sunt arabiles factæ, eis hæreditario jure poteris concedere sub annuo censu tenendas, a quibus suo vel parentum suorum labore constiterit extirpatas. Nisi forte tunc aliis possint ad majorem Ecclesiæ utilitatem cum eodem labore & onere conferri.

CAP. VIII.

Jurans non alienare bona Ecclesiæ, non potest alienare ea, quæ sunt de mensa, vel ea de quibus dubitatur, an sint de mensa. hoc dicit, usque ad §. possessiones. Abbas.

Cœlestinus III. *Raven. Archiepiscopo.* (*an.* 1196.)

UT *d* super aliqua: [*& infra.* α] Sane quæsiviſti a nobis, si possessiones, sive reditus regalium decimationum, & aliunde ex certis locis provenientes, quos prædecessor tuus, quousque diem clausit extremum, ad manus suas tenuit, & in progrium usum excepit vel expendit *e*, nec aliis infeudavit, de mensa sit Archiepiscopi intelligendi & de eis, cum ex sacramento fidelitatis tenearis Apost. sedi nihil alienare, contractus alienationis cujuslibet possit intervenire. Tuæ ergo inquisitioni taliter respond. quod sive intelligantur de mensa, sive non, ut non alienentur, consultius existimamus.

(α *Repositæ quæstionis dubietas Apost. sed. providentia enodetur. Romanam Ecclesiam, cui licet immeriti præsidemus, singulorum consultationibus convenit respondere.*)

Possessiones Ecclesiæ minus utiles, pro utilioribus de consensu Capituli potest Episcopus permutare vel alienare. h. d.

Possessiones vero, quæ Ecclesiæ tuæ minus sunt utiles, pro aliis utilioribus de fratrum tuorum & *g* sanioris partis consilio & assensu alienandi seu commutandi liberam concedimus facultatem.

CAP. IX.

Canonicus prædium Ecclesiæ perpetuo locare non potest.

Idem *Exonen. Episcopo.* (*an. eod.*)

AD *h* audientiam nostram noveritis perveniſſe, quod quidam de canonicis Exonen. Ecclesiæ, quædam prædia ejusdem (inconsultis aliis fratribus) in damnum ejus *i* in perpetuum locaverunt. Ideoque mandamus, quatenus (si verum est quod afferitur) locationes illas legitime revocare procures: ita quod si eadem prædia non aliter revocari poterunt *k*, eos, quos noveris harum locationum auctores *l*, ad susceptam inde pecuniam conductoribus refundendam *m* appell. rem. compellas.

CAP. X.

Possessiones, quæ sunt de mensa, non possunt alienari. Et Ecclesiæ consuetæ regi per regulares, secularibus Clericis conferri non debent. h. d. Joan. de Imola.

Innocentius III. *Archiepiscopo Montis regalis.* (*an.* 1210. *Roma in Siciliam.*)

POssessiones *n* ad mensam tuam vel Capituli pertinentes, alienare non debes: Aut Ecclesias, in quibus Monachi ministrare consueverunt, Clericis vel Laicis assignare.

(a *Ex eodem scil. Concilio Toletan. IV. cap.* 66. b *Li'ertos, duo vetusti codices.* c *Burchard. lib.* 3. *decret. cap.* 144. *Ivo part.* 3. *cap.* 183. d *Vid. l.* 2. *&* 3. *ff. de diver. temp. præscr.* e *Conductionem. aliter Conditionem.* f *aliter, receperit.* g *aliter, remedio.*

a *Liceat.* b *Wigor. al. Vigornienſi.* c *Post Concil. Later. sub Alexand. III. part.* 29. *cap.* 4. *&* 7. *eod. tit. in* 1. *compilat.* d *cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *Hæc duo verba*, vel expendit, *desunt in omnib. antiquis.* f *æstimamus.* g *vel.* h *cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. & vid. Anch. cons.* 115. i *al. ita: in damnum Ecclesiæ.* k *poterint, potuerint.* l *actores.* m *referendam.* n *c.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. XI.

Reſtituitur Eccleſia contra alienationem, per quam enormiter fuit læſa. h. d. ſecundum lecturam veriorem.

Idem *Epiſcopo Maurienſi, & Præpoſito Ulcon.* a (*an.* 1210. *in Galliam.*)

AD *b* noſtram noveris audientiam perveniſſe, quod cum Tuſien. *c* Monaſterium depreſſum eſſet onore maximo debitorum, Abbs & Conventus ejuſdem villam quandam neceſſitate coacti, B. Laico conceſſerunt in feudum, tali conditione appoſita, quod idem LXXX. libras perſolveret, pro quibus eadem extiterat obligata: quod non diſtulit effectui mancipare: [*& infra.* α] Unde *d* humiliter ſupplicarunt, ut feudum prædictum faceremus ad utilitatem monaſterii revocari, præſertim cum idem Laicus primo anno de ipſius proventibus ultra ſummam perceperit prætaxatam & per multos poſtmodum annos ſumpſerit ejus fructus: [*& infra.* β] Quocirca *e* mandamus, quatenus ſi prædictum monaſterium, propter hoc inveneritis enorme diſpendium incurriſſe, dictum Laicum ut (pecunia, quam pro exoneratione feudi, ſeu etiam pro utilitate ipſius monaſterii expendiſſe noſcitur, ab eiſdem Abbate & Conventu recepta, cum ſibi fructus percepti ſufficere debeant pro labore) præfatum feudum eidem monaſterio dimittat liberum & quietum, appellatione poſtpoſita, compellatis.

(α *Verum quia præfatum monaſterium, ſicut dicunt, enormiter eſt læſum, in eo quod de reditibus villæ præfatæ Conventus diebus ſingulis unum ferculum, & in feſtis duodecim lectionum, piſces vel aliud æquivalens conſuevit percipere.*

(β *Nos igitur ſic volentes gravaminibus præfati monaſterii providere, quod aliis non videamur injuriam irrogare.*)

CAP. XII.

Alienatio rei Eccleſiaſticæ facta ſine legitimo Eccleſiaſticarum perſonarum aſſenſu, non tenet, licet approbetur per conſtitutionem Laicorum.

Idem *in Concilio generali.* f (*an.* 1216. *Romæ.*)

CUm *g* Laicis, quamvis religioſis, diſponendi de rebus Eccleſiæ nulla ſit attributa poteſtas *b*, quos obſequendi manet neceſſitas, non auctoritatis imperandi: dolemus in quibuſdam ex illis *i* ſic refrigeſcere charitatem, quod immunitatem Eccleſiaſticæ libertatis, quam non tantum ſancti Patres, ſed etiam Principes ſeculares privilegiis multis munierunt, non formidant ſuis conſtitutionibus vel potius deſtitutionibus *k* impugnare *l*, non ſolum de alienatione feudorum, ac aliarum poſſeſſionum Eccleſiarum, & uſurpatione juriſdictionum, ſed etiam de mortuariis, necnon & aliis, quæ juri ſpirituali annexa videntur, illicite præſumendo. Volentes igitur ſuper his indemnitatibus conſulere Eccleſiarum, ac tantis gravaminibus providere, conſtitutiones & venditiones hujuſmodi feudorum, ſeu aliorum bonorum Eccleſiaſticorum, ſine legitimo perſonarum Eccleſ. aſſenſu præſumptas, occaſione conſtitutionis laicæ poteſtatis (cum non conſtitutio, ſed deſtitutio vel deſtructio dici poſſit, nec non uſurpatio juriſdictionum *m*) Sacri approbatione Concilii dicernimus non tenere, præſumptoribus per cenſuram Eccleſiaſt. compellendis.

a *Ultien. al. Ultricen. al. Ulcien.* b C. 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *al. Secuſien. al. Cuſſien. vel Cuſſin. in antiquioribus.* d *Vid. l. quid ſi minor.* §. *reſtitutio. ff. de minor.* e *De intellectu hujus textus vide latiſſime per Covarruv. l.* 1. *var. reſol. c.* 3. f *Later. Conc. gener. ſub Innoc. III. c.* 44. g C. *unico, eod. tit. in* 4. *compil.* h *facultas.* i *iſtis.* k *al. deſtructionibus.* l *Vid. auth. caſſ. per Bart. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* m *juriſdictionis.*

TITULUS XIV.
DE PRECARIIS.

CAP. I.

Breve eſt, nec poteſt brevius ſummari.

Ex Concilio apud Beluacen. *a* (*in Gallia.*)

PRecariæ de quinquennio in quinquennium ſecundum auctoritatem & antiquam conſuetudinem renovantur.

CAP. II.

Revocat ſucceſſor precariam per prædeceſſorem irrationabiliter factam.

Ex Concilio Carthaginen. *b* (*in Africa.*)

DE præcariis irrationabiliter factis a Rectoribus Eccleſiarum, ſe ſuoſque ſucceſſores pœna gravi obligantibus, ut facta ipſorum diſſolvere nequeant: Præcipimus, ut nemo ſucceſſor anteceſſoris ſui pœna ſit obligatus, ſed ſuæ providentiæ ſit conceſſum, ut ſi anteceſſor ejus res Eccleſiæ irrationabiliter, diſtribuit, ab eo ad jus ejuſdem Eccleſiæ revocentur.

CAP. III.

Conceſſio precarii extinguitur voluntate concedentis, aut ei ſuccedentis: precariæ autem conceſſio non.

Gregosius IX. (*an.* 1235. *Romæ.*)

PRecarium *c* utendum conceditur, quamdiu patitur, qui conceſſit: ſolvitur quoque obitu ejus, cui conceſſum eſt, non *d* etiam concedentis: aut cum ipſum alienari contingit alicui hoc revocare volenti: quia per conventionem hujuſmodi non licet rem alienam invito domino poſſideri. Porro precariæ, quæ quandoque de Eccleſiarum poſſeſſionibus fieri ſolent, non ſunt pro voluntate concedentium revocandæ. *e*

TITULUS XV.
DE COMMODATO.

CAP. UN.

Commodatarius gratia ſui tenetur etiam de leviſſima culpa, non de caſu, niſi in tribus caſibus hic poſitis. Et commodatum ante uſum completum non revocatur. h. d.

Idem Gregorius IX. (*an.* 1235. *Romæ.*)

CUm *g* gratia ſui tantum quis commodatum accepit, de leviſſima etiam culpa tenetur: Licet caſus fortuitus (niſi acciderit culpa ſua, vel intervenerit pactum, ſeu in mora fuiſſet) ſibi non debeat imputari. Contra eum quoque recte commodati non agitur, niſi poſt uſum expletum, cujus gratia res fuerat commodata: Cum non decipi beneficio nos oporteat, ſed juvari.

TITULUS XVI.
DE DEPOSITO.

CAP. I.

Ex depoſito facto apud Clericum Eccleſiæ, non tenetur Eccleſia: niſi in utilitatem Eccleſiæ ſit verſum.

Alexand. III. *London.* g *Epiſc.* (*an.* 1180. *Roma in Angl.*)

GRavis *h* illa querimonia uſque ad nos ſuper depoſito tuo tibi hactenus denegato pervenit: [*& infra.* α] Cum enim non conſtet pecuniam tuam, quam ille vir Belial furatus eſt, in Eccleſiæ utilitatem converſam, non debemus de jure contra Canonicos

a *Beluacum, Bureb. l.* 3. *c.* 169. *Ivo p.* 3. *c.* 230. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Ant. Auguſt. in not. antiq. collectionis eod. tit. c.* 2. *ait, ſe non inveniſſe in Conciliis hoc caput.* c *Vid. l.* 1. *& ibi gloſſ. & Bart. ff. eod. tit.* d *Hoſtienſis legendum ſeu corrigendum hic admonet ita: ſed non concedentis.* e *Vid. l. creditores. & quod ibi not. Bart. C. de pignor.* f *Vid. text. in* §. *item is, cui res. Inſtit. quibus modis re contrahitur obligat.* g *Lundon. al. Ludon. al. Lugdonen. al. Lindonien. al. Linconien.* h *cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 50. *c.* 35.

nicos ejuſdem Eccleſiæ præciſe intentare juſſionis inſtantiam, ut tibi eandem reddant pecuniam, perſonæ, non Eccleſiæ commendatam.

Quocirca ſuademus, ut in illum furem tuam dirigas actionem, eo quod (ut audivimus) loculos habet, & ea quæ tibi ſubrepta ſunt, aſportavit. Nam & Judicibus dedimus in mandatis, ut illum iniquum ſub quæſtionibus ad rationem ponant, etiam (ſi oportuerit) vinculis alligatum, ut dictam pecuniam reddere compellatur: [*& infra.*] Si autem cum eis amicabiliter poteris de redituum perceptione paciſci, noveris id nobis acceptum.

(*α Duplici nos anxietate perſtringens, eo quod tibi in hoc & deeſſe non poſſumus, & adeſſe non valemus.*)

C A P. I I.

Dicit, ad quid tenetur depoſitarius, & quomodo repetatur depoſitum.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

BOna fides *a* abeſſe præſumitur, ſi rebus tuis ſalvis exiſtentibus, depoſitas amiſiſti. De culpa quoque teneris, ſi te ipſum depoſito obtuliſti, vel ſi aliquid pro cuſtodia recepiſſes. Pacto vero, culpa vel mora præcedentibus, caſus etiam fortuitus imputatur. Sane depoſitori licet pro voluntate ſua depoſitum revocare, contra quod compenſationi vel deductioni locus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minime referatur *b*, licet compenſatio admittatur in aliis, ſi cauſa, ex qua poſtulatur, ſit liquida, ita quod facilem exitum credatur habere.

TITULUS XVII.
DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

C A P. I.

Cogit Epiſcopus, ne carius vendatur tranſeuntibus, quam in mercato venderetur.

Ex Concilio apud Valen. *c*

PLacuit, ut Presbyteri *d* plebes ſuas admoneant, ut & ipſi hoſpitales ſint, & non carius vendant tranſeuntibus, quam mercato vendere poſſunt. Alioquin ad Presbyterum tranſeuntes hoc referant, ut illius juſſu cum humanitate ſibi vendant.

C A P. I I.

Fraudans menſuras & pondera, triginta diebus in pane & aqua pœnitere debet.

Ex Concilio Moguntin. (*in German.*)

UT menſuræ & pondera juſta fiant: [*& ſ. α.*] Si quis juſtas menſuras & juſta pondera cauſa lucri mutare præſumpſerit, 30. dies in pane & aqua pœniteat.

(*α Sicut in divinis legibus ſancitum eſt, & in Capitulari Domini Caroli continetur, ſicut & iſte ſacer Conventus conſtituit, ſic in omnibus obſervare placet, &c.*)

C A P. I I I.

Tenet venditio, licet venditor ſit deceptus ultra dimidiam juſti pretii, poteſt tamen venditor agere, ut reſtituatur res vel juſtum pretium ſuppleatur: & ſi alterum præciſe petit, ſuccumbit.

Alexander III. *Attrebaten. Epiſcopo.* (*an.* 1170.)

CUm dilecti *e* filii Beluacen. Canonici contra Abbatem & fratres Cariloci *f* proponerent querimoniam, quod ſylvam, quæ Nigravalis dicitur, a quibuſdam eorum ignorante Capitulo pro 10. libris, 40. marchas tunc valentem, comparaſſent: cauſam ipſam Morinen. *a* Epiſcopo & Decano Remen. commiſimus terminandam: adjicientes, quod ſi uterque cauſæ cognitioni intereſſe nequiret, alter in eodem negotio procedere non differret: (*& infra. α.*) Tandem Decanus in illius cauſæ cognitione proceſſit: & cum ei per teſtes *b* conſtitiſſet, quod prædicti fratres ſylvam minus dimidia juſti pretii comparaſſent, pronunciavit *c* venditionem non tenere: & ſylvam Beluacen. Eccleſiæ adjudicans, Canonicos in poſſeſſionem induxit: [*& infra. β.*] Quia vero in arbitrio emptoris eſt, ſi velit, ſupplere juſtum pretium, aut venditionem reſcindere, cum res minus dimidia juſti pretii *d* comparatur: ſententiam ipſam tanquam juri contrariam irritantes, poſſeſſionem Monachis judicavimus eſſe reddendam, ſalva quæſtione Canonicis ſuper deceptione pretii, vel conſenſu Capituli in venditione non habito, & alia cauſa rationabili, quam Canonici contra Monachos duxerint proponendam.

(*α Cum itaque Decanus partes ad ſuam præſentiam convocaſſet, Abbas & Monachi non ad agendum & reſpondendum, ſed ad quærendum dilationes nuncios deſtinarunt, aſſerentes, quod ad nos miſerant, & ad audientiam noſtram appellaverant. Verum quia in literis appellatio remota fuerat.*)

(*β Nunciis igitur utriuſque partis in noſtra propter hoc præſentia conſtitutis, dum ex parte Canonicorum inſtanter & ſoliciter pateretur auct. Ap. confirmari, habita deliberatione cum fratribus noſtris & aliis ſapientibus, qui legibus jurati judicant, eandem ſententiam juri contrariam intelleximus.*)

C A P. I V.

Si vir habeat alia bona, unde uxor poſſit ſibi conſulere, & conſentiente uxore rem propter nuptias donatam uxori vendiderit: emptorem, qui ſpatio triginta annorum rem poſſederit, non poteſt uxor inquietare ſuper ea, maxime ſi pretium fuit converſum in communem uſum viri & uxoris.

h. d. ſecundum intellectum, quem tenet Panor. Et eſt caſus notab. limitans jus civile, ſecundum Jo. Andr. non oportet adjicere, *maxime*, ſed omnia illa tria neceſſario requiruntur.

Cœleſtinus III. (*an.* 1194. *Romæ.*)

PErvenit *e* ad nos, quod P. miles, A. uxori ſuæ quandam domum in donationem propter nuptias aſſignatam, muliere ipſa expreſſum dante conſenſum, B. mulieri vendidit pro certa pecuniæ quantitate: (*& infra. α.*) Prænominato vero milite viam univerſæ carnis ingreſſo, relicta ejus venire contra hoc præſumit: allegans dictam domum titulo donationis propter nuptias ſibi conceſſum alienari non potuiſſe, licet ejus conſenſus ipſi noſcatur contractui acceſſiſſe: *f* Præfata vero B. ex eo nititur ſe tueri, quod 30. annis *g* conſtante illorum matrimonio, domum ipſam bona fide, tituloque juſto poſſedit: & quia in communes uſus viri & uxoris, illius pretium eſt converſum, ac factæ venditionis tempore, unde ſibi præfata mulier conſulere potuiſſet, in viri facultatibus conſiſtebat. Quia igitur ſuper his non conſulere curaſti: reſpondemus, prædictam emptricem (ſi vera ſunt, quæ præmiſimus) præſcriptis occaſionibus ſuper ipſa domo non debere ulterius fatigari.

(*α Quam ex eadem venditione B. matrimonio ſupradicto conſtante 30. annis libere pacificeque poſſedit.*)

C A P. V.

Si in venditione apponitur pactum de recuperanda re poſt certum tempus, modico conſtituto pretio, præſumitur pignus, & non venditio.

---

a *Vid. text. & ibi plene per Doct. §. præterea & is. Inſt. quib. mod. re contrah. oblig. & Anton. Gomez. tom. 2. var. reſ. c. 7.* b *reducatur.* c *Alumnias. al. Aluim. al. Alvernan. al. Alverum. al. Alucen.* d *Burch. l. 2. decr. c. 168. Ivo p. 6. c. 259. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. vid. B. Thom. & ibi Cajet. 21. q. 77. art. 1. Covarr. l. 3. c. 14. var. reſol.* e *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* f *Caroli loci.*

a *Morin.* b *Hæc duo verba, per teſtes, deſunt in omnibus manuſcr. & aliis antiq. exemplarib.* c *verbum*, pronuntiavit, *deeſt in antiquis, quod tamen adeſſe debere poſtulat ſeries textus.* d *Vide l. 2. C. de reſcind. vend. per Pinellum.* e *cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* f *Vid. auth. ſive a me. C. ad Vellejanum.* g *al. per 30. annos, &c.*

Inno-

Innocentius III. *Epiſcopo Pallienen.* a (*an.* 1208.) *in Angliam.*)

AD noſtram *b* noveris audientiam perveniſſe, quod cum R. laicus lator præſentium *c* ab M. mutuum recipere voluiſſet, creditor, ne per canonem contra uſurarios editum *d*, poſſet in poſterum conveniri, domos & olivas recepit ab eodem titulo emptionis, cum revera contractus uſurarius ageretur *e*: quod patet ex eo, quod creditor debitori promiſit, quod quandocunque a ſeptennio uſque ad novennium daret LX. uncias tarenorum, quæ vix dimidiam *f* juſti pretii contingebant, domos ejus reſtitueret & olivas. Quia igitur fraus & dolus cuiquam patrocinari *g* non debent: mandamus, quatenus ſi res ita ſe habent, inſtrumento venditionis confecto in fraudem canonis promulgati contra uſurarios non obſtante, prædictum M. ad reſtituendas domos & olivas ei, ad quem debent hæreditario jure devolvi (cum debitor ſit viam univerſæ carnis ingreſſus) per pœnam in Lateran. Concilio contra uſurarios promulgatam, appellatione remota compellas.

CAP. VI.

Venditor deceptus ultra dimidiam juſti pretii, agere poteſt, ut res ſibi reddenti pretium acceptum reſtituatur, vel juſtum pretium ſuppleatur, & in hoc electio eſt emptoris. h. d. ſecundum Antonium.

Idem *Epiſcopo & Archid. Urbinatenſi.* (*an.* 1208.)

CUm cauſa *h*, quæ inter œconomum monaſterii ſancti Martini de monte ex parte una, ac cives Viterbienſes ſuper caſamentis ex altera vertebatur, fuiſſet aliquandiu ventilata, cum conſtitiſſet nobis monaſterium in venditione ultra dimidiam juſti pretii fuiſſe deceptum: ſententiando decrevimus, ut præfati cives aut recepto pretio poſſeſſiones reſtituerent memoratas, aut ſupplerent, quantum conſtaret legitimæ venditionis tempore juſto pretio defuiſſe.

CAP. VII.

Ponit tres caſus, in quibus re evicta non tenetur venditor emptori de evictione.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

SI venditori poſt *i* inſtitutum contra ſe judicium quis omiſerit, ut rem venditam ſibi defenderet, nunciare, vel contumaciter abfuit tempore ſententiæ promulgatæ, ſeu per injuriam ſententia lata fuit, de evictione juxta legitimas ſanctiones agere non valebit.

TITULUS XVIII.
DE LOCATO ET CONDUCTO.

CAP. I.

Excommunicati ſunt magiſtri & ſcholares Bononienſes, qui ante tempus conductionis conducunt hoſpitia aliorum magiſtrorum vel ſcholarium, ſine eorum conſenſu.

Clemens III. (*an.* 1189. *Roma in Flaminiam.*)

EX reſcripto *k* literarum Tuſculanen. Epiſcopi nobis innotuit, quod cum civitatem Bonon. tempore ſuæ legationis intraſſet: [*& ſ. α*] Conſtitutionem factam ab Epiſcopo Portuen. Apoſt. ſed. Leg. & a prædicto Tuſculan. Epiſcopo poſtmodum confirmatam, videlicet ut nullus Magiſtrorum *l* ſeu ſcholarium ſuper conducendis aliorum hoſpitiis in læſionem & præjudicium habitantium audeat hoſpitem convenire, niſi prius conſtiterit tempus conductionis elapſum, vel inquilini in hoc ſuum favorem præſtiterint & conſenſum; cum idem Portuen. ſub excommunicatione *a* hoc prohibuerit, & alter ſub pœna anathematis idem decreverit obſervandum: ratam *b* eſſe decernimus, & auctoritate Apoſtolica confirmamus: Statuentes, ut a te, frater Epiſcope & tuo quolibet ſucceſſore hoc ſingulis annis in communi Audientia Magiſtrorum atque Scholarium recitetur.

(*α Invenit ibi fuiſſe a bon. mem. W. quondam Portuen. Epiſcopo conſtitutum, & ſub excommunicatione prohibitum, ne aliqui ſcholares hoſpitia majoris mercedis promiſſione conducerent, ut ea ſibi vel majoris gloriæ ſtudio, quaſi potentiores in expenſis apparere volentes, vel privatæ utilitatis commodo vendicarent. Unde ipſe ſolicita proviſione conſideras, quod hujuſmodi conditionis improbitas & diſcordiæ fomitem, & impedimenta non modica pareret ſtudiorum: prædictam.*)

CAP. II.

Perſonæ Eccleſiaſticæ locare poſſunc proventus decimarum his, cum quibus conditio Eccleſiæ ſit melior, ſtatuto diœceſani contrario non obſtante: & eadem ratio eſt de aliis rebus Eccleſiæ.

Innocentius III. *Abbati & Conventui S. Petri de Pratel. London.* c *diœceſis.* (*an.* 1212. *Roma in Angliam.*)

VEſtra nobis relatio declaravit, quod cum ad firmam fructus veſtrarum dare conſueveritis decimarum: (*& infra.*) Diœceſ. Epiſcoporum ſtatuto contrario non obſtante, veſtrarum decimarum proventus illis libere locare poteſtis, cum quibus Eccleſiæ veſtræ conditionem poteritis facere meliorem: ita tamen, quod hujuſmodi locatio ad feudum vel alienationem non videatur extendi.

CAP. III.

Propter ſterilitatem gravem conductori ſine culpa ſua contingentem, remittitur penſio pro rata, niſi poſſit cum ubertate præcedentis, vel ſequentis temporis compenſari. h. d. uſque ad §. verum.

Gregorius IX. (*an.* 1235. *Romæ.*)

PRopter *d* ſterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitio rei, ſine *e* culpa coloni, ſeu caſu fortuito contingentem *f*, colonis Eccleſiæ tuæ pro rata penſionis remiſſio eſt facienda, niſi cum ubertate præcedentis vel ſubſequentis *g* anni valeat ſterilitas compenſari.

Ponuntur hic quatuor caſus, in quibus inquilinus poteſt ante tempus conductionis finitæ licite expelli. Abbas.

Verum invito inquilino domum inhabitare vel reficere poteris, ſi neceſſitas (quæ tamen non imminebat locationis tempore) id expoſcat: remiſſa ſibi pro reſiduo temporis penſione: quia etiam inde rationabiliter amovetur, ſi perverſe ibi fuerit converſatus, vel cum canonem per biennium non ſolviſſet, ſibi ſatisfactione celeri non providit. *h*

CAP. IV.

Emphyteuta Eccleſiæ meliorationes ſuas vendere non poteſt, niſi ſervatis his, de quibus hic. Et ſi contra fecerit, vel canonem per biennium ſolverit, nec morans poſtea celeriter purgaverit, juſte poteſt expelli.

Idem. (*an. eod.*)

POtuit Emphyteuta (Eccleſia primitus requiſita, eique nunciato, quantum ſibi ab aliis offertur *i*, ſi nolle ſe

emere

a *Pallionenſ. al.* Cap. *Pallion.* b *cap.* 1. *de empt. in* 3. *compil.* c *hæc duo verba, lator præſentium, deſunt in omnib. antiq. codicib.* d *edictum.* e *extitiſſet.* f *dimidium.* g *debet l. ſi in fraudem. C. de leg.* 1. *l. ex dolo. ff. de dolo. Intellectus. Auth. ſive a me. C. ad Vellejan.* h *cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* i *Vide Anton. Gomez. tom.* 2. *var. reſol. c.* 2. *de empt. & vend.* k C. *un. eod. tit. in* 2. *comp.* l *Appellatione magiſtrorum comprehenduntur* Doct. *utriuſque juris. leg. milites. & l. hi qui. ff. ex quib. cauſ. majores.*

a *Al. ſub pœna excommunicationis.* b *ratum.* c *Lexonenſ. al. Londen.* d *Vid. Ant. Gomez. ſom.* 2. *var. reſ. c.* 3. *Arium Pinellum in l.* 2. *C. de reſcind. vend. part.* 1. *c.* 3. *Pariſium conſ.* 8. *l.* 1. *Guid. Pap. dec.* 630. e *& ſine culpa.* f *contingente.* g *ſequentis.* h *præviderit.* i *Vid. l.* 1. §. *ſi rem. ff. dep. & l. domos.* §. 1. *& utrobique Bart. ff. de leg.* 1.

emere dixerit : vel a denunciationis tempore duorum menſium ſpatium ſit elapſum) meliorationes & jus ſibi competens aliis vendere , qui ab emptione hujuſmodi minime prohibentur . Emphyteuta quoque ſecus præſumendo, vel ceſſando in ſolutione canonis per biennium (niſi celeri ſatisfactione poſtmodum ſibi conſulere ſtuduiſſet) juſte potuiſſet repelli *a*. Non obſtante, quod ei, ut canonem ſolveret, non extitit nunciatum : cum in hoc caſu dies ſtatuta pro domino interpellet. *b*

TITULUS XIX.
DE RERUM PERMUTATIONE.

CAP. I.

Princeps poteſt rem Eccleſiæ immobilem per permutationem acquirere, data re meliori vel æquali. h. d. Et in hoc, quod dicit, vel æquali, eſt caſus notabilis.

Ex Concilio apud Silvan. (*an.* 864.)

SI Princeps voluerit rem immobilem ſanctis locis præſtare, & accipere ab eis aliam immobilem, eoque modo de communi voluntate permutationem contrahere : liceat ei hoc facere , ſi cauſa rationabilis id expoſcat, & res quam præſtiterit, major fuerit, vel æqualis : pragmatica ſanctione ſuper hoc poromulgata .

CAP. II.

Permutatio rerum Eccleſiaſticarum facta in caſu non conceſſo, ſeu non ſervata ſolennitate juris, eſt revocanda per ſucceſſorem.

Ex Concilio Beluacen. *c* (*an.* 844.)

UT commutationes rerum Eccleſiaſticarum, quæ ab anteceſſore inconſulte factæ ſunt, ab eo, qui ſucceſſor eſt, emendentur.

CAP. III.

Mancipia Eccleſiæ non debent permutari niſi ad libertatem, vel niſi ſint fugitiva. h. d. cum c. ſequenti.

Ex Concilio apud Silvanectum. (*an.* 864.)

MAncipia Eccleſiaſtica, niſi ad libertatem , non convenit commutari : videlicet ut mancipia , quæ pro Eccleſiaſtico homine dabuntur, in Eccleſiæ ſervitute permaneant, & Eccleſiaſticus homo , qui commutatur, fruatur perpetua libertate . Quod enim ſemel Deo conſecratum eſt, ad humanos uſus transferri non decet.

CAP. IV.

Servi Eccleſiæ cum profanis permutari non poſſunt , nec alienari, niſi ſint fugitivi.

Ex eodem. (*an.* 864.)

INjuſtum videtur & impium , ut mancipia , quæ fideles Deo, & Sanctis ejus pro remedio animæ ſuæ conſecrarunt, cujuſcunque muneris mancipio , vel commutationis commercio iterum in ſervitutem ſecularium rediganter, cum canonica auctoritas ſervos tantummodo permittat diſtrahi fugitivos. Et ideo Eccleſiarum Rectores ſummopere caveant, ne eleemoſyna unius, alterius peccatum fiat. Et eſt abſurdum , ut ab Eccleſiaſtica dignitate ſervus diſcedens, humanæ ſit obnoxius ſervituti.

CAP. V.

Præbendæ pacto præcedente permutari non poſſunt : Epiſcopus tamen poteſt de loco ad locum permutare perſonas.

Urbanus III. (*an.* 1185. *Romæ.*)

QUæſitum *d* eſt ex parte tua , ſi commutationes fieri valeant Præbendarum , cum commutatio Dignitatum in Turonenſ. Concilio fuerit interdicta : (*& infra.* α) Generaliter *e* itaque teneas , quod commutationes Præbendarum de jure fieri non poſſunt, præſertim pactione præmiſſa quæ circa ſpiritualia vel connexa ſpiritualibus, labem ſemper continet ſimoniæ.

Si autem Epiſcopus cauſam inſpexerit neceſſariam , licite poterit de uno loco ad alium transferre perſonas : ut quæ uni loco minus ſunt utiles, alibi ſe valeant utilius exerere .

(α *Sunt enim quidam, qui Præbendæ ſuæ cedunt, & juri renunciant, ut majorem Præbendam obtineant, vel ex hoc certam ſummam pecuniæ conſequantur, quod quidem honeſtati eſt contrarium, & ſimoniacam proculdubio continet pravitatem.*)

CAP. VI.

Eccleſiæ jure proprietatis poſſunt ad invicem permutari : & poſſeſſiones earum etiam permutari poſſunt , & pro minus valentibus pretium ſuppleri.

Clemens III. (*an.* 1190.)

AD quæſtiones *a* ſolvendas : (*& infra.*) Intelleximus ex literis tuis, quod duæ conventuales Eccleſiæ ſunt in tua diœceſi conſtitutæ, quarum utraque parœcialem habet Eccleſiam cum poſſeſſionibus magis alteri, quam ſibi vicinam. Illis autem deſiderantibus permutare eas, cum illarum altera reſpectu meliorum proventuum plus abundet, & ideo ſibi poſtulet adjici certam ſummam pecuniæ numeratæ, ut ſic ad æqualitatem permutationis *b* valeant pervenire , utrum poſſet id licite fieri , extitit dubitatum : (*& infra.* α) Reſpondemus, quod cum de dictis *c* parœcialibus Eccleſiis per ſe queat commutatio celebrari, & in permutatione poſſeſſionum per ſe non ſit inhibitum, ſi altera ratione poſſeſſionum alteri præponderet, pecuniam poſſe refundi de ipſarum poſſeſſionibus ad invicem, prout viſum fuerit expedire , refuſa certæ pecuniæ quantitate poterit contractus permutationis iniri, ſic tamen *d*, quod illi contractus nequaquam ſibi invicem miſceantur.

(α *Quam ob cauſam ſed. Apoſt. conſuluiſti. Licet itaque tuæ diſcretionis induſtriam ignorare minime putemus, quid ſuper eodem articulo ſit agendum : nihilominus tuæ prudentiæ.*)

CAP. VII.

Beneficia ſua perdunt qui ea propria permutant auctoritate.

Innoc. III. *Senon. Archiepiſcopo.* (*an.* 1205.)

CUm olim *e* Magiſter S. & B. Archidiaconatum & Præpoſituram ad invicem commutaſſent : [*& ſ.* α] Licet prædictus Magiſter ab initio ſponte fuerit de permutatione confeſſus, idem tamen B. eam inficiabatur omnino, proponens, quod ipſe Præpoſituram ſine conditione qualibet reſignavit, & poſt reſignationem prædicti Magiſtri Archidiaconatum fuerat aſſecutus : (*& infra.* β) Cum ergo nobis conſtaret, quod ipſe B. ſuum præſtiterit *f* permutationi conſenſum , prædictus autem Magiſter ſuum publice fateretur errorem : & hunc Præpoſitura , & illum Archidiaconatu curavimus ſpoliare , ſuper hoc definitivam contra eos ſententiam proferentes .

(α *Magiſtri ejuſdem obtentu cauſam ſuper hoc bonæ mem. Naſcon. Epiſcopo duximus delegandam. Cumque idem B. ad præſentiam noſtram poſtmodum acceſſiſſet, ut in negotio ſine ſuſpicione procederet, obtentu ipſius dil. fil. Abbatem Cluniacen. eidem Epiſcopo duximus adjungendum : verum cum propter Abbatis abſentiam non fuiſſet a delegatis pariter ipſis in cauſa proceſſum, utraque partium ſe noſtro conſpectui præſentavit, & audientiam obtinuit coram nobis, &c.*)

(β *Licet magiſter ipſe proponeret ex adverſo, ipſum ſecum diutius de permutatione tractaſſe, & complevisſe eadem in manibus ven. f. n. Educen. Epiſcopi quod tractaverant poſuiſſe . Verum ſæpedictus B. delegatis noſtris non deferens, imo*

---

a *Vid. l. inſulam. & ibi Doct. ff. de verb. oblig.* b *interpellas.* c *Refertur in Conc. Meld. c.* 23. *tanquam ex Conc. apud Belluac. Burch. l.* 3. *decr. c.* 171. *Ivo p.* 3. *c.* 262. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. notata in c. majoribus. ſup. de præb. vid. Ægid. Bellamer. tract. de benefic. permut.* e *igitur.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *permutationes.* c *prædictis.* d *al. ita : ſic tamen, quod contractus nequaquam ſibi ad invicem miſceantur.* e *C. un. eod. tit. in* 1. *comp.* f *al. præſtiterit permutationis aſſenſum.*

verius

verius delegantis ſigilla violavit, & illorum ſcripta, quæ nobis fuerant præſentanda, non erubuit aperire. Cæterum in noſtra præſentia conſtitutus, adverſario ſuo præſente, in excuſationem ſuam propriam propoſuit coram nobis, quod Judices perperam proceſſiſſent contra ipſum, cum acta in ſcriptis minus fideliter redigiſſent. Unde timens, ne literas portaret Uriæ, ſcripta illorum aperuit, & quod ſuſpicatus fuerat, adinvenit. Sane ſi quid expediret, melius notaviſſet, vel non recepiſſet ſcripta ſuſpecta, vel nobis fideliter retuliſſet & præſentaſſet, & oſtendiſſet cauſam ſuſpicionis propoſitæ coram nobis. Præterea cum non quereretur de Judice, quem ei ex proprio motu conceſſimus, ſed de illo potius, quem ipſe duxerat eligendum, & Judices ſuas nobis literas per eum deſtinaſſent, de ipſo pariter conquerentes, verbis ipſius fidem non duximus adhibendam, ſed ut in eo ſaltem puniretur, in quo peccavit contra acta Judicum, quæ temere violarat, ipſum ſicut non debuimus, ſic noluimus exaudire, ne videretur ei dolus ſuus patrocinium attuliſſe.)

CAP. VIII.

Si permutatio beneficiorum completa eſt ex una parte, & per alteram ſtat, quo minus impleatur, reſtituitur pars ad ſuum beneficium, & ſecundum hoc continet jus.

Idem *Archiepiſc. & Præpoſito ſancti Andreæ Colon.* a (*an.* 1206.)

CUm *b* univerſorum: (*& ſ. α*) Intelleximus G. Canonico referente, quod cum ipſe & L. Clericus de permutatione Præbendarum ſuarum inter ſe tractare cœpiſſent, quam utilitati utriuſque imminere credebant, tandem idem L. Præbenda ejuſdem G. cuidam conſanguineo ſuo aſſignata, Præbendam ſuam ei, ſicut promiſerat, noluit reſignare: (*& ſ.*) Cum igitur deceptis & non decipientibus jura ſubveniant, licet ipſi per ſe de jure non poſſent Eccleſiaſtica beneficia permutare, ut tamen ſimplicitati venia tribuatur *c*, mandamus, quatenus ſi conſtiterit prætaxatum G. taliter fuiſſe deceptum, amoto a Præbenda ſua conſanguineo ipſius L. vel quolibet alio illicito detentore, eam, reſtitui faciatis eidem.

(*α Fidelium ab ipſo Domino Jeſu Chriſto paſtoralis ſit nobis cura commiſſa, ſolicitudini noſtræ incumbit, vel dignoſcitur expedire, ut ſic debeamus quoslibet in ſuis rationibus confovere, quod aliquorum jura in conſpectu Eccleſiæ diſpendium non ſuſtineant, ſed firma & illibata debeant permanere.*)

CAP. IX.

Spirituale cum temporali permutari non poteſt.

Gregorius IX. *Beton. & Fungin. Abbatibus.* d (*an.* 1235.)

EXhibita nobis Abbatis & Conventus ſancti Martini de Pannonia petitio continebat, quod cum ſuper cauſa, quæ inter ipſos ex una parte, & Præpoſitum Abbaten. *e* ex altera, ſuper quibuſdam decimationibus vertebatur, ad C. *f* Capellanum noſtrum, tunc in Hungaria commorantem, noſtras literas impetraſſent: ipſe ac Magiſter M. in quos utrinque tanquam in arbitros extitit compromiſſum, arbitrati fuerunt, quod ſi dictus Præpoſitus obtineret decem millia ſolidorum *g* regalium a Rege Hungariæ concedi monaſterio memorato, ipſi ab earundem decimationum petitione ceſſarent: (*& ſ.*) Quocirca mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit de præmiſſis (cum permutatio de ſpiritualibus ad temporalia improbetur) prædictum arbitrium, & quicquid ſecutum eſt ex eo vel ob id, irritum decernatis.

a *al. Colonien.* b C. 2. *de præb. in* 3. *comp. vid. Covarr. lib.* 1. *var. reſol. c.* 5. c *Vid. l.* 1. *ff. de donat. & l. tutor. ff. de ſuſpect. tut.* d *De Boten. & Singien. Abbat. al. Beton. & Semugien. al. de Beconen. & Simugien. Abb. al. de Becan. & Simigien.* e *Alben. al. Albanen.* f G. g *Salium, legitur in* 10. *Cod. manuſcr. in uno, ſolidorum. in alio, ſolinarum.*

TITULUS XX.
DE FEUDIS.
CAP. I.

Si dominus a vaſallo recipit feudum in pignus, abſtinendo ab ejus ſervitio, non tenetur computare fructus in ſortem. h. d. ſecundum intellectum communem. Et eſt caſus ſingularis, qui alibi non legitur.

Innocentius III. *Marien.* a *Epiſcopo.* (*an.* 1212. *Romæ.*)

INſinuatione *b* præſentium declaramus, quod gageria, quam de feudo Eccleſiæ tuæ ab M. dignoſceris recepiſſe *c*, a te poteſt libere detineri, fructibus non computatis in ſortem: Ita videlicet, ut quamdiu fructus illos ceperis in ſortem minime computandos, idem M. a ſervitio, in quo tibi & Eccleſiæ tuæ pro feudo ipſo tenetur, interim ſit immunis.

CAP. II.

Ponit tres caſus, in quibus non obſtante juramento de non infeudando, poteſt Epiſcopus antiquum feudum ad Eccleſiam reverſum novo vaſallo concedere. h. d. Et eſt caſus notabilis, interpretans juramentum de non alienando.

Idem *Mediolanen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1212.)

EX parte tua *d* noſtro eſt Apoſtolatui reſeratum, quod ſæpius dubitaſti, utrum cum contingit vaſallum tuum decedere, & ad te feudum ipſius redire, feudum ejus aliis liceat tibi dare, quamvis juramento tenearis aſtrictus, non infeudare de novo, Romano Pontifice inconſulto? Ad hæc ſi vaſallum tuum feudum alienare contingat, an ipſius filium vel conſanguineum ejuſdem feudi conſortem de ipſo valeas inveſtire? Alia quoque dubitatio continebat, ut cum feudum alienatum repereris, quod per te facile recuperare non potes: utrum poſſis alicui Laico in feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in feudum per Eccleſiam recognoſcat? (*& infra. α*) In primo ergo caſu feudum decedentis libere (ſi videris expedire) concedas: Atque in ſecundo filium, vel conſanguineum alienantis inveſties. In tertio feudum alienatum poteris ei licenter *e* concedere, per quem ipſa *f* Eccleſia valeat rehabere.

(*α Nos igitur ſuper his de mente tua ſcrupulum volentes dubitationis auferre, per a. ſ. tibi mandamus, quatenus ſi quando præfati caſus emerſerint.*)

TITULUS XXI.
DE PIGNORIBUS ET ALIIS CAUTIONIBUS.
CAP. I.

Res Eccleſiæ pignorari non debent, niſi ex neceſſitate & rationabili cauſa.

Ex Concilio Remen. *g* (*in Gallia.*)

NUllus Presbyter præſumat calicem, vel patinam, vel veſtimentum ſacerdotale, aut librum Eccleſiaſticum tabernario, vel negotiatori, aut cuilibet Laico, vel fœminæ in vadium *h* dare: niſi juſtiſſima neceſſitate urgente. Sicut & Zepherinus Papa & Martyr S. Hilarium in ſuis decretalibus docuit.

CAP. II.

Liber homo non poteſt pignorari.

a *Maurien.* b C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Covarr. l.* 3. *var. reſ. c.* 1. *& de materia tituli plene Jul. Clarus tract. de feud.* c *accepiſſe.* d C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Jul. Clar. de feud.* e *licite.* f *ipſum.* g *Non invenio in Concil. Remenſ. ei tamen tribuunt Bur. l.* 3. *decr. c.* 104. *Ivo p.* 2. *c.* 139. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* h *id eſt, obligare. eſt enim modus vulgaris loquendi Gebeven. ut hic ait Hoſtien.* i C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

Gregorius III. *Exonien. Epiſcopo.* (*an.* 736.)

LAtor præſentium: [*& infra.*] Lex habet *a*, ut homo liber pro debito non teneatur, etſi res defuerint, quæ poſſint pro debito addici.

CAP. III.

Si Rector Eccleſiæ pro facto proprio rem Eccleſiæ obligavit, cogitur ejus hæres rem redimere, & Eccleſiæ reſtituere.

Alexander III. *Epiſcopo Exonien.* (*an.* 1180.)

EX præſentium *b* latoris inſinuatione accepimus, quod Sacerdos Eccleſiæ de Offitona *c* calicem argenteum, & medietatem unius breviarii ejuſdem Eccleſiæ pro ſua neceſſitate pignori obligavit, & ea, morte præventus, minime recollegit.

Unde, quoniam indignum eſt, ut eidem Eccleſiæ res ſuæ (præſertim quæ ſacris miniſteriis deputatæ ſunt) taliter debeant deperire: mandamus, quatenus ſi verum eſt, quod aſſeritur, filium ejus, qui ex ſucceſſione ipſius patrimonii jus dicitur obtinere, moneas & compellas, ut ea recolligat, & reſtituat Eccleſiæ memoratæ.

CAP. IV.

Si uſurarius emit rem eo pacto, quod poſt tempus reſtituat eam venditori, recipiendo aliquid ultra ſortem, fructibus tamen in ea computatis, judicatur contractus fœneratitius.

Innocentius III. *G. Subdiacono noſtro, & P. Canonico d Piſano.* (*an.* 1112.)

ILlo vos *e* credimus ſcientiæ dono vigere: [*& infra.* α] Sane intimaſtis nobis, quod cauſam, quæ vertitur inter H. & B. filios G. de Coſa *f* ex una parte, & G. filiam T. *g* & hæredes ipſius ex altera, ſuper quibuſdam terris *h* præfatis perſonis pro viginti tribus *i* libris pignori obligatis, vobis duximus committendam: (*& infra.* β) Ex parte prædictæ G. & hæredum ejus fuit propoſitum, terras, quas iidem H. & B. repetebant, ab eis non eſſe pignori obligatas, ſed pure venditas: ſicut in inſtrumento confecto exinde continebatur *k*. Præfatus vero H. pro ſe ac fratre ſuo firmiter aſſerebat, terras non eſſe pure venditas, ſed pignori obligatas: cum venditioni prædictæ talis fuerit adjecta conditio, ut ſi a tempore contractus uſque ad duos proximos annos præfato T. emptio diſpliceret, G. pater H. abinde uſque ad annum, viginti ſex libras (perceptis fructibus computatis in ipſis) dare deberet. Verum quia ambigitis, utrum pura ſit & abſoluta venditio, an præfatus contractus pignus debeat judicari? Reſpondemus, quod qualiſcunque fuerit intentio contrahentium, & ex forma contractus venditio non appareat conditionalis, ſed pura: quamvis per conditionem poſſit reſolvi: ex duobus tamen, quæ in pacto fuerunt expreſſa, videlicet, quod fructus percepti deberent in ſolvenda pecunia numerari, & quod ultra ſummam receptam LX. *l* ſolidi deberent perſolvi, contra ipſum emptorem præſumitur vehementer, præſertim cum uſuras conſueverit exercere.

(α *Quod ſuper eo, de quo nos conſulere voluiſtis, quia juris ſit liquido cognoſcatis, quia tamen noſtra poſtulaſtis edoceri reſponſione, ne ſub ipſius expectatione reſponſionis deciſio negotii prorogetur, præſentibus vobis literis duximus reſpondendum.*)

(β *Dantes vobis per literas noſtras in mandatis, ut ipſam G. & hæredes ipſius ad reſtituendas vineas, & quicquid ultra ſortem perceperant ex eiſdem, reſtituerent conquerentibus, per pœnam in Later. Concil. contra uſurarios promulgatam cogere curaretis. Vos ut juxta mandatum noſtrum procederetis in negotio memorato partes citare curaſtis. Cumque in præſentia veſtra eſſent conſtitutæ.*)

a C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *c.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 29. *c.* 1. c *Offen. al. Offic.* d *Canonicis Piſanis.* e *c.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Covarr. l.* 3. *var. reſ. c.* 9. f *Choſa.* g *Tiberii.* h *vineis.* i *al. XCIII.* k *Vid. l. quod ſi nolit. in fin. ff. de edil. edict.* l *quadraginta.*

CAP. V.

Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti.

Idem *Epiſcopo Aquinati.* (*an.* 1212.)

EX literis *a* fraternitatis tuæ accepimus, quod cauſam, quæ vertitur inter R. & A. mulierem, tibi duximus committendam: (*& infr.* α) Si quidem probatum eſt, quod pro facinore a marito prædictæ mulieris commiſſo, eo fugam petente, tam frater mariti *b*, præfatus videlicet R. quam ipſa mulier (licet minus *c* juſte) a regio Juſtitiario capti fuerint, & de ipſius mandato bonorum omnium delinquentis facta diſtractio, & ſoluta pecunia mercatori, qui a marito mulieris vulneratus fuerat, & rebus propriis ſpoliatus: ſed quædam poſſeſſiones illius penes eundem R. remanſerant *d*, quas idem de mandato curiæ retinuit, ſoluta pro eis pecunia prædicto mercatori, quia emptor alius propter poſſeſſionum minutias *e* non extabat: pars vero mulieris æſtimationem dotis inſtantius petebat ſibi reſtitui, vel in poſſeſſiones, quæ mariti fuerant *f*, ex officio delegationis induci: (*& infra.* β) Mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit ex his, quæ in præſentia tua fuere propoſita & probata, quod mulier dicit, viro dediſſe in dotem, & prædictum R. de bonis fratris aliqua poſſidere: cum mulieribus favor multum in recuperandis dotibus debeatur, & cautum ſit in jure, quod propter maleficium viri mulier remanere non debeat innodata, cum etiam bona viri mulieri ſint pro dote tacite obligata, & *g* cum ſuo onere tranſierint ad quemlibet poſſidentem: R. prædictum eidem mulieri ad reſtitutionem dotis eatenus condemnes, quatenus de bonis fratris ſui præfati noſcitur poſſidere.

(α *Cum fere per biennium ſtuduiſſes, ut eadem cauſa cum concordia finiretur, partibus non acquieſcentibus, accitis viris prudentibus prædictæ cauſæ meritis diligenter examinatis. Idem negotium de prudentum virorum conſilio ad noſtram duxiſti præſentiam remittendum, ea maxime ratione, qua videtur hoc ad regium judicium ſpecialiter pertinere.*)

(β *Pars autem viri contrario reſpondebat, ſe non debere ſuper his aliquo modo reſpondere, quia nihil auctoritate vel voluntate ſua diſtractum fuerat de bonis mariti ipſius mulieris, ſed fiſcus ea capi fecerat, & mandaverat diſtrahenda. Sane cum pars mulieris diceret, de poſſeſſionibus viri ſui aliqua remanſiſſe, quæ diſtracta non fuerant, & ex eis ſibi ſatisfieri poſtularet, ab ea ſtudioſius inquiſiſti, quanta fuiſſet pecunia, quæ ſoluta fuerat mercatori: & ex confeſſione tibi conſtiterit utriuſque, quod quidem de immobilibus uſque ad XXIV. uncias auri alienatum extiterat, ſed prædictus R. ſe XXIII. vel XXIV. unciis addidiſſe, & XL. duarum unciarum auri numerum compleviſſe mercatori. Allegabat quoque præ. R. quod cum quinque filii eſſent unius patris, & omnes in paternis bonis ſuccederent facta æſtimatione totius hæreditatis, non proveniebat ad maritum mulieris de hæreditate paterna, quod ultra XXIV. auri uncias valeret. Quia vero ad nos eadem cauſa remiſſa, non fuit ſufficienter inſtructa, nec nobis conſtitit, utrum X. libras Tarenorum, quas petebat mulier, dediſſet in dotem, aut idem R. aliquid poſſidebat de bonis pertinentibus ad fratrem ſuum virum mulieris prædictæ, nec potuiſſemus examinationi cauſæ inſiſtere, tum quia in præſentia tua renunciatum fuit allegationibus & probationibus, ſicut dicis, tum quia idonei & ſufficientes non venerunt ad noſt. præſ. reſponſales, eandem cauſam tuo duximus examini remittendam, per Apoſt. ſed.*)

a C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *mariti præfati, &c.* c *Vid. l.* 1. C. *ne uxor pro marito. & l. ſcire.* C. *quibus modis pign. tac. contr.* d *remanſerunt.* e *In multis vetuſtis, inimicitias, quam vocem ſenſus non admittit.* f *fuerunt.* g *Dictio, &, deeſt in antiquis.*

CAP.

CAP. VI.

Si creditor, vel is, qui ab eo causam habet, tot fructus percepit ex pignore, quod satisfactum est forti, debet pignus restitui debitori.

Idem R. *de Monte Fortino.* (*an.* 1212. *in Latium.*)

CUm *a* contra G. civem Anagninum *b*, super quibusdam possessionibus, quas quondam pater tuus L. de Saul *e* pro certa quantitate pecuniæ obligaverat, & ipsius creditoris hæredes prædicto G. pignoraverant, moviſſes in nostra præsentia quæstionem, legitime probaviſti, quod ex earum proventibus tantum fuerat tam ab eodem G. quam ab aliis, qui eas tenuerant, a tempore quo fuerant obligatæ, perceptum, quod *d* fructus sorti poterant adæquari. Nos igitur attendentes, quod in talibus perceptio fructuum in solutione sortis accedat, cum secundum canonicas sanctiones fructus restitui, & in sortem debeant computari: considerantes etiam, quod possessiones ipsæ jam extenuaſſent penitus totum onus, & debitum annullaſſent, ipsas tibi restituendas esse decrevimus, & te per nuncium nostrum in possessionem induci fecimus corporalem.

CAP. VII.

Si is, qui sub pacto legis commissoriæ pignoravit rem suam, & juravit non contravenire, juste impeditus intra diem statutum non redemit, post diem redimere poterit.

Idem. (*an.* 1212. *Roma in Lasubr.*)

SIgnificante R. cive Pisano *e* nobis innotuit, quod cum domum suam *f* G. Pisano civi pro 250. libris pignori obligaſſet, ac promiſiſſet præstito juramento, quod nisi domum ipsam statuto termino recolligeret, creditorem ulterius super eo minime moleſtaret: & intra statutum tempus per certum *g* & fidelem nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remiſit, quam idem nuncius infideliter agens, sicut ei injunctum fuerat, non persolvit: & postmodum idem R. ab Imperatore detentus, dicto G. satisfacere non potuit ut debuit: (& *infra.* α) Cum igitur pactum legis commissoriæ *h* sit in pignoribus improbatum, & prædictus R. quantum in eo fuit, juramenti debitum adimplevit: cum per eum, quem certum nuncium esse sperabat, pecuniam remiserit termino statuto *i*, sed in captione detentus satisfacere non potuit creditori *k*: Mandamus, quatenus si est ita, prædictum creditorem, ut sorte contentus, pensionibus pignoris computatis in eam, illam *l* præfato R. omni dilatione postposita resignet (pacto tali vel juramento nequaquam obstante) censura Ecclesiastica cogatis.

(α *Nunc per Dei gratiam libertati pristinæ restitutus, paratus est pecuniam reddere creditori, licet ipse prorsus recusaret recipere, quia ei non fuerit statuto termino persoluta.*)

CAP. VIII.

Usufructuarius cavet, quod fruetur rebus immobilibus salva ipsarum substantia, & pecuniam & æstimationem mobilium, quæ consumuntur usu, finito usufructu restituet.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

CUm *m* constet J. mulierem, uxorem Ogerii *n*, quoad usumfructum filio suo succeſſiſſe in bonis, quorum proprietas ad M. mulierem, uxorem C. dignoscitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quod utatur & fruatur salva rerum substantia rebus *o* immobilibus, quæ usu non consumuntur, ad arbitrium boni viri: Pecuniam vero si quam habuit *a* vel habebit, ac æstimationem bonorum, quæ consumuntur usu, & in hæreditate inventa fuerint, in morte sua dictæ mulieri vel hæredibus ejus restituat, per censuram Eccleſiasticam compellatis.

a C. 3. *eod. tit. in* 2. *compilat.* b *Anaginen. al. Anugun.* c *Salis.* d *al. in quo fructus.* e *C. unic. eod. tit. in* 4. *comp.* f *vox*, suam, *deest in antiq.* g *vid. Gomez. tom.* 2. *var. res. c.* 7. h *vid. Covarr. l.* 3. *var. res. c.* 2. i *constituto.* k *vid. l.* 2. *& ibi Cyn. ex quib. caus. ma. & l.* 2. *& Bart. ff. de in jus voc.* l *illud, in vulgatis. sed perperam, cum ad domum referri debeat, cujus initio c. facta est mentio.* m *vid. l.* 1. *C. de usufruct. & Spec. tit. de pign.* §. *sequitur videre.* n *Ægidii.* o *al. in rebus.*

TITULUS XXII.
DE FIDEJUSSORIBUS.

CAP. I.

Breve est, nec potest brevius summari.

Ex Concilio Cantuarienſi. *b* (*in Anglia.*)

CLericus *c* fidejussoribus *d* inserviens, abjiciatur.

CAP. II.

Compellitur Clericus servare fidejussorem indemnem per assignationem redituum suorum.

Lucius III. *Elien. Episcopo, & e Archidiacono Norvicenſi.* (*an.* 1180.)

PErvenit *f* ad nos ex conquestione R. Clerici, quod cum ipse pro C. & F. Clericis, mercatoribus Bononienſib. fidejusserit: illis præscriptam pecuniam non solventibus, coactus est satisfacere de eadem. Ne igitur dispendium patiatur, unde videtur præmium meruisse: Bononienſi Episcopo dedimus in mandatis, ut super debitis illis instrumenta, quæ sunt apud creditores, inspiciat, & eorum transcripta suo sigillo signata vobis mittere non postponat. Mandamus itaque discretioni vestræ, quatenus si ex confeſſione prædictorum Clericorum, vel alias legitime vobis rem ita se habere constiterit, moneatis eosdem, ut memorato R. pecuniam, quam pro eis solvit, restituant, ipsumque servent indemnem: alioquin de reditibus eorum præscripta debita faciatis exolvi, & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, resarciri: aut prædictos reditus sibi assignetis tamdiu sine moleſtia detinendos, donec ipsa damna resarcita fuerint, & debita sine deminutione soluta. Præfatos vero Clericos, si religionem fidei & juramenti sui eos violaſſe constiterit, ab officio & beneficio suspendatis.

CAP. III.

Per districtionem canonicam compellitur debitor a fidejussione absolvere fidejussorem, qui a creditoribus moleſtatur.

Idem *Cantuarienſi* g *Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

COnstitutus *h* in præsentia nostra Magister S. sua nobis assertione monstravit, quod pro Cancellario tuo tempore Lateranen. Concilii, in quadam summa pecuniæ interceſſit: quam quia usque modo debitor non persolvit, se asserit plurimas a creditoribus Bononien. moleſtias pertuliſſe, & debitum augmentatum. Ideoque mandamus, quatenus si legitime tibi de hujusmodi assertione constiterit, præfatum debitorem, ut eum a prædicta interceſſione sine dilatione prorsus absolvat, Eccleſiastica censura *i* compellas. Præsentium quoque auctoritate injungimus, ut si debitum vel acceſſiones ille negaverit, consuetudine quæ est legi contraria, non obstante, juramentum calumniæ subire cogatur. Præterea quia difficile foret interceſſori suos teſtes in Angliam ducere, Judicibus Bonon. (satisdatione idonea a Cancellario ipso accepta, quod ad teſtes audiendos vadat vel mittat intra terminum competentem) literis tuis significes, ut eos vice tua recipiant & examinent diligenter, & depositiones eorum transmittentes incluſas significent, quanta fides possit instrumentis vel teſtibus adhiberi.

a *habuerit.* b *De materia hujus capitis vid. Anton. Gomez. tom.* 2. *variar. resol. c.* 13. c *Cantuarien. al. Carthaginen.* d C. 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *al. fidejussoribus.* f *al. Archiepiscopo.* g C. 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 23. *c.* 5. h *al. Carturienſi.* i *c.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* k *al. disciplina.*

CAP. IV.

Si ſine licentia Prælati & majoris partis Capituli Religioſus fidejuſſerit, vel mutuum acceperit, non tenetur Eccleſia, & ipſe recipiens punitur, niſi mutuum ſit verſum in utilitatem Eccleſiæ.

Innocentius III. *in Concilio generali.* a (*an.* 1216.)

QUod *b* quibuſdam Religioſis a ſede Apoſt. eſt prohibitum, volumus & mandamus ad univerſos extendi *c*: ne quis videlicet Religioſus abſque majoris partis Capituli, & Abbatis ſui licentia pro aliquo fidejubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat, ultra ſummam communi providentia conſtitutam: alioquin non teneatur Conventus pro his aliquatenus reſpondere: Niſi forte in utilitatem *d* domus ipſius manifeſte conſtiterit redundaſſe. Et qui contra iſtud ſtatutum venire præſumpſerit, graviori diſciplinæ ſubdatur.

CAP. V.

Ponit tres caſus, in quibus fidejuſſor contra debitorem agit, antequam ſolvat, ut a fidejuſſione liberetur.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

EUm, pro *e* quo fidejuſſorem obligaſti, ſi diu in debiti ſolutione ceſſavit, aut diſſipare bona ſua cœpit, ſeu ſuper hoc condemnatus fuiſti, jure poteris convenire, ut a te fidejuſſione debeat liberare.

TITULUS XXIII.
DE SOLUTIONIBUS.

CAP. I.

Succeſſor in beneficio tenetur ſolvere debita prædeceſſoris pro neceſſitate Eccleſiæ contracta.

Alexander III. *Decano & Capitulo Morinen.* f (*an.* 1170. *in Angliam.*)

AD hoc *g* in Apoſtolicæ: [& ſ.] Sicut filius debita partis ſolvere tenetur; ita Prælatus ſui prædeceſſoris, pro Eccleſiæ neceſſitate contracta.

CAP. II.

Si Prælatus obligat Eccleſiam pro alienis debitis, eſt ſuſpenſus ipſo facto ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium, & Eccleſia non tenetur.

Gregorius IX. *univerſis Eccleſiarum Prælatis.* (*an.* 1234.)

SI quorundam: [& ſ.] Firmiter inhibemus, ne quis præſumat Eccleſiam ſibi commiſſam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui ſeu ſigilla concedere, quibus poſſent Eccleſiæ obligari *h*: Decernentes ſi ſecus fuerit attentatum, ad ſolutionem talium debitorum Eccleſias non teneri. Si quis autem contra præmiſſa de cætero venire præſumpſerit, ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium noverit ſe ſuſpenſum.

CAP. III.

Si Clericus non habeat, unde ſatisfaciat ſuis creditoribus, non debet excommunicari, nec aliter moleſtari: præſtabit tamen cautionem ſaltem juratoriam de ſolvendo, cum venerit ad pinguiorem fortunam.

Idem *Decano & I. Canonico Tullen.* (*an.* 1235. *in Galliam.*)

ODoardus *i* Clericus propoſuit, quod cum P. Clericus, D. Laicus, & quidam alii ipſum coram Officiali Archidiaconi Remen. ſuper quibuſdam debitis conveniſſent, idem in eum recognoſcentem hujuſmodi debita, ſed propter rerum inopiam ſolvere non valentem, excommunicationis ſententiam promulgavit: (*& infra.*) Mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quod prædictus O. in totum vel pro parte non poſſit ſolvere debita ſupradicta, ſententiam ipſam ſine difficultate qualibet relaxetis, recepta prius ab eo *a* idonea cautione, ut ſi ad pinguiorem fortunam devenerit, debita *b* prædicta perſolvat.

CAP. IV.

Conquerens ſe indebite ſolviſſe, hoc probare debet niſi in caſu hic poſito.

Idem. (*an.* 1235. *Romæ.*)

IS, qui conqueritur indebitam pecuniam ſe ſolviſſe, probare tenetur, quod indebite ſit ſoluta *c*: Niſi ejus adverſarius ſolutionem inficians exinde convicantur: tunc enim diffitenti onus incumbit probandi, quod debitum recepiſſet.

TITULUS XXIV.
DE DONATIONIBUS.

CAPUT I.

Poteſt intelligi duobus modis: & ſecundum primum intellectum. h. d. *Liberalis in donando exiſtimat ſe debere, quod donat. Vel ſic ſecundum alium intellectum: Promittentes aliquid donare, illud tanquam debitum adimplere tenentur.*

Gregorius *d A. Patricio Gallorum.* (*an.* 601. *Romæ.*)

PRudentes: [& ſ. α] Hanc *e* ſibi quodammodo nobilitas legem imponit *f*, ut debere ſe, quod ſponte tribuit, exiſtimet *g*: Et niſi in beneficiis ſuis cleverit, nihil *h* ſe præſtitiſſe putet.

(α *Viros ſicut eſtis. Regibus adhærere, multorum ſolamen eſt, &c. ut in regiſtro impreſſo.*)

CAP. II.

Non valet donatio, quam facit Prælatus inconſulto Capitulo, & in damnum Eccleſiæ.

Alexander III. *Pariſien. Epiſcopo.* (*an.* 1170.)

FRaternitatem *i* tuam credimus non latere, quod cum Epiſcopus & quilibet Prælatus Eccleſiaſticarum rerum ſit procurator, & non dominus: conditionem Eccleſiæ *k* meliorare poteſt, facere vero deteriorem non *l* debet. Accepimus autem, quod prædeceſſor tuus graves donationes in rebus Epiſcopatus fecit in detrimentum Eccleſiæ, ſuis Canonicis inconſultis.

Unde quoniam donationes hujuſmodi de jure non tenent, indulgemus *m* tibi, ut liceat donationes hujuſmodi tam a Clericis, quam a Laicis legitime revocare.

CAP. III.

In conſiderando, an valeat donatio facta per Prælatum, debet attendi quantitas rei donatæ, & loci conſuetudo. h. d. inhærendo literæ.

Idem *Vigorien.* n *Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

CÆterum *o*, ſi Abbatem donationem cum Priore & quibuſdam de Conventu, vel ſolum Abbatem facere contigerit, & poſtea Conventus pars reclamaverit: Datæ rei quantitas, & illius terræ conſuetudo (quæ tamen ſacris canonibus non obviet) eſt diligentius attendenda: & ſecundum hoc eſt donum ratum vel irritum judicandum.

CAP. IV.

Eccleſia non vacans, in beneficium concedi non poteſt, ſed in proprietatem ſic: de auctoritate tamen Epiſcopi, & ſine præjudicio Prælati.

---

a *Cap.* 59. b C. *un. eod. tit. in* 4. *comp.* c *Vid. l. cum acutiſſimi per Bart.* C. *de fideicom.* d *Vid. Bald. in auth. hoc jus porrectum.* C. *de ſacroſan. Eccleſ.* e *Vid. Guid. Pap. deciſ.* 117. *incipit, fidejuſſor poteſt.* f *al. Norvicen.* g *c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* h *Vid. l. quæ dotis. ff. ſolut. matr. & l. Lucius. & ubique Bart. ff. de fide inſtrum.* i *Odardus, habent antiqua exemplaria. Vid. late per Bald. in §. fin. Inſt. de act.*

a *al. ab ipſo.* b *præſcripta.* c *Vid. l. cum de indebito. ff. de probat.* d *Aſchelpidato l.* 12. e C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *ponit.* g *extimet.* h *nec.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* k *In* C. *Barb. meliorem poteſt facere, &c.* l *al. non poteſt.* m *al. indulgemus, ut tibi liceat, &c.* n *Wigor. al. Wigorien.* o *c.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & c.* 2. *tit. de conſuet. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 29. *c.* 3.

Idem

Idem *Abbati S. Alberti*. (*an.* 1180.)

COnſultationibus *a*: [*& infra.*] Donationes vero vel conceſſiones Eccleſiarum, ſi quæ fiant privatis perſonis, viventibus illis, qui ipſas Eccleſias poſſident, nullius debent eſſe momenti. Si religioſis fiant locis ab Epiſcopo, vel ejus auctoritate, ratæ debent haberi: Ita quod perſonæ, quæ jam dictas Eccleſias poſſident, ſine ipſorum aſſenſu eis in vita ſua non debeant *b* ſpoliari.

CAP. V.

Non obſtante juramento de non infeudando de novo, Prælatus integrare poteſt feudum, ſi appareat vaſallum in menſura fuiſſe deceptum.

Innocent. III. *Epiſcopo Floren.* (*an.* 1212.)

PEr tuas *c* literas proponere procuraſti, quod cum quidam Nobiles Florentini tempore ſchiſmatis Epiſcopum Florent. in domo ſua tenuerunt, idem Epiſcopus ſedata ſchiſmatis tempeſtate, de mandato Alexandri Papæ quatuor modios terræ in feudum conceſſit eiſdem: ſucceſſor ipſius (prout eſt moris) de certo feudo præfatos nobiles inveſtivit. Verum cum ipſi aſſignatam terram menſurari feciſſent, non niſi duos modios invenerunt, feudum integrari cum inſtantia poſtulantes: ſuper quo dubitas, eo quod non ſunt in poſſeſſione ipſius, ne de novo videaris illud confere: (*& infra.* α) Nos igitur attendentes, quod Eccleſia in actibus ſuis fraudem non debet aliquam adhibere, reſpondemus, quod feudum ipſum ſecure poteris integrare, cum terra illa quatuor modiorum ipſis fuerit aſſignata.

[α *Licet tibi fidelitatem curaverunt exhibere, & de quatuor modiis fuerint inveſtiti antequam eorum petitioni duceres annuendum, ſed. duxiſti Apoſt. conſulendam.*]

CAP. VI.

In donationibus pleniſſima fit interpretatio: & ob hoc clauſula onerosa poſt multas donationes appoſita, proximam donationem tantum reſpicit. h. d. & eſt caſus ſingularis.

Idem R. d *de Burg. & G. Berbur: Abbatibus.* (*an.* 1213. *Romæ.*)

CUm dilecti *e* filii Abbas & Monachi de Melios propoſuerint coram nobis, quod nobilis vir Alanus quaſdam terras a patre ipſius, eorum Eccleſiæ in eleemoſynam *f* aſſignatas, violenter redigere cupiat in foreſtam: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus ad ſententiam pro ipſo monaſterio proferendam appell. poſtpoſita procedatis, cum ex tenore inſtrumenti evidenter appareat *g*, quod hæc fuit mens & intentio donatoris, ut clauſula de foreſta, quæ in fine ponitur inſtrumenti, non ad ſuperiorem donationem, quæ tam libera & pura fuit, ut immunis eſſet *h* vexatione & conſuetudine ſeculari, ſed ad inferiorem conceſſionem, quæ penſionem & determinationem habet inſertam, juxta ſanum referri debeat intellectum: quia in contractibus plena *i*, in teſtamentis plenior, in beneficiis quoque pleniſſima eſt interpretatio adhibenda.

[α *Eos ſuper his indebite moleſtare, vobis dediſſe recolimus in mandatis, ut ipſum A. ab ipſorum ſuper illis terris indebita moleſtatione deſiſtere per cenſ. Ap. poſtpon. cogeritis. Verum cum ſuper cauſa ipſa mandatum Apoſt. impleretis, diligentius procedentes in cauſa, partibus in præſentia veſtra conſtitutis, teſtes recepiſtis hincinde, & ſuper atteſtationibus illorum & inſtrumentis, diſputationibus, ac diſcrepationibus diu habitis in cauſa ipſa, uſque ad ſententiæ calculum proceſſiſtis: cauſam ipſam ſufficienter inſtructam ad noſtram audientiam remittentes. Ut autem per diligentiam noſtram finis cauſæ imponatur, eidem inſtrumentorum tenorem, depoſitiones teſtium & allegationes etiam, prout ea receperatis, ſigillorum veſtrorum munimine roborata vel conſignata, vobis ſub ſigillo noſtro remittimus intercluſa per Apoſt. ſed.*]

CAP. VII.

Si Epiſcopus in Eccleſia, quam de conſenſu Capituli pio loco conceſſit, percipiebat certos proventus, illos donaſſe videtur: alioquin omnes proventus præter cathedraticum, cedunt pio loco. Et ſi Epiſcopus conceſſit de conſenſu patroni, intelligitur patronus donaſſe jus patronatus.

Idem *Epiſcopo Helienſi*. a (*an.* 1213.

PAſtoralis *b* officii: (*& infra.*) Tua nos duxit diſcretio *c* conſulendos, ſi Epiſcopus conſentiente patrono viris religioſis aliquam Eccleſiam concedendo, hac utatur ſimplicitate verborum: Concedimus vobis illam Eccleſiam: utrum eo ipſo videatur in eorum uſus fuiſſe conceſſa, vel jus tantummodo patronatus? Nos autem inquiſitioni tuæ duximus reſpondendum, quod ſi Epiſcopus Eccleſiam illis conferat de conſenſu patroni, profecto patronus, quod ſuum eſt, conferre videtur, jus videlicet patronatus *d*: & Epiſcopus, quod temporaliter obtinet in eadem: ut ſi fructuum Eccleſiæ ejuſdem aliquam recipiat portionem, in eorum uſus illa portio convertatur. Quod ſi ex ipſius proventibus nullam debeat portionem habere, omnes proventus præter cathedraticum in eorum uſus credimus convertendos. Sed ut Epiſcopi donatio ſit legitima, conſenſus eſt ſui Capituli requirendus.

CAP. VIII.

Poſſunt Hoſpitalarii in præjudicium ſuum, ſe & domum ſuam alteri religioſæ domui ſubjicere & donare hoc dicit, ſecundum intellectum gloſſæ.

Idem *Florentin. & Feſulan. Epiſcopis.* (*an.* 1213.)

INter dilectos *e* filios Hoſpitalarios ſancti Sepulcri, ac fratres hoſpitalis S. Allucii, ſuper eodem hoſpitali quæſtione ſuborta, cum iidem Hoſpitalarii ſuper poſſeſſorio, quod ſemel & iterum ex cauſis tamen diſſimilibus intentarunt, contrariam ſententiam reportaſſent: deinde ad petitorium recurrentes, proponere curarunt, quod cum G. quondam Rector, & fratres ac patroni ejuſdem hoſpitalis, habito communi tractatu *f* deliberaſſent, hoſpitale ipſum Hoſpitalariis ſupponere ſupradictis, eommiſerunt in hoc tribus procuratoribus vices ſuas, communiter ſtatuentes, ut quod per ipſos fieret, acceptarent: qui cum eiſdem taliter ſtatuerunt, ut ad ipſum hoſpitale aliqui mitterentur, qui eorum nomine acciperent *g* aſſignationem ipſius: cum autem duos illuc de ſuis fratribus tranſmiſiſſent, ipſi donationem & aſſignationem hoſpitalis, tam a Magiſtro, quam a ſupradictis procuratoribus, & aliis ejuſdem domus fratribus receperunt: (*& infra.*) Procurator autem partis alterius ex adverſo reſpondit, quod prædicta donatio debebat non immerito retractari: quoniam multis ex fratribus inconſultis a prædicto Rectore, ac pauciorib fratribus excommunicatis & perjuriis, de re litigioſa in fraudem Plebani de Piſcia, qui ſuper eodem hoſpitali moverat quæſtionem, fuerat celebrata: (*& infra.* α) Attendentes igitur, quod fratres & patroni ſancti Allucii pro ſe, imo potius contra ſe turpitudinem allegabant: videlicet perjurium, excommunicationem, & fraudem, non utique contra ipſos, ſed ab ipſis commiſſam, & intelligentes donationem ab eis hoſpitalariis factam, puram ac ſimplicem extitiſſe: quia non

a *Cap.* 23. *tit. de jur. patr. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 15. *cap.* 20. b *debent*. c *c.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *al. ita*. R. G. *de Burg. & G. Burge. Abbatib.* e *cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *eleemoſynas*. g *apparet*. h *ab omni. in recent.* i *Interpretatio facienda eſt in meliorem partem, ut res valeat. vid. l. quoties. ff. de reb. dub.*

a *al. Helinen.* b *cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp. Reliquas partes hujus Decr. quære ſup. de reſcr. paſtoralis & aliis locis.* c *fraternitas.* d *Vid. l. Cajus. cum not. D. de pignor. act.* e *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *contractu.* g *reciperent.*

dece-

deceptoribus, ſed deceptis jura ſubveniunt : unde per ea, quæ ſuperius propoſita ſunt, ſe contra factum proprium legitime defendere non valebant, hoſpitale prædictum cum pertinentiis ſuis Hoſpitalariis ſancti ſepulchri adjudicare curavimus : Ita quod per hanc ſententiam dioeceſano Epiſcopo & Plebano de Piſcia nullum præjudicium generetur : cum res inter alios acta non debeat aliis præjudicium generare. *a*

(α *Et hæc omnia proponebat ſufficienter per diſpoſitiones teſtium productorum. Ad hæc vero parte altera multipliciter reſpondente hinc inde fuit aliquandiu diſputatum.*)

CAP. IX.

Donatio quinquageſimæ vel centeſimæ, quam facit Epiſcopus cum gravi Eccleſiæ ſuæ detrimento, poteſt legitime revocari : nec etiam poteſt ultra quinquageſimam vel centeſimam conferre, etiam ceſſante læſione Eccleſiæ, ſine auctoritate ſuperioris.

Idem Innoc. III. *Epiſc. ſancti Andreæ.* (*an.* 1213. *Romæ in Scotiam.*)

APoſtolicæ ſedis oraculo *b* : [& *ſ.* α] Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod licet ſit in canone *c* definitum, ut ſi quis Epiſcoporum in parœcia ſua monaſterium conſtruere voluerit, & de rebus Eccleſiæ, cui præſidet, ipſum dotare, non amplius ibidem, quam quinquageſimam partem, Eccleſiæ vero, quam monaſticis regulis informare, vel pro ſuis propriis magnificare voluerit ſepulturis, non amplius quam centeſimam partem cenſus Eccleſiæ, cui præeſt, debeat elargiri : quia tamen in eodem canone conſequenter adjungitur, ut hæc *d* temperamenti æquitas obſervetur, quod cui tribuit, competens ſubſidium conferat : & cui tollit, damna gravia non infligat : ea quidem cautela ſervata, ut unam tantummodo, quæ placuerit ex his duabus, remunerationem aſſumat. Hoc ſemper eſt obſervandum, quod unus Epiſcopus, vel alius, non ſolum non debet amplius, ſed nec tantum, nec minus cum gravi Eccleſiæ ſuæ detrimento conferre, ſive ſimul & ſemel id facere velit, ſive pluries ſucceſſive, eiſdem *e* vel diverſis Eccleſiis conferendo. Unde cum grave detrimentum ſive de poſſeſſionibus, ſive de proventibus ad Epiſcopalem menſam vel cathedralem Eccleſiam pertinentibus, in quantalibet portione conſtiterit eſſe collatum, poterit legitime revocari, niſi præſcriptione vel alia exceptione legitima actio hujuſmodi excludatur. Nam etſi prima facie præſumatur, quod collario quinquageſimæ vel centeſimæ partis grave non inferat detrimentum, quia tamen non ſolum ſi ſæpe, ſed etiam ſi ſemel id fiat, ex variis circumſtantiis deprehendi poteſt interdum valde damnoſum : quod quidem magis poteſt ex oſtenſione facti, quam expreſſione alicujus ſtatuti cognoſci : nec quinquageſima, nec centeſima ſemel aut ſucceſſive debet cum gravi Eccleſiæ damno conferri. Si vero in tantum abundet Epiſcopus, ut ſine damno Eccleſiæ ſuæ poſſit amplius etiam, quam per quinquageſimam vel centeſimam partem neceſſitati alterius Eccleſiæ ſubvenire, quamvis per ſe non debeat ſummam excedere a canone præfinitam, per quam incaute largiri volentibus eſt occurſum : de ſuperioris tamen auctoritate Pontificis *f* poteſt etiam in majori ſumma inopiæ alterius provideri.

(α *Cum plerumque contingat, quod Epiſcopi ſucceſſive locis religioſis de reditibus, qui pertinent ad eoſdem, ultra quinquageſimam conferant portionem, ita quod interdum uſque ad tertiam partem vel quartam, interdum vero plus minuſve hujuſmodi reditus minuantur : tua frat. nos conſuluit, utrum ſucceſſoribus eorundem ea, quæ taliter fuerunt ultra quinquageſimam portionem conceſſa, licet aliquatenus revocare. Nos igitur*)

CAP. X.

Donatio poteſt per donatorem, non per hæredem ejus, qui tamen, ob ingratitudinem donatarii revocari, in caſibus hic expreſſis.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

PRopter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas eſt collata, donatoris perſona de rigore juris eam potuit revocare *a* : Si forte in ipſum impias manus injecerit *b*, aut ſibi atroces injurias, ſeu grave rerum ſuarum damnum, vel vitæ periculum inferre præſumpſerit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur ſucceſſores.

TITULUS XXV.
DE PECULIO CLERICORUM.

CAP. I.

Quæſitum a Rectore Eccleſiæ tempore promotionis nihil habente, præſumitur de bonis Eccleſiæ quæſitum.

Ex Concilio Arelatenſi. *c* (*in Gallia.*)

INveſtigandum *d* eſt, ſi nihil patrimonii habens Preſbyter, quando promotus *e* eſt ad Eccleſiaſticum ordinem, poſtea *f* emerit prædia, cujus juris ſint : quoniam Eccleſiæ, ad quam nihil habens promotus eſt, eſſe debent juxta canonicam auctoritatem.

CAP. II.

De emptis per Prælatum de bonis Eccleſiæ, debet inſtrumentum confici nomine Eccleſiæ, alias debet Prælatus ab adminiſtratione removeri.

Ex eodem.

PResbyter *g* cum Dioeceſim tenet : de eis *b*, quæ ſuperemerit, ad ipſius Eccleſiæ nomen ſcripturam faciat : aut ab ejus ordinatione diſcedat.

CAP. III.

Quæſita per Epiſcopum poſt conſecrationem ſuam, Eccleſiæ relinquenda ſunt.

Ex epiſtola Pii Papæ. *i* (*an.* 153. *Romæ.*)

UT unuſquiſque *k* Presbyter res, quas poſt dies conſecrationis acquiſierit, propriæ Eccleſiæ relinquat.

CAP. IV.

Empta per Prælatum ex emolumentis Eccleſiæ, efficiuntur Eccleſiæ, licet Prælatus emerit nomine alieno.

Ex Concilio Rhemenſi *l* (*in Gallia.*)

INquirendum eſt, ſi quis *m* Presbyterorum de reditibus Eccleſiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparavit *n* : quia ſicut nec ſuo, ita nec alieno nomine Presbyter fraudem facere de facultatibus Eccleſiaſticis *o* debet, quoniam hoc ſacrilegium *p* eſt, & par crimini Judæ furis, qui ſacras oblationes aſportabat & furabatur.

a *Vid. l. tranſactionem. C. de pact. & l. ſi petitor. ff. de jud. & l. ſi unus. §. pacta. ff. de pact.* b *cap. 6. eod. tit. in 3. compilat.* c *Hunc canonem habes in Concil. Tolet. cap. 5. refert Grat. 12. q. 2. c. 73. incipit. bonæ rei. Ejus canonis verba hic inſerit Innoc. uſque ad verſ. Hoc ſemper.* d *& per hoc temperamenti.* e *eidem.* f *Vox*, Pontificis, *deeſt in vetuſtiorib. Codic.*

a *Vid. l. 1. & 2. C. de lib. & eorum liber.* b *ingerit.* c *In conciliis editis nondum inveni. Burchard. lib. 3. Decr. cap. 118. & Ivo part. 3. c. 94.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. compilat.* e *provectus.* f *alit. ſi poſtea.* g *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* h *de his.* i *Videtur ſumptum ex Concilio Carthaginenſ. III. cap. 49. Refert Burchard. lib. 3. decr. cap. 121. Ivo part. 3. cap. 96. Grat. 12. q. 3. c. 1.* k *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* l *In Concilio impreſſo nondum inveni.* m *ſi aliquis Presbyter.* n *comparaverit.* o *Eccleſia.* p *ſacrilegium.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. V.

Meliorationes factæ per prælatum in rebus Ecclesiæ, sunt suæ in vita, etiam si dimittat beneficium: sed de his testari non potest. h. d. secundum intellectum satis notabilem.

Ex Concilio Toletano. *a* (*an.* 589.)

SI quis sane *b* Clericorum agella vel vineolas in terra Ecclesiæ sibi fecisse probabitur sustentandæ vitæ causa, usque ad diem obitus sui possideat: verum post suum decessum Ecclesiæ restituat, nec testamentario aut successorio jure cuiquam hæredum, prohæredumve relinquat, nisi forsan cui Episcopus pro servitiis ac præstatione Ecclesiæ largiri voluerit.

TITULUS XXVI.
DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

CAP. I.

Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest: de rebus vero Ecclesiæ seu intuitu Ecclesiæ quæsitis, testari non valet.

Gregorius IX. *Antonio Subdiacono.* (*an.* 600. *Roma in Campaniam.*)

QUorundam *c* ad nos relatione pervenit, quod I. Atellanæ civitatis Episcopus conditio testamento in octo unciis substantiæ suæ nurum hæredem instituit, Ecclesiam suam in residuis quatuor. Hortamur igitur, ut solicite hoc discutias, & quicquid ipsum habuisse patuerit, a qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum *d*, quod eum ante Episcopatus ordinem proprium habuisse constiterit. Quicquid vero Ecclesiæ ante ipsius consecrationem fuisse cognoveris, vel in Episcopatus ordine prædictum Episcopum acquisivisse *e*, in ejusdem Ecclesiæ dominio conservetur.

CAP. II.

Abbatissa testari non potest, etiamsi nunquam induisset habitum Monachalem.

Idem. (*an.* 600. *Romæ.*)

QUia ingredientibus: (*&* ſ.) Gabina *f* Abbatissa conquesta est, S. quondam Abbatissam monasterii sui, postquam regendi suscepit officium, condicto testamento legata quibusdam reliquisse, dicens eam usque in diem obitus sui non induisse habitum Monachalem, sed in vestibus, quibus utuntur loci illius *g* Presbyteri permansisse, sicut & illa, quæ ante ipsam fuerat Abbatissa, & hoc pene *h* ex consuetudine licuisse: (*&* ſ.) Necessarium ergo visum est, postquam Abbatissa ordinata est, & in monasterio per annos plurimos usque ad obitum præfuit, vestis qualitatem ad culpam forte Episcopi pertinere, qui eam sic esse permisit, non tamen potuisse præjudicium monasterio irrogare, sed res ipsius eidem loco, ex quo illic ingressa & Abbatissa constituta est, de jure competere.

CAP. III.

Si intra annum a die monitionis non fit executio testamenti per debentem exequi, devolvitur executio ad Episcopum.

Idem. *i* (*an.* 600.)

NOs quidem: (*&* ſ.) Pervenit ad nos S. de hac luce migrante supremæ voluntatis elogio *k* monasterium præcepisse fundari: cujus desiderium a T. religiosa fœmina ejus hærede protrahitur. Quamobrem te hortamur, ut eam commoneas, quatenus intra annum monasterium, quod jussum est, debeat ordinare, & cuncta secundum voluntatem defuncti sine altercatione construere. Quod si intra prædictum tempus sive in loco, quo constitutum fuerat, seu si ibi non potest, & alibi placet ordinari, tecum implere neglexerit: tunc per te ædificetur, & omnia per te loco ipsi sine diminutione qualibet assignentur. Sic enim secundum piissimas leges dilatas defunctorum pias voluntates Episcopali decens est studio adimpleri.

CAP. IV.

Debetur legatum, quamvis nudis verbis a testatore sit relictum.

Idem *a Petro Subdiacono.* (*an.* 600.)

INdicant: (*&* ſ.) Cognovimus R. referente, quod moriens uxor Redempti *b* concham argenteam nudis verbis jussit venundari, & suis dare libertis, & scutellam argenteam cuidam monasterio reliquisse *c*. In quibus voluntatem ejus per omnia volumus adimpleri.

CAP. V.

Non debetur legatum, cum testator rem non suam, sed Ecclesiæ legavit. h. d. simpliciter inhærendo literæ.

Idem *T. Episcopo.* (*an.* 600. *Roma in Siciliam.*)

FIlius noster F. conquestus est, quod quondam P. pater suus aliqua Ecclesiæ vestræ, sepulturæ suæ gratia, justis alieni reliquit. Et quidem leges seculi hoc habent, ut hæres ad solvendum cogatur, si auctor ejus rem legaverit alienam: sed quia lege Dei, non autem lege hujus seculi vivimus, valde mihi videtur injustum, ut res tibi legatæ, quæ cujusdam Ecclesiæ esse perhibentur, a te teneantur, qui aliena restituere debuisti.

CAP. VI.

Heredi non adimplenti jussa testatoris, ab Episcopo interdicitur res a testatore relicta. h. d. inhærendo literæ.

Ex Concilio Maguntino. (*in Germania.*)

SI hæredes jussa testatoris non adimpleverint: ab Episcopo loci illius omnis res, quæ eis relicta est, canonice interdicatur cum fructibus & cæteris emolumentis: Ut vota defuncti adimpleantur. *d*

CAP. VII.

De bonis per Ecclesiam acquisitis, Clerici testari non possunt.

Ex Concilio Lateran. *e* (*an.* 1179. *Romæ.*)

CUm in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxii, a quibus beneficium nos cognoscimus recepisse, e contra quidam Clerici cum ab Ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas acquisita, in alios transferre præsumunt. Hoc igitur, quia antiquis canonibus constat inhibitum, nos indemnitati Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis *f* conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere.

CAP. VIII.

Moderatam eleemosynam de bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici facere possunt, etiam in ægritudine constituti.

Alexander III. (*an.* 1180. *Romæ.*)

AD hæc *g* præsentibus innotescat, quod Clerici de mobilibus, quæ per Ecclesiam sunt adepti, de jure testari non possunt? Viventes tamen & sui compotes moderate valent aliqua de bonis ipsis non ratione testamenti, sed eleemosynæ intuitu erogare in ægritudine constituti.

CAP. IX.

De bonis propriis, vel acquisitis intuitu personæ Clerici testari possunt, de acquisitis intuitu Ecclesiæ non.

a *Concil. Toletan. II.* b *Cap. 4. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Beat. Thom. 2. 2. q. 185. art. 6. & 7. & ibidem Cajetanum: & Conc. Trident. sess. 25. de reform. cap. 1.* e *acquisisse, in antiq.* f *Sabina Abbatissa questa.* g *ipsius.* h *plene, in vulgat. sed in regist. Greg. pene.* i *Scilicet Gregor. Januar. Episcopo Caralitano l. 3. epist. 10. regist. & ſ. 12. eod. tit. in 1. comp.* k *eulogio.*

a *Gregor. in regist. libr. 12. epist. 30. & cap. 13. eod. tit. in 1. comp.* b *Recepti, puto esse proprium viri nomen.* c *aliter, reliquisset, sed reliquisse in nostris antiq.* d *impleantur.* e *Sub Alexand. III. cap. 15. & c. 4. eod. tit. in 3. compilat.* f *alii.* g *Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. art. 29. c. 8. & c. 5. eod. tit. in 1. compil.*

Idem

Idem Alex. III. *Vigilenſi* a *Epiſcopo.* (*an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

QUia *b nos* : (*& infra.* α) Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod licet Clerici de his, quæ paternæ ſucceſſionis vel cognationis intuitu, aut de artificio ſunt adepti, ſeu dono conſanguineorum, aut amicorum, non habito reſpectu ad Eccleſiam, pervenerunt ad ipſos, libere diſponere valeant. De his tamen, quæ conſideratione Eccleſiæ perceperunt, nullum de jure poſſunt facere teſtamentum.

[α *Duxit tua f. conſulendos, utrum Clerici ſeculares de mobilibus rebus poſſint condere teſtamentum?*]

CAP. X.

Valet teſtamentum quod parochianus facit coram Presbytero parochiali & duobus teſtibus : nec valet contraria conſuetudo. h. d. inhærendo verbis literæ.

Idem *Hoſtienſi Epiſcopo.* (*an.* 1170. *Roma in Latium.*)

CUm eſſes in noſtra præſentia conſtitutus, propoſuiſti talem in tuo Epiſcopatu conſuetudinem obtinere, quod teſtamenta, quæ fiunt in ultima voluntate, penitus reſcindantur, niſi cum ſubſcriptione ſeptem vel quinque teſtium fiant, ſecundum quod leges humanæ decernunt. Quia vero a divina lege & ſanctorum Patrum inſtitutis, & a generali Eccleſiæ conſuetudine id noſcitur eſſe alienum, cum ſcriptum ſit *c* : *in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum* : præſcriptam conſuetudinem improbamus : & teſtamenta, quæ Parochiani coram Presbytero ſuo, & tribus vel duabus aliis perſonis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere : ſub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujuſmodi audeat reſcindere teſtamenta.

CAP. XI.

Valet ultima voluntas ad pias cauſas coram duobus teſtibus : & eſt caſus ſingularis.

Idem *Judicibus Velletren.* d (*an.* 1170. *Romæ.*)

I. RElatum eſt *e*, quod cum ad veſtrum examen ſuper relictis Eccleſiæ cauſa deducitur, vos niſi ſeptem, vel quinque idonei teſtes intervenerint, inde poſtponitis judicare : [*& infra* α.] Mandamus, quatenus cum aliqua cauſa talis ad veſtrum fuerit examen deducta, eam non ſecundum leges, ſed ſecundum decretorum ſtatuta tractetis, tribus aut duobus legitimis teſtibus requiſitis. Quoniam ſcriptum eſt : *In ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum.*

(α *Unde quia hujuſmodi cauſa de judiciis Eccleſiæ, non ſecundum leges, ſed ſecundum canones debet tractari, & in ipſis divina Scriptura teſtante duo aut tres idonei teſtes ſufficiunt.*)

CAP. XII.

De propriis poteſt teſtari Clericus : in acquiſitis per Eccleſiam etiam ſi ſint mobilia, ſuccedit Eccleſia vel ſucceſſor : poteſt tamen aliqua ſervitoribus vel pauperibus elargiri : ſi autem defunctus habet plures Eccleſias vel beneficia, fiet æque diviſio inter illa.

Idem *Electo & Capitulo Caſſanen.* (*an.* 1170. *Roma in Calabriam.*)

II. RElatum eſt *f* auribus noſtris, quod quia ſtatuimus in Lateranenſi Concilio *g*, ut bona per Eccleſiam acquiſita, ad eam in Clericorum obitu devolvantur : dubitatis, an hoc ſit de immobilibus tantum, vel de mobilibus ſentiendum : (*& infra.* α) Reſpondemus, quod generaliter bona *h* quælibet per Eccleſiam acquiſita, eis *i* debent juxta Lateran. Concilium poſt acquirentis obitum remanere : Nomine autem Eccleſiæ, non Epiſcopus vel ſucceſſor Clerici morientis, ubi eſt collegium Clericorum, ſed communis congregatio intelligitur, quæ rerum illarum debet canonicam diſtributionem & curam habere. Ubi autem in loco defuncti tantum eſt unus ordinandus, is ea bona (ſicut & alia ipſius Eccleſiæ) in Dei *a* amore diſpenſet. Licet autem mobilia per Eccleſiam acquiſita, de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non poſſint : conſuetudinis tamen non eſt improbandæ, ut de his pauperibus & religioſis locis, & illis, qui viventi ſervierant, ſive ſint conſanguinei, ſive alli, aliqua juxta ſervitii meritum conferantur. Cæterum, quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina proveniunt, diſtribuentur pro arbitrio decedentis. Quia vero nonnulli in diverſis Eccleſiis beneficia poſſident, dividantur, quæ habuerant per æſtimationem congruam inter ipſos. *b*

(α *Reſponſoque noſtro quæris edoceri, ſi præſcripta bona in uſus Epiſcopi, vel eorum qui decedenti ſucceſſerunt, de jure tranſeant, vel communi utilitati Eccleſiæ debeant applicari. Primo itaque breviter*)

CAP. XIII.

Tenet teſtamentum, ſi quis extremam voluntatem ſuam alterius diſpoſitioni committit, & dicitur teſtatus ad pias cauſas. h. d. ſecundum intellectum notabiliorem.

Innocentius III. *Altiſſiodoren. Epiſcopo.* (*an.* 1212. *Roma in Galliam.*)

CUm tibi de benignitate *c* : (*& infra.*) In ſecunda quæſtione dicimus, quod qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitionem *d* committit, non videtur decedere inteſtatus.

CAP. XIV.

De relictis Eccleſiæ petit Epiſcopus partem ſuam, licet aliquid fuerit ſibi a teſtatore relictum : niſi eo modo & non in fraudem fuerit relictum a teſtatore, quod maneret ea parte contentus, & legatum agnoverit.

Idem *C. t. ſancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali.* (*an.* 1213. *Romæ.*)

OFficii *c* : (*& infra.*) Secundo quæſiviſti, cum quis in teſtamento relinquit Epiſcopo propriam portionem, & alia multa monaſteriis vel Eccleſiis, utrum Epiſcopus ex illis legitimam poſſit petere portionem : (*& infra.* α) Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi portionem illam cum conditione legavit Epiſcopo, ut eſſet illa ſola contentus, & Epiſcopus acceptavit : quia per hoc aliis renunciaſſe videtur, de cæteris non poterit exigere portionem. Quod ſi eam ipſi abſolute reliquit, portionem ſibi debitam poterit nihilominus de cæteris vindicare : Si vero conſtiterit, quod in fraudem modicum conſtituit mortuarium, ut in cæteris Epiſcopus portione debita fraudaretur (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent *f*) Epiſcopus portionem ex illis poterit exigere a canone conſtitutam, ſalvis indulgentiis Romani *g* Pontificis, quæ quibuſdam regularibus ſunt conceſſæ.

(α *Adjiciens autem, cum quis in teſtamento, in fraudem modicum conſtituerit mortuarium, & alia dimiſit pro anima ſua plura, nihilominus poſſit Epiſcopus exigere portionem de illis a canonibus conſtitutam. Nos autem ſuper his*)

CAP. XV.

Relictum Epiſcopo contemplatione perſonæ, non dividitur cum Eccleſia cathedrali : ſecus ſi contemplatione Eccleſiæ, ſive nihil relinquatur Eccleſiæ, ſive aliquid, ſive conjunctim, ſive ſeparatim. Si autem ſoli Eccleſiæ eſt factum relictum, Epiſcopus habebit portionem canonicam. Præſumitur autem relictum contemplatione Eccleſiæ factum, quando fit ab extraneo habente adminiſtrationem : ſecus ſi

---

a *Vigilienſi habent antiq.* b *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 29. c. 5. & c. 6. eod. tit. in 1. comp.* c *Deut. 17.* d *Vellenen.* e *cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. p. 50. cap. 8.* f *cap. 2. eod. tit. in 2. comp. Vid. præ aliis Hoſtienſem & Covarr.* g *Cap. 15.* h *Vid. Pinellum in Rubr. C. de bonis mater. in 1. parte.* i *Codex Barbatiæ ita ; ei debeant, &c. convenit antiquæ compilat.*

a *Cum Dei, &c.* b *ipſis.* c *cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* d *diſpoſitione.* e *cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* f *Vid. l. hæres meus. ff. de cond. & demon. & l. in fraud. ff. de jur. fiſc.* g *Romanorum Pontificum.*

fiat

fiat ab adminiſtrationem non habente. Cum Eccleſiis vero inferioribus Epiſcopus dividit ſibi relictum, quia non eſt ſibi tanta communio cum Eccleſiis inferioribus, ſicut cum cathedrali.

Idem. (*an.* 1213. *Romæ.*)

REquiſiſti *a* de his, quæ teſtator pro anima ſua legat in ultima voluntate, qualiter ſint inter Epiſcopum & Eccleſiam dividenda. Et quidem regulariter verum eſt, quod Epiſcopus debet de his ſecundum diverſas conſuetudines tertiam vel quartam portionem habere. Sed conſiderandum eſt diligenter, utrum teſtator leget hoc modo: Relinquo iſtud *b* Epiſcopo, an, relinquo iſtud Eccleſiæ: vel, relinquo iſtud Epiſcopo & Eccleſiæ: an, relinquo iſtud Epiſcopo, & illud Eccleſiæ. In primo caſu diſtinguendum eſt, utrum relinquatur Epiſcopo ab extraneo, an a propinquo. Si ab extraneo, generaliter verum eſt, quod præſumitur eſſe relictum intuitu Eccleſiæ, non perſonæ, unde cathedralis Eccleſia de illo poteſt canonicam petere portionem: quemadmodum Epiſcopo competit ſua portio, ſi aliquid Eccleſiæ relinquatur: & hoc verum eſt, niſi teſtator exprimat, quod velit illud tantum eſſe Epiſcopi, non Eccleſiæ: in quo caſu ſervanda eſt diſpoſitio teſtatoris: ſecus autem ſi exprimat, quod velit eſſe illud tantum Eccleſiæ, non Epiſcopi: quia privata diſpoſitio teſtatoris non poteſt generalem conſtitutionem canonis immutare. Nec eſt contrarium, quod in canone *c* legitur, videlicet quod Pontifices, quibus ab extraneis aliquid, aut cum Eccleſia, aut ſequeſtratim dimittitur aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ ſuæ, non pro commodo Sacerdotis probatur offerre) non quaſi ſuum proprium, ſed quaſi dimiſſum Eccleſiæ, inter facultates Eccleſiæ computabunt: quoniam hoc eſt verum, cum teſtator ita ſequeſtratim legat illud Epiſcopo, quod non exprimit, utrum velit ad Epiſcopum tantum, non ad Eccleſiam pertinere. Si vero relinquatur illud Epiſcopo a propinquo, præſumitur eſſe relictium non intuitu Eccleſiæ, ſed perſonæ: niſi forte contrarium probaretur: & de iſto nihil poteſt Eccleſia petere in vita ejus. Quod ſi relinquatur Epiſcopo & Eccleſiæ, de illo inter ipſos *d* canonica eſt diviſio facienda. Si vero iſtud Epiſcopo, & illud Eccleſiæ relinquatur, ſive æqualia ſive inæqualia ſint relicta, reducenda ſunt ad diviſionem canonicam inter Epiſcopum & Eccleſiam cathedralem: niſi ambo velint *e* eſſe teſtatoris diſpoſitione contenti, quam *f* propter ultimæ voluntatis favorem ſatis decens eſt obſervare, ubi neque fraus intervenit, neque dolus, ne quiſquam nimium defraudetur debita portione. Secus autem eſt, ſi aliquid legetur Epiſcopo, & aliqua Capellis vel monaſteriis, aut aliis piis locis: nam in hoc caſu, quod legatur Epiſcopo, ejus eſt præcipuum cum Eccleſia cathedrali, quemadmodum ſi cuilibet alii legaretur: & de illis *g*, quæ aliis legantur, portionem canonicam nihilominus obtinebit: quoniam non eſt tanta communio inter Epiſcopum, & inter capellas & monaſteria, ſeu alia pia loca, quanta eſt inter Epiſcopum & Eccleſiam cathedralem, cui eſt ſpirituali conjugio copulatus: unde quæ acquirit Epiſcopus, non illis, ſed iſti tantum acquirit. Illud autem eſt generaliter obſervandum circa eum, qui poteſt proprium poſſidere, prælationem vel adminiſtrationem Eccleſiæ non habentem, quod ſi ei aliquid relinquatur pecialiter, non ſolum a propinquo, vetum etiam ab extraneo, intelligitur eſſe relictum non intuitu Eccleſiæ, ſed perſonæ, niſi probatio in contrarium appareret: & idcirco de illo nec Epiſcopus, nec Eccleſia poteſt in vita ejus ſibi aliquid vendicare: & hoc intelligitur eſſe verum, cun fraus minime procuratur: quæ ſi detecta fuerit, patrocinari non debet.

(a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *In codic. Barb. relinquo iſtud Epiſcopo: aut, relinquo iſtud Eccleſiæ: aut, relinquo iſtud Eccleſiæ & Epiſcopo: aut, relinquo iſtud Eccleſ. & illud Epiſcopo.* c *Canon, cujus hic meminit Papa, eſt in Concil. Agathenſi, cap.* 6. d *eos.* e *voluerint.* f *ſcil. diſpoſitionem.* g *In uno vetuſto ita: & de his, quæ illis legantur portionem, &c. In alio ita: & de his, quæ aliis legantur, Epiſcopus portionem, &c.*

CAP. XVI.

In bonis patris, matris, & aviæ, habet quis debitam jure naturæ, in qua gravari nequit: & filius rogatus de reſtituenda hæreditate ſub conditione, detrahit debitum jure naturæ, & Trebellianicam, in qua computantur fructus poſt litis conteſtationem percepti.

Idem *Epiſcopo Tuſcano.* a (*an.* 1213.)

RAynutius *b* de Clera duas habens filias, Alterocham videlicet & Adjectam, matrem inſuper Cleram, & uxorem nomine Adelaſiam, in extremis poſitus condidit teſtamentum, Alterochæ filiæ puberi ultra dotem, quam ei dederat, domum & quendam hortum in eodem teſtamento relinquens. Adjectæ vero impuberi reliquit cætera *c* bona ſua, adjiciens ut Alterocha & ſoboles quam geſtabat in utero, eidem impuberi ſuccederent, ſi abſque liberis moreretur. Mortuo itaque teſtatore, tutores impuberis eam cum omnibus bonis eidem reſictis a patre, jure Lombardo *d* cuidam P. nomine tradiderunt: quæ filium ex eo ſuſcipiens, tandem ſine liberis eſt defuncta: cujus bona idem P. maritus ejus ſuperſtes aliquanto tempore poſſedit in pace: qui cum alia muliere matrimonium contrahens, & filios ſuſcipiens ex eadem, diem clauſit extremum. Poſtmodum inter Alterocham & filium ejus ex una parte, & filios ejuſdem P. & Raynerium tutorem eorum ex altera, ſuper bonis prædictis ejuſdem Adjectæ ſuſcitata materia quæſtionis, cœperunt coram G. Judice Tuſcanen. adinvicem litigare: coram quo Alterocha & filius ejus bona *e* quondam Raynutii, tanquam ex cauſa fideicommiſſi vel ſubſtitutionis ſibi debita petierunt, tutore filiorum prædicti P. ex adverſo dicente, quod obſtabat illis annalis præſcriptio, uſucapio pro dote, ac longi temporis ſilentium diuturnum. Inſuper allegabat, quod de bonis illis tam tertia Cleræ matris teſtatoris, & tertia Adelaſiæ uxoris ejuſdem, quam quarta per Trebellianum nomine ipſius Adjectæ, erant ante omnia deducendæ. Dictus vero Judex, ſupradictum Raynerium tutorio nomine pupillorum in reſtitutione bonorum Raynutii condemnavit, tertia Cleræ primo deducta, quam adjectæ ac viro ſuo donaverat: de qua in ſubſtitutionem, quam fecit Raynutius, non videtur aliquatenus cogitaſſe: deducta quoque tertia Adelaſiæ, quam ipſa P. vendiderat ſupradicto: præcepit etiam idem Judex, de his rebus illas tertias deducendas, de quibus deduci poterant *f* ſecundum Tuſcanæ *g* conſuetudinem civitatis. Deduci præterea quartam per Trebellianum idem Judes injunxit, cum etiam quilibet extraneu reſtitutione gravatus, eam deducere potuiſſet: ſed utraque pars ab illa ſententia provocavit: [*& infra.* α] Cum autem coram G. *b* Diacono Cardin. auditore a nobis conceſſo fuiſſet diutius litigatum, ipſe de mandato noſtro ſententiam ſupradicti Judicis, videlicet *i* in eo, qood dixit tertiam Cleræ, & tertiam Adelaſiæ integraliter deducendas, pronunciavit injuſtam, & ab ea legitime provocatum, definiens, ſic illas tertias deducendas, ut legitima portio jure naturæ debita Alterochæ, illi ſalva ſit in utraque: ad cujus reſtitutionem dictum Raynerium condemnavit. In eo vero, quod quartam per Trebellianum idem Judes cenſuit retinendam,

a *Tuſcanen. al. Tuſam. al. Tuſcul.* b *Rannutius. al. Ranutius. vid. c.* 13. *tit. de ſent. & re jud. in* 3. *comp.* c *Cætera, habent vetuſta: in recentioribus, certa, ſed mendoſe.* d *al. Longobardorum.* e *al. ita: dicta bona quondam Ranutii.* f *poteſt.* g *Tuſcan. al. Tuſculanæ.* h C. i *dictio*, videlicet, *deeſt in plurib. antiq.*

ſententiam confirmavit ejuſdem: ita videlicet, quod fructus de bonis ipſius a tempore litis conteſtatæ percepti, a prædicto P. & filiis ejus poſt mortem Adjectæ computentur in ea: qui ſi ſuffecerint *a* ad quartam & fructus ejus, eo nomine alia deductio nulla fiat, alioquin juxa quantitatem fructuum perceptorum computationis ratio habeatur. Quia vero Pater Adjectæ ipſam in legitima *b* non potuit aggravare, legitimam ipſam, videlicet ejus partis, quæ ſibi debebatur ab inteſtato, deducendam cenſuit, & etiam tertiam retinendam, ita quod deductio fiat tantummodo de his rebus, de quibus ſecundum Tuſcanæ *c* conſuetudinem civitatis fieri conſuevit. In eo autem quod prænominatus Judex condemnavit Raynerium nomine pupillorum, ad reſidui reſtitutionem Alterochæ ac ejus filio faciendam, ipſius ſententiam confirmavit. Nos igitur ejuſdem Cardinalis ſententiam ratam habentes, ipſam auctoritatem Apoſtolica confirmamus.

(α *Cum autem propter hoc partes ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, dilect. fil. G. S. Mariæ in porticu Diacon. Cardin. conceſſimus auditorem.*)

CAP. XVII.

Epiſcopus compellit fideicommiſſarios, ſeu executores teſtamenti ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiam ſi teſtator hoc interdixiſſet.

Gregorius IX. *Nomon. Epiſc.* d (*an.* 1235. *in Galliam.*)

TUa nobis fraternitas intimavit, quod nonnulli tam Religioſi, quam Clerici ſeculares & Laici, pecuniam & alia bona, quæ per manus eorum ex teſtamentis decedentium debent in uſus pios expendi, non dubitant aliis uſibus applicare. Cum igitur in omnibus piis voluntatibus ſit per locorum Epiſcopos providendum, ut ſecundum defuncti voluntatem univerſa procedant, licet etiam a teſtatoribus id contingeret interdici: mandamus, quatenus executores teſtamentorum hujuſmodi, ut bona ipſa fideliter & plenarie in uſus prædictos expendant, monitione prævia compellas

CAP. XVIII.

Filius rogatus reſtituere hæreditatem, detrahit tertiam jure naturæ, & quartam Trebellianicam: in quibus poteſt legata relinquere, hæredes inſtituere, & pœnam imponere.

Idem. (*an.* 1235. *Romæ.*)

RAynuldus *e* Peponis filius, hæres ab ipſos inſtitutus, hoc modo, ut patruis ſuis hæreditatem reſtitueret, ſi abſque filiis maſculis moreretur: cum eis (mortuo Pepone) ſuper quibuſdam bonis hæreditatis ejuſdem, in tres arbitros compromiſit: quorum duo, mortuo reliquo (prout ex forma compromiſſi poterant) procedentes, taliter arbitrati fuerunt, quod neutra pars haberet licentiam transferendi quocunque modo in alium res prædictas, niſi in eorum filios maſculos ex ipſis legitime deſcendentes: & quod contra hoc fieret, non valeret. Porro dictus R. prolem non habens condidit teſtamentum, in quo medietatem partis ſuæ de rebus prædictis, quibuſdam avunculis ſuis, aliam vero medietatem & reliqua bona paterna uni ex patruis ſuis & ejus filiis legavit: adjiciens ut bona, in quibus ex teſtamento vel ab inteſtato dicti hæredes R. poſſent ſuccedere, ſi venirent contra legatum dictis avunculis ſuis debitum, ad ipſos pro determinatis portionibus devenirent. Demum eodem R. naturæ debitum perſolvente, ac uno ex patruis hæreditatem adeunte prædictam, cum dicti avunculi adverſus eundem patruum ac filios ejus coram Judice *f* communitatis Urbenaten. *g* moverunt quæſtionem, pretendo pro rata, quæ ipſos contingit, legatum prædictum, & reſtitui eis, ſi contra ipſum illi venirent, quæcunque occaſione teſtamenti ejuſdem R. ad ipſos pervenerant, vel poterant perveniſſe: Præfatus Judex ab illorum petitione ſuper legato ipſos abſolvens, ad reſtitutionem aliorum bonorum ſententialiter condemnavit eoſdem. A cujus ſententia cum ambæ partes ad noſtram audientiam appellaſſent, petente utraque parte dicti Judicis ſententiam infirmari, quatenus contra ſe fuerat promulgata, & quatenus pro ſe faciebat, executioni mandari *a*. Dilectus F. noſter O. ſancti Nicolai in carcere Tullianen. Diacon. Cardin. lite coram ſe legitime conteſtata, quoniam idem R. habebat in bonis quondam Peponis patris ſui tertiam partem debitam jure naturæ, in qua gravari nequivit, necnon quartam Trebellianicam, quam quilibet extraneus reſtitutione gravatus deducere potuiſſet *b*, propter quod in rebus prædictis avunculis legatis portiones eaſdem habuit R. præfatus, eaſque potuit in ultima voluntate legare, ac per hoc legatum tenuit uſque *c* ad tertiam & quartam præfatas: licet ipſas non expreſſerit in legando, pronunciavit (non obſtante præmiſſo arbitrio, quod nec *d* legatum teneret, non poterat impedire) Judicem ipſum in eo, quod ſuper hoc dictum patruum in totum abſolvit, qui confeſſus eſt ſe pro medietate poſſidere prædicta, perperam judicaſſe, condemnavitque ipſum ad reſtitutionem medietatis tertiæ & quartæ partis ipſius legati pro rata, quæ dictos avunculos de ipſo contingit, & in reſiduo præfati Judicis ſententiam confirmavit. Cæterum in eo *e*, quod idem Judex dictum patruum &, ejus filios totaliter in aliis, quæ in ſecundo articulo petita fuerant, condemnarat, male ipſum pronunciaſſe decrevit, quia filii ejus contra voluntatem teſtatoris non inveniuntur aliquid commiſiſſe, cum nihil de petitis reperti fuerint poſſidere. Verum in portione, quam patruus habebat in bonis illis ratione quartæ & tertiæ prædictorum *f*, quas R. habuit in bonis eiſdem *g*, in quibus ejus inſtitutio & legatio ac adjectio pœne tenebat, pro rata eoſdem avunculos contingente, de prædicto legato confirmavit ſententiam Judicis ſupradicti, eodem patruo & ejus filiis in reſiduo abſolutis, & ſalvo nihilominus ei ex jure inſtitutionis beneficio legis Falcidiæ *h*, in reſtitutione præfati legati, ſi intra tempus legitimum voluntati paruerit teſtatoris: cum *i* inventarium fecerit, & contra voluntatem teſtatoris, lex Falcidia inducatur. Nos itaque ipſius Cardinalis ſententiam ratam habentes, eam auctoritate Apoſtolica confirmamus.

CAP. XIX.

Executor teſtamentarius, qui ſuſcepit illud officium, exequi compellitur.

Idem. (*an.* 1235. *Romæ.*)

JOannes Clericus & P. Laicus, executores ultimæ voluntatis O. Clerici S. Crucis, qui venerabilibus & piis locis de bonis ſuis in ultima voluntate legavit, mandans inſuper ſatisfieri creditoribus per eoſdem, poſt mandatum ſuſceptum per diœceſanum *k* cogi debent, teſtatoris explere *l* ultimam voluntatem.

CAP. XX.

Ponit quædam legata, in quibus non ſolvitur canonica portio, niſi fiat in fraudem.

Idem. (*an.* 1235. *Romæ.*)

DE his, quæ in ornamentis, vel pro eis *m*, ſeu fabrica, luminaribus *n*, anniverſario, ſeptimo, vi-

a *Sufficiunt.* b *legitimam.* c *Tuſcanen.* d *Nomenienſ. al. Novien. al. Novionienſ.* e *Vid. Ferdin. Vaſq. l. 2. de ſucceſſ. creat. §. 20. Torniellum & Marian. Socinum in Rubr. D. de leg. 1.* f *Communis, in antiq.* g *Urbenenaten. al. Urbenecontan. al. Urbenetan. al. Urbenentarino.*

a *Vid. l. etiam. ubi datur ratio hujus dicti ff. de min.* b *Vid. l. in ratione. §. quod vulgo. per Bartol. ff. ad l. Falcid. & authen. de hær. & Fal. in prin.* c *al. quartam partem.* d *quod ne.* e *hoc.* f *prædictarum.* g *ejuſdem.* h *Vid. l. ex facto. §. fin. ff. de vulg. & pupil.* i *In vulgatis male, cumque inventarium, &c.* k *alit. diœceſanum Epiſcopum, &c.* l *adimplere.* m *al. cereis, in vulgat.* n *ſeu anniverſario.*

geſ-

geſimo, triceſimo *a* die, ſive aliis, ad perpetuum cultum divinum legantur Eccleſiis vel reliquis piis locis, canonica portio, (dummodo in fraudem non fiat, ut ea Epiſcopus ſeu parochialis Eccleſia debeat defraudari) deduci non debet.

TITULUS XXVII.
DE SUCCESSIONIBUS AB INTESTATO.

CAP. I.

Clericus bona propria dare poteſt, cui vult: ſed ſi decedat inteſtatus, & non habet conſanguineos, ſuccedit Eccleſiæ. h. d. juncta gl.

Ex Concilio apud Altenen. *habito.* b (*in Marchia.*)

SEd hoc *c* ibidem inventum eſt de Epiſcopis, Presbyteris, & Clericis, ut *d* ſi per hæreditatem, vel alio modo intuitu perſonæ aliquid acquiſierint, donare eis liceat, cui voluerint, dum vivunt. Si autem ante obierint, quam hoc fecerint *e*, altari cui ſerviunt, omnia perpetuo ſanctificentur, & in jus Eccleſiæ tradantur.

CAP. II.

Si olim ſervus, Presbyter factus inteſtatus decedat, ejus bona dividuntur ſecundum formam hic contentam. h.d. ſecundum intellectum ſingularem, qui hodie etiam tenet.

Ex Concilio Tribur. *f* (*in Germania.*)

SAncto *g* concilio allatum eſt, quod quidam Laici improbe agunt contra Presbyteros ſuos, ita ut de morientium Presbyterorum ſubſtantia partes ſibi vindicent, ſicut de propriis ſervis. Interdicimus itaque ne hoc ulterius fiat, ſed ſicut liberi facti ſunt ad ſuſcipiendum gradum, & agendum officium divinum, ita nil ab eis præter divinum officium exigatur. Peculium vero ipſorum dividatur in quatuor partes, quarum una Epiſcopo, altera *h* Eccleſiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus aſſignetur, & ſi non ſint *i* idonei parentes, Epiſcopus eam recipiat, & in uſum Eccleſiæ diligenter diſtribuat. Et ſi quis contra hoc præſumpſerit, anathematizetur.

CAP. III.

Attingendo duos notabiles & ſingulares intellectus hujus capituli, ſummatur ſecundum quemlibet intellectum. Et primo ſic: *Valet teſtamentum ad pias cauſas conditum per verba enunciativa, etiam propter aliud prolata, quanquam ſucceſſio ſeu teſtatio veniat ad excluſionem alterius Eccleſiæ.* Vel aliter ſecundum alium intellectum, & ſic: *Per unum teſtem de veritate, & per confeſſionem etiam incidenter factam probatur oblatio, etiam quoad effectum conſequendi bona oblata.*

Innocentius III. *k Murnen. Epiſcopo.* (*an.* 1210.)

CUm dilectus *l* filius Abbas de Bruſia, pro cauſa, quam adverſus Epiſcopum Aduen. habebat, diutius expectaſſet: Abbas propoſuit antedictus, quod Archipresbyter de Alerio, ad participationem orationum monaſterio de Bruſa, obtulit ſe & ſua: [*& infra.* α] Sufficienter intelleximus eſſe probatum, quod dictus Archipresbyter agens in extremis, velut ultimam exprimens voluntatem, aſſeruit ſe & ſua monaſterio contuliſſe. Unde cum requiſitus eſſet, ut conderet teſtamentum, reſpondit ſe non poſſe teſtari *m*, quia ſe & ſua contulerat monaſterio ſupradicto: & licet unus teſtis ſolus dixerit ſe vidiſſe, quando ſe & ſua obtulit monaſterio: quia tamen alii teſtes dixerunt ſe audiviſſe ipſum in Abbatis præſentia, quod prædictum *n* eſt, confitentem, non tanquam ſufficienter probantes, ſed tanquam vehementer adminiculantes, aſſertionem Abbatis plurimum adjuvabant. Quia vero pars Epiſcopi aſſerebat ſe velle probare, quod dictus Archipresbyter in extremis laborans tanquam Phreneticus alienatus erat *a* mente, unde non valuit quod expreſſit: Nos cauſam illam *b* tibi ſub hac forma duximus committendam, quod niſi præfatus Epiſcopus legitime probaverit, ſæpedictum Archipresbyterum ſuæ mentis compotem non fuiſſe, cum ultimam voluntatem expreſſit, ſuper impetitione monaſterii perpetuum ei ſilentium imponatur, & compellatur reſtituere monaſterio, quæcunque de bonis ipſius Archipresbyteri, vel etiam monaſterii occupavit. Si vero legitime probaverit Archipresbyterum, quæ ſuper ultima voluntate præmiſſa ſunt, alienata mente dixiſſe: ad faciendam ei nomine paroecialis Eccleſiæ (cujus ipſe *c* adminiſtrationem geſſerat, dum vixiſſet) reſtitutionem bonorum, quæ ipſius Archipresbyteri fuerunt, monaſterium condemnetur, cum idem Archipresbyter ab inteſtato deceſſerit: ipſique monaſterio ſuper impetitione Epiſcopi ſilentium imponatur.

(α *Quibuſdam rebus ſuis uſui ſuo ſimpliciter reſervatis. De manu cujuſdam fratris ejuſdem cœnobii augmentationem coronæ in ſignum illius oblationis accepit, & quod hanc conceſſionem hoc modo feciſſet, & non ſuo nomine, ſed monaſterii poſſidebat, & monaſterio quicquid acquirebat, acquireret: ſæpe fuit in communi capitulo proteſtatus, & in hoc etiam publice per viginti annos fere idem Presbyter nullo contradicente vel reclamante permanſit, ita quod per publicam famam in omnibus notum erat. Nam Abbas de Bruxia, qui pro tempore fuerat & ipſi Monachi rebus illius non ſecus quam aliis rebus monaſterii proprii ſciente Epiſcopo Edunenſ. qui pro tempore erat, & in nullo penitus reclamante, publice utebatur. Id autem quod mente compos dictus Archipresbyter fecerat inter vivos, in ultima voluntate mente ſanus, licet æger corpore, confirmavit. Cumque idem Abbas & Monachi res ſic legitime datas, & alias quas ipſi Archipresbytero conceſſerant, ad utendum ad ſuum monaſterium reducere vellent, prædictus Epiſcopus eis violentiam inferens, non ſolum res Archipresbyteri, ſed etiam res ipſius monaſterii occupavit: quas cum in bona pace repeterent, ipſi rebus illis, ut ei poſſet graſſandi materia plenior indulgeri, ſed. Apoſtolic. appellavit, in octavas ſancti Martini proximo præteriti, ſuæ terminum appellationi præfigens. Econtra prædictus nuncius Epiſcopi allegavit, quod antequam donatio illa facta fuit, Archipresbyter erat poſitus extra mentem, ita quod cum interrogatus fuiſſet, An Monachi vis tu habitum ſuſcipere? & reſpondiſſet, Volo: ſtatim interrogatus ab alio, Vis tu eſſe aſinus? reſpondit, volo ſimiliter: ſicque prædicti Monachi eum ad ſuum monaſterium deportarunt, quod idem nuncius ſe obtulit probaturum, quibus auditis & cognitis.*)

TITULUS XXVIII.
DE SEPULTURIS.

CAP. I.

Decedens inteſtatus, ſepelitur in ſepulchro majorum, vel ubi eligitur ſepultura: paroecialis tamen Eccleſia habebit canonicam portionem ejus, quod reliquerit Eccleſiæ ſepulturæ. h. d. ſecundum veriorem intellectum.

Leo III. (*an.* 810. *Romæ.*)

NOs inſtituta *e* majorum Patrum conſiderantes, ſtatuimus unumquemque in majorum ſuorum ſepulchris jacere: ut Patriarcharum exitus docet *f*. Nulli tamen negamus propriam eligere ſepulturam, & etiam alienam. Dominus enim & Magiſter alienam ele-

a *Hæc dictio*, die, *nuſquam apparet.* b *Alitenſ.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Dictio*, ut, *deeſt in omnibus manuſcrip.* e *perfecerint.* f *Triburienſi.* g *Burch. l. 2. Dec. c. 206. Ivo p. 6. c. 281. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* h *altera vero.* i *ſunt.* k *Nivernenſ. al. Lunenſ.* l *cap. un. eod. tit. in 3. comp.* m *conteſtari.* n *dictum.*

a *Erat a mente.* b *ipſam.* c *Dictio*, ipſe, *deeſt ut plurimum in antiq.* d *In uno Vaticano ita: De Sepulturis mortuorum.* e *Poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. p. 43. c. 2. & Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & vid. c. 2. eod. tit. lib. 6.* f *Gen. 49. Exod. 14.*

git, ut propriam. Sed quia dignus eſt *a* operarius mercede ſua, tertia partem ſui judicii illi Eccleſiæ dari cenſemus, in qua cœleſti pabulo refici conſuevit, ut juxta Apoſtolum *b* ſint conſolationum ſocii, ut fuerunt paſſionum: & ſic demum ubicunque libitum fuerit, eligat ſepulturam. Aliter ne fiat auctoritate Domini noſtri, qui per Prophetam *c* locutus eſt, dicens: *Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui*: ſub anathemate vinculo de eſtamur & contradicimus.

CAP. II.

Qui convertitur ad monaſterium, medietatem bonorum, quæ pro anima ſua diſpoſuit, tenetur relinquere Eccleſiæ parochiali.

Leo Papa *omnibus fidelibus per Dardaniam conſtitutis.* (*an.* 450.)

RElatum eſt auribus noſtris: (*& infra.* α) Mandamus, ut quicunque amodo in monaſterio converti voluerit, ſive in morte, ſive in vita, omnium rerum & poſſeſſionum, quas pro ſalute animæ ſuæ decreverit diſponere, medietatem *d* Eccleſiæ, ad quam dignoſcitur pertinere, relinquat.

(α *Eſſe quoſdam perverſe agentes, qui ſubvertere nituntur, atque dividere conantur Eccleſiæ unitatem, videlicet Abbates, Monachos, qui non zelo charitatis, ſed ſtudio rapacitatis invigilant, atque ſeducere conantur ſeculares, quos illaqueare poſſint, ut res ſuas atque poſſeſſiones ſive in morte, ſive in vita monaſteriis ſuis tradant, & Eccleſiis, quibus ſubjecti eſſe videntur, & a quibus baptiſmum, pœnitentiam, Euchariſtiam, necnon pabulum vitæ eum lacte carnis acceperunt vel accipiunt, nihil de bonis relinquunt: hunc denique ſomitem diſcordiæ nos animadvertendo modis omnibus inhibere volumus, & ne amplius fiat omnino prohibemus, conſiderantes, non eſſe bonum, ſi illi, qui fuerunt ſocii paſſionis ſecundum Apoſtolum, ſint immunes ſocietate conſolationum: & quia dignus eſt mercenarius mercede ſua, ideo præcipimus, atque*)

CAP. III.

Ubi quis ſepulchro majorum relicto, eligit ſepulchrum in loco minus religioſo, dolo inductus, ſeu ex contemptu, ſeu non demiſſa Eccleſiæ ſuæ canonica portione expreſſe vel tacite, non tenet electio. h. d. ſalvando iſtum textum, quantum fieri poteſt.

Innocentius III. *e Genuenſi Archiepiſcopo.* f (*an.* 1210.)

FRaternitatem *g* tuam non credimus ignorare, mortuorum ſepulchra & cœmeteria, apud illas Eccleſias & monaſteria ex antiquo eſſe diſpoſita, in quibus religioſorum fratrum Conventus ſunt conſtituti, & orationes atque Miſſarum ſolemnia, tam pro vivis, quam pro defunctis frequentius celebrantur. Unde ipſorum devotioni, & extremæ voluntati, qui apud hujuſmodi Eccleſias ſepeliri deſiderant, minime contradicendum eſt. Qui vero relictis antiquis Eccleſiis, & patrum, aliorumque parentum ſuorum ſepulchris, contra conſuetudinem Patrum Veteris Teſtamenti, qui cum patribus *h* ſuis ſepulti eſſe leguntur, ad nova & minus religioſa loca ſe transferunt, irrationabiliter & contra antiquam inſtitutionem facere videntur. Unde ſi P. de Caſtello contra antiquam & rationabilem conſuetudinem aliquid de corpore ſuo ſepeliendo mandavit, hoc non præjudicat rationi, ſed viribus debet carere. Quocirca mandamus, quatenus corpus ipſius Monachis ſancti Stephani reddi facias, & cum ſuis patribus ſepeliri.

CAP. IV.

Si quis in ægritudine, de qua decedit, offert ſe & ſua monaſterio, Eccleſia parochialis habet inde canonicam portionem: ſecus ſi in ſanitate.

Alexander III. *Epiſcopo Spalen.* (*an.* 1180.)

DE his *a*, qui in infirmitate vel ſanitate cum bonis ſuis ad religioſa loca ſe transferunt, nihil tibi vel Eccleſiis, a quibus receperunt ſalutis pabula, relinquentes: hoc tuæ volumus prudentiæ innoteſcere, quod ſi in ægritudine ipſa ad religionem tranſeant, dummodo de ægritudine illa decedant, de bonis ſuis ipſis Eccleſiis, a quibus aſſumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. Si vero ad religioſa loca ſe in ſanitate tranſtulerint, de his, quæ locis ipſis conferunt, cogi non poſſunt, aliquid præſcriptis Eccleſiis impertiri, quia liberum eſt eis tunc bona ſua, non ſolum religioſis, ſed etiam quibuslibet privatis conferre perſonis.

CAP. V.

Qui ſepeliunt parochianum alienum, quem ſepelire non debent, coguntur reſtituere corpus, & quæ ratione ipſius obtinuerunt. hoc dicit, cum cap. ſequenti.

Idem. (*an. eod.*)

EX parte *b* Canonicorum Obrigen. *c* nobis eſt intimatum, quod Prior de Inſula quendam parochianum ſuum poſt appellationem ad nos factam in ſua Eccleſia ſepelivit: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus præfatum Priorem compellas, ut memoratis Canonicis prædicti Parochiani corpus reſtituat, & exinde *d* amicabiliter conveniat cum eiſdem.

(α *Unde quoniam hoc Eccleſiaſticæ inſtitutioni contrarium eſt, & a rationis tramite penitus alienum, ut quis falcem mittat in meſſem alienam, f. t.*)

CAP. VI.

Summatum eſt ſup. cap. prox.

Idem *Decano & Magiſtro* R. *e Ravennaten.* (*an.* 1180. *Roma in Flaminiam.*)

CUm *f* liberum ſit: (*& infra.* α) Ad audientiam noſtram pervenit ex conqueſtione Abbatis & fratrum ſancti Martini Laudonenſ. quod cum Presbyter quidam corpus cujuſdam mulieris (prout in ultima voluntate diſpoſuit) ad eandem Eccleſiam ſepeliendum deferret, Monachi S. Vincentii Laudonen. corpus ipſius violenter rapere, & in Eccleſia ſua ſepelire minime dubitarunt: (*& infra.* β) Mandamus, quatenus ſi ita eſſe inveneritis, præfatos Monachos compellatis, ut oſſa præfatæ mulieris, & beneficia, quæ occaſione ſepulturæ ipſius recepiſſe noſcuntur, memoratis fratribus cum integritate reſtituant, & de cætero *g* talia facere non præſumant.

(α *De univerſis inſtitutionibus ſanctorum Patrum apud religioſa loca in ultima voluntate ſibi eligere ſepulturam canonice proculdubio obviat rationi, qui devotioni & extremæ voluntati decedentium in hac parte contradicere præſumit.*)

(β *Et hoc idem de filio* R. *canis præſumpſerunt. Super quo utique vehementi ſumus admiratione commoti, eum iidem Monachi & ſanctorum Patrum inſtitutionibus contrairent, & privilegia prædec. noſtrorum, & noſtra quæ prædicti fratres de libera ſe habere ſepultura proponunt, ſatagunt violare. Inde eſt quod f. v.*)

CAP. VII.

Mulier nupta libere poteſt ſibi eligere ſepulturam.

Lucius III. (*an.* 1181. *Romæ.*)

DE uxore vero *h*, utrum quemadmodum vir liberam debet habere ſepulturam: Nobis videtur, quod nulla ſuper hoc inter virum & mulierem *i* ſit facienda diſtinctio, ſed utrique in caſu iſto æqualem eſſe credimus facultatem, cum electio iſta ad eum potius ſtatum pertineat, in quo mulier ſolvitur a lege viri. *k*

---

a *Luc.* 10. b 1. *Theſſal.* 5. 2. *Corinth.* 1. c *Prov.* 22. d 13. *quæſt.* 2. *c.* 7. e *imo ſecundus, ait Contius.* f *al. Januenſis, ſed jam alibi monui, olim Genuam, Januam vocatam.* g *cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. Vid. Concilium Matiſconenſe ſecundum, cap.* 17. *Adde quod de hac materia ſancitum, & poſt Decr. c.* 2. *De ſepult. lib.* 6. h *Gen.* 50. *& 3. Reg.* 13. *& alibi ſæpe.*

a *Poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p.* 49. *c.* 6. *& Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* c *Oburgen. al. Obligen.* d *al. aut exinde.* e *Remen.* f *cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* g *In antiq. ita: de cætero ſimilia non præſumant.* h *cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. c.* 6. i *uxorem.* k *Vid. l. in tempus. ff. de hæred. inſtit. & l. quod ſponſæ. cum not. C. de donat. ante nupt.*

Pater

Pater filios impuberes, ubi voluerit, poteſt ſepeliri facere, ſi hoc habet conſuetudo loci. h. d.

Utrum autem pater, quo magis voluerit, minores filios valeat ſepelire, non invenimus a ſanctis Patribus diffinitum: & propterea terræ conſuetudini decernimus relinquendum.

CAP. VIII.

Si parochianus Eccleſiæ cathedralis alibi ſepelitur, de ipſius funeralibus, ſeu relictis Eccleſiæ ſepulturæ, debetur quarta Capitulo Eccleſiæ cathedralis.

Idem *Præpoſito & Capitulo Faventin.* (*an.* 1181.)

CUm ſuper quodam *a* Capitulo: [*& infra.*] Præſentium auct. ſtatuimus, ut ſi aliquem parœcianorum veſtrorum alibi contigerit eligere ſepulturam, de teſtamento ipſius quarta vobis portio relinquatur.

CAP. IX.

In quantitate canonicæ, quæ debetur Eccleſiæ parœciali, ſtatur loci conſuetudini.

Clemens III. (*an.* 1190.)

CErtificari voluiſti *b* a nobis, quomodo illa clauſula, quæ in privilegiis ſolet apponi, ſalva juſtitia illarum Eccleſiarum, a quibus mortuorum corpora aſſumuntur: intelligi debeat & exponi. Cum autem ſuper hoc articulo diverſa anteceſſorum noſtrorum manaverint inſtituta, Leone juſtitiam illam quandoque tertiam partem, quandoque mediam, & Urbano quartam fore cenſentibus: nos tale præbemus in hac varietate reſponſum, ut ſicut beatus Hieronymus *c* inquit, unaquæque provincia in ſuo ſenſu abundet, ſecundum rationabilem conſuetudinem regionis *d* illa juſtitia circa medietatem, vel tertiam aut quartam partem pro locorum diverſitatibus attendatur.

CAP. X.

Privilegiati ſuper jure funerandi ſepelire poſſunt illos, qui apud eos eligunt ſepulturam, ſolvendo tamen canonicam portionem Eccleſiæ parœciali. Si vero alios ſepeliunt, tenentur reſtituere, quicquid occaſione funeris receperunt.

Innocentius III. *Epiſc. Claremont. & Abb. Maurien.* (*an.* 1190.)

IN noſtra præſentia *e* conſtitutis Priore Eccleſiæ Montis Ferrandi, & procuratore Hoſpitalariorum Claremonten. diœceſis, idem Prior propoſuit, quod prædicti Hoſpitalarii quoſdam parœcianos ſuos, quorum duo erant intra annos legitimos, receperunt ad Eccleſiaſticam ſepulturam. Econtra prædictus propoſuit procurator, quod tam ex privilegio, quam ex indulgentia ſpeciali, licet Hoſpitalariis omnes paſſim præter excommunicatos & interdictos, ad Eccleſiaſticam ſepulturam recipere, qui apud illos elegerint ſepeliri, fideique commiſſa in ultima voluntate relicta poſſunt licenter accipere, ſoluta tantummodo quarta parœciali Eccleſiæ, de cujus parœcia mortuorum corpora aſſumuntur, præterquam de equis & armis, quæ indulta ſunt ipſis in *f* ſubſidium terræ ſanctæ, de quibus quartam deducere non tenentur: [*& infra.* α] Talem ſuper his duximus ſententiam proferendam, quod prædicti Hoſpitalarii de cætero non recipiant parœcianos Eccleſiæ *g* ſupradictæ ad Eccleſiaſticam ſepulturam, niſi apud eos *h* elegerint ſepeliri: & tunc parœcialis Eccleſia de oblationibus, lectis, & aliis, quæ defunctus pro anima ſua in ultima diſpoſitione reliquit, præterquam de equis & armis, recipiat quartam partem, & Hoſpitalarii reſiduum habeant, niſi dolo, vel fraude eorum defunctus inductus fuerit ad diſpoſitionem hujuſmodi faciendam. Nihilominus ipſis Hoſpitalariis injungentes, ut de quarta trium millium ſolidorum Priori ſatisfaciant memorato, cum conſtet eos a parœcianis ejus illos ſolidos recepiſſe: niſi ſit ſufficienter oſtenſum, quod eorum oblati vel converſi fuiſſent. Eiſdem præterea duximus injungendum, quod niſi probaverint, quod G. *a* parœcianus Prioris, qui fuit interfectus in campis, apud ipſo elegerit ſepulturam, univerſa, quæ ipſius intuitu receperint *b*, Priori reſtituant memorato *c*: alioqui quartam partem ſolummodo reſtituere teneantur. Pro illis vero, quos conſtat intra annos legitimos deceſſiſſe, quæ ſepulturæ eorum gratia receperunt, reſtituant univerſa.

(α *Cum igitur hæc & alia, quæ coram Epiſcopo fuerunt propoſita, idem nobis fideliter retuliſſet, auditis & intellectis atteſtationibus & allegationibus univerſis, de f.n. conſilio.*)

CAP. XI.

Caſualiter mortuos privari non debet Eccleſiaſtica ſepultura.

Idem *Archiepiſcopo Turonen.* (*an.* 1190.)

EX parte *d* parentum M. nobis eſt intimatum, quod cum nobilis vir dominus I. de inſula Butardi *e*, eidem poſuiſſet inſidias, quam ſolicitaverat ſæpe de ſtupro, & ipſa gartionibus, qui eam rapere nitebantur, ſuper quendam pontem occurreret, tandem fugiens manus illorum, in amnem de ponte cadens fuit caſu ſubmerſa. Quocirca mandamus, quatenus cum illa non ſponte præcipitaverit ſe de ponte, ſed (ſicut ſuperius eſt expreſſum) caſu ceciderit, corpus ejus tradi facias Eccleſiaſticæ ſepulturæ: præſertim cum ex honeſta cauſa fugiſſe noſcatur, & cui communicabatur viventi, communicandum ſit jam defunctæ.

CAP. XII.

Si oſſa excommunicatorum ſunt ſepulta in Eccleſiaſtico cœmeterio, & diſcerni poſſunt, debent exhumari & projici: alias ſecus.

Idem *Nidroſin. f Archiepiſcopo.* (*an.* 1190. *in Norvegiam.*)

SAcris *g* eſt canonibus inſtitutum, ut quibus non communicavimus vivis, non communicemus defunctis: & ut careant Eccleſiaſtica ſepultura, qui prius erant ab Eccleſiaſtica unitate præciſi *h*, nec in articulo mortis Eccleſiæ reconciliati fuerint.

Unde ſi contingat interdum, quod vel excommunicatorum corpora per violentiam aliquorum *i*, vel alio caſu in cœmeterio Eccleſiaſtico tumulentur, ſi ab aliorum corporibus diſcerni poterunt, exhumari debent, & procul ab Eccleſiaſtica ſepultura jactari. Quod ſi diſcerni non poterunt, expedire non credimus, ut cum excommunicatorum oſſibus corpora extumulentur fidelium: cum licet *k* non obſit juſtis ſepultura nulla vel vilis, impiis tamen celebris vel ſpecioſa *l* non proſit.

CAP. XIII.

Terra cœmeteritata pro ſepultura fodienda vendi non debet.

Innocentius III. *Epiſcopo Magalon.* (*an.* 1208. *Roma in Gothiam Galliæ.*)

ABolendæ conſuetudinis perverſitas apud Montem Peſſulanum (ut dicitur) inolevit, ut decedentibus non prius permittatur effodi ſepultura, quam pro terra, in qua ſepeliendi ſunt, certum pretium Eccleſiæ perſolvatur: (*& infra.*) Mandamus, quatenus cum loci diœceſanus exiſtas, inhibeas Clericis, ne quicquam omnino præſumant exigere hac de cauſa.

CAP. XIV.

Excommunicatus, qui per ſuum Presbyterum fuit abſolutus in morte, in cœmeterio ſepeliri debet, & ad ſatisfaciendum coguntur hæredes.

---

a C. 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compilat.* c *al. Lucinium.* d *Vid. l. Labeo. ff. de ſup. leg. & l. cum de lanionis. §. aſinam. ff. de fun. inſtr.* e C. 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *ad.* g *prædictæ Eccleſiæ.* h *illos.*

a *W.* b *receperint.* c *Vid. l.* 1. *cum not. C. de inſt. & ſubſtit. & l. quæ ſub conditione.* §. *quoties. cum ver. ſeq. ff. de cond. inſtit.* d C. 2. *ex eod. tit. in* 3. *comp.* e *Dictio.* Butardi, *deeſt in omnib. antiq. exempl.* f *Vitroſienſi Epiſcopo.* g c. 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* h *Vid. l.* 2. *ff. de cadav. punit. per Bart.* i *al. Laicorum.* k *Hæc verba ſunt B. Aug. lib. De cura pro mort. agend. c.* 2. l *pretioſa.*

Gre-

Gregorius IX. *Epiſcopo N.* (*an.* 1236.)

PArochiano tuo, qui excomunicatus pro manifeſtis exceſſibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum injectione in perſonas Eccleſiaſticas, Eccleſiarum violatione vel inceſtu fuit, dum ageret in extremis *a*, per Presbyterum ſuum juxta formam Eccleſiæ abſolutus, non debent cœmeterium & alia Eccleſiæ ſuffragia denegari: Sed ejus hæredes & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipſius, ut pro eodem ſatisfaciant, cenſura ſunt Eccleſiaſtica compellendi.

TITULUS XXIX.
DE PAROCHIIS, ET ALIENIS PAROCHIANIS.

CAP. I.

Inter Epiſcopum ſubſtitutum Epiſcopo hæretico, & ipſum Epiſcopum hæreticum reverſum, & ex diſpenſatione receptum, dividitur Epiſcopatus, modo hic expreſſo.

Ex Concilio Africano. *b* (*an.* 402.)

SI Epiſcopus *c* ex Donatiſtis ad catholicam unitatem eſt converſus, æqualiter inter ſe dividant eas, quæ ſic inventæ fuerint, ubi ambæ partes fuerint: id eſt, ut alia loca ad illum, alia ad alium pertineant, ita ut ille dividat, qui amplius temporis in Epiſcopatu habet, & minor eligat. Quod ſi forte unus fuerit locus, ad cum pertineat, quem plebs elegerit. Sed ſi antiqui catholici ſuum voluerint, & illi ſuum, qui ex Donatiſtis converſi ſunt, plurimorum volunatas paucioribus præferatur *d*. Si autem partes æquales ſunt, majoris temporis Epiſcopo deputetur *e*. Si autem ita plurima loca inveniuntur, in quibus ambæ partes fuerint *f*, ut non poſſint æqualiter dividi, velut ſi in impari numero fuerint, diſtributis locis, qui parem habent numerum, quicunque locus remanſerit, hoc in eo ſervetur, quod dictum eſt, cum de uno loco ſuperius tractetur.

CAP. II.

Presbyteri parochiales Dominicis diebus & feſtivis parochianos alienos ad Miſſam admittere non debent, ſi ex contemptu ad eorum Eccleſiam accedunt.

Ex Concilio Naneten. *g* (*in Gallia.*)

UT Dominicis vel *h* feſtivis diebus Presbyteri, antequam Miſſam celebrent, plebem interrogent, ſi alterius parœcianus in Eccleſia ſit, qui proprio contempto Presbytero ibi velit Miſſam audire: quem ſi invenerint, ſtatim ab Eccleſia abjiciant.

CAP. III.

Epiſcopus parochianum alterius ſine ipſius licentia ordinare non poteſt, nec eum aliter judicare.

Hadrianus Papa. *i* (*an.* 780. *Romæ.*)

NUllus Epiſcopus alterius parochianum judicare præſumat: [*& infra.*] Nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare poteſt.

CAP. IV.

Fines parochiarum, de quibus conſtat, vel finibus cohærentia, præſcribi non poſſunt.

Urbanus III. (*an.* 1189. *Romæ.*)

SUper eo vero *k*, quod apud vos intelleximus dubitatum, an quod de finibus, & *l* his, quæ finibus cohærent, non præſcribendis, ſtatutum per canones eſſe dignoſcitur, ſit in parœciarum limitibus *a*, ſicut in provincialibus, admittendum: Reſpondemus, quod bene videtur in utroque ſervandum, ſi fines legitima probatione, vel alias indubitata fide conſtitit Eccleſiaſtica ordinatione ſtatutos.

CAP. V.

Si parœcianus ſeu diœceſanus domicilium transfert, primus Prælatus in eo jura Epiſcopalia ſeu diœceſana, ſibi non vindicat: decimæ tamen prædiales illius parœciæ ſibi debentur, niſi alteri debeantur ex conſuetudine.

Cœleſtinus *b* III. (*an.* 1195.)

SIgnificavit *c* nobis Aconen. *d* Epiſcopus, quod cum poſt recuperationem Aconen. civitatis, ad habitandum in ea ſe quamplurimi contuliſſent, qui ante generalem occupationem terræ ſanctæ in aliis civitatibus regni Hieroſolymitani elegerant manſionem: [*& infra.* α] Fraternitati tuæ *e* mandamus quatenus prædictorum locorum Prælatos, ut ſibi nullam in prædictos Acon. habitatores juriſdictionem uſurpent, nec ab eis temporalia exigant, quibus ſpiritualia non miniſtrant, diſtrictione, qua convenit, compellatis: ita quod ſi de agris in eorum parœcia conſtitutis fructus percipiunt, & in ultramarinis partibus ratione prædiorum decimæ perſolvuntur, deinceps eis ipſas cum integritate, perſolvant: dicto vero Aconen. tanquam dioeceſano ſuo cogantur de cæteris reſpondere.

(α *Et in ea reſidentiam fecerunt aliquantum, & adhuc etiam reſident in eadem, Prælati prædictarum civitatum eos ad ſolvenda ſibi jura Eccleſiaſtica compellunt. Quia vero tranſgredi terminos a patribus conſtitutos, aut falcem mittere in meſſem alienam non oportet.*)

TITULUS XXX.
DE DECIMIS, *f* PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

CAP. I.

Exprimit quatuor genera decimarum, quæ ex veteri lege debebantur.

Hieronymus *ſuper Ezechielem.* g (*an.* 390. *in Judæam.*)

DEcimam partem omnium frugum Leviticæ tribui populus ex lege debebat. Rurſus ex ipſis decimis Levitæ, hoc eſt, inferiorum miniſtrorum gradus, decimas dabant Sacerdotibus. Erant quoque & *b* aliæ decimæ, quas unuſquiſque de populo Iſrael in ſuis horreis ſeparabat, ut comederet eas, cum iret in templum in urbe Hieruſalem, & in veſtibulo templi Sacerdotes & Levitas ad convivium invitaret. Erant autem & aliæ, quas pauperibus recondebant. At vero primitiæ, quas de frugibus offerebant, non erant ſpeciali nomine definitæ, ſed offerentium arbitrio derelictæ. Traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, ſed arbitrio magiſtrorum inolitam, quod qui plurimum, quadrageſimam partem dabant Sacerdotibus: qui minimum, ſexageſimam: inter quadrageſimam & ſexageſimam licebat, quodcunque voluiſſent, offerre. Quod igitur in Pentateucho dubium derelictum eſt, hic *i* ſpecialiter definitur propter Sacerdotum avaritiam, ne amplius a populo exigant in primitiis offerendis.

CAP. II.

Non poteſt congrue ſummari, propter varietatem lecturarum.

Paſchalis II. (*an.* 1110.)

NOvum *k* genus exactionis eſt, ut Clerici a Clericis decimas exigant, cum nuſquam in lege Domini

---

a *Quis dicatur conſtitutus in extremis, vid. in leg. 3. cum l. ſeq. ff. de don. cauſ. mort. Bart. in l. 1. C. de ſacroſan. Eccl.* b *c. 85. in Conc. Lat.* c *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Vid. l. & ſuum hæredem. §. fin. cum l. ſequent. ff. de pactis.* e *deputentur.* f *fuerunt.* g *Vanoten. al. Naveten. ſed legendum Naneten. eſtque hoc decretum ibi c. 1. non c. 429. ut refert Bur. l. 2. decr. c. 2. nec cap. 19. ut refert Ivo p. 2. c. 122.* h *c. 2. eod. tit. in 1. compil.* i *Bur. l. 2. decr. c. 39. Ivo p. 6. c. 140. & c. 3. eod. tit. in 1. compil.* k *poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. c. ult. & c. 5. eod. tit. in 1. comp.*] *vel.*

a *Liminibus.* b *Clemens.* c *Cap. un. eod. tit. in 2. compil.* d *Ancon.* e *al. veſtræ.* f *De materia hujus tituli vid. Thom. 22. q. 86. & 87.* g *C. 45. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* h *Hæc dictio, &, deeſt.* i *al. hoc.* k *Poſt Conc. Lat. ſub Alexand. III. p. 13. c. 16. & c. 17. eod. tit. in 1. comp.*

hoc

hoc legamus: non enim Levitæ a Levitis decimas accepisse leguntur. Illi profecto Clerici, quia Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas ei debent.

CAP. III.

Compositio super decimis non tollitur per privilegium sequens, si de illa mentionem non facit.

Hadrianus *Vigoren. & Herforden. Episcopis.* (*an.* 1156.)

EX multiplici *a* conquestione V. Presbyteri accepimus, quod cum inter Abbatem de Brudeja, de consensu totius Conventus, & prædictum Presbyterum talis interceſſerit *b* conventio, scripto Monachorum authentico roborata, quod Monachi dicto Presbytero & Ecclesiæ suæ de blado, & universis leguminibus, quamdiu viveret, decimas persolverent, exceptis minutis decimis, quas idem Presbyter quietas clamavit: idem Abbas a nobis privilegium obtinuit, ut de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, nulli decimas solvere tenerentur: (*& ſ. α*) Unde quia non fuit nostræ intentionis privilegium nostrum conventioni derogare prædictæ: mandamus, quatenus Abbatem & Monachos, ut eandem conventionem (non obstante dicto privilegio, nisi de ipsa contineatur in eo) inviolabiliter teneant & observent, vel exinde secum pacifice conveniant, appell. postposita compellatis.

(*α Qui si quidem reversus ad propria tantam apud H. Regem illustrem Angliæ gratiam & favorem invenit, quod totam terram Rex ipsius villæ, in qua Ecclesia præfati Presbyteri sita est, monasterio ipsius in perpetuam eleemosynam contulit: quo facto præd. Abbas universis colonis illius villæ expulsis, totam terram prædictæ parochiæ excolens propriis sumptibus, Ecclesiæ debitos reditus subtraxit.*)

CAP. IV.

Monachi tenentur solvere decimas prædiales, de prædiis noviter cultis, de quibus decimæ prius solvebantur.

Idem *Thomæ Cantuarien.* c *Archiepiscopo.* (*an.* 1157.)

COmmissum est nobis: [*& infra. α*] Pervenit *d* ad nos, quod Monachi de Bosse, Ecclesiæ sanctæ Mariæ, in cujus parœcia commorantur, decimas ex integro non persolvunt. Eapropter mandamus, quatenus eos, ut decimas de terris cultis, in quibus olim domus constructæ fuerant, præfatæ Ecclesiæ cum ea integritate persolvant, qua priusquam in eadem parœcia morarentur, solebant persolvi, compellas. Et sicut etiam de pascuis olim decimæ persolvebantur, ita nunc de eisdem ad frugum fertilitatem translatis, decimas volumus absque deminutione persolvi.

(*α A Deo dispensationis officium admonet, & exhortatur multipliciter, ut universis Christi fidelibus & Ecclesiis debeamus utiliter providere, atque integra jura sua nos oportet atque illibata conservare.*)

CAP. V.

Per excommunicationem compellitur quis ad solvendas decimas de molendinis, & aliis hic contentis, & cap. seq. hoc dicit *cum seq.*

Alexander III. *Cantuarien. Archiep. & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1170.)

PErvenit *e* ad nos: (*& infra. α*) Mandamus, quatenus parœcianos vestros monere curetis, & si opus fuerit, sub excommunicationis districtione compellere, ut de proventibus molendinorum *f*, piscariarum, fœno, & lana, decimas Ecclesiis, quibus debentur, cum integritate persolvant.

(*α Quod cum parochiani vestri decimas bonorum suorum consueverint Ecclesiis, quibus debentur, cum integritate persolvere: nunc tam laudabili consuetudine prætermissa, quidam ex eis de lana, & de fœno, & de proventibus molendinarum & piscariarum ipsis Ecclesiis subtrahere non verentur. Quoniam igitur institutioni divinæ manifestius obviant, qui decimas ipsas Ecclesiis non persolvunt. f. v. per Ap. ſ. p.*)

CAP. VI.

Summatum est cum præcedenti, & declaratur, ut in præcedenti dictum est.

Idem *Vintonien.* a *Episcopo.* (*an.* 1170.)

NUncios *b*: (*& infra. α*) Mandamus, quatenus parœcianos tuos de apibus, & de omni fructu decimas persolvere Ecclesiastica districtione compellas.

(*α Et literas tuæ f. ea qua decuit benignitate recepimus, & petitiones tuas, quoad licuit, curavimus exaudire, sicut illius personæ, quam pura in Domino ferventi charitate diligimus, & cujus commodis & profectibus intendere volumus diligenter. Cum igitur ad officium tuum spectent ea, in quibus nostri præcepti desideres nostra auct. muniri, tanto in his debuisti facilius exaudiri, quanto ipsam eorum specialius salutem respiciunt, de quibus in extremo judicio reddituros es rationem. Inde est, quod f. t. per Apost. sed. præd.*)

CAP. VII.

Decima fructuum statim cum collecti sunt, solvi debet, non deductis expensis.

Idem *Exonien. Episcopo.* (*an.* 1170.)

CUm homines *c* de Hortona, de frugibus (IX. partibus sibi retentis) decimam Ecclesiæ, cujus parochiani sunt, sine deminutione solvere teneantur: & antequam id faciant, servientibus & mercenariis suis de frugibus non decimatis debita totius anni pro servitio suo impendant, tunc demum de residuo decimam persolventes: Mandamus, quatenus eos cogatis, ut decimam statim *d* fructibus collectis persolvant, atque de subtractis & retentis dignam satisfactionem exhibere procurent.

CAP. VIII.

Privilegiati super decimis non solvendis, de iis prædiis, quæ ab aliis conducunt, decimam solvere tenentur.

Idem *Monachis de Neuclen.* e (*an.* 1180. *Romæ.*)

DIlecti *f* filii Abbas & fratres sanctæ Crucis, sua nobis conquestione monstrarunt, quod prædia, unde decimas, & in magna parte sustentationem consueverunt habere, a plerisque Laicis conduxistis, & recepistis ad firmam. Unde quoniam iidem fratres ex hoc gravantur enormiter, nec fuit intentionis nostræ, aut antecessorum nostrorum, ut de possessionibus, quas conduxistis *g*, decimas non solvatis, mandamus, quatenus de prædiis, quæ conduxistis *h* in parœciis suis, de quibus consueverunt decimas percipere, plenarie solvatis eisdem, vel cum ipsis amicabiliter componatis.

CAP. IX.

Revocatur privilegium, si ex postfacto incipit enormiter nocivum esse.

Idem *Abbati & fratribus Dolon.* i (*an.* 1180.)

SUggestum *k* est ex parte vestra, quod Abbas & fratres monasterii de Ursin. decimas a vobis auferre conantur. Discr. v. mandamus, quatenus cum prædicto Abbate & fratribus super ipsis decimis componatis: nam quando Rom. Ecclesia ordini vestro privilegia de decimis dederat, ita erant raræ Abbatiæ vestri ordinis, quod exinde nulli poterat de jure scandalum suboriri: sed nunc in tantum augmentatæ sunt, ac possessionibus

a C. 17. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p.* 13. *c.* 11. b *intervenerit.* c *Hunc existimo esse B. Thom. Cantuar. Arch. qui circa ann. Christi* 1171. *pro libertate Ecclesiæ asserenda martyrio traditur sub Alex. III.* d *c.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. p.* 13. *c.* 12. e *c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *vid. l. si manifeste. C. de serv. & aqua. per Bart. & l.* 1. *ff. de aqua plu. arcen.*

a *Vitorienſ. al. Vuintonien.* b C. 18. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. p.* 4. *c.* 3. c C. 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *de fructibus.* e *Nembio. al. Norvolo. Nevelo. al. Nevolesia.* f *C.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. p.* 13. *c.* 2. g *conduciris.* h *quæ a Laicis, &c.* i *Dolen.* k C. 9. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 13. *c.* 4.

dita-

ditatæ, quod multi viri Ecclesiastici de vobis apud nos querelam *a* sæpe proponunt.

CAP. X.

Cistercienses, Templarii & Hospitalarii decimam prædiorum suorum quæ propriis manibus aut sumptibus excolunt, solvere non tenentur: alii vero religiosi non solvunt decimas de hortis & nutrimentis animalium, nec de novalibus quæ propriis manibus ac sumptibus excolunt.

Idem *Terraconensi* b *Archiepiscopo.* (*an.* 1170. *in Hispaniam.*)

EX parte *c* tua ad nos noveris perveniſſe, quod albi Monachi & nigri, & quidam alii *d* religiosi, Ecclesias tuæ jurisdictionis reditibus decimarum, occasione privilegiorum, quæ sibi Romana indulsit Ecclesia, spoliare præsumunt. Sane nolumus te latere, quod prædeceſſores nostri fere omnibus religiosis decimas laborum suorum conceſſerant *e*. Sed prædeceſſor noster Hadrianus solis fratribus Cistercienſis ordinis, & Templariis, & Hospitalariis, decimas laborum suorum, quos proprii manibus vel sumptibus colunt, indulsit: cæteris vero, ut de novalibus suis, quæ propriis manibus vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persolvant: quem sumus super his imitati. Quare ii, quibus hoc indultum eſt, hac occasione decimas de aliis rebus Ecclesiæ suæ non poſſunt subtrahere, vel sibi aliquid ulterius vindicare.

CAP. XI.

Privilegium super decimis laborum non extenditur ad terras, quæ aliis traduntur excolendæ.

Idem. (*an. eod.*)

LIcet *f* de benignitate sed. Apoſt. sit vobis indultum, ut de laboribus, quos propriis manibus, vel sumptibus colitis, nemini decimas solvere teneamini: propter hoc tamen non eſt licitum vobis decimas de terris vestris subtrahere, quas aliis traditis excolendas.

CAP. XII.

Privilegium super decimis laborum, etiam ea, quæ non sunt novalia, comprehendit.

Idem.

AD audientiam *g* nostram: [*& infra.* α] Illud privilegii capitulum prava quidam interpretatione pervertentes, quo Cistercienſibus indulgetur, ne de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, aliquis decimas ab eis exigat: asserunt, quod pro laboribus novalia intelligi debent: (*& infra.* β) Mandamus, quatenus non permittatis hoc fieri: nam si intelligeremus tantummodo de novalibus, ubi ponimus *h* de laboribus, de novalibus poneremus. *i*

(α *Noveris perveniſſe, quod cum quidam vestrum a dil. filiis nostris, fratribus Cistercien. ordinis, de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas exigere & extorquere conantur.*)

(β *Verum quoniam fratres præscripti ordinis de benignitate Apoſt. fovere debemus & volumus, & ne ullus contra eos materiam habeat malignandi, vel eos contra justitiam moleſtandi quamlibet, attentius providere volentes, f. v.*)

CAP. XIII.

Decimæ novalium debentur Ecclesiæ, in cujus paræcia surgunt: si vero non sunt in certa paræcia, debentur diœcesano, qui poteſt sibi retinere, vel alteri Ecclesiæ concedere.

Idem *Brixien. Episcopo.* (*an.* 1170.)

QUoniam *k* a nobis solicitudo tua requisivit, quid de decimis novalium tuæ diœceſis tibi sit statuendum: Respondemus, ut si terræ, quæ arabiles sunt, intra certam alicujus Ecclesiæ paræciam fuerint, decimas earum (tua parte retenta) eidem Ecclesiæ facias assignari. Alioquin ipsa secundum discretionem a Deo tibi datam, alii *a* Ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.

CAP. XIV.

Decimæ poſſunt exigi.

Idem *Remen. Archiepisc.* b (*an.* 1180.)

PArochianos: [*& infra.* α] Cum decimæ non ab hominibus, sed ab ipso Domino sint institutæ, quasi debitum exigi poſſunt.

(α *Vero tuos ad solvendas decimas Ecclesiis, quibus eas debent, Ecclesiastica debes severitate compellere.*)

CAP. XV.

Decima Laico jure hæreditario concedi non poteſt.

Idem *Ambianen.* c *Episcopo.* (*an.* 1170.)

AD hæc *d* donationem decimæ, quam Abbas sancti S. de Monstrali cuidam Laico conceſſit per succeſſionem tenendam: (Quoniam sanctuarium de jure hæreditario poſſideri non debet) viribus carere decernas: & Laicum (nisi decimam ipsam ipsi Ecclesiæ libere resignaverit) vinculo excommunicationis adstringas.

CAP. XVI.

Judæi coguntur prædiales decimas solvere, aut prædia dimittere.

Idem *Marsilien.* e *Episcopo.* (*an.* 1170.)

DE terris, quas Judæi colunt, tuæ *f* prudentiæ respondemus, ut eos ad decimas persolvendas *g*, vel poſſeſſiones penitus renunciandas, cum omni districtione compellas, ne forte occasione illa Ecclesiæ valeant suo jure fraudari.

CAP. XVII.

Decimæ vel oblationes Ecclesiæ Laicis concedi non poſſunt, & Prælatus contra faciens eſt puniendus.

Idem. (*an. eod.*)

QUamvis *h* sit *i* grave nimis, & divini dignum animadversione judicii habeatur, quod Laici quidam, quod sacerdotum eſt, in Ecclesiasticis rebus usurpant: majorem tamen incurrunt formidinem, quod fomitem sui erroris dicuntur in ipso Clero aliquoties invenire, dum quidam Prælatorum Ecclesiæ decimas & Ecclesias disponere eis indulgent, & eos in devia mortis impellunt, qui prædicatione eorum ad viam vitæ fuerant revocandi: [*& infra.* α] Statuimus, ut si quis alicui Laico in seculo remanenti, Ecclesiam, decimam, oblationemque conceſſerit, a statu suo, sicut arbor, quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet, dolore suæ jaceat ruinæ proſtratus.

(α *De quibus dicit Dominus per Prophetam: Populi mei peccata comedunt, & ad iniquitatem provocant. Unde*)

CAP. XVIII.

Statur consuetudini, an colonus solvat decimam Ecclesiæ, in cujus paræcia sita sunt prædia, an Ecclesiæ, ubi audit divina, & percipit Ecclesiastica sacramenta?

Idem.

CUm sint *k* homines in paræcia unius Ecclesiæ (sicut asseris) qui terras in alia paræcia excolunt: tua discr. nos consuluit, cui Ecclesiæ de terris illis decimas solvere debeant: [*& infra.* α] Sane non eſt nobis facile super hoc certum *l* dare responsum: cum auctoritates sanctorum Patrum etiam sint diversæ. Et ideo in hujusmodi dubitatione ad consuetudinem duximus recurren-

a *Querimoniam.* b *Turonen. al. Terrascon.* c c. 10. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Alii viri religiosi.* e *conceſſerunt.* f *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp.* h *posuimus.* i *Vid. l. ab hostib.* §. *sed quod simpliciter. ff. ex quibus causſ. major. & l.* 3. *ff. de offic. præsid.* k *c.* 25. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *Aliis Ecclesiis.* b *Post Conc. p.* 26. *c.* 21. *deest hæc inscriptio. c.* 26. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Albienenſ. al. Ambienſ.* d C. 27. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Masilien.* f *c.* 28. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Vid. l. imperator. ff. de publ. cum not. per Bald. & l. comperit. C. de præscr. XXX. vel XL. annor.* h *c.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* i *Verbum*, sit, *deeſt in aliquot antiq.* k *c.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* l *Certum responſum tibi dare.*

rendum *a*, & attendendum etiam, ſi illæ Eccleſiæ in uno ſint vel in diverſis Epiſcopatibus conſtitutæ: quia difficile nimis videtur, ut una Eccleſia in Epiſcopatu alterius recipiat decimas: cum ex hoc Epiſcopatuum fines confundi non immerito viderentur.

(*α An illi, in qua divina audiunt, & alia Eccleſiaſtica percipiunt ſacramenta.*)

CAP. XIX.

Non poteſt Laicus transferre decimam in alium Laicum, etiamſi cum titulo illam poſſideat. h. d. cum gloſſ.

Ex Concilio Lateranen. (*an.* 1179.)

PRohibemus *b*, ne Laici decimam cum animarum ſuarum periculo detinentes, in alios Laicos poſſint aliquo modo transferre. Si quis vero receperit, & Eccleſiæ non reddiderit, Chriſtiana ſepultura privetur.

CAP. XX.

Decima perſonalis debetur Eccleſiæ, ubi quis percipit ſacramenta, licet alibi lucrum contigerit. In prædiali vero ſtatur conſuetudini, ſi in aliena parochia colonus prædium coluit.

Lucius III. *Strigonenſi Archiepiſcopo.* (*an.* 1181. *in Hungariam.*)

AD Apoſtolicæ *c* ſedis regimen: (*& infra. α*) Intelleximus, quod quædam conſuetudo in Hungaria inolevit, ut multitudo populi plerunque de parœcia unius Epiſcopi in diœceſim alterius transferatur: in qua licet per multa tempora moram traxerit, uterque tamen Epiſcoporum, tam is, cujus parochiam reliquerunt, quam is, cujus parochiani ſunt facti, decimationem requirit: Ideoque tua nos duxit Fraternitas conſulendos, cui potius decimæ ſint reddendæ. Noveris igitur, quod æquum eſt, ut illi Eccleſiæ decimæ perſonales reddantur ab eis, in qua Eccleſiaſtica percipiunt ſacramenta. Decimas vero meſſium *d* vel fructuum arborum, ſi coluerint in alia parochia, quam in ea in qua habitant (quoniam a diverſis diverſa conſuetudo tenetur) tu eligas in hoc caſu, quod per conſuetudinem diu obtentam ibidem noveris obſervatum.

(*α Licet immeriti dignatione divina vocati, omnibus ſumus Eccleſiæ filiis debitores, & pro ſcientiæ noſtræ modulo reſpondere cogimur conſultationibus ſingulorum.*)

CAP. XXI.

De omni fructu prædii ſolvendæ ſunt decimæ.

Clemens II. *e* (*an.* 1190.)

EX parte *f* Canonicorum Eccleſiæ tuæ nobis eſt querela propoſita, quod quidam agricultores, cum ſimul vel diverſis temporibus anni, in eodem horto vel agro diverſa ſemina ſparſerit, non niſi de unius illorum ſeminum fructibus decimas illi perſolvunt: (*& infra. α*) Mandamus, quatenus ſi noveris rem taliter ſe habere, agricultores illos, ut de omnibus prædiorum *g* fructibus decimas abſque diminutione perſolvant, Eccleſiaſtica cenſura compellas.

(*α Qui etiam decimas de agrorum proventibus non curant exſolvere, niſi quibuſdam deductis expenſis, quas faciunt pro illis ad aream, vel ad horrea deportandis. Quia igitur per hæc Canonicis ipſis & Eccleſiæ Dei non modica irrogatur injuria, cum Levitis abſque expenſis deductis decimas ſit injunctum expendi.*)

CAP. XXII.

Decimæ prædiales ſolvendæ ſunt, expenſis non deductis.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195.)

NOn eſt *h* in poteſtate hominum, cum plantant arbores, vel aliqua ſemina terræ mandant: (*& infra. α*) Revera ſicut ſancti Patres in ſuis tradiderunt ſcripturis de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipſa etiam militia, de venatione, & de omnibus bonis, decimæ ſunt miniſtris Eccleſiæ tribuendæ, ita ut qui de his eas ſolvere neglexerint, Eccleſiaſtica diſtrictione debeant percelli: (*& infra. β*) Volumus ergo & diſtricte præcipimus, quatenus antequam ullas *a* deducatis de bonis prædictis expenſas, decimas Eccleſiis, ad quas pertinent, cum integritate debita perſolvatis.

(*α Quid eis ſatio vel plantatio ſit reddituræ. Cum juxta verbum Apoſtoli ad literam exponendam, neque qui plantat bene aliquid faciat, neque qui rigat, ſed Deus qui tribuit incrementum. Audivimus autem, quod quidam veſtrum de vineis, olivetis, carmelis & frugibus, non niſi primo deductis expenſis ſeminum, laboris vel agriculturæ decimas curant Eccleſiis exhibere.*)

(*β Præterea ſi quis omnino Domino decimas non dederit, quæ ſunt tributa egentium animarum, & ex debito requiruntur ad decimam partem, ut docet Auguſtinus, removeri veretur.*)

CAP. XXIII.

De reditibus molendini ad ventum, ſolvendæ ſunt decimæ.

Idem.

EX tranſmiſſa *b* querela Rectoiis Eccleſiæ de N. intelleximus: (*& infra. α*) Quia fidelis homo de omnibus, quę licite poteſt acquirere, decimas erogare tenetur: Mandamus, quatenus H. militem ad ſolutionem decimarum de his, quę de molendino ad ventum proveniunt, ſine diminutione aliqua compellatis.

(*α Quod cum M. miles molendinum quoddam ad ventum in terra quadam infra fines parochiæ, de cujus terræ proventibus decimas ſolebat Eccleſia percipere, memoratæ conſtruxit, de ipſius proventibus vel obventionibus decimas ei ſolvere contradicens, in ſalutis ſuæ periculum detinere non veretur. Unde*)

CAP. XXIV.

Locator vel conductor poſſeſſionum tenentur ad decimas, niſi ſe immunes oſtendant.

Innocentius III. *Piſtorien. Epiſc.* (*an.* 1210.)

ANobis *c* tua fraternitas requiſivit: (*& infra. α*) Cum igitur quilibet decimas ſolvere teneatur, niſi a prœſtatione ipſarum ſpecialiter ſit exemptus: Fraternitati tuę taliter reſpondemus, quod a dantibus & recipientibus poſſeſſiones ad firmam, de fructibus quos percipiunt, decimæ ſunt ſolvendæ: Niſi ab eis oſtendatur, quare ab hujuſmodi ſint immunes.

(*α Utrum ab illis decimas exigere debeas, qui poſſeſſiones dant vel recipiunt ad firmam, cum alii ſe conentur per alios excuſare, quo minus cogantur ad decimas perſolvendas.*)

CAP. XXV.

Imperialis conceſſio ſub quacumque forma a ſolutione decimarum eximere non poteſt.

Idem *Vercellen. Epiſcopo.* (*an.* 1210.)

ITUa *d*: [*& infra.*] Porro cum Laicis nulla ſit de ſpiritualibus *e* concedendi, vel diſponendi facultas, Imperialis conceſſio quantumcunque generaliter fiat, neminem poteſt a ſolutione decimarum eximere, quæ divina conſtitutione debentur.

Decimæ novalium non pertinent ad Laicum, qui decimas habet in feudum. h. d.

---

a *vid. l. minime. & l. ſi de interpretatione. ff. de legibus.* b *c. 23. eod. tit. in 1. comp. quam ſit periculoſum detinere decimas, tradit Guid. Pap. dec. 283.* c *c. 29. eod. tit. in 1. comp.* d *in vulg. lib. legitur ita: Super decimis vero, &c. ſed in omnibus Cod. manuſcr. habetur, ut eſt impreſſum.* e *Cœleſtinus.* f *C. 5. eod. tit. in 2. comp.* g *prædictorum.* h *cap. 4. eod. tit. in 2. comp.*

a *Dictio*, ullas, *deeſt in omnibus antiquis codicibus.* b *C. 7. eod. tit. in 2. compilat. vid. Conc. Trid. Seſſ. 25. de reform. cap. 12. & Conc. Matiſ. II. c. 5. & B. Thom. 2. 2. q. 87. art. 2.* c *C. 1. eod. tit. in 3. comp. & de materia textus & gloſſ. vid. Covarruv. l. 1. var. reſ. c. 17. & Guid. Pap. dec. 266. & 284. Adde Sylveſtr. in ſumm. verb. decima. §. 5.* d *C. 4. eod. tit. in 4. comp. vid. Hoſt. & Oldrad. conſ. 109.* e *al. ſpiritualib. rebus.*

Nec occaſione *a* decimationis antiquæ (licet in feudum decimæ ſint conceſſæ) ſunt decimę novalium uſurpandę, cum in talibus non ſit extendenda licentia, ſed potius *b* reſtringenda.

CAP. XXVI.

Sine deductione ſeminis, & ſumptuum debent dominus & colonus decimam ſolvere, & non cui voluerint Eccleſiæ vel pauperibus, ſed Eccleſiæ cui debentur: nec ab hoc excuſantur propter malitiam Clericorum.

Idem *eidem.* (*an.* 1210. *Roma in Pedemontium.*)

TUa nobis Fraternitas intimavit *c*, quod quidam Laici decimas *d* Eccleſiis & Clericis tuis, perverſis machinationibus ſubtrahere moliuntur. Quidam enim ex eis ſemen & ſumptus, qui fiunt in agricultura, dicunt primitus deducendos, & de reſiduo impendendam decimam aſſeverant. Alii vero de portione fructuum, quam a colonis accipiunt, partem decimę ſeparantes, eam capellis aut aliis Clericis, aut etiam pauperibus conferunt, vel in uſus alios pro ſua voluntate convertunt. Nonnulli etiam vitam Clericorum tanquam abominabilem deteſtantes, decimas eis ob hoc ſubtrahere non verentur: (*& infra* α) Verum ſi ad Deum (a quo cuncta bona procedunt) aſſertores hujuſmodi debitum reſpectum haberent, jus Eccleſiaſticum diminuere non contenderent, nec decimas (quæ tributa ſunt egentium animarum) præſumerent detinere. Cum enim Deus *e*, cujus eſt terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & univerſi qui habitant in eo, deterioris conditionis eſſe non debeat, quam dominus temporalis, cujus ſtatutum de terris, quas exhibet aliis excolendas, non quidem deductis ſumptibus aut ſemine ſeparato, neceſſario cum integritate, perſolvitur: nimis profecto videtur iniquum, ſi decimæ, quas Deus in ſignum univerſalis dominii ſibi reddi præcipit, ſuas eſſe decimas & primitias aſſeverans, occaſione præmiſſa, vel excogitara magis fraude diminui valeant, cum Deo debita ſit ſolutio decimarum, in tantum, ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipſe pro ſuo cultu conceſſit, Laici ſi moniti reddere *f* noluerint, Eccleſiaſtica ſunt *g* diſtrictione *h* cogendi. Et cum de cunctis omnino proventibus decimæ ſint reddendæ, ſicut colonus de parte fructuum, quæ ſibi remaneat ratione culturæ: ſicut & Dominus de portione, quam percipit ratione terræ, decimam reddere ſine diminutione tenetur. Prætextu vero nequitiæ Clericorum, nequeunt eas (niſi quibus ex mandato divino debentur) pro ſuo arbitrio erogare: cum nulli ſit licitum aliena cuiquam concedere præter Domini voluntatem: [*& infra.* β] Quoniam igitur pati nolumus, ut Eccleſiarum & Clericorum jura præſumptione qualibet minuantur: mandamus, quatenus omnes qui ratione perſonarum, aut etiam prædiorum decimas Eccleſiis & Clericis tuæ dioceſis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas appellatione *i* remota compellas.

[α *Quidam inſuper aſſerentes ſe poſſeſſiones, & omnia jura ſua cum omni honore atque diſtrictu per imperialem conceſſionem adeptos, decimas ſub hujus generalitate detinere præſumunt: occaſione præterea veteris decimationis, quam aſſerunt ſibi conceſſam, aliqui decimas novalium ſibi non metuunt uſurpare.*]

[β *Quamquam per ſolicitudinem paſtoralis officii ſunt a ſua nequitia coercendi, & cum de cunctis omnino proventibus decimæ ſint reddendæ: ſicut colonus de parte fructuum, quæ ſibi remanet de ratione culturæ, ſic & dominus de portione, quam percepit de ratione terræ, decimam reddere ſine diminutione tenetur.*)

a *Vid. deciſ.* Capell. Toloſ. 440. b *vid. l. cum quidam. cum vulgat. ff. de liber. & poſthum.* c *c.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *In recent. impreſſis, decimas Eccleſiæ a Clericis tuis, &c. ſed nos ex antiq. exemplar. Greg. repoſuimus, ut eſt impreſſum, quam lectionem agnovit Hoſtienſ.* e *Pſal.* 23. f *ſolvere.* g *ſint.* h *vid. Conc. Trid. Seſſ.* 25. *de reform. c.* 12. *adde Conc. Matiſc.* 2. *c.* 5. *& Synodum Ticinenſem.* §. *in ſacris.* i *vid. hic Henricum Borch.*

CAP. XXVII.

Privilegium ſuper decimis non ſolvendis Eccleſiaſticæ perſonæ conceſſum novalia comprehendit. h. d. ſecundum intellectum qui placet Panorm.

Idem *Abbati ſanctæ a Columbæ Senonen.* (*an.* 1210.)

EX parte *b* tua: [*& infra.* α] Cum *igitur* tibi, quod majus eſt, ſit conceſſum, ut videlicet decimas de laboribus terræ paroeciarum tuarum cum integritate percipias, de novalibus eas exigere ſatis potes: quia ubi majus conceditur, minus conceſſum eſſe videtur.

(α *Fuit hoc propoſitum coram nobis, quod cum tibi de laboribus terræ paroeciarum tuarum Eccleſiis, ſicut aſſeris, ſit indultum decimas cum integritate percipere, dignaremur miſericorditer indulgere, ut de terris, quæ infra paroecias tuas noviter rediguntur ad culturam, de indulgentia noſtra exigendi decimas facultatem haberes.*)

CAP. XXVIII.

Negotiator de lucro decimam ſolvit deductis expenſis, quas facit de pecunia decimata: expenſæ vero, quæ fiunt pro habendis fructibus non deducuntur, & de fructibus ſolvitur decima, etiam non deductis expenſis factis pro re reſtauranda.

Idem *Helien. Epiſcopo.* (*an.* 1210.)

PAſtoralis *c officii:* (*& infra.* α) Explicari poſtulaſti, utrum quis poſſit de molendinis & piſcariis neceſſarias expenſas deducere, priuſquam ſolvat decimas ex eiſdem, ſicut eſt in negotiatione conceſſum: Ad quod reſpondemus, quod licet circa res acquiſitas, vel factas de pecunia decimata, cum ipſæ venduntur, credamus deducendas expenſas, & de reſiduo, quaſi de lucro decimas perſolvendas, ut ſi vendatur domus, ager, vinea, clibanus, molendinum, grex, aut quælibet merces: Expenſas tamen, quæ fiunt pro fructibus percipiendis, ex illis, de quibus fructus proveniunt, non credimus deducendas, etiamſi fuerint decimatæ: quoniam ſolva decima, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipſas expenſas. Fructus autem ipſos *d* alienari poſſe non credimus, niſi cum onere decimarum. Nec pro reſtaurando detrimento quarumlibet rerum, ex quibus decimæ perſolvuntur, credimus deducendas expenſas, de proventibus decimandis: quia penes dominum res permanent reſtauratæ: ut ſi pars aliqua moriatur armenti, dererioretur vinea, portio mercis depereat, vel totus clibanus deſtruatur.

CAP. XXIX.

Qui præſcribit decimam in aliena paroecia, ſi ibi inſurgunt novalia, ipſorum decimas non habebit.

Idem.

CUm *e* contingat interdum in tua dioeceſi: (*& infra.* α) Cum in quibuſdam paroeciis ad quaſdam Eccleſias vel perſonas Eccleſiaſticas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de novo fiant novalia in eiſdem, quæris a nobis, ad quam hujuſmodi novalium decima incipiat pertinere? Unde inquiſit. t. t. reſpond. quod cum perceptio decimarum ad paroeciales Eccleſias de jure communi pertineat, decimæ novalium, quæ fiunt in paroeciis eaundem, ad ipſas proculdubio pertinere noſcuntur, niſi ab his, qui alias percipiunt *f* decimas, rationabilis cauſa oſtendatur *g*, per quam appareat, novalium ad eos decimas pertinere.

a *Sanctæ Columbanæ. al. Sancti Columbani.* b *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. & faciunt tradita per Jaſ. in l.* 1. *de tranſact.* c *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Turrec. in c. revertimini.* 16. *q.* 1. d *illos.* e *c.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp. vid. Covarr. l.* 1. *var. reſol. c.* 17. *circa fin.* f *accipiunt.* g *vid. l. non omn. per Bart. ff. de legibus.*

(α *Præ-*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

(α *Præterea requisisti, cum aliqua prædia, de quibus Ecclesiis aut personis Ecclesiasticis decimæ solvebantur, ad fratres Cistercien. ordinis donationis vel emptionis, aut alio titulo devolvuntur, an iidem fratres de talibus prædiis ipsis Ecclesiis vel personis decimas solvere teneantur. Super quo tale damus responsum, quod cum prædictis fratribus a sed. Apost. sit indultum, ut de laboribus suis, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas nulli prorsus absolvere teneantur, de prædiis taliter acquisitis Ecclesiis vel personis Ecclesiasticis decimas solvere non teneantur, dummodo propriis manibus eorum aut sumptibus excolantur.*)

CAP. XXX.

Decima omnium fructuum prædii debetur ei, qui decimas ibi præscripsit, sed ad aliud prædium præscriptio non extenditur.

Idem Innocentius III. *Episcopo Beluacen.* (*an.* 1210.)

CUm in tua *a* diœcesi quædam monasteria & conventuales Ecclesiæ, in multis parœciis majores decimas percipiant & minutas, de quibusdam fructibus annuatim perceptis non fuerunt decimæ persolutæ: (& *infra.* α) Respondemus, quod si fructus prædicti de illa terra proveniunt, de qua monasteria vel conventuales Ecclesiæ, aliquos percipiebant ratione decimarum proventus: eis proculdubio decimæ fructuum debentur eorum, cum ipsis terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & non debeat una eademque Ecclesia *b* diverso jure censeri: alioquin parœcialibus Ecclesiis exolvantur, ad quas de jure communi spectat *c* perceptio decimarum.

(α *Quæsivisti per sed. Apost. edoceri, utrum decimæ fructuum prædictorum ad parœciales Ecclesias, quæ nec minores recipiunt, nec minutas, an ad monasteria & illas conventuales, quæ decimas alias percipiunt ab antiquo, debeant pertinere.*)

CAP. XXXI.

Laici Ecclesias vel decimas donare non possunt, etiamsi sunt Reges: nec ex eorum titulo præstatur causa præscribendi.

Idem *Vesprimen.* d *Episcopo.* (*an.* 1210.) *in Hungariam.*)

DUdum *e* adversus fratres Hierosolymitanos Hospitalis sancti Stephani, te proponente in nostra præsentia quæstionem, quod ipsi decimas de laboribus rusticorum suorum Vesprimen. Ecclesiæ debitas non permitterent tibi solvi. [& *infra.* α] Comparentibus igitur te ac ipsis statuto termino coram nobis, G. Presbyterum Cardin. tibi & eis concessimus auditorem, coram quo decimas terrarum, quæ per rusticos *f* Hospitalis Vesprimen. diœc. excoluntur, & de Chirographa *g*, & de Novacularia Ecclesias, quæ per ipsos Hospitalarios detinentur, intentione tua de jure communi fundata, petisti. Prior autem Hospitalis in prædictis decimis & Ecclesiis præscriptionem allegans, proposuit se non teneri tibi super his respondere: quod cum per auditorem ad nostram audientiam pervenisset, mandavimus, quod idem Prior præscriptionis titulum, quem allegavit, probaret, qui B. Regis ac Reginæ Hungariæ privilegia exhibuit, qui Ecclesiam sancti Stephani, ad quam dictæ Ecclesiæ cum eisdem decimis pertinebant, in perpetuam eleemosynam hospitali donationis titulo concesserunt, confirmationis Clementis Papæ præd. nost. scriptum exhibens, per quod probare volebat, concessionem prædictam plenum habere vigorem: (&*infr.* β) Cæterum ex parte tua fuit propositum, quod in decimis & Ecclesiis a Rege & Regina donatis, præscriptionem non poterat opponere pars adversa, quæ nec a donatione ipsorum initium habere poterat, nec a confirmatione præfata tantum effluxit temporis, quod possit præscriptio confirmari, & sic donationis Regis & Reginæ allegatus titulus nullus erat, cum sacrilegi crimen incurrat, qui Ecclesias vel Ecclesiasticum aliquid *a* de manu receperit *b* laicali: (& *infra.* γ) Nos igitur cum donatores prædicti conferre non potuerint aliis, quæ ipsi de jure non poterant possidere, & per confirmationem prædicti Clementis super Ecclesia sancti S. hospitali cum decimis & aliis pertinentibus ad se *c* factam, etiamsi authenticum *d* appareret, juri episcopali nullatenus derogetur: sententialiter prohibemus, ne fratres hospitalis præsumant ulterius impedire, quo minus decimas percipias memoratas, & pacifice possideas in futurum.

(α *Eos citavimus, præfigentes eis terminum Concilium generale, quo cum instrumentis & rationibus suis nostro se conspectui præsentarent, tibi respondere parati.*)

(β *Et asserens nihilominus ipsam a fel. record. Lucio PP. præd. nost. postmodum confirmatam.*)

(γ *Unde si contingat Laicum in donatione Ecclesiæ talibus verbis uti, Do tibi Ecclesiam talem: nihil aliud concedere intelligitur, nisi jus patronatus tantum quod habet in ipsa, prout in constitutione a nobis edita continetur expresse. Contra confirmationem autem fuit hoc modo responsum, quod confuse ipsa Ecclesia S. Stephani cum omnibus decimis & Ecclesiis, & aliis, quæ ad eandem pertinent, confirmetur, jus episcopale non tollitur, cum de illo nil exprimatur ibidem, sed tantum debita decimarum portio in parochia S. Stephani collatorum, secundum terræ consuetudinem eisdem Hospitalariis reservetur. Præsertim cum petitæ decimæ a te in parochia S. Stephani non consistant, quod de plano confessa est pars adversa. Contra vero fuit a parte altera replicatum, quod cum spatio XXX. annorum tacueris, juri tuo tacite renunciasse videris, sed hoc pars tua visa est repellere, allegando quod XXX. annorum taciturnitas non in jure communi, sed in privilegiis noscitur obtinere: unde jure communi quod habet Episcopus in decimis vel Ecclesiis suæ diœces. non nisi XL. annorum taciturnitate privatur.*)

CAP. XXXII.

Domini prædiorum cogi possunt, ut prædia dent colenda talibus, a quibus sine contradictione Ecclesia possit decimas consequi. h. d. usque ad §. illæ.

Idem *in Concilio generali.* e (*an.* 1216.)

IN aliquibus regionibus *f* quædam permistæ sunt gentes, quæ secundum suos ritus decimas de more non solvunt, quamvis censeantur nomine Christiano: his nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes Ecclesias, majores inde reditus assequantur. Volentes igitur super his Ecclesiarum indemnitatibus providere, statuimus, ut ipsi domini *g* talibus personis, & taliter sua prædia excolenda committant, absque contradictione Ecclesiis decimas cum integritate persolvant, & ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur.

Iste §. *propter sui brevitatem non summatur.*

Illæ quippe decimæ necessario solvendæ sunt, quæ debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbata.

CAP. XXXIII.

Prius solvendæ sunt decimæ, quam census seu tributas & si prius illa solvuntur, postea decimari debent.

a C. 2. *eod. tit. in* 4. *comp. An minutæ decimæ necessario solvi debeant? B. Thom.* 2. 2. *q.* 87. *art.* 2. *ad* 3. *arg.* b *al. ita: una eademque res, &c.* c *pertinet.* d *Vesprimien. al. Vespertinien.* e c. 3. *eod. tit. in* 4. *comp. vid. Oldrad. cons.* 1. *vid. Covarr. l.* 1. *var. res. c.* 17. f *In omnibus manuscr. ita: quæ per rusticos in Vesprimensi diœcesi excolun-*
r g *Chiropha. al. Curge. al. Sirogan. al. Cirogra.*

a *aliquod.* b *reciperet.* c *a se, in recentioribus, sed in antiq. ad se, habetur: id est, ad Ecclesiam S. Stephani.* d *authentica, in recentibus: sed in antiquis authenticum legitur.* e *Innoc. III. in Conc. gener. Lat. cap.* 53. f C. 5. *eod. tit. in* 4. *comp.* g *In Cod. Barb. ita: ut ipsi domini de cætero, talibus, &c.*

Idem Innocentius III. *in eodem.* a (*an.* 1216.)

CUm non fit in homine, quid *b* ſemen ſerenti reſpondeat, quoniam juxta verbum Apoſtoli: *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*: ipſum quidem de *c* mortificato ſemine plurimum fructum affert, nimis avare quidam in decimis defraudare nituntur, cenſus & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitus deducentes. Cum autem in ſignum univerſalis dominii, quaſi quodam titulo ſpeciali, ſibi Dominus decimas reſervaverit: nos & Eccleſiarum diſpendiis & animarum periculis obviare volentes, ſtatuimus, ut in prærogativam dominii generalis exactionem tributorum & cenſuum præcedat ſolutio decimarum, vel ſaltem hi, ad quod cenſus, vel tributa indecimata pervenerint (quoniam res cum onere ſuo tranſit) ea per cenſuram Eccleſiaſt. decimare cogantur Eccleſiis, quibus de jure debentur.

CAP. XXXIV.

Ciſtercienſes, Templarii & Hoſpitalarii de fructibus poſſeſſionum, quas acquiſierunt poſt Concilium generale, de quo hic, decimas ſolvere tenentur, ſi de illis poſſeſſionibus prius ſolvebantur decimæ.

Idem *in eodem* (*Conc. gener.*) d

NUper Abbates *e* Ciſtercien. ordinis in generali Concilio *f* congregati, ad commonitionem noſtram provide ſtatuerunt, ne de cætero fratres ipſius ordinis emant poſſeſſiones, de quibus decimæ debeantur Eccleſiis, niſi forte pro monaſteriis noviter fundandis. Et ſi tales poſſeſſiones eis fuerint pia fidelium devotione collatæ, aut emptæ pro monaſteriis de novo fundandis, committantur aliis excolendæ, a quibus Eccleſiis decimæ perſolvantur. Ne occaſione privilegiorum ſuorum Eccleſiæ ulterius prægraventur, decernimus, ut de alienis terris, & amodo acquirendis, etiamſi eas propriis manibus aut ſumptibus excolunt, decimas perſolvant Eccleſiis, quibus ratione prædiorum antea ſolvebantur, niſi cum ipſis Eccleſiis aliter duxerint componendum. Et hoc ipſum ad alios regulares, qui gaudent ſimilibus privilegiis, extendi volumus & mandamus: ut Eccleſiarum Prælati promptiores & efficaciores exiſtant ad exhibendam eis de ſuis malefactoribus juſtitiæ complementum, eorumque privilegia diligentius & perfectius ſtudeant obſervare.

CAP. XXXV.

Breve eſt, & ideo non ſummatur.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

INterdicimus univerſis perſonis Eccleſiaſticis, ut decimas detentas a Laicis ad alienas Eccleſias pertinentes in pignus recipere ab eiſdem Laicis non præſumant.

TITULUS XXXI.

DE REGULARIBUS *g*, ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

CAP. I.

Non poteſt quis ad religionem admitti niſi volens, & in ætate idoneus.

Ex Concilio Moguntino.

NUllus tondeatur *h*, niſi in legitima ætate & ſpontanea voluntate.

a C. 54. & c. 6. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *quod* 1. *Corinth.* 3. c *Hanc periodum ex antiquis reſtituimus, ut eſt impreſſa: nam in vulgatis perperam legebatur. Joan.* 12. d C. 55. e *Cap.* 7. *eod. tit. in* 4. *comp.* f *Pro voce*, concilio, *quæ eſt in antiq. omnib. Cod. in antiqua comp. ponitur capitulo, quod non eſt ineptum: nam generales Monachorum conventus Capitula vulgo dicuntur.* g *de materia hujus tit. vid. Concil. Trident. Seſſ.* 25. *tit. de regularib.* h *vid. B. Thom.* 2. 2. *qu.* 189. *art.* 5. & *Conc. Trid. infra citatum.*

CAP. II.

Impubes monaſterium ingreſſus, poſt annum a parentibus revocari non poteſt. h. d. *primo. Pubes per vim ingreſſus, poſt annum exire, vel a parentibus revocari non poteſt.* h. d. ſecundo. Abbas Siculus.

Ex eodem.

SI quis *a* ante annos legitimos tonſuratus eſt ſine conſenſu parentum ſuorum, ſi parentes ipſius intra annum non reclamaverint ad Principem, aut ad proprium Epiſcopum, vel ad miſſum dominicum, in clericatu permaneat. Si vero poſt legitimos annos, per vim *b* Clericus factus eſt, & nec ipſe, nec parentes ejus intra annum ad memoratas perſonas reclamaverint, in clericatu permaneat, ſicut is, de quo ſuperius dictum eſt.

CAP. III.

Clericus ſecularis utens habitu & nomine monachali, cogitur ut fiat Monachus, vel ab hoc deſiſtat.

Ex Concilio Toletano.

UT Clerici, qui ſe fingunt habitu & nomine Monachos, & non ſunt, corrigantur: ut *c* veri Monachi ſint, vel *d* veri Clerici.

CAP. IV.

Novitia, quæ ſponte ſe ingerit actibus Profeſſarum, per hoc cenſetur Profeſſa. h. d. & eſt caſus multum notabilis.

Ex Concilio Arelaten. *e*

VIdua ſi ſponte velum converſationis, quamvis non ſacrum ſibi, impoſuerit, & Eccleſia inter velatas oblationem Dei obtulerit, velit nolit ſanctimoniæ habitum ulterius debet habere: Licet ſacramento firmare velit, eo tenore velamen ſibi impoſuiſſe, ut deponere poſſet.

CAP. V.

Monachus temere ad aliud monaſterium tranſire, vel peculium habere non poteſt.

Gregorius *Anthemio Subdiacono.* (*an.* 600.)

JOannes frater: [*& infra.*] Præſenti juſſione *tibi* mandamus, ut ne quem Monachum de monaſterio in monaſterium temere migrare liceat, nec eorum aliquem peculiare quicquam habere. Sed ſi hoc præſumpſerit, monaſterio, in quo ab initio converſatus eſt, ſub Abbatis ſui regula competenti coercitione reddatur.

CAP. VI.

Ubi eſt dura congregatio vel religio, requiritur in profitente plena pubertas, ſcilicet tempus 18. *annorum.* h. d. habito reſpectu ad mentem literæ. Et eſt textus ſingularis.

Ex regiſtro Gregorii. *f* (*an.* 600.)

QUia in inſulis dura eſt congregatio Monachorum, pueros in eorum monaſteriis ante 18. annum ſuſcipi prohibemus.

CAP. VII.

Si Ciſtercienſis ſine licentia ſui Abbatis ad aliud monaſterium tranſit, ad proprium monaſterium regredi cogitur.

Alexander III. *Archiepiſcopis & aliis Eccleſiarum Prælatis, per Galliam* g *conſtitutis.* (*an.* 1170.)

NOn eſt vobis dubium: [*& infra.* α] Univerſitati veſtræ mandamus, quatenus Monachos, vel Converſos Ciſtercien. ordinis, poſt profeſſionem ſine licentia Abbatum ſuorum, per Epiſcopatus veſtros recipi nullatenus permittatis. Et ſi qui ex eis, ſine licentia Abbatum ſuorum, de monaſterio exire præſumpſerint, & commoniti celeriter non redierint, eos regredi compellatis.

a *Burch. l.* 8. *Decr. c.* 3. *Ivo p.* 7. *c.* 26. b *Vide Conc. Trid. Seſſ.* 25. *tit. de regul. c.* 19. c *aut.* d *aut.* e *al. Aurelian. ſed habetur in Conc. Tribur. c.* 25. *refert Burch. l.* 8. *c.* 36. *Ivo p.* 7. *c.* 55. & *c.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. quib. locis aliis Conciliis tribuitur, ſed fortaſſis non recte.* f *l.* 1. *epiſt.* 48. *ad Anthemium, ut refert. Grat.* 20. *q.* 1. *c. quia autem. & c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compilat.* g *in Gallia.*

(α *Aut*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

(α *Aut incertum quomodo fratres religiosi Cistercien. ordinis ea religione permaneant, & virtute, quod ex institutione primum prædecessorum nostrorum hi, qui in eorum monasteriis professionem faciunt, sine Abbatis sui licentia prohibentur de claustro discedere, & discedentes in aliis monasteriis recipi. Inde est quod nos tandem constitutionem, non solum amicam religioni, sed etiam consonam rationi solicite conservare volentes.*)

CAP. VIII.

Professio facta ante XIV. annum non obligat: post XIV. vero si fit per susceptionem habitus Professorum, etiam non obligat, nisi detur perseverentia tridui.

Idem *Magistro F. Civitaten.* a *Canonico.* (*an.* 1170. *in Hispaniam.*)

AD nostram noveris *b* audientiam perveniſſe, quod Eremitæ de Montefolio quoſdam pueros ſeduxerunt, in tantum quod quidam ſuaſionibus eorum aſſenſum præbentes, ſtatim religionis habitum in ipſorum monaſteriis ſuſceperunt: quorum unus T. nomine ſtatim pœnituit, quod habitum induiſſet: [*& infra.* α] Quocirca mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quod præfatus T. ante conſummationem XIV. anni ſuſceptum habitum depoſuerit, aut ſi poſt XIV. annum habitum ipſum ſine probatione, ſuſceperit, & intra triduum depoſuerit, eum ab impetitione prædictorum Eremitarum denuncies abſolutum: & eam, quam, poſtquam exivit, juravit accipere in uxorem, libere poſſe traducere, ſi alia *c* cauſa rationabilis non obſiſtat. *d*

(α *Id quod fecerat, ſuis parentibus intimavit, qui ad locum ipſum mora poſtpoſita accedentes, eum inde traxerunt, & cum non ſtetiſſet ibi niſi per unam noctem tantummodo, ſicut accepimus, præfati Eremitæ & quidam alii non permittunt eum quandam puellam ducere in uxorem, quam ipſe juravit in uxorem ducere, & ſicut dicitur, deſponſavit.*)

CAP. IX.

Qui recipit habitum Profeſſorum, ubi diſtincti ſunt habitus, compellitur ibi vel alibi eſſe religioſus: ſed ſi recipit habitum novitiorum, poteſt ad ſeculum redire.

Idem *Elienſi Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

SUper eo *e* quod quæſitum fuit de Clericis, qui religionis habitum ſuſceperunt, & ante profeſſionem ad priorem ſtatum ſunt reverſi: Reſpondemus, quod ſi auſteritatem religionis, ad quam migraſſe noſcuntur, ſervare noluerint, ad minorem religionem ſunt cogendi tranſire: nec amplius in Eccleſiis ſecularibus debent aſſumi: ne contra votum, quod Domino fecerunt, venire probentur. Verum ſi ante ſuſceptum hujuſmodi habitum in probatione poſiti recedere voluerint, ſecundum regulam beati Benedicti non videntur prohiberi ad priorem ſtatum redire, quæ videtur præcipere, ut in eadem veſte, in qua veniunt, revertantur.

CAPUT X.

Canonicus regularis poteſt effici Monachus, ſi religio, ad quam tranſit, eſt ſtrictior ſua: alias ſecus.

Idem *Ambianen. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

SAne de Canonico *f*, qui in Eccleſia Aromaten. profeſſionem fecerat, & fugerat ab eadem, in Monachum a quodam Abbate recepto: Id tuæ fraternitati ſignificamus, quod ſi locus, ubi nunc permanet, majoris religionis, quam Eccleſia Aromaten. exiſtat *g*, ipſum in eodem loco cum pura conſcientia remanere permittas, alioquin eum ad priorem Eccleſiam redire compellas.

a *Civitanen. alias deſideratur inſcriptio in Codic. Barbat. & aliis.* b *Poſt Conc. Lat. p.* 21. *c.* 1. *& c.* 8. *eod. tit. in* 1. *compilat.* c *aliqua.* d *obſtat.* e C. 9. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lateran. ſub Alex.* III. *p.* 21. *c.* 2. f C. 10. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. Lat. p.* 50. *c.* 29. g *exiſtit.*

CAP. XI.

Minor XIV. annis, profitendo non obligatur religioni, niſi factus major ratum habuerit.

Idem *Beluacen. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

SIgnificatum eſt *a* nobis: (*& infra.* α) Mandamus quatenus ſi inveneris, quod G. non fuiſſet a parentibus oblatus, & intra XIV. annum facti voti pœnitens, a religione receſſerit, ab illo voto profeſſionis, quod fecit, denuncies abſolutum. Si autem a parentibus fuerit oblatus ſeu XIV. annum compleverit, cum religionem intravit, ſeu poſt decimum quartum annum profeſſionem a ſe prius factam, ratam habuerit: eum ad eandem vel ad aliam religionem tranſire compellas.

(α *Et pro certo monſtratum, quod G. nondum incipiens eſſe XIV. annorum, timore magiſtri, qui eum literis erudiebat, habitum religionis apud Eccleſiam de Roſſon ſuſcepit, & inde ſicut puer infra annum receſſit, & per ſeculi vanitatem jam ſex annis, & eo amplius vagabundus diſcurrit. Unde quoniam hujus rei veritas nobis non conſtat, f. r. per Apoſt. ſed. præ.*)

CAP. XII.

Si filia minor XII. annis a parentibus monaſterio tradita, major facta ſponte veletur, ad ſeculum redire non poteſt.

Clemens III. (*an.* 1160.)

CUm *b* virum: [*& infra.* α] Utrum ea, quæ intra diſcretionis annos a parentibus monaſterio tradita, habitum religionis induens, benedictionem accepit, & exiens poſtmodum ſe cuidam militi copulavit, ad monaſterium redire cogatur? Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod cum juxta Concilii Toletani *c* cenſuram, Monachum aut paterna devotio, aut propria profeſſio faciat, quicquid horum fuerit allegatum *d*, tenebit, revertendi ad ſeculum aditu penitus interdicto. Non enim videtur illa monaſticæ profeſſionis a ſe poſſe jugum excutere, cum eam non conſtet evidenter contradixiſſe, cum benedictionem accepit, quam non niſi in ætate diſcretionis recipiunt, quæ velantur, præſertim ſi ratihabitione ſecuta *e* (etſi eam quandoque contradixiſſe conſtiterit) quod ante geſtum fuerat, roboratur. Nec obloquitur, quod de præd. noſt. Leonis Papæ conſtitutione per contrarium ſenſum ſumitur *f*, ut puellæ, quæ coactæ parentum imperio virginitatis habitum ſuſceperunt *g*, ipſum poſſint ſine prævaricatione deſerere: cum de ea recte *h* poſſit intelligi, quæ in ætate nubili noſcitur conſtituta, tunc enim quia liberum habet arbitrium, in electione propoſiti ſequi parentum non cogitur voluntatem.

(α *Te prudentem noverimus & diſcretum, & ſi in aliquibus dubitas, conſilium a nobis ſolicitudine paſtorali requiris, & tibi de jure canonico quod poſſumus reſpondemus, & prudentiam tuam dignis in Domino laudibus commendamus. Curaſti ſiquidem tua nobis inſinuatione proponere.*)

CAP. XIII.

Valet profeſſio facta ſine ſuſceptione habitus religionis.

Idem. (*an. eod.*)

PORrectum *i* nobis ex parte tua petitorium continebat, quod I. Canonicus Archerontinus infirmitate gravatus, votum ut fieret Monachus, ſe aſſerit emiſiſſe: unde metuens, ne voto decederet non completo, junctis manibus tibi ſe reddidit in Monachum, & in fratrem: [*& infra.* α] Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod

a C. 11. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. Later. par.* 50. *c.* 10. b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *id eſt, Conc. Toletan. IV. c.* 48. d *alligatum, legitur in Cone. & in omnibus manuſcript. quam lectionem hic etiam agnovit Hoſtienſis in Cod. Barbat. periodus punctis ita diſtinguitur, quicquid horum fuerit allegatum, tenebit? quod exponit Hoſtienſis.* e *ſequenti.* f *aſſumitur.* g *receperunt.* h *Dictio, recte, deeſt in vetuſtioribus.* i *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.*

cum Monachum non faciat habitus, ſed profeſſio regularis, ex quo a convertendo votum emittitur, & recipitur ab Abbate, talis ut fiat Monachus, & reddat Domino, quæ promiſit, erit utique compellendus.

(α *Alii quoque in tua abſentia in Sacerdotum manibus Monachos ſe fieri devoventes, jam facti, ad vomitum redierunt, & cum familiares monaſterii tui antea extitiſſent, pro eo quod non ſunt ad familiaritatem antiquam admiſſi, adverſarii facti ſunt, pro amicis. Utrum ergo eorum talium factum diſſimulare valeas, ne fiant deteriores, an ſint ad promiſſa ſolvenda compellendi, per nos poſtulas edoceri. Nos igitur.*)

CAP. XIV.

Si pater ſe cum bonis ſuis & filio impubere obtulit monaſterio, filius factus major exire poteſt religionem & legitimam a monaſterio petere.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195.)

CUm *a* ſimus: (*& infra.*) Sane noſtris auribus eſt relatum, quod cum B. miles, ſe cum filio ſuo diſcretionis annos nullatenus attingente, ad quoddam monaſterium cum bonis ſuis etiam contuliſſet, dictum filium ſuum fecit habitum ſuſcipere monachalem: (*& infra.* α) Diſcretioni tuæ taliter reſpond. quod ſi dictus puer ad annos diſcretionis pervenerit, & habitum retinere noluerit monachalem, ſi ad hoc induci nequiverit, non eſt *b* ullatenus compellendus: quia tunc liberum ſibi erit eum dimittere, & bona paterna, quæ ipſi ex ſucceſſione proveniunt, poſtulare.

(α *Cumque ipſi puero diſciplina monaſterii propter aſperitatem regulæ diſpliceret, & infra ſpatium X. hebdomadarum a monaſterio & habitu taliter ſuſcepto reſiliens bona patris ab Abbatia illa cœpit cum inſtantia poſtulare, & cum ſuper hoc ad diœceſ. Epiſcopum quæſtio lata faiſſet, & coram eo aliquandiu diſceptatum: quia plerique diſſentire de rigore canonum videbantur, ſi conſanguinei pueri prædicti poſſent teſtibus comprobare, illum quando fuit oblatus infra annos diſcretionis exiſtere, ipſum tali voto nullatenus obligari: dictus Abbas ad Maguntinæ ſedis audientiam appellavit, & quidam ex conſanguineis ejuſdem pueri ad Romanam Eccleſiam appellationem, ſicut ex literis Augen. Epiſcopi comperimus, tranſtulerunt. Ideoque*)

CAP. XV.

Furioſus profitendo non obligatur, niſi factus ſanæ mentis ratum habuerit.

Innocentius III. *Epiſcopo & Capit. Targilen.* c (*an.* 1212.)

SIcut *d* tenor literarum: [*& infra.* α] Conſultationi veſtræ taliter reſpond. quod licet iſta duo inter ſe repugnantia videantur, ut quiſquam ſcilicet ſit extra ſe poſitus, & de præſenti vita deſperet: ſi tamen eo tempore, quo P. Sacerdos lator præſentium poſitus extra mentem *e* aſſeritur, indutus fuit habitu monachali, cum alienatus non ſentiat, ac per hoc non valeat conſentire, eum denuncietis ab obſervatione monaſtici ordinis abſolutum, niſi poſtquam mentis ſuæ factus eſt compos, ſpontanea voluntate profeſſionem fecerit monachalem.

(α *Veſtrarum nobis aperit, cum P. lator præſentium in ſacerdotali eſſet officio conſtitutus, & tanta rerum temporalium indigentia laboraret, quod nec ſibi, nec ſuis progenitoribus, ſeu fratribus in neceſſitatibus propriis poſſet aliquatenus providere: proprii corporis laboribus & maris periculis multis ſe non dubitavit exponere, ut de ſuo labore & acquiſitione honeſta ſuam & ſuorum poſſet indigentiam relevare. Contigit autem poſt hoc, quod ipſe longe a civitate conſiſtens tam gravi cœpit ægritudine laborare, quod extra ſe poſitis deſperaret de vita præſenti, & dum in tali eſſet articulo conſtitutus, a quodam ſimplici Monacho indutus fuerit habitu monachali, & ad monaſterium deportatus. Deinde paucis diebus elapſis, cum jam in principio eſſet ſuæ convaleſcentiæ, depoſuit habitum, & de licentia ejuſdem loci Abbatis monaſterium dereliquit, & cupiens progenitorum ſuorum indigentiis providere, a nobis ſuppliciter poſtulavit, ut poſſit ſicut prius in ſacerdotali officio miniſtrare, & vobiſcum pariter converſari. Quid autem ſuper his vobis fuerit faciendum, ſacro Apoſtolicæ ſedis oraculo humiliter edoceri petiſtis. Nos igitur*)

CAP. XVI.

Profeſſio nec fieri, nec recipi debet intra tempus probationis, ſed facta & recepta tenet. hoc dicit, & eſt caſus notabilis, & quotidie allegatur.

Idem *Piſano Archiepiſcopo.* (*an.* 1212.)

AD Apoſtolicam ſedem *a*: (*& infra.* α) Cum Monachum fieri ante unius anni probationem regularis inſtitutio interdicat: (*& infra.* β) Quæſtionibus tuis taliter reſpondemus, quod licet tempus probationis a ſanctis Patribus ſit indultum, non ſolum in favorem converſi, ſed etiam monaſterii, ut & ille aſperitates illius, & illud mores illius valeat experiri: (quod utrunque diligenter eſt obſervandum, præſertim cum ab utroque de reliquo facta *b* certa notitia non habetur:) ſi tamen ante tempus probationis regulariter præfinitum, is, qui converti deſiderat, habitum recipit, & profeſſionem emittit, Abbate per ſe, vel per alium profeſſionem recipiente monaſticam, & monachalem habitum concedente, uterque renunciare videtur ei, quod pro ſe noſcitur introductum: ideoque obligatur *c* per profeſſionem emiſſam pariter & acceptam ad obſervantiam regularem, & vere Monachus eſt cenſendus: quia multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent roboris *d* firmitatem. Prohibendum eſt autem *e* Abbatibus, ne paſſim ante tempus probationis quoslibet ad profeſſionem recipiant: & ſi contra formam præſcriptam quoslibet indiſcrete receperint, animadverſione ſunt debita corrigendi: cum in ſubſidium fragilitatis humanæ ſpatium probationis ſit regulariter inſtitutum.

(α *Quæ diſponente Domino cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra, ſuper diverſis articulis quæſtiones dubiæ referuntur, ut quod ab ea fuerit ſuper earum ſolutione reſponſum, indubitanter ab omnibus teneatur. Ex parte ſiquidem tuam tales nuper ſuſcepimus quæſtiones, quod*)

(β *Monachi & Moniales in tua diœceſi conſtituti, tam Clericos quam Laicos utriuſque ſexus, ſanos pariter & firmos, religionis habitum volentes aſſumere, nutu etiam aliquo profitentes, interdum abſque omni profeſſione recipiunt, quandoque profeſſionem illico facientes. Unde multa mala cognoſcuntur ſæpius provenire, cum infirmi ad monaſterium jam translati, & emiſſa profeſſione poſtquam de infirmitatibus cavaluerunt, habitum religionis abjiciant, & ad propria revertantur. Contingit etiam tales in propriis domibus remanere, cum Monachi per eos dum vivunt, nolunt ſua monaſteria prægravari: ſani facti etiam ſic ſine probatione recepti retro aſpicientes, matrimonia contrahunt relicto habitu regulari: de quibus ſi habitum religionis aſſumunt, ante unius anni probationem vel temporis competentis utrum facta profeſſione a talibus vel omiſſa Monachi debeant reputari, & ſi conjugatus converti deſiderans recipiendus ſit in Monachum, niſi uxor perpetuam continentiam repromittat, certificari a ſede Apoſt. poſtulaſti. Nos igitur.*)

---

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *al. ita: non eſt ad hoc ullatenus, &c.* c *Gargilen. al. Turgin. al. Argin.* d C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp. ubi eſt integra clauſula. vid. Barb. conſil.* 60. e *alias ita: poſitus extra mentem, ut aſſeritur.*

a C. 2. *eod. tit. in* 3. *compil. ubi eſt integra clauſula. vid. Concilium Tridentinum Seſſ.* 28. *titul. de regul. cap.* 15. *ex quo ceſſant dubia text. & gloſſ.* b *Dictio*, facta, *deeſt in omnibus antiquis exemplaribus.* c *Concil. Trident. Seſſ.* 21. *titul. de regul. cap.* 15. *oppoſitum definivit.* d *Dictio*, roboris, *deeſt in antiquis, ſed ab aliis additur.* e *item deeſt dictio*, autem, *quam habet Cod. Barb.*

CAP.

CAP. XVII.

Qui professionem fecit, licet in claustro nunquam permanserit, sed in seculo, & suis bonis usus fuerit, ad observantiam regularem compellitur.

Idem Innocentius III. *Aconen. Episc.* a (*an.* 1212. *in Bithyniam.*)

SIcut nobis fuit *b* propositum, quidam Clericus, cum ægritudine nimia laboraret, quasi de morte securus, & de recuperanda sanitate *c* desperans, habitum Canonicorum regularium petiit & accepit, sed nec ad Ecclesiam transiit, nec bonis suis uti cessavit, videntibus & scientibus Episcopo & Canonicis Ecclesiæ Nazaren. *d* a quibus habitum susceperat regularem: [*& infra.* α] Fraternitati tuæ taliter respondemus, quod si regularem habitum se postulante suscepit, & ad observationem religionis canonicæ suæ se professione ligavit: ad resumendum habitum Ecclesiastica est districtione cogendus, cum quod tanto tempore extra canonicam mansit *e*, non in excusationem ejus, sed in majoris transgressionis augmentum merito valeat allegari.

(α *Tu, licet eo tempore, quo habitum susceperat in Ecclesia Nazarena, prioris solicitudinem exercere, immemor eorum, quæ facta fuerant, in Achonen. Ecclesia eum in Canonicum suscepisti. Quia vero, quid super hoc facere debeas, per nostras literas postulas edoceri.*)

CAP. XVIII.

Potest religiosus zelo sanctioris vitæ ad religionem transire strictiorem petita prius licentia Prælati sui, licet non obtenta, etiam si primum monasterium sit privilegiatum, quod de illo ad aliud etiam arctius transiri non possit. h. d. Et est casus notabilis & quotidie allegatur.

Idem *Priori & Conventui Dimolienſi.* f (*an.* 1212. *in Angliam.*)

LIcet quibusdam *g* Monachis & Canonicis, nec non Hospitalariis & Templariis a sede Apostolica sit indultum, ne postquam aliquis professus fuerit apud eos, ad alium locum possit ipsis invitis arctioris etiam religionis obtentu transire, ut unusquisque secundum * Apostolum in ea vocatione permaneat, in qua dignoscitur esse vocatus: Quia tamen ubi Spiritus Dei est, ibi libertas: & qui Dei Spiritu aguntur, non sunt sub lege, quia lex non est posita *h* justo: ea tatione videtur hoc illis fuisse concessum, ne quis ex temeritate vel levitate, in jacturam vel injuriam sui ordinis, sub prætextu majoris religionis ad alium ordinem transvolaret, sicut frequenter a multis constat esse præsumptum: non quidem ut ei transeundi licentia denegetur, qui eam cum humilitate ac puritate duxerit postulandam, ut non ficte, sed vere ad frugem melioris vitæ valeat transmigrare. Talis ergo postquam a Prælato suo transeundi licentiam postulaverit, ex lege privata (quæ publicæ legi præjudicat) absolutus, libere potest sanctioris vitæ propositum adimplere, non obstante proterva indiscreti contradictione Prælati: quia privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate: cum etiam Romanus Pontifex, qui supremam in Ecclesia obtinet potestatem, Archiepiscopis & Episcopis *i* cedendi licentiam ex justa causa petentibus, sine difficultate concedat. Quocirca noverint universi, quibus hujusmodi privilegium est concessum, se ad concedendam licentiam transeundi taliter postulantibus de jure teneri: quia sicut subditus a Prælato cum humilitate & puritate debet transeundi licentiam postulare, ne bonum obedientiæ contemnere videatur: sic profecto Prælatus subdito sine difficultate & pravitate qualibet, debet transeundi licentiam indulgere, ne videatur propositum impedire divinitus inspiratum. Si vero probabiliter dubitetur, utrum quis velit ad ordinem arctiorem aut laxiorem ex charitate, an ex temeritate transire, superioris est judicium requirendum: ne forte Angelus Sathanæ in lucis Angelum se transformet. Illa semper regula inviolabiliter observata, ut nullus absque licentia Rom. Pont. præsumat occasione quacunque deserere Præsulatum: quoniam sicut majus bonum minori bono præponitur: ita communis utilitas speciali utilitati præfertur *a*. Et in hoc casu recte præponitur doctrina silentio, solicitudo contemplationi, & labor quieti. Ad quod utique designandum unigenitus Dei filius Jesus Christus non de Rachele secundum carnem natus est, sed de Lia: nec legitur eum in domum suam Maria recepisse, sed Martha. Unde quando potest Episcopus præesse pariter & prodesse, non debet cedendi licentiam postulare, aut etiam obtinere. Cum ergo R. Monachus vester ad fratres Cistercienſis ordinis transmigraverit, non ut ordini vestro aliquatenus derogaret, sed ut apud eos vitam duceret arctiorem: mandamus, quatenus super eo, quod de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta fecisse dignoscitur, eum nullatenus molestetis: quia charitas est fons proprius, cui non communicat alienus.

CAP. XIX.

Conjuges religionem profitendo ab invicem divertere possunt, aliter si se abjurant, & non continent, illicitum est juramentum.

Idem *Præposito, & Decano, & Scholastico, Demeren.* b *Colon. diœcesis.* (*an.* 1212.)

VEniens c ad Apostolicam sedem G. mulier simplici nobis insinuatione monstravit, quod cum matrimonium cum E. in facie Ecclesiæ contraxisset, & diutius cohabitasset eidem, orta est dissensio inter ipsos: in tantum, ut quod deinceps *d* alter non requireret alterum, uterque corporaliter præstitit juramentum; hanc vir ipse divortii causam assignans, quod quandam ipsius mulieris amitam cognovisset, antequam eam duceret in uxorem: quod licet assererent quamplurimi, non fuit super hoc Ecclesiæ facta fides. Cum autem postmodum ab secunda vota convolasse uterque, secundo viro viam universæ carnis ingresso, priore superstite, dicta mulier se fecit in arcto loco ad pœnitentiam agendam includi, postulans ut ei dignaremur impendere consilium salutare. Nos igitur attendentes, quod illud fuit illicitum juramentum, mandamus, quatenus præfatum virum monitione prævia *e* compellatis, ut ea, quam superduxit, exclusa, præfatam mulierem recipiat, audituri postmodum si quid fuerit quæstionis. Si vero contra matrimonium nihil fuerit ostensum, & vir seculo derelicto maluerit ad regularem vitam migrare, vos ei super hoc licentiam tribuatis, ut & illa possit in suo proposito permanere.

CAP. XX.

Qui ad monasterium convertitur sumendo habitum novitii, potest intra tempus probationis redire ad seculum, nisi appareat eum vitam voluisse mutare omnino.

Idem *Abbati de Affligien. & Magistro* R. *& Canonicis Trajecten.* (*an.* 1212.)

COnsulti *f* sumus frequenter a multis, utrum is, qui monasterium ingressus est, habitum sumendo novitii, si ante professionem emissam intra tempus probationis exire voluerit, licite possit absque apostasiæ nota vel

a *Aldenen.* b C. 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Et recuperanda sanitate desperatus.* d *Nezaren.* e *Religiosus contra bonum obedientiæ non potest præscribere. vid. l.* 1. C. *de serv. fugit.* f *Dimelinens. al. de Molend. al. Dubeolen. al. Dunolien.* g C. 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* * 1. *Corinth.* 7. 2. *Corinth.* 3. h *imposita.* i *Vid. B. Thom.* 2. 2. *q.* 185. *art.* 4.

a *Vid. l. actione.* §. *Labeo. in vers. eo tempore. ff. pro socio gl. in l.* 1. *& ibi Bart. ff. solut. matr.* b *al. Demiren. al. Demoren. sed ut plurimum in antiq. legitur Demiren.* c *cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Turrecremat. in c. quod Deo pari.* 33. *q.* 5. *& Scot.* 4. *sent. dist.* 27. *q.* 1. *art.* 4. d *quod ut deinceps cogatis.* e *præmissa.* f C. 7. *eod. tit. in* 3. *comp.*

noxa

noxa *a*, præsertim cum debita morum correctione ad seculum remeare. Licet autem super hoc senserint diversi diversa, nos tamen credimus distinguendum, utrum is qui convertitur, proposuerit absolute vitam mutare, ut sub habitu regulari omnipotenti Deo de cætero famuletur: an conditionaliter experiri observantiam regularem, ut ita demum si (intra annum) sibi placuerit, profiteatur ordinis disciplinam: aut si forte non placuerit, moribus emendatus *b* ad statum revertatur pristinum. In primo casu debet, ut regulariter vivat, ad laxiorem saltem regulam pertransire. In secundo potest ad seculum, non tamen ut vivat seculariter, remeare. Ut ergo quæ sit ejus intentio plenius agnoscatur, propositum suum in principio protestetur.

CAP. XXI.

Qui intra annum probationis non facta professione redit ad seculum, licite potest ad ordines & beneficia promoveri.

Idem Innoc. III. (*an.* 1212.)

POstulasti: *c* [*& infra.*] Tertio quæsivisti, utrum illi, qui in annis minoribus constituti novitiorum habitum susceperunt, & intra annum postmodum non facta professione ad seculum sunt reversi, & Episcopis suis hoc scientibus ad sacros ordines sunt promoti, sustineri debeant in illis Ecclesiis ministrare, in quibus sunt ab eisdem Episcopis instituti. Nos Frat. tuæ taliter respond. quod propter hoc non sunt ab Ecclesiis ipsis amovendi, sed in eis possunt libere ministrare.

CAP. XXII.

Qui ultra annum portat habitum monachalem in monasterio, ubi sunt habitus indistincti, censetur Professus.

Honorius III. *Veneten. Episc.* (*an.* 1222.)

EX parte *d* tua fuit propositum, quod nonnulli sunt, qui licet pluribus annis gestaverint habitum monachalem, professionem tamen monasticam non fecerunt. Unde cum super eo, quod habent proprium, & alias irregulariter vivunt, a te vel ab aliis arguuntur: non erubescunt dicere, se ad carentiam proprii, & continentiam, ac alias regulares observantias non teneri, cum habitus non faciat Monachum, sed professio regularis. (*& infr.* α) Ideoque Fraternitati tuæ mandamus, quatenus quoslibet tibi lege diœcesana subjectos, qui prædicto modo terram duabus viis ingredi non verentur: ut postquam per annum gestaverint habitum monachalem, regulam secundum formam ordinis profiteantur & servent, Ecclesiastica censura compellas.

(α *Quare super his Apostolicum remedium postulasti, cum inordinata prævaricatio hujusmodi non solum eis periculum, sed etiam scandalum inferat mentibus aliorum.*)

CAP. XXIII.

Intra probationis annum libere quis redit ad seculum, nisi professionem fecerit tacite vel expresse, vel appareat eum vitam mutare voluisse. hoc primo. Secundo dicit, *quod ad hoc ut dignoscantur Novitii a Professis, debet habitus Professorum benedici in locis, ubi habitus non est distinctus.*

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

STatuimus Novitios in probatione positos ante susceptum religionis habitum, qui dari professionibus consuevit, vel ante professionem emissam ad priorem statum redire posse libere intra annum: Nisi evidenter appareat, quod tales absolute voluerint vitam mutare, & in religione perpetuo Domino deservire: Cum quilibet renunciare valeat ei, quod pro se noscitur introductum. Nihilominus statuentes, ad omnem ambiguitatem penitus amovendam, quod cum in quibusdam locis religiosis Novitiorum habitus non distinguatur ab habitu professorum, professionis tempore benedicantur vestes quæ professionibus conceduntur, ut Novitiorum habitus *a* a Professorum habitu discernatur.

CAP. XXIV.

Religiosi fugitivi annuatim sunt requirendi, & cogendi, ut ad monasterium revertantur.

Idem.

NE religiosi vagandi occasionem habentes, salutis propriæ detrimentum incurrant, & sanguis eorum de Prælatorum manibus requiratur: Statuimus, ut præsidentes Capitulis celebrandis secundum statutum concilii *b* generalis, seu Patres, Abbates seu Priores fugitivos suos, & ejectos de ordine suo, requirant solicite annuatim. Qui si in monasteriis suis recipi possunt secundum ordinem regularem, Abbates seu Priores eorum monitione prævia *c* per censuram Ecclesiasticam compellantur ad receptionem ipsorum, salva ordinis disciplina. Quod si hoc regularis ordo non patitur, auctoritate nostra provideant, ut apud eadem monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis religiosis domibus ejusdem ordinis ad agendam ibi pœnitentiam, talibus vitæ necessaria ministrentur. Si vero hujusmodi fugitivos vel ejectos inobedientes invenerint, eos excommunicent, & tamdiu faciant ab Ecclesiarum Prælatis excommunicatos publice nunciari, donec ad mandatum ipsorum humiliter revertantur.

TITULUS XXXII.
DE CONVERSIONE CONJUGATORUM.

CAP. I.

Si vir de uxoris licentia professionem, & uxor ipsa suspecta nec continentiam vovet, nec religionem ingreditur, Episcopus uxori virum restituet. h. d. juxta literam.

Alexander III. *Urbergen.* d *Episcopo.* (*an.* 1180.)

Roma in Hungariam.)

PRæterea *e* utrum Laicus uxoratus, qui præsentibus Sacerdotibus & Monachis ignorante Episcopo, de licentia & permissione uxoris, monasterium ingressus, professionem fecit, uxore in seculari habitu remanente, nec transeunte ad religionem, aut perpetuam continentiam vovente, ab Episcopo suo possit ad torum revocari uxoris, an illa compellenda sit continentiam observare? Dicimus, quod nisi uxor ad religionem transierit, aut perpetuo castitatem servare promiserit, vir potest & debet de monasterio revocari.

CAP. II.

Ante matrimonium consummatum potest alter conjugum etiam altero invito religionem ingredi: sed remanens in seculo potest ad secunda vota transire.

Idem *Salernitano Archiepiscopo.* (*an.* 1180.

Roma in Campaniam.)

VErum post *f* consensum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium, (sicut sancti quidam de nuptiis vocari fuerunt) dummodo carnalis commistio non intervenerit inter eos: & alteri remanenti (si commonitus continentiam servare noluerit) licitum est ad secunda vota transire. Quia cum non fuissent una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire, & alter in seculo remanere.

---

a *Vid. Alciat.* 4. *de verb. sign. Corn. Fronto. lib. de differ. ait: noxa pœna: noxia culpa.* b *emendatis.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp. primam quæstionem habes sup. de foro compet. postulasti. secundum infra, de homicid. postulasti. vid. Concilium Trident. initio præcedentis Can. citatum.* d *Pro intellectu hujus Can. vid. B. Thom.* 4. *Sent. dist.* 18. *q.* 3. *art.* 3.

a *Dictio*, habitus, *deest hic in plurib. exemplarib.* b *Later. sub Innoc. III. c.* 12. c *præmissa.* d *al. Ubergens. al. Helien. al. Vercell.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lateranen. sub Alexand. III. part.* 5. *cap.* 5. f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. & post Conc. Later part.* 5. *cap.* 1.

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. III.

Qui invita uxore professionem fecit, & ei postea restituitur, non compellitur mortua uxore ad monasterium redire: matrimonium tamen contrahere non debet.

Idem Alex. III. *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

QUidam *a* intravit monasterium invita uxore: qua ipsum repetente, coactus est ad eam redire: ea mortua, quæris, an ipse cogatur reverti ad monasterium an aliam possit ducere in uxorem? Consult. tuæ taliter respondemus, quod votum non tenuit: unde ratione voti ad monasterium non tenetur redire: ulterius vero non poterit uxorem accipere, promisit enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat: & ideo quoad hoc votum tenuit: non reddere autem, non erat in ejus, sed mulieris potestate. Unde Apostolus *b*: *Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier.*)

(*Quia cum vir & uxor una caro sint, sicut docet Apost. non potest unus ad Deum converti, & alter in seculo remanere.*)

CAP. IV.

Uxoratus religionem intrare non potest, nisi etiam uxor ingrediatur, vel nisi suspecta non sit, & continentiam promittat. h. d. Et est unum cap. de principalioribus tit.

Idem *Exonen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

CUm sis præditus scientia literarum *c*, ignorare non debes sanctorum Patrum constitutioni esse contrarium, ut vir uxore sua, aut uxor viro ejus non assumente religionis habitum, debeat ad religionem transire: (*& infra.* α) Inde est, quod auctoritate Apostolica prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum vel uxorem (nisi uterque ad religionem migraverit) transire permittas. Verum si ita uxor senex est & sterilis, quod sine suspicione possit esse in seculo, dissimulare poteris, ut ea in seculo remanente, & castitatem promittente, ad religionem transeat vir ejusdem.

(α *Ad monasterium converti desiderans prohibetur suscipi, nisi uxor ejus pariter convertatur. Nam cum unum utrorumque corpus post conjugii copulationem sit factum, incongruum est partem converti, & partem in seculo remanere: nec recipitur apud Deum illius viri conversio, cujus sequitur conjugalis fœderis prostitutio. Cum igitur cœtus Clericorum longe præeminet cœtui Monachorum, ita ut aliquando bonus Monachus vix bonum Clericum faciat.*

CAP. V.

Conjugatus non est ordinandus ad sacros ordines, nisi uxor continentiam promittat.

Idem *Strigon.* d *& Colonen. Archiepiscopis.* (*an.* 1180.)

COnjugatus *e*: (*& infra.* α) Nullus conjugatorum est ad sacros ordines promovendus: Nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus.

(α *Ad monasterium converti desiderans.*)

CAP. VI.

Uxoratus in Episcopum promoveri non potest, nisi uxor religionem profiteatur.

Idem *eisdem.* (*an. eod.*)

SAne si conjugati *f* consenserint ordinari, uxoris voluntas prius est requirenda: (*& infra.* α) Frat. vest. auctoritate Apostol. prohibemus, ne uxoratum præsumatis in Episcopum ordinare, nisi uxor prius professa continentiam, sacrum sibi velamen imponat, & religiosam vestem assumat. *g*

(α *Ut sequestrato mansionis cubiculo religione promissa, postquam pariter conversi fuerint, ordinentur. Quod si in quibuslibet Ecclesiasticis gradibus providenter, solerterque curandum est, ut in domo Dei nil sit inordinatum, nihilque præposterum: multo magis laborandum est, ut in ejus promotione, qui super omnes gradus continetur, ne erretur. Inde est quod*)

CAP. VII.

Sponsa de præsenti non cognita, quæ dicit se velle religionem ingredi, compellitur intra certum tempus profiteri, vel adhærere marito.

Idem *Brixien. Episcopo.* (*an.* 1180.)

EX publico *a* instrumento nobis innotuit, quod cum Veronens. Episcopus causam matrimonii, quæ inter A. virum, & M. mulierem vertebatur, suscepisset terminandam, judiciali sententia matrimonium approbavit, & eidem mulieri præcepit, ut ad virum rediens exhiberet eidem conjugalem affectum: quod eum renueret *b*, fuit vinculo excommunicationis adstricta. Ceterum quia licet a præfato viro desponsata fuit, adhuc tamen (sicut asserit) ab ipso est incognita: mandamus, quatenus si prædictus vir ipsam carnaliter non cognoverit *c*, & eadem ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quod vel ad religionem transire, vel ad virum suum redire intra duorum mensium spatium debeat, ipsam a sententia, qua tenetur, absolvas, ita quod si ad religionem transierit, uterque restituat alteri, quod ab eo noscitur recepisse: (*& infra.* α) Sane quod Dominus in Evangelio dicit, non licere viro *d*, nisi ob causam fornicationis uxorem suam dimittere: intelligendum est, secundum interpretationem sacri eloquii, de his quorum matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua consummari *e* non potest.

(α *Et vir ipse ea religionis habitum assumente, ad alia vota licentiam habeat transeundi.*)

CAP. VIII.

Summa ut supra eod. cap. cum sis.

Idem *Priori & fratribus sancti Joannis.* (*an.* 1180.)

UXoratus *f* sine licentia uxoris inter vos nullatenus recipiatur, quæ integræ opinionis existat, ita quod nulla marito suspicio habeatur, eam ad secunda vota vel le migrare, vel quod minus continenter debeat vivere: quæ si talis extiterit, marito ejus in consortio vestro recepto, ipsa publice in conspectu Ecclesiæ continentiam professa, in domo propria cum filiis suis & familia poterit permanere. Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat, voto continentiæ celebrato, a secularium hominum se conversatione removeat, & in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuo commoretur. Nullus vestrum mulierem aliquam tonsurare, vel ad habitandum secum præsumat assumere.

CAP. IX.

Conjugatus faciens professionem uxore consentiente, licet nunquam intravit monasterium, si mortua conjuge cum alia contrahat, non valet matrimonium, & monasterium intrare compellitur.

Urbanus III. *Priori sanctæ Crucis.* (*an.* 1186.)

EX parte *g* Abbatis sancti Petri ad audientiam nostram pervenit, quod cum D. infirmitate positus consentiente uxore votum vovens castitatis, monachalem habitum suscepisset, postmodum liberatus uxorem retinuit, & aliam ea defuncta sibi temere copulavit. Quia vero licet prædictus D. uxore sua remanent in seculo,

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. part.* 5. *c.* 2. b 1. *Cor.* 7. c *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 5. *c.* 3. d *Strigonien. al. & Colonien. al. Colocen.* e *c.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 5. *c.* 6. f *C.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Later. p.* 5. *c.* 7. g *In aliquot impressis ita: & religiosam vestem vel vitam assumat.*

a *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. part.* 5. *c.* 8. *Vid. Turrecrematam in cap. sunt qui dicunt.* 22. *qu.* 2. 2. *& Scotum lib.* 4. *sent. dist.* 27. *q.* 1. *art.* 4. b *renuerit.* c *cognovit.* d *Conc. Trident. sess.* 24. *tit. de Sacram. matrim. c.* 6. *&* 7. *Matth.* 5. *&* 19. e *confirmari.* f *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lateran. part.* 5. *c.* 9. *Vid. quos citavi supr. eod. in cap. conjugatus.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat.*

de jure ad religionem nequiverit proficiſci, ea tamen ſublata de medio, votum ſine ſalutis ſuæ periculo non potuit violare: mandamus, quatenus, ſi verum eſt, quod aſſeritur, prædictum D. per excommunicationem compellas, ut muliere dimiſſa ad ſuum monaſterium revertatur, ſub regulari habitu de cætero Domino ſerviturus.

CAP. X.

Profeſſus religionem uxore ſciente & diſſimulante, ea mortua, ad ſeculum redire non poteſt. h. d. ſecundum intellectum veriorem & ſingularem in materia.

Clemens *a* III. (*an.* 1190.)

CONſuluit nos *b* G. Sacerdos, utrum vir ad religionem tranſiens, & in ea per annum & amplius moram faciens, uxore ſua poſtquam ad domum tranſierat regularem, de præſenti vita ſublata, ſecularem habitum reſumere valeat, & aliam ducere in uxorem, vel ſi ductam ei liceat retinere. Conſultationi hujuſmodi taliter reſpondemus, quod prædictus vir nec habitum poteſt abjicere, quem aſſumpſit, nec aliquam ſibi matrimonio copulare *c*. Quod ſi contraxerit, matrimonium ipſum decernimus dirimendum.

CAP. XI.

Conjunx, quæ continentiam vovit, tenetur reddere debitum conjugi, licet ad tempus voto conſenſerit.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195.)

CHariſſimus *d*: [*& infra.* α] Fraternitati veſtræ mandamus, quatenus ſi inveneritis uxorem Regis Sueviæ *e* gravi infirmitate depreſſam, continentiam voviſſe, & virum ejus ad tempus præbuiſſe conſenſum, maxime ſi non idem vir continentiam vovit perpetuam, eandem viro cohabitare faciatis, & utrunque invicem maritali affectione tractare.

(α *In Chriſto filius noſter L. illuſtris Rex Scotorum, Apoſtolatui noſtro literis & nuncio humiliter nunciavit, quod cum eſſet adoleſcens, & dilecta in Chriſto filia uxor ejus juvencula, mutua fide & voto contrahendi legitimum matrimonium ſe adſtringentes, invicem ſuum conſenſum, accedente voluntate parentum, arrarum donatione roboraverunt: poſtmodum vero bon. mem. D. patre ſuo ab inimicis occiſo, cum nimia bellorum adverſitate premeretur, & habito cum hoſtibus ſuis congreſſu, victus fugatuſque fuiſſet, quia timebat, ne ipſa ſponſa ab inimicis per violentiam raperetur, & alia ſimilis ei non inveniretur in regno, quam ſibi poſſet matrimonialiter copulare. De ſuorum & ejuſdem ſponſæ parentum conſilio factum eſt, quod in conventu ſanctimonialium habitum monaſticum, ſine propoſito perpetualiter retinendi, ſuſcepit, & ibidem per aliquot annos moram fecit, ne quid injuriæ ab inimicis pateretur: quam cum pace reddita, & obtento de inimicis triumpho, ſolenniter duxiſſet cum grandi exultatione in uxorem, & ex ea filium & filias ſuſcepiſſet, inimicorum de communi aſſenſu & electione Principum terræ ſuæ in regnum ſibi inſtituit ſucceſſorem: procedente vero tempore, prædicta uxor gravi infirmitate correpta, cum ſe de hac vita crederet deceſſuram, timore mortis inducta, continentiam vovit: cui cum Rex ipſe nollet eam contriſtari, conceſſit ad tempus, nunc autem ſe continere non poſſe proponit, & quod licite poſſe fieri arbitratur, ad torum uxoris ſuæ redire cupit, & ad reprimendas æmulorum detractiones & obloquia, petiit a nobis ei dari in mandatis, ut uxorem ſuam auct. noſtra maritali affectione pertractet, non obſtante voto continentiæ incaute ab ea emiſſo, & ab eodem Rege ad tempus approbato. Verum quia ſuper his ad plenum non potuimus elicere veritatem, Fraternit. veſt. deciſionem horum canonicam duximus committendam, per Apoſtolicam ſedem m. q. ſuper his inquiratis diligentius veritatem, & ſi vobis conſtiterit, quod prædicta mulier primo fuerit inter Moniales recepta timore violentiæ ac rapinæ, & propoſitum ſe habuiſſe nubendi profitebatur, cum inter eas moram faceret, præſertim cum poſtmodum in faciæ Eccleſiæ publice Regi nupſerit, & uſque ad hæc tempora cohabitans, filios ex eo ſuſcepit, eam denuncietis præfato monaſterio non teneri: non enim factum illud matrimonii poteſt contractum dirimere: & ſi forte poſſet matrimonium contrahentium impedire. De ſecundo vero caſu*)

CAP. XII.

Si alter conjugum altero ignorante religionem profitetur, & propter hoc de monaſterio educitur, illo mortuo, ad monaſterium redire non cogitur.

Idem. (*an. eod.*)

PLacet *a* nobis: [*& infra.* α] Solicitudo tua nos conſuluit, utrum mulier, quæ credens mortuum maritum, habitum religionis aſſumpſit, & eo reverſo de monaſterio educta fuit, poſt obitum viri ſit ad regularem obſervantiam compellenda. Super quo reſpondemus, quod licet votum ejus uſquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus ſe poterat obligare: promiſit enim intrando monaſterium, ſe non exacturam carnis debitum *b*, quod erat in poteſtate ipſius: redire vero ad ſeculum, in ejus poteſtate non erat, ſed in poteſtate mariti: & ideo quantum ad ipſam, tenuit votum, quod poſt viri obitum tenere non deſiit: cum ad eum caſum, a quo poterat efficax habere principium, perveniſſe noſcatur. Conſultius itaque dicimus, & ei congruentius ad ſalutem, ut ad monaſterium redeat, ubi bona ducta intentione profeſſionem fecit, & habitum religionis accepit. Si vero ad hoc induci non poterit, ipſam invitam credimus non cogendam.

(α *Et tuam prudentiam commendamus, quod in cauſis dubiis ſed. Apoſtol. conſilium requiris, licet præditus ſis ſcientia literarum, ad matrem tuam Eccleſiam Romanam idcirco devote recurris, ut habita ſuper hoc quod dubitas reſponſione, condignam quam in ſimilibus formam ſervare debeas, evidenter cognoſcas, per dil. fil. G. Decanum Cathalan.*)

CAP. XIII.

Summa ut ſupra eod. cap. cum ſis.

Innocentius III. *Piſano Archiepiſcopo.* (*an.* 1210.)

AD Apoſtolicam ſedem *c*: [*& infra.*] Cum autem vir & uxor una caro ſint per copulam conjugalem effecti: nec una pars converti poſſit ad Dominum, & altera in ſeculo remanere: profecto non eſt alter conjugum recipiendus ad obſervantiam regularem, niſi reliquus perpetuam continentiam repromittat: ſed & viram debet mutare, niſi forte ſit ejus ætatis, ut ſine ſuſpicione incontinentiæ valeat in ſeculo remanere.

CAP. XIV.

Per religionis profeſſionem, non per propoſitum caſtitatis ſervandæ in ſeculo diſſolvuntur ſponſalia de præſenti.

Idem *d* Lugdunenſi Archiepiſcopo. (*an.* 1210.)

IEX parte tua eſt intimatum *e*, quod cum quædam mulier velum viduitatis coram duobus Abbatibus aſſumpſiſſet, benedictione ſolemni, cum celebratione miſſæ ac litania (ſicut debuit) accedente, quidam nobilis proponebat, ſe prius mulierem ipſam mediantibus internunciis, per verba de præſenti, arrha etiam interpoſita deſponſaſſe: [*& infra.* α] At illa ſe in illum con-

a Cœleſtinus. b C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* c *al. ita: in matrimonium copulare. al. ita: in matrimonio copulare.* d C. 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* e *Scotiæ. al. Suaviæ.*

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp. Vid. Turrecrem. in c. ſeriatim.* 32. *& late hic Henric. Boich. vid. Magiſtr. ſent. l.* 4. *diſt.* 38. §. *hic quæritur.* b *Vid. Sotum* 4. *ſent. diſt.* 32. *q.* 1. *art.* 1. 2. *&* 3. c C. 2. *tit. de regularib. in* 3. *comp. Vid. Turrecrematam in c. ſunt qui dicunt.* 27. *q.* 2. *& Ancharanum in c. tua nos. De jurejurando.* d *Lundun.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. De materia vide quos citavi ſupr. eod cap. verum, & c. ex publico.*

ſenſiſſe

ſenſiſſe confeſſa, dixit, quod audierat, eum eſſe lepra percuſſum, & ob hoc ejus fuerit abominata complexus: (*& infra. β*) Nos autem inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod etſi poſſit non inconſulte videri, quod ex quo matrimonium inter legitimas perſonas per verba de præſenti contrahitur *a*, illis viventibus in nullo caſu poſſit diſſolvi, ut vivente reliquo, alter ad ſecunda vota tranſmigret, *b* etiamſi unus fidelium, inter quos eſt ratum conjugium, fieret *c* hæreticus, & nollet permanere cum altero ſine contumelia creatoris: niſi forte ſecus fieret ex revelatione divina, quæ ſuperat omnem legem: ſicut a quibuſdam ſanctis legitur eſſe factum. Nos tamen nolentes a prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis declinare, qui reſpondere conſulti, antequam matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum, licere alteri conjugum, reliquo inconſulto, ad religionem tranſire, ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari: hoc ipſum tibi conſulimus obſervandum in articulo prænotato, quamvis falſa ſit cauſa, per quam ad ſuſceptionem veli prædicta mulier eſt inducta, cum ſine qualibet tali cauſa id ipſum religionis obtentu facere potuiſſet. Porro licet prædicta mulier videatur in veli ſuſceptione religionis habitum aſſumpſiſſe, ſi tamen velit in domo propria remanere, quaſi propoſitum caſtitatis in ſeculo ſervatura, nihilominus conſummandum eſt matrimonium jam contractum: niſi ſe voto adſtrinxerit ad obſervantiam regularem: in quo caſu compelli poteſt, ut relicto ſeculo religionis propoſitum exequatur.

(*α Audito quod mulier ipſa velum aſſumpſerat, miſit ad eam, ut deſponſationem factam carnalis copula ſequeretur. Tu vero, poſtquam fuit ad tuam audientiam res perlata, inhibere curaſti, ne ante diſcuſſionem negotii ſe carnaliter commiſcerent. Poſtmodum autem a muliere ipſa in tua præſentia conſtituta, quæſiviſti, utrum conſenſiſſet in illum, & quare ab illo quæreret ſeparari.*)

(*β Cum autem poſtmodum per teſtes idoneos tibi fuerit plenior facta fides, quod ante ſuſceptionem veli, mutuus intervenerat inter ipſos per verba de præſenti conſenſus, ſedem duxiſti Apoſt. conſulendam, utrum veli ſuſceptio impediat matrimonium inter ipſos.*)

CAP. XV.

Maritus factus Monachus, a conjuge adulterata revocari non poteſt.

Idem Innoc. III. *Rudinen.* d *Epiſcopo.* (*an.* 1210.)

COnſtitutus *e* in præſentia noſtra H. ſua nobis confeſſione monſtravit, quod in Acolytatus ordine conſtitutus, quandam puellam R. nomine in facie Eccleſiæ duxit uxorem: quam cum carnaliter cognoviſſet, orta diſcordia inter eum & amicos puellæ, ipſa fuit cuidam alii V. nomine copulata: & tu memoratum H. uſque ad gradum ſacerdotii ordinaſti. Cum autem eum ſua conſcientia remorderet, habitum ordinis Ciſtercien. aſſumpſit: [*& infra. α*] Ideoque mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, prædictam mulierem, ut a dicto V. recedat, cui per adulterium eſt conjuncta, nec prædictum Monachum impetat *f*, quo minus regulare votum valeat adimplere, per cenſ. Eccl. cogere non omittas.

(*α Tandem Abbati ſuo omnia revelavit, qui eum commonuit diligenter, ut ſuper hoc ſaluti animæ ſuæ provideret.*)

CAP. XVI.

Uxor non poteſt repetere maritum, de cujus licentia religionem intravit, ſi poſt ingreſſum non continuit, licet ad conſentiendum, ſeu ad dandam licentiam dolo fuit inducta.

Idem *Pictavien. Epiſcopo, & Abbati de* a *Boribarden Pictavien. diœceſis.* (*an.* 1212.)

VEniens ad *b* præſentiam noſtram L. nobis intimavit, quod cum olim intrandi monaſterium propoſitum concepiſſet, pluribus Sacerdotibus præſentibus apud uxorem ſuam inſtitit, ut ſuper hoc ſuum impertiretur aſſenſum: [*& infra. α*] Ipſa demum tam ipſius, quam multorum aſtantium precibus flectibuſque devicta, caput ejus altari ſuppoſuit manu ſua: qui ea præſente tonſuratus, ibidem monaſterium adiit, & finito probationis tempore, profeſſionem fecit ſolenniter monachalem: illa vero in ſeculo remanens, inhoneſtos amatores admiſit: [*& infra. β*] Quocirca mandamus, quatenus ſi ita eſt, prædictum L. in monaſterio, quod intravit, perſeverare libere permittatis: licet enim in hoc videatur non modicum deliquiſſe, quod captioſe aſſeruit, quia niſi ſibi eadem *c* mulier conſentiret, tam ſibi, quam toti mundo ſe inutilem redderet, & cum Presbyteros exoraverit, ne prædictæ mulieri exponerent, quod eandem relinquere ſeculum oporteret, ſi forte licentiam daret viro: ex quo tamen eadem caput viri altari ſponte ſuppoſuit, & poſtmodum non continuit, ſuper revocatione ipſius non eſt aliquatenus audienda, cum ipſius intentio exceptione poſſit commiſſæ fornicationis elidi: maxime cum antequam fuerit fornicata, ipſum non duxerit repetendum.

(*α Eiſdem Presbyteris primitus exoratis, ne præfatæ mulieri exponerent, quod etiam ipſam oporteret relinquere ſeculum, ſi viro ſuo daret licentiam ad monaſterium convolandi. Cumque ipſum mulier, ne ab ea diſcederet, vice mutua precaretur, ipſe aſſerens, quod niſi ab ea ſuper hoc poſſet obtinere licentiam, non ſolum ſe ei inutilem redderet, ſed etiam toti mundo.*)

(*β Unde idem l. metuens ne ſuæ continentiæ illius incontinentia imputetur, an in monaſterio debeat perſeverare, a nobis conſilium poſtulavit,*)

CAP. XVII.

Uxor maritum profeſſum repetere poteſt, non obſtante licentia profitendi, ab ea metu extorta.

Idem. (*an. eod.*)

ACcedens *d* ad præſentiam noſtram I. mulier propoſuit, quod cum V. vir ejus eam ſibi matrimonio copulaſſet, volens tandem idem vir habitum aſſumere monachalem, poſtulabat humiliter ab eadem, ut tam pio propoſito faveret ipſius: quæ propter multa verbera, & alia gravamina, quæ dictus vir inferebat eidem, ſe ipſam aſſerens dimiſſurum, annuit votis ejus. Cumque idem vir in domo de Vader. *e* Ciſtercien. ordinis religionis habitum aſſumpſiſſet, mulier in domo Monialium, nullo ibi habitu religionis aſſumpto, vel voto converſionis emiſſo, permanſit: proceſſu vero temporis, cum idem vir ad ſeculum rediens, religionis habitum reliquiſſet, eadem mulier ſe inſtanter ab ipſo *f* petiit reaſſumi: [*& infra. α*] Quocirca diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, dictum virum, ut eam recipiat, eique affectum exhibeat conjugalem, appellatione remota cogatis.

(*α Ipſe illam recipere penitus contradicens, præter verba quibus ſæpe affecit eandem, ſibi plurima convitia & graves injurias irrogavit,*)

CAP. XVIII.

Uxor Profeſſi, quæ dedit viro licentiam profitendi, non compellitur ingredi religionem, ſi continens eſt, & non ſuſpecta.

---

a *Vid. l. cum notiſſimi. C. de præſcript. XXX. ann. in rub. C. qui matr. acq. poſſ.* b *migraret.* c *Quia per hæreſim non diſſolvitur matrimonium. vid. Concil. Trident. ſeſſ. 24. titul. de ſacr. matrimon. cap. 5.* d *Tuden. al. Tudimen.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Turrecr. in c. dixit Dominus. & cap. conjugio, 32. q. 1.* f *In omnibus antiquis, impetat, legitur: in recentioribus, inquietet, habetur.*

a *Barudien. aliter, Barrubrabund.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vid. Scotum 4. ſentent. diſtinct. 27. quæſt. 1. art. 4. circa finem.* c *alit. ita: quod ſi non ſibi eadem mulier, &c.* d *Cap. un. eodem titul. in 4. compilat.* e *Vender. alit. Vaden. alit. Vende.* f *ea.*

Innocentius a III. *Epiſcopo & Decano & Theſaurario Linconienſi.* (*an.* 1213.)

SIgnificavit *b* nobis A. mulier, quod cum ipſa F. viro ſuo coram Decano S. Quirici *c*, vices Archiepiſcopi Senon. in hac parte fungente, licentiam conceſſerit religionem intrandi, continentiæ tamen voto eidem injuncto, & recepta fide ab ipſa, quod perpetuo contineret, idem Decanus poſt factam profeſſionem a viro prædicto in monaſterio, in quo habitum aſſumpſerat monachalem, aſſeruit ipſam debere religionem intrare, quanquam id primo non expreſſiſſet eidem, & hoc expreſſo, illi *d* licentiam non dediſſet: [*& infra.*] Quocirca mandamus, quatenus, ſi eſt ita, & eſt talis ætatis, de qua ſuſpicio haberi non poſſit, ipſam votum continentiæ obſervantem, intrare monaſterium compelli non permittatis invitam.

CAP. XIX.

Adultera, quam maritus reconciliare non vult, ad agendum pœnitentiam in aliquo clauſtro collocatur.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

GAudemus *e* in Domino: [*& infra.*] Mulieres vero, quæ relicto maritali toro, lapſu carnis ceciderunt, ſi mariti earum a te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ converſas noluerint recipere propter Deum, in clauſtris cum religioſis mulieribus ſtudeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant.

CAP. XX.

Si conjuges ſe ad invicem abſolverunt, continentiam promittendo, & uterque vel alter eorum religionem profitetur, alter alterum repetere non poteſt.

Idem I. *Moniali, monaſterii de Plauda* f (*an.* 1235.)

DUdum a C. Laico *g* mota contra te (quam uxorem ſuam dicebat) materia quæſtionis, R. ſanctæ M. in Comeſ. Diacon. Cardin. dedimus auditorem. Coram quo dictus C. conquerendo proponens, quod indebite recuſabas eidem (cujus uxor eras per conſenſum de præſenti, & carnis *h* copulam ſubſecutam) matrimonialiter adhærere, te ſibi reſtitui poſtulavit. Ad quod fuit reſponſum, quod ipſe pro animæ ſuæ remedio pura & ſpontanea voluntate, præſentibus duobus religioſis Sacerdotibus, & adhibitis quinque teſtibus fide dignis, omni juri, quod in te habuerat, renunciavit omnino, reſignando illud in manibus alterius ex Sacerdotibus ſupradictis, qui in perſonam Eccleſiæ reſignationem hujuſmodi recipere procuravit, & quod idem C. ſe caſtitatem ſervaturum promiſit, pauperumque hoſpitalis de Ponte obſequio ſe devovit, promittens voto ſolenni omnia & ſingula ſupradicta, & tribuens tibi licentiam ad monaſterium tranſeundi: te verſa vice ſimiliter promittente, ac tribuente illi licentiam, & jus quodlibet reſignante, ſicut hæc omnia dicebantur per publicum inſtrumentum eſſe probata, manu B. Notarii Aretinenſis *i* confectum. Verum prænominatus C. propoſuit, quod caſu amiſſo inſtrumento *k* præfato, illud in prima perſona, quod prius erat in tertia, inſertis pluribus in uno aliter, quam in alio, fuit ab ipſo formatum: & cum tibi iratus fuiſſet, ſicut verba & verbera indicabant, nondum calore iracundiæ quieſcente, quidam ipſum deceptorie allexerunt, proponentes eidem, quod in hoſpitali prædicto cibis ad libitum poſſet uti, ac proprium retinere, præfato B. ſibi nihilominus promittente quod non ſolum ardorem, ſed etiam appetitum libidinis extingueret in eodem: propter quod quicquid in hac parte feciſſe dignoſcitur, iratus, ſeductus pariter & illectus, & ſub ſpe promiſſionis, ac ſub ea conditione vel modo, ſi poſſet continentiam obſervare, aſſeruit *a* a ſe factum. Sed ad iſta reſpondebatur econtra, quod an tabellio in tertia perſona inſtrumentum conficiat, vel in prima (dummodo non mutetur ſubſtantia veritatis) nihil intereſſe videtur. Inſuper quamvis aliquando ſpes memorato C. data fuiſſet, per quam ad hoc ſe propoſuit *b* inductum, eo tamen tempore, quo talia facta fuerunt, pure, ſimpliciter, ac voluntarie pro amore Dei, & remedio animæ ſuæ, ſolummodo ad votum & ad alia ſupradicta noſcitur proceſſiſſe *c*: propter quod a conſortio ſecularium hominum debet diſcedere, vitamque mutare, cum ſe illius ætatis eſſe proponat, ut ſine ſuſpicione incontinentiæ non valeat in ſeculo remanere. Nos itaque habito fratrum noſtrorum conſilio, te ab impetitione dicti C. ſententialiter duximus abſolvendum, perpetuum illi ſuper hoc ſilentium imponentes.

CAP. XXI.

Breve eſt, ſed per alia verba poteſt ſummari: Poſt ſententiam divortii quoad torum, latam ob fornicationem ſpiritualem mariti, poteſt uxor libere religionem intrare.

Idem. (*an. eod.*)

MUlier, quæ in fide remanſit, poteſt nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio Eccleſiæ ſeparata, ad religionem libere convolare.

TITULUS XXXIII.
DE CONVERSIONE INFIDELIUM. *d*

CAP. I.

Non poteſt quis illam habere in uxorem, cujus maritum occidit machinatione ipſius mulieris: ſecus ſi ſine machinatione. Et eſt pulcher, & quotidianus caſus.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195.

LAudabilem *e*: (*& infra.*) Interrogaſti de Sarracenis, qui dum in captivitate eſſent, quarundam Chriſtianarum viros earum inſidiis & machinationibus occiderunt, utrum, quia poſtea per ipſas ad fidem Chriſtianam converſi ſunt, eas de jure poſſint accipere *f* in uxores: vel ſi duxerint, conjugium teneat eorundem. Hic Triburienſis *g* Concilii regula contenti ſumus, aſſerentis, quod ſi in mortem ipſorum malitioſe fuerint machinatæ, licet earum ſtudio ad fidem acceſſerint, nec tamen eis adhærere debent, nec ſunt, ſi adhæſerint etiam, tolerandi, cum tale damnum tali lucro Eccleſia compenſare non velit. Ad hoc Sarraceni quidam, in bello ſunt Chriſtianos interfeciſſe notati, & Chriſtiani ſimiliter Sarracenos: poſtea vero Sarraceni ad fidem converſi, uxores eorum, quos in belli certamine occiderunt, ſibi matrimonialiter copularunt, & idipſum Chriſtiani de Sarracenis mulieribus converſis ad fidem feciſſe noſcuntur, quæ poſtquam de priorum virorum morte compererint *h* veritatem, divortium inſtanter *i* expoſcunt. In his igitur reſpon-

a *Honorius tertius.* b *Vid. Ludovic. Rom. ſing.* 674. *ut in meo* C. *incipit: Nos ſumus in materia.* c *Quiriaci.* d *Illi, ſcilicet viro.* e *Vid. Ludovic. Rom. ſing.* 674. *ut in noſtro Codic. incipit: Nos ſumus in materia. vid. infr. de adulteriis.* f *Plonca. al. Plonta.* g *Vid. Turrecrematam ſæpe citatum. & Scotum* 4. *ſentent. diſt.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 4. *& diſt.* 32. *quæſt.* 1. *art.* 3. *vid. Sylveſtrum in ſumma, verbo, votum* 5. h *carnalem.* i *Aretini.* k *Vid. Henricum Burch. & Guid. Pap. deci.* 244. *incipit, quiſpiam in cauſa.*

a *Al. ita: aſſeruit eſſe factum.* b *proponit.* c *Vid. leg. cum plures. §. locator. ff. locati.* d *Vide Scotum l.* 4. *ſent. diſt.* 39. *quæſt.* 1. *art.* 3. e C. 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* f *ducere.* g *Vid. Concil. Triburien. cap.* 40. *& cap.* 51. *ſed ibi non ſunt hæc eadem verba.* h *comperiunt.* i *conſtanter.*

demus,

demus, quod cum tales non procuraverint virorum interitum defunctorum, matrimonium inter hujusmodi personas licite potest contrahi, & taliter copulati divortium nequeunt postulare.

CAP. II.

Si alter infidelium conjugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitatis errore, communis proles assignatur converso.

Gregorius IX. *Argentin. Episcopo.* (*an.* 1236.)

EX literis *a* tuis accepimus, quod quidam de Judaicæ cæcitatis *b* errore, ad Christum verum lumen adductus, uxore sua in Judaismo relicta, in judicio postulavit instanter, ut eorum filius quadriennis assignaretur eidem, ad fidem Catholicam, quam ipse susceperat, perducendus *c*. Ad quod illa *d* respondit, quod cum puer adhuc infans existat, propter quod magis materno indiget solatio, quam paterno, sibique ante partum onerosus, dolorosus in partu, post partum *e* laborioſus fuisse noscatur, ac *f* ex hoc legitima conjunctio maris & fœminæ magis matrimonium, quam patrimonium nuncupetur, dictus puer apud eam debet convenientius remanere: [*& infra.*] Cum autem filius in patris potestate consistat, cujus sequitur familiam, & non matris, & in ætate tali quis non debeat *g* apud eas remanere personas, de quibus possit esse suspicio, quod saluti, vel vitæ insidientur *h* illius, & pueri post triennium, apud patrem non suspectum ali debeant & morari, materque pueri, si eum remanere contigeret apud eam *i*, posset illum adducere ad infidelitatis errorem: in favorem maxime fidei Christianæ respondemus, patri eundem puerum assignandum.

TITULUS XXXIV.
DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

CAP. I.

Vota possunt eleemosynis redimi, vel in aliud commutari, intercedente superioris auctoritate, & justa causa redimendi, vel mutandi.

Alexander III. *Exonen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

DE *k* peregrinationis votis, an eleemosynis redimi possint, vel pro necessitate in aliud commutari: Respondemus, quod ab ejus, qui præsidet, pendet arbitrio, ut consideret diligentius qualitatem personæ, & causam commutationis, scilicet an ex infirmitate, seu affluentia divitiarum, an *l* alia causa probabili peregrinatio, an *m* recompensatio melior fuerit, & Deo magis accepta: & secundum hoc debet exinde dispensare.

CAP. II.

Commutat Papa votum ultramarinum, in his maxime, qui in puerili ætate voverunt.

Idem *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

VEnientis *n* ad nos R. narratione accepimus, quod in puerili ætate constitutus Hierosolymam disposuit proficisci: cuidam quoque, qui sepulchrum Dominicum proposuerat visitare, fidem dedit, & suam recepit ab eo, quod sibi invicem in via socii fideles existerent: [*& infra. α*] Nos autem ipsum a voto, quod in ætate tenera, facilitate potius, quam ex arbitrio discretionis promisit, absolvimus: ita tamen, quod idem votum eleemosynis redimat, & juxta consilium nostrum *o*, toto vitæ suæ tempore uni pauperum Christi (dummodo ad hoc suæ facultates sufficiant) debeat providere.

(*α Et bonam societatem servarent, quod uterque solicita mente revolvens, ad nos accessit, ut sibi nostrum super hoc consilium aperiremus.*)

CAP. III.

Ex sola conceptione boni explicandi non obligatur quis ad bonum conceptum exequendum.

Idem *magistro A. de Mandefore.* (*an.* 1180. *Romæ.*)

LIteraturam *a* tuam: [*& infra. α*] Cum ex quadam minutione nimio fuisses mortis pavorem perterritus, hæc verba protulisti: Non diu hic morabor: proponens in animo, quod religionis habitum esses aliquando suscepturus: [*& infra. β*] Tibi igitur respondemus, quod si plus non est in voto processum, transgressor judicari non poteris, si non impleas, quod dixisti.

(*α Et prudentiam tuam jam pridem fama relevante, cognovimus: & saluti tuæ tanto attentius consulere volumus & debemus, quanto personam tuam consideratione honestæ conversationis & vitæ, ferventioris charitatis brachiis amplectamur. Relatum est nobis ex parte tua, quod*)

(*β Sed propter frequentes infirmitates, quæ plerumque vitæ districtionem impediunt, & quia indigentibus & transeuntibus te hospitalem exhibes, pluraque solatia impendis, quod concepisti olim in animo, opere non implesti: ac per hoc dubitas ne de facta fide voti in districto debeas examine conveniri.*)

CAP. IV.

Omne votum mutabile est, in votum religionis.

Idem.

SCripturæ *b*: [*& infra. α*] Reus facti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis observantiam commutare.

(*α Sacro testimonio declaratur, quod spiritualis homo propositum non mutat, cum pro salute animæ suæ utilius aliquid meditetur. Inde est, quod vestris justis postulationibus non indignati indulgemus: quod qui sepulchrum Domini vel aliorum sanctorum limina proposuerunt visitare, & infirmitate vel alia rationabili causa occurrente, habitum religionis assumere, atque inter vos Deo servire voluerint, libere ipsos suscipere valeatis.*)

CAP. V.

Executio voti ultramarini, auctoritate Papæ potest ex causa differri.

Innocentius III. *Strigonen. Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

NOn est *c* voti dicendus transgressor, qui quod vovit, auctoritate sedis Apostol. distulit adimplere. Sane significavit nobis Rex Hungariæ, quod cum in regni perturbatione *d* consilium & auxilium tuum sibi senserit hactenus profuisse, utilitati ejus non modicum derogaret, si Hierosolymam (sicut ex voto ex teneris) regno pergeres impacato: [*& infra. α*] Ideoque mandamus, quatenus non prius iter arripias Hierosolymam adeundi, quam regnum ipsum fuerit tranquillitati pristinæ restitutum, vel super hoc receperis ab Apost. sede mandatum.

(*α Cum igitur immineat nobis de honore ipsius Regis & statu regni Hungariæ solicite cogitare.*)

CAP. VI.

Ecclesia compellit hæredem Laicum per excommunicationem, & bonorum subtractionem, ad executionem voti ultramarini, ad quod se obligavit pro defuncto.

a *Vid.* B. Th. 4. *sent. dist.* 39. *q.* 1. *art.* 4. *ad* 4. *argum.* b *pravitatis.* c *producendus.* d *Al. ad quod. al. &c.* e *ac post partum, &c.* f *ac per hoc.* g *debeat apud illas, &c.* h *insidiantur.* i *ipsam.* k *Cap.* 1. *eod. titul. in* 1. *comp. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p.* 35. *c.* 3. l *aut.* m *aut.* n *Al. Pervenientis. Vid. c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 50. *c.* 15. o *Al. vestrum, quam lectionem olim impugnavit Hostiensis.*

a C. 1. *eod. tit. in* 2. *comp. Vid. Navarr. in manuali confessariorum c.* 12. *mon.* 26. *&* 52. *in Latino nuper impresso.* b C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* c C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. B. Thomam* 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. d *turbatione.*

Idem

Idem *Andreæ Duci.* (*an.* 1212.)

LIcet *a* universis liberum sit arbitrium in vovendo, usque adeo tamen solutio necessaria est post votum, ut sine proprio *b* salutis dispendio alicui non liceat resilire. Accepimus siquidem, quod cum Rex Hungariæ pater tuus agens in extremis, votum quod voverat Domino, Hierosolymitanam provinciam in forti manu, humili corde visitare, sub interminatione maledictionis paternæ, commiserit *c* tuæ fidei exequendum, & tu assumpto crucis signaculo, te id impleturum sine dilatione qualibet promisisti: [*& infra.* α] Mandamus, quatenus postpositi cæteris solicitudinibus, usque ad festum exaltationis sanctæ Crucis debitum acceptæ Crucis exolvens, propositum iter arripias, & humiliter prosequaris: Ne si onus tibi a patre injunctum, & a te sponte susceptum, occasione qualibet detrectaveris, paterna te reddas successione indignum, & hæreditatis emolumento priveris, cujus recusaveris onera supportare: sciturus extunc anathematis te vinculo subjacere, & jure quod tibi, si dictus Rex sine prole decederet, in regno Hungariæ competebat ordine genituræ *d*, privandum, & regnum ipsum ad minorem fratrem tuum app. postposita devolvendum.

(α *Verum eodem patre tuo sublato de medio, cum Hierosolymitanum hoc iter te arripere simulasses, assumptæ peregrinationis oblitus, quam contra inimicos crucis dirigere debueras, in fratrem tuum & regnum Hungariæ convertisti aciem bellatorum, & multa contra Serenitatem Regiam malignorum usus consilio commisisti. Nos autem, quos diebus istis ad Pontificatus officium licet immeritos, Dominus evocaverit, tam paci regni Hungariæ, quam tuæ volentes saluti consulere, nobilitatem tuam rogamus, & monemus, & exhortamur in Domino, ac per Ap. s.*)

CAP. VII.

Commutat Papa votum ultramarinum in vigilias, orationes & jejunia, tunc maxime, cum cessat causa, quæ induxit ad vivendum: ita etiam, quod expensæ fiendæ in eundo, morando, & redeundo, integraliter mittantur in terræ sanctæ subsidium.

Idem *Trecensi Episcopo.* (*an.* 1213.)

MAgnæ *e* devotionis: [*& infra.*] Cum Trecen. Ecclesia contra libertatem Ecclesiasticam gravaretur, nec per alium quam per Campaniæ Comitem in ultramarinis partibus constitutum, eidem Ecclesiæ credetur posse de facili subveniri, ad ipsum proposuisti accedere: ac in signum peregrinationis & devotionis terræ Orientalis crucem Dominicam assumpsisti: (*& infra.*) Quamvis autem audita morte ipsius intentioneam tuam conspiceres jam frustratam, noluisti tamen sine consilio Apost. sed. ad propria remeare, sed ingressus urbem *f* intentionis tuæ propositum, ac statum Trecen. Ecclesiæ, nobis humiliter exposuisti: (*& infra.* α) Et quidem tria præcipue duximus *g* in hoc negotio attendenda, quid liceat secundum æquitatem, quid deceat secundum honestatem, & quid expediat secundum utilitatem. Sane non videbatur contra votum licitum ut venires, cum vox clamet prophetica *h*: *Vovete & reddite Domino Deo vestro*: ut primum ad consilium, secundum ad imperium referatur. Sed nec decens videbatur, cum sit scriptum in Evangelio *i*: *Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei*, &c. Præterea non videbatur expedire, cum ex absolutione tua scandalum posset Laicorum mentibus generari, dicentium, Ubi est Deus Clericorum? & hoc exemplo credentium, se ad voti observantiam non teneri. Quod enim agitur *a* a Prælatis, facile trahitur a subditis in exemplum: juxta quod Dominus inquit ad Moysen in Levitico *b*: *Si Sacerdos, qui est unctus, peccaverit, faciet delinquere populum.* Verum ætatis vitæ senescentis defectus atque canicies, quæ vix labores & dolores suos tolerare possunt, in contrarium allegabant, & Ecclesiæ Trecen. suspiria, cui vinculo pastoralis solicitudinis es legatus, sine cujus assensu votum peregrinationis emittere forsitan non debueras: (*& infra.*) Ipsum etiam votum, quod ex sui forma sanctum & honestum erat, ex persona voventis minus licitum videbatur. Cum enim juxta canonica *c* instituta, Clericus absque sui Episcopi licentia peregrinari non debeat, & Epicopus non minus, imo potius sed. Apost. sit adstrictus, videri merito poterat, quod absque generali, vel speciali licentia votum peregrinationis, qua te tamdiu ablentares, emittere non deberes: (*& infra.* β) Cum igitur in lege veteri, *d* in qua non minus præceptum Domini obligabat, quam votum hodie obligat in Ecclesia, primogenita, quæ Domino mandabantur offerri, quædam Domino redderentur, *ut* primogenita Levitarum: quædam redimerentur, ut aliarum tribuum: quædam commutarentur in aliud, sicut primogenitum asini, qui pro ove commutabatur: ex hoc attendentes, quod votum commutari possint in opus aliud pietatis: non *e* curantes, quod os loquentium iniqua loquatur, dum tamen non recedamus a tramite veritatis: de illius auctoritate securi, qui cum audisset a discipulis: *Scis, f, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt?* respondit: *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum:* tibi pro te & famulis tuis licentiam concedimus, votum peregrinationis taliter commutare, ut expensas, quas fueras in eundo, morando, & redeundo facturus, alicui Religioso committas, in necessarios usus terræ illius sine diminutione qualibet transferendas: [*& infra.*] Laborem etiam laboribus recompenses, solicitius instando vigiliis, devotius vacans orationibus, & in jejuniis fortius te exercens. Ad hanc autem indulgentiam tibi faciendam specialiter nos induxit, quod cum pro libertate Trecen. Ecclesiæ per dictum Comitem assequenda præcipuæ votum peregrinationis emiseris, eo sublato de medio, quæ cessavere causæ, facilius cessare potuit & effectus.

(α *Nostrum & fratrum nostrorum consilium cum devotione requirens: ven. etiam f. n. Senonen. Archiep. tunc Metropolitanus statum Trecen. Ecclesiæ, ac dispendium, quod ex absentia tua incurrere poterat, semel & iterum per suas nobis literas intimavit: propter quod disposuimus deliberare cum fratribus nostris, an cum eadem Trecen. Ecclesia misericordiam faceremus, te ad agendam ipsius solicitudinem remittentes: an sicut ex voto tenebaris, tu iter arreptum perficere pateremur, & utrum horum tam saluti tuæ, quam terræ Orientali penitus expediret.*)

(β *Minus etiam votum illud terræ Orientali videtur expediens, quæ plus pugnatorum subsidium, quam Clericorum, quos & officium & dissuetudo reddit imbelles, ministerium articuli necessitate requirit, quamvis orationibus tuis & aliorum terra illa vehementer indigeat: quia tamen jam impletam est verbum Dei dicentis: Venit hora, & nunc est, quando nec in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Spiritus Sanctus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Videri poterat, quod non minus in Ecclesia tua, quam in Orientali terra proficeres piis orationibus apud Deum, in his quæ pro libertate ipsius juste ac humiliter postulares: & utinam cum Moyse montem posses ascendere, ut te manibus extensis*

a C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *propriæ.* c *commisit.* d *Vid. Bald. in l. ex hoc jure. ff. de just. & jur. ubi docet, an ordine genituræ, vel electione succedi debeat in regno.* e *c.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Scil. Romam. per excellentiam.* §. *sed jus. Inst. de jur. nat.* g *diximus.* h *Psal.* 75. i *Luc.* 9.

a *Vid. Alphonsum Castr. l.* 2. *c.* 8. *de justa hæret. punitione.* b *Levit.* 4. c *Huc spectant tradita per B. Th.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 8. d *Exod.* 13. *& 22. Num.* 3. *& 8. Deut.* 15. *Luc.* 2. *Levit.* 25. *Exod.* 36. e *Nec.* f *Matth.* 15. *In antiq. exemplar. ita: Non nescis, quia, &c.*

gra-

orante, Josue pugnans Amalechitas in ore gladii superaret. Credebatur etiam, quod terræ Orientali magis acclederes, quod si in tuis, & tuorum Clericorum procuratoribus fueras impensurus, secundum alicujus religiosi arbitrium transferetur in subsidium bellatorum.)

CAP. VIII.

Impedito ad tempus exequi votum ultramarinum conceditur dilatio, perpetuo vero impedito, indicitur redemptio in eo, quod magis expediat terræ sanctæ.

Idem Innoc. III. *Cantuariensi Archiepiscopo.*

(an. 1213.)

QUod *a* super his: (*& infra. α*) Quæsiviſti de his, qui pro succursu terræ sanctæ signo crucis assumpto, propter infirmitatem vel paupertatem, vel aliam justam causam votum non possunt utiliter adimplere, cum sine distinctione receperis in mandatis, ut eos, qui signum crucis assumptum abjecerunt, ad resumptionem ipsius, & executionem voti compellas. Nos autem inquisitioni tuæ *b* taliter respondemus, quod debiles & inopes magis illuc in defectum, quam ad profectum accedunt, cum isti pugnare non possint, & illi mendicare cogantur, nisi forte sint nobiles & magnates, qui suis secum expensis bellatores adducent: vel artifices & agricolæ, qui de laboribus suis sibi possint acquirere necessaria, & terræ subsidia ministrare: quamvis non multi talium propter brevitatem possessionum, & paucitatem inhabitantium ibi sint opportuni. Unde credimus distinguendum inter illos qui temporalem, & eos qui perpetuam impedimenti causam creduntur habere: quod primis indulgenda est dilatio, secundis autem est redemptio injungenda, ac rerum facultate pensata, quas possunt, aut quas facturi essent expensas, personarum præterea compensato *c* labore, in subsidium terræ sanctæ transmittant, exequentes per alios, quod per se nequeunt adimplere. Rursus inter illos, qui pro defensione terræ sanctæ votum peregrinationis emittunt, & eos, quibus pro satisfactione suorum criminum iter prergrinationis injungitur, credimus distinguendum: quod circa primos plus terræ sanctæ succursus, & circa secundos plus labor itineris, secundum intentionem voventis vel pœnitentis debet attendi. Unde si quis hoc modo voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis habilis sit ad eundum, melius est redimere votum, quam expensas consumere: quod & de pœnitente, qui propter debilitatem non potest iter injunctæ peregrinationis implere, sane valet intelligi, non autem de illo, qui quamvis sit impotens ad bellandum, potens tamen est ad eundum *d*. (*& infra. β*) De mulieribus autem hoc credimus observandum, ut quæ remanere noluerint, viros suos sequantur: cæteræ vero (nisi forte sint divites, quæ secum in suis expensis possint ducere bellatores) votum redimant, quod voverunt.

(*α Sed. Apost. consulere voluisti, quorum executio spectat ad officium pastorale, f. t. in Domino condemnamus, sperantes, quod per responsionem nostram instructus ea diligentius exequeris.*)

(*β Super his autem diligens est discretio adhibenda, ne quid prece vel pretio, amore vel odio sive occasione quacunque contra salutem animæ, vel utilitatem terræ quomodolibet attentetur. Unde per viros religiosos & providos dispensationi hujusmodi volumus provideri.*)

CAP. IX.

Votum ultramarinum certis casibus redimi & commutari potest, non tamen per alium, quam per Papam, vel cum ipsius speciali mandato. h. d. usque ad §. secundo quæsiviſti.

Idem *eidem.*

EX multa *a* tuæ solicitudinis providentia: (*& infra. α*) Ex consultatione, quam ad inquisitionem tuam super negotio Cruce signatorum olim edidimus, viam inveniſti ad alias quæstiones, & utrum quod in ea dicitur, jus constituat generale, ut passim Prælatis quibuslibet illos secundum formam expressam absolvere liceat, qui eorum sunt jurisdictioni commissi, solicite requisiſti. Ad hoc igitur respondemus, quod in consultatione nostra jus editur & licet ad quales, ad quos *b* tamen specialiter spectet ejus executio, nullatenus explicatur: illis autem solummodo jus hoc exequendum incumbit, qui super hoc mandatum receperint a sed. Apost. speciale. Sic ergo illi est inquisitioni responsum, qua consequenter tua fraternitas requisivit, de quibus religiosis intelligendum hoc esset: utrum scilicet ibi Religiosi vocentur hi tantum, qui religionis habitum susceperunt, quorum plures idiotæ sunt & juris ignari *c*, an Episcopi, qui sicut dignitate præcellunt, sic & religione debent aliis præeminere: nam ad neutros illius executio juris spectat, nisi per Apost. sed. eis specialiter delegetur.

(*α Credimus provenire, quod cum ad consultationes tuas multiplices & frequentes respondemus, quod sentimus ex responsione nostra novas elicias quæstiones.*)

Habiles ad eundum, sed inhabiles ad pugnandum, si sunt strenui consilio, vel milites bellatores possunt secum ducere, votum ultramarinum non redimunt. h. d. Abbas Siculus.

Secundo quæsiviſti, utrum quod dicitur, Si quis voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis sit habilis ad eundum, melius est ut redimat votum, quam consumat expensas: generaliter accipi debeat, ut nobiles & *d* magnates, qui sunt consilio strenui, & multos secum possunt trahere bellatores, an minores tantummodo verbum hujusmodi comprehendat? Verum si ad superiora oculum tuæ considerationis extendas, quæstionem ipsam *e* invenies in serie consultationis nostræ solutam, ubi dicitur, quod debiles & inopes magis in defectum terræ sanctæ, quam ad ejus profectum accedunt, &c. Quamvis possit aliter *f* responderi, quod non sunt inutiles ad pugnandum, qui etsi per se pugnare non possunt, maturitate tamen consilii adesse valeant pugnantibus: & personæ defectum per alios relevare: [*& ſ. α*]

(*α Tertio quoque loco tua f. requisivit, qualiter intelligi debeat, quod de mulieribus subinfertur, ut quæ remanere noluerint, viros suos sequantur euntes. Cæteræ vero si non sint divites, quæ secum in suis expensis possint ducere bellatores, votum redimant quod voverunt: hoc enim quod ultimo loco dicitur, videtur tantum de voventibus esse dictum.*)

Uxores possunt sequi viros ultra mare, si volunt, sed non tenentur, nisi & ipsæ voverint. h. d. Abbas.

Quod autem superius ponitur, Mulieres quæ remanere noluerint, &c. de illis intelligendum esse videtur, quæ se ad peregrinationis propositum nullius voti vinculo adstrinxerunt: (*& infra. α*)

(*α Quod sic esse dubium non existit. Ex eodem quoque verbo dicis videri quibusdam, quod viris liceat in hoc articulo sine uxorum suarum assensu vovere posse, ac perficere quod voverunt. Ad quod dicimus quod*)

Viri sine consensu uxorum emittere possunt votum ultramarinum. h. d. Abbas Siculus.

In tanta quoque necessitate populi Christiani, ne terræ sanctæ impediatur subsidium, viri præter uxorum assensum hujus peregrinationis propositum vovere libere valent *g* & quod voverint, libere adimplere. Ut autem consentiant, sunt attentius commonendæ.

---

a C. 4. *eod. tit. in 3. comp.* b *Inquisitioni tuæ respondemus.* c *recompensato.* d *Contius eundem. Addit in margine: alias consilium, utrumque præter veterum exemplarium fidem.*

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* b *tantum, in uno vetustissimo exemplari.* c *Vid. l. 1. cum not. per post. C. de inter ma. inter pupil. not. Bald. in authen. de mona. collat. 1.* d *Al. etiam.* e *Dictio, istam, deest in vetustis.* f *& aliter.* g *valeant.*

Clerici

Clerici tanquam inhabiles ad pugnandum redimunt votum ultramarinum, nisi in certis casibus. h. d. Abbas Siculus.

De Clericis *a* vero duximus respondendum, quod cum Clericatus officium eos reddat inhabiles ad pugnandum, nisi vel consilio strenui, vel officio prædicationis instructi, aut Magnatum sint obsequio deputati, aut usque adeo divites fuerint & potentes, ut in expensis suis aliquos secum ducere valeant bellatores, magis ab eis expedit redemptionem accipere, quam ad votum illos cogere prosequendum, si necessitas exigit, vel utilitas persuadet. Hæc autem de voventibus dicimus, non de his, quibus labor peregrinationis in pœnitentia est injunctus.

CAP. X.

Qui vovit religionem ingredi, si voto non completo fiat Episcopus, renunciare debet, & votum implere. Sic communiter summatur.

Idem Innoc. III. (*an.* 1213.)

PEr tuas *b* nobis literas intimasti, te in Gratianopolitana *c* Ecclesia susscipiendi habitum regularem votum solenniter emisisse, & postea promisisse in manibus Prælati ejusdem Ecclesiæ, te intra duos menses, postquam ab Apost. sede rediisses, votum, quod emiseras, impleturum. Cumque termino ipso transacto non curasses, quod voveras, adimplere, tandem existens voti transgressor, vocatus fuisti ad regimen Ecclesiæ Gebennensis: (*& infra.*) Nos igitur tuæ discretioni consulimus, ut si tuam sanare desideras conscientiam, regimen resignes Ecclesiæ memoratæ, ac reddas Altissimo vota tua. Quod si capitulum ejusdem Geben. Ecclesiæ te postmodum canonice duxerit eligendum, electionem recipere poteris de te factam.

CAP. XI.

Prælatus etiam professus potest votum ultramarinum emittere, & in suos usus vigesimam proventuum Ecclesiæ convertere.

Honorius III. *Haresben.* d *& Bengad. Præpositis.* (*an.* 1226.)

POstulastis a nobis, an *e* vobis professis ordinem regularem quorum alter cruce signatus est, & reliquus charactere crucis desiderat insigniri, liceat vigesimam proventuum Ecclesiarum vestrarum deputatam succursui terræ sanctæ, deferre vobiscum: (*& infra.* α) Discretioni vestræ taliter respondemus, quod si Ecclesiæ vestræ per absentiam vestram enormiter non lædantur, & vos utiles fueritis terræ sanctæ verbo pariter & exemplo, (quod conscientiæ vestræ duximus relinquendum) dimissis procuratoribus idoneis in Ecclesiis vestris, potestis, & tenemini votum peregrinationis implere: & sic potest in usus vestros transire vicesima Ecclesiarum vestrarum terræ sanctæ subsidio deputata.

(α *Ut per vos proficiat terræ illius succursui, qui parati estis personas vestras exponere servitio Jesu Christi, præsertim cum multi exemplo æmulationis laudabilis provocati ad currendum post vos laudabiliter accingantur: præliaturi prælium Domini contra gentes. Quia vero liberationi terræ illius totis viribus aspiramus.*)

TITULUS XXXV.

DE STATU MONACHORUM ET CANONICORUM REGULARIUM.

CAP. I.

Diœcesanus non debet molestare monasteria, præterquam pro causa correctionis: nec eis oblata sibi vendicare.

Gregorius *Archiepiscopo Neap.* a (*an.* 600.)

THeodosidus *b* (*& infra.* α) Alicui monasterio nec tu, nec Presbyteri tui, præter diligentiam disciplinæ, aliquid molestiæ inferatis. Aut si quid illic pro diversorum devotione accesserit, vobis vendicare æstimetis: Cum monachis sibi servientibus debeat proficere, quicquid fidelibus taliter offerri contingit.

(α *Abbas monasterii S. Martini petitoria nobis insinuatione suggessit, quæ habetur in subditis, in domo quondam Martini ex ejus voluntate decessorem suum Andream Abbatem monasterium, in quo Monachi habitare debeant, construxisse. Et quia id in honorem beati Petri Apostolorum Principis, & S. Archangeli postulat dedicari: dilectionem tuam præsentibus apicibus duximus adhortandam, quatenus ad præd. locum cum postulaverit, ingravanter accedas, venerandæ solennia dedicationis impendens. Et quoties necesse fuerit, a Presbyteris Ecclesiæ tuæ in loco sancto deservientibus celebrentur sacrificia veneranda Missarum, ita ut in eodem.*)

CAP. II.

Monachi non debent poni singuli per paræcias. hoc primo. *Si pro monatu aliquid detur, receptus a sacris ordinibus prohibetur: & recipiens ab officio suspenditur.* hoc secundo. *Monachus habens peculium sine licentia Abbatis, ab altaris communione removetur: & sic decedens, sepultura & fratrum communione privatur.* hoc tertio. *Si pecunia confertur pro habendo aliquod officium in monasterio, dans & recipiens deponuntur.* hoc quarto. *In prioratibus conventualibus per electionem instituti non sunt removendi sine causa rationabili: & de causa rationabili tria ponit exempla.* h. d. comprehendendo substantiam.

Ex Concilio Lateranen. c (*an.* 1179. Romæ.)

MOnachi non *d* pretio recipiantur in monasterio, nec peculium *e* permittantur habere, nec singuli per villas & oppida per quascunque parochiales ponantur Ecclesias, sed in majori Conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant, nec soli inter seculares homines spiritualium hostium conflictum expectent, Salomone *f* dicente: *Væ g soli! quia cum ceciderit, non est qui sublevet eum.* Si quis autem exactus pro sua redemptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Is vero, qui eum *h* receperit, officii suspensione mulctetur. Qui vero peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro injuncta administratione permissum, a communione removeatur altaris, & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, & digne non pœnituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat sepulturam, quod etiam de universis Religiosis præcipimus observari. Abbas autem, qui diligenter ista non caverit *i*, officii sui jacturam se noverit incursurum. Prioratus quoque seu Obedientiæ, pretii donatione nulli tradantur, alioquin dantes & accipientes a ministerio fiant Ecclesiastico alieni. Priores autem cum in Ecclesiis conventualibus per electionem Capitulorum suorum canonice fuerint instituti, nisi pro manifesta & rationabili causa non mutentur, videlicet *k* si fuerint dilapidatores, si incontinenter vixerint, aut tale aliquid *l* egerint, pro quo amovendi merito videantur, aut si etiam pro necessitate majoris officii de consilio fratrum fuerint transferendi.

a *De materia hujus §. & cur Clericis & Episcopis pugnare non liceat vid. B. Thom. 2. 2. q. 4. art. 2.* b *Conc. Triden. sess. 24. tit. de reg. c. 1.* c *al. Gratianopolitana. al. Garopilitana.* d *Haresberien. & Beregaden. Præpositis. al. Harestien. & Feregadens. al. Havenens. & Beregabens.* e *utrum.*

a *Hic in quibusdam recentioribus legitur Gregor. III. in aliis IX. sed recte Contius. Imo primus l. 7. ind. 2. epist. 15.* b *In aliis Theodorius. cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* c *Concil. Later. sub Alex. III. c. 10.* d *cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *Id est, proprium. Vid. l. cogi. D. ad Trebell.* f *Eccl. c. 4.* g *Si.* h *recipit.* i *curaverit. in Concilio.* k *Al. ita: ut videlicet. sed in antiq. & in Conc. ut est impressum.* l *aliud.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. III.

Monet Ciſtercienſes, ut ſervent regulam ſecundum primævam inſtitutionem. h. d. primo. *Et domus religioſa aggregata Ciſtercienſibus eorum mores ſervare tenetur.* h. d. ſecundo.

Alexander III. *Abbatibus & Conventibus Ciſtercien. ordinis.* (*an.* 1175. *Romæ.*)

REcolentes *a* qualiter hæc ſancta plantatio : [*& infra.* α] Dolentes dicimus, quod etſi non ab omnibus, neque in omnibus, a pleriſque tamen & in pluribus, ab illa ſancta inſtitutione dicitur declinatum : in tantum, ut aliqui ex vobis primæ inſtitutionis obliti, contra ordinis veſtris regulam villas, Eccleſias, & altaria poſſident, fidelitates *b* & hominia benigne ſuſcipiunt, juſtitiarias & tributarias tenent : [*& infra.* β] Ideoque precibus & monitis exhortamur, quatenus domus illæ, quæ a prima ſui origine in ipſo ordine ſunt fundatæ, conſtitutis terminis ſint contentæ : [*& infra.* γ] Si enim relictis originalibus ordinis inſtitutis, ad communia volueritis aliorum monaſteriorum jura divertere, oportebit vos communi jure cenſeri : quia dignum eſt, ut qui ſimilem cum aliis vitam ſuſcipiunt, ſimilem ſentiant in legibus diſciplinam. Cætetum domus illæ, quæ de aliis inſtitutionibus ad veſtrum ordinem ſe tranſtulerint, veſtris omnino ſe ſatagant uſibus conformare, & relictis poſſeſſionibus, vel etiam commutatis, quas inſtitutio veſtra non recipit *c* ſic ſe in omnibus religioni veſtræ coaptent, ut quemadmodum gaudent ſe in ſocietatem ordinis, & habitus identitatem aſſumptas, ſic etiam in paupertate ſecularium rerum ſe lætentur veſtris inſtitutionibus conformatas.

(α *Facta hæc vitis fructifera, hæc denique vinea Domini Sabbaoth ſub primis ordinis veſtri prioribus pullulavit, & palmites longe lateque producens ad mortifera pellenda circumquaque venena, flores protulit & odores, pro vigili cuſtodia cuſtodiatis eorum in omnibus adhærere veſtigiis, per quos cooperante Domino in deſerto mundi hujus flos hujuſmodi plantatus eſt honeſtatis. His enim paupertatis contenti numeris, optimum ponentes in paupertate principium, totius ſufficientiæ aſſecuti ſunt complementum, creare Eccleſiæ Clarevallenſ. Epiſcopis & Prælatis acceptis, ac in conſpectu regum & principum fama & merito glorioſi. Nunc autem quod*)

(β *Et omne ſtudium adhibent, ut termini eorum dilatentur a terris, quorum converſatio in cœlis debet eſſe. Læditur hinc ordo penitus & vitiatur, nec eſt hæc mutatio dexteræ excelſi, ſed potius de dextera in ſiniſtram, qui relicto ſeculo ſub paupertatis habitu Deo militare decreverunt, negotiis denuo ſecularibus implicentur. Inde eſt quod & vobis ab aliis qui foris ſunt, contentiones & litigia ſuſcitentur, & Abbatibus in cauſis forenſibus occupatis & plurimum in commiſſis domibus & tepor ordinis & diſſolutio noſcitur charitatis : maxime paupertate charitas plus proficit, & cupiditatis conſortium niſi illa reſtringatur, hæc repeſcat.*)

(γ *Nec velint inordinate ad ea manus extendere, quæ ſine laboribus & periculis multis, & deinde ſine criminibus, & magna confuſione non poterunt retinere.*)

CAP. IV.

Regularis Canonicus, qui non reſignavit proprium in morte, non debet in cœmeterio ſepeliri : & ſi de facto ſepultus fuit, inde debet exhumari, ſi ſine ſcandalo fieri poteſt.

Clemens III. (*an.* 1190.)

SUper quodam Canonico Regulari *a*, qui in articulo mortis agens, licet a Priore ſuo commonitus, proprium, quod contra regulam latenter habuerat, noluit reſignare : & ſic diem clauſit extremum, & fuit inter alios fratres traditus ſepulturæ : [*& infra.* α] Inquiſitioni tuæ taliter reſp. quod ille Canonicus non tantum fuit Chriſtiana ſepultura privandus, verum etiam ſi ſine maximo ſcandalo potuit *b* fieri, de ipſa projici dignus eſt Eccleſia. Hoc autem cum forte contigerit, in ſimilibus eſt agendum.

(α *Nos duxiſti neceſſario requirendos. Quia vero te ignorare non credimus, quid de talibus in regula beati Auguſtini habeatur ſtatutum, & quod idipſum in Lateranenſi Synodo conſtet inhibitum manifeſte.*)

CAP. V.

Canonicus regularis poteſt præfici Eccleſiæ parœciali etiam ſeculari : ſed debet habere ſocium ſecum ſui ordinis, ſi commode fieri poteſt.

Innocentius III. *V. Plebano ſancti Gavinii.* c (*an.* 1213. *Roma in Flaminiam.*)

QUod *d* Dei timorem præ oculis habeas, ex fructibus tuis colligitur evidenter, cum opera, quæ facis, teſtimonium perhibeant veritati. Sane quondam deſiderans ad frugem melioris vitæ tranſire, officium Plebani reſignans, coram fratribus ſancti Victoris Bononien. promiſſionem de tua converſione feciſti, neque profeſſionem ſolennem emittens, neque habitum religionis aſſumens: ſed parœciani plebis ejuſdem, attendentes te laudabiliter præfuiſſe, a Florentino Epiſcopo impetraverunt, ut miniſtrares ibidem : hoc etiam P. Presbyter Cardinalis tunc Ap. ſed. Legat. proponitur annuiſſe, quod jam dicti parœciani a nobis ratum haberi ſuppliciter *e* poſtularunt, præſertim cum de licentia Prioris ſancti Victoris noſcaris hactenus id feciſſe. Licet autem in Lateranenſi Concilio *f* de Monachi caveatur, ne ſinguli per villas & oppida, per quaſcunque parœciales ponantur Eccleſias, &c. quia tamen iſtud de Canonicis regularibus ſpecialiter non cavetur, qui etſi a ſanctorum Monachorum conſortio non putentur ſejuncti, regulæ tamen inſerviunt laxiori, & per antiquos canones etiam Monachi poſſunt ad Eccleſiarum parœcialium regimen in Presbyteros ordinari, ex quo debent prædicationis officium *g* (quod privilegium eſt exercere ſic annuendum duximus poſtulatis, ut exercens Plebani officium, ſi commode fieri poterit, unum Canonicum regularem tecum habeas ad cautelam, cujus in his, quæ Dei ſunt & regularis obſervantiæ, tam conſortio, quam ſolatio perfruaris.

CAP. VI.

Primo *tractat de veſtibus Monachorum*. Secundo *de abdicatione proprietatis*. Tertio *de ſilentio*. Quarto *de cibis*. Quinto *de officiis in genere & in ſpecie*.

Idem *Abbati & Conventui Sublacen.* h (*an.* 1213. *Romæ.*)

CUm *i* ad monaſterium Sublacen. (*& infra.*) Firmiter inhibuimus, ne quis de cætero Monachorum lineis camiſiis uteretur : (*& infra.* α) Prohibemus quoque diſtricte in virtute obedientiæ ſub obteſtatione divini judicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo poſſideat : ſed ſi quis aliquid habeat proprii, totum in continenti reſignet. Si vero poſt hoc proprietatem aliquam fuerit deprehenſus habere, regulari monitione prævia de monaſterio expellatur, nec recipiatur

a C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *In uno vetuſtiſſimo, fidelitates, hominia & onera ſuſcipiunt, &c. in alio recentioris ita : fidelitates & homagia ſuſceperunt, &c. Dictio,* benigne, *deeſt in omnibus, & quid ſit Hominia, explicat Hoſtienſis.* c *recepit.*

a C. 6. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *potuerit, habent vetuſtiores. quod & ſeries poſtulat.* c *Gavini. al Gravini.* d C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *ſimpliciter.* f *Conc. Lat. ſub Alexand. III. c.* 10. g *Conc. Trid. ſeſſ.* 5. *de reform. c.* 2. *& ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 4. *ubi multa valde utilia de prædicationis officio.* h *al. Abbati Lublacen.* i C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp. Concil. Trident. ſeſſ.* 25. *tit. de reg. c.* 1. *&* 2.

ulterius, niſi pœniteat ſecundum monaſticam diſciplinam. Quod ſi proprietas apud quenquam inventa fuerit in morte, ipſa cum eo in ſignum perditionis extra monaſterium in ſterquilinio ſubterretur, ſecundum quod beatus Gregorius narrat in dialogo ſe feciſſe. Unde ſi quicquam alicui fuerit ſpecialiter deſtinatum, non præſumat illud accipere, ſed Abbati, vel Priori, vel Cancellario aſſignetur. In oratorio *a* vero, refectorio & dormitorio continuum ſemper ſilentium obſervetur. In clauſtro quoque certis horis & locis, ſecundum antiquam conſuetudinem monaſterii laudabiliter obſervatam. In refectorio *b* vero nullus omnino carne veſcatur. Nec in quibuſdam ſolennitatibus (ſicut aliquando fieri conſuevit) Conventus exeat cum Abbate paucis ibi relictis, ut extra refectorium edant carnes, cum illis diebus præcipue regularis diſciplina ſit ſtudioſius obſervanda. Sed nec extra refectorium, niſi in infirmitorio eſum carnium credant ſibi licere. Quanquam ex indulgentia poſſit Abbas interdum aliquos fratrum, nunc hos, nunc illos (prout neceſſitas poſtulaverit) advocare, ipſosque ſecum in camera ſua melius & plenius exhibere. Porro debiles & infirmi, qui minutione indigent, vel aliqua medicina, non ſeorſum in cameris, ſed omnes in infirmitorio, quæ neceſſaria fuerint ſibi tam in carnibus, quam in aliis recipiant competenter. Quod ſi quis eorum debilis fuerit, aut etiam delicatus, ut non poſſit communibus cibis eſſet contentus: ſic ei provideatur ſine ſcandolo aliorum, ut ſi Abbas vel Prior voluerit in refectorio miſericordiam facere ſpecialem, cibum aliquem competentem non ante illum, ſed ante ſe faciat apportari, de quo ipſe illi faciat pitantiam pro ſuſtentatione naturæ. Tales autem ad agenda officia monaſterii deputentur, qui fideles fuerint *c* & diſcreti. Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuo poſſidenda, tanquam in ſua ſibi vita locetur, ſed cum oportuerit amoveri, ſine contradictione qualibet revocetur. Prior autem præ cæteris poſt Abbatem potens ſit in opere & ſermone, ut exemplo vitæ *d* verboque doctrinæ fratres ſuos & inſtruere poſſit in bono, & a malo etiam revocare: zelum religionis habens ſecundum conſcientiam, & delinquentes corripiat & caſtiget, obedientes foveat & confortet. Abbas vero, (cui omnes in omnibus reverenter obediant) quanto frequentius poterit, ſit cum fratribus in conventu, vigilem curam & diligentem ſolicitudinem gerens de omnibus, ut de officio ſibi commiſſo dignam Deo poſſit reddere rationem. Quod ſi prævaricator ordinis fuerit, aut contemptor, ſeu negligens aut remiſſus, pro certo ſe noverit non ſolum ab officio deponendum *e* ſed & alio modo ſecundum regulam caſtigandum: cum offenſa non ſolum propria, verum etiam aliena de ſuis manibus requiratur. Nec æſtimet *f* Abbas, quod ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo Monacho diſpenſare: quia abdicatio *g* proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeo eſt annexa regulæ monachali, ut contra eam nec ſummus Pontifex poſſit licentiam indulgere.

(α *Ad defectum autem hoſpitalitatis ſupplendum, mixturam unius molendini conceſſimus, ampliora pro tempore conceſſuri, ita tamen quod ad neceſſitatem pauperum ſublevandam, eleemoſyna de cellario conferatur. Nos autem præfatus Eccleſias, quæ Clericis ſecularibus fuerant in beneficium aſſignatæ, ad uſum revocavimus infirmorum, conceſſionem hoſpitalis, quæ facta fuerat Epiſcopo Anagnino, irritam decernentes, & ſtatuentes, ne cuiquam ulterius in beneficium concedantur, ſed infirmarius diſponat de illis Eccleſiis, prout ad neceſſitates infirmarii magis noverit expedire.*

CAP. VII.

Primo *ſtatuit de Conciliis regularium provincialibus celebrandis ſingulis trienniis*. Secundo *moderatur numerum evectionum & perſonarum venientium*. Tertio *diſponit de inſtructoribus & præſidentibus Capitulo*. Quarto *de tempore, quo daret Capitulum, & quid ibi fiet*. Quinto *quod obſervetur, quod ibi fiet*. Sexto *de Capitulo ſequenti*. Septimo *de communi vita ducenda*. Octavo *de viſitatoribus eligendis & ipſorum officio*. Nono *extend.t ad Canonicos regulares*. Decimo *providet ſuper diſcordia viſitatorum*. Undecimo *hortaeur diœceſanos ad monaſteriorum reformationem*. Duodecimo *præcipit protervos & ſimiles compeſci ab offenſis monaſteriorum*. Et hæc diviſio ſufficit pro ſummario.

Idem *in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

IN ſingulis regnis ſive provinciis fiat de triennio in triennium (ſalvo jure diœceſanorum Pontificum) commune Capitulum Abbatum atque Priorum, Abbates proprios non habentium, qui non conſueverunt tale Capitulum celebrare: ad quod univerſi conveniant præpeditionem canonicam non habentes, apud unum de monaſteriis ad hoc aptum. Hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus, quam ſex evectiones & octo *a* perſonas adducat *b*. Advocent autem in hujuſmodi novitatis primordiis duos Ciſtercien. ordinis vicinos Abbates, ad præſtandum ſibi conſilium & auxilium opportunum, cum ſint in hujuſmodi Capitulis celebrandis ex longa conſuetudine plenius informati: qui abſque contradictione duos ſibi de ipſis aſſocient, quos viderint expedire: ac ipſi quatuor præſint Capitulo univerſo, ita quod ex hoc nullus eorum ſibi auctoritate prælationis aſſumat, unde cum expedierit, provida poſſit deliberatione mutari. Hujuſmodi vero Capitulum aliquot certis diebus continue, juxta morem Ciſtercien. ordinis celebretur: in quo diligens haberur tractatus de reformatione ordinis, & obſervantia regulari. Et quod ſtatutum fuerit illis quatuor approbantibus, inviolabiliter obſervetur, omni excuſatione, contradictione & appellatione remotis: Proviſo nihilominus, ubi ſequenti termino debeat Capitulum celebrari. Et qui convenerint, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter ſimul omnes communes expenſas, ita quod ſi non omnes potuerunt in eiſdem, ſaltem plures ſimul in diverſis domibus commorentur. Ordinetur etiam in eodem Capitulo religioſæ ac circumſpectæ perſonæ, quæ ſingulas Abbatias ejuſdem regni ſeu provinciæ non ſolum Monachorum, ſed etiam Monialium, ſecundum, formam ſibi præfixam, vice noſtra ſtudeant viſitare, corrigentes & reformantes, quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere: ita quod ſi Rectorem loci cognoverint ab adminiſtratione penitus amovendum, denuncient Epiſcopo proprio, ut illum amovere procuret. Quod ſi non fecerit, viſitatores hoc referant ad Apoſtolicæ ſedis examen. Hoc ipſum *c* regulares Canonicos ſecundum ordinem ſuum volumus & præcipimus obſervare. Si vero in hac novitatem quicquam difficultatis emerſerit, quod per prædictas perſonas nequeat expediri, ad Apoſtol. ſedis judicium abſque ſcandalo referatur, cæteris irrefragabiliter obſervatis, quæ concordi fuerint deliberatione proviſa. Porro diœceſani Epiſcopi monaſteria ſibi ſubjecta ita ſtudeant reformare, ut cum ad ea prædicti viſitatores acceſſerint, plus in illis inveniant quod commendatione, quam quod correctione ſit dignum, attentiſſime præca-

a *In Cod. Barb. in oratorio, nec non refectorio, &c.* b *dictis*, vero, *deeſt in antiquis.* c *ſint.* d *al. verbis doctrinæ fratres, &c.* e *vid. l. carceri. & l. milites. ff. de cuſt. reor.* f *extimet.* g *de hoc articulo vid. B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 11. & Turrecremat. in c. de illo clerico. 32. diſt. & Ferdinan. Vaſq. l. 1. contr. illuſtrium cap. 25.*

a *al. novem, ſed in Conciliis, octo legitur.* b *De hoc articulo vide quos citavi in c. cum ex officii. ſup. de præſcript.* c *in Codice Barb. Hoc ipſum circa regulares, &c.*

ventes,

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ventes, ne per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggraventur: quia sicut volumus *a* superiorum jura observari, ita inferiores nolumus injurias sustinere. Ad hoc districte præcipimus tam diœcesanis Episcopis, quam personis, quæ præerunt Capitulis celebrandis, ut per censuram Eccl. appellat. remota compescant Advocatos, Patronos, Vicedominos, Rectores & Consules, magnates & milites, seu quoslibet alios, nec monasteria præsumant offendere in personis aut rebus: & si forsitan ostenderint, eos ad satisfactionem *b* compellere non omittant, ut liberius & quietius Deo valeant famulari.

CAP. VIII.

Primo *tractat de correctione Monachorum*. Secundo *de correctione Abbatum*. Tertio *visitatorum*. Quarto *de secularibus in monasteriis beneficiatis*. Quinto *constitutionem extendit ad Moniales*. hoc sufficiat pro summario.

Honorius III. *Abbatibus & Monachis in Lombardia & Marchia Tervisiana constitutis.*

EA, quæ pro religionis honestate: [*& infra.* α] Porro cum visitatores secundum statutum generalis concilii *c* ordinati a generali Abbatum Capitulo, processerint ad visitationis officium exequendum, de statu Monachorum & observantiis regularibus diligenter inquirant, & tam in spiritualibus, quam in temporalibus corrigant, & reforment, quæ viderint corrigenda: ita tamen quod Monachos delinquentes per Abbatem loci corrigi faciant, eisque injungi pœnitentiam salutarem, juxta beati Benedicti regulam & Apostolica instituta, non secundum normam pravæ consuetudinis, quæ quasi pro lege in quibusdam Ecclesiis inolevit. Ipsi etiam visitatores Monachos, quos contumaces invenerint & rebelles, juxta modum culpæ vice nostra regulari censura perceilant absque personarum delectu, non parcendo rebellibus ob suam pertinaciam vel potentiam amicorum, quia ovem morbidam ejiciant ab ovili, ne inficiat oves sanas. Si vero *d* Abbates in corrigendis, juxta visitatorum mandatum & regularia instituta, in seipsis seu Monachis inventi fuerint negligentes, proclamentur & corripiantur, & ita puniantur publice in Capitulo generali, quod pœna ipsorum sit aliis in exemplum. Quod si Abbas non exemptus, fuerit a visitationibus nimis negligens & remissus inventus, id loci Diœcesano denuncient sine mora, & per illum detur ei fidelis & providus Coadjutor usque ad Capitulum generale. Si autem dilapidator inventus fuerit, vel alias merito amovendus: per diœcesanum, postquam hoc sibi a visitatoribus denunciatum fuerit, amoveatur absque judiciorum *e* strepitu a regimine Abbatiæ, ac monasterio provideatur interim administrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec ipsi monasterio fuerit de Abbate provisum. Quod si forsitam Episcopus hoc adimplere noluerit vel neglexerit: visitatores vel præsidentes Capitulo generali, defectum Episcopi Apost. sedi non differant intimare. Hæc eadem circa exemptos Abbates fieri præcipimus per visitatores, vel præsidentes Capitulo generali: depositione ipsorum sedi Apost. reservata: ita ut Abbate, qui amovendus videbitur, interim per visitatores vel in Capitulo præsidentes, ab administratione suspenso, administrator idoneus monasterio deputetur. Illorum autem excessus & alia, quæ visa fuerint intimanda, Capitulo præsidentes nobis denuncient per fideles nuncios & prudentes, quibus de communi contributione Abbatum, juxta cujuslibet facultatem sufficienter ministrentur expensæ. Sequentes autem visitatores perquirant priorum visitatorum vestigia diligenter, & eorum negligentias & excessus referant sequenti Capitulo generali, ut juxta culpam publice debitam pœnam portent. Idem etiam de Abbatibus præsidentibus generali Capitulo præcipimus observari. Præcipimus quoque *a*, ut in nullo monasterio ad præbendas recipiant de cætero Abbates & Monachi Clericos seculares: nec hi, qui jam recepti sunt, locum vel vocem in Capitulo, dormitorio vel refectorio seu clausto sibi vindicare contendant, seu Monachorum cœtibus importune se præsumant miscere, sed beneficiis sibi concessis contenti, conversentur honeste, opportuna obsequia in monasteriis fideliter impendentes, nihilque ultra in spiritualibus aut temporalibus exigant in ipsis monasteriis vel usurpent. Si qui vero talium a visitatoribus inventi fuerint criminosi, per diœcesanum Episcopum *b* in non exemptis, & per visitatores vel præsidentes generali Capitulo in exemptis beneficiis priventur eisdem. Hæc autem omnia etiam in monasteriis, quæ non habent Abbates proprios, sed Priores, nec non in monasteriis Monialium, quoad articulos Abbatissis & Monialibus congruentes, præcipimus observari.

(α *Ac religiosorum salute provide ordinantur, Apostolico sunt munimine roboranda, ut suscipiantur devotius & diligentius observentur. Cum ergo per dil. fil. Abbatem Montis belli quædam Capitula nobis fuerint præsentata, quæ ad castigandum transgressiones multiplices & excessus, quos in quibusdam cœnobiis invenerat, videbantur pro salute & honestate vestra laudabiliter statuenda: nos ea examinari & corrigi fecimus, & præcipimus, ut inviolabiliter observentur, quæ sigillis ven. f. n. Hostien. & Tusculanen. Episcoporum muniri fecimus ad cautelam. Ad hoc volumus & præcip. auct. Apost. ut visitatores ad generales Capitulum convocent Abbates & Priores, non habentes Abbates proprios tam exemptos, quam non exemptos Lombardiæ & Marchiæ, qui non consueverunt hujusmodi Capitulum celebrare, præsidentes vero in ipso Capitulo generali canonica & impedimento sublato, eos qui contempserint vel neglexerint convenire: sub cujus contra. & app. ob. per cens. Eccl. compellant, & usque ad satisfactionem condignam relaxent: eadem censura facturi, quæ eodem Capitulo deliberatione provida ordinata fuerunt firmiter observari, reddituri tam ipsi quam visitatores, & alii juxta cujuslibet ministerium Domino, in cujus conspectu nuda & aperta omnia in extremo examine rationem, si omnem solicitudinem & diligentiam, quæ circa correctionem & reformationem ordinis, ac visitationem cœnobiorum impendendæ fuerint, neglexerint adhibere.*)

a *In Cod. Barb. ita: quia sic volumus superiorum jura servari, ut inferiores nolumus injurias sustinere. In aliis sic: quia sic volumus superiorum jura observari, ut inferiorum nolumus injurias sustinere.* b *satisfaciendum.* c *scilicet Lateranensis sub Innoc. III. c. 12. quod est relatum sup. cap. proximo: & statutum, cujus hic meminit, habetur in §. ordinentur etiam.* d *Vid. Conc. Trid. sess. 25. tit. de reg. c. 14.* e *Qualiter hæc verba sunt accipienda, vide Clement. sæpe contingit. De verbor. signif. & Eymer. in Director. Inquisit. p. 3. q. 53.*

TITULUS XXXVI.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO *c* SINT SUBJECTÆ.

CAPUT I.

Si dubitatur, in cujus diœcesi sit basilica consecranda, ille Episcopus consecrabit, qui prius in illo loco Episcopalia exercebat.

Gregorius *Victori Archiepiscopo Neapol.* (*an. 600. Roma in Campaniam.*)

a *Vide Ludov. Rom. sing. 663. incipit, An simplex capellanus.* b *Dictio*, Episcopum, *deest in antiquis & in recentioribus magis emendatis.* c *Episcopis.*

NUnc autem *a* ad basilicam, quæ dedicanda est, debet disquiri, cujus civitatis Episcopus, antequam fundaretur, baptizaverit incolas; & ad cujus consignationem sub annua devotione concurrerint. Non enim terminis hæc aut locis convenit definiri: sed ille ad consecrationem vocetur, cui per hunc modum, quem scripsimus, constat debere permitti.

CAP. II.

Nihil juris deperit Episcopo, in cujus diœcesi sita est Ecclesia, quam Papa unit Ecclesiæ alterius diœcesis. Et est casus quotidianus.

Idem *Agapito Abbati.* (*an.* 600. *Roma in Umbriam.*)

QUia monasterium, quod in fundo Martiano situm est, hostilitate faciente, dicitur desolatum: illud tuo monasterio cum omnibus rebus suis, vel quæ ei competunt actionibus, perspeximus uniendum: (*& infra.*) Ipsum autem monasterium sic tuæ nos ordinationi commisisse cognoscas, ut tamen jurisdictionem illic non Episcopus Surrentinus, in cujus civitate monasterium tuum est situm, sed Nucerinus, cujus est diœcesis *b* habeat. Nam sic hujus *c* loci ordinationem disponimus, ut tamen jura sua singulis Episcopi inviolata servemus.

CAP. III.

Episcopo subsunt omnia loca pia, & ad ejus solicitudinem debent ordinari ad usum destinatum.

Ex decretis Eugenii Papæ. *d* (*an.* 655. *Romæ.*)

DE Xenodochiis *e* & aliis similibus locis per solicitudinem Episcoporum, in quorum diœcesis existunt, ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur.

CAP. IV.

Locus auctoritate Episcopi ad usum hospitalitatis deputatus, est religiosus, & ad mundanos usus redire non debet.

Urbanus IV. *Ariminensi Episcopo.* (*an.* 1264. *Roma in Umbriam.*)

AD hæc: *f* (*& infra.* α) Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si locus ad hospitalitatis usum, & pauperum provisionem fuerit (sicut moris est) auctoritate Pontificis destinatus, cum sit religiosus, non debet mundanis usibus deputari, sicut de vestibus & ligneis vasis, & aliis utensilibus ad cultum religionis per Pontificem deputatis, antiqua consuetudo indubitanter observat, & venerabilium Patrum edocent sanctiones.

(α *Super eo, quod quæsitum est, Utrum hospitalis domus possit in secularem habitum commutari?*)

CAP. V.

Locus religiosus debet reformari de religiosis duntaxat, non de secularibus, nisi in defectum religiosorum.

Innocentius III. *Constantinopolitano Patriarchæ.* (*an.* 1210.)

INter *g* quatuor: [*& infra.*] *de monasteriis quoque Græcorum in seculares Canonicos convertendis f. t. respon. quod*, quamdiu monasteria per regulares remanere potuerint ordinata, non sunt ad seculares Clericos transferenda. Sed si regulares defuerint, propter eorum defectum, in eis seculares Clerici poterunt ordinari.

CAP. VI.

Ecclesia sita in diœcesi Episcopi, tenetur sibi in Episcopalibus respondere, nisi appareant remissa legitime: & potest Episcopus remittendo Episcopalia censum sibi retinere.

Idem *Abbati & fratrib. Cryptæ ferratæ.* (*an.* 1210. *in Galliam.*)

COnstitutus *h* in præsentia nostra Episcopus Alban. *i* in Ecclesia Castri, quod Pauli dicitur, in qua jus patronatus monasterio vestro recognoscebat, a vobis jus Episcopale petebat, quoniam sita erat in diœcesi Albanen. & ideo de jure communi ei tenebatur in Episcopalibus respondere: [*& infra.* α] Verum œconomus vester proposuit ex adverso, quod etsi Ecclesia sita esset in diœcesi Albanen. ei tamen non tenebatur in aliquo respondere, cum Dominicus Lavitanus *a* Episcopus, qui fuerat Episcopus Albanen. universas Ecclesias ad vestrum monasterium pertinentes in diœcesi ejus sitas, & quicquid juris tam in monasterio vestro, quam in eis habebat, in emphyteusim sub annua octo denariorum usualium pensione monasterio vestro concessit: ita videlicet, *ut liceret Abbati & fratribus a quocunque velent Episcopo*, tam ordinationem Clericorum, quam consecrationem altarium in monasterio ipso & prædictis Ecclesiis obtinere, in quibus etiam vobis tertiam partem mortuariorum indulsit: & C. Papa præd. n. quod ab eo factum fuerat, confirmavit. Verum etsi Ecclesia ipsa fuisset aliquando Ecclesiæ Albanen. *b* subjecta, monasterium *c* vestrum nihilominus legitima se poterat præscriptione tueri, cum per quadraginta annos ipsam pacifice posse disset. Cæterum œconomus Episcopi concessionem Episcopi Lavitani non tenere dicebat, utpote continentem Simoniacam pravitatem: cum enim tertiam partem *d* mortuariorum monasterio concessit, & tam in ordinationibus Clericorum, quam altarium consecrationibus indulsisset ei plenariam libertatem: non est dubium, quin cum spiritualia hæc existant, eo ipso quod super his recompensationem certæ pensionis accepit, commiserit vitium simoniæ: *e* unde contractus hujusmodi nullam obtinet firmitatem, confirmatio aut Apost. sedis fuerat per subreptionem obtenta, cum in eadem de pensione nulla mentio habeatur [*& infra.*] Cum autem nec insolitum sit, nec novum, ut cum Episcopi Ecclesias concesserint piis locis, aliquid sibi reservent in eis nomine pensionis: nos quoque cum libertatis privilegium, vel protectionis præsidium aliquibus Ecclesiis indulgemus, gratis accipiamus censum gratis oblatum, & in literis nostris ad successorum nostrorum memoriam census exprimamus etiam quantitatem: auditis propositis œconomum monasterii vestri œconomo ejusdem Episcopi Ecclesiæ nomine in solutionem pensionis prædictæ, juxta ratam, quæ contingit Ecclesiam prædictam, & restitutionem subtractæ a quadraginta annis, secundum ratam eandam, per definitivam sententiam condemnamus, & eundem œconomum vestrum ab impetitione œconomi ejusdem Episcopi super aliis reddimus absolutum, perpetuum illi silentium imponentes.

(α *Secundo quoniam in multis privilegiis Rom. Pontificum distinguentibus fines diœces. Alban. inter alias in quibus Episcopalem jurisdictionem exercet hæc Alban. Ecclesia, auct. Apost. confirmatur.*)

CAP. VII.

Episcopus petens Ecclesiam quoad temporalia & spiritualia, obtinet in spiritualibus, eo ipso, quod probat esse in sua diœcesi, si non appareat exempta: sed in temporalibus succumbit, nisi aliter doceat de jure suo: & in hoc ultimo est casus notabilis.

Idem *Abbati & Conventui Farben.* f (*an.* 1210. *in Latium.*)

CUm venerabilis frater noster I. Sabinen. *g* Episcopus Ecclesiam sancti Angeli de Canceia *h* cum suis pertinentiis & possessionibus petiisset, asserens eam ad se, tam in spiritualibus, quam in temporalibus pertinere:

a C. 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *In C. Barbatiæ, in cujus est diœcesi, &c.* c *hujusmodi.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *Xenodochium Alex. I. prætermissorum interpretatur Hospitale. vide Trid. Conc. sess.* 25. *de reform. c.* 8. f C. 4. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Archid. in c. nemo, de consecr. dist.* 5. *& Calderinum cons.* 5. *& 6. de relig. domib.* g C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* h C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* i *Albanen. al. Alben.*

a *Levitanus. al. Lavican. al. Lucan. sed in omnib. manuscript. legitur Lavicanus.* b *Alben.* c *Monasterium tamen vestrum.* d *Dictio*, partem, *deest in antiq. & in recentioribus magis emendatis.* e *Vid. Bart. in l. Titio centum. ff. de condit. & demon.* f *Farsen.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* h *Cancia, alit. Cantia.*

alle-

allegavit ante omnia jus commune, quia cum constituta sit in diœcesi Sabinen. sub ipsius debebat consistere potestate. In temporalibus quoque ad se dictam Ecclesiam pertinere nitebatur ostendere per publicum instrumentum, in quo continebatur expresse I. Sabinen. Episcopum, H. Farben. *a* Abbati, & duabus personis post ipsum, dictam Ecclesiam cum suis pertinentiis locavisse pro annua quatuor solidorum Papiens. pensione. Sed pars vestra proposuit, instrumento prædicto nullam fidem penitus adhibendam, propter superlinearem scripturam, & rasuram *b* loco suspecto factam, ubi videlicet annotatio temporis recensetur: (*& infra.* α) Quia igitur nobis constitit, Ecclesiam supradictam constitutam in diœcesi Sabinen. Episcopale jus in omnibus spiritualibus eidem Episcopo adjudicavimus in eadem, illis tantum exceptis, quæ per authentica scripta ei dignoscuntur esse subtracta? (*& infra.*) Quia vero instrumentum prædictum, per quod Episcopus Ecclesiam intendebat quoad temporalia vindicare, ad faciendam super hoc fidem invalidum esse cognovimus, utpote propter prædicta de jure suspectum, vos ab impetitione ipsius, quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ duximus absolvendos.

(α *Fuit insuper ex ipsius Episcopi parte propositum, quod cum ab Ecclesia S. Angeli nomine monasterii vestri multo tempore fuerit certa pensio Ecclesiæ Sabinen. soluta, manifeste liquebit ad Ecclesiam eandem, a qua locatio facta fuerat, in jure proprietario pertinere. Ad hoc autem procurator respondebat prædictus, quod etsi quidam testes se vidisse deponant, Ecclesiam S. Angeli pensionem 4. sol. Sabinen. Episcopo persolvisse, nullum tamen ex hoc monasterio vestro poterat præjudicium generari, cum non appareat pensionem ipsam ex parte monasterii fuisse solutam: & quanquam etiam testes asserant, se vidisse multoties prætaxatam pensionem exsolvi, non tamen ostenditur tanto tempore præstita, quousque ad præscriptionem legitimam porrigatur. Item sicut ad rei proprietatem locatio facta non sufficit, ita nec solutio, nec perceptio pensionis. His igitur & aliis intellectis.*)

CAP. VIII.

Monasterium subjectum est Episcopo, in cujus diœcesi situm est, nisi probetur exceptum. h. d. quoad titulum.

Idem. (*an.* 1210. *Romæ in Hispaniam.*)

CUm dilectus *c* filius: (*& infra.*) Quia causa non poterat in nostra præsentia terminari, cum nuncius monasterii super procuratione vel ratihabitione literas non haberet, eam vestro duximus examini committendam, mandantes, quatenus si constiterit Abbatem ad sedem Apostolicam, antequam Episcopus in eum suspensionis vel excommunicationis, & in monasterium interdicti sententias tulerit, legitime appellasse, vel monasterium a jurisdictione Episcopi ejusdem exemptum: eo non obstante, quod Abbas ab eo circumventus præter fratrum suorum assensum ei obedientiam repromisit (cum fraus & dolus ei patrocinari non debeant) judicetis illas sententias non tenere. Quod si Abbas in exemptionis probatione defecerit, nec legitima se poterit præscriptione tueri: licet probet se ante prædictas sententias appellasse, nihilominus tamen monasterium judicetis Autien. Ecclesiæ subjacere, in cujus est diœcesi fundatum. *d* Similiter eo in probatione appellationis deficiente, si vobis constiterit de exemptione vel legitima præscriptione, tam Abbatem, quam monasterium ab impetitione Episcopi absolvatis.

CAP. IX.

Novam religionem non licet constituere sine auctoritate Rom. Pontificis: Nec in diversis monasteriis potest quis esse Abbas vel Monachus. Sic principaliter summatur, licet plura dicta habeat.

Idem Innoc. III. *in Concilio generali.* a

NE nimia religionum *b* diversitas gravem in Ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam *c* religionem inveniat: sed quicunque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum de novo fundare, regulam & institutionem accipiat de approbatis. Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locum Monachi habere præsumat, nec unus Abbas pluribus monasteriis præsidere.

TITULUS XXXVII.

DE CAPELLIS MONACHORUM, ET ALIORUM RELIGIOSORUM.

CAP. I.

Ad curam monasterio subjectam non Monachi sed seculares Clerici præficiuntur, & Episcopis subsunt.

Urbanus III. (*an.* 1186. *Romæ.*)

IN Ecclesiis ubi Monachi habitant *d* populus per Monachum non regatur: sed Capellanus, qui populum regat, ab Episcopo per consilium Monachorum instituatur: ita ut ex solius Episcopi arbitrio tam ordinatio ejus, quam depositio, & totius vitæ pendeat conversatio.

CAP. II.

Si Ecclesia non cathedralis vindicat sibi jus in alia Ecclesia, obtinebit solum quoad ea, quæ probabit sibi deberi præscriptione, vel alio legitimo modo. h. d. secundum communem & verum intellectum.

Innocentius III. *Archipresbytero & Clericis sanctæ Ceciliæ.* (*an.* 1208.)

DIlectus *e* filius M. Syndicus Ecclesiæ vestræ, ab Oeconomo sancti Laurentii de Piscinula, in scrutiniis, baptismate, & Capitulis, & similibus subjectionem postulans, possessorium & petitorium intentabat. Cum enim Ecclesia sancti Laurentii sit in parœcia vestra sita, debet de jure communi Ecclesiæ vestræ in prædictis omnibus subjacere: quia nec privilegium exemptionis habet, nec præscriptionem pro se poterat allegare, cum illa Ecclesiæ sanctæ Ceciliæ præscripsisset, sicut per testes dicebat legitime comprobatum. Præterea cum coram C. Papa prædecessore nostro super prædictis inter vestram & prædictam Ecclesiam quæstio verteretur, M. Presbyter ejusdem Ecclesiæ fuit sponte confessus *f* quod Ecclesiæ sanctæ Ceciliæ scrutinium & baptisma debebat. Cumque pars vestra testes, qui se illum diversis temporibus ad Capitulum vocasse, ipsumque venisse asserebant, in medium produxisset: eis jurare paratis, prædictus Presbyter se vocatum iviisse ad Capitulum est confessus. Unde prædictus prædecessor noster Ecclesiam vestram Capitulo, quo se conquesta fuerat spoliatam, salvo jure proprietatis Ecclesiæ sancti Laurentii revestire curavit, sicut in ejus literis continetur: per hoc ergo proprietatem, quoad scrutinium & baptisma, & possessionem quoad Capitulum, vester voluit syndicus comprobare. Ad hæc *g* sancti Laurentii Oeconomus ex ad-

---

a *Forsen.* b *Vid. Jas. & Dec. in l. fin. C. de edict. div. Hadr. toll. & Alexan. cons.* 59. *incipit, viso processu. in* 2. *volumine, & Felin. in c. ex literis. de fid. inst.* c C. 2. *eod. tit. in* 4. *compil. vid. Host. & Henr. Borch.* d *situm.*

a *Concil. generale Lateran. sub Innoc. III. c.* 13. *&* C. 3. *eod. tit. in* 4. *comp.* b *religionis.* c *Vid. Cardin. consil.* 39. *incipit in aliquibus locis. & Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ. sup. de constit. cap. un. eod. tit. in* 6. *comp.* d C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Conc. Trid. sess.* 25. *tit. de regul. tit.* 11. *Adde gl. & Archidiacon.* 16. *q.* 2. *in summa.* e *Cap. un. eod. tit. in* 3. *comp. vid. Henric. Borch. hoc ipso cap.* f *Vid. leg.* 1. C. *de confess. Bart. in l. certum.* §. *sed ante ipsos. ff. eod.* g *Ad hoc.*

verſo reſpondit, quod Eccleſia illa *a* nullo medio ad Romanam Eccleſiam pertinebat. Cum enim monaſterium Monialium fuerit, & generaliter ſervetur in urbe, ut nullum monaſterium titulo ſit ſubjectum, incongruum videbatur, ut regulares ſecularibus ſupponantur. Præterea uſque hodie nos in ea inſtitutionem & deſtitutionem liberam exercemus: (*& infra.* α) Nos igitur auditis propoſitis Oeconomum ſancti Laurentii ſyndico veſtro in baptiſmo & ſcrutinio condemnamus, ita ut per hoc Eccleſiæ Romanæ nullum præjudicium generetur, ſi quando forte jus ſuum duxerit proſequendum. In inſtitutione autem & deſtitutione & Capitulo Oeconomum ipſum ab impetitione ſyndici veſtri prorſus abſolvimus, ſyndico veſtro ſuper hoc perpetuum ſilentium imponentes.

(α *Cum & bon. mem.* C. Pp. *p. n. dilect. fil. M. ſcriptorem, nunc Archipresbyterum, in ea ſine cujuslibet contradictione ſtatuiſſet. Sicut ergo Eccleſiam ipſam liberam & in poſſeſſione libertatis exiſtere dictus voluit Œconomus comprobare. Cum ergo pro eo faciat jus commune, in eo videlicet, quod univerſa monaſteria urbis ad Romanam Eccleſiam nullo mediante pertineant, unde affirmanti contrarium, fides non eſt aliquatenus adhibenda, niſi ſuper hoc privilegium induxerit ſpeciale. Quod autem dicitur in parochia veſtra ſita, idem Œconomus penitus denegavit: ſed ſi hoc verum eſſet, ſufficienter ſatis ſe poterat prædicta ratione tueri. Confeſſio autem M. Presbyteri ſuper ſcrutinio & baptiſmo ejuſdem Eccleſiæ præjudicare non poterit, cum ſuper his lis conteſtata in ejuſdem pr. n. præſentia non fuiſſet, ſicut ex forma petitionis & concluſionis apparet: hac autem ſententia non fuit hactenus Eccleſia veſtra uſa, ſed eam duxerat uſque ad hæc tempora ſupprimendam.*)

CAP. III.

In Prioratibus Monachorum non poſſunt ſinguli Monachi commorari, etiamſi ſuper hoc habeant reſcriptum Apoſtolicum, niſi in illo fiat mentio de Lateranenſi Concilio.

Honorius III. *Epiſc. Venetenſi.* (*an.* 1220.)

EX parte tua fuit propoſitum: [*& infra.* α] Abbas & Conventus Riven. *b* Venetenſ. diœceſis occaſione literarum Apoſtol. ſedis aſſerunt ſibi eſſe conceſſum, ut in ſingulis ipſorum Prioratibus ſinguli Monachi commorentur, ſi pluribus non ſuppetunt facultates eorundem. Cum autem id obviet Lateranenſi Concilio *c* de quo nulla mentio eſt in literis antedictis: Fraternitati tuæ breviter reſpondemus, quod hujuſmodi literas ab Apoſtol. ſede non credimus emanaſſe. Quod ſi per occupationem forſitan emanaverint, nolumus per hoc derogari Concilio ſupradicto.

(α *Quod conquerentibus olim Abbate & Conventu Rinen. Naneten. diœceſis: quod tu compellere videbaris eoſdem, ut inſtituerent plures Monachos in quibuſdam ſuis Prioratibus tuæ diœceſis, in quorum ſingulis ſinguli Monachi hactenus ſteterunt, cum pluribus facultates non ſufficiant eorundem. Nos Abbati S. Albini Andegaven. & collegis ejus per noſtras literas dedimus in mandatis, ut de ipſorum locorum facultatibus inquirentes, in eorum ſingulis facerent plures inſtitui Monachos, ſi pluribus eorum ſufficiant facultates. Alioqui tibi auctoritate noſtra inhiberent, ne Abbatem & Conventum prædictos moleſtares ſuper inſtituendis pluribus in eiſdem. Unde idem*)

CAP. IV.

Ordinarius compellit Abbatem, ut Monachos a Prioratibus revocet ad clauſtrum, vel eis ſocios adjungat.

Idem *Burdegalen. Archiepiſc.* (*an.* 1220.)

AD audientiam noſtram pervenit, quod nonnulli Monachi lege tibi diœceſana ſubjecti, in quibuſdam Prioratibus habitant ſolitarii, contra ſtatutum generalis Concilii *a*. Ideoque mandamus, quatenus ipſorum Abbates ſeu Priores, ut vel ipſos ad clauſtrum *b* revocent, facientes in ipſis Eccleſiis deſerviri per Clericos ſeculares: vel alios Monachos eiſdem aſſocient, cum quibus vitam poſſint ducere regularem, monitione præmiſſa, per cenſuram Eccleſiaſticam compellas.

a *Ipſa.* b *Rivenenſ. al. Rinen. & infra Naneten.* c *Later. Concil. ſub Alexand. III. c.* 10. *refertur ſupra de ſtatu Monach. Cap. Monachi.*

TITULUS XXXVIII.
DE JURE PATRONATUS.

CAP. I.

Si propter diſcordiam patronorum Eccleſia caret adminiſtratore, ceſſatur in Eccleſia a divinis, tolluntur reliquiæ, & oſtia clauduntur, ſi aliter ſine ſcandalo Eccleſiæ provideri non poteſt. h. d. cum cap. ſequenti.

Ex Concilio Mediolanenſi *c* (*in Inſubria.*)

PErlatum ex: (*& infra.* α) Nobis viſum eſt, quod Eccleſia inter hæredes patroni dividi non debeat. Et ſi ſimultates inter eos ſurrexerint, propter quas Sacerdos ſuo ibi officio canonice fungi non poſſit: ſi aliter provideri non poterit, præcipiatur ab Epiſcopo, ut nullo modo ibi Miſſarum ſolennia celebrentur, donec ad concordiam redeant, & Eccleſia Sacerdotem canonice habeat, qui libere ſuum miniſterium valeat exercere.

(α *Ad S. Synodum, quod inter hæredes Eccleſiæ in rebus propriis conſtitutæ dividantur, & tanta per eandem diviſionem ſimultas oriatur, ut de uno altari quatuor partes fiant, & ſingulæ partes, ſingulos habeant Presbyteros, quod ſine diſcordia & ſimultate nullo modo fieri poteſt. Unde*)

CAP. II.

Summatum eſt in cap. proximo.

Ex Concilio Triburienſi *d* (*in Germania.*)

QUæcunque Eccleſia: (*& infra.* α) Si contingat pro Eccleſia diſſidere patronos, ut eam nolint ſub uno Presbytero procurari: *e* Epiſcopus (ſi aliter non poterit ipſi conſulere) tollat inde reliquias, atque ejuſdem Eccleſiæ claudat oſtia: ut ſacrum myſterium *f* nullus in ea celebret, antequam unum eligant Presbyterum, qui ſacroſancta ſit idoneus procurare.

(α *A pluribus cohæredibus ſic poſſeſſa concordi unanimitate unicuique procuretur, ne propter aliquas diſcrepationes ſervitium Dei minuatur, & cura populi irreligioſe agatur.*)

CAP. III.

Si patroni in præſentando diſcordant, præfertur præſentatus a majori parte, ſi eſt idoneus: & ſi hoc ſine ſcandalo fieri non poteſt, vel patroni intra tempus debitum non præſentant, Epiſcopus ordinabit Eccleſiam.

Ex Concilio Lateranen. *g* (*an.* 1179. *Romæ.*)

QUoniam in quibuſdam locis fundatores Eccleſiarum, aut hæredes eorum, poteſtate, in qua eos Eccleſia hucuſque ſuſtinuit, abutuntur: & cum una Eccleſia unius debeat eſſe Rectoris, pro ſua diſſenſione *h* plurimos repræſentant: Præſenti decreto ſtatuimus, ut ſi forte in plures partes *i* fundatorum ſe vota diviſerint, ille præficiatur Eccleſiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & approbatur aſſenſu. Si autem hoc ſine ſcandalo eſſe *k* nequiverit, ordinet Antiſtes

a *Quod citavi ſupra, c. præcedenti.* b *clauſtra.* c *In omnibus antiquis: Mediomatric. Burchard. lib.* 3. *decret. cap.* 42. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. Ivo part.* 3. *c.* 46. *habet ex Concil. Mediomatricenſi, c.* 10. *extat tamen hoc decret. in Concil. vulgatis in Synodo Cabilonenſi ſecunda, habita ſub Imperat. Carolo Magno, cap.* 26. d *Concil. Triburienſ. c.* 32. *Burchard. libr.* 3. *decret. c.* 224. *Ivo part.* 3. *c.* 283. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *al. ordinari.* f *al. miniſterium. quod hic agnoſcit Hoſtienſis.* g *Sub Alexand. III. c.* 17. *& cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* h *al. defenſione. al. diſpenſatione.* i *al. perſonas.* k *Vid. Lambert. tract. de jur. patr. art.* 9. *quæſt.* 1. *p.* 1. *lib.* 2.

Eccle-

Ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum viderit ordinandam. Et id ipsum etiam faciat, si de jure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menses non fuerit definitum.

CAP. IV.

Excommunicantur patroni Laici, qui Clericos instituunt & destituunt in Ecclesiis etiam patronatis, vel bona ipsarum aliter administrant. Et Clerici, qui institutionem Laicorum recipiunt, communione priventur.

Ex eodem. *a* (*an.* 1179.)

PRæterea quia in tantum quorundam Laicorum processit audacia, ut Episcoporum auctoritate neglecta, Clericos instituant in Ecclesiis, & removeant, cum voluerint, possessionem quoque atque alia Ecclesiastica bona pro sua voluntate plerunque distribuant, ipsos anathemate decernimus feriendos. Clericus autem, qui Ecclesiam per Laicos sine proprii Episcopi auctoritate receperit, communione privetur: & si perstiterit, a ministerio Ecclesiastico & *b* ordine deponatur.

CAP. V.

Si Patronus Laicus successive præsentat duos, & secundus instituitur ab Episcopo, valet institutio. hoc dicit primo. *Patronus non potest Clerico vel alteri Ecclesiæ conferre Ecclesiam patronatam, vel alteri donare.*

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.*

(*an.* 1180.)

QUod aut *c* consulis, si Clericus idoneus ad vacantem Ecclesiam præsentatus, non fuerit ab Episcopo diœcesano admissus, & postmodum alius idoneus præsentatus, & institutus ab Episcopo, possessionem tenuerit corporalem: an primo Clerico Ecclesiam petente debeat posterior removeri, vel posterior priori præferri: Dubium non est. quin in casu isto melior sit conditio possidentis: quoniam antequam præsentatio per diœcesanum Episcopum approbetur, ratum non est, quod a patrono fuerat inchoatum. De cætero tuæ prud. resp. quod si Laici Clericis vel collegiis, de concessionibus vel donationibus instrumenta confecerint *d* in hæc verba vel similia: Concessi, vel dedi Ecclesiam, & præsenti charta firmavi: si consensus Episcopi non accesserit, nihil agi videtur: quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest de jure donare.

CAP. VI.

Comparans vel emens jus patronatus, eo spoliari debet. Vel sic: *Qui emit jus patronatus ut possit præsentare filium vel nepotem, seu quem vult, eo privari debet.* h. d. *Et utraque lectio potest sustentari.*

Idem *Exonien. Episc.* e

QUia Clerici *f* quidam advocatias *g* Ecclesiarum comparant, vel quocunque modo possunt, acquirunt, ut postmodum eorum filii, vel nepotes ad easdem Ecclesias præsententur: præcipimus, ut id arctius inhibere procures: Eosdem advocationibus taliter acquisitis, app. postposita spoliando.

CAP. VII.

Jus patronatus consistens in aliqua universitate temporalium, transit cum ipsa universitate: etiamsi universitas transeat tantum quoad utile dominium: nisi jus patronatus specifice sit exceptum. h. d. Et est notabilis casus, & quotidie allegatur.

Idem *Herforden.* h *Episcopo, & Abbati de Forde.*

(*an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

EX literis *i* I. Salabrien. *k* Episcopi accepimus, quod defuncta persona Ecclesiæ de Laton. G. miles, qui villam, in qua Ecclesia sita est, a monasterio de Vinton. ad firmam tenebat, ad eandem vacantem G. *a* Clericum prædicto Episcopo præsentavit: postmodum Abbatissa prædicti monasterii alium præsentavit eidem ad Ecclesiam suprascriptam: quo nolente præsentatum ab ea recipere, apud Cantuariensem Archiepiscopum gravem de Episcopo deposuit quæstionem: [*& infra. a*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod præfato militi præscripta villa fuerit non excepto jure patronatus ad firmam concessa, vel antequam de jure patronatus inter Abbatissam & militem controversia esset suborta, præfatus Guil. in præscripta Ecclesia per Episcopum ad præsentationem militis institutus fuisset: ei (dummodo alias sit idoneus) adjudicetis Ecclesiam, ita quod si Abbatissa obtineat adversus militem, illi de temporalibus debeat respondere.

(*a Archiepiscopum autem quia visum sibi erat, quod factum militis super præsentatione præfata nullius esset momenti, prædicto Episcopo in virtute obedientiæ injunxit, quod personam illam reciperet, & in possessionem induceret, quam Abbatissa sibi decreverat præsentandam.*)

CAP. VIII.

Si Laicus Clerico vel Religioso loco concedit Ecclesiam sine consensu Episcopi, non obstante tali concessione, quæ non valet, ad ipsam Ecclesiam cum vacaverit, poterit præsentare, & eam alteri Ecclesiæ de consensu Episcopi poterit concedere. h. d. cum cap. *Cum Laici.* & cap. *suggestum.* infra, eod.

Idem *Vintonien. Episcopo.* b (*an.* 1180.)

ILlud prætereundum *c* non duximus, quod si Laicus Episcopo inconsulto Ecclesiam non vacantem concedit religiosæ domui, & postea cum vacaverit ad præsentationem ejusdem Laici, Clericus ibi fuerit per diœcesf. Episcopum institutus, prior concessio secundam institutionem, quo minus habeatur rata & firma, non potest aliquatenus impedire, cum illa concessio de jure nullius possit esse momenti, tum quia de re non vacante facta est, tum quia Laicus sine auctoritate Episcopi nemini potest Ecclesias *d* dare: licet religioso loco jus patronatus conferendi liberam habeat facultatem. Si vero jus patronatus *e* vacante Ecclesia religioso loco contulerit, & aliquis sine præsentatione fratrum ejusdem loci fuerit in ipsa Ecclesia institutus, ejus secundum rigorem juris est institutio irritanda.

CAP. IX.

Instituti in Ecclesiis patronatis per novos patronos mutari non possunt, nec vicissitudines Ecclesiarum per eos fieri.

Idem *eidem.* (*an.* 1180.)

QUerimoniam: (*& infra.*) Absurdum videtur *f* omnino, ut ad singulas patronorum secundum humanam conditionem mutationes, Ecclesiarum ordinationes mutentur: Et vicissitudines Ecclesiarum ab advocatis vel aliis *g* præsumantur.

CAP. X.

Patronus Ecclesiam Clerico conferre non potest: & si contulerit, potest hoc non obstante ad Ecclesiam præsentare rectorem.

Idem *Eboracen. Archiepisc.* (*an.* 1180.)

CUm Laici Episcopis *h* nescientibus aut non consentientibus Ecclesias Clericis concedunt, in quibus habent jus patronatus, & postea pœnitentia ducti, alios ad easdem Episcopis repræsentant, & illi ad eorum præsentationem in eisdem Ecclesiis ad Episcopis instituuntur:

---

a *Scilicet Concil. Later. sub Alexand. III. c. 14. §. præterea. & Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.* b *vel.* c *Post Conc. Later. sub Alex. III. p. 15. c. 1. §. quia autem. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil.* d *al. concesserint.* e *Exon.* f *cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 15. c. 4.* g *Advocationes, in uno solo manuscr.* h *Heforden. al. Hereford.* i *cap. 9. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 15. c. 5.* k *Saleberiens. al. Salesberien.*

a *V. al. W.* b *Vinton. al. Winton.* c *cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Later. p. 15. c. 6. vid. Conc. Trid. sess. 14. c. 13.* d *Ecclesiam.* e *Patronatus jus conferendi, &c.* f *C. 11. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 15. cap. 7.* g *Verbum, fieri, quod hic est in quibusdam insertum, deest in omnib. antiquis codicib. & in recentioribus magis emendatis.* h *cap. 12. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. p. 15. c. 3. Concil. Trident. citatum supr. c. illud.*

eorum

eorum debet institutio stare, qui auctoritate sunt Episcopi instituti, concessione priori (quæ nulla est) omnino evacuata. Non enim licet Laicis Clericos in Ecclesiis præsumptione propria ordinare.

CAP. XI.

Religiosi vindicare vel retinere non possunt Ecclesias sibi concessas a Laicis sine diœcesani consensu, nisi legitime præscripserint, vel postea diœcesanus consenserit.

Idem *Abbatibus, Prioribus, & Clericis per Archiepiscopatum Eboracen. constitutis.* (*an.* 1180.)

CUra *a* pastorali: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus ex donatione Laicorum, nisi auctoritas diœcesi. Episcopi, & consensus adsit, nullus vestrum aliquas sibi Ecclesias vindicare præsumat, vel retinere taliter acquisitas: nisi legitima *b* fuerit præscriptione munitus, aut diœcesani Episcopi habuerit postea consensum. Cum enim Laici non possint in alios, nisi jus quod habent, transferre, hujusmodi concessiones irritas penitus esse censemus.

(α *Necessitate constringimur, & auctoritate nobis injuncti officii provocamur, pro statu Ecclesiæ vigili studio satagere, & ne contra juris ordinem alicui conferri valeat, attentiori volumus solicitudine providere. Inde est quod univ. n. p. a. f. p.*)

CAP. XII.

Si patroni Ecclesiæ vacantis intra tempus a jure contessum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesias.

Idem *Lingonen. c Episcopo.* (*an.* 1180.)

SI vero ordinatio alicujus Ecclesiæ *d* ad tuam institutionem spectat, & pro controversia Laicorum de jure patronatus inter se disceptantium prorogatur. Fas tibi sit appell. remota in eadem personam idoneam instituere: ita quod repræsentetur ab eo, qui jus evicerit patronatus.

CAP. XIII.

Si jus patronatus Ecclesiæ advenit ad exemptos, per hoc in nullo debet lædi jus Episcopale.

Idem *Hospitalariis.* (*an.* 1180. *Romæ.*)

CUm seculum *e* reliqueritis: (*& infra.* α) Prohibemus, ne cum ratione feudorum emptorum, aliterve acquisitorum, vel etiam alio modo jus patronatus in Ecclesiis parœcialibus acquisieritis, Episcopo jus parœciale minuere præsumatis.

(α *Ut creatori vestro positis in arce contemplationis placere, decet vos ab his, quæ sunt obvia rationi, abstinere, vel quæ reprehensioni subjaceant, ne vestram opinionem vel famam valeant denigrare. Inde est quod univ. n. districtius per a. f.*)

CAP. XIV.

Sine consensu patroni non potest quis Ecclesiam occupare.

Idem.

EX insinuatione *f* O. Clerici accepimus, quod cum ei frater ejus jus patronatus, quod in quibusdam Ecclesiis habebat, liberaliter contulisset: eas quidam sine ipsius assensu occuparunt, & detinent occupatas: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus, si est ita, earum detentores, ut eaidem prædicto Clerico restituant, per eum libere & pacifice *g* ordinandas, monitione præmissa compellas.

(α *Quia igitur nostra interest, quæ minus ordinate a subjectis attentantur, ad rectitudinis tramitem revocare, f. t. p. a. f.*)

CAP. XV.

Non potest patronus Ecclesiam sibi retinere, vel etiam alteri concedere propria auctoritate.

a *Cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *al. longa. quam etiam vocem hic Hostiensis cognoscit.* c *Lingon. al. Lundon.* d *Cap.* 15. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. part.* 15. *c.* 12. e *C.* 16. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 13. f *Cap.* 17. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 14. g *hæc duo verba*, & pacifice, *desunt in antiquis libris & recentib. magis fidis; sunt tamen in veteri compil.*

Idem *a Adonen. Episc.* (*an.* 1180. *Romæ in Apuliam.*)

COnsulit *b* nos: (*& infra.* α) Cum sanctuarium Dei jure hæreditario teneri non possit: Non decet aliquatenus sustineri, ut Clerici Ecclesias a parentibus suis fundatas, propria auctoritate detineant, aut Laici filiis vel aliquibus aliis concedant easdem.

[α *Tua Frat. quid tibi faciendum sit de Clericis, qui Ecclesias constructas hereditario jure sibi vendicant, nec tibi volunt exinde respondere, & de Laicis qui præscriptas Ecclesias filiis vel filiabus, nepotibus suis dare nituntur.*]

CAP. XVI.

Jus patronatus per se vendi non potest.

Idem.

DE jure *c* vero patronatus: [*& infra.* α] Mandamus, quatenus si R. illud comparavit (cum inconveniens sit vendi jus patronatus, quod est spirituali annexum) contractum illum irritum esse decernas.

[α *In præscripta capella.* h. d. tuæ.]

CAP. XVII.

Patronus non potest sine Episcopi vel Papæ consensu, etiam loco religioso conferre Ecclesiæ decimas, vel aliud spirituale.

Idem.

NUllus Laicus *d* decimas, aut Ecclesiam, aut quicquid Ecclesiastici juris est, sine concessione sui Pontificis monasteriis vel Canonicis conferat. Et si quis Episcopus improbitatis vel avaritiæ causa consentire noluerit, Romano Pontifici nuncietur: & quod offerendum est, tunc ejus licentia offeratur.

CAP. XVIII.

Si quis Episcopus in Ecclesia alterius diœcesis est patronus, præsentatus ab eo debet admitti, si est idoneus.

Idem.

SIgnificasti *e*: [*& infra.*] Si Episcopi post promotionem suam præsentationes personarum ad Ecclesias a patronis earum pro Ecclesiis sibi commissis adepti fuerint: personæ idoneæ, quas ad eas vacantes præsentaverint, sunt admittendæ.

CAP. XIX.

Institutus ad præsentationem ejus, qui tunc jus patronatus Ecclesiæ possidebat, removeri non debet: licet illud jus ab eo postmodum evincatur: secus si non possidebat, sed tantum credebatur esse patronus.

Idem *Abbati S. Alberti.* (*an.* 1180.)

COnsultationibus *f*: (*& infra.*) Si aliquis Clericus ab ordinario Judice in Ecclesia fuerit institutus ad præsentationem illius, qui ejusdem Ecclesiæ credebatur esse patronus, & postea jus patronatus alius evicerit in judicio, institutus non debet ab ipsa propter hoc removeri, si tempore præsentationis suæ, ille qui eum præsentavit, jus patronatus Ecclesiæ possidebat, cum ex hoc ei, qui de jure debet habere, nullum in posterum præjudicium generetur. Si vero non possidebat, sed tantum credebatur esse patronus, cum non esset, poterit ab eadem Ecclesia removeri.

CAP. XX.

Valet secunda concessio Ecclesiæ facta alteri Ecclesiæ per Episcopum & patronum, non obstante priori facta per patronum solum.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

SUggestum *g* est, quod cum Ecclesiæ quædam de assensu domini fundi auctoritate Eboracen. Archiepiscopi Ecclesiæ beati Petri Eboracen. concessæ & assignatæ sint in Præbendam, Canonici de Novoburgo concessionem illam irritare nituntur, occasione donationis,

a *Adon. al. Andrensi. al. Andron. al. Abdon.* b *cap.* 18. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 16. c *Cap.* 20. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 17. d *Cap.* 21. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. c.* 18. e *c.* 22. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 19. f *C.* 23. *eod. tit. in* 1. *comp. Vid. Abbat. cons.* 54. g *C.* 25. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 25.

quam

quam ſibi aſſerunt prius factam. Unde licet in donationibus Eccleſiarum requirendus ſit & expectandus patronorum conſenſus: quia tamen Eccleſiæ, niſi auctoritas intervenerit Pontificalis, canonice concedi non poſſunt: ſignificamus quod prior conceſſio, ſi cum aſſenſu patroni, & auctoritate dioceſani Epiſcopi *a* facta eſt, aut ejus aſſenſus fuerit poſtea ſubſecutus, poſteriori conceſſioni præfertur: alioquin illa debet præferri, quamvis poſterius facta, quæ conſenſu Domini fundi, & Epiſcopi auctoritate fulcitur.

CAP. XXI.

Ab officio & beneficio removetur, qui monitus non dimittit Eccleſiam ſine conſenſu Epiſcopi ſibi conceſſam. h.d.

Idem *Archiepiſcopis & Epiſcopis per Angliam conſtitutis.* (*an.* 1180.)

RElatum *b* eſt nobis, quod nonnulli occaſione laicæ recognitionis, non requiſita Epiſcopi audientia, beneficia Eccleſiaſtica ſibi præſumunt in parœciis veſtris vindicare. Quoniam igitur hujuſmodi perſonæ non intrant per oſtium, ſed aliunde conſcendunt, ac per hoc indigni ſunt paſtoris nomine, vel prærogativa gaudere: mandamus, quatenus eos, ſi commoniti prædicta minime reſignaverint (niſi Epiſcopali conceſſione *c* muniti fuerint) ab officio reddatis & beneficio alienos: (*& infra.* α)

(α *Et ſi nec ſic deſtiterint, vinculo anathematis innodetis, & uſque ad condignam ſatisfactionem teneatis, & teneri faciatis aſtrictos.*)

Laici ſpoliantes Eccleſiam excommunicantur. h. d.

Ad hoc quoniam quidam Laici Eccleſias poſſeſſionibus ſpoliant, ut ſic viros Eccleſiaſticos faciant coram ſeculari Judice litigare, vobis injungimus, ut id publice ſub interminatione curetis anathematis prohibere. Si quis autem prohibitionis veſtræ contemptor extiterit, eum excommunicationi ſubdatis.

CAP. XXII.

Si quæſtio jure patronatus intra ſex menſes non terminatur a tempore vacationis, libere poteſt Epiſcopus ſine præſentatione ibidem inſtituere Rectorem. h. d. *Sed intellige de patronis Eccleſiaſticis: nam in Laicis ſufficiunt quatuor menſes.*

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

EAm te *d* decet: (*& infra.*) Illas autem Eccleſias, de quarum patronatu controverſia fuerit, ſi intra ſex menſes, poſtquam vacaverint, non fuerit controverſia *e* terminata, licitum tibi ſit de perſona idonea ordinare.

CAP. XXIII.

Patronus jus patronatus propria auctoritate alienare non poteſt, nec ab Eccleſia aliquid temporale exigere, niſi tempore fundationis a dioceſano illud fuerit ſibi reſervatum.

Lucius III. (*an.* 1181. *Romæ.*)

PRæterea *f* quoniam advocati Eccleſiarum jus advocationis, donationis, vel emptionis titulo, aliſque pro ſua voluntate contractibus, in alios transferre præſumunt, fodrum, albergarias, regium, & ſimilia tanquam a propriis ruſticis ab Eccleſiis extorquentes: Præſenti decreto ſtatuimus, eos ſive Advocati, ſive patroni, vel vicedomini, ſive cuſtodes, vel guardias habentes, ſeu quocunque alio nomine cenſeantur, a gravaminibus Eccleſiarum ceſſare, nihilque in ipſis præter antiquos & moderatos reditus a locorum Epiſcopis inſtitutos exigere: aut ſi aliud exegerint, excommunicationi ſubdantur *g*. Contractus quoque hujuſmodi, quos fecerunt, vel facient in futurum, vim aliquam decernimus non habere.

CAP. XXIV.

In pluribus ſucceſſive præſentatis a patrono laico, Epiſcopo datur gratificatio: ſed in præſentatis a perſona Eccleſiaſtica, potior eſt primo præſentatus. h. d. ſpecialiter: & eſt unum de principalioribus cap. tituli.

Idem *Norvicen. Epiſcopo.* (*an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

CUm autem *a* Advocatus Clericum idoneum Epiſcopo præſentaverit, & poſtulaverit poſtmodum eo non refutato, alium æque idoneum in eadem Eccleſia admitti: quia eorum alteri præferatur, judicio Epiſcopi credimus relinquendum, ſi Laicus fuerit, cui jus competit præſentandi. Verum ſi Collegium, vel Eccleſiaſtica perſona præſentationem haberet, qui prior eſt tempore, jure potior eſſe videtur.

CAP. XXV.

Ex conſtructione Eccleſiæ facta de conſenſu Epiſcopi, acquiritur jus patronatus. hoc primo. *Patronus non eligit Prælatum in conventuali Eccleſia, ſed in Capella ſic.* hoc ſecundo. *Patrono debetur proceſſionis honor, & alimentatur ab Eccleſia, ſi vergat ad inopiam.* hoc tertio. *Et iſte textus eſt de principalioribus.*

Clemens III. (*an.* 1190.)

NObis *b* fuit: (*& infra.* α) Inquiſitioni tuæ tale damus *c* reſponſum, quod ſi quis Eccleſiam cum aſſenſu dioceſani conſtruxit *d*, ex eo jus patronatus acquirit. Cæterum in conventuali Eccleſia non electioni Prælati faciendæ, ſed jam factæ, honeſtius patroni poſtulatur aſſenſus, niſi aliter de ſua juriſdictione obtineat, ut partes ſuas interponere debeat electioni tractandæ. Secus tamen eſt in Capella, in qua unus Presbyter a patrono eligitur, & pro inſtitutione habenda loci Epiſcopo præſentatur. Pro fundatione quoque *e* Eccleſiæ honor proceſſionis fundatori ſervatur: & ſi ad inopiam vergat, ab Eccleſia illi modeſte *f* ſuccurritur, ſicut in ſacris eſt canonibus inſtitutum.

(α *Præterea quæſiviſti a nobis, ſi aliquis efficiatur ſola conſtructione patronus, vel ſi ad electionem Plebani ſit cum Clericis admittendus, ſeu ab ipſa repellendus omnino, tametſi de longa conſuetudine allegaverit, ſe electioni intereſſe debere.*)

CAP. XXVI.

Patronus Eccleſiæ vacantis, quanquam ſit Clericus, ad eam ſe præſentare non poteſt.

Innocentius III. *Rothomagen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1208.)

PEr noſtras *g* poſtulaſti literas edoceri, utrum Clericus ad vacantem Eccleſiam, in qua jus obtinet patronatus, ſe ipſum (ſi eſt idoneus) valeat præſentare. Cum igitur nullus ſe ingerere debeat Eccleſiaſticæ prælationis officiis reſpond. quod nullus ſe poteſt ad perſonatum alicujus Eccleſiæ præſentare, quantumcunque idoneus ſit, & quibuſcunque ſtudiis & meritis adjuvetur.

CAP. XXVII.

Si quæſtio juris patronatus inter patronos non definitur intra quatuor menſes, Epiſcopus ordinabit Eccleſiam ſine præjudicio eorundem.

Idem *Conventren. Epiſcopo.* (*an.* 1208.)

CUm propter diſcordias Laicorum: (*& infra.* α) Fr. t. mandamus, quatenus ſi de jure patronatus quæſtio emerſerit inter aliquos, & ab eo *h*, cui competit, intra quatuor menſes non fuerit definitum, extunc Eccleſiam ipſam de perſona non differas idonea ordinare: ita quod illi ex hoc non debeat in poſterum præjudicium generari, qui jus evicerit patronatus.

---

a *Vox*, Epiſcopi, *deeſt in antiquis.* b *Cap.* 27. *eod. tit. in* 1. *compilat. & poſt Conc. Lat. p.* 50. *c.* 33. *vid. Conc. Trident. Seſſ.* 14. *de reform. cap.* 13. c *beneficio.* d *Cap.* 5. *tit. de ætat. & qual. in* 1. *comp.* e *Vox*, controverſia, *deeſt.* f *C.* 29. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *excommunicabuntur.*

a *Cap.* 30. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. p.* 15. *c.* 8. *& Lamb. de jure patr. art.* 19. *q.* 7. *p.* 2. *lib.* 2. *& art.* 13. *q.* 6. *p.* 1. *l.* 2. b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. vid Conc. Trident. Seſſ.* 14. *de reform. c.* 12. *& Seſſ.* 25. *de ref. c.* 9. c *al. taliter reſpondemus.* d *conſtruxerit.* e *Vox*, Eccleſiæ, *deeſt in antiquis.* f *moderate.* g *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* h *hæc duo verba*, ab eo, *deſunt.*

(α *Non debeat Eccleſiis præjudicium generare, grave gerimus & indignum, quod ſicut noſtro eſt Apoſtolatui reſeratum, occaſione diſſenſionis, quæ de jure patronatus vertitur inter eos, & Eccleſiæ plus debito remanent viduatæ Rectoribus, quod in ipſarum grave diſpendium noſcitur redundare. Verum quoniam ſecundum Apoſtolum inſtantia noſtra quotidiana eſt, omnium Eccleſiarum ſolicitudo continua, volentes his, quæ præmiſimus, ex debito Pontificalis officii obviare.*)

CAP. XXVIII.

Legatus de latere Eccleſiam, cujus alia Eccleſia eſt patrona, collationi ſuæ reſervare poteſt, licet non vacet, & conferre cum vacat. hoc primo. *Ex duobus præſentatis a patrono laico, poteſt ſuperior inſtituere ſecundum.* hoc ſecundo. Et ſic quoad intellectum iſte textus habet duo dicta diverſa licet quoad literam ambo commiſceantur.

Idem *Archidiac. & Cancellario Altiſſiodoren.*

(*an.* 1209.)

CUm *a* dilectus filius: (*& infra.* α) Cum Hoſtienſ. Epiſcopus, tunc ſed. Apoſtol. Leg. Archidiacono Carnoten. mandaverit, ut Eccleſiam, quam in Archidiaconatu ſuo primo vacare contigeret, donationi ſuæ ſervaret, inhibens, ne alicui conferret eandem: de qua G. *b* Clerico diſpoſuerat providere, & Eccleſia de Berovilla ibi vacaſſet, idem Archidiaconus contra mandatum ejuſdem Legati, ad ipſam G. Subdiacon. præſentavit: cujus facto ab eodem Legato caſſato, ipſe præfato G. conceſſit Eccleſiam ſic vacantem: [*& infra.*] Vacante vero quadam Præbenda in Eccleſia ſancti Martini Carnoten. dioceſ. Epiſcopus dictam Eccleſiam ad præſentationem Archidiac. H. Clerico, præbendam vero præfato G. aſſignare curavit. Unde ipſe H. ſupplicabat eandem ſibi Eccleſiam confirmari, utpote quam ad præſentationem Archidiaconi veri patroni ſe dicebat adeptum: [*& infra.* β] Nos igitur attendentes, quod etſi præfatus Archidiaconus memoratum G. tanquam Laicus *c* ad illam Eccleſiam præſentaſſet, quia tamen per dioceſanum Epiſcopum admiſſus non fuit, ſed dictus H. ab eodem Archidiacono præſentatus, a dioceſano Epiſcopo inſtitutus, juxta ſtatutum Alexandri Papæ, non primus, ſed ſecundus jus eſt aſſecutus in Eccleſia memorata, & ſi Archidiaconus præfatum G. tanquam Clericus præſentavit: quoniam in eo, quod tanquam Clericus faciebat, ſuberat juriſdictioni Legati: unde poſtquam idem Legatus donationem illius Eccleſiæ ſibi decreverat reſervandam, ad eam tanquam Clericus non potuit quempiam præſentare: præſentationem ipſius minus canonice factam decernimus *d* irritam, & ea non obſtante conceſſionem ejuſdem Eccleſiæ factam prænominato H. pronunciavimus canonicam extitiſſe, adjudicantes eidem præfatam Eccleſiam, cum fructibus medio tempore perceptis ex ea, plene ac pacifice poſſidendam: prædicto G. ſuper hoc perpetuum ſilentium imponendo.

(α *Magiſter Walterus de Piſcia pro ſe ipſo, & Magiſter H. de Fenomano pro Decano de Alveoli pro Eccleſia de Beavilla invicem litigaverunt, dil. fil. n. g. S. M. in porticu Diacon. Cardin. conceſſimus auditorem, in cujus præſentia idem Magiſter propoſuit quod*)

(β *Econtra procurator Decani reſpondit, quod & ſi dictus Legatus donationi ſuæ reſervare mandaverit, primo in Archidiaconatu Carnotenſi Eccleſiam vacantem vel vacaturam: circa tamen prædictam Eccleſiam facere hoc de jure non potuit, quia talis poteſtas ſibi minime pertinebat vel competebat, cum præſentatio Clerici ad illam Eccleſiam non tanquam Clerico, ſed quaſi Laico ratione patronatus, non jure Archidiaconatus eidem Archidiacono pertineret: unde cum inhibitionem ipſius in hoc idem Archidiacon. cuſtodire minime teneretur, alium non ad eandem Eccleſiam, de jure potuit præſentare, ac præſentatio ejus debet ex quo de perſona idonea facta eſt, firma conſeri.*)

CAP. XXIX.

Si Laicus patronus duos ſucceſſive præſentet, valet inſtitutio de ſecundo, non obſtante appellatione prius facta per primum: Epiſcopus tamen qui malitioſe primum repulit, eidem in competenti beneficio providere compellitur: & in ultimo eſt caſus ſingularis.

Idem *Elien. Epiſcopo.* (*an.* 1210.)

PAſtoralis *a* officii: [*& infra.*] Poſtulaſti edoceri, an Clericus ad aliquam Eccleſiam a patrono laico præſentatus, ſi dioceſanus Epiſcopus ipſum non duxerit admittendum, ex hujuſmodi præſentatione aliquid juris aſſequatur in illa. Et ſi forte idem ad ſedem Apoſtolicam appellaverit, & poſt appellationem ab ipſo interpoſitam, idem patronus alium curaverit præſentare, ac ſecundum inſtituit *b* Epiſcopus præſentatum, idem ab ipſa Eccleſia debeat amoveri. Nos igitur Alexand. Papæ veſtigiis inhærentes, qui inter præſentatos a Clerico & laico patronis diſtinguens, inter præſentatos a laico conditionem poſſidentis cenſuit meliorem: dicimus, quod inſtitutio præſentati ſecundo loco a laico patrono, robur obtinet firmitatis. Veruntamen conſtituimus, ut Epiſcopus, qui præſentatum idoneum malitioſe recuſavit admittere, ad providendum eidem in competenti beneficio compellatur: quatenus puniatur in eo, in quo ipſum non eſt dubium deliquiſſe.

CAP. XXX.

Si ad præſentationem Rectoris ad titulum Eccleſiæ aliquis fuerit ordinatus, patronus, qui non conſenſit, ad ipſam cum vacabit, poterit præſentare.

Idem *c Aurien. Epiſcopo.* (*an.* 1210.)

POſtulaſti per *d* ſedem Adoſtolicam edoceri, ut cum Rectores parœcialium Eccleſiarum quoſdam præſentrent ad ſuarum Eccleſiarum titulos ordinandos, utrum electio talium ad ipſos Rectores pertineat, vel etiam ad patronos: & ſi in his patronorum non eſt requirendus aſſenſus, utrum jus illis ſalvum maneat eligendi, ut cum ipſas Eccleſias vacare contigerit, intitulati hujuſmodi non ſint aliis præferendi? Ad quod breviter reſpond. quod per intitulationem hujuſmodi nullum patronis præjudicium generatur *e*, quin poſſint alios ad illas Eccleſias, cum vacaverint, præſentare, niſi de patronorum proceſſiſſet aſſenſu.

CAP. XXXI.

Patronus etiam Clericus Eccleſiam vacantem conferre non poteſt, & ſi contulit, poteſt nihilominus ad illam præſentare.

Gregorius IX. *Archiepiſc. Eboracen.*

(*an.* 1232.)

TRanſmiſſæ ad nos tuæ literæ continebant, quod cum Capitulum Eboracen. Eccleſiam de Gameforde vacantem, in qua jus obtinent patronatus, R. Clerico *f* conceſſiſſent, ibi poſtmodum L. Clericum tibi ad eandem Eccleſiam præſentarunt, poſt appellationem ab eodem R. ad ſedem Apoſtolicam interjectam: [*& infra.*] Conſult. t. t. reſpond. quod cum ex vi juris patronatus non conceſſio, ſed præſentatio pertineat ad patronum, præſentatum (ſi ei aliquid non obſiſtat canonicum) inſtituere in ipſa Eccleſia poteris, utpote potiorem.

---

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. vid. Conc. Tridentin. Seſſ. 24. de reform. c. 19. ubi hujuſmodi reſervationes videntur prohiberi.* b *V.* c *Clericum in patrimonialibus cenſeri, ut Laicum, vid. apud Albert. de Roſa in l. fin. C. ſi contra jus vel util. publ.* d *decrevimus, & vox* irritam *deeſt in omnibus antiquis exemplaribus.*

a *Quære ſuperioribus titulis & libris quod hic abſciſſum eſt. Cap. 4. eod. tit. in 3. compilat. vid. Archidiac. in c. decernimus. 16. qu. 7. Geminianum in c. per ſimoniam. 20. diſt. & Hoſtienſ. in ſum. tit. de jure patr. §. in quib.* b *inſtituerit.* c *al. Athavenſ.* d *c. 5. eod. tit. in 3. compil. vid. Henr. Borch. & Lambert. de jure patron. artic. 8. q. 5. p. 3. lib. 2. art. 6. q. 5. lib. 3.* e *generetur.* f *Non repræſentando, quod facere potuerunt: ſed conferendo, quod facere non poſſunt.*

TITU-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

TITULUS XXXIX.
DE CENSIBUS, *a* EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

CAP. I.

Eccleſiæ fundandæ debet pro dote tribui Manſu. liber a quolibet ſervitio temporali : ad Eccleſiaſticum tamen tenetur : ſed ſi aliquid confertur Eccleſiæ ultra Manſum, tenetur Eccleſia ex eo ſolvere onera conſueta. h. d. inhærendo literæ.

Ex Concilio apud Guarmaciam. (*in Germania.*)

SAncitum *b* eſt, ut unicuique Eccleſiæ unus Manſus integer abſque ullo ſervitio tribuatur. Et Presbyteri in eis conſtituti, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de areis *c*, vel de hortis juxta Eccleſiam poſitis, neque de prædicto Manſo aliquod ſervitium faciant præter Eccleſiaſticum. Et ſi aliquid amplius habuerint, inde ſenioribus debitum ſervitium impendant.

CAP. II.

Solutio tributi arguit ſubjectionem.

Auguſtinus *ſuper epiſtolam ad Rom.* (*an.* 420.)

OMnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit : (*& infra.*) Et vos ſubditi eſſe debetis. Ideo enim tributa præſtatis, quia hæc eſt probatio ſubjectionis.

CAP. III.

Non poteſt Epiſcopus novum cenſum imponere monaſterio.

Gregorius *Stephano* d *Cantori.* (*an.* 600. *Romæ.*)

SCientes : *e* (*& infra.* α) Aſſeruit prædictus Abbas Presbyterum Maſſæ novas monaſterio conſuetudines velle imponere : (*& infra.* β) Mandamus, quatenus ſi ab initio hoc non fuerit, etiam labentibus temporibus aliquid noviter non permittas imponi.

(α *Magnitudinem charitatis veſtræ toto Dominum corde diligere, &c. quæ ſunt in regiſtro.*)

(β *Quæ ex tempore conditi monaſterii per triennale tempus hactenus non fuerunt.*)

CAP. IV.

Cæcus & pauper ad collectas non tenentur.

Idem *Conſtantino Epiſcopo.* (*an.* 600. *in Inſubriam.*)

LIcet *f* multum : (*& infra.*) Dixit quoque prædictus cæcus, quod ad collectas inter alios pariter compellatur : quod fieri non permittas : quia eum, quem cæcitas ſua gravat, inhumanum eſt nimis in collectione affligere : cui debuerat ex collectis, ſi eſſet neceſſitas, miſereri.

CAP. V.

Petens cenſum, debet rationem exprimere.

Paſchalis II. *Comitiſſæ Mathildæ.* (*an.* 1110. *Romæ.*)

PErvenit *g* ad nos : [*& infra.* α] Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod cenſus ignorantiæ nec divinis, nec humanis legibus invenitur : oportet quippe ut omnis cenſus, ad quid, & quando perſolvi debeat, præſciatur.

(α *Quod Fraxinorum Abbas Carpenſem Eccleſiam fuerit deprædatus, occaſione ſcilicet cujuſdam cenſus, qui ad quid ſolvi debeat ignoratur, de quo nimirum cum nos Archipresbyter interrogaret, ut quod rationabile videbatur, reſponderemus.*)

CAP. VI.

Determinat Concilium numerum equorum, quos ſecum ducere poſſunt Prælati viſitantes : & prohibet eis tunc uti venationibus, & ſumptuoſas epulas quærere. hoc primo uſque ad verſ. Prohibemus.

Ex Concilio Lateran. *a* (*an.* 1179. *Romæ.*)

CUm Apoſtolus *b* ſe ac ſuos proprtiis manibus decrevérit exhibendos, *c* ut locum prædicandi auferret Pſeudoapoſtolis, & illis quibus prædicabat, non exiſteret oneroſus : grave nimis eſſe dignoſcitur, quod quidam Prælatorum ita in procurationibus graves exiſtant, ut interdum Eccleſiaſtica ornamenta ſubditi exponere compellantur, & longi temporis victum brevis hora conſumat. *d* Quocirca ſtatuimus, quod Archiepiſcopi paroecias viſitantes, pro diverſitate provinciarum, & facultatibus Eccleſiarum 40. vel 50. evectionum numerum, Epiſcopi autem 20. vel 30. Cardinales 25. nunquam *e* excedant, Archidiacoui vero 5. vel 7. Decani conſtituti ſub Epiſcopis *f* duobus equis contenti exiſtant. Nec cum canibus venatoriis, & avibus proficiſcantur, ſed ita procedant, ut non quæ ſua ſunt, ſed quæ Jeſu Chriſti, quærere videantur. Nec ſumtuoſas epulas quærant, ſed cum gratiarum actione recipiant, quod honeſte ac competenter illis fuerit miniſtratum.

Prælati non debent gravare ſubditos talliis, & exactionibus : permittitur tamen ex juſta cauſa petere ab eis moderatum auxilium. h. d. uſque ad §. Sane.

Prohibemus etiam, ne ſubditos ſuos talliis & exactionibus Epiſcopi gravare præſumant. Suſtinemus autem pro multis neceſſitatibus, quæ aliquoties ſuperveniunt, ut ſi manifeſta ac rationabilis cauſa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium poſtulare. Cum enim dicat Apoſtolus : *g Non debent filii theſaurizare parentibus, ſed parentes filiis* : multum longe a paterna pietate videtur, ſi præpoſiti ſubditis ſuis graves exiſtant, quos in cunctis neceſſitatibus paſtoris debent more fovere. Archidiacoui vero ſive Decani, nullas exactiones ſive tallias in Presbyteros ſeu Clericos exercere præſumant.

In effectu dicitur, quod numerus equorum ſtatutus in princ. cap. non debet trahi ad augendum numerum alias ſolitum. Abbas.

Sane quod de prædicto numero evectionis ſecundum tolerantiam dictum eſt, in illis locis poterit obſervari, in quibus ampliores ſunt reditus & Eccleſiaſticæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri menſuram, ut ex acceſſu majorum, minores merito non doleant ſe gravari. Nec ſub tali indulgentia illi qui paucioribus equis uti ſolebant hactenus, plurium ſibi credant poteſtatem indultam.

CAP. VII.

Novus ſenſus Eccleſiis imponi non poteſt, nec antiquus augeri. h. d. & eſt de principalioribus hujus tituli.

Ex eodem. *h*

PRohibemus inſuper, ne ab Abbatibus, Epiſcopis, vel aliis Prælatis, novi cenſus imponantur Eccleſiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum ſuis uſibus appropriare præſumant : ſed libertatem, quam ſibi majores conſervare deſiderant, minoribus ſuis bona voluntate conſervent. Si quis vero aliter fecerit, irritum quod egerit habeatur.

CAP. VIII.

Prælatus ſeu Rector Eccleſiæ non poteſt, præſertim poſt mortem, Eccleſiam ſuam propria auctoritate conſtituere cenſualem.

---

a *Vid. Turrecrematam in c. quæſitum. 1. quæſt. 3. & Covarruviam lib. 3. var. reſol. c. 7. & Scotum lib. 6. de juſt. & jur. q. 5. art. 1.* b *Burchard. libr. 3. decret. c. 52. Ivo part. 3. cap. 55. & cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* c *Alias, atriis, ſed omnes Vaticani habent, ut eſt impreſſum.* d *Chartulario lib. 12. epiſt. 20. Indictione 7. Contius.* e *cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* f *cap. 7. tit. de reſtitut. ſpoliat. in 1. comp.* g *cap. 5. eod. tit. in 1. comp. vid. Calderi conſil. 1. tit. de libel. oblat.*

a *Sub Alexand. cap. 4. & 6. eod. tit. in 1. compilatione.* b *1. Theſſ. 3. 2. Cor. 11. Act. 20.* c *al. alendos, ut eſt in Concilio in margine.* d *Vid. l. jus alimentorum. ff. ubi pupil. educ. deb.* e *nuſquam.* f *al. ipſis.* g *2. Corinth. 12.* h *Concil. Lateran. ſub Alexand. III. cap. 7. §. prohibemus. & cap. 7. eod. tit. in 1. compilat.*

Alexander III. *Vigorien. Epiſcopo.* a (*an.* 1186.)

PRæterea *b* illi, qui Epiſcopo ignorante auctoritate ſua penſionem annuam de Eccleſiis quadam illuſione *c* ſolverint ſive receperint, eis defunctis in receptione penſionis non ſunt aliquatenus audiendi, ſi Pontificis aut alterius, qui de jure id facere potuerit, auctoritatem & aſſenſum ſuper hoc non interveniſſe conſtiterit. Non enim ſimplices Sacerdotes vel Clerici poſſunt Eccleſias, quibus præſunt, auctoritate ſua (præſertim poſt deceſſum ſuum) efficere cenſuales.

C A P. I X.

Breve eſt, vel per alia verba ſummatur ſic: Epiſcopus Eccleſiæ de manu Laici per ſe ereptæ non poteſt ob hoc cenſum imponere.

Idem *Carnoten. Epiſc.* d (*an.* 1180.)

ECcleſias, *e* quas de novo Epiſcopi de manibus Laicorum eripiunt, præter cathedraticum, & jura omnia, quæ aliis Eccleſiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.

C A P. X.

Nova pedagia ſine conſenſu Principis imponens, communione privatur.

Idem. *f* (*an.* 1179.)

INnovamus: [*& infra.*] Nec quiſquam alicui *g* novas pedagiorum exactiones ſine auctoritate & conſenſu Regum & Principum ſtatuere aliquo modo præſumat. Si quis autem contra hoc fecerit, & commonitus *h* non deſtiterit, donec ſatisfaciat, communione careat Chriſtiana.

C A P. X I.

Qui per colluſionem conſtituit Eccleſiam cenſualem, illa privabitur.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo, & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1180.)

CUm Clerici: *i* (*& infra.* α) Ad hoc quia Clerici quidam cum Religioſis colluſione facta, citra auctoritatem diœceſ. Epiſcopi, Eccleſias, quas tenent, eis conſtituunt cenſuales, ut poſt deceſſum eorum, eædem Eccleſiæ per repræſentationem eorundem Religioſorum ad filios vel nepotes Clericorum ipſorum poſſint transferri: Præcipimus, ut ſi qui inventi fuerint facere talia, eos a præſcriptis Eccleſiis non differatis appellat. poſtpoſita removere.

C A P. X I I.

Si collectores gravant Eccleſias, privari debent officio.

Idem. (*an. eod.*)

EA, *k* quæ de avaritia: (*& infra.*) Cum autem propter B. Petri viſitationem denariorum collectam per Archidiaconatus veſtros feceritis, Eccleſias vel parœcias non gravetis. Quod ſi ſecus præſumpſeritis, id quod videmini habere, auferetur a vobis. *l*

C A P. X I I I.

Qui recipit juramentum de novo cenſu impoſito Eccleſiæ perſolvendo, compellitur jurantem abſolvere.

Lucius III. (*an.* 1181.)

SIgnificavit *m* nobis T. Rector Eccleſiæ de Fulſig. *n* quod cum a Monachis de Caſtig. *o* ad regimen ipſius Eccleſiæ fuiſſet electus, *a* de ſolvendo eis annuo cenſu trium marcharum, quas prædeceſſor ejus ſolverat, præſtitit ſacramentum: poſtmodum Epiſcopus diœceſanus, ne ipſum cenſum Monachis ſolveret, niſi prius conſtaret, quod Epiſcopali auctoritate fuiſſet impoſitus, in periculum ordinis ſui interdixit: [*& infra.* α] Quocirca mandamus, quatenus ſi præfatum cenſum auctoritate Præſulis, & non de novo impoſitum fuiſſe conſtiterit, Epiſcopo præcipias, ut prohibitionem ſine dilatione relaxet. Si vero cenſus ſit de novo impoſitus, ſive auctoritate Epiſcopi hoc factum fuerit, ſive non, eoſdem Monachos, ut Clericum a juramento abſolvant, app. rem. compellas.

(α *Unde præd. Rector hinc perjurii reatum metuit, inde timet etiam inobedientiæ periculum imminere.*)

C A P. X I V.

Archiepiſcopus viſitans provinciam, etiam a monaſteriis provinciæ procurari debet.

Idem *Raven. Archiepiſc.* (*an.* 1181.)

SOpitæ *b* [*& infra.* α] Sane cum inter te & monaſteria Bononiæ ſuper procurationibus, quas ab eis exegeras, controverſia verteretur: [*& infra.* β] Abbas ſancti Proculi, omnium aliorum procurator, ſicut ex literis, quas portavit, apparuit, ſuper hoc diutius litigavit: [*& infra.* γ] Sed tu procurationes ipſas in aliis monaſteriis tuæ provinciæ aſſerens tibi ſine contradictione præſtari, eas prædeceſſoribus tuis in monaſteriis Bonon. exhibitas, per teſtes idoneos probaviſti. Inde utique vidimus intentionem tuam jure communi, & prædeceſſorum tuorum conſuetudine adjuvari. Eapropter monaſteria ſupradicta condemnavimus ad procurationem, ſecundum facultates eorum tibi tuiſque ſucceſſoribus exhibendam.

(α *Judicio ſed. Apoſt. quæſtiones ſcripto ad memoriam perpetuam commendantur, ne per oblivionem proceſſu temporis valeant ſuſcitari: ut autem ſententia majorem habeat firmitatem, Ap. reſcripti munimine roboratur.*)

(β *Cauſam ven. f. n. Alban. Epiſcopo commiſimus terminandam, Poſtmodum vero dil. fil. n.*)

(γ *Unde nullum pro parte ſua privilegium Rom. Eccleſia vel Ravennatis exhibuit, nec oſtendit per longam conſuetudinem ſe munitum.*)

C A P. X V.

Patroni etiam Clerici novum cenſum Eccleſiæ imponere non poſſunt, nec veterem augere: & ſi ſuper hoc juramenta vel cautiones exegerunt, coguntur abſolvere.

Clemens III. (*an.* 1190.)

GRavis *c* admodum: [*& infra.* α] Eccleſiaſticæ perſonæ, cum Eccleſias vacare contingit, non aliter quenquam ad ipſarum regimen volunt vocare, niſi aut novum cenſum Eccleſiis illis imponant, aut veterem contra conſtitutionem Concilii Lateranen. *d* augmentent, ad ipſius ſolutionem inſtituendum Presbyterum juratoria, vel fidejuſſoria cautione cogentes: [*& infra.* β] Diſcr. veſtræ mandamus, quatenus quæcunque conſtiterit contra conſtitutionem prædictam ſuper Eccleſiis, vel earum cenſu a tempore conſtitutionis hujus attentata, in irritum revocantes: Presbyteros, quos ſuper his juramenta illicita præſtitiſſe noveritis, congrua ſatisfactione impoſita faciatis abſolvi: eos qui de cætero contra formam canonum ſuper his venire præſumpſerint, canonice punientes.

(α *Et correptione digniſſima nuper querela in audientia noſtra eſt propoſita, quod ſalva conſcientia ſub diſſimulatione tranſire non poſſumus. Cum enim quædam.*)

(β *Unde ſæpe contingit, ut diœceſ. Epiſcopo exceſſus hujuſmodi ignorante, vel eo minime requiſito, in Eccleſiis illis indu-*

---

a *Vigor. al. Vigornen. alii. Wigorn.* b *Cap. 8. eod. tit. in 1. comp. & poſt Concil. Lateran. ſub Alexand. III. part. 28. c. 9.* c *colluſione, legitur poſt Concilium, & forte aptius eſt.* d *Carnoc. in uno, cæteri habent Carnoten.* e *Cap. 10. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lateran. part. 2. c. 8.* f *ſcilicet Alexand. III. in Conc. Lateranen. cap. 22. & cap. 2. de treuga & pace, in 1. comp. vid. Sylveſtrum in ſumma.* g *alicubi, legitur in antiquis.* h *monitus.* i *Cap. 17. tit. de ſimonia, in 1. compil. & poſt Conc. p. 28. c. 8.* k *Cap. 15. de ſimon. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 2. c. 4.* l *Matth. 25. & Luc. 19.* m *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* n *Fulcig. al. Furtigen.* o *Clauſtig. al. Clauſtrigen.*

a *Aſſumptus.* b *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* c *Cap. 4. eod. tit. in 2. comp. & de mater. vid. Cardin. in Clem. I. §. 1. de exceſſ. prælat.* d *Later. ſub Alex. III. c. 7. §. prohibemus.*

inducant, pro suæ voluntatis arbitrio instituunt Sacerdotes. Quoniam igitur constitutiones præd. Concilii pati nolumus, neque debemus aliquorum malorum injuria violari.)

CAP. XVI.

Qui tenetur procurare fratres alicujus domus, obligatur ad procurandum omnes, licet illorum numerus nunc creverit: sed si ex hoc gravaretur nimium, per Judicis officium sibi providebitur. h. d. secundum lecturam magis communem.

Innocentius III. *Abbati & Conventui Bellevillæ.* a (*an.* 1212.)

QUanto creatori: [*& infra.* α] Accepimus, quod ab ipso domus vestræ primordio de fundatoris voluntate processit, ut fratribus sancti Irenæi procurationem unam annis singulis liberaliter exhiberet, cum nihil teneatis ab eis *b*, propter quod hujusmodi procuratio ipsis debeat exhiberi: verum tunc propter fratrum & servientium paucitatem, talis procuratio non gravabat, sed nunc in tantum excrevit numerus eorundem, quod ad procurationem vix quatuor marchæ argenti *c* sufficerent, quæ pro una fieri consuevit: [*& infra.* β] Indulgemus igitur, ne ultra primam mensuram in procuratione ipsa sitis ulterius prædictis fratribus obligati, sed expensis, quæ consueverunt sufficere, sint contenti, nisi facultates Ecclesiæ in tantum excreverint, quod sine gravamine ampliato fratrum numero ad solvendum debitum procurationis extendi possit quantitas expensarum.

(α *Vestro sub religionis habitu astricti estis devotius famulari, tanto solicitius vos convenit providere, ne per immoderationis gravitatem aliquatenus possit in vobis monastici profectus ordinis impediri.*)

(β *Ut igitur per Apost. solicitudinis curam vestris possit in parte ista gravaminibus provideri, auct. vobis præsentium.*)

CAP. XVII.

Omnes Ecclesiæ, nisi quæ ab hoc per privilegium Apostolicum sint exemptæ, procurare tenentur Legatos sed. Apost. seu etiam ejus Nuncios: nec in hoc præscriptione juvantur. h. d. usque ad §. sane.

Idem *Primicerio & Clero Mediolanensi.* (*an.* 1212.)

CUm instantia *d* nostra *e* quotidiana: [*& infra.* α] Postulationi vestræ taliter respondemus, quod cum omnes Ecclesiæ Legatis & Nunciis sedis Apostol. procurationes impendere teneantur, ab earum præstatione nullam habere *f* volumus excusatam, nisi forte per speciale privilegium sedis Apostol. (quod non credimus) sit exempta, etiamsi longissimo tempore procurationis obsequium non impenderint: *g* cum in talibus præscriptio sibi locum nequeat vindicare: quia nos a provisione pastoralis solicitudinis circa omnes Ecclesias nunquam omnino cessamus.

(α *Si secundum debitum Apostolicæ servitutis omnium Ecclesiarum ipsarum negotiis promovendis, non possumus personaliter imminere, per fratres nostros ea expedire compellimur, quos a nostro latere destinamus: illius exemplum in hac parte secuti, qui discipulis suis in mundum universum transmissis ipse personaliter in medio terræ salutem operatus est. Hinc est quod nuper dilect. fil. n. tit. S. Petri ad vincula Presbyterum Card. Apost. sed. Leg. pro negotiis Ecclesiæ in Lombardiam duximus destinandum, ut is vestram civitatem ingressus procurationes exigeret, quæ consueverunt Apostol. sed. Leg. nunciis exhiberi: vos non attendentes, quod dicitur ab Apostolo, Si vobis spiritualia seminavimus, non est magnum si carnalia vestra metamus, ne vos ad onus procurationis arctaret, nisi a Canonicis majoris Ecclesiæ se faceret antea procurari, sed. Apost. appellastis: & sicut idem Card. per suas nobis literas intimavit, in aliis etiam non modicum injurioſi fuistis: propter quod dilect. fil. n. præpositus S. Nazari, & A. Canonicus S. Stephani syndici & procuratores vestri cum Abbate S. Vincentii ad sed. Apost. venientes, ut super his statueremus ordinem & mensuram, ex parte vestra supplicitèr postulabant. Licet autem pro eo, quod prædicto Card. vel potius nobis in ipso contumaciter resistentes, juxta verbum dominicum: Qui vos recipit, me recipit, & qui vos spernit, me spernit, necessaria denegastis, non pro vobis, sed contra vos potius meruerunt exaudiri: quia tamen paternam affectionem, qua nobis proprium est misereri de Rom. sed. clementia semper & parcere, offensi etiam deponere non valemus, de conſ. f. n.*

Tractat de modo procurationis ipsorum Legatorum & Nunciorum. Abbas.

Sane in his exigendis eum modum & ordinem volumus observari, ut nulla Ecclesia vel Prælatus se indebite prægravari rationabiliter conqueratur. Si vero in communi collecta, Legatorum & Nunciorum nostrorum expensas duxeritis faciendas, (quod vobis non duximus inhibendum) ex hoc nobis & nostris nullum præjudicium volumus generari, quo minus possint a quocunque maluerint procurationes sibi debitas postulare: ita quod si exactus ultra suam gravatus fuerit facultatem, sibi ab aliis restauretur. Nunciis tamen nostris in necessariis expensis *a* exhibendis pareat, quicunque fuerit requisitus, ita quod in fraudem nihil penitus attentetur, nec per communes ministros procurationis obsequium si noluerint recipere, compellantur. Qui vero contumaciter eis duxerint resistendum, districtione sunt Ecclesiastica compellendi.

CAP. XVIII.

Si ad unicam mensuram solvi solet quod debetur ex voto, ad illam in posterum solvi debebit: si vero ad diversas, liberabitur solvens etiam ad minorem.

Idem *Zamoren.* b *& Salamantino Episcopis.* (*an.* 1212. *Roma in Hispaniam.*)

EX parte *c* Compostellani Archiepiscopi fuit propositum, quod cum hi, qui vota beati Jacobi continue persolverunt, ad communem terræ suæ mensuram, cum qua videlicet emunt & vendunt, ipsa persolverint hactenus & persolvant: quidam quia longis *d* temporibus ab eorum solutione cessarunt, nunc quandam mensuram exhibent parvissimam & ignotam: [*& infra.* α] Cum ergo non constet, ad quam mensuram anteceſſores eorum prædicta vota persolverint, credimus distinguendum, utrum habitatores regionis ipsius, qui ea continue persolverunt, ad unam & eandem mensuram hujusmodi vota persolverint, an ad varias & diversas. In primo enim casu ad eandem & illi solvere sunt cogendi. In secundo volentes solvere ad minorem, non sunt cogendi, ut ad majorem persolvant: quoniam cum hujusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius sunt a viris Ecclesiasticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.

(α *Nec etiam communibus usibus deputatam, & ad eandem vota prædicta persolvere moliuntur. Unde postulastis a nobis, ut super hoc vos certos reddere dignaremur, utrum hi qui mensuram ignotam exhibent, ad solvenda vota prædicta, sint ad communem terræ suæ mensuram, secundum quod illi qui ea persolvunt, continue faciunt, compellendi.*)

---

a *Bellavillæ.* b *Solutionem census non denotare dominium. vid. l. neque tales. C. de probat.* c *vox*, argenti, *deest in antiquis, & in recentioribus magis emendatis.* d *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. vid. Abbatem consil. 49. incipit, videtur primo. in 1. vol. & Felin. in c. accedentes. supr. de præscript.* e *alias, vestra.* f *haberi.* g *impenderit.*

a *Vox*, expensis, *deest in antiquis, & recentioribus magis emendatis.* b *Samoren. & Salamantin. de quibus vid. Vasæum in Annalia. Hisp. c. 20. & 21.* c *C. 3. eod. tit. in 3. comp. & quatenus obiter hic tangitur materia implendi voti, vide B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 3. & q. 189. art. 3.* d *Alias, qui a longis.*

CAP.

CAP. XIX.

Eccleſiæ tenentur Epiſcopo, in cujus diœceſi ſunt, reſpondere de procurationibus, quarta decimarum & aliis Epiſcopalibus. h. d. quoad titulum.

Idem Cæſarauguſten. Epiſcopo. (*an.* 1212. *in Hiſpan.*)

CUm *a* olim : (*& infra.* α) Quia nobis fides facta fuit, quod Eccleſiæ de Luna *b* & de Beſ. in tua ſunt diœceſi conſtitutæ, non ſolum per alia, verum etiam per hoc ipſum, quod in inſtrumentis compoſitionum continetur expreſſe, ut Abbas ſancti Joannis Prilaten. *c* tam de quarta decimarum, quam de cæteris Epiſcopalibus, tibi debeat reſpondere, Abbatem ipſum ad integram ſolutionem quartæ omnium decimarum nullis factis deductionibus, & ad præſtationem procurationum, & aliorum Epiſcopalium jurium in prædictis Eccleſiis condemnamus. Licet enim ex forma ſecundæ compoſitionis deductiones eſſent faciendæ, quia tamen compoſitionem idem Abbas nullatenus approbavit, ſed ſtuduit multipliciter impugnare, ex ea non debuit beneficium conſequi, cui renunciaſſe tacite videbatur. Abſonum erat præterea, ut negaret illam Eccleſiam, in tua diœceſi conſtitutam, ſuper quam inſtrumenta prædeceſſoris tui oſtendebat in jure, monaſterio fuiſſe conceſſa, per quæ Epiſcopale jus petebat *d* expreſſe.

(α *Ad aures noſtras tuam querimoniam deſtinaſſes, quod te dil. fil. Abbas S. Jo. Pinnaten. quartis decimarum, quas in Eccleſiis de Luna & de Tauſt. debes percipere, multipliciter defraudaret.*)

CAP. XX.

Solvendi ſunt cenſus ad antiquam monetam, in qua inſtituti fuerint, niſi ſit in alterius monetæ ſolutione præſcriptum. h. d. & eſt caſus not. & multum allegabilis.

Idem *Spoletano Epiſc.* (*an.* 1212. *in Umbriam.*)

OLim *e* cauſam, quam adverſus Clericos plebis Rupinæ ſuper ſynodatico proponebas, Tudertin. Epiſcopo & collegis ſuis commiſimus terminandam: coram quibus ex parte tua fuit propoſitum, quod cum iidem Clerici prædeceſſoribus tuis, tres in feſto Nativitatis, & tres in feſto Reſurrectionis Dominicæ, pro ſynodatico ſolverint denarios Papien. nunc tantum tres Lucenſes pro ſingulis denariis Papienſibus perſolvebant, cum tamen unus denarius Papien. valeat *f* ſex Lucen. unde petebas eos ad Papien. ſolutionem compelli, cum & ſi tu Lucen. primo anno receperis, ſemper tamen jus tuum poſtmodum fueris proteſtatus : (*& infra.* α) Cum igitur conſtet, quod Papien. olim pro ſynodatico ſolvebantur, quod ex eo etiam ſequitur, quod Lucen. ſoluti ſunt poſtdum pro eiſdem, cum ex dictis teſtium, & confeſſione *g* Advocati alterius partis non revocata, poſtmodum apparet evidenter, quod tempore L. prædeceſſoris tui pro ſynodatico Papien. fuit moneta ſoluta, & a tempore dicti L. non niſi triginta ſex annorum ad plus tempus effluxerit, & ſit legitime comprobatum, quod tres Lucen. qui pro uno Papien. poſt mortem ipſius L. ſolvebantur, quinque vel ſex valebant ex illis, qui hodie ſunt in uſu: intelligentes ex hoc, quod per monetæ declinationem acciderit, ut uſque ad tempus tuum Lucen. dati fuerint pro ſynodatico, ſicut erant in uſu: procuratorem adverſæ partis nomine Clericorum plebis prædictæ tibi ad ſolutionem denariorum Papien. vel æſtimationem *h* eorum pro ſynodatico per definitivam ſententiam condemnamus.

[α *Verum pars Clericorum propoſuit ex adverſo, quod ſi aliquando prædeſſ. tuis denarii Papien. pro ſynodatico fuerint perſoluti, tamen a XLV. annis & infra tam tibi quam aliis Lucenſ. exſolverant, ſicque partem ſuam nitebantur præſcriptione tueri. Nos ergo Jacobo tuo & Joan. Presbytero adverſæ partis procuratoribus dil. fil. n. P. Baſilicæ XII. Apoſtolorum Presbyt. Card. conceſſimus auditorem: quibus coram eo nil volentibus aut valentibus de novo proponere, quoniam fuerat renunciatum utrinque, cum ipſe geſta omnia in noſtra & fratrum n. præſentia retuliſſet, intelleximus per teſtes tuos fuiſſe probatum, quod tempore Lotharii præd. tui, & etiam poſt deceſſum ejus denarii Papien. fuerant pro ſynodatico perſoluti: & exinde tres Lucenſes, quorum duo valebant V. de his, qui hoc tempore ſunt in uſu, aliquandiu fuerint exhibiti, & quod a tempore Lotharii XXX. trium vel XXXIV. aut etiam XXXV. annorum ſpatium eſt elapſum, dicta teſtium etiam adverſæ partis inſpeximus, per quos voluit comprobare, quod a tempore Lotharii XXX. trium a XL. annis: & infra, tres Lucenſes, vel tres Medaliæ in ſynodatico ſolutæ fuerant pro ſingulis Papien. fuiſſent antea perſoluti. Confeſſus quoque fuerat Advocatus ipſius partis in jure, ac ejus confeſſio in ſcriptis redacta nec correcta vel revocata per Clericos ſupradictos, quod iidem Clerici Henrici & Lotharii præd. tuorum temporibus tres Papien. pro ſynodatico ſolverent his in anno, & exinde pro ſingulis Papien. tres Lucenſes.*)

CAP. XXI.

Epiſcopus remittens Eccleſiæ ſervitia, quæ ſibi debebat, & ſtatuens, quod aliud ſervitium non imponatur, procurationem non intelligitur remiſiſſe.

Idem *Priori ſancti Stephani.* (*an.* 1212.)

CUm *a* venerabilis frater noſter Faven. *b* Epiſcopus: (*& infra.* α) Cognovimus, quod præfatus Epiſcopus ſpallas, quas ab eadem Eccleſia, tam ipſe quam prædeceſſores ſui recipere conſueverant, Eccleſiæ præfatæ remiſit, & ſtatuit, quod aliud ei ſervitium non imponeret, ſibi & Eccleſiæ ſuæ annuatim trium librarum cereo penſionis nomine reſervato. Quia ergo viſitationi annexa eſt procuratio, & Epiſcopus ratione Epiſcopalis juriſdictionis, quam habet in ea, teneatur cauſa correctionis Eccleſiam viſitare *c* præfatam, nec intelligatur quaſi novum imponi, quod ab ipſa fundatione de communi fuerat jure impoſitum : Decernimus, quod idem Epiſcopus, cum ad ipſam Eccleſiam cauſa correctionis acceſſerit, moderatam ab ea procurationem recipiat *d* bis *e* in anno: ſed nihil aliud præter penſionem, & procurationes præſcriptas ab eadem Eccleſia exigere, vel extorquere præſumat.

(α *Et ut in noſtra eſſetis præſentia conſtituti, & de quæſtione quæ inter vos ſuper Eccl. S. Stephani Pariſien. vertebatur, velletis ad invicem litigare, dil. fil. Joan. tit. S. Priſcæ & Jo. S. M. in Coſmideo Diac. Card. vobis conceſſimus auditores, coram quibus allegando proponere curaviſti, quod cum prædicta Eccleſia S. Stephani quarundam Monialium, quæ in ea videbantur ſub religionis habitu converſari, malitia faciente fuerat fere ad deſolationem redacta, illas bon. mem. Carbo Facien. Epiſcopus auct. fel. rec. Eugenii PP. p. n. ab Eccleſia memorata removit & Canonicos in ipſa inſtituit regulares, ſtatuens ut ordo & canonicus perpetuis in ea temporibus debeat obſervari, eos ab omni exactione tam ſua quam ſucceſſorum tuorum & Pariſ. Eccl. prorſus abſolvit, retento ſibi & Eccleſiæ ſuæ uno cereo trium librarum ab ea annis ſingulis exſolvendo. Nos autem, cum dicti Card. ea quæ audierant nobis fideliter retuliſſent.*)

CAP. XXII.

Eccleſiæ de novo converſæ in procurationibus, & aliis, ſervabunt conſuetudinem vicinarum.

a C. 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *de Luna & de Tauſt.* c *Platen. al. Prælaten. al. Præmaten. ſed forte legendum Pinnaten.* d *al. patebat, quod agnovit gloſſ. hic & Hoſtienſis.* e C. 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *al. valebat.* g *In antiq. ita ſunt hæc diſtincta, & confeſſione advocati alterius partis non revocata, poſtmodum, &c.* h *extimationem.*

a Cap. 6. *eod. tit. in* 3. *compilatione.* b *Faventi. alias, Faven.* c *vid. Conc. Trid. citatum ſupra hoc titulo. c. Sapitæ.* d *accipiat.* e *vid. Conc. Trid. Seſſ. 24. de reform. c. 3.*

Idem

Idem *Compoſtellano Archiepiſcopo*. (*an.* 1212.)

SUper eo *a*, quod Fraternitas tua nos conſulere voluit, ut quia fere tota provincia Compoſtell. de novo eſt ad jurisdictionem Eccleſiæ tuæ converſa, qualiter tibi provinciam, vel partem provinciæ viſitanti obſequi debeat & ſervire, necnon & in procurationibus providere: Tibi duximus reſpondendum, quod illud obſervare tenetur, quod in vicinis provinciis obſervatur.

CAP. XXIII.

Prælati tunc ſunt procurandi, cum perſonaliter viſitant: & debent tunc ſervare Concilium Lateran. & prædicationi, correctioni & reformationi vacare: Legati & Nuncii Apoſtolici pro his diebus tantum, pro quibus moram trahunt, procurari debent, & contra hanc conſtitutionem exactum, reſtituitur duplicatum.

Idem *in Concilio generali*. (*an.* 1216.)

PRocurationes *b*, quæ ratione viſitationis debentur Epiſcopis, vel Archidiaconis, vel quibuslibet aliis etiam Apoſtolicæ ſedis Legatis aut Nunciis, abſque manifeſta & neceſſaria cauſa nullatenus exigantur, niſi quando perſonaliter *c* officium viſitationis impendunt: & tunc evectionum & perſonarum mediocritatem obſervent in Lateranen. Concilio *d* definitam: hoc adhibito moderamine circa Legatos & Nuncios Apoſtolicæ ſedis, ut cum oportuerit eos apud aliquem locum moram facere neceſſariam, ne locus ille propter illos *e* nimium aggravetur, procurationes recipiant moderatas ab aliis Eccleſiis vel perſonis, quæ nondum fuerant de ſuis procurationibus aggravatæ, ita quod numerus procurationum, numerum dierum, quibus hujuſmodi moram fecerint, non excedat: & cum aliqua non ſuffecerit *f* per ſeipſam, duæ vel plures conjungantur in unam.

Porro viſitationis officium exercentes non quærant, quæ ſua ſunt, ſed quæ JESU Chriſti: prædicationi, & cohortationi, correctioni, & reformationi vacando: ut fructum referant, qui non perit. Qui autem contra hoc venire tentaverit, & quod accepit, reddat, & Eccleſiæ, quam taliter aggravavit, tantundem impendat.

CAP. XXIV.

Eccleſia etiam Civitatenſis, tenetur procurare Epiſcopum viſitantem, quanquam ipſum nunquam procuraverit.

Honorius III. *de Tiro* g *& Joſaphat Abbatibus*. (*an.* 1224. *in Galliam*.)

VEnerabili fratre noſtro Cenomanen. Epiſcopo accepimus conquerente, quod cum cauſa, quæ inter ipſum ex parte una, & Abbatem & Conventum de Cultura ex altera, ſuper procurationibus, quas ab eis petit idem Epiſcopus, noſcitur agitari, vobis fuerit ab Apoſt. ſede commiſſa, dicti Abbas & Conventus ex eo fruſtrari intentionem ejuſdem Epiſcopi moliuntur, quod eorum monaſterium in Cenomanen. villa ſitum eſſe dignoſcitur, & ipſi procurationem hactenus non ſolverunt: (*& infra.* α) Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus niſi aliud & rationabile oſtenderint, vos eos ad exhibendum eam, ſicut jus dictaverit, compellatis.

[α *Quanquam emptionis privilegium non oſtendant. Volentes igitur ut finis litibus imponatur.*]

CAP. XXV.

Qui jure metropolitano, vel legationis, viſitat provinciam, in provinciales, qui ſibi procurationes denegant, poteſt ferre ſententiam.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

CUm nuper *h* Archiepiſcopus Beneventanus, Beneventanam provinciam viſitaret: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus cum eundem Archiepiſcopum, ſive auctoritate propria, ſive noſtra Beneventanam provinciam contingerit viſitare, procurationes rationes viſitationis debitas, juxta facultates Eccleſiarum veſtrarum exhibeatis eidem: Alioquin ſententiam, quam ipſe rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino inviolabiliter obſervari.

CAP. XXVI.

Ad antiquam monetam, vel ſi non eſt in uſu, ad ejus æſtimationem ſolvendæ ſunt penſiones antiquæ.

Idem. (*an. eod.*)

CUm Canonicis majoris Eccleſiæ, quandam ſummam pecuniæ pro penſione Eccleſiæ tuæ debitam, aliquot annis perſolveris *a*, & iidem ſummam illam ex intergo de meliori moneta exigant ſibi ſolvi: Tibi damus noſtris literis in mandatis, ut Canonicos illos ſolutione prioris pecuniæ *b*, vel ſi non ſit in uſu, æſtimatione penſionis antiquæ facias manere contentos.

CAP. XXVII.

Propter privatum Oratorium, procuratio ratione viſitationis non debetur.

Idem. (*an. eod.*)

AUctoritate *c* præſentium inhibemus, ne quis pro eo quod in Oratoriis, quæ in grangiis veſtris habetis, interdum aliqui veſtrum celebrant, procurationes, quæ ratione viſitationis debentur, a vobis exigrere vel extorquere præſumat.

TITULUS XL.

DE CONSECRATIONE ECCLESIÆ, VEL ALTARIS.

CAP. I.

Amoto altari vel lapide continente ſigillum, reconſecrabitur altare, non autem Eccleſia.

Alexander III. (*an.* 1170. *Romæ*.

AD hæc ſi altare *d* motum fuerit, aut lapis ille ſolummodo ſupra poſitus *e*, qui ſigillum continet, confractus, aut etiam diminutus, debet denuo conſecrari. Propter hoc vero nequaquam reiterare ſuam conſecrationem Eccleſia conſuevit, licet id quidam canones innuere videantur.

CAP. II.

Diebus etiam non feſtis poſſunt Eccleſiæ conſecrari.

Innoc. III. *Tornac. Epiſc.* (*an.* 1210. *Roma in Belgium.*)

TUa *f* fraternitas: (*& infra.*) Inquiſit. t. t. reſpond. quod in diœceſi tua licet tibi Eccleſiis dedicationem impendere, tam diebus Dominicis, quam privatis.

CAP. III.

Habet duo dicta, & primo idem dicit, quod cap. ſupr. eod. Secundum dictum dicit, quod oleum non conſecratum poteſt commiſceri oleo conſecrato, & totum fit conſecratum.

Idem *Nidroſien.* g *Epiſc.* (*an.* 1210. *Roma in Norweg.*)

QUod *b* in dubiis: (*& infra.*) Altare vero, in quo tabula, cui conſecrationis benedictio Pontificali miniſterio adhibetur, ſi mota vel enormiter fracta fuerit, debet non immerito conſecrari. Nec negamus, quin oleum non conſecratum conſecrato poſſit oleo commiſceri.

CAP. IV.

Reconciliatur Eccleſia, quæ propter homicidia & vulnera hominum ibidem perpetrata polluta eſt.

---

a C. 7. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Hoſtien. hic & de materia ſervandæ vicinæ conſuetud. gl. in c. conſ. diſt.* 1. b *vid. Conc. Trid. Seſſ.* 24. *de refor. c.* 3. c *præſentialiter in Concilio.* d *in Lat. Conc. ſub Alex. III. c.* 4. e *ipſos.* f *ſuffi-ceret.* g *Tiron. al. ita: Abbatibus de Joſaphat & Tituron. al. Turon.* h *vide breviter hic per Henricum Borch.*

a *Perſolveritis.* b *Quando admittatur ſolutio diverſæ monetæ, cum moneta eſt mutata. vide Bart. in l. Paulus. ff. de ſolut.* c *Pro intellectu vide diſtinctionem, quam hic aſſert Henr. Borch.* d *Cap. un. eod. tit. in* 2. *comp. & præter Hoſt. gloſſ. & Dd. vide Turrecrematam in c. ſi motum. de conſec. diſt.* 1. e *ſuppoſitus. al. tranſpoſitus. al. ſuperpoſitus.* f *cap.* 3. *de dedic. Eccl. vel altar. in* 3. *comp.* g *Indroſienſi.* h *cap.* 2. *tit. de dedicat. Eccl. in* 3. *comp. vid. Turrecrem. in d. c. ſi motum.*

Idem

Idem *Compoſtellano Archiepiſcopo.* (*an.* 1212.)

PRopoſuiſti *a* quod venientibus ad Eccleſiam ſancti *b* Jacobi ex diverſis regionibus peregrinis, & volentibus aliis ab aliis per contentiones & rixas altari de nocte cuſtodiam vindicare, homicidia contingunt fieri *c* interdum, & aliquando vulnera inferuntur: (*& infra.* α) Fraternitati tuæ taliter reſpon. *d* quod manente Eccleſia & altari, ipſa reconciliari poterit per aquam cum vino & cinere benedictam.

[α *Propter quæ nos humiliter poſtulaſti, ut alio modo, quam per conſecrationis beneficium dignaremur ipſi Eccleſiæ providere. Manente igitur Eccleſia & altari.*]

CAP. V.

Plura altaria ſimul in eadem Eccleſia conſecrari poſſunt, & idem in pluribus Epiſcopis.

Idem.

CUm e ſis: (*& infra.*) Noveris igitur, quod plura in Eccleſia una altaria & plures Epiſcopos ſimul poteris conſecrare.

CAP. VI.

Corruente tecto parietibus illæſis, & menſa altaris non enormiter fracta, nec altare, nec Eccleſia conſecratur.

Idem.

LIgneis *f* ædificiis Eccleſiæ veſtræ caſu conſumptis, parietibus tamen illæſis, ac menſa principalis altaris in ſua extremitate modicam paſſa fracturam: (*& ſ.* α) Inquiſit. t. t. dux. reſpond. quod cum parietes in ſua integritate permanſerint, & tabula altaris mota, vel enormiter læſa non fuerit, ob cauſam prædictam nec Eccleſia, nec altare debet denuo conſecrari.

(α *Quæſiviſti per ſed. Apoſt. edoceri, ſi propter hoc ipſius altaris, vel etiam totius Eccleſiæ debet conſecratio innovari.*)

CAP. VII.

Polluitur Eccleſia vel cœmeterium, ſi excommunicatus in ea ſepelitur.

Idem *Senon. Epiſcopo.* (*an.* 1212.)

COnſuluiſti *g* (*& infra.*) Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora ſepeliri contingit *h*, reconcilianda erunt aſperſione *i* aquæ ſolenniter benedictæ, ſicut in dedicationibus Eccleſiarum fieri conſuevit.

CAP. VIII.

Qui fecit Eccleſiam conſecrari, tenetur eam dotare. h. d. & tene mente hunc caſum.

Honorius III. *Reginæ Hungariæ.* *an.* 1222.)

CUm ſicut ex relatione Capituli Oradien. nobis innotuit *k*, eorum feceris Eccleſiam conſecrari: [*& infra.* α] Cum non ſit Eccleſia, niſi de dote proviſum ei fuerit, conſecranda, eo liberalius ad dotandum prædictam Eccleſiam aperire manus munificentiæ tuæ debes, quo ad hoc fortius tanquam ex debito jam teneris.

(α *Profecto ſperamus, quod zelus ille, qui te ad ejuſdem Eccleſiæ conſecrationem induxit, te quoque ut eidem dotem conferas, debeat animare, & quidem.*)

CAP. IX.

Eccleſia polluta per Sacerdotem ſimplicem reconciliari non poteſt, etiamſi aqua fuerit per Epiſcopum benedicta.

Gregorius IX. *Aſtoricen. Epiſc.* (*an.* 1235.)

AQua *l* per Epiſcopum benedicta Eccleſiam reconciliari poſſe per alium Epiſcopum non negamus, per Sacerdotes ſimplices hoc fieri de cætero prohibentes: Non obſtante conſuetudine provinciæ *m* Bracharen. (quæ dicenda eſt potius corruptela) quia licet Epiſcopus committere valeat, quæ juriſdictionis exiſtunt: quæ ordinis tamen Epiſcopalis ſunt, non poteſt inferioris gradus Clericis demandare. Quod autem mandantibus Epiſcopis ſuper reconciliatione factum eſt, hactenus per eoſdem, miſericorditer *a* toleramus.

CAP. X.

Eccleſia etiam non conſecrata ſi polluitur, reconcilianda eſt.

Idem *eidem.* (*an.* 1235.)

SI Eccleſia non conſecrata cujuſcunque ſemine fuerit, aut ſanguinis effuſione polluta, aqua protinus exorcizata lavetur, ne divinæ laudis organa ſuſpendantur. Eſt tamen, quam citius fieri poterit, conſecranda.

a *Cap.* 3. *de dedic. Eccl. in* 3. *comp.* b *beati.* c *dictio*, fieri, *deeſt in antiq.* d *al. breviter reſpondemus.* e *Cap. un. de uſu & auct. pallii in* 4. *compil.* f *Cap. un. eod. tit. in* 4. *compilat.* g C. 1. *tit. de celebrat. div. offic. in* 4. *compilat.* h *contigerit.* i *al. aſperſione ſolenniter aquæ, &c.* k *al. innotuerit, quod eorum, &c.* l *vid. Covarr. l.* 3. *var. reſol. c.* 20. m *al. Eccleſiæ, & hoc agnoſcit Hoſtienſ.*

TITULUS XLI.

DE CELEBRATIONE *b* MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DIVINIS OFFICIIS.

CAP. I.

Presbyter tenetur horis debitis dicere horas canonicas, permittitur tamen ſibi ex cauſa dicere eas uſque ad veſperas incluſive. h. d. ſecundum unum intellectum.

Ex Concilio Agathenſi. (*in Gallia.*)

PResbyter mane *c* matutinali officio expleto penſum ſervitutis ſuæ, videlicet Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Veſperamque perſolvat: ita tamen, ut horis competentibus juxta poſſibilitatem, aut a ſe, aut a ſcholaribus publice compleantur.

Deinde peractis horis, & infirmis viſitatis, ſi voluerit, exeat ad opus rurale jejunus, ut iterum neceſſitatibus peregrinorum & hoſpitum, ſive diverſorum commeantium infirmorum, atque defunctorum ſuccurrere poſſit, uſque ad ſtatutam horam, pro temporis qualitate, Propheta dicente *d Septies in die laudem dixi tibi*: qui ſeptenarius numerus a nobis impletur, ſi Matutini *e*, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, & Completorii tempore, noſtræ ſervitutis officia perſolvamus: nam de nocturnis vigiliis idem ipſe Propheta ait *f Media nocte ſurgebam, &c.* Ergo his temporibus laudes Creatori noſtro ſuper judicia ſuæ juſtitiæ referamus.

CAP. II.

Propter Miſſam ſpecialem, Miſſa de feria dimittenda non eſt.

Ex Concilio Triburien. *g* (*in German.*)

QUidam Laicorum habent in conſuetudine, ut per ſingulos dies audiant Evangelium. In principio erat verbum: & Miſſas peculiares, hoc eſt *h*, de ſancta Trinitate, & de ſancto Michaele. Ideo ſancitum eſt in eodem Concilio, ut ulterius hoc non fiat, niſi ſuo tempore, & niſi aliquis velit propter reverentiam ſanctæ Trinitatis, non pro alia devotione audire. Sed ſi voluerint, ut ſibi Miſſa cantetur, de eadem die Miſſas audiant, pro ſalute vivorum & etiam defunctorum. *i*

CAP. III.

Sufficit Sacerdoti ſemel in die celebrare: & excipit duos caſus, ſcilicet neceſſitatem & feſtum Nativitatis.

Innocentius III. *Vigoren.* k *Epiſc.* (*an.* 1212.)

COnſuluiſti: [*& infra.*] Reſpondemus, quod excepto die Nativitatis Dominicæ, niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat, ſufficit Sacerdoti ſemel in die unam miſſam ſolummodo celebrare.

a *Ita Hoſtien. al. mediocriter.* b *vid. Conc. Trid. Seſſ. 22. in decr. de obſervandis & evitandis, &c.* c C. 2. *tit. de ſuffrag. in* 3. *comp.* d *Pſal.* 118. e *matutinali. al. matutino.* f *Pſal.* 68. g *Tribrien. al. Triburum: ſed in Conciliis editis habetur, in Concilio Saleguſtadienſi, c.* 10. *& c.* 2. *tit. de ſuffrag. in* 2. *comp.* h *aut de ſancta, &c.* i *mortuorum.* k *Wigornien.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. IV.

In Missa commemorationis, licet dicatur propria præfatio, non tamen dicitur hymnus Angelicus, nec Symbolum.

Idem *Archiepiscopo Braccaren.* (*an.* 1212.)

CONsilium *a* nostrum: [*& infra.*] Requisisti, utrum in diebus profesti, in quibus ad honorem S. Spiritus, B. Virginis, & sanctæ Crucis, Missam celebrari contingit, hymnus Angelicus, Symbolum, ac præfatio propria debeat decantari: [*& infra.* α] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod apud nos in diebus profestis, cum Missarum solennia in honorem B. Virginis celebrantur, neque hymnus Angelicus, neque Symbolum decantatur, licet in Missa propria præfatio decantetur: ut inter commemorationem & solennitatem differentia ostendatur: unde, Te Deum laudamus, regularius dimittitur, quam dicatur in laudibus matutinis.

(α *Præsertim cum in partibus tuis in honorem B. Virginis in sabbathorum diebus Missa solenniter celebretur.*)

CAP. V.

Breve est.

Idem *Clericis sancti P. Magalon.* (*an.* 1212.)

EX parte *b* vestra: (*& infra.*) Postulationi vestræ taliter respondemus, quod semper Sacerdos vino perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiæ sacramentum, nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare, ne si forte vinum profusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.

CAP. VI.

Si qua verba sunt in canone Missæ, quæ ab Evangelistis dicta non fuerunt, credere debemus, quod a Christo Apostoli, & ab Apostolis eorum successores acceperunt.

Et hoc dicit usque ad §. quæsivisti.

Idem *l. quondam Archiepisc. Lugdun.* (*an.* 1212.)

CUm Marthæ *c*: (*& infra.* α) Quæsivisti quis formæ verborum, quam ipse Christus expressit, cum in corpus & sanguinem suum, panem transsubstantiavit & vinum, illud in canone Missæ, quo Ecclesia utitur generalis, adjecerit: quod nullus Evangelistarum legitur expressisse. Cum enim in Evangelio *d* sic legitur: *Accipiens calicem, gratias agens benedixit, & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus Novi Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum*: in canone Missæ sermo iste, videlicet *mysterium fidei* verbis ipsis interpositus invenitur. Unde cum non Evangelista Christum hoc dixisse testetur *e*, miraris, quod aliquis asseverare tentaverint eum aliquid plus dixisse, quam aliquis Evangelistarum asseveret. Verum si formam ipsius canonicis inspicias diligenter, præter hoc de quo tua fraternitas requisivit, alia duo, videlicet, *elevatis oculis in cœlum*: *& æterni testamenti*: poteris in ipso canone reperire, quæ in textu Evangelico non leguntur. Sane multa tam de verbis, quam de facti Dominicis invenimus ab Evangelistis omissa, quæ Apostoli vel suppleviſse verbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in Actibus *f* Apostolorum sic ait: *Meminisse vos oportet verbi Domini Jesu, qui dixit: Beatius est dare, quam accipere*. Hæc nullus quatuor Evangelistarum descripsit. Nullus etiam horum expressit, quod Paulus *g* de Christo ad Corinthios scribens ait: *Visus est plus quam quingentis fratribus simul, deinde visus est Jacobo: novissime autem, tanquam abortivo visus est & mihi*. Ipsi etiam Evangelistæ mutuo inter se suppleviſse leguntur, quæ ab eorum aliquo, vel aliquibus sunt omissa. Unde cum tres *h* Evangelistæ posuerunt, *Hoc est corpus meum*: solus Lucas adjecit, *quod pro vobis tradetur*. Et cum Matthæus & Marcus dicant. *Pro multis*: Lucas dicit, *pro vobis*. Matthæus autem *in remissionem peccatorum*, adjunxit. Cæterum ea, quæ adduntur in canone Missæ, possunt ex aliis locis Evangelii comprobari. Joannes *a* enim suscitationem Lazari describens. Jesum sursum oculos levasse asserit, & dixisse, *Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me*: (*& infra.*) Si tunc igitur in cœlum oculos levavit ad Patrem, cum ad corpus exanime animam Lazari revocavit *b*: probabilius esse videtur, quod tunc oculos levaverit ad Patrem in cœlum, cum panem & vinum in corpus & sanguinem proprium commutavit. Cæterum, sicut superius est expressum, cum in textu Evangelico *novi Testamenti* ponatur, hic interponitur, *& æterni*: nam Vetus Testamentum, quod hircorum & vitulorum *c* fuit sanguine dedicatum, temporalia promittebat: Novum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna, & ideo testamentum illud fuit vetus & transitorium: hoc autem novum est æternum: Vel, ut utamur alia ratione, unde novum, id est, ultimum esse describitur, inde æternum, id est, perpetum comprobatur *d*: novissimum etenim hominis testamentum *e* immobile perseverat, quia testatoris obitu confirmatur: juxta quod Apostolus *f* testamentum in morte asserit confirmatum: alioquin non valet, dum vixerit, qui testatur. Præterea non solum Scriptura, sed etiam promissio dicitur testamentum, juxta quod Apostolus *g* ipse scribit: *Ideo novi Testamenti mediator est, ut repromissionem accipiant, qui vocati sunt hæreditatis æternæ*. Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur: *Hic est enim sanguis meus, novi & æterni Testamenti*, id est, novæ ac æternæ promissionis, scilicet confirmator, sicut Dominus repromittit: *Qui manducat* (inquiens) *carnem meam & sanguinem meum bibit, habet vitam æternam*. Ex eo autem verbo, de quo movit tua Frat. quæstionem, videlicet mysterium fidei, munimentum Erroris quidam trahere putaverunt, dicentes in sacramento altaris non esse corporis Christi, & sanguinis veritatem, sed imaginem *h* tantum & speciem & figuram: pro eo, quod Scriptura interdum commemorat, id quod in altari suscipitur, esse sacramentum, & mysterium, & exemplum. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quod nec auctoritates Scripturæ convenienter intelligunt, nec sacramenta Dei suscipiunt reverenter: si enim quia figura est sacramentum altaris, veritas esse negatur: ergo nec mors, nec resurrectio Christi (cum figura sit) veritas est credenda, siquidem mortem & resurrectionem Christi similitudinem & imaginem esse Apostolus *i* manifestat: *Christus* (inquiens) *mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit propter justificationem nostram*. Apostolorum etiam princeps Petrus sic in epistola sua scribit *k*: *Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia ejus*. Sic ergo tam mors Christi, quam ejus resurrectio est exemplum, ut & nos peccato mortui, justitiæ jam vivamus. Quare si non fuit veritas, quia fuit exemplum, ergo nec vere mortuus fuit Christus, nec vere a mortuis resurrexit: sed absit a fidelium cordibus error iste, cum Propheta de *l* ipso testetur, quod vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Dicitur tamen mysterium fidei, quoniam aliud ibi creditur, quam cernatur, & aliud cernitur, quam credatur: cernitur species panis & vini, & creditur veritas carnis & sanguinis Christi, ac virtus unitatis & charitatis: [*& infra.* β]

Distinguendum est tamen subtiliter inter tria, quæ sunt in hoc sacramento discreta, videlicet formam visibilem, veritatem corporis, & virtutem spiritualem.

a C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp. B. Thom. l.* 4. *sent. dist.* 13. *q.* 1. *art.* 2. *quæstiuncula* 4. b *c.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *c.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *Matth.* 26. e *testatur.* f *Act.* 20. g 1. *Cor.* 15. h *Luc.* 22. *Matth.* 26. *Marc.* 14.

a *Joan.* 11. b *revocabat.* c *Esa.* 1. d *approbatur.* e *Hic post vocem, testamentum, in quibusdam est dictio, morte, quod deest in omnib. antiquis: nec esse debet, ut indicant sequentia.* f *Heb.* 9. g *Heb.* 12. h *Hunc errorem novissime condemnavit Concil. Trident. Sess.* 13. *de sanctiss. Euchar. sacr. c.* 4. *& c.* 1. *vid. Thom.* 3. *p. qu.* 5. *art.* 2. i *Rom.* 6. k 1. *Petr.* 2. l *Esa.* 54.

Formam est panis & vini, veritas carnis & sanguinis, virtus unitatis & charitatis. Primum est sacramentum & non res. Secundum est sacramentum & res. Tertium est res & non sacramentum. Sed primum est sacramentum geminæ rei. Secundum est sacramentum unius, & alterius res existit. Tertium est res gemini sacramenti. Credimus igitur, quod formam verborum, sicut in canone reperitur, & a Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.

(α *Circa plurima satagentis officio in cura regiminis pastoralis pro majori parte renuncians in domo Domini, quasi abjectus elegeris habitare cum illis, qui partem optimam elegerunt, sedentes ad pedes Domini cum Maria, ut in lege ejus jugiter meditentur, lippitudini Liæ Rachelis pulchritudinem præferentes, eam in re vigere credimus intelligentiam Scripturarum, ut non solum parvulis frangere possis panem, sed profectis etiam cibum solidum ministrare, ac nodos solvere difficilium quæstionum. Verum quoniam in primatu Apostolorum principis Apost. sed. magisterium recognoscens, ad eam credis majores causas Ecclesiæ referendas: consultationibus tuis, quas non ob commodum utilitatis terrenæ, cum civilem non contineant quæstionem, sed animarum profectum, ut videlicet in lucem prodeant obscuræ Scripturæ, novimus te novisse libenter, quod nobis inspirat Dominus.*)

(β *Quod autem mysterium fidei dicitur in hoc loco, alibi secundum Joannem spiritus & vita narratur: nam spiritus est in mysterium, juxta illud:* Litera occidit, spiritus autem vivificat, fides quæ est vita: *secundum quod legitur*: Justus ex fide vivit, *propter quod dicit Dominus ipse:* Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.)

In sacramento altaris aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem. h. d. usque ad §. tertio loco. Abbas Siculus.

§. 1. Quæsivisti etiam, utrum aqua *a* cum vino in sanguinem convertatur? super hoc autem opiniones apud Scholasticos variantur. Aliquibus enim videtur, quod cum de latere Christi duo præcipua fluxerint sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo, vinum & aqua, quæ commiscentur in calice, divina virtute mutantur: ut in hoc sacramento plene sit veritas & figura. Alii vero tenent, quod aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem, cum in vinum transeat mixta vino: licet Physici contrarium asseverent, qui aquam a vino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest dici, quod aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, ita quod vini saporem assumit: quod inde convincitur, quia si post calicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur: sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori, quod sub eis latet, undique circumfunditur, non madidans circumfusum: ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur afficere, quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit. Contingit igitur accidentia mutare subjectum, sicut & subjectum contingit accidentia permutare: cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconveniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur, cum legatur *b* de ipsius *c* latere processisse: [*& infra.* α] Verum inter opiniones prædictas illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari: ut expressius eluceat proprietas sacramenti. Nam cum aquæ multæ sint populi multi, juxta quod alibi legitur *d*: *Beati qui seminatis super omnes aquas:* ideo vino aqua unitur, ut Christo populus adunetur: per hoc enim quod suscepit ipse de nostro, & accepimus ipsi de suo, tam insolubili nexu conjungimur, ut qui est unum cum patrem per ineffabilem unitatem, fiat unum nobiscum per admirabilem unionem, ac per hoc, ipso communiter mediante, cum patre unum efficimur. *Pater*, inquit, *sancte, serva eos, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos: non pro his rogo tantum, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut & ipsi in nobis unum sint, & mundus credat, quia tu me misisti.*)

(α *Illud autem est nefarium opinari, quod quidam dicere præsumpserunt, aquam videlicet in phlegma converti. Nam & de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur exisse, non attendentes, quod de latere Christi duo fluxerunt sacramenta, & quod non baptizantur in phlegmate, sed in aqua, juxta quod Dominus protestatur: Nisi quis renatus fuerit in aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei.*)

Oratio, quæ dicitur in secreta in festo sancti Leonis, immutata est, quia ubi dicebatur: Annue nobis Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio: *hodie dicitur*, ut intercessione B. Leonis hæc nobis prosit oblatio: *& hæc mutatio contingit, quia Sancti nostris orationibus non indigent, sed nos suis.* h. d. usque ad finem. Abbas.

§. 2. Tertio loco *b* fraternitas tua requisivit, quare fuerit mutatum, quod in secreta B. Leonis secundum antiquiores codices continetur, sic videlicet: *Annue nobis, Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio:* cum in modernis sacramentariis habeatur, *Annue nobis quæsumus, Domine, ut intercessione B. Leonis hæc nobis prosit oblatio?* Super quo respondemus, quod cum sacræ Scripturæ dicat auctoritas, quod injuriam facit martyri, qui orat pro martyre: idem est ratione consimili de *c* aliis Sanctis sentiendum, quia orationibus nostris non indigent, pro eo, quod cum sint perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt: sed nos *d* potius orationibus eorum indigemus, quos (cum miseri simus) undique mala nostra perturbant: unde quod in plerisque *e* orationibus continetur: Prosit vel proficiat huic sancto vel illi *f* talis oblatio ad gloriam & honorem: ita debet intelligi, ut ad hoc prosit, quod *g* magis ac magis a fidelibus glorificetur in terris: licet plerique reputent non indignum, Sanctorum gloriam usque ad judicium augmentari, & ideo Ecclesiam interim sane posse augmentum glorificationis eorum optare. Verum *h* utrum in hoc articulo locum habeat illa distinctio, qua docetur, quod defunctorum alii sunt valde boni alii sunt valde mali, alii mediocriter boni, alii mediocriter mali: unde suffragia, quæ fiunt a fidelibus in Ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarum, pro valde malis consolationes vivorum, expiationes vero pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua discretio investiget.

CAP. VII.

Gravius peccat, qui simulat conficere, & non conficit, quam ille, qui conficit in mortali.

Idem *Rectoribus Romanæ fraternit.* (*an.* 1212. *Romæ.*)

DE *i* homine: [*& infra.*] Quæsivistis *k*, quid de incauto Presbytero videatur, qui cum se sciat in mortali crimine constitutum, Missarum solennia, quæ non potest propter necessitatem quamlibet intermittere, propter sui facinoris conscientiam dubitat celebrare, peractisque cæteris circumstantiis Missam celebrare se fingit, & suppressis verbis, quibus conficitur corpus Christi, panem *l* & vinum tantummodo pure sumit, ita credens per id quod prætendit, populo satisfacere, ut per hoc, quod intendit, Deum non debeat provocare. Cum

a *Hanc art. explicat B. Thom.* 3. *p. q.* 74. *art.* 8. *& Sot.* 4. *sent. dist.* 9. *q.* 1. *art.* 6. b *Joan.* 21. c *Corpore, legitur ut plurimum in antiquis.* d *Esa.* 32.

a *Joan.* 17. b *Summa est, sanctos in cœlo cum Deo regnantes, non egere precibus nostris, sed nos eorum intercessionibus. vide Conc. Trid. sess.* 25. *tit. de invocat. & reliq. sanct. &c.* c *al. ita: & de sanctis aliis sentiendum.* d *vid. Sotum l.* 4. *sent. dist.* 45. *q.* 3. *art.* 1. e *pluribus.* f *illis.* g *al. ita: quod magis ac melius, &c.* h *vide Dominic. Sotum l.* 4. *sent. dist.* 45. *q.* 2. *art.* 2. i *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compilat.* k *in antiq. legitur, Quæsivisti.* l *In Cod. Barb. panem & vinum purum tantummodo sumit.*

ergo

ergo falsa sint abjicienda remedia, quæ veris sunt periculis graviora: licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare: cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, ille vero non solum Deo (cui non veretur illudere) sed populo, quem decipit, se adstringat.

CAP. VIII.

His improbat opinionem, quæ habet, quod in sacramento altaris aqua convertatur in phlegma, & probat Christum fuisse verum Deum & verum hominem, & quod de ipsius latere exivit vera aqua.

Idem *Ferrariensi Episcopo.* (*an.* 1212.)

IN quadam nostra decretali epistola asseris te *a* legisse, illud fuisse nefarium opinari, quod quidam dicere præsumpserunt, in sacramento videlicet Eucharistiæ aquam in phlegma converti: nam de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur exisse: (*& infr. α*) Nos igitur ad tuæ supplicationis instantiam respondemus, quod quidam dixerunt, sed erraverunt, Christum non fuisse verum Deum, sed adoptivum, ut miseri *b* Arriani. Alii Christum non fuisse verum hominem, sed phantasticum, ut impii Manichæi *c*. Sed adversus hujusmodi hæreses Joannes *d* Apostolus in epistola sua loquitur, dicens: *Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt*: per hoc intendens ostendere, quod Christus sit verus Deus. *Et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua & sanguis*: per hoc intendens ostendere, quod Christus sit verus homo. Nam ad esse hominis duo principaliter exiguntur, videlicet corpus, & anima, ex quorum conjunctione verus homo subsistit. Per hoc autem, quod in articulo mortis Christus inclinato *e* capite tradidit spiritum, de quo voce magna clamaverat *f*: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*: manifeste probatur, quod ipse spiritum habebat, non solum flatum vitalem, sed animam rationabilem, de qua prædixerat *g*: *Tristis est anima mea usque ad mortem*: &, *Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam*. Per hoc autem, quod unus militum lancea latus ejus aperuit *i*, & continuo sanguis exivit & aqua: probatur aperte, quod Christus verum corpus habebat. Nam de phantastico corpore, nec sanguis, nec aqua potuisset exire: unde *ille* k *qui vidit, testimonium perhibuit, & testimonium ejus est verum: quia tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis*. Quod videlicet Christus sit verus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens, probatur ex eo, quod spiritum vitalem emisit: & de vero corpore probatur, quoniam ex eo sanguis exivit & aqua: rationalis quippe anima non posset vivificare, nisi corpus humanum, ex quibus verus homo consistit. Cæterum sicut fuit verus spiritus, & verus sanguis, ita proculdubio vera aqua: cum Christus sit veritas, & a veritate omnis fallacia sit penitus aliena: nam si non fuisset aqua, sed phlegma, quod de latere Salvatoris exivit, ille qui vidit, & testimonium veritati perhibuit, profecto non aquam, sed phlegma dixisset: nec in hoc verum regenerationis sacramentum fuisset ostensum, cum per sacramentum non regeneremur in phlegmate, sed in aqua. Neque per hoc posset vero argumento probari, quod in sacramento Eucharistiæ admiscenda sit aqua vino, si de latere Christi non aqua, sed phlegma cum sanguine profluxisset. Sed nec vera fuisset figura, quæ super hac re præcessit in Veteri Testamento, quando Moyses *a* virga percussit silicem, & ex ea non phlegma, sed aqua *b* manavit. Restat igitur, ut qualiscunque fuerit illa aqua, sive naturalis, sive miraculosa, sive de novo divina virtute creata, sive de componentibus ex parte aliqua resoluta, proculdubio vera fuit: cum naturaliter possit & compositum in componentia, & elementatum in elementa resolvi: quemadmodum verus extitit sudor ipsius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram *c*. Cum autem ad compositionem humani corporis quatuor elementa concurrant, videlicet terra, aqua, aer, & ignis: & ad vegetationem ejusdem corporis quatuor humores illis consimiles conveniant, videlicet sanguis, cholera, phlegma, & melancholia: ut veritatem humani corporis expressius demonstraret, unum ex illis, & unum ex istis Joannes expressit, illa quæ potius ex illis, & ex istis, quæ magis mysterio *d* congruebant, ex elementis aquam, & ex humoribus sanguinem: in quibus duobus duo maxime *e* sacramenta, redemptionis videlicet & regenerationis, elucent.

(*α Licet autem hoc magnos & authenticos viros sensisse recenseas, quorum opinionem dictis & scriptis hactenus es secutus, ex quo tamen nos in contrarium sentimus, nostræ compelleris sententiæ consentire. Sed verbum Jo. Apostoli te multum movere fateris docentis: Tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt, quamvis hoc ultimum in plerisque codicibus minime habeatur, ab omnibus, quod dicis sic exponi, illos videlicet esse unum, de una & eadem re, scilicet de humanitate Christi testari. Porro si non vera fuit aqua, quæ fluxit de latere Christi, & non humani corporis humor: qualiter per illam perhibetur quod Christus sit homo non vides? glossa namque super illum locum sic habet: Spiritus, id est, humana anima quam emisit in passione, aqua & sanguis quæ fluxerunt de latere Christi, quod fieri non posset, si non haberet veram carnis naturam. Sic ergo tam ex textu, quam ex glossa proponis per illam aquam probari, quod Christus sit verus homo, & ideo si dicatur quod illa non extitit vera aqua, sed aquaticus humani corporis humor: tam expositoris quam Apostoli verba intelligibilia tibi esse videntur, sed dato quod fuerit vera aqua, sicut nos credimus & fatemur, nec ista, nec illa sufficienter intelligis. Unde nos humiliter supplicasti, quatenus ad generalem utilitatem legentium, & nebulam de tuo corde tollendam, sufficienter & evidenter hoc exponere dignaremur.*)

CAP. IX.

Præcipit Prælatis & Clericis in virtute obedientiæ, ut nocturnum officium & diurnum studiose celebrent & devote.

Idem *in Concilio generali.* f (*an.* 1216. *Romæ.*)

DOlentes referimus, quod non solum quidam minores Clerici, verum etiam aliqui Ecclesiarum prælati, circa *g* commessationes superfluas, & fabulationes illicitas (ut de aliis taceamus) fere medietatem noctis expendunt, & somno residuum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, transcurrendo undique *h* continua syncopa matutinum. Sunt & alii, qui Missarum solennia vix celebrant quater in anno, & (quod deterius est) interesse contemnunt: & si quando cum hæc celebrantur intersint, chori silentium fugientes, intendunt exterius collocutionibus Laicorum: dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Hæc igitur & similia sub pœna suspensionis penitus inhibemus, districte præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiose celebrent pariter & devote.

a C. 7. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Sot. l.* 4. *sent. dist.* 1. *qu.* 3. *art.* 5. *& dist.* 9. *qu.* 1. *art.* 6. b *Hos damnavit Conc. Nicæn. vide Nicephorum* 8. *c.* 5. 6. 7. *&* 8. c *Vide Epiphanium, lib.* 2. *contra hæreses, hæresi* 66. d 1. *Joan.* 5. e *Job.* 19. f *Luc.* 22. g *Matth.* 26. h *Joan.* 10. i *Joan.* 19. k *Joan.* 5.

a *Num.* 20. b *emanavit. al. emanatus.* c *Luc.* 22. d *ministerio.* e *maxima.* f *scilicet Lateran. sub Innoc. III. cap.* 17. *refertur cap.* 2. *tit. de celebr. div. offic. in* 4. *comp.* g *In Cod. Barb. ita: circa commessationes superfluas & confabulationes.* h *utique, & in Concil. continuata.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. X.

Eucharistia debet munde servari, & in ejus elevatione & delatione populus debet se inclinare: & cum defertur ad infirmum, debet deferri in decenti habitu, & cum lumine: transgressores vero graviter sunt puniendi.

Honorius III. (*an.* 1217. *Romæ.*

SAne cum *a* olim: [*& infra.*] Ne propter incuriam Sacerdotum divina indignatio gravius exardescat, districte præcipiendo mandamus, quatenus a Sacerdotibus Eucharistia in loco singulari mundo & signato semper honorifice collocata, devote ac fideliter conservetur. Sacerdos vero quilibet frequenter doceat plebem suam, ut cum in celebratione Missarum elevatur hostia salutaris, se reverenter inclinet *b*, idem faciens, cum eam defert Presbyter ad infirmum. Quam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat, & referat manifeste ac honorifice ante pectus cum omni reverentia & timore, semper lumine præcedente, cum sit candor lucis æternæ, ut & hoc apud omnes fides & devotio augeatur. Prælati autem hujusmodi mandati graviter punire non differant transgressores: si & ipsi divinam & nostram volunt *c* effugere ultionem.

CAP. XI.

In Ecclesiis collegiatis debent celebrari duæ Missæ collegialiter, una pro defunctis, alia secundum exigentiam diei, ut pro festo, si festum occurrit, vel pro feria, si feria.

Idem *universis Ecclesiarum Prælatis.* (*an.* 1220.)

CUm creatura *d* non habeat, quid pro meritis respondeat creatori: [*& infra.* α] Mandamus, quatenus nullum in vos torporem negligentiæ obrepere permittatis, quo minus & pro anniversariis defunctorum, & pro festo vel feria secundum temporum congruentiam, Missarum solennia conventualiter celebretis.

(α *Cum igitur Ecclesia Gallicana per Dei gratiam tanquam lucerna super candelabrum posita aliis luceat per exemplum, ut qui videntes opera ejus bona, glorificent Patrem cœlestem, ne, quod absit, tantæ negligentiæ tenebris obumbretur, & alias consequenter obumbret, universitatem vestram rogandam duximus & monendam, per Apost. sed. mandantes.*)

CAP. XII.

In die Cœnæ Domini Episcopus tantum in sua Ecclesia debet Missam celebrare, & chrisma conficere.

Idem. *e* (*an.* 1220. *Roma in Apuliam.*

TE referente: [*& infra.* α] Cum cuilibet Sacerdoti, quacunque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare Missam sufficiat: nam & valde est felix, qui celebrat digne unam: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus die Cœnæ Domini in Ecclesia Sypontina duntaxat, in qua teneris chrisma conficere, Missarum studeas solennia celebrare.

(α *Didicimus, quod in die Cœnæ Dominicæ de antiqua teneris consuetudine chrisma conficere in Ecclesia Sypontina, sed cum mane diei ejusdem ad Garganicam Ecclesiam accedas, ut ibidem, prout moris est, recipias pœnitentes, vel remittentes, vel peregrinos ipsius loci: clerus & populus celebrare Missam in eadem Ecclesia Garganica priusquam ad Sypontinam redeas te compellunt, propter quod nostrum & Apost. sed. consilium imploraſti. Cum autem chrisma eodem die infra Missarum solennia conficias, &*)

CAP. XIII.

In sacrificio altaris plus de vino, quam de aqua ponendum est.

Idem *Archiepisc. Abluſen.* g (*an.* 1220. *in Sueciam.*)

PErnicioſus in *a* tuis partibus inolevit abusus, videlicet, quod in majori quantitate de aqua ponitur in sacrificio quam de vino: Cum secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiæ generalis plus in ipso sit de vino, quam de aqua ponendum. Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus id non facias, nec in tua provincia fieri patiaris.

CAP. XIV.

Ab officio & beneficio deponitur Presbyter, qui sine aqua & igne, vel in pane fermentato, vel vaſe ligneo sacrificat.

Idem *Episcopo Brixien.* (*an.* 1220.)

LIteras tuas recepimus continentes, quod cum super excessibus Presbyteri Ecclesiæ sanctæ Brigidæ, Brixien. inquireres, confessus est, quod cum quadam die hostiam & calicem non haberet, in pane fermentato, & scypho ligneo Missarum solennia celebrare præsumpsit: [*& infra.* α] Intellecto iterum, quod prædicta Ecclesia per malitiam dicti Presbyteri multipliciter lædebatur, inquisitionis officium iterans, ex ejus confessionibus inveniſti, quod idem sine igne sacrificabat & aqua. Cum igitur vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccasse probetur: mandamus, quatenus officio & beneficio perpetuo ipsum prives.

(α *Quare ipsum suppoſuiſti perpetuo interdicto, consulens quod in aliqua Ecclesia regulari mutaret in melius vitam suam. Postmodum autem illo coram ven. fil. n. Hostien. Episcopo Ap. sed. Leg. ut secum misericorditer ageret supplicante: idem ad celebrationem divinorum Presbyterum restituens memoratum, super suspensionem beneficii causam S. Salvatoris, & S. Lucæ Brixien. Præpositis delegavit, quod ad beneficium restituerent eundem. Deinde vero reversus de partibus marinis.*)

TITULUS XLII.
DE BAPTISMO ET EJUS EFFECTU.

CAP. I.

Licet puer sit ter mersus in aqua, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, si non sit dictum, Ego te baptizo in nomine Patris, &c. non est baptizatus.

Alexander III. (*an.* 117[illegible]. *Romæ.*)

SI quis puerum *b* ter in aqua immerserit nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, amen: & non dixerit, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, amen: non est puer baptizatus.

CAP. II.

Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus, potest baptizari forma hic expressa.

Idem. (*an. eod.*)

DE quibus dubium *c* est, an baptizati fuerint, baptizantur *d* his verbis præmissis: Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c.

CAP. III.

Sacramentum baptismi utiliter confertur parvulis, licet non credant nec intelligant, & remittitur eis peccatum originale. h. d. usque ad §. verum

Innocent. IV. *Arelaten. Archiep.* (*an.* 1250. *Roma in Gall.*)

MAjores Ecclesiæ *e* causas, præsertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas intelligit, qui eum quærenti Domino, quem discipuli dicerent ipsum esse, respondisse notabat: *Tu es f Christus filius Dei vivi:* & pro eo Dominum exorasse, ne deficiat fides ejus. Quibusdam igitur quæstionibus, quas contra catholicos hæretici moverant, nos postulas respondere. Asserunt enim par-

a *Vid. Conc. Trid. sess. 13. in decr. de sanct. Euch. Sacr. c. 6. & 7.* b *inclinent.* c *voluerint.* d *Vid. Conc. Trid. sess. 22. tit. Doctrina de sacrificio Missæ. c. 2. & 3. & sess. 25. decr. de purg.* e *Archiep. Sypontin.* f *Vid. B. Th. 3. p. q. 83. art. 2. ad 2. arg.* g *Casalenſ. al. Valvalen. al. Ubsalenſ. Hoc ultimum credo verius.* h *Vid. B. Th. 4. p. q. 74. art. 8. & Sotum l. 4. sent. dist. 9. q. 1. art. 6.*

a *Vid. B. Thom. q. 74. art. 4. & q. 83. art. 3. ad 6. arg. & q. 74. art. 6. & 6.* b *Cap. 1. de baptiſ. puer. in 2. comp. Vid. B. Thom. 3. p. q. 66. art. 5. & Sotum l. 4. sent. dist. 3. q. 1. art. 5.* c *Vid. B. Thom. 3. part. q. 66. art. 9. & B. Clement. l. 6. c. 15. constitutionum Apostolicarum.* d *al. baptizentur.* e *C. 1. eod. tit. in 3. compil.* f *Matth. 16. & Luc. 22.*

vulis

vulis inutiliter baptiſma conferri : quod nituntur probare, illud primo & præcipue inducentes, quod cum ſecundum verbum Jacobi *a* Apoſtoli, dicentis in epiſtola ſua : *Charitas operit multitudinem peccatorum* : & juxta illud teſtimonium veritatis in Evangelio *b* de peccatrice, quæ ipſius pedes laverat, perhibentis : *Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum :* non niſi per charitatem & in charitate crimina dimittantur, parvulis, qui nec ſentiunt, nec conſentiunt, & charitatem non habent, quæ ſentientibus & conſentientibus tantum infunditur, peccatum non dimittitur in baptiſmo : [*& infra.* α] Ad id autem taliter reſpondemus, quod *c* baptiſma ſucceſſerit circumciſioni. Abſit enim, ut in illam damnatam hæreſim incidamus, quæ perperam affirmabat, legem cum Evangelio, & circumciſionem cum baptiſmo ſervandam : quoniam ſecundum Apoſtolum dicentem ad Galatas *d* : *Si circumcidimi, Chriſtus nihil vobis prodeſt*. Cum ergo circumciſio tam adultis, quam parvulis ex præcepto Domini conferretur : ne baptiſmus, qui ſuccedit loco ipſius, & generalior tamen exiſtit, cum tam viri, quam fœminæ baptizentur, minoris videatur effectus : tam adultis, quam parvulis eſt conferendus. Sicut enim ſine diſtinctione qualibet Moſaica e lex clamabat : *Anima cujus præputii caro circumciſa non fuerit, peribit de populo ſuo :* ita nunc indiſtincte vox intonat Evangelica *f* : *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei* : ab hac generalitate nec ſexum, nec ætatem excludens. Caute tamen notandum eſt, quantum plus baptiſmus hodie conferat Chriſtianis quam quondam Judæis circumciſio contuliſſet: dictum eſt in fine prædictæ auctoritatis inductæ de veteri lege *g* : *Peribit de populo ſuo* : in Evangelica vero auctoritate ſubjunctum eſt : *Non intrabit in regnum Dei* : quoniam etſi originalis culpa remittebatur per circumciſionis myſterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad regnum cœlorum, quod uſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum *h* : ſed per ſacramentum baptiſmi Chriſti ſanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cœlorum etiam pervenitur, cujus januam Chriſti ſanguis fidelibus ſuis miſericorditer reſeravit. Abſit enim, ut univerſi parvuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipſis miſericors Deus *i*, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuravit ad ſalutem. Cæterum ex vi literæ ſatis patet, prædictas auctoritates intelligendas eſſe tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, cum de parvulis non poſſit intelligi, qui peccato tantum originali tenentur. Similiter & illa auctoritas eſt ſolvenda : *Qui* k *crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit, &c.* cum non poſſint credere parvuli, ſed adulti : & ob hoc tota auctoritas hic *l* intelligenda eſt de adultis, ne ad alios prima, & ad alios ſecunda clauſula referatur: quamvis nonnulli concedant, quod parvuli credunt non per uſum, ſed per habitum fidei, quem ſuſcipiunt in baptiſmo : ſicut & alia multa verba ſecundum communem uſum loquendi non ad actum ſed ad aptitudinem referuntur. Illud vero *m*, quod opponentes inducunt, fidem aut charitatem, aliaſque virtutes parvulis, utpote non conſentientibus, non infundi, a pleriſque non conceditur abſolute, cum propter hoc inter Doctores Theologos quæſtio referatur, aliis aſſerentibus per virtutem baptiſmi parvulis quidem culpam remitti, ſed gratiam non conferri : nonnullis dicentibus dimitti *n* peccatum, & virtutes infundi habentibus illas, quoad habitum, non quoad uſum, donec perveniant *o* ad ætatem adultam.

(α *Et ſic ei baptiſmus non confert, quia non eſt talibus conferendus. In Evangelio quoque legitur : Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſ. e. qui autem non crediderit, cond. unde parvuli ſive fuerint ſive non fuerint baptizati, condemnabuntur, utpote non credentes.*)

Originale peccatum, quod ſine conſenſu contrahitur, remittitur in baptiſmo etiam non conſentienti, ut parvulis : ſecus de actuali : quia ſicut non committitur ſine conſenſu, ita non relaxatur. hoc dicit uſque ad §. ſed adhuc.. Abbas.

Verum quidam ex hac ſolutione inveniſſe ſe credunt viam ad alias quæſtiones, argumentantes ex eo, quod dicimus parvulis in baptiſmate peccatum originale dimitt, quod & adultis dormientibus vel amentibus peccatum (ſi baptizentur) ratione ſimili dimittatur. Cum enim neutri ſentiant tunc vel conſentiant, dicunt idem in conſimilibus judicandum. Hic vero dicimus diſtinguendum, quod peccatum eſt duplex, originale ſcilicet, & actuale : originale, quod abſque conſenſu contrahitur : actuale, quod committitur cum conſenſu. Originale igitur, quod ſine conſenſu contrahitur, ſine conſenſu per vim remittitur ſacramenti : actuale vero, quod conſenſu contrahitur *a*, ſine conſenſu minime relaxatur.

Licet in baptiſmo dimittatur originale peccatum parvulis, qui tamen conſentire non poſſunt : in adultis tamen amentibus vel dormientibus, qui non conſentiunt baptiſmo, non dimittitur actuale : & item etiam nec originale. h. d.

Sed adhuc quæritur, quare non ſaltem originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptiſmo ſicut parvulis dimittatur? Ad hoc taliter eſt reſpondendum, quod Dominus, qui totum hominem ſalvum *b* fecit in Sabbatho, opus imperfectionis non novit : & ob hoc peccata, non ex parte, ſed ex toto dimittit. Præterea pœna originalis peccati, eſt carentia viſionis Dei : actualis vero pœna peccati, eſt gehennæ perpetuæ cruciatus. Unde ſi dimitteretur alicui primum, altero non dimiſſo, talis non careret viſione Dei propter originale dimiſſum, & cruciaretur in gehenna perpetuo propter reatum criminis actualis : ſed hæc tanquam incompaſſibilia *c* ſeſe minime patiuntur, imo ſibi mutuo adverſantur.

Amentes vel dormientes baptizati, ſi ante dementiam vel dormitionem baptizari volebant, characterem ſuſcipiunt, alias ſecus : coacti vero cauſative ſuſcipiunt. h. d. uſque ad finem.

Item quæritur *d*, utrum dormientibus & amentibus ſacramenti ſaltem character in baptiſmate imprimatur, ut excitari a ſomno, vel ab ægritudine liberati, non ſint denuo baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quod ſacramenta, quæ per ſe ſortiuntur effectum, ut Baptiſmus & Ordo, cæteraque ſimilia, non ſolum dormientibus & amentibus, ſed invitis & contradicentibus, etſi non quantum ad rem, quantum tamen ad characterem, conferuntur : cum non ſolum parvuli qui non conſentiunt, ſed & ficti, qui quamvis non ore, corde tamen diſſentiunt, recipiant ſacramentum. Sed opponitur talibus, quod qui fuiſſent inviti & reluctantes immerſi, ſaltem ratione ſacramenti ad juriſdictionem Eccleſiaſticam pertinerent : unde ad ſervandam regulam fidei Chriſtianæ forent rationabiliter compellendi. Verum id eſt religioni Chriſtianæ *e* contrarium, ut ſemper invitus & penitus contradicens ad recipiendam & ſervandam Chriſtianitatem aliquis compeliatur. Propter *f* quod inter invitum & invitum, coactum & coactum, alii non abſurde diſtinguunt, quod is, qui terroribus atque ſuppliciis violenter attrahitur, & *g* ne detrimentum incurrat, baptiſmi ſuſcipit ſa-

a *Jac.* 5. *&* 1. *Pet.* 4. b *Luc.* 7. c *perperam in vulgatis, quod cum baptiſma, &c.* d *Gal.* 5. e *Gen.* 17. f *Joan.* 3. g *Gen.* 17. *Levit.* 12. h *id eſt, clauſum. In multis vulgatis mendoſe legitur, obſervatum.* i 1. *Timoth.* 1. k *Matth.* 28. l *hæc.* m *Vid. B. Thom.* 3. *p. q.* 69. *art.* 6. n *alit. & dimitig.* o *pervenerint.*

a *al. Quod cum conſenſu contrahitur, &c.* b *al. ſanum, ut plurimum in antiquis codicibus* c *al. incompoſſibilia.* d *Vid. B. Thom.* 3. *p. q.* 80. *art.* 9. e *Vid. Thom.* 2. 2. *q.* 10. *art.* 8. *& ibi Cajetan.* f *perperam in pluribus vulgatis, propter quod inter invitum, & non invitum, coactum & non coactum, &c.* g *al. ita : ut ne, &c.*

era-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

crementum, talis (ſicut & is, qui ficte ad baptiſmum accedit) characterem ſuſcipit Chriſtianitatis impreſſum, & ipſe tanquam conditionaliter volens, licet abſolute non velit, cogendus eſt ad obſervantiam *a* fidei Chriſtianæ: in quo caſu debet intelligi decretum Concilii Toletani *b*, ubi dicitur, quod qui jampridem ad Chriſtianitatem coacti ſunt, ſicut factum eſt temporibus *c* religioſiſſimi Principis Siſibuti: quia jam conſtat eos ſacramentis divinis aſſociatos, & baptiſmi gratiam ſuſcepiſſe, & chriſmate unctos eſſe, & corporis Domini extitiſſe participes: oportet etiam ut fidem, quam neceſſitate ſuſceperunt *d*, tenere cogantur, ne nomen Domini blaſphemetur, & fides quam ſuſceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. Ille vero, qui nunquam conſentit, ſed penitus contradicit, nec rem, nec characterem ſuſcipit ſacramenti; quia plus eſt expreſſe contradicere, quam minime conſentire: ſicut nec ille notam alicujus reatus *e* incurrit, qui contradicens penitus & reclamans thurificare idolis cogitur violenter. Dormientes autem & amentes, ſi priuſquam amentiam incurrerent, aut *f* dormirent, in contradictione perſiſterent: quia in eis intelligitur contradictionis propoſitum perdurare, etſi *g* fuerint ſic immerſi, characterem non ſuſcipiunt ſacramenti. Secus autem, ſi prius cathecumeni extitiſſent, & habuiſſent propoſitum baptizandi: unde tales in neceſſitatis articulo conſuevit Eccleſia baptizare. Tunc ergo characterem ſacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obſiſtentem.

CAP. IV.

Nemo poteſt ſeipſum baptizare, etiam inſtante neceſſitatis articulo.

Idem *Meten. Epiſcopo.* (*an.* 1250.)

DEbitum *h*: [*& infra. α*] Sane intimaſti, quod quidam Judæus in mortis articulo conſtitutus, cum inter Judæos tantum exiſteret, in aquam ſeipſum immerſit, dicendo: Ego me baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen: [*& infra. β*] Reſpondemus, quod cum inter baptizantem & baptizatum debeat eſſe diſcretio *i*, ſicut ex verbis Domini colligitur, dicentis *k* Apoſtolis: *Ite* l, *baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: Memoratus Judæus eſt denuo ab alio baptizandus: ut oſtendatur, quod alius eſt, qui baptizatur, & alius, qui baptizat. Ad quod etiam deſignandum ipſe Chriſtus non a ſeipſo, ſed a Joanne voluit baptizari: quamvis ſi talis continuo deceſſit, ad cœleſtem patriam protinus evolaſſet *m* propter ſacramenti fidem, etſi non *n* propter fidei ſacramentum. In baptiſmo quippe illa ſpiritualis generatio *o* celebratur, de qua veritas ait *p*: *Oportet vos naſci denuo: quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum*. Sicut ergo *q* in carnali generatione, qua *r* proles ex viro & fœmina naſcitur, alius eſt, qui carnaliter gignit, & alius, qui carnaliter gignitur: ſic in ſacramentali generatione, qua ſoboles ex aqua & Spiritu Sancto renaſcitur, alius debet eſſe, qui ſpiritualiter generet, & alius, qui ſpiritualiter generetur. Sane cum corpus exterius, ſive cum cor interius baptizatur, oportet ut utrobique paternitas & filiatio valeat inveniri, quibus baptizans & baptizatus ad invicem referantur.

(*α Paſtoralis officii exſolvimus, cum ſuper dubiis juris articulis reſponſione ſed. Apoſt. poſtulas edoceri.*)

(*α Nunc autem quæris, utrum idem Judæus in devotione fidei Chriſtianæ perſeverans etiam debet baptizari. Non autem ſ. t.*]

CAP. V.

Ubi deeſt verbum, vel elementum aquæ non eſt baptiſmi ſacramentum.

Idem *Moroſien. Epiſcopo.* a (*an.* 1250.

NOn ut *b* apponeres: [*& infra. α*] Poſtulaſti, utrum parvuli ſint pro Chriſtianis habendi, quos in articulo mortis conſtitutos, propter aquæ penuriam, & abſentiam Sacerdotis, aliquorum ſimplicitas in caput ac pectus, ac inter ſcapulas pro baptimo ſalivæ conſperſione *c* linivit. Reſpondemus, quod cum in baptiſmo duo ſemper, videlicet verbum & elementum, neceſſario requirantur, juxta quod de verbo veritas ait *d*: *Euntes in mundum univerſum, (prædicate Evangelium e omni creaturæ) & baptizate omnes gentes, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: eademque dicat de elemento: *Niſi f quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum*: dubitare non debes, illos verum non habere baptiſmum, in quibus non ſolum utrumque prædictorum, ſed eorum alterum eſt omiſſum.

(*α Tibi ſcientiam, ſicut credimus, ſed ut per oraculum verbi veſtri tuorum ignorantiam ſubditorum melius erudires, Apoſtolicum tibi reſponſum fieri.*)

CAP. VI.

Baptizatos a Latinis, Græci rebaptizare non debent.

Idem *in Concilio generali.* g (*an.* 1216.)

LIcet Græcos *h* diebus noſtris, ad obedientiam ſedis Apoſtolicæ revertentes, fovere ac honorare velimus, mores ac ritus eorum (in quantum cum Domino poſſumus) ſuſtinendo, in his tamen illis deferre non *i* volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & Eccleſiaſticæ derogant honeſtati. Poſtquam enim Græcorum Eccleſia, cum quibuſdam complicibus & fautoribus ſuis, ab obedientia ſed. Apoſtol. ſe ſubtraxit, in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quod inter alia, quæ in derogationem eorum impie committebant, ſi quando Sacerdotes Latini ſuper eorum celebraſſent altaria, non prius ipſi ſacrificabant in ipſis, quam ea tanquam per hoc inquinata laviſſent: baptizatos etiam a Latinis ipſi Græci rebaptizare auſu temerario præſumebant: & adhuc (ſicut accepimus) quidam hoc agere non verentur. Volentes igitur tantum ſcandalum ab Eccleſia Dei amovere, ſacro ſuadente Concilio diſtricte præcipimus, ut talia de cætero non præſumant, conformantes ſe tanquam filii obedientiæ ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ matri ſuæ: ut ſit unum ovile, & unus paſtor. Si quis autem tale quid præſumpſerit, excommunicationis mucrone percuſſus, ab omni officio & beneficio Eccleſiaſtico deponatur.

TITULUS XLIII.

DE PRESBYTERO NON BAPTIZATO.

CAP. I.

Si non baptizatus ordinatur, ordinis characterem non recipit.

Ex Concilio apud Compendium *l.* (*in Gallia.*)

SI quis Presbyter ordinatus, deprehenderit ſe non eſſe baptizatum baptizetur, & iterum ordinetur.

a *Obſervationem.* b *ſcil.* 4. c. 56. c *in tempore.* d *receperunt.* e *criminis.* f *vel.* g *al. ita: ſi fuerint ſic immerſi. al. ſi fuerint immerſi.* h C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Sot. l.* 4. *ſent. diſt.* 4. *q.* 1. *art.* 3. *verſ. circa ſecundum.* i *In Cod. Barb. debeat diſtinctio perſonarum, &c.* k *Matth.* 28. l *verbum*, Ite, *deeſt in aliquot exemplarib. antiquis.* m *convolaſſet.* n *In recentioribus codic. ita: & non propter, &c. ſed ex antiq. reſtituimus, ut eſt impreſſum.* o *regeneratio.* p *Joan.* 3. q *enim.* r *per quam.*

a *Indroſien. al. Nidroſien.* b C. 3. *eod. tit. in* 3. *comp. B. Thom.* 3. *p. q.* 60. *art.* 5, 6, *& 7. & q.* 66. *art.* 3, 4, *& 5.* c *aſperſione.* d *Matth.* 28. e *incluſa deſunt in omn. antiq. cod. Vaticanis.* f *Joan.* 3. g *ſcil. Innocen. III. in Conc. gener. Later. c.* 4. h C. 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* i *al. nec volumus, nec debemus.* k *al. ſuſpendatur: ſed in Concilio deponatur.* l *Cap.* 15. *ut ait Burch. lib.* 4. *decr. c.* 74. *& Ivo p.* 1. *c.* 268. *Refertur etiam cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Thom. in additionibus* 3. *p. q.* 35. *art.* 3.

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. II.

Omissio baptismi non nocet credenti probabiliter se esse baptizatum.

Innocentius III. a *Episcopo Cremonen.* (*an.* 1212.)

APostolicam *b* sedem consulere decreviſti: (*& infra.*) Inquisit. tuæ taliter respond. Presbyterum, quem sine unda baptismatis extremum diem clausisse significasti, quia in sanctæ matris Ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseveraverit, ab originali peccato solutum *c*, & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum, asserimus incunctanter. Lege super octavo *d* lib. August. de Civit. Dei, ubi inter cætera legitur: *Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus* e *necessitatis excludit*. Librum etiam B. Ambrosii de obitu Valentiniani, idem asserentis, revolve. Sopitis igitur quæstionibus doctorum, Patrum sententias *f* teneas, & in Ecclesia tua juges preces, hostiasque Deo *g* offerri jubeas pro Presbytero memorato.

CAP. III.

Non baptizatus ordinari non potest: & si de facto ordinetur, non recipit ordinis characterem, licet credebatur baptizatus.

Idem Innoc. III. *Ferrarien. Episcopo.* (*an.* 1212.)

VEniens *b* ad Apostolicam sedem I. lator præsentium nobis exposuit, quod cum ad gradum Sacerdotii ascendisset, comperit tandem, quod non fuerit *i* secundum formam Evangelii baptizatus, unde nos eum rite fecimus baptizari. Cumque super ordinibus *k* fuisset diutius disputatum, quidam in eam declinaverunt sententiam, ut cum baptismus sit fundamentum omnium sacramentorum, ante susceptionem baptismi non suscipiatur aliud sacramentum, quoniam ubi fundamentum non est, superædificari non potest. Porro econtra videri posset. Nam cum quis non solum per sacramentum fidei, sed per fidem etiam sacramenti, efficiatur proculdubio membrum Christi: & qui Christum habet per fidem, etiamsi baptismum non habeat, habet utique fundamentum, præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Jesus: superædificare posse videtur, sicut salutifera opera, sic & quælibet Ecclesiastica sacramenta, cum illud non sit generaliter verum, neque de novis, neque de veteribus sacramentis, quod baptismus sit fundamentum illorum, quoniam & sacramentum Conjugii & Eucharistiæ a non baptizatis recipi potest. Præterea sacramentum Ordinis non solum Pontificalis, sed Sacerdotalis etiam & Levitici ex institutione sua præcessit baptismum: per *l* quod forsitan videtur, quod ante baptismum hujusmodi ordines possent rite conferri, maxime his, qui baptizati esse creduntur: Quia vero in Concilio apud Compendium legitur constitutum, quod si quis in Presbyterum ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur: nos circa latorem præsentium in hoc dubitabili casu, quod tutius est sequentes, mandamus, quatenus ipsum per singulos ordines, usque ad Sacerdotium promovere procures, & permittas eum in Sacerdotio ministrare, quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum: nec male de sacramento sentitur, cum illud non religionis contemptus, sed articulus necessitatis excludit. Et certe de illo, qui natus de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur, quod fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur.

a *Antonius Aug. ait scribendum, Innocent. II. sed Vaticani. III. habent.* b *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* c *absolutum.* d *al. super octavum. al. super. VIII.* e *articulus.* f *sententiam.* g *Domino.* h *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* i *fuerat.* k *In Cod. Barb. ordinib. coram nobis fuisset aliquandiu disputatum.* l *al. propter quod, &c. forsitan videretur.*

TITULUS XLIV.

DE CUSTODIA EUCHARISTIÆ *a*, CHRISMATIS, ET ALIORUM SACRAMENTORUM.

CAP. I.

Eucharistia & Chrisma debent fideliter sub clavibus custodiri, & contra facientes sunt puniendi.

Innocentius III. *in Concilio generali.* (*an.* 1216. *Romæ.*)

STatuimus, ut in cunctis Ecclesiis Chrisma & Eucharistia, sub fideli custodia clavibus adhibitis conserventur: Ne possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria *b* exercenda. Si vero is, ad quem spectat custodia, ea incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur: & si per *c* ejus incuriam aliquid nefandum inde contigerit, graviori subjaceat ultioni.

CAP. II.

Supellectilia in Ecclesiis poni non debent, nisi necessitas urgeat. hoc dicit primo. *Ecclesiæ debent sua vasa & vestimenta munde tenere.* hoc secundo.

Idem *in eodem.* d

RElinqui noluimus incorrectum, quod quidam Clerici Ecclesias sic exponunt supellectilibus propriis, & etiam alienis, ut potius domus laicæ, quam Dei basilicæ videantur: non considerante, quod Dominus non sinebat, ut vas transferretur per templum. Sunt & alii, qui non solum Ecclesias dimittunt incultas, verum etiam vasa ministerii, & vestimenta ministrorum, ac pallas altaris, necnon ipsa corporalia tam immunda relinquunt, quod interdum aliquibus sunt horri. Quia vero zelus nos comedit domus Dei: firmiter prohibemus, ne hujusmodi supellectilia in Ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, ad eas oporteat haberi *e* refugium, sic tamen, ut necessitate cessante, res in loca pristina reportentur. Præcipimus quoque, ut oratoria, vasa, corporalia, & vestimenta prædicta, munda & nitida conserventur. Nimis enim videtur absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.

TITULUS XLV.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. I.

Sine Papæ licentia non licet aliquem venerari pro sancto.

Alexander III. (*an.* 1170. *Romæ.*)

AUdivimus *f*, quod quidam inter vos diabolica fraude decepti, hominem quendam in potatione & ebrietate occisum, quasi sanctum (more infidelium) venerantur: Cum vix pro talibus in ebrietatibus peremptis, Ecclesia permittat orare. Dicit enim Apostolus *g*: *Ebriosi regnum Dei non possidebunt*. Illum ergo non præsumatis de cætero colere: cum etiamsi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque auctoritate Rom. Eccl. venerari.

a *De custodia Eucharistiæ & aliorum sacrament.* b *nefanda.* c *In Cod. Barbatiæ ita: & si per ejus incuriam aliquid nefarium contigerit, deinde graviori, &c.* d *Scil. Concil. Lateran. cap. 19. & Cap. 1. tit. de immunit. Eccles. in 4. compil.* e *habere.* f *Cap. un. De venerat. sanct. in 3. compil.* g *Eph. 5.*

CAP.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

CAP. II.

Sanctorum reliquiæ vendi non possunt, vel passim ostendi non debent, ne circa illas populus decipi possit.

Innocentius III. *in Concilio generali.* a

(*an.* 1216.)

CUm ex eo *b*, quod quidam Sanctorum reliquias exponunt venales, & eas passim ostendunt, Christianæ religioni detractum sit sæpius: Ne in posterum detrahatur, præsenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ amodo extra capsam nullatenus ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo, nemo publice veneretur præsumat, nisi prius auctoritate Romani Pontif. fuerint approbatæ *c*. Prælati vero non *d* permittant eos, qui ad eorum Ecclesias causa venerationis accedunt, variis figmentis, aut falsis documentis decipi, sicut in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit.

TITULUS XLVI.

DE OBSERVATIONE *e* JEJUNIORUM.

CAP. I.

Vigilia occurrens in Dominica, jejunari debet in Sabbatho: & jejunanda est vigilia B. Matthiæ.

Innocentius III. *Clericis S. Petri Magalon.*

(*an.* 1213.)

EX parte vestra quæsitum fuit, utrum si Nativitatem Domini, vel assumptionem B. Mariæ, vel festivitatem alicujus Apostolorum in secunda feria contigerit evenire, die Sabbathi præcedentis *f* vigilia debeat jejunari? & utrum in vigilia B. Matthiæ Apostoli, sit jejunium injungendum? Ad quod breviter respondemus, quod die Sabbathi festivitates prælibatas *g* secundæ feriæ præcedentis, & B. Matthiæ Apostoli debet vigilia jejunari.

CAP. II.

Non capit congruam summationem: & textus in se satis clarus est, & multa sunt dicta, quæ patent per §.

Idem *Bracaren. Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

COnsilium *h* nostrum: [*& infra.* α] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod omnium Apostolorum vigiliæ sunt in observatione jejunii celebrandæ, præter vigilias Apostolorum Philippi & Jacobi, & B. Joannis Evangelistæ: quoniam ipsorum solennitas intra solennitatem Paschalem, istius autem intra Natalem Domini agitur. Jejunium etiam apud nos in Adventu Domini agitur.

Sanctorum *i* quoque vigiliæ, quorum festivitates oportet secunda feria celebrari, in præcedenti sunt Sabbatho jejunandæ.

De festivitate vero Bartholomæi Apostoli, de cujus celebratione dubietas oritur apud quosdam: respondemus, quod in hoc consuetudinem tuæ regionis observes *k*: (*& infra.*) Cum autem quæsieri, quæ sit illis pœnitentia injugenda, qui diebus Quadragesimalibus, quo tempore *l* tantæ famis inedia ingruebat, quod magna pars populi, propter inopiam annonæ periret, carnes comedere sunt coacti? Respondemus Quod in tali articulo illos non credimus *m* puniendos: preces tamen Domino pro illis, & cum illis effundas, ne ipsis aliquatenus imputetur: quia bonarum mentium est, ibi timere culpam, ubi culpa minime reperitur. Idem de illis, qui propter debilitatem in Sabbatho carnes sumunt, quod in partibus tuis nullatenus fieri consuevit, cum hoc ab aliis molestè feratur, & oriatur inde illis occasio detrahendi: Respondemus, quod super hoc consuetudinem tuæ regionis facias observari, sic tamen, quod debilibus & infirmis propter hoc periculum non emergat. Præterea de illis, qui in Quadragesima vel in aliis jejuniis solennibus infirmantur, & petunt sibi esum carnium indulgeri: Respondemus, quod cum non subjaceat legi necessitas, desiderium infirmorum, cum augens necessitas exigit, supportare potes & debes, ut majus in eis periculum evitetur.

(α *Super quibusdam articulis requisisti, utrum in omnibus Apostolorum vigiliis jejunandum, cum quidam asserant, non esse jejunandum in omnibus, sed sex tantum. Utrum etiam jejunandum sit in Adventu Domini, cum inde sentiant diversi diversa, quibusdam dicentibus, sed paucioribus, jejunandum esse tunc temporis, pluribus vero se ad hoc asserentibus non teneri. Verum insuper si festum illorum, quorum vigilias jejunamus, secunda feria evenire contingat, in præcedenti Sabbatho sint vigiliæ faciendæ.*]

CAP. III.

Si Festum Nativitatis occurrit sexta feria, licitum est omnibus carnes comedere, exceptis professis & voventibus.

Honorius III. *Pragen. Episcopo.*

(*an.* 1222.)

EXplicari *a* per sed. Apost. postulasti: [*& infra.* α] Respondemus, quod illi, qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti, in sexta feria, si Festum Nativitatis Dominicæ die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt, secundum consuetudinem Ecclesiæ generalis. Nec tamen hi *b* reprehendendi sunt, qui ob devotionem voluerit abstinere.

(α *Utrum sit licitum illis, qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti, carnes comedere, quando in sexta feria dies Dominicæ Nativitatis occurrit. Ad hoc*]

TITULUS XLVII.

DE *c* PURIFICATIONE POST PARTUM.

CAP. UN.

Mulier post partum statim potest ingredi Ecclesiam, nec tenetur abstinere per aliquos dies secundum legem Mosaicam.

Innocentius III. *Armachan. Archiepiscopo.*

(*an.* 1212.)

VOlens: (*& infra.* α) Licet *d* secundum legem Mosaicam certi dies determinatis fuissent, quibus mulieres post partum a templi cessarent ingressu: Quia tamen lex per Mysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est: Inquis. t. t. r. quod postquam umbra legis evanuit, & illuxit veritas Evangelii, si mulieres post prolem emissam acturæ gratis Ecclesiam intrare voluerint, nulla proinde peccati mole gravantur, nec Ecclesiarum est eis aditus denegandus, ne pœna illis *e* converti videatur in culpam. Si tamen ex veneratione voluerint aliquandiu abstinere, devotionem eorum non credimus improbandam.

(α *Fraternitas tua per respons. Apostolicam humiliter edoceri a nobis expetiit, utrum mulieres statim post partum debeant Ecclesias ingredi, vel ab earum ingressu per dies aliquot abstinere.*

---

a *Scilicet Lateran. c. 62. & cap. 2. De imm. Eccles. in 4. comp.* b *Vid. Concil. Trident. supr. citatum c. 1. hoc tit. & Sylvestrum in summa, verbo reliquiæ.* c *comprobatæ.* d *in C. Barbatiæ, non permittant eos de cætero, qui, &c.* e *B. Thom. 2. 2. qu. 147. Vid. cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* f *præcedenti.* g *prælibatæ.* h *c. 2. eod. tit. in 3. comp.* i *al. & sanctorum vigiliæ, quorum quoque festivitates, &c.* k *Vid. l. si fundus. ff. de evict. & l. si servus. in fin. ff. de leg. 1.* l *al. tempore illo, quo tantæ, &c.* m *Ratio hujus dicti est in antiqua compil. quam hic omisit Raymundus, quæ habetur ita: quos urgens necessitas excusavit.*

a *Vid. Covarruv. 4. var. resol. c. 20. & Sylvest. in summ. verb. jejunium.* b *illi.* c *al. purgatione.* d *c. 1. eod. tit. in 3. comp. Cur purificatio fuerit in lege instituta, vid. Thom. 2. 2. q. 37. art. 4. & de Purificatione legitur Levit. 11.* e *eis.*

TITU-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

TITULUS XLVIII.
DE ECCLESIIS *a* ÆDIFICANDIS, VEL REPARANDIS.

CAP. I.

Habentes beneficium in Eccleſia, tenentur contribuere ad ipſius reparationem.

Ex Concilio Maguntin. *b*

QUicunque Eccleſiaſticum beneficium habent, omnino adjuvent ad tecta Eccleſiæ reſtauranda, vel ipſas Eccleſias emendandas.

CAP. II.

Leproſi permitti debent, ſine præjudicio antiquarum parochiarum, habere Eccleſiam propriam & Presbyterum, nec tenentur ſolvere decimas de hortis, vel nutrimentis animalium.

Ex Concilio Lateran.

CUm dicat Apoſtolus: [*& infra.* α] Conſtituimus ut ubicunque tot ſimul leproſi ſub communi vita fuerint congregati, quod Eccleſiam cum cœmeterio ſibi conſtruere, & proprio gaudere valeant Presbytero, ſine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut injuroſi veteribus Eccleſiis de jure parochiali nequaquam exiſtant: quod enim eis pro *c* pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de hortis & nutrimentis animalium ſuorum, decimas tribuere non cogantur.

(α *Abundantiorem honorem membros infirmioribus deferendum, econtra quidem quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti quærentes, leproſis qui cum ſanis habitare non poſſunt, vel ad Eccleſiam cum aliis convenire, Eccleſias & cœmeteria non permittunt habere nec proprii juvavi miniſterio Sacerdotis, quod quidem procul a Chriſtiana veritate dignoſcitur, de benignitate Apoſtolica.*)

CAP. III.

Propter nimiam diſtantiam Eccleſiæ, poteſt nova Eccleſia in ipſius parochia ædificari, & certa portio de antiqua ſibi deputari.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1170.)

AD audientiam *d* noſtram noveris perveniſſe, quod villa, quæ dicitur H. tantum perhibetur ab Eccleſia parochiali diſtare, ut *e* tempore hyemali, cum pluviæ inundant, non poſſint parochiani, ſine magna difficultate ipſam adire: unde non valent congruo tempore Eccleſiaſticis officiis intereſſe. Quia igitur dicta Eccleſia ita dicitur reditibus abundare, quod præter illius villæ proventus miniſter illius convenienter *f* valeat ſuſtentationem habere: mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, Eccleſiam ibi ædifices, & in ea Sacerdotem ſublato appellationis obſtaculo ad præſentationem Rectoris Eccleſiæ majoris, cum canonico fundatoris aſſenſu inſtituas, ad ſuſtentationem ſuam ejuſdem villæ obventiones Eccleſiaſticas percepturum: providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci matrici Eccleſiæ *g* ſervetur: quod quidem fieri poſſe videtur, cum ejuſdem villæ Dominus viginti acras terræ frugiferæ velit ad uſus Sacerdotis conferre. Si vero perſona matricis Eccleſiæ virum idoneum præſentare diſtulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci & virum bonum appellationis ceſſante diffugio inſtituere non omittas.

CAP. IV.

Rectores Eccleſiarum poſſunt compelli, ut de reditibus, qui ſuperſunt, teneantur conferre ad conſtructionem, ſeu reparationem Eccleſiæ.

Idem *Lexovien.* a *Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

DE his *b*, qui parochiales Eccleſias habent, duximus reſpondendum, quod ad reparationem & inſtitutionem Eccleſiarum cogi debent, cum opus fuerit, de bonis, quæ ſunt ipſius Eccleſiæ, ſi eis ſuperſint, conferre, ut eorum exemplo cæteri invitentur.

CAP. V.

Secularis Eccleſia ſine præjudicio Clericorum ad ſtatum regularem poteſt reparari: & collegio, quod nondum eſt, privilegium non confertur.

Urbanus III. (*an.* 1186.)

AD audientiam *c* noſtram pervenit, quod tu in Eccleſia, de qua in Epiſcopum vocatus fuiſti, regulares Canonicos deſideras ordinare: inde ſiquidem eſt, quod hoc devotioni tuæ auctoritate Apoſtol. indulgemus, ſi tibi Epiſcopus diœceſanus conſenſerit in hac parte. Verum ſi Clerici ſeculares in ea adhuc ſupereſſe noſcuntur, volumus eis, dum vixerint, ibi vel alibi neceſſaria provideri *d*. Licet autem nobis inſtantius ſupplicares, ut Eccleſiæ prædictæ confirmationis privilegium faceremus, tibi non poſſumus de jure deferre, cum nulli Canonici adhuc ibidem exiſtant, quibus privilegium concedatur.

CAP. VI.

Non obſtante juramento de rebus Eccleſiæ non alienandis poteſt Epiſcopus propter indigentiam novam Eccleſiam ædificare.

Cœleſtinus III. *e* (*an.* 1195.)

TUa nos *f* duxit: [*& infra.*] Præterea qui occaſione juramenti, quod de rebus Eccleſiæ *g* non alienandis te aſſeris præſtitiſſe, in locis tui Epiſcopatus, in quibus populi habitantes Oratoriis egere videntur (ne prætextu novarum Eccleſiarum, commiſſa tibi Eccleſia deſtitui videatur) Eccleſias formidas erigere: Frat. t. mandamus, quatenus illius juramenti occaſione nullatenus prætermittas, quin populi indigenti ſuper baſilicarum inſtitutione ſtudeas ſalubriter providere.

TITULUS XLIX.
DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, COEMETERII, ET RERUM AD EAS PERTINENTIUM.

CAP. I.

In domibus Eccleſiarum non debet Judex laicus judicare, nec hoſpitium quærere.

Ex Synodo Joannis Papæ.

UT in domibus *h* Eccleſiarum, neque Miſſus, neque Comes, vel Judex publicus, vel miniſter, quaſi pro conſuetudine, placitum vel hoſpitium vendicent: ſed in publicis locis domos conſtituant, in quibus placitum teneant, & etiam hoſpitentur.

CAP. II.

Tempore magnæ neceſſitatis, non debet aliquis excuſari a murorum, ſeu civitatis cuſtodia. h. d. ſecundum intellectum. Panorm.

Gregorius *Archiepiſc. Tricen.* i (*an.* 600. *Roma in Hiſpaniam.*)

PErvenit: [*& infra.*] Fraternitas tua nullum per noſtræ vel Eccleſiæ ſuæ nomen, aut alio modo excuſari a murorum vigiliis patiatur: ſed omnes ad hoc generaliter compellantur: Quatenus cunctis vigilantibus melius valeat civitatis cuſtodia procurari.

---

a *De mater. hujus tit. vid. Concil. Trident. ſeſſ. 7. de reform. cap. 8. & plenius ſeſſ. 21. de reform. cap. 7.* b *Hoc Decretum habetur in Concil. Maguntin. ſub Carolo Magno. Burch. 3. Decret. c. 30. Ivo part. 3. c. 35. & Cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* c *Dictio*, pro, *deeſt in pluribus exemplaribus, & male.* d *cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *quod*, &c. f *convententem.* g *al. ita: Eccleſiæ matrici majori ſervetur.*

a *Exonen. al. Lexonen.* b *cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 29. c. 2.* c *cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* d *Vid. l. nec avus. C. de emanc. lib. & in l. ex facto. D. de vulg. & pup. ſubſtit.* e *Alex. III. in uno aut altero vetuſto C.* f *c. 5. eod. tit. in 2. comp.* g *al. Eccleſiæ tuæ*, &c. h *cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Vid. Navarrum in manuali, de horis canonic. c. 5.* i *al. Gregorius Agnello Terraconen. Epiſcopo.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. III.

Rusticus adstrictus ad culturam agrorum Ecclesiæ, non potest illam deserere. h. d. summando generaliter.

Idem Greg. *Vitali defensori Sard.* a (*an.* 600. *Romæ.*)

INdicatum est: (*& infra.*) Dictum est nobis, quod rustici Ecclesiæ rura ejus deserentes, in privatorum possessionibus culturam exhibeat, quod experientia tua fieri non permittat.

CAP. IV.

Laici collectas imponentes Clericis vel Ecclesiis, seu jurisdictionem eorum usurpantes, si moniti non desistunt, sunt excommunicati cum suis fautoribus: potest tamen Episcopus cum Clero eis in necessitate præbere subsidia.

Ex Concilio Lateranensi. *b* (*an.* 1179.)

NOn *c* minus: (*& infra. α*) In diversis mundi partibus Consules civitatum & Rectores, nec non & alii, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quam sub Pharaone *d* fuerit, qui legis divinæ notitiam non habebat. Ille quidem omnibus aliis servituti subactis *e*, Sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & *f* eis alimoniam de publico administravit: Isti vero onera sua fere universa imponunt Ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut eis, quod Hieremias *g* deplorat, competere videatur: *Princeps provinciarum facta est sub tributo*: Sive quidem fossata, sive expeditiones, seu alia quælibet sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum & Clericorum & pauperum Christi usibus deputatis, volunt fere cuncta compleri *h*. Jurisdictionem etiam, & auctoritatem Prælatorum ita evacuant, ut nihil potestas eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis districtione fieri dæ cætero talia prohibemus: nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem aspexerint *i*, ut absque ulla exactione *k* ad relevandas communes utilitates vel necessitates, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem Consules, aut alii de cætero ista commiserint, & commoniti desistere noluerint, tam ipsi, quam fautores eorum, excommunicationi se noverint subjacere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem.

(*α Pro peccato illorum qui faciunt, quam pro illorum detrimento qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur. quod*)

CAP. V.

Causæ sanguinis in Ecclesia vel cœmiteriis agitari non debent.

Lucius III. (*an.* 1181.)

CUm *l* Ecclesia Dei, secundum Evangelicam veritatem domus orationis esse debeat, non spelunca latronum, aut sanguinis forum: Seculares Judices causas, ubi de sanguinis effusione & corporali pœna agitur, in Ecclesiis vel cœmiteriis agitare, sub interminatione anathematis prohibemus: absurdum enim est, & *m* crudele, ibi judicium sanguinis exerceri, ubi est tutela refugii constituta.

CAP. VI.

Reus criminis ad Ecclesiam fugiens, non est violenter ab ea extrahendus, nec debet amplius prætextu criminis commissi damnari ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem: est tamen aliter legitime puniendus: fallit in duobus casibus hic expressis. h. d. primo. *Servus fugiens ad Ecclesiam timore Domini sui, est Domino de ejus impunitate juranti restituendus.* h. d. secundo.

Innocent. III. *Illustri Regi Scotiæ.* (*an.* 1212.)

INter *a* alia: [*& infra. α*] Tuis quæstionib. respondentes juxta sacrorum statuta canonum, & traditiones legum civilium, ita duximus distinguendum, quod fugiens ad Ecclesiam, aut liber, aut servus existit. Si liber, quantumcunque gravia maleficia perpetraverit, non est violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem vel ad pœnam, sed Rectores Ecclesiarum sibi obtinere debent membra, & vitam. Super hoc tamen, quod inique fecit, est alias legitime puniendus: & hoc verum est, nisi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum, qui dum itinera frequentat, vel publicas stratas obsidet aggressionis insidiis, ab Ecclesia extrahi potest, impunitate non præstita, secundum canonicas sanctiones. Si vero servus fuerit, qui confugerit ad Ecclesiam, postquam de impunitate sua Dominus ejus Clericis juramentum præstiterit, ad servitium Domini sui redire compellitur etiam invitus, alioquin a Domino poterit occupari.

(*α Quæ nobis regalis providentia suis literis intimavit, quid de illis fieri debeat, qui maleficia pertractantes confugiunt ad Ecclesiam, ut pro reverentia sacri loci debitas pœnas valeant evitare, solicite requisivit. Nos igitur*)

CAP. VII.

Clerici non debent necessitatibus, seu utilitatibus civitatum, seu aliorum locorum, etiam ubi Laicorum non suppetunt facultates, subvenire, nisi prius Rom. Pont. consulatur. hoc primo. *Sententiæ & constitutiones editæ a Laicis collectantibus Ecclesiam, sunt ipso jure irritæ, nec ullo tempore convalescunt.* hoc secundo. *Rectores excommunicati ob gravamina præmissa, remanent excommunicati, etiam post depositum officium: nihilominus excommunicati sunt successores, nisi satisfecerint intra mensem.* hoc tertio. Hoc dicit ad majorem declarationem, & pro novitiis.

Idem *In Concilio generali.* b (*an.* 1216.)

ADversus *c* Consules & Rectores civitatum, vel alios, qui Ecclesias & Ecclesiasticos viros talliis seu collectis & exactionibus aliis aggravare nituntur, volens immunitati Ecclesiasticæ Lateran. Concilium *d* providere, præsumptionem hujusmodi sub anathematis districtione prohibuit: transgressores & fautores eorum excommunicationi subjacere præcepit, donec satisfactionem impenderint competentem. Verum si quando forte Episcopus simul cum Clericis tantam necessitatem vel utilitatem perspexerit *e*, ut absque ulla coactione ad relevandas utilitates vel necessitates communes, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia duxerint per Ecclesias conferenda: prædicti Laici humiliter & devote recipiant cum gratiarum actione.

Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius consulatur: cujus interest communibus utilitatibus providere. Quia vero nec sic quorundam malitia contra Dei Ecclesiam conquievit, adjicimus, ut constitutiones & sententiæ, quæ a talibus *f* vel de ipsorum mandato fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo unquam tempore valituræ. Cæterum quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, ut intra tempus regiminis sustineat anathema, quasi *g* post illud non sit ad satisfactionis debitum compellendus: nam & ipsum, qui satisfacere recusaverit, & successorem ipsius, nisi satisfecerit, intra mensem, manere decernimus Ecclesiastica censura conclusum, donec satisfecerit competenter, cum succedat in onere, qui in honore substituitur.

a *Id est, Sardiniæ, ut in veteri regist. lib. 7. epist. 65. Ind. 2. & c. 3. eod. tit. in 3. comp.* b *scil. sub Alex. III. c. 19.* c *cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* d *Genes. 47.* e *subjectis.* f *& de publico eis alimoniam ministravit.* g *Thr. 1.* h *adimpleri. in Conc. vero legitur compilari.* i *inspexerint.* k *coactione.* l *C. 2. eod. tit. in 2. compil.* m *al. & valde crudele, &c.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* b *Scil. Lat. cap. 46.* c *Cap. 3. de censibus in 4. compil. Vid. quæ notavi supr. in c. non minus. eod. tit.* d *Lateranen. Concil. sub Alex. III. c. 19.* e *prospexerint.* f *In Concilio apertius legitur, ita: quæ ab excommunicatis hujusmodi, &c.* g *male in quibusd. recent. legitur, quatenus.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. VIII.

Prælati plus debito a ſubditis extorquentes prætextu procurationis vel alterius ſervitii impenſi Legato vel alteri, illud reſtituent, & tantundem pauperibus erogabunt.

Idem *in eodem.* a (*an.* 1216.)

QUia plerique *b* Prælati, ut procurationem aut ſervitium aliquod impendant Legato vel alii, plus extorquent a ſubditis, quam ſolvant, & in eorum damnis lucra ſectantes, quærunt prædam potius quam ſubſidium in ſubjectis, id de cætero fieri prohibemus. Quod ſi quis forte præſumpſerit, & ſic extorta reſtituat, & tantundem cogatur pauperibus elargiri. Superior autem, cui fuerit querela depoſita, ſi negligens fuerit in hujuſmodi executione ſtatuti, canonicæ ſubjaceat ultioni.

CAP. IX.

Eccleſia non conſecrata, in qua divina officia celebrantur, gaudet immunitate.

Gregorius IX. *Aſtoricen. Epiſcopo.* c (*an.* 1235.)

ECcleſiæ, in qua divina myſteria celebrantur, licet adhuc non extiterit conſecrata, nullo jure privilegium immunitatis *d* adimitur: quia obſequiis divinis dedicata *e*, nullius eſt temerariis auſibus profananda.

CAP. X.

Qui ſub ſpe immunitatis in Eccleſiis vel cœmeteriis deliquunt, immunitate non gaudent.

Idem *Toletano & Compoſtellano Archiepiſcopis.* (*an.* 1235.)

IMmunitatem *f* Eccleſiaſticam: (*& infra.*) Nonnulli impunitatem ſuorum exceſſuum per defenſionem Eccleſiæ obtinere ſperantes, homicidia & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis vel earum cœmeteriis committere non verentur: qui, niſi *g* per Eccleſiam, ad quam fugerint, crederent ſe defendi, nullatenus fuerat commiſſuri: (*& infra.*) Cum autem in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat: & fruſtra legis auxilium invocet, qui committit in legem, mandamus, quatenus publice nuncietis, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciunt ſe indignos.

TITULUS L.

NE CLERICI VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

CAP. I.

Enumerat Concilium multa ſecularia negotia, a quibus jubet Clericos & Monachos abſtinere. Et ſunt XIV. ſi recte numerentur.

Ex Concilio Maguntino.

MUltą ſunt *h* negotia ſecularia, de quibus pauca perſtringamus, ad quæ pertinet omnis carnalis concupiſcentia. Quicquid plus juſto appetit homo, turpe lucrum eſt. Munera injuſta accipere vel etiam dare. Pro aliquo ſeculari quæſtu pretio aliquem conducere. Contentiones, vel lites, vel rixas amare. In palatiis ſecularibus diſputare, excepta defenſione orphanorum aut viduarum. Conductores ſecularium rerum aut procuratores eſſe. Turpis verbi vel facti eſſe joculatorem, vel jocum ſecularem diligere. Aleas amare. Ornamentum inconveniens propoſito ſuo quærere. In deliciis vivere velle Gulam & ebrietatem ſequi. Pondera injuſta vel menſuras habere. Negotium injuſtum exercere. Nec tamen juſtum negotium eſt *i* contradicendum, propter neceſſitates diverſas, quia legimus ſanctos Apoſtolos negotiatos *a* fuiſſe: & in regula B. Benedicti præcipitur provideri, per quorum manus negotia monaſterii procurentur. Canes & aves ſequi ad venandum, & omnibus quibuslibet cauſis ſuperfluis intereſſe. Ecce talia & his ſimilia miniſtris altaris Domini, nec non & Monachis omnino contradicimus, de quibus ait Apoſtolus *b*: *Nemo militans Deo implicet ſe negotiis ſecularibus.*

CAP. II.

Clericis non debent eſſe miniſtri vel procuratores Laicorum: quod ſi contra fecerint, & deprehendantur in fraude, non ſubvenitur eis ab Eccleſia.

Eugenius Papa *Lucanen. Epiſcopo.* (*an.* 655. *Romæ in Tuſciam.*)

SAcerdotibus *d* & Clericis tuis denuncies publice, ne miniſtri Laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores exiſtant. Quod ſi poſtmodum facere præſumpſerint, & occaſione ipſius adminiſtrationis propter pecuniariam cauſam deprehendantur in fraude, indignum eſt eis ab Eccleſia ſubveniri, per quos conſtat in Eccleſia ſcandalum generari.

CAP. III.

Religioſi profeſſi exeuntes ad audiendas leges vel Phyſicam, niſi intra duos menſes ad clauſtrum redeant, excommunicati ſunt, & in nulla cauſa patrocinari poſſunt: & in choro, & in capitulo, & cæteris erunt ultimi: & ſine diſpenſatione Papæ non promoventur.

Alexander III. *in Concilio Turonen.* e (*an.* 1180.)

NOn *f* magnopere antiqui hoſtis invidia: [*& infra. α*] Inde nimirum eſt, quod in Angelum lucis ſe more ſolito transfigurans, ſub obtentu languentium fratrum conſulendi corporibus, & Eccleſiaſtica negotia fidelius pertractandi, regulares quoſdam ad legendas leges, & confectiones Phyſicales ponderandas, de clauſtris ſuis educit. Unde ne occaſione ſcientiæ ſpirituales viri mundanis rurſus actionibus involvantur: ſtatuimus, ut nulli omnino poſt votum religionis, & poſt factam in aliquo loco religioſo profeſſionem ad Phyſicam legesve mundanas legendas permittantur exire. Si vero exierint, & ad clauſtrum ſuum intra duorum menſium ſpatium non redierint, ſicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla cauſa, ſi patrocinium præſtare voluerint, audiantur: reverſi autem in choro, capitulo; menſa, & cæteris ultimi fratrum exiſtant, & (niſi forte ex miſericordia ſedis Apoſtol.) totius ſpem promotionis amittant.

[*α Infirma membra Eccleſiæ præcipitare laborat, ſed manum mittit ad deſiderabilia ejus, & electos quoſque nititur ſupplantare, dicente Scriptura: Eſca ejus electi: multorum ſiquidem caſum ſe reputat, ubi precioſum aliquod membrum Eccleſiæ ſuæ calliditate fuerit detractum.*]

CAP. IV.

Clericus generalis Procurator vel Juſtitiarius Principis ſecularis deponendus eſt: & ſi Religioſus eſt, gravius punietur.

Idem *in Concilio Lateranenſi.* (*an.* 1197.)

SEd nec procurationes *g* villarum, aut juriſdictiones etiam ſeculares ſub aliquibus Principibus & ſecularibus viris, ut Juſtitiarius *h* eorum fiat, Clericorum quiſquam exercere præſumat. Si quis autem adverſus hæc venire tentaverit, quia contra doctrinam Apoſtoli *i* dicentis: *Nemo militans Deo, implicet ſe ſecularibus negotiis*, ſeculariter agit, ab Eccleſiaſtico fiat miniſterio alienus: pro eo, quod (officio clericali neglecto) fluctibus

a *Scil. Conc. Lat. c.* 34. b *Cap.* 4. *De cenſibus in* 4. *comp. vid. Felin. in c. irrefragabili. §. cæterum. ſup. de offic. ordin.* c *Aſtorenſi Epiſcop. al. Senon. Epiſc. Contius.* d *emunitatis.* e *dicata.* f *Vid. Covarruviam lib.* 2. *var. reſol. c.* 20. *& Remigium de Gonni. tract. de imm. Eccleſiaſt.* g *al. ita: quæ niſi, &c. ſed in magis vetuſt. & emendatis habetur, ut eſt impreſſum.* h C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* i *al. ita: eſt eis contradicendum.*

a *Negotiatores, Act.* 20. b 2. *Tim.* 2. c *al. Lucenſi. al. Lucæ. al. Luen. in omnibus Vaticanis.* d *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Eodem modo habetur in antiq. C. & poſt Conc. Lat. p.* 27. *c.* 2. f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Innocent. in c. firmiter. ſup. de ſumm. Trin. & fid. cath. Archid. in c. non dicatis.* 12. *q.* 1. *Adde citata infra eod. tit. ſuper Specula.* g *procuratores.* h *In C. Barbat. & Conc. ut Juſtitiarii eorum ſint.* i 2. *Tim.* 2.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ſeculi, ut poteſtatibus placeat, ſe immergit. Diſtrictius autem decernimus puniendum, ſi Religioſorum quiſquam aliquid prædictorum auſus fuerit attentare.

C A P. V.

Clericus judicium ſanguinis exercens, ab officio & beneficio deponitur: & excommunicatus eſt habens officium Præpoſiti ſecularis, ſi monitus non deſiſtat.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

CLericis in ſacris *a* ordinibus conſtitutis, ex Concilio Toletano *b* judicium ſanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per ſe truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas. Quod ſi quis tale quid fecerit, honore priveretur & loco. Jubemus *c* etiam ſub interminatione anathematis, ne quis Sacerdos officium habeat Vicecomitis aut Præpoſiti ſecularis. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi ſubjaceat.

C A P. VI.

Non licet Clericis vel Monachis lucri cauſa negotiari. hoc primo. *Monachi nequeunt nomine proprio conductas poſſeſſiones habere.* hoc ſecundo. *Laicis non debet Eccleſia titulo conductionis concedi.* hoc tertio.

Idem *Londonen.* d *Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

SEcundum *e* inſtituta prædeceſſorum noſtrorum ſub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi vel Clerici cauſa lucri negotientur: Et ne Monachi a Clericis vel Laicis ſuo nomine firmas habeant: Neque Laici Eccleſias ad firmam teneant.

C A P. VII.

Monachi incorrigibiles de monaſterio expelluntur & reformabitur monaſterium de fratribus alterius ordinis, ſi de Monachis ejuſdem ordinis reformari non poteſt.

Idem *eidem.*

RElatum *f* eſt, quod Monachi de H. ſeculariter vivunt, & alios exemplo ſuo corrumpunt. Ideoque mandamus, quatenus eos ad obſervantiam regulæ *g* appellatione remota compellas: vel *h* ſi tibi reſtiterint auſu temerario, eis ejectis, fratres alterius ordinis (ſi non poteſt præſcriptum monaſterium in ſuo ordine reformari) in illud induceas: ut labores impiorum juſti edant, & illi tandem rubore perfuſi *i*, ad ſui ordinis obſervantiam revertantur.

C A P. VIII.

Clerici in ſacris compellendi ſunt per beneficiorum ſubtractionem, ut deſiſtant a tabellionatus exercitio.

Innocent. III. *Eſculan. Epiſc.* k (*an.* 1213.)

SIcut *l* te accepimus referente: (*& infra.* α) Frat. tuæ mandamus, quatenus Clericis in ſacris ordinibus conſtitutis, tabellionatus officium, per beneficiorum ſubtractionem appellatione poſtpoſita interdicas.

(α *Cum ven. f. n. T. Hoſtienſ. Epiſc. olim per tuam tranſiens civitatem, tibi dederit in mandatis, ut Presbyteros, Diaconos, quos ibidem inveneris, paſſim tabellionatus, & Subdiaconatus officium exercentes, excommunicationis vinculo innodares, & eos qui ab illis publica reciperent inſtrumenta, ut licet id fecerit ex mandato prædicti Epiſcopi, diſſimulaſti: poſtmodum de Subd. qualiter donec contra ipſos & alios in ſacris ordinibus conſtitutos deberes procedere, ſedem ducens Apoſt. conſulendam: quocirca.*)

C A P. IX.

Clericus nec dictare nec proferre ſententiã ſanguinis debet, nec quicquam aliud exercere, per quod ad vindictam ſãguinis tendatur, vel purgatione vulgari opem præſtare non debet.

Idem *in Concilio generali.* a (*an.* 1216.)

SEntentiam ſanguinis nullus Clericus dictet aut proferat, ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur, interſit. Si quis autem hujuſmodi occaſione ſtatuti, Eccleſiis vel Eccleſiaſticis perſonis aliquod præſumpſerit inferre diſpendium, per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcatur. Nec quiſquam Clericus literas dictet aut ſcribat pro vindicta ſanguinis deſtinandas: unde in curiis Principium hæc ſolicitudo non Clericis, ſed Laicis committatur. Nullus quoque Clericus ruptariis *b* vel balliſtariis, aut hujuſmodi viris ſanguinum præponatur: nec ullam chirurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus vel Sacerdos exerceat, quæ aduſtionem vel inciſionem inducit. Nec quiſquam purgationi aquæ ferventis vel frigidæ, ſeu ferri candentis, ritum cujuslibet benedictionis aut conſecrationis impendat, ſalvis nihilominus prohibitionibus de monomachiis ſive duellis ante promulgatis. *c*

C A P. X.

Conſtitutio Turonenſis Concilii, puniens Religioſos, audientes leges vel Phyſicam, eſt canon latæ ſententiæ: & incidentes in illam, debent per ordinarios puniri. hoc primo. Secundo *extendit dictam conſtitutionem ad habentes dignitates & perſonatus, & ad Presbyteros.*

Honorius III. (*an.* 1225.)

SUper ſpecula *d*: [*& infra.* α] Contra religioſa perſonas (de *e* clauſtris) exeuntes ad audiendum leges vel Phyſicam, Alexander prædeceſſor noſter olim ſtatuit in Concilio Turon. ut niſi intra duorum menſium ſpatium ad clauſtrum redierint, ſicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla cauſa (ſi patrocinium præſtare voluerint) audiantur. Reverſi autem, in choro, menſa, capitulo, & cæteris, ultimi fratrum exiſtant, & (niſi forte ex miſericordia ſed. Apoſt.) totius ſpem promotionis amittant. Verum quia nonnulli ex talibus propter quorundam opiniones diverſas excuſationis aliquid aſſumebant: nos volentes ut de cætero ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant, diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus tam a Diœceſanis & Capitulis ipſorum, quam a cæteris Epiſcopis, in quorum diœceſibus hujuſmodi ſtudent, tales excommunicati, prædictis pœnis obnoxii publice nuncientur. Quia vero Theologiæ ſtudium cupimus ampliari, ut dilatato ſui tentorii loco, funiculos ſuos faciat longiores, ut ſit fides catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus reſiſtere valeat aſcendentibus ex adverſo: ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpoſitos, Cantores, & alios Clericos perſonatus habentes, nec non Presbyteros (niſi ab his intra ſpatium præſcriptum deſtiterint) hoc *f* extendi volumus (mandamus, *g*,) & appellatione poſtpoſita, firmiter obſervari.

(α *Sane licet fallax ſit gratia cæterarum ſcientiarum, & varia etiam pulchritudo, cum frumentum electorum, & vinum germinans virgines juxta Prophetam ſit bonum ſuper omnia, & ſit pulchrum: quia tamen regulares quidam & clauſtrales ſcientiam & legem Domini animas convertentem & ſapientiam dantem parvulis, quam ſuper aurum & topazion amare debuerant, reſpuentes, abeunt poſt veſtigia gregum, & illicite ſe convertunt ad pediſſequas amplectendas, quæ plauſum deſiderant populorum.*)

---

a C. 6. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 27. *c.* 4. b *Conc. Tolet. II. c.* 6. c *Inhibemus etiam.* d *Lundon.* e *C.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 27. *cap.* 5. f *cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt. Conc. Lat. p.* 27. *c.* 7. g *regularem.* h *& ſi tibi, &c.* i *confuſi.* k *Eſtul.* l *cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *Scil. Lat. c.* 18. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *al. raptariis. al. Rotariis, ut obſervat Hoſtienſis. ſed in omnibus Vaticanis, ut eſt impreſſum.* c *Vid. Conc. Lat. ſub Alexand. III. c.* 20. *& Concil. Trid. ſeſſ.* 25. *de reſor. c.* 19. d *Reliqua fragmenta hujus capitis habes infr. tit. de Magiſtris & tit. de privil.* e *Hæc duo verba*, de clauſtris, *deſunt in omnibus antiquis, & manuſcr. Vatican.* f *Hæc*, pro hoc, *in multis Vaticanis.* g *hæc duo verba*, & mandamus, *deſunt in omnibus antiquis codicibus.*

FINIS LIBRI TERTII.

DIGE-

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER QUARTUS.

TITULUS I.
DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIIS.

CAP. I.

Matrimonium ſolo conſenſu contrahitur, nec invalidatur, ſi conſuetudo patriæ non ſervetur.

Ex Concilio Triburienſi. *a*

DE Francia quidam nobilem *b* mulierem de Saxonia, lege Saxonum duxit in uxorem: verum quia non eiſdem utuntur legibus Saxones & Francigenæ, cauſatus eſt, quod eam non ſua, id eſt, Francorum lege deſponſaverat, (vel acceperat, vel donaverat:) dimiſſaque illa, aliam ſuperduxit. Diffinivit ſuper hoc ſancta Synodus, ut ille tranſgreſſor Evangelicæ legis ſubjiciatur pœnitentiæ, & a ſecunda conjuge ſeparetur, & ad priorem redire cogatur.

CAP. II.

Sponſalia de futuro diſſolvuntur, ſi ſponſi ſe diſſolvunt, etiamſi fuerint jurata.

Innocentius III. *Exon. Epiſcopo.* (*an.* 1212.)

I. PRæterea *d* hi, qui de matrimonio contrahendo pure & ſine omni conditione fidem dederunt, commonendi ſunt, & modis omnibus inducendi, ut præſtitam fidem obſervent. Si autem ſe adinvicem admittere noluerint: nec forte deterius inde contingat, ut talem ſcilicet ducat, quam odio habet *e*: videtur, quod ad inſtar eorum, qui ſocietatem interpoſitione fidei contrahunt, & poſtea eandem ſibi remittunt, hoc poſſit in patientia tolerari.

CAP. III.

Si major ſeptennio duxit in uxorem minorem ſeptennio, & eam traduxit ad domum, oritur ex tali contractu publicæ honeſtatis juſtitia. h. d. inhærendo literæ. Panorm.

Eugenius Papa. (*an.* 656.)

JUvenis *f*, qui puellam nondum ſeptennem duxit, quamvis ætas repugnaret, ex humana tamen fragilitate forſan tentavit, quod complere non potuit. Quia igitur in his, quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus, tenere debemus: tum propter honeſtatem Eccleſiæ, quia ipſa conjunx ipſius fuiſſe dicitur, tum propter prædictam dubitationem: mandamus *g*, quatenus conſobrinam ipſius puellæ, quam poſtmodum duxit, dividas ab eodem.

CAP. IV.

Ex ſponſalibus contractis cum conſaguinea, oritur publicæ honeſtatis juſtitia.

Alexander III. *Papien. Epiſcopo.* (*an.* 1172.)

AD audientiam *a* noſtri Apoſtolatus pervenit, quod cum H. Papienſis civis filiam ſuam cuidam filiorum L. dare vellet uxorem: juravit, quod ſi ille eam habere caſu aliquo interveniente non poſſet, alteri filio, quem de alia uxore genuerat, eandem matrimonio copularet. Contractis autem a filio priore ſponſalibus, quidam conſanguinitatem inter eos eſſe juramentis interpoſitis firmaverunt. Ideoque præfatus H. eandem dare alteri filio nititur, ut juravit. Sed quoniam ſcriptum eſt, quod ſponſam fratris frater haberi non poteſt: mandamus, quatenus eum ſuum implere propoſitum non permittas, ſed ut pœnitentiam agat de illicito juramento, monitione præmiſſa, Eccleſiaſtica diſtrictione compellas.

CAP. V.

Si ſponſus de futuro ante copulam ad remota ſe tranſfert, ſponſa libere cum alio contrahit: ſi tamen per eam ſtetit, quo minus matrimonium perficeretur, ſibi pœnitentia imponitur.

Idem *Panormitano Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

DE illis autem *b*, qui præſtito juramento promittunt, ſe aliquas mulieres ducturos, & poſtea eis incognitis dimittunt terram, ſed ad partes alias transferentes: Hoc tibi volumus innoteſcere, quod liberum erit mulieribus ipſis (ſi non amplius in facto eſt proceſſum) ad alia ſe vota transferre, recepta tamen de perjurio pœnitentia, ſi per eas ſteterit, quo minus fuerit matrimonium conſummatum.

CAP. VI.

Non omnis violentia impedit contractum matrimonii. h. d. quoad titulum.

Idem *Paduano Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

DE muliere *c*, quæ eſt invita tradita viro & detenta: cum inter vim & vim ſit differentia, & utrum poſtea conſenſus interceſſerit, certum nobis nihil poſtea expreſſiſti, nihil certum inde tibi poſſumus reſpondere.

CAP. VII.

Si aliqui apti ad matrimonium, contrahunt per verba obſcura, communem verborum intellectum ſequi tenentur.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

I. EX literis *d*: [*& infra.* α] De hoc autem, quod conſuluiſti, quid debeat obſervari, quando inter aliquos ſponſalia contrahuntur, nec intelligit alter, quod alter proponit: Reſpondemus, quod inſpiciendum eſt Judici, ſi matrimonium contracturi, ad id faciendum ſint idonei ſcientia & ætate: quo cognito, ſi alter non intellexerit, quod alter propoſuit, ad communem verbi

---

a *Cap.* 39. *refert Burch. l.* 9. *Decret.* 76. *Ivo p.* 8. *c.* 213.
b C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Exonien.* d *c.* 11. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 6. *c.* 33. e *habeat.* f *c.* 18. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 12. *c.* 8. g *Mandamus ut, abſque voce quatenus.*

a C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *c.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 6. *c.* 12. c *c.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 6. *c.* 19. d *c.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. Lat. p.* 41. *c.* 3. *Vide Alex. conſ.* 152. *in* 5. *volum.*

intel-

intelligentiam recurratur *a*, & cogatur uterque verba prolata in eo ſenſu retinere, quem ſolent recte intelligentibus generare.

(*α Quas ſuper cauſa matrimonii cujuſdam juvenis R. nomine & M. filiæ Gileberti, de ſancto Leodigario tranſmiſiſti, tua ſolicitudo nobis innotuit, quod in ipſius negotii examine ſervaſti. Quia vero abſentibus partibus veritatem nequivimus plenarie cognoſcere, nec cauſam ipſam ad te remittere, a quo pars altera mulieris ad audientiam noſtram noſcitur appellaſſe, eam ven. fr. n. Vvint. Herford. & Baton. Epiſcopis duximus committendam. Ideoque f. t. per a. ſ. m. q. partes adire eorum præſentiam, cum ab eis fuerint convocatæ, & quod ipſi judicaverint, inviolabiliter obſervare, contradictione & appellatione rem. compellas.*)

CAP. VIII.

Inter ſponſam & conſanguineos ſponſi oritur impedimentum publicæ honeſtatis, impediens & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.

Idem *Virgilien. Epiſcopo.* (*an.* 1170.)

SPonſam *b* alterius (maxime ſi eſt nubili ætati proxima) nullus conſanguineorum aliquo modo ſibi poteſt matrimonio copulare.

CAP. IX.

Si vir & mulier invicem promittunt, quod ab eo tempore ſe pro conjugibus habebunt, contractum eſt matrimonium de præſenti. h. d. & eſt caſus notabilis.

Idem *Abbatibus ſancti Eadmundi* c & *Demer.* (*an.* 1170. *Romæ.*)

EX parte *e* C. *f* mulieris nobis intimatum eſt, quod Andreas juramentum præſtitit, quod eam ab eo *g* tempore pro conjuge teneret, & ei ſicut uxori ſuæ fidem ſervaret. Ipſa quoque eidem Andreæ juravit, ſe illum pro marito habituram, & fidem ei tanquam viro proprio ſervaturam: quo facto prænominatus A. reliquit eandem. Quia igitur nemini licet uxorem ſuam ſine manifeſta cauſa fornicationis dimittere, & nunc eam ſibi reconciliare debet, aut ipſa vivente continere. mandamus, quatenus eundem, ut ſuperinducta dimiſſa ad uxorem ſuam redeat, & eam maritali affectione pertractet, monitione præmiſſa per Eccleſ. cenſ. cogatis.

CAP. X.

Qui juravit cum aliqua contrahere, ſi non ſubeſt impedimentum, per cenſuram Eccleſiaſticam contrahere compellitur.

Idem *Pictavien. Epiſcopo.* h (*an.* 1180.)

II. EX literis *i* Silvani Epiſcopi accepimus quod cum duo Nobiles viri ſui Epiſcopatus G. *k* ſcilicet de Monſtra. & B. filios & filias impubeſcentes haberent, inter ſe convenerunt, quod eos adinvicem matrimoniis copularent, & hoc tam patres, quam filii ſub juramento ſe promiſere facturos: inter quos ſiquidem G. filiam alterius conſentiente patre, ſe ſemel & iterum juravit ducere in uxorem: quo volente ad alia vota migrare, eum Epiſcopus compellere voluit, ut quod juraverat adimpleret: (*& infra. α*) Quia igitur prædicto G. periculoſum eſt contra ſuum juramentum venire: Frat. t. mandamus, quatenus ſi hoc tibi conſtiterit, eum moneas: & ſi non acquieverit monitis, Eccleſ. cenſ. compellas, ut ipſam (niſi rationabilis cauſa obſtiterit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.

(*α Ipſe ad noſtram audientiam appellavit, & altera parte ad nos nuncium ſuum deſtinante, ipſe non venit, nec reſponſalem aliquem pro ſe tranſmiſit.*)

CAP. XI.

Per cenſuram Eccleſiaſticam pater compellitur reſtituere filio ejus uxorem, quam injuſte detinuit, vel detinet.

Idem *Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Prælatis per Angliam conſtitutis.* (*an.* 1170.)

NOn eſt *a* vobis (ſicut arbitramur) incognitum, qualiter Rex Anglorum pro diſcordia, quæ inter ipſum & filios ſuos eſt ſuborta *b*, uxores eorum detineat: [*& infra.*] Nos itaque attendentes juſtum & honeſtum eſſe, ut viri ſuas petant uxores: mandamus, quatenus eundem Regem ad eas reſtituendas ſolicite moneatis: & ſi juxta commonitionem veſtram filiis ſuis uxores ſuas intra certum terminum non reſtituerit, extunc in quacunque parte provinciarum veſtrarum detinentur vel transferuntur, donec ibi fuerint, nulla divina officia (præter baptiſmum *c* parvulorum, & pœnitentias morientium) celebretis, vel permittatis aliquatenus celebrari.

CAP. XII.

Dictum unius aſſerentis impedimentum, impedit matrimonium contrahendum, non juratum.

Idem *Epiſcopo ſanctæ Agathæ.* (*an.* 1180.)

II. PRæterea de muliere *d*, quæ a viro impetitur, cujus conſanguineus cum ea ſe deliquiſſe proponit, ſed hoc publice confiteri recuſat propter metum & potentiam mulieris: Taliter reſpondemus, ut matrimonium ipſum fieri (niſi juramentum interveniſſet) diſtricte prohibeas, ne deterius inde contingat.

CAP. XIII.

Si mulier invita cum aliquo contrahat, nec in eum poſtea conſentiat, tenet matrimonium, ſi alteri poſtea nubit. Ita communiter ſummatur. Et ſecundum hunc intellectum eſſet hic caſus apertus, quod matrimonium metu contractum eſſet ipſo jure nullum, hoc tamen clare non colligitur ex litera.

Idem *Procuratori & Canonicis Soran.* (*an.* 1170.)

VEniens *e* ad Apoſt. ſed. Mariota ſupplici inſinuatione monſtravit, quod quendam adoleſcentem adamavit in tantum, quod uterque *f* de matrimonio contrahendo, ſub trium perſonarum teſtimonio præſtiterit *g* juramentum: quod parentes mulieris ipſius ignorantes, eam invitam & reclamantem in uxorem alii tradiderunt: quem ita exhorruit, quod ſe ab eo nullo modo coguoſci permiſit. Cumque publice frateretur, quod a priori viro cognita eſſet, atque jurata, Epiſcopus Soran. cognito, quod proxima inter eos eſſet linea conſanguinitatis, ipſos ab invicem ſeparavit. Cæterum cum cauſa ipſa tractaretur, & viro, cui tradita fuerat a parentibus, conſentire nollet, ipſe aliam in uxorem traduxit, & illa cuidam T. nomine, publice in conſpectu Eccleſiæ nupſit. Tandem cum *h* de illo filium genuiſſet pater ipſius T. oppoſuit, quod filium ſuum non potuit in virum habere, eo quod alii *i*, qui defunctus eſt, prius deſponſata fuiſſet: (*& infra. α*)

Mandamus, quatenus ſi inveneritis, quod prædicta mulier a priori viro judicio Eccleſiæ fuerit ſeparata, & ab eodem T. ſine contradictione Eccleſiæ in uxorem traducta, & ille, cui a parentibus fuit *k* copulata, de præſenti vita deceſſit, prædictum T. monitione præmiſſa compellatis, ut præfatam Mariotam recipiat, & ſtudeat maritali affectione tractare: alioquin eum, & ſuperinductam, & patrem ejus *l* (ſi huic rei *m* reſtiterint) excommunicationi ſubdatis.

(*α Quod cum aſſertioni ejus fidem, ſicut non debuimus, non adhibuimus, nec potuimus ſub ſilentio præterire, eam ad vos duximus remittendam, vobis per Apoſt. ſed mandantes.*)

CAP. XIV.

Si timetur inferri violentia puellæ, de cujus matrimonio agitur, debet Judex ſibi providere locum tuum & honeſtum, donec cauſa terminetur. h. d. Et eſt textus multum allegabilis.

---

a *Concordat l. Labeo. & ibi Bart. ff. de ſupel. leg.* b C. 7. *eod. tit. in 1. compil.* c *Cadmundi & de Meſeia* d *al. Remeſia.* e C. 8. *eod. tit. in 1. compil.* f E. g *in* C. *Barbata: ab eo tempore in antea.* h *Pictavenſ.* i C. 9. *eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 1. c. 20.* k *W.*

a C. 13. *eod. tit. in 1. comp.* b *al. eſt exorta.* c *baptiſma.* d C. 16. *eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. p. 50. c. 50.* e C. 17. *eod. tit. in 1. comp.* f *quod ut, &c.* g *præſtitit.* h *Sane cum de illo, &c.* i *ab alio.* k *fuerat.* l *ipſius.* m *reſtiterit.*

Idem

Idem *Papienſi Epiſcopo.* (*an.* 1170.)

CUm locum *a* non habeat conſenſus, ubi metus vel coactio intervenit, neceſſe eſt, ut ubi aſſenſus cujuſque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem ſolo conſenſu contrahitur: & ubi de ipſo quæritur, plena debet ſecuritate ille gaudere, cujus eſt animus indagandus, ne per timorem dicat ſibi placere, quod odit, & ſequatur exitus, qui de invitis ſolet nuptiis provenire. Quocirca mandamus, quatenus puellam, de cujus matrimonio quæſtio ventilatur, in domo, in qua nihil eam timere oporteat, facias honeſte teneri, donec prædicta cauſa terminata fuerit, & *b* ſententia ſine contradictione cujuſquam valeat executioni mandari.

CAP. XV.

Sponſalia de futuro, ſi ſecuta eſt copula, non ſolvuntur per ſponſalia de præſenti: alias tenent ſponſalia de præſenti, niſi per metum, qui potuiſſet cadere in conſtantem virum, contracta ſint.

Idem.

VEniens *c* ad nos Gu. ſua nobis relatione monſtravit, quod in domo ſua mulierem quandam recepit, de qua prolem habuit, & cui fidem coram pluribus præſtitit, quod eam duceret in uxorem: Interim autem cum apud domum vicini ſui pernoctaverit, ejus filia nocte illa ſecum concubuit: quos pater puellæ ſimul in uno lecto inveniens, ipſum eam per verba de præſenti deſponſare coegit. Ideoque mandamus, quatenus ſi inveneris, quod primam poſt fidem præſtitam cognoverit, ipſum cum ea facias remanere: alioquin ſecundæ (niſi metu coactus, qui poſſet *d* in virum conſtantem cadere, eam deſponſaverit) adhærere facias, ut uxori.

CAP. XVI.

Qui juravit cum aliqua contrahere, ſi vult religionem ingredi, debet primo contrahere, ut juramentum ſervetur, & ante copulam carnalem monaſterium ingredi poterit.

Idem *Exonienſi Epiſcopo.* (*an.* 1172.)

COmmiſſum *e*: (*& infra.*) Significavit nobis Fratern. tua, quod quidam cuidam mulieri de contrahendo matrimonio fidem dedit, & ſe cum ea intra biennium per verba de præſenti contracturum, præſtito juramento firmavit: nunc autem privata lege ductus ad frugem melioris vitæ tranſire ſuſpirat: [*& infra.*] Frat. tuæ reſpond. quod tutius eſt ei (religione juramenti ſervata) prius contrahere, & poſtea, ſi elegerit, ad religionem migrare: ſi tamen poſt deſponſationem copula non dignoſcitur interveniſſe carnalis.

CAP. XVII.

Qui juravit cum aliqua contrahere, moneri potius debet, quam compelli, ut contrahat. h. d. inhærendo literæ.

Lucius III. *Rapalen.* f *Epiſcopo.* (*an.* 1181.)

REquiſivit *g* a nobis tua Fratern. qua cenſura mulier compelli debeat, quæ juris jurandi religione neglecta nubere renuit, cui ſe nupturam interpoſito juramento firmavit: (*& infra.* α) Ad quod b. r. quod cum libera debeant eſſe matrimonia, monenda eſt potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere.

(α *Quæſiviſti etiam, utrum ea, cujus vir matris thorum polluit, ad alia vota, cum mater fieri deſideret, viro poſſit vivente tranſire.*)

CAP. XVIII.

Litis pendentia ſuper matrimonio non impedit ſecundum matrimonium contrahi, ſi primum erat nullum.

Urbanus III. (*an.* 1186.)

CUm in *a* Apoſtolica: (*& infra.* α) Intelleximus, quod cum inter villicum de Arveia & uxorem ejus, matrimonii quæſtio tractaretur *b*, ante publicationem teſtium villicus reverſus ad propria, publice inter ſe & uxorem ſuam propoſuit ſententiam divortii, judicio Eccleſiæ promulgatam: & ſic falſitate ſuggeſta, quandam aliam facti neſciam *c* ſibi copulare præſumpſit. Poſtmodum vero ſuper prioris matrimonii quæſtione literis impetratis, delegati Judices ſententiam divortii protulerunt. Verum quia villicum & mulierem, quam ſuperinduxit, pendente lite prioris uxoris invicem aſſeris conſenſiſſe: Conſult. t. t. r. quod impoſita viro pœnitentia competenti, & intra pœnitentiæ tempus carnali commercio interdicto, poſtmodum in maritali copula poterunt remanere.

(α *Cui licet immeriti præſidemus, magiſterium reſideat totius Eccleſiaſticæ diſciplinæ, dignum eſt & conſonum rationi, ut quoties circa negotia Eccleſiaſtica aliquid dubietatis emergit, ad ipſius deliberationis arbitrium recurratur.*)

CAP. XIX.

Uxor non certificata de morte viri contrahere non poteſt, quamvis ignoret, quid ſit de marito, qui longo tempore abfuit.

Clemens III. *Cæſarauguſtienſi Epiſcopo.* d (*an.* 1188.

IN præſentia *e* noſtra quæſiviſti, quid agendum ſit de mulieribus, quæ viros ſuos cauſa captivitatis, vel peregrinationis abſentes, ultra ſeptennium præſtolatæ fuerint *f* nec certificari poſſunt de vita vel de morte ipſorum, licet ſuper hoc ſolicitudinem adhibuerint diligentem: & pro juvenili ætate, ſeu fragilitate carnis, nequeunt continere, petentes aliis matrimonio copulari. Conſult. ergo t. t. reſpond. quod quantocunque annorum numero ita remaneant, viventibus viris ſuis, non poſſunt ad aliorum conſortium canonice convolare: nec auctoritate Eccleſiæ permittas contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum.

CAP. XX.

Contractus matrimonii cum peccatrice volente ſe corrigere, proficit ad remiſſionem peccatorum.

Idem.

INter opera *g* charitatis non minimum eſt, errantem ab erroris ſui ſemita revocare: (*& infra.* α) Statuimus, ut omnibus, qui publicas mulieres de lupanari extraxerint & duxerint in uxores, quod agunt, in remiſſionem proficiat peccatorum.

α *Ac præſertim mulieres voluptuoſe viventes, & admittentes indifferenter quoslibet ad commercium carnis, ut caſte vivant, ad legitimum thori conſortium invitare. Hoc igitur attendentes, auctoritate Apoſtolica.*)

CAP. XXI.

Matrimonium per vim contractum, cohabitatione ſpontanea convaleſcit. h. d. & quotidie allegatur.

Idem.

AD id *h*, quod per tuas literas intimaſti de quadam parochiana tua, quam ſuus vitricus cuidam Teuthonico matrimonialiter copulavit: Taliter r. quod quamvis undecim annos habens, ab initio invita fuiſſet ei tradita & renitens: tamen quia poſtmodum per annum & dimidium ſibi cohabitans, conſenſiſſe videtur, ad ipſum eſt cogenda redire: nec de cætero recipiendi ſunt teſtes, ſi quos memorata mulier ad probandum, quod non conſenſerit in eundem, nominaverit pro-

ducen-

a C. 19. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *al. ita: ut ſententia.* c C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. citatos cap. præcedenti.* d *poſſit.* e C. 4. *eod. tit. in* 2. *comp. Magiſter ſent.* 4. *diſt.* 27. §. *hoc autem conjugatis. & ibi Sot. q.* 1. *art.* 4. f *Rapucenſ. al. Rabulen. al. Abulenſ.* g C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a C. 20. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 6. *c.* 21. b *verteretur.* c *inſciam.* d *Cæſarauguſtano.* e C. 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* f *fuerunt.* g C. 5. *eod. tit. in* 2. *comp. Ant. Gomez.* 3. *var. reſol. c.* 13. *Jul. Clarus in pract. crim.* §. *fin. q.* 98. *& Covarr. in ep.* 4. *Decr. p.* 2. *c.* 8. §. 11. h *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Oldrad. conſil.* 36.

ducendos, cum mora tanti temporis hujusmodi probationem excludit *a*: Mandamus igitur, ut propter hoc non omittas, quo minus utrumque compellas ad alterum maritali affectione tractandum, nisi forte vellent ad religionem pariter convolare, pœnitentia eis injuncta pro eo, quod ad alienos & illicitos concubitus uterque transivit.

CAP. XXII.

Sponsalia de futuro, etiam jurata, solvuntur per secunda sponsalia de præsenti, non autem per secunda de futuro.

Innocentius III. *Fernatin.* b *Episcopo.*

(*an.* 1210.)

Sicus *c* ex literis tuæ Frater. accepimus, cum Lau. parochianus tuus P. mulierem se ducturum in conjugem, in manus patris ejusdem P. jurantis, quod eam sibi traderet in uxorem, proprio firmaverit juramento, nec per virum steterit, sed per mulierem potius, quo minus inter eos matrimonialis solennitas sit secuta, quatuor postmodum, vel quinque annis elapsis, idem L. E. mulierem per verba de præsenti (ut ejus consanguinei asserunt) desponsavit: (*& infra. α*) Postulationi tuæ taliter respondemus, quod si tibi constiterit, quod idem L. P. per verba de futuro, E. vero desponsaverit per verba de præsenti: imposita ei pœnitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit (nisi forsan in juramento suo certum terminum, intra quem dictam P. duceret in uxorem, præfixit, nec per eum stetit, quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit) matrimonium secundo loco contractum legitimum judices, & ad illud servandum compellas eundem. Quod si forte per verba de futuro sponsalia cum utraque contraxit, juramentum primum, sicut licite factum est, ipsum servare compellas, de secundo ei pœnitentiam injuncturus. Quod si de his non constat ad plenum, tamdiu adhuc cognoscas de causa, donec super his sufficienter *d* instruaris.

(*α Propter quod frater prædictæ* P. *suam deposuit in præsentia tua quæstionem. Quia vero quid super his agendum sit, nostro postulas responso edoceri.*)

CAP. XXIII.

Mutus & surdus, & omnes qui non prohibentur, matrimonium contrahere possunt.

Idem *Arelatensi Episcopo.* (*an.* 1210.)

CUm apud sedem *e* Apostolicam: [*& infra. α*] Sane consuluisti nos, utrum mutus & surdus alicui possint matrimonialiter copulari. Ad quod taliter respondemus, quod cum prohibitorium sit edictum de matrimonio contrahendo, ut quicunque non prohibetur, per consequentiam admittatur, & sufficiat ad matrimonium solus consensus illorum, de quorum, quarumque conjunctionibus agitur: Videtur, quod si talis velit contrahere, sibi non possit, vel debeat denegari: Cum quod verbis non potest, signis valeat declarare.

(*α Cui licet immeriti præsidemus, totius Ecclesiasticæ disciplinæ resideat magistratus, dignum & consonum est rationi, ut quoties circa negotia varia & diversa quodcunque dubitationis emerserit, ad ipsius judicium recurratur. Quæ disponente Domino inter omnes Ecclesias obtinere meruit principatum.*)

CAP. XXIV.

Furiosus matrimonium contrahere non potest.

Idem *Vercel. Episcopo.* (*an.* 1212.)

Dilectus *f* filius R. proposuit *g*, quod filiam suam cuidam matrimonialiter copulavit: [*& j. α*] Cum autem eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore laborat, morari non possit, & propter *a* alienationem furoris legitimus non potuerit intervenire consensus: mandamus, quatenus rem noveris ita esse, præfatas personas cures invicem separare.

(*α Ignorans quod ipse esset furiosus. Unde humiliter supplicavit a nobis, ut tam eidem, quam ipsius filiæ consulere dignaremur.*)

CAP. XXV.

Solo consensu legitimo contrahitur matrimonium, sed verba requiruntur, quoad probationem: & intellige, vel alia signa æquipollentia. h. d. secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem *Brixien. Episcopo.* (*an.* 1212.)

TUæ *b* fraternitati: (*& infra.*) Postulasti, utrum ex solis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris consensum: sed necessaria sunt, quantum ad Ecclesiam, verba consensum exprimentia de præsenti. Nam surdi *c* & muti possunt contrahere matrimonium per consensum mutuum sine verbis: & pueri ante annos legitimos per verba sola non contrahunt, cum intelligantur minime consentire.

CAP. XXVI.

Si alter contrahentium utitur verbis dubiis, animo decipiendi mulierem, & eam postmodum cognoscit carnaliter, judicatur pro matrimonio in foro judiciali: secus in pœnitentiali. h. d. secundum verum & communem intellectum.

Idem. (*an.* 1213. *Romæ.*)

TUa *d* nos duxit Fraternitas consulendos: [*& infra.*] Consequenter quæsivisti, cum quandam mulierem quidam aliter inducere nequivisset, ut sibi commisceretur carnaliter, nisi desponsasset eandem: nulla solennitate adhibita, vel alicujus præsentia, dixit illi, Te Joannes desponsat: cum ipse Joannes non vocaretur, sed finxit se vocari Joannem: non credens esse conjugium, eo quod ipse non vocaretur hoc nomine, nec haberet propositum contrahendi, sed copulam tantum exequendi carnalem: utrum inter prædictos sit matrimonium celebratum, cum mulier consenserit in eundem, & ille dissenserit *e* & dissentiat; nec aliquid quicquam *f* egerit, quam superius est expressum, nisi quod cognovit eandem? super quo tibi respondemus, quod cum præfatus vir prædictam desponsaverit mulierem in propria persona, & sub nomine alieno, quo tunc se vocari finxit, & inter eos sit carnalis copula subsecuta: videtur forte pro conjugio præsumendum, nisi tu nobis expresse scripsisses, quod ille nec proposuit, nec consensit illam ducere in uxorem: quod qualiter tibi constiterit, non videmus. Nos autem, quid juris sit rescribentes, dicimus, quod si res ita se habet, videlicet, quod ille eam non proposuit ducere in uxorem, nec unquam consensit in prædictam personam, non debet ex illo facto conjugium judicari, cum in eo nec substantia conjugalis contractus, nec forma contrahendi conjugium valeat inveniri: quoniam ex altera parte dolus solummodo affuit, & defuit omnino consensus, sine quo cætera nequeunt fœdus perficere conjugale.

CAP. XXVII.

Ad denunciationem unius honesti viri, qui defert consanguinitatem, & de fama vel scandalo docet, impeditur matrimonium contrahendum.

Idem *Episcopo Beluacen.* (*an.* 1213.)

CUm in *g* tua diœcesi: (*& infra.*) Sane quia contingit interdum, quod aliquibus volentibus matrimonium contrahere, bannis (ut tuis verbis utamur) in Ec-

---

a *Excludat.* b *Fernatinati. al. Ferrarienſi.* c *c.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *ſufficientius.* e *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. & de materia, videlicet quod matrimonium contrahitur per nutus & ſigna internos conſenſus exprimentia: Vid. Thom.* 4. *ſent. diſt.* 27. *& ibi Sotum q.* 1. *art.* 3. f *c.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* g *propoſuit coram nobis.*

a *Forte legendum, & propter alienationem mentis: ſed nullus ex antiquis Codicibus adſtipulatur.* b *c.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *dictio*, ſurdi, *deeſt in omnibus Codicibus.* d *c.* 1. *eod. tit. in* 4. *compilat.* e *In C. Bar. & ille diſſenſerit in eandem.* f *aliquid.* g *c.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp.*

cleſiis

UAB Biblioteca de Ciències Socials

cleſiis editis, ac nullo contradictore publice comparente, licet fama privatum impedimentum deferat parentelæ, cum ex parte contrahentium juramenta majorum de ſua propinquitate ut ſuſpicionis tollatur materia offeruntur *a*: quid tibi ſit faciendum in caſibus hujuſmodi, quæſiviſti. Ad quod taliter reſpond. quod ſi perſona gravis, cui fides ſit adhibenda, tibi denunciet, quod hi, qui ſunt matrimonio copulandi, ſe propinquitate contingant, & de fama vel ſcandalo doceat, aut etiam per teipſum poſſis certificari de plano: non ſolum debes juramenta parentum ſponte oblata non recipere, verum etiam eos, qui ſic contrahere nituntur, ſi moniti inducere nequiverint, compellere, ut a tali contractu deſiſtant, vel contra famam hujuſmodi ſecundum tuæ diſcretionis arbitrium juramenta exhibeant propinquorum. Alioquin ſi perſona denuncians non extiterit talis, ut diximus, & de fama, *b* vel de ſcandalo non poterit edocere, ad deſiſtendum monere poteris, non compellere, contrahentes.

CAP. XXVIII.

Mulieri, quæ negat ſe in matrimonium conſenſiſſe, non creditur, marito probante contrarium: ſecus ſi probat ſe conſenſiſſe per metum, qui poteſt cadere in conſtantem virum.

Honorius III. *Epiſcopo Berguen.* c (*an.* 1225.)

COnſultationi *d* tuæ breviter reſpondemus, quod mulieres, quæ veniunt ad valvas Eccleſiæ benedicendæ cum ſponſis, & ibi reclamantes affirmant ſe nunquam in eorum matrimonium conſenſiſſe, audire (ſponſis legitime probantibus contrarium) non oportet: cum legitimis & idoneis teſtibus non debeat illarum ſimplex aſſertio prævalere. Sane illis, quæ benedictione accepta mox a ſponſis aufugiunt, ante carnis copulam ſubſecutam, aſſerentes ſe nunquam in illos veraciter conſenſiſſe, ſed metu illato compulſas, verba protuliſſe conſenſus, licet animo diſſentirent: non ſtatim eſt audientia deneganda, ſed de illato metu eſt cum diligentia inquirendum: & ſi talis metus inveniatur illatus, qui potuit cadere in conſtantem *e* virum, erunt non immerito audiendæ.

CAP. XXIX.

In matrimoniis & ſponſalibus debet eſſe libertas, unde in eis promiſſio pœnæ non obligat.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

GEmma *f* mulier nobis expoſuit, quod cum T. filia ejus cum C. contraxit *g* matrimonium, B. de Alferio ea occaſione, quod inter P. filium ſuum, & prædictam puellam intra ſeptennium conſtitutos, ſponſalia contracta fuerunt, pœnam ſolvendam a parte, quæ contraveniret, in ſtipulatione appoſitam, ab ipſa nititur extorquere. Cum itaque libera matrimonia eſſe debeant, & ideo talis ſtipulatio propter pœnæ interpoſitionem ſit merito improbanda: mandamus, quatenus ſi eſt ita, eundem B. ut ab extorſione prædictæ pœnæ deſiſtat, Eccleſiaſtica cenſura compellas.

CAP. XXX.

Sponſalia de futuro tranſeunt in matrimonium per carnalem copulam ſubſecutam, ſed non per niſum carnalis copulæ tantum. h. d. cum c. fin. infra eodem.

Idem *Epiſcopo Cenomanen.* (*an.* 1236.)

IS, *h* qui fidem dedit M. mulieri ſuper matrimonio contrahendo, carnali copula ſubſecuta, etſi in facie Eccleſiæ ducat aliam & cognoſcat, ad primam redire tenetur: quia licet præſumptum primum matrimonium videatur: contra præſumptionem tamen hujuſmodi non eſt probatio admittenda. Ex quo ſequitur, quod nec verum, nec aliquod cenſetur matrimonium, quod de facto eſt poſtmodum ſubſecutum.

CAP. XXXI.

Sponſalia de præſenti non ſolvuntur per ſequens matrimonium, etiam carnali copula conſummatum. Sed ſponſalia de futuro etiam jurata ſolvuntur per ſequentia de præſenti.

Idem. (*an.* 1236.)

SI inter *a* virum & mulierem legitimus conſenſus interveniat de præſenti, ita quod unus alterum mutuo conſenſu verbis conſuetis expreſſo recipiat, utroque dicente: Ego te in meam accipio, & ego te accipio in meum: vel alia verba conſenſum exprimentia de præſenti, ſive ſit juramentum interpoſitum, ſive non, non licet alteri ad alia vota tranſire: quod ſi fecerit, ſecundum matrimonium de facto contractum (etiamſi ſit carnalis copula ſubſecuta) ſeparari debet, & primum in ſua firmitate manere. Verum ſi inter ipſos acceſſit *b* tantummodo promiſſio de futuro, utroque dicente alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, ſive verba ſimilia: ſi alius mulierem illam per verba de præſenti deſponſaverit, etiamſi inter ipſam & primum juramentum intervenerit, ſicut diximus, de futuro, hujuſmodi deſponſationis intuitu ſecundum matrimonium non potuit ſeparari, ſed eis eſt de violatione fidei pœnitentia injungenda.

CAP. XXXII.

Niſus ad copulam non facit ſponſalia de futuro tranſire in matrimonium.

Idem. (*an.* 1236.)

ADoleſcens, *c* qui deſponſatam ſibi per verba de futuro, licet ſæpe niſus fuerit, carnaliter non cognoſcens, cum alia poſtmodum de verba de præſenti contraxit: non primam, cum qua nec fuit verum matrinium ex forma contractus: nec præſumptum, cum conatus non habuiſſet effectum: ſed ſecundam debet habere uxorem.

TITULUS II.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

CAP. I.

Pater pro filio impubere ſponſalia contrahit, pro pubere vero non, niſi conſentiat.

Honorius *Euſebio Epiſcopo.* (*an.* 520. *Romæ.*)

TUa nos *d* requiſivit Fraternitas de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere, ſi ſine voluntate adulti filii facere poteſt. Ad quod dicimus, ſi aliquo modo non conſentit filius, fieri non poſſe: Poteſt autem filium nondum adultum (voluntas cujus diſcerni non poteſt) pater cui vult matrimonio tradere. Et poſtquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere.

CAP. II.

Impuberes ambo vel alter, niſi pro bono pacis, conjungi non debent.

Nicolaus Papa. (*an.* 862. *Romæ.*)

UBi non eſt conſenſus: (*& infra.* α) Diſtrictius inhibemus, ne aliqui, quorum uterque vel alter ad ætatem legibus vel canonibus determinatam non pervenerit con-

a *Offerantur.* b *aut de fama, &c.* c *Beſguenenſ. al. Beſguenſ. alit. Belguecenſ. al. Biſgueon. al. Bononienſ.* d *Vid. Jul. Clarum in Pract. crim. §. fin. q. 6. unde intelliges, quæ ad hunc locum ſpectant.* e *Quis dicatur talis metus, vide l. qui in aliena. §. fin. ff. de acquir. hæred.* f *Vid. Conc. Trident. ſeſſ. 24. de reform. matr. c. 9. & Covarr. in Epit. 4. Decr. p. 2. c. 3. §. 1.* g *contraxerit.* h *Præter Henr. Borch. & Præpoſitum, vid. Covarr. in Epit. 4. Decret. part. 1. cap. 4. §. 1.*

a *Vide Sot. 4. ſent. diſt. 27. q. 2. art. 5. Sylveſtrum in ſumma, verbo ſponſalia, q. 10. & Covarr. in epit. 4. Decr. p. 1.* b *acceſſerit.* c *Præter Doctores vide Geminianum & Francum in c. 1. §. idem. deſp. imp. l. 6. Sylveſt. in ſumma, verbo matrimonium, 2. quæſt. 16. & Alciat. tract. de præſumpt. reg. 3. præſ. 38.* d *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *C. 4. eod. tit. in 1. comp.*

jungantur: Nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur.

CAP. III.

Puberes sunt, quoad matrimonium, qui ex habitu corporis concipere & generare possunt.

Isidorus. (*an.* 630. *in Boetica.*)

PUberes a pube sunt vocati, id est, a pudentia *a* corporis nuncupati: quia hæc loca primo lanuginem ducunt. Quidam tamen ex annis pubertatem æstimant: id est, eum esse puberem, qui XIV. annos implevit, quamvis tardissime pubescat. Certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest. Et puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt.

CAP. IV.

Ex sponsalibus contractis cum minore septennio, non oritur impedimentum publicæ honestatis: secus si cum majore vel minore consentiente post septennium: & affinitas sequens dissolvit sponsalia præcedentia de futuro.

Alexand. III. *Herford. Episcopo.* (*an.* 1180.)

LIteras *b* tuæ Fraternitatis accepimus, ex quarum tenore perpendimus, quod cum quidam esset perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis, desponsavit: procedente vero tempore matrem puellæ cognovit, & eam in uxorem accepit: [*& infra.* α] Consult. t. t.r. quod si præfatus vir matrem puellæ, antequam septimum annum complesset, in uxorem accepit, matrimonium non dissolvas: cum desponsationes hujusmodi nullæ sint, quæ in cunabulis fiunt. *c* Verum si postquam puella septimum annum complevit, prædictus vir matrem ejus accepit uxorem, cum sponsalia extunc placere consueverint, inter eos sententiam divortii non differas promulgare, nec ipsum filiam, seu matrem habere permittas.

(α *Unde quia dubitas, an hujusmodi matrimonium stare debeat, a nobis exinde consilium postulasti. Super quo*)

CAP. V.

Sponsalia nulla ex defectu consensus, non creant publicæ honestatis justitiam: sponsalia vero aliqua sic, licet legitimo modo fuerint dissoluta.

Idem *Eboracen. Archiepisc.* (*an. eod.*)

ACcessit *d* ad præsentiam nostram: (*& infra.* α) Frat. t. mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod puella non esset septennis, quando G. *e* desponsata fuit, & postea in eum non consenserit, & quod idem G. ab hujusmodi desponsatione per te fuerit absolutus, *f* matrimonium inter eundem Gu. & matrem puellæ celebratum præcipias inviolabiliter observari, & eorum prolem denuncies esse legitimam: quia desponsationes & matrimonia ante septem annos fieri non possunt, si consensus postea non accedit. Sane si præfata puella ante desponsationem septimum annum compleverat, licet prædictus vir a desponsatione ipsius puellæ ipso jure fuerit absolutus, cum ea in eum consentire noluerit: inhonestum tamen videtur, ut matrem ejus habeat, cujus filia fuit *g* sibi desponsata.

(α *Nobilis vir W. filius G. cum literis tuis, ex quarum tenore perpendimus, quod cum filiam cujusdam nobilis viri, cum esset minoris ætatis, desponsasset, & postmodum ipsa assensum in hac parte præbente, antequam ad nubiles annos pervenisset, celebratum est inter eos divortium. Procedente vero tempore, defuncto patre puellæ matrem ejusdem W. in matrimonio copulavit. Quod quidem factum sustineres cum nolles, eum solicite monuisti, ut ipsam dimitteret: & quia monitis tuis in hac parte noluit acquiescere, ipsum excommunicationis vinculo innodasti. Tandem accepta ab eo cautione, quod nostram adiret præsentiam, & super hoc statutum nostrum firmiter observaret, eundem mandato nostro absolutum denunciasti, & cum literis tuis ad præsentiam nostram misisti: unde præfatus W. in nostra præsentia constitutus, suam nobis assertionem proposuit, quod puellam ipsam, dum esset infra septimum annum, desponsavit, postea antequam ad annos nubiles pervenisset, noluit aliquatenus consentire, ut præfatum W. in virum acciperet, & ita cum patre suo, in cujus potestate remansérat, & cum præfato W. ad tuam præsentiam accessisset, & cum ab ore puellæ audisses, & per eam cognovisses, & per patrem ejus, quod præfatum W. in virum volebat, statim illum plena Synodo ab hujusmodi desponsatione publice absolutum denunciasti. Elapsis vero pluribus annis mortuo patre puellæ charissimus in Christo filius noster H. Anglorum Rex supradictæ puellæ matrem memorato W. tradidit in uxorem, quam idem VV. ut discordia orta inter consanguineos suos & consanguineos mulieris sopiretur, accepit solenniter & desponsavit, & sine contradictione Ecclesiæ duxit, & ex ea filios procreavit, & puella fuit alteri viro copulata. Verum licet contineatur in literis ipsis, quod puella ipsa erat minoris ætatis, quando ipsius desponsatio facta fuit, tamen restat, utrum puella esset proxima ætati aptæ matrimonio, an infra septem annos. Ideo*)

CAP. VI.

Si impubes desponsata, & traducta petit licentiam pubes facta alteri nubendi, non auditur, si vir jurat se eam cognovisse: nec auditur, si nondum pubes, sed proxima pubertati probetur cognita. Et ex sponsalibus contradictis cum impubere majore septennio, oritur publica honestas.

Idem. *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

COntinebatur *a* in literis tuis, quod cum quædam puella intra nubiles annos cuidam in uxorem tradita fuerit, & ab ipso traducta, hæc ad nubiles annos perveniens, alii nubendi licentiam postulavit, asserens se in eundem nullatenus consensisse: (*& infra.* α) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum in decretis habeatur expressum, quod si vir duxerit, quod uxorem suam cognoverit, *b* & mulier negaverit, viri standum est veritati: præfato viro, qui dicit se mulierem ipsam cognovisse, fides est adhibenda, si id firmaverit juramento. Si autem fuerit ætati proxima, ut in XI. vel circa XII. annum, & cum suo assensu desponsata, & cognita ab eodem viro, separari non debet, præsertim cum parentes ejus ipsam fuisse ætatis legitimæ faterentur. Si vero *c* puella intra nubiles annos alicui desponsata fuerit, non licet alicui de consanguinitate ipsius, cui desponsata fuerit, eam ducere in uxorem, nec fas est eidem sponso de consanguinitate sponsæ sibi aliquam copulare.

(α *Prædictus vero vir proponit, quod licet eadem puella annum forte nondum XII. attigisset, cum ei tradita fuit in uxorem, usque adeo tamen ætati proxima, quod ipsam carnali commixtione cognovit. Inde est quod cum ipsa eidem viro dicit se incognitam, & tu nos consuluisti, utrum alii possit nubere.*)

CAP. VII.

Si majores septennio contrahunt sponsalia, neuter ante pubertatem resilire potest. hoc primo. *Et ille, qui primo fit pubes, alterum expectabit.* hoc secundo. *Quod si tempore contractus alter erat pubes, non ille, sed alter factus pubes resilire potest.* hoc tertio.

Idem *Bathonien. Episcopo.* d (*an.* 1180.)

---

a C. 7. *eod. tit. in* 1. *comp. præ cæteris Hostiensem.* b C. 5. *eod. tit. in* 1. *com. & post Conc. Later. sub Alex.* III. *p.* 12. *c.* 2. *& de impedimento justitiæ publicæ honestatis, vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. matr. c.* 3. *vid. supra citatos tit. præc. c. ad audientiam. & Covarr. in epit.* 4. *decr. p.* 1. *c.* 2. c *Vide leg. quantum. ff. de sponsa.* d *c.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex.* III. *p.* 6. *c.* 7. e *al. V. al. ita: quando ab G. desponsata: al. ab V. desponsata.* f *Vide citatos c. præcedenti.* g *fuerat.*

a C. 8. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. sub Alexand.* III. *p.* 6. *c.* 10. b *cognovit.* c *Vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 3. d *Baton. al. Barthonien. sed ut plurimum, Bathonien.*

De

UAB Biblioteca de Ciències Socials

DE *a* illis qui intra annos aptos matrimoniis sponsalia contrahunt, sive uterque, sive alter reclamet, antequam ad annos matrimoniis aptos pervenerint, & postulent separari, non sunt ullatenus audiendi. Si vero alteruter istorum ad annos pubertatis pervenerit, intra eosdem annos altero existente cum sponsalia contrahuntur: si is, qui minoris ætatis est, cum ad annos illos pervenerit, reclamaverit, nec in alterum voluerint consentire, judicio Ecclesiæ poterunt ab invicem separari. Mulier autem, quæ postquam annos nubiles attingit, ei, qui nondum ad annos aptos matrimoniis venerat, nupsit, cum in eum semel consenserit, amplius non poterit dissentire, nisi ipse cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam suum negaverit præstare consensum. *b*

CAP. VIII.

Impuberes sponsalia contrahentes ante pubertatem separari non debent, sed post pubertatem possunt, si contradicunt sponsalibus, nisi culpa carnalis intervenerit.

Idem Alexand. III. *eidem.* (*an.* 1170.)

ANobis *c* tua discretio requisivit, utrum iis, qui intra annos nubiles matrimonii nomine conjunguntur, vel eorum altari, antequam ad annos aptos matrimonio perveniant, liceat a matrimonio tali discedere. Ad quod respondemus, quod pro eo, quod ante nubiles annos conjugalem consensum non habent, usque ad legitimam ætatem expectare tenentur: & tunc aut confirmetur matrimonium, aut (si simul esse noluerint) separentur, nisi carnalis *d* commixtio ante intervenerit, cum interdum illa tempus anticipare soleat pubertatis.

CAP. IX.

Minores apti ad matrimonium ex contractu matrimonii obligantur, nisi violentia intercedat.

Idem *Genuen.* e *Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

DE illis *f* qui in minori ætate desponsantur: [*& infra.* α] Respondemus, quod si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent, *g* si unus in alium visus fuerit consensisse, cum in eis ætatem suppleviſſe malitia videatur, sed cujuscunque sint ætatis, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat.

[α *Traduntur & conjungantur, & processu temporis divortium postulant, minorem allegantes ætatem, aut vim sibi a parentibus factam, hoc inq. t. r.*]

CAP. X.

Contractus ante pubertatem, etiam cum nisu carnalis copulæ, non facit matrimonium.

Urbanus III. *Cenoman. Episcopo.* (*an.* 1186.)

ATestationes *b* super causa matrimonii, quæ inter H. juvenem & G. mulierem vertitur, accepimus, & ipsis inspectis nobis innotuit, quod prædictus juvenis nondum duodecimum annum attigerat, cum præfatam G. accepit uxorem: & licet nisus fuisset (sicut uterque confessus est) ipsam corrumpere, mulier tamen credit se virginem evasisse: verum ipse antequam ad annum XIV. perveniſſet, a memorata muliere recessit, quem cum XVII. annos habeat, eadem pro viro sibi vindicare contendit: [*& infra.* α] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si mulier per idoneos testes probare nequiverit, quod post XIV. annum ætatis suæ, vel circa finem XIV. anni prædictus juvenis consensisset in eam, ab ipso juramento recepto, quod postquam ad legitimam ætatem pervenit, ipsam habere non consensit in uxorem: ab impetitione mulieris eum potes & debes absolvere, & ad alia vota utrique dare licentiam transeundi.

[α *Sed cum vir XVII. annos habeat, eam recipere contradicit. Unde quia, donec nos super ipsa consuleres, non duxisti in prolatione sententiæ procedere.*]

CAP. XI.

Si major invita contraxit sponsalia cum minore, non tenetur ipsum expectare, donec veniat ad ætatem adultam.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1170.)

EX literis *a* tuæ Frat. accepimus, quod puella quædam anno *b* XII. jurata fuit & desponsata cuidam puero IX. vel X. annorum: tempore procedente, de voluntate parentum potius, quam de sua (sicut asserit) ad domum patris pueri adducta, *c* ubi nolens & invita, minis parentum impulsa, moram fecit per annum & amplius, & tandem inde recedens, ad domum propriam est regressa: [*& infra.* α] Cum autem dictus puer nondum ad XIV. annum pervenerit, nec ad eandem carnaliter accessum habuit, discret. tuæ taliter respond. quod si puella commonita, ut donec compleat idem puer annum XIV. expectet, non duxerit expectandum: ei secundum ea, quæ proposita sunt, accipiendi alium virum liberam tribuas facultatem. *d*

[α *Commonita vero a matre sua, & a te, postmodum ad eum redire penitus contradixit, asserens, quod nunquam eum voluit, nec vult in virum habere, sed nubendi alii postulat facultatem. Unde quia quid super hoc agendum sit, a nobis tua Frat. requisivit.*]

CAP. XII.

Sponsalia contracta cum minore septennio, per cohabitationem mutuam post septennium convalescunt, & inducunt publicæ honestatis justitiam: solvuntur tamen per matrimonium de præsenti.

Clemens III. (*an.* 1190.)

DUo pueri *e* Guilielmus & Guilielma matrimonialiter sunt conjuncti, puero VI. puella vero VII. annum agente: qui simul per tres annos manserunt: tunc pater puellæ subtrahens eam sponso, ipsam alteri M. nomine copulavit, cum quo per VII. annos quiete permansit: ipse vero tunc reliquit eandem, quia credebat eam alium virum habere, illum scilicet *f*, cui prius fuerat desponsata. Prior autem sponsus ad annos discretionis perveniens, a prædecessore tuo contrahendi cum alia licentiam impetravit, qui quandam nomine S. consobrinam prioris in uxorem accepit: & cum ea per aliquot tempus existens, eam (ut ipse fatetur) carnaliter non cognovit, licet illa *g* se ab eo cognitam asseveret. Cum autem pater memoratæ Guilil. eam vidisset a secundo viro relictam, prænominatum Guilielmum, cui prius eam desponsaverat, compulit, ut S. neptem suam omnino dimitteret, & a Guilielmam suam desponsatam rediret: qui postmodum per biennium cohabitavit eidem. Quia igitur quid tibi faciendum sit, postulas edoceri: Breviter respondemus, quod impediente puerili ætate matrimonium inter G. & G. non fuit: & licet idem postquam illa nupsit alii, potuerit aliam ducere in uxorem, tamen quia dictam S. duxit consobrinam mulieris ejusdem, sive eam cognoverit sive non, non debet tamen cum eadem S. propter publicæ honestatis justitiam remanere, nec ad primam habere regressum, quia alteri fuit legitime copulata: [*& infra.*] Cum vero vir caput sit mulieris, & Guilielmus dicat se non cognovisse prius S. supradictam: aliam si voluerit, poterit duce-

a C. 9. *eod. tit. in* 1. *comp. & post. Conc. Later. p.* 26. *c.* 29. *& vide Covarr. in epit.* 4. *Decr. c.* 5. §. 1. b *Vide l. nuptias. cum similib. ff. de reg. jur.* c C. 10. *eod. tit. in* 1. *com. vide Covarr. citatum super c. de illis.* d *carnis.* e *Januensi.* f C. 12. *eod. tit. in* 1. *comp. Et post Conc. Later. p.* 50. *c.* 41. §. *de illis vero.* g *Vide l. pen. ff. quando dies leg. ced. & l. continuus.* §. *cum ita. ff. de verb. obl.* h C. 13. *eod. tit. in* 1. *comp. vide Covarr. in epit.* 4. *Decr. p.* 1. *c.* 4. 1. *num. fin.*

a C. 14. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *annorum.* c *ducta. abducta.* d *Vide l. si pater. & ibi Bart. C. de sponsal.* e *Cap. un. eod tit. in* 2. *comp. vide Sylvest. in summa, verbo sponsalia & Scot.* 4. *sent. dist.* 27. *q.* 2. *art.* 2. *& seq.* f *Alias ita: Guilielmum scilicet, &c.* g *ea.*

re in uxorem, & S. viro legitimo copulari: poſt ſeparationem vero, pro vitando populi ſcandalo, utrique ad tempus eſt pœnitentia injungenda. Si vero legetime conſtaret ipſam S. ab eo ſive poſt, ſive antea cognitam extitiſſe, neutri, vivente altero dabitur licentia contrahendi. Remanebit ergo Guilielma cum M. impoſita ipſi M. ad tempus pœnitentia competenti, qui pro ſua opinione ſola Guilielmam (judicio Eccleſiæ non requiſito) dimiſit.

CAP. XIII.

Accuſari non poteſt matrimonium, quod non eſt, ut ſi cum minori ſeptennio ſit contractum: denunciari tamen poteſt impedimentum, ne contrahatur in poſterum.

Innocentius III. *C. & P. quondam filiis Malebrancæ.* a (*an.* 1210.)

AD diſſolvendum, *b* quod factum fuerat inter I. & S. (*& infra α*) Accuſatione pro puella ſuper conſanguinitate propoſita, præfatus I. multas exceptiones propoſuit: per quas nitebatur vos ab accuſatione multipliciter removere: [*& infra. β*] Interloquendo pronunciamus, inter juvenem & puellam nec matrimonium nec ſponſalia fuiſſe contracta: cum conſtet puellam nondum ad ſeptennium perveniſſe. Quocirca nec accuſatio locum habebat, cum non eſſet, quod poſſet legitime accuſari. Denunciari tamen poterat conſanguinitas, ut interdiceretur matrimonium contrahendum. Ad denunciationem ergo legitime probandam, terminum aſſignamus ſalvis exceptionibus non ſolum propoſitis, ſed etiam proponendis. Ne vero quicquam in puellam interim attentetur, auctoritate Apoſt. interdicimus, ne in negotio de novo procedatur ulterius, donec vel a denunciatione ceſſetur, vel ea probata ordine judiciario procedatur. Quod ſi contra interdictum noſtrum in præjudicium ipſius aliquid fuerit attentatum, id *c* irritum eſſe decernimus, & viribus omnino carere.

[*α Filiam quondam M. ſuper matrimonio contrahendo, in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia fuit propoſitum, quod cum dicta puella nondum ad ſeptennium perveniſſet, de ipſa nec matrimonium contrahi nec ſponſalia potuerunt: deſuit etiam conſanguineorum aſſenſus, qui præcipue ſunt in talibus requirendi: quod & ſi ætas ſufficiens extitiſſet, & conſanguineorum interveniſſet aſſenſus, perſonæ tamen non ſunt idoneæ ad matrimonium contrahendum, linea conſanguinitatis obſtante.*]

[*β Cumque ſuper exceptionibus ipſius fuiſſet diutius diſceptatum, auditis & intellectis quæcunque fuerunt hinc inde propoſita, de conſilio f. n.*]

CAP. XIV.

Si quis per verba de præſenti contrahit cum impubere, in qua ætatem malitia non ſupplet, intelligitur non matrimonium, ſed ſponſalia contraxiſſe, etiamſi ſubarrhatio interceſſerit.

Idem *Epiſcopo Abbaten.* d (*an.* 1210.)

TUæ nobis *e* exhibitæ literæ continebant, quod quidam filiam ſuam circiter XII. annos habentem cuidam nobili deſponſavit, qui ſubarrhavit eandem, conſenſu mutuo accedente: [*& infra. α*] Quia vero nobis conſtare non potuit, cujus ætatis eſſet puella, cum eidem viro extitit deſponſata, cum dicatur, quod circiter XII. annos habebat, utrumne prudentia tunc in illa ſuppleret ætatem: reſpondemus, quod ſi puella nubilis non erat ætatis, cum ſæpefatus *f* vir deſponſavit eandem, & ætatem in ea prudentia non ſupplebat, proculdubio inter eos non conjugium, ſed ſponſalia contracta fuerunt, quamvis ab ipſo viro eadem fuerit ſubarrhata.

[*α Super nuptiis aliquantulum prorogatis, pater puellæ viam univerſæ carnis ingreſſus eſt, eo autem rebus humanis exempto puellæ avunculus ſupradictæ ipſam altri matrimonio copulavit, & ille qui prius deſponſaverat eandem, cum ipſius matre contraxit. Tuus autem prædeceſſor attendens, quod cum ea non poterat permanere, cujus filiam legitime deſponſaverat, inter eos devortii ſententiam promulgavit. Poſtmodum autem mortuo viro ſecundo, qui ſupradictam puellam duxerat in uxorem, ipſa ſe tertio copulavit, illo vivente, qui prius eam deſponſarat. Cæterum, tam ipſa quam vir idem te duxerunt humiliter conſulendum, utrum licite valeant commorari: tu vero deliberatione habit, reſpondiſti, quod primo ſponſo vivente alter non potuit legitime copulari. Sed quia tua Eccleſia poſtulavit, ut ſuper hoc ſed. Apoſtol. conſuleres, procedere diſtuliſti, nobis humiliter ſupplicans, ut ſuper hoc tibi reſcribere dignaremur.*]

TITULUS III.
DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

CAP. I.

Pro clandeſtino matrimonio non præſumitur, ſed illud alleganti incumbit onus probandi.

Ex Concilio Arelaten.

SI quis clam deſponſaverit aliquam, & mulier vel vir negat hujuſmodi deſponſationem: viro incumbit probatio.

CAP. II.

Qui matrimonium clandeſtine contraxerunt, altero negante vel utroque, non apparente legitima exinde probatione, ſimul cohabitare ab Eccleſia non compelluntur: & ſi illud publicaverint, tanquam in conſpectu Eccleſiæ factum comprobabitur: niſi rationabilis cauſa ſubſit, quæ impediat. h. d. literæ inhærendo.

Alexander III. *Beluacen. Epiſcopo.* (*an* 1180.)

QUod *b* nobis: [*& infra. α*] Si enim matrimonia ita occulte contrahuntur, quod exinde legitima probatio non appareat; ii, qui ea contrahunt, ab Eccleſia non ſunt aliquatenus compellendi. Verum ſi perſonæ contrahentium hoc voluerint publicare, niſi rationabilis cauſa præpediat, ab Eccleſia recipienda ſunt & comprobanda, tanquam a principio in Eccleſiæ conſpectu contracta.

[*α Ex tua parte ſignificatum eſt, ut de clandeſtinis matrimoniis diſpenſare deberemus, non videmus quæ diſpenſatio ſuper his ſit.*]

CAP. III.

Cum matrimonia ſunt contrahenda, debent per Presbyteros in Eccleſia edicta proponi, aſſignato termino, intra quem, qui voluerit impedire, impedimentum opponat: & ſi probabilis conjectura fuerit de impedimento, interdicatur teſtimonium, donec de hoc cognoſcatur. hoc primo uſque ad §. ſi quis.

Innoc. III. *In Concilio generali.* c (*an.* 1216.)

CUm inhibitio copulæ *d* conjugalis ſit in ultimis tribus gradibus revocata, eam in aliis volumus diſtricte ſervari. Unde prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærendo, clandeſtina conjugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus intereſſe præſumat. Quare ſpecialem quorundam locorum conſuetudinem ad alia generaliter prorogando, ſtatuimus, ut cum matrimonia fuerint contrahenda, in Eccleſiis per Presbyteros publice proponantur, *e* competenti termino præfinito: ut intra illum, qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ipſi Presbyteri nihilominus inveſtigent, utrum aliquod impe-

---

a *Al. Malabrancæ.* b C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Sotum cap. ſuperiori citatum.* c *illud.* d *Abertaden. al. Albertaden. al. Albeten. al. Abbataden.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Covarr. in epit.* 4. *Decret. part.* 1. *c.* 4. §. 2. *num.* 2. f *ſæpe præfatus. al. ſæpe dictus.*

a *Clandeſtinas deſponſationes & conjugia noviſſime irrita fecit Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *de reform. matr. c.* 1. *unde ceſſant hac de re veterum altercationes interpretum.* b C. 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. p.* 50. *c.* 17. c *Scil. Later. c.* 51. d C. *un. de clandeſt. matr. in.* 4. *compil.* e *proponatur.*

dimen-

dimentum obſiſtat. Cum autem apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expreſſe, donec quid fieri debeat ſuper eo, manifeſtis conſtiterit documentis.

Si in gradu prohibito matrimonium clandeſtine vel contra interdictum, de quo ſupra, contractum fuerit, etiam per ignorantes de impedimento, nati ex illo matrimonio ſunt illegitimi. Idem eſt, ſi ambo parentes ſciunt impedimentum matrimonii, licet in conſpectu Eccleſiæ contrahant. h. d. uſque ad §. Sane. Abbas.

§. 1. Si quis vero hujuſmodi *a* clandeſtina vel interdicta conjugia inire præſumpſerit, in gradu prohibito etiam ignoranter, ſoboles de tali conjunctione ſuſcepta, prorſus illegitima cenſeatur, de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium: cum illi taliter contrahendo non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima cenſeatur, ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conſpectu Eccleſiæ contrahere præſumpſerunt.

Sacerdos, qui contemp ſerit prohibere matrimonia interdicta, & quilibet Clericus etiam regularis, qui interfuit, per triennium a beneficio ſuſpenduntur, & ſi culpa exegerit, etiam gravius puniuntur: ipſi etiam contrahentes contra hoc cap. etiam alias licite puniendi ſunt, & idem in calumnioſe denunciantibus. h. d. uſque ad finem. Abbas.

§. 2. Sane ſi Parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempſerit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur, gravius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Sed his qui taliter præſumpſerint etiam in gradu conceſſo copulari, condigna pœnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malitioſe *b* impedimentum objecerit, canonicam non effugiet ultionem.

TITULUS IV.
DE SPONSA DUORUM.

CAP. I.

Contrahens ſucceſſive per verba de præſenti cum duabus, tenetur adhærere primæ. Si autem primo contraxit per verba de futuro, ſecundo per verba de præſenti, adhærebit ſecundæ.

Auguſtinus *de fide pactionis & conſenſus.*

DUobus *c* modis dicitur fides, pactionis, & conſenſus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam *d* ducere: ſi aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim reſcindi tantum debet ſacramentum. Si autem fecerit fidem conſenſus, non licet ei aliam ducere: ſi autem duxerit, dimittit ipſam, & adhærebit priori. Eſt autem fides pactionis, quando aliquis promittit alicui fidem, quod eam ducet, ſi permiſerit eum rem ſecum habere, vel etiam pro conſenſu. Fides autem conſenſus eſt, quando etſi non ſtringit manum, corde tamen & ore conſentit ducere, & mutuo ſe concedunt unus alii, & mutuo ſe ſuſcipiunt.

CAP. II.

Ponit pœnitentiam illius, qui alterius ſponſam de præſenti ſibi accepit in uxorem, nec unquam in uxorem eam habere poteſt. h. d. juxta literam.

Ex Borchardo lib. 30. *e*

ACepiſti illam in *f* uxorem tibi, quam alter ſibi deſponſatam habuerat, dimitte illam, quia nunquam poteſt tibi fieri legitima: & 40. dies in pane & aqua (quod *a* carinam vocant) cum ſeptem ſequentibus annis pœniteas.

CAP. III.

Sponſalia de præſenti non ſolvuntur per ſequens matrimonium, etiam carnali copula conſummatum.

Alexander III. *Salernitano Archiepiſcopo.*

(*an.* 1170.)

LIcet *b* præter ſolitum: (*& infra.* α) Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi inter virum & mulierem legitimus conſenſus interveniat de præſenti, ita quidem, quod unus alterum in ſuo mutuo conſenſu verbis conſuetis expreſſe *c* recipiat, utroque dicente: Ego te accipio in meam, & ego te accipio in meum: ſive ſit juramentum interpoſitum, ſive non, non licet mulieri alii nubere. Et ſi nupſerit, etiamſi carnalis copula ſit ſecuta, ab eo ſeparari debet, & ut ad primum redeat, Eccleſiaſtica diſtrictione compelli: Quamvis aliter a quibuſdam prædeceſſoribus noſtris ſit aliquando judicatum.

(α *Et amplius ſolito multi ſimus & magnis negotiis prægraviti, & ita quod non ſit nobis facile, aliquorum conſultationibus reſpondere: illa tamen ſpeciali gratia, quam ad perſonam tuam habemus, & fraterna cogimur charitate, quid ſentiamus de his, ſuper quibus nos conſuluit dilect. tua, præſentibus literis volumus aperire. Conſuluiſti nos ſiquidem, utrum ſi inter virum & mulierem, præſtito vel non præſtito juramento, legitimus conſenſus intervenerit, & præſenti copula carnali non ſubſecuta, liceat mulieri alii nubere, vel ſi nupſerit alii, & carnalis fuerit copula ſubſecuta, an ab ipſo debeat ſeparari.*)

CAP. IV.

Ei qui appellat in cauſa matrimoniali, interdici debet, ne aliud matrimonium contrahat lite pendente: & ſi contraxerit, debet ſeparari.

Idem *Genuen.* d *Archiepiſcopo.*

(*an.* 1170.)

TUæ *e* Fraternitas nos conſuluit: [*& infra.* α] De his vero, qui coram te ſuper deſponſatione facta per conſenſum mutuum de præſenti, controverſiam movent, & appellatione pendente, quam ante ſententiam vel cognitionem cauſæ ad ſedem Apoſtolicam interponunt, accipiunt alias in uxores: Hoc arbitramur agendum, ut ſi amodo in tali caſu duxerint appellandum, eis in Eccleſia publice interdicas, ne ante deciſionem cauſæ aliud contrahant matrimonium. Et ſi contra *f* interdictum Eccleſiæ publice factum venire præſumpſerint, matrimonium tam præſumptuoſe contractum poteris irritare.

(α *Quid de his agere debeamus, qui deſponſant aliquas mulieres, & proceſſu temporis, antequam eas ducant vel cognoſcant, alias accipiunt in uxores. Super quo utique conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi vir & mulier ſeſe recipiunt expreſſe conſenſu de præſenti mutuo, neuter eorum altero ſuperſtite poterit ad alia vota tranſire, etſi poſſit ad matrimonium tranſmigrare. Verum ſi inter ipſos non acceſſit conſenſus de præſenti, ſed promiſſio de futuro, videlicet quod uterque dixit alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, & alius eam mulierem deſponſavit & traduxit: etiamſi inter primos juramentum fuit, ſicut diximus de futuro hujus deſponſationis intuitu, ſecundum non poterit matrimonium ſeparari, ſed eis eſt de violatione fidei pœnitentia injungenda.*)

CAP. V.

Qui duas per verba de præſenti deſponſat, primam deſponſatam habebit in uxorem, etiamſi prius ſecundam cognoverit: nec valet contraria conſuetudo. & hoc ultimum additur ad cap. Licet. ſupra eodem.

---

a *Triden. ſeſſ. 24. de refor. matr. c. 5. & Clem. un. de conſang. & affinit.* b *malitioſum.* c *C. 1. eod. tit. in 1. compil. vid. Joan. majoris. l. 4. ſent. diſt. 27. q. 5. & Sot. q. 2. art. 4. verſ. 3. dubium eſt.* d *al. ita: aliam ducere uxorem.* e *Ita in antiquis ut eſt impreſſum, ſed reſtituendum ita: ex Burchardo l. 19. c. 5.* f *C. 2. eod. tit. in 1. comp.*

a *Carenam. al. Carentenam. Contius in marg. cap. 8. inf. de accuſ.* b *C. 3. eod. tit. in 1. comp.* c *expreſſo.* d *Januen. ſed idem eſt.* e *C. 7. eod. tit. in 1. compil.* f *al. ita: Et ſi contra interdictum Eccleſiæ ita publice factum, &c.*

Inno-

Innocentius III. *Mutinen. Epiſc.* (*an.* 1170.)

TUas *a* dudum : [*& infra. α*] De conſuetudine, quæ diu in Mutinen. obtinuit civitate, ut ſi quis juraret ſe aliquam ducturum, & citra carnis copulam deſponſaſſet, ſi conſequenter deſponſaſſet aliam, & etiam cognoviſſet, primo cognita adjudicaretur viro, non quæ prius extitit deſponſata : (*& infra.*) Ne vero turpis ſit pars, quæ ſuo non congruit univerſo, & Eccleſia Mutinen. tenere debeat humiliter, & ſervare, *b* quod beati Petri ſedem & ſuam metropolim ſequi viderit & docere : in matrimoniis de cætero contrahendis, illud te volumus obſervare, ut poſtquam inter legitimas perſonas conſenſus legitimus intervenerit de præſenti, qui ſufficit in talibus juxta canonicas ſanctiones : & ſi ſolus defuerit, cætera etiam cum ipſo coitu celebrata fruſtrantur, ſi perſonæ junctæ legitime cum aliis poſtea de facto contrahant, *c* quod prius de jure factum fuerat, non poterit irritari.

TITULUS V.
DE CONDITIONIBUS APPOSITIS IN DESPONSATIONE, VEL IN ALIIS CONTRACTIBUS.

C A P. I.

Defectus turpis conditionis in contractu matrimonii appoſitæ, non vitiat matrimonium, ſed vitiatur.

Ex Concilio Africano. *d*

QUicunque *e* ſub conditionis nomine aliquam deſponſaverit, & eam relinquere voluerit : dicimus quod frangatur conditio, & deſponſatio irrefragabiliter teneatur.

C A P. II.

Servus manumiſſus ea conditione, ut fiat Monachus, & monaſterio ſerviat, alias in ſervitutem redeat : ſi hoc acceptato Monachus factus ſit, manumittentis voluntatem cogitur obſervare.

Gregorius *Epiſcopo Spoletano.* (*an.* 600.)

CUm *f* ſit proprium : (*& infra.*) H. Presbyter conqueſtus eſt Diaconum quendam manumiſiſſe duo mancipia ſub hac conditione, ut Monachi fierent, & in eo monaſterio, ubi ipſe fuerat, permanerent, adjiciens, ut ſi quis contra faceret, ſervituti iterum ſubderetur : atque unum ex his (hac conditione deſpecta) monaſterium deſeruiſſe, & ſe inter Clericos ſociaſſe. Tu ergo ſi ita eſſe reperies, ſic te exhibe, ut nec illi monaſterium deſerendi ſit facultas, & manumittentis voluntas non valeat præteriri.

C A P. III.

Qui juravit aliquam in uxorem accipere, ſi centum ſibi donaverit, centum non datis, recipere non tenetur, niſi poſtea pure conſenſerit, vel eam cognoverit.

Alexander III. *Pannorm. Archiepiſc.* (*an.* 1180.)

DE illis *g* : [*& infra.*] Si vero aliquis ſub hujuſmodi verbis juramentum alicui mulieri præſtiterit, Ego te in uxorem accipiam, ſi tantum mihi donaveris : Reus perjurii non habebitur, ſi eam nolentem ſibi ſolvere, quod ſibi dari petiit, non acceperit in uxorem, niſi conſenſus de præſenti, aut carnalis ſit inter eos commixtio ſubſecuta.

C A P. IV.

Res donata Eccleſiæ ſub modo, ſtatim eſt Eccleſiæ, nec revocatur modo non ſervato, niſi hoc in contractu ſit expreſſum. h. d. ſecundum veriorem intellectum. Et eſt textus multum notabilis, & valde allegabilis. Abbas.

Idem.

VErum *a* cum alicui Eccleſiæ poſſeſſio quælibet interpoſita conditione donatur, a donatore donum poſtea revocari non poteſt : Niſi forte tali ſit conditione collatum, quod ea ceſſante debeat revocari.

C A P. V.

Contrahens matrimonium ſub conditione non improbata, non compellitur matrimonium conſummare ante conditionis eventum.

Urbanus III. (*an.* 1186.)

SUper eo *b* vero, quod poſtulaſti, utrum ille, qui in quandam mulierem conſenſit, ſi pater ejus ſuum præſtaret aſſenſum, ſit ad conſummandum matrimonium compellendus : reſpondemus, quod cum conſenſus liber dici non poſſit, qui in alieno arbitrio reſervatur, ac conditionem ipſam canonica non improbent inſtituta, niſi voluntas patris poſtmodum intercedat, nequaquam cogendus eſt ad matrimonium contrahendum. Nam licet Alexander Papa reſponderit, quod ſponſalia interpoſita conditione contracta, ipſa non impleta, ſi conſenſus de præſenti intercedat, vel carnalis copula ſubſequatur, diſſolvi non debent, ſed firmiter obſervari : nequaquam eſt noſtræ definitioni adverſum, cum hujuſmodi conſenſus non ſit de præſenti habendus, licet per verba de præſenti evidentius exprimatur, qui in alieno arbitrio non habito, ſed habendo conſiſtit.

C A P. VI.

Qui ſub honeſta conditione ſponſalia contrahit, & ante conditionis eventum deſponſatam cognoſcit, a conditione recedit.

Innocentius III. *Maſican.* c *Epiſc.* (*an.* 1212.)

PEr tuas *d* literas intimaſti, quod cum quædam mulier P. nomine, N. poſtularet in virum, aſſerens inter ſe mutuum de præſenti conſenſum interveniſſe, & carnalem copulam acceſſiſſe : vir ipſe quamvis contracta ſponſalia & carnalem copulam non negaret, afferebat tamen ſe illam in uxorem ducere non teneri, quia ſponſalia inter ipſos ſub hac fuerunt conditione contracta, ſi pater ejus & patruus ſponſalibus conſentirent : ſed ipſi quam cito noverunt, & ſponſo contradixerunt & ſponſæ. Verum mulier replicabat, quod licet fides præſtita fuerit ab utroque ſub conditione præſcripta, non tamen ſibi fuerat a patre viri, vel patruo aliquando contradictum : & ante tempus contradictionis expreſſum a teſtibus & poſt, dicebat inter ſe carnalem copulam acceſſiſſe : (*& infra. α*) Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod cum liquido conſtet, quod poſt contracta ſponſalia, carnalis eſt inter eos copula ſubſecuta, pro matrimonio eſt præſumendum, *e* quia videtur a conditione appoſita receſſiſſe. Nam & ſi probatum ſit, quod poſtquam pater & patruus viri contradixere ſponſalibus, idem vir mulierem illam carnali conjunctione *f* cognoverit : non eſt tamen aliquo modo probatum, quod antequam ipſe cognoviſſet eandem, pater ejus & patruus contradicere curaviſſent.

(*α Addebat præterea, quod licet a principio conditionaliter contraxiſſent, temporis tamen proceſſu ſine conditionis adjectione pure in matrimonium conſenſerint, & hoc aſſerebat ſe teſtibus probaturam : receptis itaque teſtibus utriuſque partis, cum atteſtationibus mulieris, coram te præſentibus duobus examinatoribus faceres publicari : teſtes ipſi dixerunt, quod dicta, quæ ibi legebantur, non dixerant, quorum legi dicebantur, & quæ depoſuerant ſcripta non erant, ſed ab*

---

a *Cap. un. eod. tit. in* 3. *comp.* b *obſervare.* c *contrahunt.* d *In Conc. Africanis hoc nondum inventum eſt, ut refert Grat. ſive Palea* 27. *q.* 2. *c. quicunque. & habetur poſt Conc. Later. ſub Alexand. III. part.* 6. *c.* 5. e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *Cap.* 4. *tit. de ſponſal. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. p.* 6. *c.* 12.

a C. 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. p.* 29. *c.* 3. *& cap.* 2. *eod. tit. De conſuet. in* 1. *compil.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. Lat. ſub Alex. III. p.* 6. *c.* 21. c *Marſican. al. Marſiano. al. Marſitan.* d *Cap. un. eod. tit. in* 3. *compil.* e *Vid. l. & ſi contra, in ver. depoſitum. C. de nupt.* f *al. commixtione.*

una

uno examinatorum tunc contra eos fuit fortiter obviatum, & ob hoc mulier postulabat, ut iidem testes vel alii super iisdem capitulis iterum audirentur: tunc autem hac novitate commotus sequentem diem partibus præfixisti, quibus in tua præsentia constitutis, omnes examinatores convocari jussisti, sub interminatione anathematis illos obtestans, ut dicerent si essent illæ veræ attestationes, quibus obviaverant testes, qui continuo alias attestationes in medium produxerunt: quibus cum per advocatum viri fuisset objectum, sicut prioribus fuerat obviatum: post allegationes multiplices secundæ attestationes a partibus admissæ fuerunt, & cum attestationibus viri postea publicatæ. Porro cum mulier illi præcipue articulo insisteret, quod ante renunciationem sponsalium & post, idem vir carnaliter eam cognoverat, & ex ea filiam procreaverat, & proprio nitebatur ostendere juramento. Quia vero super his non solum opiniones varias, sed contrarias accepisti, & ad magisterium sed. Apostol. recurrens, humiliter postulasti, quid sentiendum sit in talibus edoceri.)

C A P. VII.

Si in contractu matrimonii apponitur conditio turpis vel impossibilis, habetur pro non adjecta, nisi sit contra substantiam matrimonii, quia tunc vitiat contractum. h. d. hoc capitulum notabile, & multum allegabile.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

SI conditiones *a* contra substantiam conjugii inferantur, puta si alter dicat alteri: Contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem, aut si pro quæstu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus quantumcunque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ *b* conditiones appositæ in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.

TITULUS VI.
QUI CLERICI VEL VOVENTES MATRIMONIUM CONTRAHERE POSSUNT.

C A P. I.

Diaconus vel Subdiaconus matrimonium contrahere non possunt, & si contraxerint, etiamsi sint facti irregulares, debent separari.

Alexander III. *Rhemen. Archiepisc.* (*an.* 1180.)

DE Diacono, *c* qui in Sabbato sancto alium Diaconum vulneravit, & uxorem accepit, hoc tuæ prudentiæ respond. quod si contrito & humiliato corde ad Ecclesia redire voluerit, dimissa illa, quam accepit in uxorem, & absolutione obtenta, injuncta *d* sibi pœnitentia de utroque excessu, post eam peractam dispensative poteris ei Diaconatus officium reddere, & si perfectæ vitæ & conversationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare. Subdiaconum autem, sive hominem interfecerit, sive non, matrimonium non posse contrahere, sacrorum canonum censura demonstrat.

C A P. II.

Subdiaconus matrimonium contrahere non potest.

Idem *Cenoman. Episcopo.* (*an.* 1180.)

EX literarum *e* tuarum tenore accepimus, quod lator præsentium in Subdiaconatus officio constitutus, quandam sibi in conjugem copulavit, quam eundem abjurare fecisti. Super quo prud. tuam in Domino commendamus, mandantes, quatenus si ad monasticum *a* ordinem transire voluerit, & tibi post laudabilem conversationem ipsius visum fuerit, eum ad majores ordines promoveri concedas: quod *b* si ad religionem se transferre noluerit, eum neque in Subdiaconatu ministrare, neque ad altiores permittas ordines promoveri, in minoribus tamen ordinibus poterit ministrare.

C A P. III.

Votum solenne impedit & dirimit matrimonium post contractum: votum simplex tantum impedit contrahendum, sed non dirimit post contractum.

Idem *Vigorien.* c *Episcopo.* (*an.* 1180.)

MEminimus *d*: [*& infra.* α] Respondemus, quod si quisquam, qui se religioni devovit: & habitu suscepto professionem fecit, postmodum sibi aliquam copulaverit, est cogendus ab ea recedere, & ad Ecclesiam, cui se contulit, sine contractione transire. Verum si nec habitum suscepit, nec professionem, sed votum solummodo fecit, & se ad religionem transiturum promisit: licet postea matrimonium contraxerit, non est cogendus ad religionem transire, & matrimoniale votum rescindere.

(α *Nos ex parte tua quæstionem hujusmodi audisse, s. utrum illi qui se ad religionem coram Episcopo devoverunt transituros, & habitum religionis suscipiunt, si postmodum uxores duxerint, cogendi sunt eas dimittere, & ad Ecclesiam, cui se contulerant, redire.*)

C A P. IV.

Susceptio habitus Professorum extra religionem a non habente potestatem incorporandi religioni, impedit in dubio matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. d. secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem *Lucen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

COnsuluit *e* nos tua Fraternitas, quid faciendum sit de nobili muliere, quæ vestibus pretiosis abjectis, mutavit habitum, & de manu Presbyteri velamen assumpsit, sed non renunciavit propriis, nec intravit claustrum, nec in manu alicujus Episcopi, Abbatis vel Abbatissæ, aut super altare professus est, vel obedientiam promisit: postmodum vero elapso anno (abjecto religionis habitu) cuidam nobili nupsit. Consultationi tuæ taliter respondemus, quod sicut simplex votum *f* matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit jam contractum: ita habitus sine professione susceptus, ne contrahatur, impedit, sed contractum nequaquam dissolvit.

C A P. V.

Votum castitatis de præsenti impedit matrimonium contrahendum: Ecclesia tamen ex causa matrimonium contrahi quandoque permittit. h. d. inhærendo literæ.

Idem.

VEniens *g* ad præsentiam nostram M. Eremita propositum fuit, quod I. mulier cuidam viro absenti fide data se nupturam promisit, sed postmodum audiens plura de severitate ipsius, ei noluit copulari. Cum itaque timeret, ne illi nubere cogeretur, in manibus suis continentiæ votum promisit, non tamen locum aut vestem mutavit, quo audito vir aliam sibi copulavit. Nos itaque attendentes tutius esse, ut præfata mulier post fidem & votum simpliciter oblatum matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat: mandamus, quatenus si plus non processit, sibi de fide mentita & voto violato congruam satisfactionem indicas, & ei, cui vult, nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.

---

a *Illustris est hæc decret. cujus intellectu præter D. Scotum l. 4. sent. dist. 29. q. 2. art. 2. & 3. Adrianum super 4. q. 7. de matr. & Covarruviam citatum super gloss. c. præcedentis.* b *Licet alias.* c C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 26. *c.* 1. d *al. ita: injuncta quoque sibi, &c.* e c. 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. part.* 50. *c.* 59.

a *Vox*, monasticum, *deest in omnib. manuscr.* b *al. qui si ad religionem se conferre.* c *Wigorienſi. al. Wigorn.* d C. 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. p.* 6. *c.* 9. e *cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 45. *c.* 4. f *Vid. omnino citatos paulo ante in c. meminimus. eod. tit.* g C. 8. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. par.* 4. *c.* 10.

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. VI.

Votum ſimplex impedit ſponſalia de futuro, non autem dirimit matrimonium ſequens: ſecus in voto ſolenni.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195.)

RUrſus *a* quidam votum caſtitatis emittens, juravit ſe quandam ducturum poſtea in uxorem. Unde a fraternitate tua requiſiti arbitramur, quod cum ſimplex votum apud Deum non minus obliget, quam ſolenne: pro eo quod juravit temere, pœnitentiam agat, & votum, quod Deo fecit, ſtudeat obſervare. Quod ſi poſtquam hujuſmodi præſtitit juramentum, ad nuptias proprio motu convolaſſet: cum votum ſimplex matrimonium impediat contrahendum, non tamen dirimat jam contractum, nihil ambiguitatis quæſtio tua continere videtur.

CAP. VII.

Votum ſolenne impedit & dirimit matrimonium poſt contractum.

Innocentius III. *Libonen. & Colimbrien. Epiſcopis.* (*an.* 1212. *in Hiſpaniam.*)

INſinuante *b* I. nobili muliere, noſtro eſt Apoſtolatui relatum, quod a quibuſdam curialibus fuit Regi Legionen. pro ipſius copula ſupplicatum: quod cum ad conſanguineorum ejus notitiam perveniſſet, ut maritum acciperet, ei ſub obteſtatione Regia ſuggeſſerunt: ipſa vero, quod tunc nollet nubere proteſtans, conſilium accepit ab eis, quod votum emitteret caſtitatis, quod in manibus cujuſdam de fratribus ſancti Aug. fecit, eo adjecto tenore, ut in domo propria cum omni ſubſtantia ſua remaneret. Sane in ejuſdem ordinis habitu biennio poſt permanſit, licet id ſe invitam feciſſe aſſerat & coactam, non tam metu Regio quam parentum: [*& infra.* α] Tandem attendens, quod invita votum emiſerit, eo dimiſſo de parentum conſilio, P. Michaeli *c* publice fuit matrimonialiter copulata: de quo *d* quatuor ſuſtulit filios tempore procedente: [*& infra.* β] Nos igitur attendentes, quod in emiſſione voti, quod præceſſit, nulla vel modica coactio affuiſſet, quam patientia & perſeverantia ſequentis temporis penitus profugavit, & quod ſequens conjunctio potius iniqua fuit, & violenter extorta: mandamus, quatenus ſi præmiſſis veritas ſuffragatur præfatam mulierem ad male dimiſſum religionis habitum reaſſumendum, & ſervandum quod vovit, monere & inducere procuretis, & (ſi opus fuerit) per cenſuram Eccleſiaſticam coercere.

[α *Poſt hæc eidem Regi quod fecerat indicavit, quod approbans, vetuit, ne quis ea nolente domum intraret ipſius, vel exinde aliquid exportaret. Interim vero tempore modico elabente P. Curialis regias literas ſecum portans, & F. Ferandi dictæ mulieris domum intrantes, ut ipſe P. vi ſaltem eam duceret in uxorem, acceperunt ab ipſa quod ſi eam idem P. duceret, ipſius manibus interiret. Poſtea vero dimiſſis domo & omnibus quæ habebat, in domo cujuſdam Judæi per tres, in Eccleſia vero S. M. de Neiga per ſex latuit ſeptimanas, ita quod exinde propter neceſſitates humanas etiam egredi non auderet, tandem ſe coactam videns & omnibus deſtitutam, &*)

(β *Verum quia ſalutem animæ deſiderat omnibus anteferre, ac metuens quod hujuſmodi conjunctio licita non exiſtat, quid ſuper his tenere debeat, edoceri reſponſo noſtro ſuppliciter poſtulavit.*]

TITULUS VII.
DE EO, QUI DUXIT IN MATRIMONIUM, QUAM POLLUIT PER ADULTERIUM.

CAP. I.

Si quis vivente uxore contrahit cum ſecunda hoc ignorante, prima mortua ad ſui petitionem non ſeparabitur a ſecunda.

Alexander III. *Abbati ſancti Albani.* (*an.* 1180.)

PRopoſitum *a* eſt nobis, quod vir quidam uxorem habens ſibi aliam hujuſmodi rei inſciam copulavit: ſed prima mortua nititur diſcedere a ſecunda: [*& infra.* α] Licet autem in canonibus habeatur, *b* ut nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maxime, cui fidem dederat uxore ſua vivente, vel quæ machinata eſt in mortem uxoris: quia tamen præfata mulier erat inſcia, quod ille aliam haberet uxorem viventem, nec dignum eſt, ut prædictus vir, qui ſcienter contra canones venerat, lucrum de ſuo dolo reportet: Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod niſi mulier divortium petat, ad petitionem viri non ſunt aliquatenus ſeparandi.

(α *Aſſerens quod uxore vivente eam non licuit ſibi copulare.*)

CAP. II.

Si vivente prima uxore & non cognita, quis contraxit cum ſecunda ſcienter, & eam cognovit, etiam mortua prima, ſecundam habere non poteſt: ſecus ſi prima erat non legitima uxor.

Idem *Abbati de Fontibus.* (*an.* 1180.)

SIgnificavit *c* nobis O. Andegavenſis: [*& infra.* α] Mandamus quatenus ſi conſtiterit, quod eidem O. tanta vis illata fuerit, quod non ſponte in primam conſenſerit, nec poſt præſtitum juramentum ipſam carnaliter cognoverit, propter hoc non dimittas, quin ad aliam, quam poſtea in uxorem accepit, revertendi liberam tribuas facultatem. Alioquin ſibi ne ad ſecundam revertatur ſub interminatione anathematis inhibens, des ei licentiam ducendi aliam in uxorem.

(α *Parochianus Eboracen. Eccleſiæ per W. de Romar. qui eſt ex hac luce ſubtractus, capiens eum, tamdiu in vinculis ferreis, & carcere tenuit, donec ipſum jurare coegit, quod A. mulierem duceret in uxorem. Cum autem vincula & carcerem evaſiſſet, aliam uxorem accepit, de qua filios procreavit. Poſtea vero idem O. a præfata A. coram ven. fratre n. Eboracen. Archiepiſcopo Apoſt. ſed. Leg. tractus in cauſam, coactus eſt juramento ſervare, quod ad illam quam ſponte in uxorem acceperat, non accederet, donec lis eſſet judicio Eccleſiaſtico terminata. Cæterum quia priuſquam de cauſa cognoſcitur legitime, prænominata A. diem clauſit extremum, prædictus O. ad eandem, de qua filios habuit, reverti non audet, inde eſt quod d. v. A. ſ.*)

CAP. III.

Non poteſt quis cum illa contrahere, quam uxore vivente cognovit, ſi machinata fuit in mortem uxoris.

Idem. *Baranen. d Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

SUper hoc *e* quod quæſiviſti, an liceat alicui cum ea contrahere matrimonium, quam uxore ſua vivente ſibi de facto matrimonio copulavit: Taliter reſpondemus, quod ſi adultera eſt in mortem uxoris aliquid machinata, ſive fidem dedit, ſive non, quod ea defuncta hanc eſſet ducturus, ſecundum canones ab ejus conſortio prohibetur, & hæc prohibitio perpetuo eſt ſervanda.

CAP. IV.

Qui vivente uxore, etiam ab eo ſeparata quoad torum, ſecundam conſciam duxit uxorem, prima mortua ſeparabitur a ſecunda, ſed cum alia contrahere poterit.

Clemens III. (*an.* 1190. *Romæ.*)

EX literarum *f* tuarum inſinuatione accepimus, quod T. uxorem ſuam in adulterio deprehenſam, de tui

a *C. eod. tit. in* 2. *comp.* b *c.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Sot.* 4. *ſent. diſt.* 38. *q.* 2. *& citatos in præced. capit.* c *alias Michaelis P. filio Michaelis.* d *In antiqua comp. de qua, &c.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Later. p.* 6. *c.* 1. *vide Magiſtr.* 4. *ſent. diſt.* 35. §. *ſolet etiam quær.* b *al. habeatur expreſſum.* c *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. Later. p.* 6. *c.* 13. d *Bavaren. al. Banaten. ſed Beluacen. Bajonen. Batonien. & Baren. agnoſcenda, cætera rejicienda ſunt.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil. & poſt. Conc. Lateran. p.* 6. *c.* 16. f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.*

anteceſ-

anteceſſoris aſſenſu abjecit : quæ poſtmodum accepit *a* habitum monachalem : ſed dictus T. antequam illa decederet aliam ſuperinduxit *b*, & plures ſuſcepit filios ex eadem : (*& infra. α*) Frat. t. igitur reſp. quod illos debes ab invicem ſeparare. Idem vero vir, indicta ei de adulterio pœnitentia, aliam ducere poterit in uxorem.

(*α Cæterum quia ſupradicta mulier deceſſit, quid ſuper ſecunda copula fieri debeat, ſedem duxiſti Apoſt. conſulendam.*)

CAP. V.

Qui vivente uxore legitima cum ſecunda contrahit adultera, etiam prima mortua ſeparabitur a ſecunda, etiamſi longo tempore ei cohabitavit, & filios ex ea ſuſcepit.

Idem. *c* (*an.* 1190. *Romæ.*)

CUm *d* haberet uxorem legitimam A. nomine, I. lator præſentium, cum M. adulterium perpetravit. Cumque ſuper hoc fuiſſet in jus vocatus, abjuravit adulteram, & poſtmodum juramento contempto, vivente legitima cum ea matrimonium contrahere, & ipſi diu cohabitare præſumpſit : demum prædicta A. de præſenti luce ſubtracta, memoratus I. cum adultera per decennium eſt moratus, de qua decem filios procreavit. Tale ergo damus conſult. t. reſponſum, ut ſeparentur *e* omnino : & eis injuncta pœnitentia, perpetua continentia indicatur : præſertim cum in dies ſuos ambo præceſſerint, & tamdiu publice in adulterio, & perjurio ex certa ſcientia perdurantes. Eccleſiam in gravi ſcandalo perturbaverint. Noſti enim, quod Leo Papa ſtatuit, ut nullus ducat in matrimonium, quam adulterio polluit : & quod hic plus proceſſum fuit, quam ſi fides præſtita duntaxat fuiſſet adulteræ, ut defuncta legitima eam duceret in uxorem ; cum eadem etiam prima *f* vivente, quaſi matrimonialiter mœchæ mœchus adhærere præſumpſit, & ſacramentum ſuum temere violare : quod utique connubium (ubi etiam nulla interceſſit *g* religio juramenti) tam *h* Gregor. Papa, quam Triburien. Synodus *i* deteſtatur, & utrumque hoc modo conjunctum præcepit publicæ *k* pœnitentiæ ſubjici, ac perpetuo ſine ulla ſpe conjugii permanere. Nec aliquod eiſdem I. & M. adminiculum afferunt, ut ſimul maneant, quod decennio cohabitaverant *l* ad invicem, ac decem filios ſuſceperunt *m* : cum multiplicitas prolis ita ſuſceptæ, magis eorum crimen exaggeret, & diuturnitas temporis peccatum non minuat, ſed augmentet. Solicitudinis tamen tuæ intererit, ut uterque liberis ſuis, ſecundum quod eis ſuppetunt facultates, neceſſaria ſubminiſtret.

CAP. VI.

Si quis mortua uxore contrahit cum ea ; quam vivente uxore ſine fidei datione cognoverat, tenet matrimonium, dummodo in mortem defunctæ neuter fuerit machinatus.

Innocentius III. *Epiſcopo Spoletano.*

(*an.* 1212.)

SIgnificaſti *n* nobis, quod cum P. civis Spoletanus, quandam M. mulierem duxiſſet legitime in uxorem, ea relicta, cuidam meretrici adhæſit : (*& infra. α*) Verum cum uxor ipſius eſſet viam univerſæ carnis ingreſſa, meretricem, cui adhæſerat, deſponſavit. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod niſi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea vivente ſibi fidem dederit *o* de matrimonio contrahendo, legitimum judices matrimonium ſupradictum, excommunicato munus abſolutionis (ſi petierit) juxta formam Eccleſiæ impenſurus.

(*α Et cum ab ejus contubernio ad torum non poſſit legitimum revocari, vos in eum excommunicationis ſententiam protuliſtis.*)

CAP. VII.

Si quis vivente prima ſecundam hujus rei inſciam duxerit uxorem : mortua prima, licite remanet cum ſecunda, novo conſenſu interveniente.

Idem *Meſſanen. Capitulo.* (*an.* 1212.)

VEniens *a* ad præſentiam noſtram G. laicus humili inſinuatione monſtravit, quod cum in civitate Lemovicen. quandam ſibi matrimonialiter copulaſſet, ab ea recedens Meſſanam advenit, ubi M. mulierem inſciam, quod aliam haberet uxorem, ſibi ſolenniter copulavit : verum cum eidem pœnitentia fuiſſet injuncta, ut ad legitimam rediret uxorem, & ipſe propter hoc in ſuam patriam rediiſſet, uxorem ſuam inveniens carnis debita perſolviſſe, ad Meſſanam rediit civitatem, & ſupradictæ M. tanquam legitimæ cohabitavit uxori : (*& infra. α*) Licet autem vivente uxore legitima prædictam M. ſibi copulare nequiverit in uxorem, quia tamen uxore defuncta, utpote a lege ipſius ſolutus, in eandem M. de novo potuit matrimonialiter conſentire, dummodo non præſtiterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem uxoris : mandamus, quatenus ſi eſt ita, eidem G. ut ſupradictæ M. affectu adhæreat conjugali, licentiam concedatis.

(*α Nunc autem impoſitam ſibi pro priori exceſſu pœnitentiam agens humiliter, & devote, cohabitandi eidem M. a nobis licentiam poſtulavit.*)

CAP. VIII.

Contrahens cum ſecunda, vivente prima, quam tamen non cognovit, nec ante contractum, nec poſt, mortua prima poteſt contrahere cum ſecunda.

Gregorius IX. *fratri* R. (*an.* 1236.)

SI quis uxore vivente fide data promiſit aliam ſe ducturum, vel cum ipſa de facto contraxit, ſi nec ante, nec poſt (legitima ejus ſuperſtite) cognovit eandem : quamvis utrique ipſorum pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, ſit pœnitentia injungenda : non eſt tamen matrimonium, quod cum ea contraxit, poſt uxoris obitum dirimendum. Cæterum tolerari non debet, ſi prius vel poſtea dum vixerit *b* uxor ipſius, illam adulterio polluiſſet.

TITULUS VIII.

DE CONJUGIO *c* LEPROSORUM.

CAP. I.

Lepra ſuperveniens non diſſolvit matrimonium, nec matrimonii effectum : ideo adinvicem maritali affectione conjuncti ſe tractare debent, aut ad perpetuam continentiam vovendam induci.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiſcopo.*

(*an.* 1180.)

PErvenit *d* ad nos, quod cum hi, qui lepræ morbum incurrunt, de conſuetudine generali, a communione hominum ſeparentur, nec uxores viros, nec viri uxores taliter ægrotantes ſequuntur. Quoniam igitur cum vir & uxor una caro ſint, non debet alter ſine altero eſſe diutius : mandamus, quatenus ut uxores viros, & viri uxores, qui lepræ morbum incurrunt, ſequantur, & eis conjugali affectione miniſtrent, ſolicitis exhortationibus inducere non poſtponas. Si vero ad hoc induci non poterunt, eis arctius injungas, ut uterque altero vivente continentiam ſervet. Quod ſi mandatum tuum ſervare contempſerint, vinculo excommunicationis adſtringas.

---

a *Suſcepit.* b *ſuperduxit.* c *In veteri comp. hoc caput Cœleſtino III. præcedens vero Clementi III. tribuitur.* d C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* e *Vid. Bart. in l. Claudius. D. de his quibus ut indignis.* f *Vox*, prima, *deeſt in antiq. nec debet eſſe, ut conſtat ex gl. verb. eod.* g *interceſſiſſet. Vid. Hoſt. hic inducentem varias Greg. auctor.* i C. 40. & 51. k *publice.* l *cohabitaverint.* m *ſuſceperint.* n C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* o *dederint.*

a C. 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *vixit.* c *Vid. B. Thom.* 4. *ſent. diſt.* 22. *q.* 1. *art.* 1. d C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. p.* 37. *c.* 2.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. II.

Conjuges propter lepram ſeparandi non ſunt a conjugio, & contrahere poſſunt matrimonium : & invicem ſibi reddere debitum tenentur.

Idem *Bajonen.* a *Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

QUoniam *b* neminem licet excepta cauſa fornicationis) uxorem dimittere : conſtat, quod ſive mulier lepra percuſſa fuerit, ſeu alia *c* gravi infirmitate detenta, non eſt a viro propterea ſeparanda, vel etiam dimittenda. Leproſi autem ſi continere nolunt, & aliquam quæ ſibi nubere velit, invenerint, liberum eſt eis ad matrimonium convolare. Quod ſi virum ſive uxorem leproſum fieri contigerit, & infirmus a ſano carnale debitum exigat, generali præcepto Apoſtoli, quod exigitur, eſt ſolvendum : cui præcepto nulla in hoc caſu exceptio invenitur.

CAP. III.

Sponſalia de futuro præciſe non compellunt ad contrahendum matrimonium cum leproſo, lepra poſt ſponſalia ſuperveniente.

Urbanus III. *Epiſcopo Florentino.* (*an.* 1186.)

LIteras *d* : (*& infra.* α) Quia poſtulaſti, utrum ſi poſt ſponſalia de futuro inter legitimas perſonas contracta, antequam a viro mulier traducatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alius ad conſummandam copulam maritalem compelli debeat? Reſpondemus, quod ad eam accipiendam cogi non debet, cum nondum inter eos matrimonium fuerit conſummatum.

(α *Tuæ Frater. debita benignitate ſuſcepimus, quibus certiores de ſinceritate fidei tuæ, & devotionis affectu, ad honorem & commodum tuum abundantius provocamur. Verum*)

TITULUS IX.
DE CONJUGIO SERVORUM.

CAP. I.

Servus contradicente Domino matrimonium contrahere poteſt, ſed propter hoc non liberatur a ſervitiis Domino debitis.

Adrianus *Sanctebugien.* f *Archiepiſc.* (*an.* 790.)

DIgnum eſt *g* : (*& infra.* α) Sane juxta verbum Apoſtoli *h*, ſicut in Chriſto Jeſu, neque liber, neque ſervus eſt a ſacramenis Eccleſiæ removendus, ita nec inter ſervos matrimonia debent ullatenus prohiberi : & ſi contradicentibus Dominis & invitis contracta fuerint, nulla ratione ſunt propter hoc diſſolvenda. Debita tamen & conſueta ſervitia non minus debet propriis Dominis exhiberi.

(α *Et a rationis tramite non diſcordat, quod ea, quæ dubietatis in ſe videntur ſcrupulum continere, ad Apoſt. ſed. judicium referantur, ut inde Chriſti fideles in dubiis certitudinem ſe gaudeant invenire, unde noſcuntur magiſterium fidei ſuſcepiſſe. Tua vero Fr. de ſervorum conjugiis, quæ invitis & contradicentibus dominis contrahuntur, quid fieri debeat Apoſtolatui noſtro, ſicut bene meminimus, requiſivit, ſuper quo tibi duximus reſpondendum.*)

CAP. II.

Separatur matrimonium, quando liber ignoranter cum ancilla contraxerit, niſi poſtea hoc ſciens illam cognovit.

Alexander III. *Præpoſito & Priori Mortarienſi.* (*an.* 1170.)

PRopoſuit *i* nobis M. mulier, quod cum vir ejus cum ea diutius permanſiſſet, notam ei ſervilis *k* conditionis objecit, aſſerens eam eſſe ancillam, quam liberam eſſe credebat, cum eam duxit in uxorem : [*& infra.* α] Mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quod idem vir præfatam mulierem, poſtquam illam audivit eſſe ancillam, carnaliter cognovit, ipſum monitione præmiſſa compellatis, *a* ut eam ſicut uxorem maritali affectione pertractet. Si vero aliter fuerit, & ſententiam divortii proferri contingat, *b* mulieri pecuniam, quam præfato viro pro dote conceſſit, reſtitui faciatis.

(α *Cum autem in præſentia ven. f. n. Aſtienſis Epiſcopi tractaretur negotium, mulier quia ibi gravari timebat, ad noſtram audientiam appellavit. Quia igitur tam ea quam viro ſuo vivente poſt aliquantulam moram præfatus vir inconcuſſa lite receſſit, d. v. per a. f.*)

CAP. III.

Si conſuetudo eſt in loco, quod partus conditionem patris ſequatur, natus ex libero & ancilla liber eſt, & ut liber matrimonium contrahit.

Urbanus III. *Ariminen. Epiſcopo.* (*an.* 1187.)

LIcet *c* : (*& infra.* α) Sane ſuper eo, quod fuit propoſitum, an mulier poſſit divortium poſtulare, pro eo quod vir, cum quo ſuæ conditionis ignara contraxit, ſervus monaſterii proponatur, cum econtra idem vir patrem ſuum, cujus conditionem ſecundum leges *d* provinciæ ſequeretur, tempore mortis pro libero ſe geſſiſſe, & jam elapſo decennio, nec patris, nec ſuo nomine ſe ſtatus controverſiam paſſum conſtanter affirmet : Videtur nobis ratione temporis, & favore libertatis, pro parte viri ſecurius judicandum.

(α *Ad ea ſuper quibus nos Frat. tua conſulere voluit, te ſufficere arbitremur : quia tamen ad majorem certitudinem judicium noſtrum paſtorali ſolicitudine requiris, nos ad inquiſitionem veſtras officii noſtri fine debito reſpondemus.*)

CAP. IV.

Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo ſcivit, non conſenſit, ſeparatur matrimonium, & cum aliis contrahere poterit.

Innocentius III. *H. Epiſcopo.* e (*an.* 1212.)

AD noſtram noveris *f* audientiam perveniſſe, quod G. Presbyter Cardin. Apoſtol. ſed. Leg. R. militem a muliere quandam propter conditionis ſeparavit errorem. Ideoque mandamus, quatenus ſi conſtiterit, quod miles ignoranter contraxit *g* cum ancilla, ita quod poſtquam intellexit conditionem ipſius, nec facto, nec verbo conſenſerit in eandem, propter quod per Card. eundem ab ejus fuerit conſortio ſeparatus, contrahendi cum alia liberam ipſi concedas auctoritate Apoſtolica facultatem.

TITULUS X.
DE NATIS EX LIBERO VENTRE.

CAP. UN.

Natus ex libera vel liberta, liber eſt.

Gregorius. *h* (*an.* 600. *Romæ.*)

INdecens eſſe credimus ut progeniti ex liberta, ſive libera filii ad ſervitium retrahantur. Propterea tibi præcipimus, ut ſi documenta nulla ſint ab Eccleſiæ parte, quæ documentis hujuſmodi debeant obviare, ab ejus moleſtia ſine aliqua retractatione compeſcas eandem : durum eſt enim, ut ſi alii pro mercede libertates tribuunt, ab Eccleſia, a qua tueri debent, revocentur.

a *Baronen.* b *cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. p.* 37. *c.* 3. c *aliqua.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. p.* 50. *c.* 63. e *Vid. Magiſt. & ibi Doctores* 4. *ſent. diſt.* 36. f *Salzerburgen. al. Saliburgen.* g *c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 45. *c.* 7. h *ad Gaj.* 3. i *cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* k *Vox*, ſervilis, *deeſt in omnibus antiquis codicibus.*

a *Cogatis.* b *contigerit.* c *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. B. Thom.* 4. *ſent. diſt.* 36. *q.* 1. *art.* 4. *& omnino textum, & ibi gloſſ. Aret. & Doct. in §.* 1. *Inſtit. de ingenuis.* d *legem.* e *In antiq. libris, ut plurimum ita : N. Epiſcopo.* f *c.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Sot.* 4. *ſent. diſt.* 35. *q.* 1. *art.* 2. g *contraxerit.* h *In aliquot vet. Cod. additur nonus : ſed mendoſe, cum ſit Greg. I. lib.* 1. *ep.* 53. *regiſtri vo p.* 16. *c.* 73. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.*

TITU-

TITULUS XI.
DE COGNATIONE aSPIRITUALI.

CAP. I.

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum eſt ad compaternitatem, licite contrahunt, niſi conſuetudo repugnet: ſeparantur autem, ſi per eorum alterum vel utrumque compaternitas eſt contracta. h. d. cum cap. ſuper eo, infr. eod.

Alexander III. *Saler. Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

UTrum autem *b* filii aut filiæ ante vel poſt compaternitatem geniti, poſſint ad invicem copulari, canones ſecundum diverſorum locorum conſuetudines contrarii inveniuntur. Et licet primus canon exinde editus, natos poſt compaternitatem ad invicem copulari prohibeat: alter tamen canon poſterius editus, primum videtur corrigere: per quem ſtatuitur, ut ſive ante, ſive poſt compaternitatem geniti ſunt, ſimul poſſint conjungi, excepta illa perſona duntaxat, per quam ad compaternitatem venitur. Unde nobis videtur, ut ſecundum poſteriorem canonem debeat obſervari: Niſi conſuetudo Eccleſiæ, quæ ſcandalum generet, aliter ſe habere noſcatur.

CAP. II.

Compaternitas ſcienter vel ignoranter ſuperveniens inter conjuges, conjugium non diſſolvit.

Idem *eodem*.

SI vir vel mulier ſcienter, *c* vel ignoranter filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, an propter hoc ſeparari debeant? Conſult. t. t. reſpondemus, quod quamvis generaliter ſit inſtitutum, ut debeant ſeparari, quidam tamen humanius ſentientes aliter ſtatuerunt. Ideoque nobis videtur, quod ſive ex ignorantia, ſive ex malitia id fecerint, non ſunt ab invicem ſeparandi, nec alter alteri debitum debet ſubtrahere, niſi ad continentiam ſervandam poſſint induci: quia ſi ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur: ſi ex malitia, eis ſua fraus non debet patrocinari vel dolus.

CAP. III.

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum eſt ad compaternitatem, licite invicem contrahunt matrimonium: ſi tamen ſubeſt conſuetudo impediens & dirimens talia matrimonia, ſervanda eſt loci conſuetudo. h. d. ſecundum intellectum magis communem, attingendo mentem capituli.

Idem *Vigilien. Epiſc.* (*an.* 1180. *Roma in Apuliam.*)

SUper eo, quod a nobis tua Fraternitas requiſivit de duorum compatrum filiis: Reſpondemus, quod ſi tales filii fuerint, per quorum alterum, vel utrumque parentes ad compaternitatem venerunt, eos conjungi nulla ratione ſuſtineas, & conjunctos Pontificali auctoritate non differas ſeparare. Cæterum ſi per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus conſuetudinem tuæ Metropolitanæ Eccleſiæ, vel aliarum circumpoſitarum inquirere, & diligentius imitari, ita quod ſi ejuſdem Eccleſiæ conſuetudo habeat inter eos non ſuſtinere conjugium fieri, nec factum firmitatis robur habere: tu ſimili modo in Eccleſia tibi commiſſa conjugium hujuſmodi fieri non permittas: & ſi quos taliter conjunctos inveneris, juxta earundem Eccleſiarum conſuetudinem ipſos ſeparare *e* ab invicem non *f* omittas. Verum ſi de conſuetudine habeatur, ut talia conjugia permittantur, id in Eccleſia tua diſſimulare poteris, ita quod nec contradicere, nec tuum videaris præſtare aſſenſum: quia ſicut grave eſt antiquam conſuetudinem circumjacentium Eccleſiarum ſuper his contemnere; ſic quoque gravius videtur, ſi propter eam hujuſmodi conjugiis tuum indulges aſſenſum, cum poſſet ſic in exemplum aſſumi.

CAP. IV.

Inter patrem baptizati & uxorem levantis prius ab eo cognitam, contrahitur compaternitas efficax ad matrimonium dirimendum.

Clemens III. (*an.* 1190.)

MArtinus *a* Bertham duxit uxorem, Tebergam ſibi copulavit Lotharius, qui Berthæ & Martini filium de ſacro fonte ſuſcepit. L. vero & B. ſublatis de medio, M. cum T. præfata contraxit. Nos autem conſult. t. t. duximus reſpondendum, quod cum ſecundum verbum Domini vir & mulier efficiantur per connubium una caro, liquidum eſt Tebergam non poſſe matrimonialiter copulari Martino, qui compater ejus fuerat, cum quo una caro Teberga noſcitur extitiſſe.

CAP. V.

Compaternitas per catechiſmum contracta impedit matrimonium contrahendum, ſed contractum non dirimit.

Idem.

COntracto *b* matrimonio inter P. & A. uxorem ſuam, quidam conſanguinei ejuſdem A. contra matrimonium objecerunt, quod eadem in primo ſacrati ſalis pabulo, filium quondam *c* concubinæ ipſius P. tenuit: [*& infra.* α] Verum ſi conſtaret vera eſſe, quæ diximus, non ideo tamen contractum matrimonium ſolveretur: quæ res vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret. Ideoque mandamus, quatenus præfato P. auctoritate noſtra injungas, ut memoratam A. ſicut uxorem maritali affectione pertractet, & carnale debitum ab ea licentet exigat & perſolvat, ſive ipſam ante matrimonium contractum cum P. ſive poſtea conſtiterit hoc egiſſe: dum tamen, ſi in fraudem hoc fecerit cauſa matrimonii ſeparandi, pœnitentiam pro præſumptione accipiat, matrimonio in ſua firmitate durante.

(α *Cum fuit primum in Eccleſia Dei inductus, & propter hoc tuam præſentiam adeuntes, dicebant ipſam debere a viro per tuum judicium ſeparari. Tua vero F. ſicut accepimus, cauſa non cognita iis carnale commercium interdixit, prohibens etiam ipſi P. ne debitum ab uxore requireret.*)

CAP. VI.

Inter patrem baptizati, & levantem ſeu tenentem baptizatum, contrahitur cognatio ſpiritualis valida ad impediendum & dirimendum matrimonium poſt contractum.

Innncentius III. *Epiſcopo & Archidiacono Linconien.* (*an.* 1212.)

VEniens *d* ad Apoſtolicam ſedem C. *e* Anglicus: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus ſi conſtiterit H. mulierem prædicti viri filium de ſacro fonte levaſſe, antequam eam deſponſaſſet uxorem, vos inter eos divortium appellat. poſtpoſita celebretis.

(α *Natione, nobis expoſuit, quod cum olim in adoleſcentia conſtitutus mulieri cuidam adhæſiſſet, quam tamen quidam alius ante cognoverat, de conſilio matris ſuæ factum eſt, ut eadem mulier quendam puerum, quem de alia ſoluta ipſe ſuſceperat, de ſacro fonte levaret, ad ſuſpicionem & infamiam utriuſque delendam. Deinde vero cum in ejus amore vehementius exarderet, abſque conſilio amicorum eam clanculo deſponſavit. Cumque prolem ex ea procreare non poſſet, & increpationes a patre ſuo graviſſimas ſuſtineret, quod eam deſponſando deliquerat revolvens in animo, ipſa dimiſſa, cauſa orationis Hieroſolymam eſt profectus. Verum cum idem rediens de partibus tranſmarinis prolem eam ſuſcepiſſe ab alio inveniſſet, ei noluit adhærere: ſed propter adulterium quod commiſiſſe taliter videbatur, ea*

a *De mat. hujus tit. præt. Doct. vid. Theol. & præ aliis B. Thom. Sot. 4. ſent. diſt. 42.* b *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p. 32. eod. c. 1.* c *c. 2. eod. tit. in 1. comp.* d *C. 3. eod. tit. in 1. comp. Vide Trid. Concil. initio tit. citatum.* e *ſeparari.* f *dimittas.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. Vid. citatos in c. proximo præcedenti.* c *al. quendam.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. concordat. Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. matr. c. 2. adde citatos in ſuperiorib.* e *E.*

omnino dimiſſa, ad longinquam ſe tranſtulit regionem : & ad Ebugien. tandem veniens civitatem, quandam ibidem cum terra & dote decenti ſibi matrimonialiter copulavit, de qua prolem ſe confeſſus eſt ſuſcepiſſe. Eapropter f. v. per Apoſt. ſed.)

CAP. VII.

Si filii duorum compatrum, per quorum alterum deventum eſt ad compaternitatem, matrimonium contrahant, ſeparantur : & tempore contractus ſcientes impedimentum, illud denunciare tenetur.

Idem *Magiſtro S. Canonico Herforden.* (*an.* 1212.)

TUa *a* nos duxit diſcretio conſulendos, an natus ante compaternitatem, filiam compatris patris ſui, vel commatris ſibi poſſit matrimonialiter copulare ? & ſi contraxit *b*, an debeant ſeparari ? & an conſcii talis matrimonii teneantur illud in publico accuſare ? Super quo reſpondemus, quod hujuſmodi perſonæ non poſſunt matrimonium contrahere : & ſi contraxerint, poſſunt ab invicem ſeparari : & qui contractum ſciverint, debent Eccleſiæ illud nunciare.

CAP. VIII.

Inter baptizatum & filium baptizantis, oritur cognatio ſpiritualis, impediens & dirimens matrimonium inter eos contrahendum. h. d.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

EX literis *c* veſtris accepimus, quod cum Martha mulier coram Officiali Cantuarien. Alanum peteret in virum, & ſe affidatam ab eo ac carnaliter cognitam per teſtes idoneos probaviſſet : dictorum tandem teſtium depoſitionibus publicatis, idem A. excipiendo propoſuit, quod eam habere non poterat in uxorem, pro eo, quod ipſum pater mulieris ejuſdem, qui ſacerdos extitit *d*, baptizavit. Sed cum idem Officialis exceptione hujuſmodi non admiſſa definitivam tulerit ſententiam contra ipſum, & idem ad ſedem Apoſt. appellaverit : Mandamus, quatenus ſi eſt ita, eundem A. ſuper hoc ab impetitione mulieris abſolvatis ipſius, eidem mulieri perpetuum ſilentium imponentes.

TITULUS XII.

DE COGNATIONE *e* LEGALI.

CAP. UN.

Inter adoptatum & filiam adoptantis non poteſt durante adoptione conſiſtere matrimonium.

Nicolaus *ad conſulta Bulgarorum.* (*an.* 860. *Roma in Daciam.*)

SI qua *f* per adoptionem mihi ſoror eſſe cœperit, quamdiu durat adoptio, inter me & ipſam nuptiæ conſiſtere non poſſunt.

TITULUS XIII.

DE EO *g*, QUI COGNOVIT CONSANGUINEAM UXORIS SUÆ, VEL SPONSÆ.

CAP. I.

Affinitas ſuperveniens poſt matrimonium contractum non ſolvit matrimonium, ſed exactionem debiti impedit, & crimen inceſtus inhabilitat quoad matrimonium contrahendum.

Ex Concilio apud Metiam *h*.

SI quis *i* cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerat, nec a matre debitum petere, nec filiam unquam habere poteſt uxorem : nec filiaſtra, nec ille ullo unquam tempore alii *a* ſe poterunt matrimonio copulare.

CAP. II.

Affinitas ſuperveniens per illicitum coitum, diſſolvit ſponſalia de futuro, ſed non matrimonium : & inceſtuoſus contrahere non poteſt.

Alexander III. *Pictavien. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

VEniens *b* ad nos præſentium lator : (*& infra. α*) Inquiſit. t. t. reſp. quod ſi matrem ſponſæ ſuæ cognovit, & *c* ſponſæ nunquam carnaliter adhæſit, imponenda eſt ei pœnitentia paulo major, quam pro adulterio : qua peracta, vel parte ipſius, poterit ex diſpenſatione cum alia matrimonium contrahere. Cæterum ſi ſponſam cognovit, antequam matrem vel poſt, nunquam eam, vel aliam poteſt accipere in uxorem.

(*α Nobis tuæ f. literas præſentavit, ex quarum tenore perpendimus, quod quandam in uxorem duxerat, quam quidam ſuaſerunt per menſem, quo eam duxerat, non cognoſcere. Contigit autem, ſicut dicit, quod pater ſponſæ duxit uxorem ſuam, quæ ſponſæ mater erat, quam in ejus lecto jacentem diabolo ſuadente cognovit. Tranſacto vero menſe tam pater quam alii propinqui coegerunt, ut cum ea matrimonium conſummaret, quod facere noluit, donec tecum ſuper hoc loqueretur.*)

CAP. III.

Non ſeparatur matrimonium ad dictum unius, aſſerentis affinitatem inter conjuges præceſſiſſe.

Idem.

DE illo *d*, qui uxorem fratris, antequam ei matrimonio jungeretur, ſe propoſuit cognoviſſe : Reſpondemus, quod niſi hoc publicum & notorium fuerit, aut idoneis teſtibus comprobatum, prædictum matrimonium occaſione illa ipſum impetere non permittas.

CAP. IV.

Inceſtuoſus matrimonium contrahere non debet : ſed ſi contrahit, tenet : & tunc tenetur redere, ſed non poteſt debitum exigere : & non minus tenetur uxori neceſſaria adminiſtrare.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195.)

TRanſmiſſæ *e* nobis tuæ literæ demonſtrarunt, quod C. uxore ſua defuncta, filiam ejus, privignam videlicet propriam, copula carnali cognovit : poſtmodum aliam accipiens in uxorem, cum privigna publice tanquam canis ad vomitum rediens, illicitam rem committere non expavit. Quia vero ſuper his conſilium requiſiſti, præſenti pagina reſpondemus, quod legitimæ uxori cohabitans, & neceſſaria ſubminiſtrans, non cognoſcat eam, quamdiu vixerit, niſi ab ea fuerit requiſitus, & tunc ad ipſam non ſine gravi cordis dolore accedat : qui etiam pro inceſtu & adulterio, donec cum ea permanſerit, juxta moderamen tui arbitrii pœnitentiam agens, poſtmodum ſi ſupervixerit, perpetuo ſine ſpe conjugii permanebit.

CAP. V.

Non ſeparatur matrimonium ad confeſſionem conjugum, qui dicunt affinitatem preceſſiſſe, etiamſi rumor viciniæ conſentiat. Et eſt caſus multum allegabilis & notabilis.

Idem.

SUper *f* eo, quod poſtulas edoceri, utrum conjugatus, qui ante contractum matrimonium uxoris ſuæ conſanguineam carnali commixtione cognovit, cum id fateatur uterque, & aliqua pars viciniæ hoc acclamare dicatur, ſit ab uxore ſua judicio Eccleſiæ ſeparandus : Tuæ Frater. reſpondemus *g*, quod propter eorum confeſſionem tantum, vel rumorem viciniæ, ſeparari non debent : cum & quandoque nonnulli inter ſe contra matrimonium velint

a C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Sot.* 4. *ſent. diſt.* 42. *q.* 1. *art.* 3. b *contraxerint.* c *Cap.* 1. *De cog. ſpirit. l.* 6. *B. Thom.* 4. *ſent. diſt.* 42. *qu.* 1. *art.* 2. *Durand. eod. diſt. qu.* 1. d *extiterat.* e *vid. Magiſt.* 4. *ſent. diſtinct.* 42. *& ibi B. Thom. q.* 2. *art.* 1. 2. *&* 3. *& Durandum q.* 1. f C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *Vid. Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 4. h *Med. al. Mentian.* i C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. Vid. Bureh. l.* 19. *decr. c.* 5. *tit. de Fornicatione, &c.*

a *Al. aliis.* b C. 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. p.* 12. *c.* 4. c *al. ſi ſponſæ.* d C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* e C. 3. *eod. tit. in* 2. *comp. Præ aliis vid. Sot.* 4. *ſent. diſt.* 37. *q.* 1. *art.* 3. f C. 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *reſcribimus.*

collu-

colludere, & ad confessionem incestus facile prosilirent, si suo judicio crederent, per judicium Ecclesiæ concurrendum. Rumor autem viciniæ non adeo est judicandus validus, quod nisi rationabiles *a* & fide dignæ probationes accedant, possit bene contractum matrimonium irritari. *b*

CAP. VI.

Affinitas superveniens non dissolvit sponsalia de præsenti.

Innocentius III. *Præposito Magdeburgensi.* (*an.* 1212.)

DIscretionem *c* tuam: [*& infra.* α] Sane ex parte tua fuit propositum, quod quidam cum muliere quadam legitime per verba de præsenti contraxit, quam postmodum a se cognitam, cuidam consanguineo suo tradidit, in quantum potuit renitentem. Ille vero cum ipsa, licet invita, matrimonii solennia celebravit: sed mulier quam cito fuit reddita libertati, aufugit ab eo, & se priori viro restitui postulavit. Nos igitur inquisit. t. t. respond. quod & viro pro tam turpi facinore gravis est pœnitentia injungenda, & mulier propter publicam *d* honestatem est monenda solicite, ut nec primum repetat, cujus consanguineus eam licet invitam cognovit: nec redeat ad secundum, cui non potest propter *e* reatum adulterii commisceri: sed in continentia maneat, donec prior fuerit viam universæ carnis ingressus. Quod si forsitan ad id induci nequiverit, vir prior cogatur redire ad ipsam, & maritali eam affectione tractare: cum adulterium ei non possit objicere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim invitam. Nam & si secundum Evangelicam veritatem nunquam nisi propter fornicationis *f* causam, aut vir uxorem, aut uxor possit dimittere virum: non tamen semper propter causam eandem vel uxor virum, vel vir dimittere potest uxorem, cum possit exceptione, vel replicatione legitima impediri. Sed nec affinitas, quæ post contractum legitime *g* matrimonium inter virum & uxorem inique contrahitur, ei debet officere, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit *h*, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari: quanquam a quodam prædecessore nostro dicatur in simili casu fuisse distinctum, utrum incestus vel adulterium manifestum fuerit, an occultum: aliis asserentibus inter gradum proximum & remotum esse potius distinguendum.

(α *In Domino commendamus, quod in his quæ dubia reputas vel obscura, sedem consulis Ap. ut in eis, de cætero ipsius auct. procedas.*)

CAP. VII.

Copula carnalis habita cum puella septem annorum, dirimit matrimonium postea contractum cum consanguinea. h. d. secundum unum intellectum.

Idem *Bisuntinen. Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

FRaternitati *i* tuæ: [*& infra.* α] Divortii sententiam approbamus, quam in eum canonice promulgasti, qui illam sibi postea copulare præsumpsit, cujus antea sororem adhuc septennem contractis sponsalibus extraordinaria libidine noscitur polluisse.

(α *Super tribus capitulis sed. Apost. consulenti, ad cujus consilium est in rebus dubiis a cunctis fidelibus recurrendum, scriptis præsentibus respondemus. In primo*)

CAP. VIII.

Affinitas causata ex copula illicita, rumpit sponsalia præcedentia, & privat facultate contrahendi matrimonium.

Idem *Episcopo Gerunden.* a (*an.* 1212. *Roma in Hisp.*)

EX literis *b* fraternitatis tuæ accepimus, quod G. lator earum matrem puellæ, quam intra nubiles annos desponsaverat in uxorem, carnaliter sæpe cognovit, & post carnali commixtione puellam tractavit adultam: (*& infra.* α) Nos autem eidem viro pœnitentiam injungi fecimus pro peccato, consultat. t. respondentes, quod eis ab invicem separatis mulier alteri viro non nubat, si postquam novit viri & matris delictum, ei non erubuit commisceri. Vir etiam & mater mulieris nunquam debent ad alias nuptias convolare, sed semper continentiam servare tenentur, & deflere delictum, quod pro tam *c* nefanda libidine contraxerunt, præsertim si circa personas hujusmodi delapsu carnis minime timeatur.

(α *Unde ipsius viri animæ provideri humiliter postulasti, & utrum mulieri ad secundas nuptias eo vivente liceat convolare, cum hoc factum publicum & notorium habeatur.*)

CAP. IX.

Idem quod titulum dicit, quod decretalis supr. proxima.

Idem *Archiepiscopo Magdeburgen.* (*an.* 1212.)

VEniens *d* ad Apostolicam sedem E. Laicus nobis proposuit, quod cum tempore infantiæ suæ quandam puellam se ducturum juraverit in uxorem, quam cito ad legitimam perveniisset ætatem, pater puellæ confœderatione hujusmodi fidejussorum obligatione hincinde firmata, eum in propria domo recepit, & nutrivit insimul cum puella: deinde ex conversatione diutina, sorori puellæ carnaliter se conjunxit: tandem amicorum suorum devictus instantia, quam juraverat, in uxorem accepit, & nuptiis celebratis, quando se illi opportunitas ingerebat, cognoscebat utramque. Verum licet in præsentia tua super hoc fuerit accusatus, convinci tamen non potuit, nec suum voluit confiteri delictum: nunc autem reversus ab cor, pœnitens de commissis, salutis suæ consilium requirit impendi. Cum igitur non tantum a malo, sed ad omni specie mali præcipiat Apostolus *e* abstinere: mandamus, quatenus prædicto E. pro hujusmodi enormitatis excessu, injuncta pœnitentia competenti, consulas ei, monens illum salubriter, & inducens, ut de cætero abstineat ab utraque.

CAP. X.

Affinitas superveniens non dissolvit matrimonium.

Idem *Archiepiscopo Strigonen.* (*an.* 1212.)

TUæ fraternitatis *f* devotio postulavit utrum is, qui cum sorore legitimæ conjugis fornicatur, cum uxore possit postmodum commorari, & exigere debitum, ac solvere requisitus. Nos igitur respondemus, quod uxor & a commixtione viri abstineat propter publicam honestatem, & in continentia maneat, donec vir viam universæ carnis ingressus fuerit, diligentius est monenda. Quod si forte commonitioni parere recusans talis fuerit, ut de lapsu timeatur ipsius, vir ejus poterit & debebit cum Dei timore debitum ei solvere conjugale: cum affinitas post matrimonium inique contracta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non existit.

CAP. XI.

Summatum est supr. capitulo proximo.

Gregorius IX. *Episcopo Pictavien.* g (*an.* 1236.)

JOrdanæ *h* mulieris petitio continebat, quod I. Laicus cum ipsa, quæ nondum decimum ætatis suæ annum compleverat, per verba de futuro contraxit, & ea

intra

---

a *Probabiles, in aliquot Cod.* b *Bald. in l.* 1. *C. de prob. & l. eo quidem. C. de accus.* c *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *Vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. matr. c.* 3. e *præter. f Matth. c.* 19. *Marc.* 10. *Luc.* 16. *Vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de sacr. matr. in princ. & can.* 7. g *legitimum.* h *existat.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Sot.* 4. *sent. dist.* 41. *quæst. un. art.* 2. *versic. quod si objicias.*

a *Gerundinen. al. Fertindinen. al. Graden.* b *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Tabiensem in summa, verbo sponsalia. §.* 9. *in quarto modo.* c *Dictio*, tam, *deest in aliquot antiquis, ac etiam recentiorib. codicib. maxime emendatis.* d *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Covarr.* 4. *Decr. par.* 1. *c.* 5. *non longe a principio.* e 1. *Thess.* 5. f *Cap.* 3. *de consang. & affin. in* 3. *compil.* g *Pictavienſi.* h *Vide quos citavi in cap. a nobis, &c. fin. supr. de desponſ. impub.*

intra ejusdem anni spatium carnaliter cognita, matrem ipsius sibi matrimonialiter copulare, & ad damnatæ commixtionis amplexus procedere non expavit : (*& infra.*) Quare præfata J. supplicavit, ut cum carnis stimulis resistere nequeat, sibi (ne jure suo sine sua propria culpa fraudetur) providere salubriter dignaremur. Eapropter mandamus, quatenus (si res ita se habèret) utrumque ipsorum ad vovendam perpetuam continentiam attente moneas & inducas : & si ad eam induci nequiverint, memoratum I. (injuncta ei primitius pro commisso incestu pœnitentia competenti) ut eidem cohabitet, & conjugale debitum reddat exactus, Ecclesiastica censura compellas.

TITULUS XIV.

DE CONSANGUINITATE ET AFFINITATE.

CAP. I.

Separatur matrimonium contractum inter affines primi generis, & quarti gradus.

Alexander III. *Cassien.* a *Abbati.* (*an.* 1172.)

EX literis *b* tuis accepimus, quod cum quidam secreto quandam viduam subarrhasset, & carnaliter cognovisset : [*& infra.* α] Tandem cum vir paratus esset eam in conspectu Ecclesiæ subarrhare, surrexerunt duo proponentes, quod iste, qui eam subarrhare volebat, priorem virum quarto gradu consanguinitatis attingit, unus autem ita se audivisse juravit, alius noluit id juramento firmare : (*& infra.* β) Nunc quæstio prima revixit, & juraverunt duo coram Archipresbytero Plumbarolæ, *c* quod primus vir fuit superstiti quinto consanguinitatis gradu conjunctus. Quocirca mandamus, quatenus utramque partem ante tuam præsentiam convoces, & facias testes coram te jurare : [*& infra.* γ] Inquisita vero diligentius veritate, si per testes circumspectos omni exceptione majores inveneris, quod primus vir superstitem quarto gradu consanguinitatis attingit, *d* non differas divortii sententiam promulgare : æque enim (ut canones dicunt) abstinendum est a consanguineis *e* uxoris, ut propriis. Cæterum tuam prudentiam volumus non latere, quod non sunt causæ matrimonii tractandæ per quoslibet, sed per judices discretos, qui potestatem habeant judicandi, & statuta canonum non ignorent.

(α *Et cohabitasset cum ea per annum, Medualdus virum mulieris traxit in causam, proponens quod illam in potestate sua positam quasi fornicariam cognovisset : tunc vir & mulier quasi juramento firmaverunt, quod ab anno & plus alter in alterius copulam consenserat maritalem, & de cætero sicut vir & mulier habitarunt insimul. Cum autem nec juramentum, nec fidem mulieris procurator habuit, exigit eam publice subarrhari, quod*)

(β *Et ob hoc licet ille præfatam mulierem subarrhare distulerit, minime tamen ab ejus cohabitatione discessit. Processu vero temporis ad instantiam Medualdi præfatus vir publice matrimonium celebravit, & postmodum fere per annum cum uxore permansit.*)

(γ *Ad hæc inquiras, a quibus & in quibus, & quando didicerint, quod testantur. Si vero post motam quæstionem didicerint, non est ad eorum dicta jam dictum matrimonium dissolvendum, similiter nec si ab accusatoribus matrimonii didicerint.*)

CAP. II.

Affinitas superveniens, de qua saltem constat per famam, solvit sponsalia de futuro.

Urbanus III. *Burdegalen. Archiepiscop.* (*an.* 1186.)

Super eo, *a* quod juvenem asseris puellam quandam nondum nubilem fide interposita desponsasse, quæ jam facta nubilis eum repetit, & ille excipit dicens, se non debere eam ducere, pro eo quod postquam puellam affidavit eandem, carnaliter propinquam ipsius cognovit : Inquis. t. t. respond. quod si manifestum est juvenem cognovisse propinquam prædictæ puellæ, vel si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, cum esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab ejus impetitione debet absolvi.

CAP. III.

Si dispensatur cum aliquo ut possit contrahere in certo gradu, alias prohibito, requiritur, quod uterque contrahentium toto gradu distet a stipite, præsertim si hoc habet consuetudo.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

QUod *b* dilectio : (*& infra.*) Quæsiviśti, utrum is, qui a stipite per descendentem lineam, sexto vel septimo gradu distat, possit ei, quæ ex altera parte per lineam descendentem ab eodem stipite, secundo vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari, propter indulgentiam Apostolicæ sedis Lagati, qua permissum est hominibus terræ illius in sexto gradu conjungi? Quod videtur posse fieri secundum regulam, qua dicitur : Quoto gradu quis distat a stipite, & a quolibet, per aliam lineam descendentium ab eodem : cum tamen de consuetudine terræ, si quando talis casus emerserit, incolæ propter proximiorem gradum conjunctos separent, & impediant copulari volentes. Nos itaque respondemus, quod indulgentia illa sic est intelligenda, quod uterque conjungendorum distet a stipite sexto gradu. Si vero alter sexto vel septimo gradu distat a stipite, alter autem secundo vel tertio, conjungi non debent : unde in hac parte consultius duximus multitudini & observatæ consuetudini deferendum, quam aliud in dissensionem & scandalum populi statueudum, quadam adhibita novitate.

CAP. IV.

Infideles conjuncti in gradu prohibito a lege canonica, post baptismum non separantur.

Innocentius III. *Archiepiscopo & Capitulo Tiren.* c (*an.* 1210.)

DE *d* infidelibus ad fidem conversis, utrum si ante conversionem suam secundum legis veteris instituta, circa gradus consanguinitatis a canone denotatos conjuncti fuerint, separari debeant post baptismum : Consul. t. duximus respondendum, quod matrimonium sic contractum, non est post baptismi lavacrum separandum, cum a Judæis Dominus requisitus, si liceret uxorem ex quacunque causa dimittere, ipsis respondit : *Quod Deus e conjunxit, homo non separet* : Per hoc innuens esse matrimonium inter eos.

CAP. V.

Consanguinei mariti cum consanguineis uxoris licite contrahunt. hoc primo. *In gradibus prohibitis non possunt matrimonia contrahi, etiamsi hoc habeat consuetudo.* hoc secundo.

Idem *Rosani*, f *Archiepisc.* (*an.* 1210. *Romæ in Isæum.*)

QUod *g* super his : (*& infra.* α) Super eo igitur, quod pater & filius cum matre & filia, & duo cognati cum duobus cognatis, avunculus & nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia, *h* taliter tibi duximus respondendum, quod licet omnes consangui-

---

a *Cassinens. al. Calsin.* b *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p. 6. c. 32.* c *Plombadæ.* d *contingit.* e *In 7. Codicibus manusc. ita : a consanguineis uxoris & propriis.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* b *C. 2. eod. tit. in 2. comp. Hodie tenendum est, quod decrevit Conc. Later. sub Innoc. III. quod refertur infra hoc tit. cap. non debet. Adde quæ diximus in tractatu cognationis.* c *Tiron. al. Tirens. al. Turonenſi.* d *C. 1. eod. tit. in 3. comp. vide Magist. sent. 4. dist. 39. & ibi D. Thom. qu. 1. art. 2.* e *Genes. 2. Matth. 19. Marc. 10.* f *Rossanen. al. Rosamen. al. Pisan.* g *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* h *al. matrimonialiter, taliter tibi, &c.*

nei

nei viri ſint affines uxoris, & omnes conſanguinei uxoris ſint viri affines: inter conſanguineos tamen uxoris & viri, ex eorundem, ſcilicet viri & uxoris conjugio, nulla prorſus affinitas eſt contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Ne autem *a* inter gradus prohibitos matrimonium contrahantur, debes publicæ inhibere, & præſumptores Eccleſiaſtica diſtrictione punire, non obſtante conſuetudine, quæ dicenda eſt potius corruptela.

(*a Articulis, qui tibi aliquam dubitationem inducunt, noſtrum ducis conſilium requirendum, & ad ea exequenda, quæ officium expoſtulant paſtorale Ap. ſedis procuras auxilium invocare, ſolicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, & poſtulationibus tuis grato animo reſpondemus. Significaſti ſiquidem nobis, quod in diœceſ. tua pater & filius, matrem & filiam, duo cognati duas cognatas, avunculus & nepos duas ſorores ducunt in conjuges, & maritus & uxor ſimul baptizant puerum alienum. Quidam præterea tuæ diœceſ. infra tertium & ſeptimum gradum conſanguinitatis ſe contingentes ad invicem matrimonium contrahunt, hoc ſibi licere de antiqua conſuetudine aſſerentes.*)

CAP. VI.

Non valet diſpenſatio obtenta a Papa ſuper matrimonio inter conſanguineos contracto, ſi ibi cauſa falſa ſit expreſſa, niſi poſtea eam Papa confirmaret. h. d. ſecundum verum & communem intellectum.

Idem (*an.* 1210. *Romæ.*)

QUia *b* circa: [*& infra.*] Porro de nobili viro N. pro cujus diſpenſatione, indulgentia ſcilicet remanendi cum ea, quæ ipſum quinto conſanguinitatis gradu contingit, a ſed. Apoſt. obtinenda, falſa nobis cauſa fuerat allegata, proles videlicet: Cum tamen ante diſpenſationem obtentam unica filia, quam habebat, viam fuerit univerſæ carnis ingreſſa, prout tua conſultatio continebat: diſſimulare poteris, ut remaneant in copula ſic contracta, cum ex ſeparatione (ſicut aſſeris) grave videas ſcandalum imminere.

CAP. VII.

Teſtes, qui de conſanguinitate deponunt, computationem debent a ſtipite vel germine incipere.

Idem.

TUa nos *c* duxit Fraternitas conſulendos, utrum illorum ſufficiat teſtimonium ad matrimonium dirimendum, qui conſanguinitatis gradus ab avunculo & nepote, videlicet fratris filio, vel ſororis inceperint computare? Nos igitur inquiſ. t. t. r. quod cum conjugium multum favoris obtineat, teſtes, qui ad divortium celebrandum producti conſanguinitatis gradus computant, a ſtipite debent incipere, id eſt, a parentibus vel germanis & ſic per ordinem diſtinguere gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis deſignando perſonas, præſertim cum ſæpius teſtimonium perhibeant de auditu: quod quia minus eſt validum, non eſt in articulo hujuſmodi nimium laxanda facultas: quum qua ratione computationem inciperent a ſecundo, eadem ab ulterioribus inchoarent.

CAP. VIII.

In ſecundo & tertio affinitatis genere tollitur prohibitio, quæ olim erat in matrimonio contrahendo. Similiter tollitur prohibitio de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptiis, quæ olim non poterat contrahere cum cognatione prioris viri. Et prohibitio conjugii ultra quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum non extenditur. h. d. iſte textus, qui quotidie allegatur, & eſt ſingularis in materia ſuas.

Idem *in Concilio generali.* (*an.* 1216. *Romæ.*)

NOn *a* debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundum varietatem temporum, ſtatuta quandoque varientur humana, præſertim cum urgens neceſſitas, vel evidens utilitas id expoſcit: quoniam ipſe Deus ex his, quæ in veteri Teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutavit in Novo. Cum ergo prohibitiones de conjugio in ſecundo & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de ſobole ſuſcepta ex ſecundis nuptiis, cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum, cum ceſſante prohibitione ceſſet effectus: conſtitutiones ſuper hoc editas, ſacri approbatione Concilii revocantes, præſenti conſtitutione decernimus, *b* ut ſic contrahentes de cætero libere copulentur. Prohibitio *c* quoque copulæ conjugalis quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt abſque gravi diſpendio hujuſmodi prohibitio generaliter obſervari. Quaternarius vero numerus bene congruit prohibitioni conjugii corporalis, de quo dicit Apoſtolus *d*: *Quod vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier: neque mulier habet poteſtatem ſuis corporis, ſed vir*: quia quatuor ſunt humores in corpore, qui conſtant ex quatuor *e* elementis. Cum ergo jam uſque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ ſit reſtricta: eam ita volumus eſſe perpetuam, non obſtantibus conſtitutionibus ſuper hoc dudum editis, vel ab aliis, vel a nobis: ut ſi quis contra prohibitionem hujuſmodi præſumpſerit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum: cum diuturnitas temporum non minuat peccatum, ſed augeat: tantoque ſunt graviora crimina, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam.

CAP. IX.

Diſtans a ſtipite quarto gradu vel citeriori, cum diſtante quinto, vel ulteriori contrahere poteſt. h. d. cum gloſſa.

Gregorius IX. (*an.* 1232. *Romæ.*)

VIr, qui a ſtipite *f* quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere diſtat quinto, ſecundum regulam approbatam, qua dicitur: Quoto gradu remotior differt *g* a ſtipite, & a quolibet per aliam lineam deſcendentium ex eodem: licite poſſunt matrimonialiter copulari.

TITULUS XV.

DE FRIGIDIS *h* ET MALEFICIATIS, ET IMPOTENTIA COEUNDI.

CAP. I.

Si marito provocante ad divortium, & ſe impotentem aſſerente, mulier hoc idem fatetur, ſervata ſolennitate canonica matrimonium indiſtincte dirimitur: ſed ſi decipiatur Eccleſia, primum matrimonium reparatur: ſi vero muliere agente vir aſſerat ſe potentem, niſi per aſpectum corporis, vel alio indubitato modo convincatur, mulier non auditur: ſed ſi vir hoc idem confitetur vel convincitur, matrimonium ſeparatur, & mulieri contrahendi licentia datur. h. d. ſecundum Hoſtienſem.

Ex Brocardico lib. 18.

ACcepiſti *i* mulierem, & per aliquod tempus habuiſti, per menſem aut per tres, aut per annum: & nunc primum dixiſti te eſſe frigidæ naturæ,

---

a *Vid.* Conc. Trid. ſeſſ. 24. *de reform. matr. can.* 6. b *Quantum ad contrahendum vel non intra gradus prohibitos attinet, tene deciſ. c. non debet. infra eod.* c C. 2. *eod. tit. in* 4. *comp. & quatenus agitur de teſtimonio de auditu, vide* Cravettam *de antiq. temp. part.* 1. *circa finem, verſ. viſo. de fama, num.* 304. *cum multis ſeq. adde text. in c. licet ex quadam. Sup. de teſtib.*

a C. 3. *eod. tit. in* 4. *comp.* b *decrevimus.* c *Vide B. Thom.* 4. *ſent. diſt.* 40. *q.* 1. *art.* 4. d 1. *Cor.* 7. e *In Concil. & aliquot vetuſtis, quod conſtat ex quatuor elementis.* f *Vide citatos in cap. præcedenti.* g *diſtat.* h *De materia hujus tit. vid. Magiſt. l.* 4. *ſent. diſt.* 34. *ubi doct. & B. Th. q.* 1. ic. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. vide Durandum* 4. *ſent.* 34. *q.* 2. *& plenius ibi Sot. q.* 1. *art.* 2. *it. Burchard. L. IX. Decret. c.* 40.

turæ,

turæ, ita ut non potuiſſes coire cum illa, nec cum aliqua alia: ſi illa, quæ uxor tua eſſe debuit, eadem affirmat quæ tu dicis, & probari poteſt per verum judicium, ita eſſe ut dicitis, ſeparari poteſtatis, ea tamen ratione, ut ſi tu poſt aliam acceperis, reus perjurii dijudiceris *a*: & iterum poſt peractam pœnitentiam priora connubia reparare debebis. Illa autem *b* ſi prior poſt annum, aut dimidium, ad Epiſcopum, aut ejus Miſſum proclamaverit, dicens, quod non cognoviſſes eam, tu autem contrarium affirmas, tibi credendum eſt, eo quod caput es mulieris: quia ſi proclamare voluit, cur tamdiu tacuit? Cito enim & in parvo tempore ſcire potuit, ſi ſecum coire potuiſſes. Si autem ſtatim in ipſa novitate poſt menſem, aut duos, ad Epiſcopum, aut ejus Miſſum proclamaverit, dicens, Volo eſſe mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi: ſed vir, quem accepi, frigidæ naturæ eſt, & non poteſt illa facere, propte quæ ilum accepi: ſi probari poteſt per rectum judicium, ſeparari poteſtis: & illa ſi vult, nubat in Domino.

C A P. II.

Impotens ad copulam, eſt impotens ad contrahendum matrimonium, ſive ſit impedimentum ætatis, ſive naturæ.

Alexander III. *Ambianen.* c *Epiſcopo.*

(*an.* 1180.)

QUod *d* ſedem: [*& infra.* α] Sicut puer, qui non poteſt reddere debitum, non eſt aptus conjugio: ſic qui impotentes ſunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

(α *Apoſtolicam conſuluiſti ſuper his, quæ tibi dubia exiſtunt, gratum gerimus & acceptum & tua exinde f. non parum commendanda videtur. Ex tua ſiquidem parte nobis eſt intimatum, quod quædam mulier tui Epiſcopatus cuidam viro nupſerit, aſſerens quod ob utriuſque inguinis rupturam genitalia ejus abſciſſa fuiſſent, nec dum ab eo cognita fuiſſet, qui utique factus leproſus ſe pariter & ſua domui reddidit infirmorum. Mulier vero ad domum patris reverſa ſicut aſſeris juvenis, alii viro nubere deſiderat, & conjugali affectu conjungi. Unde licet Roman. Eccleſia non conſueverit propter talem infirmitatem, vel propter alia maleficia legitime conjunctos dividere, ſi tamen conſuetudo generalis Gallicanæ Eccleſiæ habet, ut hujuſmodi matrimonium diſſolvatur: nos patienter tolerabimus, ſi ſecundum eandem conſuetudinem eidem mulieri, cui voluerit nubendi in Domino conceſſeris facultatem.*]

C A P. III.

Naturale impedimentum ad coitum, irreparabile arte Medicorum, matrimonium impedit.

Idem (*an.* 1180.)

EX literis *e* tuis accepimus, quod quidam ſedecim annorum, quandam annorum tredecim duxit uxorem: qui cum debitum reddere non poſſet, mulier tam gravem infirmitatem contraxit, ut omnino viro ſit facta inutilis, & inſtrumentum ejus impeditum, ita quod vir ei commiſceri non poteſt. Reſpondemus igitur, quod ſi vitium illud mulier a natura contraxit, nec ope Medicorum poterit adjuvari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.

C A P. IV.

Contrahens ſcienter cum impotenti ad copulam, ab ea non ſeparatur.

Lucius III. (*an.* 1181.)

CONſultationi *f* tuæ, qua nos conſuluiſti, utrum fœminæ clauſæ, impotentes commiſceri maribus, matrimonium poſſint contrahere? & ſi contraxerint, an debeat *a* reſcindi? taliter reſpondemus, quod licet incredibile videatur, quod aliquis cum talibus contrahat matrimonium: Romana tamen Eccleſia conſuevit in conſimilibus judicare, ut quas tanquam uxores habere non poſſunt, habeant ut ſorores.

C A P. V.

Si de impotentia coeundi conſtet, ſtatim matrimonium ſeparatur: alias cohabitabunt conjuges per triennium: & ſi cum ſeptima manu propinquorum jurant, quod dederunt operam carnali copulæ, & non potuerunt conjungi, ſtatim ſeparentur. Ita communiter ſummatur.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195.)

LAudabilem *b*: (*& infra.*) Requiſiſti, quantum temPus indulgendum ſit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis: (*& infra.* α) Nos vero præſenti conſultatione ſentimus, ut a tempore celebrati conjugii, ſi frigiditas prius probari non poſſet, cohabitent per triennium: quo elapſo, ſi nec tunc cohabitare voluerint, & juxta decretum Gregorii *c* mulier per juſtum judicium de viro probare potuerit, quod cum ea coire non poſſit, accipiat alium: ſi autem ille aliam acceperit, ſeparentur. Quod ſi ambo conſentiant ſimul eſſe, vir eam, etſi non ut uxorem, ſaltem habeat ut ſororem. Si autem, quod nunquam ſe invicem cognoverint, ambo fatentur, cum ſeptima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ (ſi propinqui defuerint) tactis ſacroſanctis Evangeliis, uterque jurejurando dicat, quod nunquam per carnis copulam una caro effecti fuiſſent, & tunc videtur, quod mulier valeat ad ſecundas nuptias convolare. Verum ſi ille aliam duxerit, tunc hi qui juraverant, rei perjurii teneantur, & peracta pœnitentia cogatur ad connubia priora redire.

[α *In qua ſi defecerint ſeparentur.*]

C A P. VI.

Propter arctationem mulieris, ſi apparet, quod præter divinum miraculum abſque periculo corporali habilis reddi non poteſt, ſeparatur matrimonium: redintegratur tamen, ſi poſtea appareat Eccleſiam fuiſſe deceptam.

Innocent. III. *Altiſſiodoren.* Epiſcopo.

(*an.* 1212.)

FRaternitatis tuæ literas *d* recepimus, continentes quod O. mulier cuidam viro matrimonialiter nupſit, cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipſo cognoſci. Licet autem per Archipresbyterum tuum ſuper hoc fuiſſes edoctus, tu tamen volens habere certitudinem pleniorem, quaſdam matronas ſuæ parochiæ providas & honeſtas, ad tuam præſentiam evocaſti, diſtricte illis injungens, ſub periculo animarum, ut mulierem ipſam prudenter inſpicerent, & perquirerent diligentet, utrum idonea eſſet ad viriles amplexus: quæ tandem in fide ſua tibi aſſeruere conſtanter, quod eadem nunquam poterat eſſe mater, aut conjunx, tanquam cui naturale deerat inſtrumentum: unde inter ipſam & virum divortium celebraſti, mulierem inducens, ut ad religionem aliquam ſe transferret, perpetuam continentiam ſervatura? & viro licentiam tribuiſti, ut uxorem duceret, quia pater fieri cupiebat. Contigit autem poſtea, quod mulier invenit, qui ſeras hujuſmodi reſervavit, & abjiciens continentiam, quam promiſit, G. latori præſentium ſupernupſit. Quamvis igitur ſemiplene nobis expreſſeris, quomodo dicta mulier ſe promiſerit continentiam ſervaturam, utrum videlicet ſimplici verbo, an voto ſolenni:

a *Judiceris.* b *In aliquot manuſcr. poſt annum & dimidium, quam lectionem videtur agnoſcere gloſſ. in verbo, tacuit.* c *Ambien.* d C. 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Con. Lat. ſub Alex. III. p.* 50. *c.* 28. *vide Sylveſtrum in ſumma, verbo matrimonium. q.* 16. e C. 1. *eod. tit. in* 2. *comp. vide Thom.* 4. *ſent. diſt.* 34. *q.* 1. *art.* 2. f C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp.*

a *Debeant.* b C. 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *Gregorii ad Joan. Ravennatem Epiſcopum, ut referunt Burch. l.* 9. *Decr. c.* 40. *& Ivo p.* 8. *c.* 178. *& Pannorm. lib.* 6. *c.* 4. *ſive c.* 115. d C. *un. eod. tit. de impot. coeundi. in* 3. *comp. vid. B. Thom.* 4. *ſent. diſt.* 34. *qu.* 1. *art.* 2. *vide Hoſtien. in ſumm. tit. de frigid. & malefic. §. qualiter & quando.*

utrumve

utrumve ad religionem transiri, ut promisit, an contra promissionem suam *a* in domo remanserit, & qualiter feras illas fecerit referari, utrum videlicet artificio Medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo? Nos tamen perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potuit removeri: sententiam divortii per errorem licet probabilem novimus esse prolatam, cum pateat ex postfacto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cujus simili commiscetur: & ideo inter ipsam & primum virum dicimus matrimonium extitisse: quare inter eam & præfatum Guil. matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus abinvicem separari. Et si prædicta mulier ad religionem transivit (sicut asserit *b* promisisse) primus vir, qui non congnovit eandem, cum ea remaneat, cum qua postmodum Ecclesiæ auctoritate contraxit: alioquin ea dimissa debet ad illam redire, cum qua primo contraxit, nisi se voto mulier illa constrinxit ad continentiam observandam, ut intelligatur per hoc cum præfato Guil. fornicata fuisse: vel nisi se fornicario modo alii viro miscue it, ut primus vir prætextu fornicationis, ejus velit consortium declinare: nam si tantum simplici verbo se promisit continentiam servaturam, & postea in conspectu Ecclesiæ nupsit memorato Guil. quamdiu articulus iste dubitabilis erat, præsumi non debet, quod fornicaretur cum illo, sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere. Per hæc *c* autem quæstionem illam noveris esse solutam, qua quæritur, utrum ea, quæ adeo arcta est, ut nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut alio sibi modo *d* violentia inferatur, non solummodo levis, sed forte tam gravis, ut ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea perhiberi. Similiter illa, quæ viro, cui nupserat, adeo arcta est, ut nunquam ab eo valeat defloravi: si ab eo sit per judicium Ecclesiæ separata, & nubat alteri, cui arcta non sit, & per frequentem usum secundi, reddatur etiam apta primo: utrum ad eum redire debeat, cum quo prius fœdus inierat conjugale. De talibus autem non est facile judicandum: cum finale judicium pendeat ex futuro.

CAP. VII.

Si uxor dicit virum, cui cohabitavit per triennium, non habere potentiam coeundi, eis hoc jurantibus cum septima manu propinquorum, matrimonium separatur. h. d. inhærendo verbis literæ.

Honorius III. *e* (*an.* 1220.)

LIteræ vestræ nobis transmissæ continebant, quod cum causa matrimonii, quæ inter M. mulierem & A. ejus virum vertitur, nobis fuisset ab I. Papa prædecessore nostro commissa, dicta M. proposuit, quod cum octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, & diu cohabitasset eidem, adhuc integra permanebat, eo quod prædictus vir ejus non habebat potentiam coeundi: quare petebat divortium celebrari: prædictus vero A. fatebatur, quod illam nunquam cognoverat, tamen se habere potentiam cognoscendi alias asserebat. Vos vero, ne id confiterentur in fraudem, a matronis bonæ opinionis, fide dignis, ac expertis in opere nuptiali, dictam fecistis inspici mulierem: quæ perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per Presbyterum, de cujus parochia vir extitit, fecistis inquiri, utrum ipse aliquam cognovisset, nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem requirente divortium, & dicente, quod mater esse volebat, & filios procreare: proponente vero viro, quod paratus erat stare consilio Ecclesiæ, injunxistis eisdem, ut agerent pœnitentiam de commissis, & sic forte placeret Deo *a*, qui matrimonii fuit institutor & auctor, ut opus matrimonii consummarent: qui post plures terminos ad vestram reversi præsentiam, consona voce dixerunt, quod non poterant carnaliter commisceri. Quocirca mandamus, quatenus si ita est, & constiterit vobis, præfatum virum & mulierem, intra prædictos octo annos, per continuum triennium insimul habitasse: ipsis cum septima propinquorum manu firmantibus juramento, se commisceri carnaliter nequivisse, proferatis divortii sententiam inter eos.

TITULUS XVI.

DE MATRIMONIO CONTRACTO CONTRA INTERDICTUM ECCLESIÆ.

CAP. I.

Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ, vel judicis factum seu contractum, propter hoc solum non dirimitur: imponitur tamen pœnitentia sic contrahentibus, & separantur, donec cognoscatur de causa interdicti. h. d. in effectu totus iste titulus.

Alexander III. *Paduan. Episcopo.* (*an.* 1170.)

LIteræ *b*, quas tua nobis Fraternitas destinavit, expresse declarant, quod cum quidam sororem suam jam nubilem cuidam se daturum in uxorem ea præsente & consentiente præstito juramento firmasset: & illa non post multos dies dona & munera viri secundum morem terræ sponte susc ipiens, ipsum tanquam proprium virum sæpe amplexata fuisset: tandem mortuo fratre, a proprio viri sui fratre se dispensari permisit. & quod ab illo *c* cognita fuisset, mendaciter asseverat. Cumque prohibuisses publice, ne cui illorum, vel alicui *d* se copularet, ipsa spretis monitis tuis, alii nubere non expavit: demum cum mulieri præcepisses, ut ad domum matris rediret, ipsa nostram audientiam appellavit: [*& infra.* α] Mandamus, quatenus si est ita, præfatam mulierem (ne mandatum tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu pœnitentia condigna, postquam in domo materna per mensem steterit, ad tertium reverti permittas.

(α *Verum quoniam solicitudini nostræ incumbit excessus & enormitates aliorum corrigere, & ad modum & formam rectitudinis revocare: f. t. p. a. s.*)

CAP. II.

Sponsalia de futuro cum una etiam contra interdictum Ecclesiæ contracta, non habent dirimere matrimonium postea contractum cum alia.

Idem *Vigorien. & Baron. Episcopis.* e (*an.* 1170.)

EX literis *f* Cantuarien. Archiepiscopi ad nos pervenit, quod cum G. de sancto Leodegario N. filiam suam absentem, cuidam R. nomine desponsasset: [*& j. α*] Postea orta suspicione, quod præfatus R. ad alia desideraret vota transire, ad examen fuit dicti Archiepiscopi causa perlata, qui sub anathematis interminatione prohibuit, ne antequam de præscripto negotio plene constaret, vir

a *Dictio*, suam, *deest in antiq. exemplaribus.* b *Hæc verba*, sicut asserit promisisse, *desunt in omnibus Vaticanis, habentur tamen in aliis paulo recentioribus & antiqua compilat.* c *al. per hoc autem.* d *al. aut alio simili modo, &c.* e *Si hanc decretalem intelligas juxta communem sensum, ut loquatur de eo qui per maleficia factus erat impotens ad congrediendum cum uxore, vide Sot. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 3.*

a *In uno Vaticano: si forte placerent Deo, qui matrimonii fuit institutor & auctor, opus matrimonii consummarent, &c.* b C. 2. *eod. tit. in 1. comp.* c *ab eo.* d *alii: sed in antiquis, alicui.* e *Vigoren. & Baton. al. Vigornien. & B. Sed fere in omnib. manuscr. Wigor. & Baton.* f C. 3. *eod. tit. in 3. comp.*

ad ſecunda vota tranſiret : ſed ipſe præſcripta prohibitione contempta filiam G. in facie Eccleſiæ ſibi ſolenniter copulavit uxorem : [*& infra.* β] Cum Archiepiſcopus vellet de matrimonio primo cognoſcere, dicta M. appellationis vocem emiſit : cujus appellationi Archiepiſcopus deferens, eidem ſub excommunicationis interminatione diſtrictius interdixit, ne cui nuberet, donec cauſa ipſa finem debitum ſortiretur : ipſa tamen de remedio appellationis confiſa, cuidam alii Gu. nomine nupſit : [*& infra.* γ] Mandamus, quatenus ſi nihil conſtiterit, quod impediat, præter conſenſum de futuro, qui inter præfatos *a* R. & M. aſſeritur præceſſiſſe, ſecunda matrimonia inviolabiliter obſervanda ſublato appell. obſtaculo judicetis. Licet enim contra interdictum Eccleſiæ ad ſecunda vota tranſire non debuerit, non eſt tamen conveniens, ut ob id ſolum ſacramentum conjugii diſſolvatur : alia *b* tamen pœnitentia eis debebit imponi, quia contra prohibitionem Eccleſiæ hoc fecerunt.

(α *Poſt modicum tempus quibuſdam ipſius mulieris conſanguineis procuratoribus, memoratus* R. *cum ea præſente verbis præſentis temporis contraxit, ſicut dicitur, matrimonium. Fide hinc inde corporaliter præſtita, quod vir mulierem ſicut uxorem legitimam de cætero exhiberet, & ipſa reverenter ei ſine contradictione, ſicut viro legitimo obediret, nihilque defuit, niſi ſolennitas in facie Eccleſiæ celebranda, quæ propter tempus Quadrageſimæ tunc non potuit effectui mancipari.*)

(β *Poſtmodum vero duabus mulieribus & viro coram Archiepiſcopo conſtitutis, prædictus* R. *publice confeſſus eſt, ſe cum M. ſicut ſuperius dictum eſt, matrimonium contraxiſſe, & aliam ſ. Matildam prava quorundam ſuggeſtione ſeductum poſtmodum accepiſſe. Maria vero conſtanter aſſeruit, quod pater ejus non moverat de voluntate ejus querelam, dicens quod inter ipſam & præfatum* R. *recepta ſola fide de contrahendo matrimonio nulla obligatio interceſſerat : quam quia ipſe non ſervaverat, ſervare minime tenebatur ; & ideo eam quam ſecundo acceperat, relinquebat. Cum autem alia præfat.* R. *tanquam proprium virum ſibi reſtitui poſtularet.*)

(γ *Et ſuper hoc citata eorum Archiepiſcopo noluit, propter appellationem quam objecerat, apparere. Cum igitur abſentibus partibus non videretur nobis negotium finiendum, ipſum experientiæ veſtræ, de qua multum confidimus, committentes.*)

CAP. III.

Si hi, qui dicebantur conſanguinei, contraxerunt contra præceptum Judicis, debent ſeparari, donec de cauſa cognoſcatur.

Idem *Paduan. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

DE muliere *e* : (*& infra.*) Illos autem, qui pro conſanguinitate prohibentur conjungi, & poſt contra interdictum Eccleſiæ ſe receperint, excommunicationi debes ſubjicere, donec tamdiu ſeparentur, quouſque legitime cognoſcatur, utrum eorum matrimonium poſſit & debeat jure ſtare.

TITULUS XVII.
QUI FILII SINT LEGITIMI.

CAP. I.

Naturalis ex ſoluto genitus & ſoluta, legitimatur per ſubſequens parentum conjugium, etiam quod hæreditatem.

Alexander III. (*an.* 1180.)

CONqueſtus *d* eſt nobis H. quod cum quandam mulierem in uxorem acceperit, R. patruus mulieris ipſam exheredare conatur, eo quod ante deſponſationem matris ſuæ nata fuerit, licet poſtea pater mulieris præfatæ matrem ipſius acceperit in uxorem. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, eam legitimam judicetis, prædicto R. inhibentes, ne dictæ mulier hac occaſione ſuper hæreditate paterna moleſtiam inferat, vel gravamen. Si autem contra hoc venire præſumpſerit, eum *a* ſeveritate Eccleſiaſtica percellatis.

CAP. II.

Separato matrimonio in facie Eccleſiæ contracto, filii geniti vel concepti ante ſententiam ſunt legitimi.

Idem (*an. eod.*)

CUm *b* inter I. virum, & T. mulierem divortii ſententia canonice ſit prolata, filii eorum non debent exinde ſuſtinere jacturam, cum parentes eorum publice ſine contradictione Eccleſiæ inter ſe contraxiſſe noſcantur. Ideoque ſancimus, ut filii eorum, quos ante divortium habuerunt, & qui *c* concepti fuerant ante latam ſententiam, non minus habeantur legitimi, & quod in bona paterna hæreditario jure ſuccedant, & de parentum facultatibus nutriantur.

CAP. III.

Statur verbo viri & mulieris, qui negant aliquem filium, niſi indiciis & teſtibus probetur contrarium.

Idem *Rothomagen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

TRanſmiſſæ *d* nobis tuæ literæ continebant, quod cum N. uſque ad juventutem quendam puerum nutriviſſet, uxore ſua M. tunc non deſponſata ſibi cohabitante, poſtmodum ipſam legitime deſponſavit, & filios ſuſtulit ex eadem : quibus paternam hæreditatem petentibus, prædictus juvenis contradicit *e*, gerens ſe filium & hæredem, quamvis a vicinia, quæ ipſum filium eorum eſſe credebat, ſpurius diceretur : prædicti vero N. & uxor ejus præfatum juvenem ſpurium ſuum, aut legitimum filium eſſe negabant, ſed dicebant, quod eum pietatis intuitu nutriviſſent. Cum autem quæſtio coram te mota eſſet, & prædictus juvenis, pro eo quod juri ſtare nolebat, vinculo ſit excommunicationis adſtrictus : Conſul. t. t. reſpond. quod in tali caſu ſtandum eſt verbo viri & mulieris : niſi certis indiciis & teſtibus tibi conſtiterit, eſſe *f* filium juvenem memoratum.

CAP. IV.

Illegitima proles eſt, quam viro vivente uxor ex adulterio concepit, ſive cum adultero, ſive cum viro moretur.

Idem *Exonien.* g *& Vintonien. Epiſcopis, & Abbati Herforden.*

I. CAuſam *h* quæ : [*& infra.* α] Si conſtiterit, quod Agatha de Anelina muliere tempore Alani viri ſui, ipſa cum eo tanquam cum viro ſuo morante, vel R. parte dictæ Agathæ ipſam A. adhuc habente virum, publice tenente nata fuit, eam non fuiſſe legitimam ejuſdem R. filiam judicetis : quia non potuit eſſe uxor, quæ viri ſui torum maculans, alii, dum ille viveret, copulari præſumpſit.

(α *Inter nobiles viros F. & S. de Arden. quendam filium Agathæ de nativitate ipſius vertitur, vobis ſ. ep. & ven. f. n. Lundon. Ep. ſub certa forma commiſimus terminandum : Verum quoniam idem F. de Ard. præfat. Lundon. Epiſcopum omnino habebat pro eo, quod dominus eſt prædicti* R. *amovendum, & te fili Abbas loco illius duximus ſubrogandum : per Apoſt. itaque ſcripta vobis mandamus, quatenus*)

a *Præfatum.* b *aliqua, in recentioribus ; nam in omnibus veteribus, alia, legitur.* c *Cap.* 5. *tit. de ſponſ.* §. *illos. in* 1. *comp. & poſt Concil. Lat. ſub Alexand. III. p.* 6. *c.* 19. d C. 1. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alexand. III. part.* 33. *cap.* 3.

a *In vulgatis recentioribus ita : contra eum ſeveritate Eccleſiaſtica procedatis, ſed in omnibus antiquis, ut eſt impreſſum.* b C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alexand. III. p.* 33. *c.* 5. c *& qui conceptus fuerat, &c.* d C. 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 8. *c.* 11. e *contradixit.* f *in aliquot exemplaribus, filium eſſe illorum, &c. ſed in antiquis, ut eſt impreſſum.* g *Exon. al. & Vinconien. & Abbati Fordenſi.* h *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. vide c. cauſam quæ. ſupr. de dolo. & cap. cauſam quæ. ſupr. de offic. deleg.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. V.

Quæstio nativitatis opposita petenti hereditatem coram Judice seculari, est ad Ecclesiasticum Judicem transmittenda. h. d. & est textus multum notabilis & allegabilis.

Idem *Exonien. Episcopo, & Abbati Herforden.* (*an.* 1172.)

LAtor *a* præsentium R. (*& infra.* α) Cum autem idem R. H. coram seculari judice super hereditate avi ejusdem R. patris dicti H. traxisset in causam, ille sibi præsumpsit objicere, quod pater ejus non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideo de hæreditate avi sui nihil possit jure successorio vendicare: tandem cum super quæstione nativitatis coram Norvicen. Episcopo tractatum fuisset, ad nostram extitit audientiam appellatum: [*& infra.* β] Ideoque mandamus, quatenus causam super quæstione nativitatis patris ejusdem R. intra duos menses sublato appellationis obstaculo terminetis. Si vero intra duos menses præfatus H. non poterit probare legitime quod objecit, extunc seculari domino, sub cujus judicio de hæreditate causa vertitur, intimetis: ut pro quæstione nativitatis non dimittat, quin causam super hæreditate audiat & decidat.

(α *Non sine multo discrimine sui corporis ad nostram accedens præsentiam, sua nobis conquestione proposuit: quod cum avus suus uxores duas habuerit, de quarum una ejus pater processit, de altera Hug. patruum suum sustulisset: idem Ha. XL. acras terræ, quæ ipsum & patrem ejusdem R. contingunt, per violentiam detinet, nec idem R. qui succedere in bonis paternis debet, vult exhibere debitam partem.*)

(β *Sed eo veniente, altera pars vel per se vel per alium suam nobis exhibere præsentiam contempsit. Nolentes itaque causam ipsam diutius protrahi, eam experientiæ vestræ committentes.*)

CAP. VI.

Naturales legitimantur per subsequens parentum conjugium, spurii vero non. h. d. inhærendo verbis literæ. Et est capitulum famosum, & quotidie allegatur in utroque foro.

Idem *Exon. Episcopo.* (*an.* 1172.)

TAnta est *b* vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir vivente uxore sua aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius *c*, & ab hæreditate repellendus, præsertim si in mortem uxoris prioris alteruter eorum aliquid fuerit machinatus.

CAP. VII.

De causa civili inter Laicos non cognoscit Ecclesiæ: cognoscit tamen: An quis sit de legitimo matrimonio natus.

Idem *London. & Vigorien. Episcopis.* (*an.* 1180.)

II. CAusam *d* quæ inter R. & F. super eo, quod mater dicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, vobis commisimus terminandam. Verum quia literis nostris inseri fecimus, ut sæpefato R. possessionem omnium, quorum possessor extitit, quando avus suus proficiscendi Hierosolymam iter arripuit, ante principalis causæ ingressum faceretis restitui, si eadem possessione fuisset per violentiam spoliatus: nos attendentes, quod ad Regem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus judicare, ne videamur juri Regis Anglorum detrahere, qui ipsarum judicium ad se asserit pertinere: Fraternitati vestræ mandamus, quatenus Regi possessionum Judicium relinquentes, de causa principali, videlicet utrum mater prædicti R. de legitimo sit matrimonio nata, plenius cognoscatis, & causam hujusmodi terminetis: licet incongruum videatur, ut matrimonium genitricis præfati R. impetatur, quod ea vivente non fuit (ut dicitur) impetitum.

CAP. VIII.

Si mulier per judicium Ecclesiæ separata a primo, vivente illo contrahit cum secundo, legitima erit proles, quam ex illo suscepit.

Idem *Episcopo & Archidiacono Vincentino.* (*an.* 1180. *Romæ in Dalmatiam.*)

PErlatum *a* est ad audientiam nostram, quod cum H. ad partes Constantinop. transisset, & ibi moram per decennium & amplius faciens, ad I. uxorem suam non rediens *b*, ipsa apud bonæ mem. Vincentinum Episcopum adversus eum querelam deposuit, & quod eum non posset diutius expectare, nihilominus allegavit. Episcopus vero sicut vir providus & discretus, parentibus viri mandavit, ut pro eo mitterent, & ipsum ad propria revocarent: cumque elapso longi temporis spatio *c* vir non remearet ad propria, Episcopus in conspectu Ecclesiæ, auditis rationibus mulieris, inter eos sententiam divortii promulgavit, & mulieri, ut alium duceret, facultatem indulsit. Ideoque mandamus, quatenus si constiterit, quod Episcopus inter eos sententiam divortii tulerit, filios, quos sustulit de alio, ad cujus copulam auctoritate prædicti Episcopi migravit, legitimos judicetis, eos hac occasione ab hæreditate non patientes excludi.

CAP. IX.

Filii nati ex matrimonio clandestino per Ecclesiam approbato, sunt legitimi. h. d. inhærendo literæ.

Idem *Beluacen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

QUod *d* nobis: (*& infra.*) Si qui autem de clandestino matrimonio, postmodum ab Ecclesia comprobato, generati fuerint, eos legitimos judices filios & hæredes.

CAP. X.

Nati ex matrimonio contracto contra publicæ honestatis justitiam, illegitimi sunt, & ab hæreditate parentum excludendi: & tene menti hunc casum, quia sæpe per ignorantiam accidit.

Cœlestinus III. *Ebosacen. Archiepiscopo.* (*an.* 1192.)

REferente *e* nobis: [*& infra.*] Frat. t. respond. quod publicæ honestatis justitia prohibente matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit separari: ac per hoc cum filii, nec per Ecclesiæ permissionem, nec per paternam ignorantiam excusentur, ad successionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.

CAP. XI.

Ad docendum prolem illegitimum, non sufficit probare impedimentum matrimonii, si fuit in facie Ecclesiæ contractum.

Idem.

PErvenit *f* sane ad nos ex insinuatione L. Viduæ, quod cum inter G. patrem suum, & A. matrem illius, matrimonium fuisset legitime celebratum, & quamdiu vixerunt, quiete permanserunt *g*: post illorum decessum quidam asserentes eam de non legitimo matrimonio fuisse susceptam, a paterna hæreditate tanquam illegitimam

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. Et quatenus ex hoc c. colligitur, quod quæstio spiritualis remittenda est ad judicem Ecclesiasticum, si incidat coram Judice seculari. vide Bart. & Alex. in l. Titia. ff. solut. matrim.* b *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *vide l. bonorum. per Bart. ff. rem rat. hab. & l. pen. §. uxor. ff. solut. matrim.* d *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 33. *cap.* 4.

a *C.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp. post Conc. Lat. p.* 50. *c.* 23. b *rediret.* c *Adde, quod dicatur esse longum temporis spatium, Inst. de usucap. §.* 1. *& l. fin. C. de præscr. long. temp.* d *c.* 3. *tit. de clandest. desponsat. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 50. *cap.* 17. *vid. citata in c. cum inhibitio. supr. de clandest.* e *cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* f *C.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* g *permanserint.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

amovere conantur : Mandamus itaque , quatenus ſi eſt ita, dictam viduam legitimam nuncietis.

CAP. XII.

Statur dicto teſtium, qui probant aliquem legitimum, licet fama viciniæ & tractatus parentum habeat contrarium.

Innocentius III. (*an.* 1213.)

PEr tuas *a* literas intimaſti , quod R. ex muliere , quam ſecundum opinionem majoris partis viciniæ in concubinam habebat, prole ſuſcepta , quandam poſt, & aliam ea defuncta, duxit in uxorem : & ea, de qua prolem ſuſceperat, virum ſibi alium copulavit : proceſſu vero temporis idem R. in præſentia multorum firmavit proprio juramento, quod eam quam habere viſus fuerat concubinam, prius affidaverit in uxorem , quam ex ea filium genuiſſet : & poſtea cum *b* ageret in extremis, eum quem ex ea ſuſceperat , in teſtamento hæredem inſtituens, legitimum filium appellavit *c*. Cum autem tuæ inquiſitioni fuiſſet commiſſum, an filius ſic ſuſceptus, legitimus eſſet hæres ipſius R. & ad ejus patrimonium admittendus, ut præter id, quod ex quadam decretali bonæ memoriæ Alex. Papæ prædeceſſ. noſt. ſtandum eſſe ſuper hoc verbo viri & mulieris credebas : receptis teſtibus a filio ejuſdem R. productis quibus legitime comprobavit prædictum R. matrem ſuam in capella ſancti Sergii affidaſſe, eum ipſius R. hæredem eſſe legitimum judicaſti. Nos autem attendentes, quod plus eſt, quod in veritate agitur, quam quod ſimulate concipitur, licet dictus R. cum ea dimiſſa, quam ut concubinam habuerat, ad alia votam tranſiverit *d*, videtur ipſo facto matrimonium, quod inter eos celebratum fuerat , denegaſſe : quia tamen deſponſatio per teſtes legitimos comprobata , eos matrimonialiter fuiſſe conjunctos oſtendit , ſive deſponſatio ipſa fuerit de præſenti , ut per conſenſum legitimum per verba de præſenti expreſſum , copula matrimonii inter eos fuerit celebrata , ſive per verba de futuro carnali copula ſubſecuta , non tam decretali dicti prædeceſſ. noſt. quæ in caſu diſſimili loquitur, quam in productis probationibus innitentes , te proceſſiſſe legitime reſpondemus , ſententiam tuam auctoritate Apoſtolica confirmantes.

CAP. XIII.

In terris Eccleſiæ Papa poteſt libere illegitimos legitimare, in terris vero alienis non, niſi ex cauſis multum arduis, vel niſi in ſpiritualibus: tunc tamen indirecte & per quandam conſequentiam intelligitur legitimare etiam quoad temporalia: hoc tamen ultimum non eſt ſine ſcrupulo. h. d. ſecundum intellectum , qui placet Panorm. & eſt cap. difficile, & multum famoſum.

Idem *nobili viro Gu. Montis Peſſulani.* (*an.* 1213.)

PEr *e* venerabilem fratrem noſtrum Arelaten. Archiepiſcopum tua nobis humilitas ſupplicavit , ut filios tuos legitimationis dignaremur titulo decorare, quatenus eis, quo minus tibi ſuccederent, natalium objectio non noceret . Quod autem ſuper hoc Apoſtolica ſedes plenam habeat poteſtatem , ex illo videtur, quod diverſis cauſis *inſpectis*, eum quibuſdam *minus legitime genitis*, non naturalibus *f* tantum, ſed adulterinis etiam diſpenſavit, ſic ad actus ſpirituales illos legitimans , ut poſſint in Epiſcopos promoveri : ex quo veriſimilius creditur, & probabilius reputatur, ut eos ad actus legitimare valeat ſeculares , præſertim ſi præter Romanos Pontifices inter homines ſuperiorem alium non cognoſcant, qui legitimandi habeat poteſtatem : quia cum major in ſpiritualibus tam providentia , quam auctoritas & idoneitas requiratur : quod in majori conceditur , licitum eſſe videtur & *a* in minori . Per ſimile quoque id videtur poſſe probari, cum eo ipſo, quod aliquis ad apicem Epiſcopalis dignitatis attollitur , eximitur a patria poteſtate . Præterea etiamſi ſimplex Epiſcopus ſciente ſervum alterius in Presbyterum ordinaret, licet ordinator ſatisfacere Domino teneretur , ordinatus tamen jugum evaderet ſervitutis. Videretur *b* ſiquidem monſtroſum, ut qui legitimus ad ſpirituales fieret actiones, circa ſeculares actus illegitimus remaneret . Unde cum in ſpiritualibus diſpenſetur *c* , conſequenter intelligitur in temporalibus diſpenſatum . Id autem in patrimonio beati Petri libere poteſt Apoſt. ſed. efficere , in quo & ſummi Pontificis auctoritatem exercet , & ſummi Principis exequitur poteſtatem . Videbatur autem ex eo trahere majorem audaciam poſtulandi , quod cum Rex Francorum I. Reginam dimiſerit , & ex alia poſtmodum ſuperducta puerum ſuſcepit & puellam , & tu ſimiliter excluſa legitima , ſuperduxeris aliam , ex qua filios ſuſcepiſti : ſicut cum filiis Regis ejuſdem , ſic cum tuis credebatur de benignitate Apoſtol. ſed. diſpenſandum . Verum ſi veritas diligenter inſpicitur , non res ſimilis , ſed valde diſſimilis invenitur : nam Rex ipſe a Regina per Remen. Archiepiſcopum Apoſtolicæ ſedis Legatum, fuit per ſententiam ſeparatus , tu vero uxorem tuam a te temeritate propria ſeparaſti . Ipſe quoque priuſquam ad eam prohibitio de non contrahendo cum altera perveniſſet, aliam ſuperduxit , ex qua prolem geminam noſcitur ſuſcepiſſe : ſede tu in contemptum Eccleſiæ, aliam ſuperinducere attentaſti . Præterea Rex ipſe contra mattrimonium impedimentum affinitatis objecit , & coram præfato Archiepiſcopo teſtes induxit : cujus ſententia, quia caſſata fuit ſolummodo propter judiciarium ordinem non ſervatum , nos poſt reſtitutionem Reginæ alios cognitores duximus deputandos : tu vero uxori tuæ nihil quod divortium induceret objeciſti : cum etſi fides tori ſit unum de tribus bonis conjugii, non tamen ipſius violatio conjugale vinculum violaſſet . De filiis ergo ejuſdem Regis , utrum legitimi vel illegitimi fuerint, quamdiu pendet quæſtio affinitatis objectæ , poteſt non immerito dubitari . Nam ſi affinitas fuerit comprobata, prædictam Reginam non eſſe Regis conjugem apparebit , & per conſequens alia videbitur ſibi legitime copulata , & filios ei legitimos peperiſſe. Inſuper cum Rex ſuperiorem in temporalibus minime recognoſcat , ſine juris alterius læſione in eo ſe juriſdictioni noſtræ ſubjicere potuit, in quo videretur aliquibus , quod per ſeipſum (non tanquam Pater cum filiis , ſed tanquam Princeps cum ſubditis *d*) potuit diſpenſare : tu autem noſceris aliis ſubjacere : [*& infra.* α] Rationibus igitur his inducti , Regi gratiam fecimus requiſiti, cauſam tam ex Veteri, quam ex Novo Teſtamento trahentes , quod non ſolum in Eccleſiæ patrimonio (ſuper quo plenam in temporalibus gerimus poteſtatem) verum *etiam in aliis regionibus* , *certis cauſis inſpectis* , temporalem juriſdictionem caſualiter exercemus , non quod alieno juri præjudicare velimus , ſed quia ſicut in Deuteronomio *e* continetur : *Si difficile & ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris, inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam , lepram & lepram, & judicium inter portas videris variari , veniens ad Sacerdotes Levitici generis, & ad judicem qui fuerit illo tempore:*

a C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *dum.* c *vide Panorm. cap. fin. de mut. petit. & Jas. in l. neque profeſſio. C. de teſtamentis.* d *tranſivit.* e C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Covarr. ep.* 4. *Decr. p.* 2. *c.* 8. §. 8. f *Qui dicantur filii naturales, adulterini, ſupurii & alii illegitime nati, quovis nomine appellentur, vide Card. Paleotum l. de notbis & ſpur. filiis.*

a *vel. etiam in minori.* b *Videtur.* c *diſpenſatur.* d *ſubjectis.* e *Duteron.* 17. *Hæc Deut. auctoritas protenditur uſque ad illa verba : Sane cum Deuteronomium , in ea imprimenda ſecuti ſumus antiqua & magis emendata Greg. exemplaria ; quantum ad verba tantiſper differt a vulgata editione , ſed eadem eſt ſententia.*

qui

qui indicabunt tibi judicii veritatem : & facies quæcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, sequerisque eorum sententiam : qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, decreto Judicis morietur. Sane cum Deuteronomium lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, ut quod ibi decernitur, in Novo Testamento debeat observari : locus enim quem elegit Dominus, Apostolica sedes esse cognoscitur : cum enim Petrus urbem fugiens exivisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, revocare, interrogatus ab eo, Domine, quo vadis? respondit : venio Romam iterum crucifigi : quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reversus. Sunt autem Sacerdotes Levitici generis fratres nostri, qui nobis jure Levitico in executione Sacerdotalis officii coadjutores exiitunt. Is vero super eos Sacerdos sive Judex exitit, cui Dominus inquit, in Petro *a* : *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis* : Ejus vicarius, qui est Sacerdos in æternum secundum * ordinem Melchisedech, constitutus a Deo judex vivorum & mortuorum. Tria quippe distinguit judicia. Primum inter sanguinem & sanguinem, per quod Criminale intelligitur & Civile. Ultimum inter lepram & lepram, per quod Ecclesiasticum & Criminale notatur. Medium inter causam & causam, quod ad utrumque refertur, tam Ecclesiasticum, quam Civile : in quibus cum aliquid fuerit difficile vel ambiguum, ad judicium est sedis Apostolicæ recurrendum : cujus sententiam, qui superbiens contempserit observare, mori præcipitur, id est, per excommunicationis sententiam velut mortuus a communione fidelium separari. Paulus enim, ut plenitudinem potestatis exponeret, ad Corinth. *b* scribens ait : *Nescitis, quoniam Angelos judicabitis? quanto magis secularia?* Licet igitur cum filiis sæpedicti *c* Regis (de quibus, an fuerint legitimi ab initio, dubitatur) duxerimus dispensandum: quia tamen tam lex Mosaica, quam canonica sobolem suscepta ex adulterio detestatur *d*, testante Domino, quod manzeres *e* & spurii usque ad decimam generationem in Ecclesiam non intrabunt : canone vero vetante tales ad sacros ordines promoveri : secularibus quoque legibus non solum repellentibus eos a successione paterna, sed negantibus ipsis etiam alimenta : petitioni tuæ non duximus annuendum.

(*α Unde sine ipsorum forsan injuria, nisi præstarent nobis assensum, in hoc subdere te non posses, nec ejus auctoritatis existis, ut dispensandi super his liberam habeas facultatem.*)

CAP. XIV.

Si conjugatus vivente prima in facie Ecclesiæ contrahit cum secunda hoc ignorante, legitima erit eorum proles.

Idem *H. & R. Canonicis Beneventanis.* (*an.* 1223.)

EX tenore *f* literarum vestrarum nobis innotuit, quod cum G. vidua hæreditatem quondam R. mariti sui sibi & pupillo filio suo restitui postularet, pars adversa petitionem ejus nitebatur excludere, pro eo quod R. maritum ipsius viduæ de adulterio genitum asserebat : (*& infra. α*) Intelligentes, quod pater prædicti R. matrem ipsius in faciem Ecclesiæ ignaram, quod ipse aliam sibi matrimonialiter copulasset, duxerit in uxorem, & dum ipsa conjunx ipsius legitima putaretur, dictum R. suscepit ex eadem : in favorem prolis potius declinamus, memoratus R. legitimum reputantes.

(*α Et proponens, quod dicti R. pater vivente uxore legitimam quandam aliam Maritiam nomine superduxit, ex qua præfatum R. maritum ipsius viduæ generavit. Econtra vero pars viduæ respondebat, quod cum Maritia præfata nesciens, quod dicti R. pater aliam haberet uxorem, cum eo in facie Ecclesiæ contraxisset, ejus filius, quem suscepit ab eo, legitimus debeat haberi : cum non debeant illegitimi reputari, qui de adultera conscientia non nascuntur. Cumque super hoc diutius fuisset in vestra præsentia litigatum, & nonnullorum prudentum sententia, quorum consilium requisistis, in hoc invicem discordaret, sed, duxistis Ap. consulendum. Nos igitur*)

CAP. XV.

Proles infidelium, qui postea convertuntur, legitima est, etiamsi parentes sunt in gradu prohibito lege canonica.

Idem *Episcopo Tibur.* a (*an.* 1214.)

GAudemus *b* : [*& infra.*] Cæterum prolem de infidelium conjunctionibus natam, qui secundo, tertio, vel ulteriore gradu, secundum opinionem illorum *c* matrimoniali contraxerunt affectu, post fidem receptam (utilitate publica suadente) legitimam volumus reputari.

TITULUS XVIII.
QUI MATRIMONIUM *d* ACCUSARE POSSUNT, VEL CONTRA ILLUD TESTARI.

CAP. I.

Cum igitur de fœdere matrimonii, reo absente contumaciter possunt super impedimento matrimonii recipi testes, dummodo sint legitimi : & ad dicta eorum fertur sententia.

Alexander III. *Parisiensi* e *Episcopo.* (*an.* 1172.)

RElatum *f* est, quod cum pater cujusdam puellæ eam cuidam civi Parisiensi *g* nuptui tradidisset, maritus post aliquot annos, quibus cum uxore permansit, propter homicidium, quod commisit, de civitate timore mortis exivit : nunc autem dicitur posse probari, quod pater puellæ eum de sacro fonte *h* levavit : sed literis tuis quæsitus nondum potuit inveniri, licet quinquennium sit transactum : [*& infra.*] Cæterum consultationi tuæ taliter respond. *quod si juvenis & puella aliquot annis sine quæstione fuerunt simul, qui præscriptum matrimonium nunc accusant, non videntur suspicione carere* : quod si manifestum est, quod asseritur, aut legitimi accusatores & testes appareant : postquam juvenis fuerit cum omni diligentia requisitus, etiamsi nequiverit inveniri, testes recipere poteris, & sine canonico judicium terminare.

CAP. II.

Accusatio & testimonium in causa matrimoniali personaliter & non per literas fieri debent.

Clemens III. (*an.* 1190.)

ANobis *i* est quæsitum, utrum aliqui super accusatione matrimonii nihil voce propria depromentes *k* debeant per solam chartulæ conscriptionem admitti? Ad hoc respondemus, quod in talibus, nisi quantum ad præsumptionem, nullius momenti est conscriptio, quoad sententiam proferendam, nisi alia legitima adminicula suffragentur.

CAP. III.

In causa matrimoniali super consanguinitate & contractu testificari possunt consanguinei & parentes.

a *Matth.* 16. * *Psalm.* 109. *Act.* 10. b 1. *Cor.* 6. c *præfati.* d *Deut.* 23. e *Manzeres qui dicantur, tradit Covarruvias lib.* 4. *decr. part.* 2. *c.* 18. §. 1. f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. Bald. in l. qui contra. Cod. de incest. nuptiis.*

a *Tyb. al. Tubu. al. Tybertur.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *eorum.* d *al. ita : de his qui matrimonium, &c. alias desunt illa verba, vel contra illud testificari.* e *Parmens. al. Patrinens.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *Parmensi.* h *vid. Concil. Tridentin. Sess.* 24. *de reformat. matr. c.* 2. i *C.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp.* k *deponentes.*

Cle-

Clemens *a* III. *Papa Florentino Epiſcopo.*
(*an.* 1190.)

VIdetur *b* nobis: (*&* ſ. α) Quod parentes, fratres, & cognati utriuſque ſexus, in teſtificatione ſuorum ad matrimonium conjungendum vel dimittendum admittantur, tam antiqua conſuetudine, quam legibus approbatur. Ideo enim maxime parentes, & ſi defuerint parentes, proximiores admittuntur: quoniam unuſquiſque ſuam genealogiam cum teſtibus & chartis, tum etiam ex recitatione majorum ſcire laborat: qui enim melius recipi debent, quam illi, qui melius ſciunt, & quorum eſt intereſſe: ita ut ſi non interfuerint, & conſenſum non adhibuerint, ſecundum leges nullum fiat matrimonium? Quod vero legitur *c*, pater non recipiatur in cauſa filii, nec filius in cauſa patris, in criminalibus cauſis & contractibus verum eſt. In matrimonio vero conjungendo & disjungendo, eſt ipſius conjugii prærogativa, & quia favorabilis res eſt, congrue admittuntur.

(α *Quod ſecunda, quam contra prohibitionem Eccleſiæ duxit, non ſit uxor, etiamſi primam non haberet deſponſatam. Nam quod contra interdictum & ordinem Eccleſiæ factum eſt, ratum non haberi tanquum inordinatum, tam divinæ quam humanæ legis auctoritas proclamat. Quia igitur ea, quam inordinate ſuperduxit prohibitione renitente, uxor non eſt, cogendus eſt eam recipere, quam juravit & deſponſavit, atque ex ea prolem genuit: ut juramenti religio non vilipendatur, & fides ad invicem conſervetur promiſſa, & proles in cultu Dei nutriatur & educetur, & alii exinde occaſionem pejerandi, & alias decipiendi, aſſumere non valeant.*)

CAP. IV.

Invita deſponſata, poſtea ſponte cognita contra matrimonium non auditur.

Idem. (*an. eod.*)

INſuper *d* adjeciſti, quod aliquis cum quadam innubili puella contraxit, quæ tandem ætatis metas attingens, ab illo pluries cognita, contra matrimonium proclamavit, aſſerens, ſe ſemper ab initio diſſenſiſſe, quod per teſtes probat forma & converſatione præclaros. In hoc itaque caſu ſentimus, quod adverſus matrimonium audiri non debet, quæ ante cognitionem ſui legitimum annum attingens, cum potuit, minime reclamavit: ſicut enim ante legitimum conſenſum (qui in duodecimo anno ſpectatur) potuit diſſentire, ſic poſtquam legitimo tempore accedente ſemel etiam copulæ carnali conſenſit, ex ratihabitione ſibi ſuper hoc ſilentium non ambigitur indixiſſe. *e*

CAP. V.

Repellitur accuſans matrimonium propter quæſtum.

Innocentius III. *Archiepiſcopo, Præpoſito & Priori ſanctæ Mariæ de Alben. Genuen.* f
(*an.* 1214.)

SIgnificante *g* M. de Canula *h* noſtro eſt Apoſtolatui declaratum, quod cum N. duxiſſet legitime in uxorem, S. mater ipſius niſa eſt matrimonium accuſare, ut ab eo pecuniam extorqueret: & licet intellectui ſuo prava non poſſint opera reſpondere, nihilominus vult habere pecuniam, ut ab accuſatione deſiſtat.

Cum igitur non ſit malitiis hominum indulgendum: mandamus, quatenus ſi eſt ita, ipſam ab accuſatione matrimonii repellentes, eidem ſuper hoc ſilentium imponatis.

CAP. VI.

Repellitur ab accuſatione matrimonii, qui denunciationis tempore tacuit, niſi denunciationem probabiliter ignoravit, vel juret de novo didiciſſe, & quod non objicit illam malitioſe.

Idem.

CUm *a* in tua dioeceſi: [*& infra.*] Si vero poſt contractum matrimonium aliquis appareat accuſator, cum non prodierit in publicum, quando banna ſecundum conſuetudinem in Eccleſiis edebantur, utrum vox ſuæ debeat accuſationis admitti, merito quæri poteſt. Super quo ſic duximus diſtinguendum, quod ſi tempore denunciationis præmiſſæ, is, qui jam conjunctos impetit, extra dioeceſim exiſtebat, vel alias denunciatio non potuit ad ejus notitiam pervenire, utputa ſi nimiæ infirmitatis fervore laborans, ſanæ mentis patiebatur exilium: vel in annis tam teneris conſtitutus, quod ad comprehenſionem talium ejus ætas ſufficere non valebat, ſeu alia cauſa legitima fuerit impeditus, ejus accuſatio debet audiri. Alioquin cum rationabiliter præſumatur, quod denunciationem publice factam idem exiſtens in ipſa dioeceſi minime ignoravit, tanquam ſuſpectus eſt proculdubio repellendus: Niſi proprio firmaverit juramento, quod poſtea didicerit ea, quæ objecerit, & *b* ad hoc ex malitia non *c* procedat: quia tunc etiamſi didiciſſet ab illis, qui denunciationis tempore ſiluerunt, claudi non debet eidem aditus accuſandi; quoniam etſi ab impetitione hujuſmodi culpa de ſilentio tali contracta illos excluderet, iſte tamen amoveri nequiret, cum culpabilis non exiſtat.

TITULUS XIX.
DE DIVORTIIS. *d*

CAP. I.

Homicidium neceſſarium non privat ſpe conjugii, ſed machinatio in mortem conjugis ſic.

Ex Concilio apud Wormaciam. *e*

SI qua mulier *f* in mortem mariti ſui cum aliis conſiliata eſt, & ipſe aliquem eorum ſe defendendo occiderit, poteſt ipſe poſt mortem uxoris, ſi voluerit, aliam ducere: ipſa autem inſidiatrix pœnitentiæ, abſque ſpe conjugii ſtet ſubjecta.

CAP. II.

Conjuges propter alterius crimen non ſeparantur, niſi ſpiritualiter fornicentur: & tunc durat conjugium eis etiam ſeparatis.

Alexander III. (*an.* 1180. *Romæ.*)

QUæſivit *g* a nobis: (*& infra.* α) Nos itaque taliter reſpondemus, quod mulier pro futuro vel alio crimine viri ſui (niſi fidei ſuæ religionem corrumpere velit) ab eo ſeparari non debet. Verum ſi conjugem ſuam ad infidelitatis maleficium traxerit, a viro poterit ſeparari, ita quod ei nubere alii non licebit: quia licet ſeparentur, ſemper tamen conjuges erunt. In viris quoque præſentis ſententiæ forma ſervetur.

(α *Utrum mulier pro latrocinio aut quolibet alio crimine a viro ſuo debeat ſeparari & alii nubere, & de viro ſimili modo propoſuiſti, utrum pro quolibet flagitio poſſit a conjuge dividi, & aliam ſibi legitime matrimonio copulare.*)

CAP. III.

Vir non poteſt dimittere uxorem ſine judicio Eccleſiæ, etiam propter impedimentum parentelæ notorium. Si fama

---

a *al. Clemens Papa Florentino Epiſcopo. al. Cœleſtinus Papa Florentino Epiſc. al. Cœleſtinus III. &c.* b *Cap.* 3. *tit. de Matr. contra interd. Eccleſ. celebr. in* 1. *comp. refert Grat. ſive Palea* 35. *q.* 6. *c.* 2. c *Vid. Lanfranc. de Oriano in cap. quoniam contra. ſup. de probat. & Specul. tit. de teſte.* §. 1. d *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *induxiſſe.* f *de Alban. Januen.* g *C.* 2. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* h *Canulla. al. Camilla. al. Caſula.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp. alia pars hujus decr. ſupr. de ſponſal. c. cum in tua.* b *al. ita: & quod ad hoc.* c *procedit.* d *De materia hujus tit. vid. Theologos lib.* 4. *Sent. diſt.* 35. *& per Sylveſtrum in ſumma, verbo, divortium.* e *Warmaciam. al. Vermecias.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compilat. & poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p.* 50. *c.* 22. §. *quod autem. vid. Sotum* 4. *Sent. diſt.* 37. *q.* 1.

refert

UAB Biblioteca de Ciències Socials

refert impedimentum conjugii, etiam nemine opponente. Episcopus ex officio suo potest de eo inquirere. Si vero impedimentum est notorium, potest Episcopus ex officio suo matrimon. separare.

Idem *Ambienen.* a *Episcopo.* (*an.* 1180.)

PORro *b* de Comite Pontini, qui B. uxorem suam absque judicio Ecclesiæ dimisit, qui eam cognatam fuisse uxoris defunctæ proponit, prudentia tua cognoscat, quod si etiam parentela esset publica & notoria, absque judicio Ecclesiæ ab ea separari non potuit: quare ipsum ad eam recipiendam, quæ petit restitutionem ipsius, districte compellas: quam si recipere noluerit, eum & superinductam vinculo excommunicationis astringas. Præterea de H. qui cognatam suam duxit uxorem, respondemus, quod apparentibus accusatoribus, & parentela manifesta seu publica existente (quod credibile non est, nisi essent in primo gradu vel secundo) tui officii interest, matrimonia illa adhibita gravitate dissolvere, quæ illicite contracta noscuntur.

CAP. IV.

Repellitur uxor petens restitutionem mariti, si notorie fornicata est, & maritus continuit.

Idem.

SIgnificasti *c*, quod quidam uxore sua sine judicio Ecclesiæ dimissa, pro eo, quod suggestum sibi fuerat, ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commisisse, vinculo fuit propter hoc excommunicationis adstrictus: verum mulier non continuit, sed sobolem de alio viro suscepit: nec minus postulabat viro restitui, asserens se ab isto injuste dimissam, & eundem sibi materiam adulterandi dedisse. Consult. t. t. respon. quod si notorium est, mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, nisi constaret ipsum cum alia adulterium commisisse.

CAP. V.

Matrimonium separatur propter adulterium mulieris: & si vir postea fornicetur, redintegratur. Et est bonus casus, & multum allegabilis.

Idem (*an.* 1175. *Romæ.*)

EX literis *d* tuis accepimus, quod V. quandam duxit uxorem, qui paucis temporibus fuere concordes: proponebat enim idem V. quod illam per violentiam sibi illatam metu etiam mediante duxisset: [*& infra.* α] Tandem vir uxorem suam super crimine fornicationis in jure convenit, quæ nescitur, quo ducta spiritu cœpit publice confiteri: quod cum vir negaret ei in necessariis providere, crimen compulsa est incurrere memoratum: cumque diligentius a te fuisset admonita, ne ad suggestionem alicujus illud tam turpe contra se proponeret, ipsa id manifestius asserebat. Sane tu convocato Capitulo tuo, cum ex eorundem *e* consilio utrique privatim continentiam injunxeris observandam, ita quod caste viverent ab invicem segregati: memoratus V. furtim cum alia sponsalia & nuptias temere celebravit: verum cum factum inquirere laborares; supradictus V. seriem rei explicans & exponens ad audientiam nostram dicitur appellasse. Unde Frat. t. mandamus, quatenus, si res ita processit, prætaxatum virum ad legitimam uxorem redire compellas.

(α *Tu vero una cum Capitulo tuo cum tam minis quam admonitionibus inter eos sæpe pacem confirmare studeres, eos temere segregatos pariter reconciliari coegisses.*)

CAP. VI.

Si uxor a viro lapso in hæresim propria auctoritate divertit, ad eum reversum redire compellitur: secus si per judici m Ecclesiæ ab eo fuisset separata.

Urbanus III. *Florentino Episcopo.* (*an.* 1186.)

DE illa *a*, quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine judicio Ecclesiæ declinavit, videtur nobis, quod mulier (maxime si ea intentione decessit, ut lapsus in hæresim tædio pariter & confusione affectus, se ab errore suo converteret) ei cum reversus fuerit, est reddenda: quæ etiam si reverti noluerit, compellatur. Si vero judicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam.

CAP. VII.

Vinculum conjugale non dissolvitur altero conjugium fidelium in hæresim lapso. Sed si unus infidelium conjugum convertatur ad fidem, & alter noluit sibi cohabitare, vel non sine blasphemia, vel sine peccato mortali, solvitur conjugium, & conversus contrahere poterit.

Innocentius III. *Ferrarien. Episcopo.* (*an.* 1212.)

QUanto te *b* novimus in canonico jure peritum: (*& infra.* α) Sane tua Fr. intimavit, quod altero conjugum ad hæresim transeunte, qui relinquitur, ad secunda vota desiderat convolare: quod utrum possit fieri, per tuas nos duxisti literas consulendos. Nos igitur consult. t. respondentes distinguimus, licet quidam prædecessor noster sensisse aliter videatur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam convertatur, vel ex duobus fidelibus alter labatur in hæresim, vel decidat in gentilitatis errorem. Si enim alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit: & in hoc casu intelligimus, quo ait Apostolus: *Si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror non est servituti subjectus in hujusmodi.* Et canonem etiam in quo dicitur *c*: *Contumelia creatoris solvit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur.* Si vero aliter fidelium conjugum vel labatur in hæresim, vel transeat ad gentilitatis errorem, non *d* credimus, quod in hoc casu is qui relinquitur, vivente altero possit ad secundas nuptias convolare, licet in hoc casu major appareat contumelia creatoris. Nam etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum: inter fideles autem *e* verum & ratum existit; quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret. Nec obstat, quod a quibusdam forsan objicitur, quod fidelis relictus non debeat jure suo sine culpa privari: cum in multis casibus hoc contingat, ut si alter conjugum incidatur. Per hanc responsionem quorundam malitiæ obviatur, qui in odium conjugum, vel quando sibi invicem displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularent hæresim, ut ab ipsa, (nubentibus conjugibus) resilirent. Per hanc ipsam responsionem illa solvitur quæstio, qua quæritur utrum ad eum, qui ab hæresi vel infidelitate revertitur, is qui permansit in fide, redire cogatur.

(α *Tanto F. t. amplius in Domino commendamus, quod in dubiis quæstionum articulis ad sed. Apostol. recurrit: quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est & Magistra, ut opinio quam in eis quondam habueras, dum alios canonici juris peritiam edoceres, vel corrigatur per sed. Apost. vel probetur.*)

CAP. VIII.

Pagani juncti in gradu prohibito lege canonica tantum, conversi ad fidem non separantur. h. primo. *Si paganus prius plures uxores habeat, post fidem susceptam adhærebit primæ.* h. secundo. *Et si repudiata uxore cum secunda con-*

---

a *al. Ambien.* b C. 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Later. sub Alexand.* III. *part.* 50. *c.* 29. c C. 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Later. par.* 6. *cap.* 14. d *Cap.* 3. *de cland. desponf. in* 2. *comp.* e *eorum.*

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Hoc dicit B. Ambrosius epist.* 1. *ad Corinth. cap.* 7. d *Vid. Conc. Trident. Sess.* 24. *de sacr. matr. can.* 3. e *In uno aut altero* C. *ratum & firmum existit.*

traxe-

traxerit, etiam post baptismum dimittet secundam, & adhærebit primæ repudiatæ etiamsi repudiata cum alio contraxisset. secus si fornicata fuisset. hoc tertio.

Idem *Tiberiadensi* a *Episcopo*. (*an.* 1212.)

GAudemus *b* in Domino: (*& infra.* α) Utrum pagani uxores accipientes in secundo, vel tertio, vel ulteriore gradu sibi conjunctas, sic conjuncti debeant post conversionem suam insimul remanere, vel ab invicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulasti. Super quo taliter respondemus, quod cum sacramentum conjugii apud fideles & infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus *c* dicens: *Si quis frater infidelem habet uxorem, & hæc consentit habitare cum eo, non illam dimittat*: & in præmissis gradibus a paganis quoad eos matrimonium licite sit contractum, qui constitutionibus canonicis non arctantur: *Quid enim ad nos* (secundum Apostolum *d* eundem) *de his quæ foris sunt, judicare*? in favorem præsertim Christianæ religionis & fidei, a cujus perceptione per uxores se deserti timentes viri possunt facile revocari: fideles hujusmodi matrimonialiter copulati libere possunt & licite remanere conjuncti, cum per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur. Quia vero pagani circa plures insimul fœminas affectum dividunt conjugalem, utrum post conversionem omnes, vel quam ex omnibus retinere valeant, non immerito dubitatur: [*& infra.* β] Verum absonum hoc videtur & inimicum fidei Christianæ, cum ab initio una costa in unam fœminam sit conversa *e*: & Scriptura divina *f* testetur, quod propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: non dixit tres vel plures, sed duo: nec dixit, adhærebit uxoribus, sed uxori: (*& infra.* γ) Nec ulli unquam licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum, quæ mos quandoque interdum etiam fas censetur, per quam sicut Jacob *g* a mendacio, Israelitæ a furto, & Samson ab homicidio, sic & Patriarchæ & alii viri justi, qui plures leguntur simul habuisse uxores, ab adulterio excusantur. Sane veridica hæc sententia probatur etiam de testimonio veritatis testantis in Evangelio *h*: *Quicunque dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*. Si ergo uxore dimissa, duci alia de jure non potest, fortius & ipsa retenta, per quod evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu, cum non ad impatia judicentur, circa matrimonium reprobandum. Qui autem secundum ritum suum legitimam repudiavit uxorem, cum tale repudium veritas in Evangelio reprobaverit, nunquam ea vivente licite poterit aliam, etiam ad fidem Christi conversus, habere, nisi post conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum ipso, aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum: in quo casu restitutionem petenti, quamvis de injusta spoliatione constaret, restitutio negaretur: quia secundum Apostolum *i* frater aut soror non est hujusmodi subjectus servituti. Quod si conversum ad fidem, & illa conversa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur. Quamvis quoque secundum Evangelicam veritatem, qui duxerit dimissam, mœchatur: non tamen dimissor poterit objicere fornicationem dimissæ, pro eo, quod nupsit alii post repudium, nisi alias fuerit fornicata.

(α *Et in potentia virtutis ipsius, & patri luminum, a quo est omne datum optimum & omne donum perfectum, uberes gratiarum exsolvimus actiones: quod sicut nobis tuis literis intimasti diebus istis novissimis, ille qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat, ut ad Christianam venirent fidem, multorum cordibus inspiravit, & quoniam uxores acceperant in secundo vel tertio, vel ulteriori gradu sibi conjunctas.*)

(β *Quia vero tam Patriarchæ, quam alii justi viri ante legem pariter & post legem multas uxores insimul habuisse leguntur: nec contrarium apparet in Evangelio vel lege præceptum: neque pagani subjiciuntur canonicis institutis post inventis, quemadmodum est præmissum: videtur quod nunc etiam juxta ritum suum licite contrahant cum diversis, quorum conjunctiones legitimas unda sacri baptismatis non dissolvit, & ita Patriarcharum exemplo ad fidem Christi conversi pagani, conjugiorum pluralitate gaudebunt.*)

(γ *Unde Lamech qui plures uxores insimul legitur habuisse, reprehenditur in Scripturis, eo quod ipse primus reprobandam bigamiæ speciem introduxit. Licet autem de hujusmodi non quæsieris, volentes tamen tam te quam alios super his etiam reddere certiores, & quod veritas prævaleat falsitati, sine dubitatione qualibet protestamur, quod*)

CAP. IX.

Non licet relictam fratris in uxorem accipere: & de facto ducta separanda est, nisi aliter Ecclesia dispenset.

Idem *Livonien. Episcopo, & eis qui cum ipso sunt fratribus*. (*an.* 1212.)

DEus, *a* qui Ecclesiam suam *b*: [*& infra.*] Quia dispar *c* est ritus in Livonien. Ecclesia de novo ad fidem catholicam conversorum a nostro, propter infirmitatem gentis ejusdem concedimus, ut matrimonis contractis cum relictis fratrum utantur, si tamen, fratribus decedentibus sine prole, ut semen defuncti juxta legem Mosaicam suscitarent, cum talibus contraxerunt: ne tales sibi de cætero, postquam ad fidem venerint, copulent, prohibentes.

TITULUS XX.
DE DONATIONIBUS INTER VIRUM ET UXOREM, ET DE TOT POST DIVORTIUM RESTITUENDA.

CAP. I.

Separato licite matrimonio, dos restituenda est.

Ex Concilio habito apud Wormaciam.

MUlieres cum *d* pro aliqua licita causa a propriis viris fuerint separatæ, totam dotem præcipimus sibi reddi.

CAP. II.

Soluto matrimonio cogitur vir dotem restituere, & bona dividere, quæ communiter eis obvenerunt.

Urbanus III. *Decano, Cantori & Capitulo Lexon.* (*an.* 1186.)

SIgnificavit P. mulier *e*, quod H. quem loco viri tenebat, divortio inter eos solenniter celebrato, dotem suam illicite detinet, & reddere contradicit: possessiones etiam, quæ ipsis, dum simul viverent, cujuscunque contractus titulo communiter obvenerunt, ea prorsus exclusa sibi nititur vendicare. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, & non est aliud quod obsistat, ipsum ad restitutionem dotis, & divisionem eorum, quæ olim communiter habuerunt, district. Eccles. compellatis.

a *Tibaden.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compilat.* c 1. *Corinth.* 7. d 1. *Cor.* 5. e *Genes.* 2. & 3. f *Matth.* 19. *Luc.* 10. *Ephes.* 5. g *Gen.* 27. *Exod.* 12. *Jud.* 16. h *Matt.* 19. & *Luc.* 10. i 1. *Corinth.* 7.

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *infr. de pœnit. & remiss.* 1. c. c *alias ita*: *Quia dispar est ritus in Livon. Ecclesia de novo, &c. sed in vetustioribus exemplaribus legitur, ut est impressum.* d C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp. & post Concil. Later. sub Alex. III. par.* 50. *cap.* 46. e *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.*

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. III.

Delegatus ad causam matrimonii, si ferat sententiam divortii, pronuntiare debet dotem restitui. Et est casus multum allegabilis.

Clemens III. (*an.* 1190.)

DE prudentia *a* vestra miramur, quod cum vobis causam matrimonii, quæ vertebatur inter H. & M. comisissemus terminandam, & vos consanguinitatem inter eos invenientes, sententiam divortii tulissetis: de dote, quam a viro mulier repetebat, quicquam statuere distulistis. Quia igitur vos, qui de matrimonio principaliter cognovistis, & de dote (quæ est causa incidens) accessorie cognoscere valuistis, & sententialiter diffinire: mandamus, quatenus prædictum H. monitione præmissa cogatis, ut prædictæ M. totam dotem (sicut canonicum fuerit) restituere non moretur.

CAP. IV.

Mulier propter adulterium, a viro separata, perdit dotem.

Clemens III. *b*

PLerumque *c*: (*& infra.* α) Si mulier ob causam fornicationis judicio Ecclesiæ, aut propria voluntate a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem vel dotalitium repetere non valebit.

(α *Accidit, ut proponis, quod in parochia tua mulieres a viris suis causa fornicationis recedunt, & sic usque ad mortem ipsorum permanere noscuntur: ipsis vero defunctis, cum a consanguineis, ad quos hæreditates eorum perveniunt, dotem suam cum dotalitio repetunt, eis audientiam denegant, & nolunt restituere, quod reposcunt: ob hanc causam, quia eo ipso se indignas fecisse noscuntur, quod a viris suis causa fornicationis duxerunt recedendum. In hoc itaque dicimus, quod*)

CAP. V.

Cogitur mulier ex officio Judicis, donata sibi a viro propter nuptias pro conservatione illiciti matrimonii relaxare, si talis donatio præstet impedimentum dissolutioni talis matrimonii. h. d. secundum intellectum, qui plus placet Panormitano.

Innocentius III. *Compostel. Archiepiscopo, & universis Episcopis in regno Legionen. constitutis.* (*an.* 1213.)

ET si necesse sit *d*: (*& infra.*) Quia vero castra quædam, quæ Rex Legion. filiæ Regis Castellæ in dotem tradidisse proponitur, ita ut si eam aliqua occasione relinqueret, ipsa cederent in jus ejus, impedimentum præstare videntur hujusmodi copulæ dissolvendæ: Cum castra ipsa non tam ob turpem, quam ob nullam causam sint data, utpote, cum inter eos matrimonium non existat, & ideo nec dos, nec donatio propter nuptias: Ne ad commodum ei cedat, quod debet in pœnam ejus potius retorqueri: castra ipsa restitui volumus, & ad id puellam per excommunicationis sententiam coarctari.

CAP. VI.

Usufructuarius donans sine consensu Domini rem ipsam uxori propter nuptias, non transfert in eam plus juris, quam ipse habebat: idem de eo, qui sub conditione adimente habet rem in hæreditatem, vel in feudum.

Idem *Archidiacon. S. Andreæ de Scotia.* (*an.* 1213.)

NUper a nobis *e* tua discretio requisivit, si aliqua terra data fuerit alicui, non in hæreditatem vel feudum, sed tantum quoad vixerit possidenda: & ipse postmodum tertiam partem uxori suæ in dotem concesserit: utrum eo defuncto præfatam dotem uxor (dum vixerit) habere debeat & tenere, cum Ecclesia dotes protegere teneatur viduarum? Postulasti præterea, si qua terra data fuerit alicui, & hæredi, quem de uxore legitima procrearet, in hæreditatem vel feudum: & ipse uxori suæ quadam parte ipsius in dotem concessa, decesserit postmodum sine prole, an mulier dotem eandem de jure posset *a* habere?

Nos autem Consultat. tuæ taliter respondemus, quod cum regulariter nullus in alium plus juris transferre possit, quam eum constet habere: vir, cui *b* terra prædicto modo conceditur, non potest uxori relinquere, quod ei non licuit, nisi quoad vixerit possidere: nec licet uxori suæ partem illius terræ in donationem propter nuptias ex viri concessione tenere, nisi donationi ille, ad quem spectat dominium illius terræ, voluerit consentire. Quod autem de prima consultatione dicimus, hoc respondemus etiam de secunda: nam licet Ecclesia in causis viduarum se favorabilem debeat exhibere, contra justitiam tamen non est eis favor Ecclesiasticus concedendus. Illud vero te nolumus ignorare, quod uxor dare dicitur viro dotem: vir autem uxori donationem facere propter nuptias, secundum legitimas sanctiones.

CAP. VII.

Vir agens pro dote, non omnino excluditur ex eo, quod vergat ad inopiam, nec præcise cogitur satis dare ultra facultatem propriam: sed dos sibi assignatur sub cautione, quam præstare potest. Et si per illam cautionem non esset sufficienter provisum consumptioni dotis, deponetur dos apud mercatorem: ut de honesto lucro vir sustineat onera matrimonii. h. d. secundum intellectum, quem tenet Panor. inhærendo verbis literæ. Et est casus notabilis & quotidianus.

Idem *Archiepisc. & Archidiac. Genuen.* c (*an.* 1213.)

PEr vestras *d* literas intimastis, quod cum magistrum R. super quadam summa pecuniæ pro H. paupere, auctoritate nostra curaveritis convenire, quam idem H. pro dote uxoris suæ requirebat ab eo, dictus R. exceptionem opposuit contra ipsum, quod uxorem suam a se repulerat, & tacita veritate super hoc literas impetraverat *e*: quia cum super eadem dote alia vice coram vestræ civitatis Consulibus quæstio mota esset, ipsi pronunciaverunt, ut quoniam idem H. ad inopiam vergere videbatur, dos illa non assignaretur eidem, nisi cautionem idoneam de ipsa non petitura præstaret: unde vos ei, ut de salvanda dote caveret, & uxorem suam reciperet, præcepistis: (*& infra.* α

Cum ergo satis possit ei modicum credi dotis, cui creditum est corpus uxoris: mandamus quatenus dotem assignari faciatis eidem sub ea, quam potest, cautione præstare: vel saltem alicui mercatori committi, ut de parte honesti lucri dictus vir onera possit matrimonii sustentare: ne occasione dotis detentæ, uxor a viro dimissa, seu vir, qui dimisit uxorem, adulterii reatum incurrat.

(α *Et donec illud posset facere, dos illa reponeretur, si vellet in secretario Ecclesiæ Januen. quod cum implere non posset, ad instantiam ejus nobis hoc scribere curavistis.*)

CAP. VIII.

Hæc decretalis satis seipsam summat.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

DOnatio *f*, quæ constante matrimonio inter conjuges dicitur esse facta (ex qua alter locupletior, & pauperior alter efficitur) firmitatem non habet, nisi donatoris obitu confirmetur: quæ tamen penitus evanescit, si revocetur ab eo tacite vel expresse, vel qui donatum accepit, prius, debitum naturæ persolvat. Sane soluto matrimonio, sicut dos ad mulierem, sic & donatio propter nuptias redit ad virum: nisi de consuetudine secus obtineat: vel ex pacto de lucranda dote & donatione propter nuptias, quod æquale sit tamen, hinc inde contrarium inducatur.

---

a *Cap.* 1. *tit. de dote post divort. restituend. in* 2. *comp.* b *Cœlestinus tertius.* c C. 2. *tit. de dote post divort. restituenda. in* 2. *compil.* d *Cap.* 1. *tit. de dote amitt. in* 3. *compil.* e *Cap.* 2. *tit. de dote amitt. vel post divort. restituendo, in* 3. *compil.*

a *Possit.* b *al. vir, cui prædicta terra dicto modo conceditur.* c *Januensi.* d *Cap.* 3. *tit. de dote amitt. in* 3. *compil.* e *impetravit.* f *Vid. Palac. Rub. in repet. hujus Rubric.* §. 20. *cum multis sequentibus.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

TITULUS XXI.
DE SECUNDIS NUPTIIS. a

CAP. I.

Secundæ nuptiæ non benedicuntur, & benedicens puniendus est.

Alexander III. (*an.* 1175.)

CApellanum *b* (quem benedictionem cum secunda constiterit celebrasse) ab officio, beneficioque suspensum, cum literarum tuarum testimonio, ad sed. Apost. nullatenus destinare postponas.

CAP. II.

Dubitans de morte conjugis, nisi prius certificetur, contrahere non debet: & si contraxit, reddat, sed non exigat debitum: & si postmodum sciat primam vivere, dimittat secundam. Abbas Siculus.

Lucius III. *universis Christianis in captivitate Sarracenorum positis.* (*an.* 1181.)

DOminus *c*, ac redemptor noster: (*& infra.*) Sane super matrimoniis, quæ quidam ex vobis (nondum habita obeuntis conjugis certitudine) contraxerunt: id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjunx ejus. Si vero aliquis vel aliqua id hactenus non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti: quod a se tamen noverit nullatenus exigendum. Quod si post hoc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugem revertatur.

a *Vide Magistrum, & Theologos l. 4. sent. dist. 42.* b C. 1. *eod. tit. in 2. compil.* c C. 1. *eod. tit. in 1. comp. huc spectant tradita supr. de sponsalib. cap. in præsentia. c. 4. sup. de eo qui cognov. consang. & c. 44. de sent. excom.*

CAP. III.

Si unus ex conjugibus fuit alias benedictus, non debent conjuges de novo benedici.

Urbanus III. *Vigilien. Episcopo.* a

VIr autem *b* vel mulier ad bigamiam transiens, non debet a Presbytero benedici: quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.

CAP. IV.

Mulier nubens intra annum lugubrem, infamiam non incurrit. h. d. cum sequenti. Abbas Siculus.

Idem *Exonen. Episcopo.*

SUper illa quæstione *c*, qua quæsitum est, an mulier possit sine infamia nubere intra tempus luctus, secundum leges definitum: Respondemus, quod cum Apostolus *d* dicat: *Mulier viro suo mortuo, soluta est a lege viri sui: in Domino nubat, cui voluerit*: per licentiam & auctorftatem Apostoli, ejus infamia aboletur.

CAP. V.

Summatur ut præcedens.

Innocentius III. P. *Nobili mulieri.* (*an.* 1214.

CUm *e* secundum Apostolum mulier mortuo viro suo, ab ejus sit lege soluta, & nubendi, cui vult, tantum in Domino, liberam habeat facultatem: non debet legalis infamiæ sustinere jacturam, quæ licet post viri obitum intra tempus luctus (scilicet unius anni spatium) nubat, concessa sibi tamen ab Apostolo utitur potestate, cum in his præsertim seculares leges non dedignentur sacros canones imitari.

a *al. Vigor. al. Vig.* b *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 9. c. 1.* c *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 9. c. 2.* d 1. *Cor. 7.* e C. 1. *eod. tit. in 3. comp. Rom. c. 7. & 1. Cor. c. 7.*

FINIS LIRER QUARTUS.

DECRETALIUM
EPISTOLARUM GREGORII
LIBER QUINTUS.

TITULUS I.
DE ACCUSATIONIBUS INQUISITIONIBUS ET DENUNCIATIONIBUS.

CAP. I.

De persona accusatoris prius quærendum est in judicio.

Felix Papa. *a* (*an.* 272. *Romæ.*)

SI legitimus *b* non fuerit accusator, non fatigetur accusatus.

CAP. II.

A denunciatione repellitur is, qui non præmonuit.

Idem *Episcopis per Galliam constitutis.* (*an.* 272.)

SI quis Episcopus *a* ab illis accusatoribus, qui resipiendi sunt, accusatus fuerit, postquam ab eis charitative conventus fuerit, ut causam emendet, & eam corrigere noluerit: non olim, sed tunc ad Primates causa ejus canonice deferatur.

CAP. III.

Criminatio Prælati debet tractari coram illis, quorum interest.

a *Primus epist. 1. & 2. an. 270. id est, Claudio & Paterno, Coss.* b C. 1. *eod. tit. in 1. comp. vide Bald. in l. damni. §. si alieno. ff. de damn. infecto.*

a *Cap. 8. eod. tit. in 1. comp. vid. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7.*

Grego-

Gregorius *Duci Campaniæ.* (*an.* 600.)

ILla *a* Præpoſitorum: [*& infra.* α] Si vero aliquis eſt de monaſterio prædicti Abbatis, qui poſſit dicere, quod ad culpam reatumque ejus pertineat: nos cum eis, quorum intereſt, cauſam diſtricte volumus perſcrutari, ut vel condemnetur, vel abſolvatur.

[α *Solicitudo utilis eſt, illa eſt cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor ſibi nihil vendicat, &c. quæ ſunt prolixa & ex regiſtro impreſſo repetenda.*]

CAP. IV.

Qui de aliquo crimine accuſatur vel denunciatur, interim promoveri non poteſt.

Idem *b Conſtantiæ Auguſtæ.* (*an.* 600.)

OMnipotens c Deus: [*& infra.*] Valde grave eſt, ut vir, de quo tanta & talia nunciantur (cum ante requiri & diſcuti debeant) honoretur.

CAP. V.

Epiſcopus per exceptionem criminis illum ab accuſatione ſua repellere non poteſt, quem ante a ſua familiaritate neglexerit ſeparare.

Paſchalis Papa. (*an.* 820.)

NUlli *d* Epiſcoporum ab accuſatione ſua repellere liceat, quos, antequam ſe ab eis impetendum cognoſceret, a ſua communi familiaritate neglexerit ſeparare.

CAP. VI.

Abſolutus de certo crimine, de eodem iterum accuſari non poteſt.

Ex Concilio Maguntino.

DE his criminibus, de quibus abſolutus eſt accuſatus, non poteſt accuſatio replicari.

CAP. VII.

Cohabitantes inimicis accuſati, ab accuſatione repelluntur.

Stephanus Papa. (*an.* 256.)

REpellantur ab accuſatione cohabitantes inimicis: Quia infeſtationes blaſphemiæ, affectio ſolet amicitiæ incitare.

CAP. VIII.

Ponit pœnitentiam accuſatoris calumnioſi, cum ſequitur inde mors, vel membri debilitatio.

Ex Brocardico *lib. XLIII.* e

ACcuſaſti aliquem, & per tuam accuſationem occiſus eſt: niſi pro pace hoc feceris, XL. dies in pane & aqua (quod carena vocatur) cum ſeptem ſequentibus annis pœniteas. Si autem per tuam delaturam debilitatus eſt, per tres debes Quadrageſimas pœnitere.

CAP IX.

Super notorio procedit judex, nemine accuſante.

Auguſtinus *ſuper Gen. de morte Abel.*

EVidentia patrati ſceleris non indiget clamore accuſatoris.

CAP. X.

Laici vel inimici, Clericos accuſare non poſſunt.

Alexand. III. *Gait. electo.* f (*an.* 1180.)

CUm P. Manconelia *g* Presbyter ex una parte, & Bonus Presbyter, & I. Bonus Cocti Laicus frater ejus ex altera, in noſtra eſſent præſentia conſtituti: eundem I. quia Laicus erat, in dicti P. accuſationem non duximus admittendum. Cumque præfatus B. eundem P. ſuper crimine ſimoniæ conſtantius accuſaret, nos eum quia in teſtimonium illius cauſæ adductus fuerat: & quia prædictus I. frater ejus, ipſum P. coram te prius accuſaverat, ab accuſatione repulimus: præſertim cum *a* frater P. memoratum B. antea de cauſa conſimili accuſaſſet: unde quoniam unus poſt alterum prædictum P. inſtanti viciſſitudine accuſabant: neutrum ad ejus accuſationem admiſimus. Sed utrique Presbytero de objectis criminibus purgationem duximus indicendam. Ideoque mandamus, quatenus uterque illorum cum tribus Sacerdotibus faciat ſe purgare. *b*

CAP. XI.

Monachus accuſare poteſt Abbatem, & de bonis monaſterii expenſas litis neceſſarias habebit.

Idem *Vigorien. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

EX c parte tua: [*& infra.* α] Prudentiæ tuæ t. reſpondemus, quod Monachi (niſi alia rationabilis cauſa impediat) eo quod de obedientia & ſubjectione Abbatis eſſe noſcuntur, ab ejus accuſatione ſunt nullatenus repellendi: licet alios accuſare non poſſunt. Quibus (ſiquidem cum proprium non habeant) de rebus monaſterii expenſæ debent neceſſariæ, donec cauſa debitum finem accipiat, miniſtrari.

[α *Hujuſmodi quæſtio nobis propoſita eſt, utrum Monachi in accuſatione Abbatum ſint aliquatenus audiendi. Super quo utique*]

CAP. XII.

Presbyter ebrioſus Miſſam celebrans, non præmiſſa digeſtione, Eccleſia privari debet. h. d. ut conveniat omnibus lecturis.

Idem.

SI conſtiterit *d*, quod D. Eccleſia non perpetuo conceſſa, ſed ad tempus fuerit commendata, & de vinolentia *e*, & quod in taberna pernoctaverit, ita quod altera die nulla præmiſſa dormitione *f* Miſſam cantaſſet: [*& infra.*] Si de hoc rationabiliter convictus fuerit in judicio ante Epiſcopum ſuum: ſive accuſatus, vel ad rationem poſitus, ſine coactione fuerit confeſſus: ei ſuper eadem Eccleſia perpetuum ſilentium imponatis, ipſum ab impetitione B. *g* deſiſtere compellentes. Cæterum ſi eidem fuit Eccleſia canonice conceſſa & tradicta, & poſtea de crimine aliquo non fuit convictus, propter quod de jure debeat *h* ſpoliari, vel poſt appellationem (ſicut aliquando allegavit) Eccleſia illa fuerit ſpoliatus, ipſam ei faciatis reſtitui, & in pace dimitti.

CAP. XIII.

Inimicus etiam a voluntaria exceptione repellitur.

Idem. (*an.* 1175.)

MEminimus tibi mandaſſe, ut C. Abbatiſſæ, cujus electionem confirmavimus, munus benedictionis impendere procurares. Sed quia F. pro altera parte a te ad noſtram audientiam appellavit, proponens quod de ſimonia accuſaret eandem: mandatum noſtrum diſtuliſti effectui mancipare. Quia vero te non decet in hac parte appellationi ejuſdem H. deferre, cum idem illius manifeſtus fuerit inimicus & contra eam teſtimonium tulerit: mandamus, quatenus (cum inde fueris requiſitus) præfatæ Abbatiſſæ munus benedictionis non differas impartiri. *i*

CAP XIV.

Dicens ſe aliquem accuſaturum coram Judice, ante inſcriptionem poteſt ſine pœna deſiſtere, & non accuſare: ſed ei deſiſtenti ſilentium imponitur in perpetuum. Et ſecundum hoc ſummarium iſte textu eſt notabilis. Abbas.

Innocentius III. *Archiepiſcopo Biſuntino.* (*an.* 1211.)

LIcet in beato *k* Petro: [*& infra* α] Sane cum ex literis B. Decani ſancti Stephani, & I. & O. Canonicorum

---

a C. 5. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. B. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 33. *art.* 3. b *Idem ſcil. Greg. lib.* 4. *ep.* 34. *cap.* 78. *ind.* 13. *regiſtr.* c C. 6. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Anchar. in cap. meminimus. infra eod.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. Refert Gratianus ſive Palea* 3. *qu.* 5. §. *nulli Epiſcoporum.* e *al. ita: ex Burchardo l.* 19. f *Gajetano.* g *Cap.* 12. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. Later. ſub Alexand. III. p.* 50. *c.* 14.

a *Frater ejuſdem P. &c.* b *purgari.* c *Cap.* 13. *eod. tit. in.* 1. *comp. & poſt. Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 50. *c.* 12. d *Scil. Alex. III. ſed in* 2. *compilat. c.* 1. *eod. tit. Cœleſtino III. al. Clementi tribuitur.* e *violentia.* f *dormitatione.* g G. h *debuit.* i *impertiri.* k C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.*

Eccleſiæ Biſuntinæ ad Apoſtolicæ ſedis audientiam perveniſſet, te varia crimina commiſiſſe, ac ab eis fuiſſes per eaſdem literas ſuper perjurio, crimine ſimoniæ & inceſtus *a* delatus: Clemens Papa prædeceſſor noſter (ſervata judiciaria gravitate) tibi certum terminum aſſignavit, quo reſponſurus objectis Apoſtolico te conſpectui præſentares. Cum autem juxta tenorem citationis ad ſedem Apoſtolicam acceſſiſſes, nec ullus *b* appareret, qui te ita impeteret de prædictis: ne aliquid de contingentibus omittere videremur, ab I. & O. Archid. in noſtra præſentia conſtitutis quæſivimus diligenter, ſi quid ſuper præmiſſis adverſus te pro ſe vel aliis proponere vellent, & quod ſcripſerant, legitime demonſtrarent: ipſi autem, quod non propoſito accuſandi hæc ſcripſerant, reſponderunt. Sed quia ſuper quibuſdam incorrigibilis videbaris, quædam de te Apoſtol. ſedi duxerat intimanda: ſed nuntius, qui pro literis acceſſerat impetrandis, mandati formam exceſſit.

Nos igitur dictis Canonicis ſuper prædictis ſilentium duximus imponendum, ne te de cætero eis ſuper his accuſare liceat, vel etiam infamare. Quia vero prædicti Canonici citra vinculum inſcriptionis deſiſtere voluerunt, eis de juris permiſſione *id non duximus* imputandum. Ne autem in abſolutione tua minus canonice procedere videamur, quamvis potius in odore bonæ opinionis Coepiſcoporum noſtrorum, quam eorum infamia delectemur, Cabilonenſi Epiſcopo & Abbati de Firmitate, inquiſitionem famæ tuæ duximus committendam.

[*α Apoſtolorum Principe ligandi atque ſolvendi nobis a Domino ſit attributa poteſtas vel facultas, quam in ſubditis juxta ſuorum exigentiam meritorum exercere libere debeamus: exemplo tamen illius, qui omnes ſanat, & neminem vult perire, libentius intendimus ad ſolvendum, quam ad condemnandum vel ligandum, etſi ſint nonnullæ culpæ, in quibus eſt culpa relaxare vindictam.*]

CAP. XV.

Ad proſequendam accuſationem criminalem, non admittitur procurator, licet poſſet allegare cauſam abſentiæ, ſeu alias exceptiones non tangentes crimen propoſitum: & qui juravit ſtare mandato alicujus, non admittitur ad accuſandum illum, ſi virtute juramenti ſibi fuit injunctum, ut non accuſaret. h. d. & ad hoc ſolet allegari, & in hoc eſt valde vulgatum.

Idem *Saliburgen.* c *Archiepiſcopo.*

(*an.* 1212.)

VEniens *d* ad ſedem Apoſtolicam A. Pragen. Canonicus contra Pragen. Epiſcopum inter alia propoſuit coram nobis, quod cum eſſet filius Sacerdotis, in Eccleſiam fuerat Pragen. intruſus: & contra ejuſdem Eccleſiæ privilegium, homagium Duci Bohemiæ præſtitiſſet, ſic ſubjiciens Pragen. Eccleſiam ſervituti: [*& infra.*] Unde prædictum Epiſcopum ad Feſtum Reſurrectionis Dominicæ peremptorie nos meminimus citaviſſe. Idem vero ad ſuam excuſationem viarum diſcrimina, conſecrationem chriſmatis imminentem, & quod filius Bohemiæ Principis eſſet per ipſum baptizandus tunc temporis, per nuncios & literas allegavit. Licet autem excuſationes hujuſmodi (ſicut erant) frivolas æſtimantes *e*, ipſum reputavimus contumacem, nec procuratores ejus in cauſa poſſemus recipere criminali: eis tamen conceſſimus auditores, ut ſi poſſent, illum aliquatenus excuſarent. Cumque prædictus A. coram eis repetiiſſet objecta, fuit ex adverſo reſponſum, quod cum olim ſuper hoc ad Magdeburgen. Archiepiſcopum literæ fuerant impetratæ, idem A. in objectorum ſe videns probatione deficere ad pedes ejus ſe humiliter proſternens, veniam poſtulavit: & quod adverſus eum calumnioſe proceſſerat, eſt confeſſus. Cæterum cum ſuper hoc mandato ſtare ejuſdem Archiepiſcopi juraviſſet: ipſe præcepit eidem, ſub debito præſtiti juramenti, ut contra eundem Epiſcopum de cætero proponere talia non auderet. Cum igitur nobis ex ipſius A. confeſſione conſtaret, ipſum juramentum hujuſmodi præſtitiſſe, ac tale recepiſſe mandatum: ſuper impetitione dicti Epiſcopi ſilentium ei duximus imponendum: proper contumaciam tamen eidem Epiſcopo *a* citationem & purgationem propter infamiam indicentes.

CAP. XVI.

Denunciator criminus non ſe inſcribit, quia ad correctionem tendit: accuſator autem inſcribit, quia tendit ad pœnam: excipiens vero inſcribit ad pœnam extraordinariam, ſi per exceptionem dejicitur ab obtento, alias ſecus. hoc primo. Secundo *dicitur, quod dum diſcutitur de crimine per modum exceptionis, poteſt intervenire procurator.*

Idem *Priori ſancti Fridiani, & Magiſtro B. Canonico Piſano.* (*an.* 1212.)

SUper *his b*, de quibus nos conſulere voluiſtis, inquiſit. veſtræ breviter reſpondemus, quod tribus modis valet crimen opponi, denunciando, excipiendo, & accuſando. Quando crimen in modum denuntiationis opponitur, non eſt inſcriptio neceſſaria, ſed cum in modum accuſationis, oportet inſcribi: quoniam ad depoſitionem inſtituitur accuſatio, ſed ad correctionem eſt denunciatio facienda. Cum autem excipiendo fuerit crimen objectum, diſtinguendum eſt, quare opponatur, & quando. Si autem objicitur, ut ab accuſatione vel teſtificatione aliquis repellatur, non eſt inſcribi neceſſe: ſed cum opponitur, ut quis a promotione officii, vel beneficii excludatur, ſi ante confirmationem objicitur, non cogitur quiſquam inſcribere: quia crimen hoc modo probatum, impedit promovendum, ſed non dejicit jam promotum. Poſt confirmationem vero, cum ſcilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam conſecrandus, quia etiam ab obtinendo repelit, & dejicit ab obtento, ad extraordinariam pœnam ſecundum arbitrium Judicis diſcreti citra vinculum inſcriptionis eſt excipiens diſtringendus, ſi defece it in probando: pro eo, quod crimine ſic probato, perdit quod per electionem & confirmationem ei fuerat acquiſitum: ſed ob hoc prius habita non amittit. Licet enim agatur de crimine, non eſt tamen hujuſmodi quæſtio criminalis, unde per procuratorem poteſt rite tractari.

CAP. XVII.

Generales inquiſitores, ſi non ſervaverunt debitum inquiſitionis ordinem, prudenter & caute ſe corrigere debent. hoc primo. Secundo *ponit formam juramenti, quam inquiſitores exigunt ab inquiſitis.*

Idem *Verſel.* c *Epiſcopo & Abbati de Tileto.* d

(*an.* 1212.)

I. QUaliter *e* & quando: [*& infra α*] Si circa *no*varien. Epiſcopum debitum inquiſitionis ordinem obſervaſtis, diſcretionem veſtram in Domino commendamus. Si vero qualibet occaſione prætermiſiſtis eundem, adhuc *f* ipſum tempore opportuno volumus obſervari: ne inde naſcantur injuriæ, unde jura naſcuntur. Ideoque mandamus, quatenus ad conſcientiæ veſtræ judicium recurrentes, ſi contra præſcriptum ordinem tanquam homines exceſſiſtis: non pudeat vos errorem veſtrum corrigere, qui poſiti eſtis, ut aliorum corrigatis errores: quoniam apud Judicem diſtrictum, in qua menſura menſi fueritis remetietur vobis: ita videlicet, ut inveniatis occaſionem aliquam congruentem; per quam (ne veſtra vileſcat auctoritas) quanto

a *Inceſtu.* b *alit. nec unus appareret, qui te impeteret de prædictis.* c *Salzeburgen.* d *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilation.* e *extimantes.*

a *Secuti vetera exemplaria hunc locum reſtituimus, ut eſt impreſſum, cum in vulgatis perperam legeretur ita. purgationem canonicam propter, &c.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *al. Vercell.* d *De Citito.* e *cap. 4. eod. tit. in 3. compilat.* f *alit. ita: hunc. ipſum.*

cautius

UAB Biblioteca de Ciències Socials

cautius & prudentius poteritis, supersedeatis ad præsens: quoniam ex his, quæ inordinate sunt acta, non potest ordinabiliter agi. Si vero præscriptum ordinem custodistis, omni gratia & timore postpositis, Deum solum habentes præ oculis, via regia incedentes, sine personarum acceptione *a* in negotio procedatis. Formam vero juramenti, quam a Clericis Novarien. super inquisitione facienda in hoc negotio recepistis, in similibus volumus observari: ut videlicet jurent Clerici, quod super his, quæ sciunt vel credunt esse in sua Ecclesia reformanda, tam in capite, quam in membris (exceptis occultis criminibus) meram & plenam dicant inquisitoribus veritatem.

(*α Debeat Prælatus procedere ad inquirendum & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus Novi & Veteris Testamenti colligitur evidenter, ex quibus super hoc processerunt postea canonicæ sanctiones. Legitur enim in Evangelio, quod villicus, qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi dissipasset bona ipsius, audivit ab illo: Quid est hoc quod audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare. Et in Genesi Dominus ait: Descendam & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint. Ex quibus auctoritatibus manifeste comprobatur, quod non solum cum subditus, verum etiam cum Prælatus excedit, si per clamorem & famam excessus ejus ad aures superioris pervenit, nisi quidem quod a malevolis & maledicis, sed a providis & honestis, nec semel tantum, sed sæpe quod clamor innuit, & diffamatio manifestat, debet coram Ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perscrutari, ut si rei poposcerit qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam sit idem actor & judex, sed quasi deferente fama, vel clamore nunciante, officii sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit diligenter observandum in subditis, diligentius tamen est observandum in Prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam: & quia non possunt omnibus complacere, cum ex officio teneantur non solum arguere, sed etiam increpare; quinetiam interdum suspendere, nonnunquam vero excommunicatione ligare: frequenter odium multorum incurrunt & insidias patiuntur, & ideo sancti Patres provide statuerunt, ut accusatio Prælatorum non facile admittatur, ne concussis columnis, corruat ædificium, nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solum falsæ, sed etiam malignæ criminationis janua præcludatur. Verum ita voluerunt providere Prælatis, ne criminarentur injuste, ut tamen caverent, ne delinquerent insolenter, contra utrumque morbum congruam invenientes medicinam, ut videlicet accusatio criminalis, quæ ad diminutionem capitis & ad degradationem intenditur, nisi legitima procedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ut in tantum jam clamor ascenderit, quod diutius sine scandalo dissimulari non possit, nec sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo ad inquirendum & puniendum ejus excessus non ex odii fomite, sed ex charitatis procedatur affectu: quatenus si gravis fuerit excessus, & si non degradetur, ab ordine & administratione tamen amoveatur omnino: quod est secundum Evangelicam sententiam a villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem. Hunc igitur ordinem,)*

CAP. XVIII.

Si is, contra quem inquiritur, juravit respondere tantum ad interrogata, post confessionem auditur volens probare excusationes, quæ confessionem non perimunt, sed exponunt: secus si juraverit, plenam & meram veritatem dicere.

Idem *Archiepiscopo Arelaten. & Vallis magnæ Abbati.* (*an.* 1213.)

CUm *b* dilecti filii Cister. Abbas, & P. & R. Monachi Fontis frigidi, Apost. sed. Leg. ad Ecclesiam Agathen. accessissent, ut in ea legationis officium exercerent, quia de Agathen. Episcopo per frequentem clamorem multa sibi fuerant insinuata sinistra: voluerunt descendere ac videre, si clamorem opere compleviſſet: [*& infra. α*] Quia vero nobis non constitit, sub qua forma Episcopus cum Canonicis Agath. coram dictis Legatis præstiterit *a* juramentum, utrum videlicet ita juraverit, ut super statu Ecclesiæ plenam & meram diceret veritatem, an ut ad inquisita veraciter responderet: Mandamus, quatenus eisdem Legatis ex parte nostra mandetis, ut sub qua forma juramentum præstiterit, studeant fideliter intimare. Et si secundum responsionem eorum sub secunda forma juraverit, aut ipse sufficienter probaverit, se sub illa forma juraſſe, aut per depositiones testium, quos produxit, aut etiam aliorum: cum depositiones illæ non fuerint publicatæ, nec productioni testium renuntiare curaverit: quoniam secundum eandem non teneretur ex debito juramenti nisi ad quæsita solummodo respondere: vos excusationes suas audire curetis: & si eas probaverit, cum excusationes hujusmodi confessiones non perimant, sed exponant, quæ tales sunt, ut ad *b* bonum & malum valeant retorqueri *c*, & ideo judicari debent ex causa, eum, sublato appellationis obstaculo absolvatis: cum etsi repertus sit culpabilis in quibusdam, ex labore tamen & pudore punitus, quos propter hanc causam incurrit, hujusmodi levis culpa leviter ei valeat indulgeri. Quod si excusationes illas super dilapidatione, naufragio, & simonia probare nequiverit, aut sub prima forma juraverit, cum secundum eandem nec veritatem tacere, nec admiscere debuerit falsitatem: vos (non obstantibus excusationibus, quas de novo proposuit, cum in confessionibus suis nullam omnino de illis fecerit mentionem: quamvis firmiter asseverit, quod plures ex illis Legatis prædictis exposuit, cum hoc per se probare non posset, tanquam qui solus examinabatur ab illis) eum ab administratione Agathen. Ecclesiæ removere curetis.

(*α Ideoque tam Episcopum quam Canonicos juramenti vinculo adstrinxerunt, ut super statu Ecclesiæ sibi dicerent veritatem.*)

CAP. XIX.

De veritate criminum non inquiritur, nisi prius constet de infamia: & tunc non inimici vel perjurii, sed idonei viri ad prosequendum inquisitionem & ad testimonium admittuntur: & non probato crimine, indicitur infamatis purgatio.

Idem *Archiepiscopo Terraconen. & Abbati sanctæ Mariæ de populeto, & Archidiac. Barchinon.* (*an.* 1213.)

CUm oporteat *d* Episcopum: (*& f.*) Sane venientibus ad Apost. sed. G. & H. Canonicis Vincen. & multa enormia contra Vincen. Episcopum proponentibus coram nobis, quia illa non debeamus sub dissimulatione transire *e*: vobis inquisitionem illorum duximus committendam. Verum dictus Episcopus, antequam ad ipsum *f* vestra citatio perveniſſet, ad præsentiam nostram accedens proposuit, quod illi, qui enormia de ipso suggesserant *g*, typo malitiæ potius quam justitiæ zelo ducti, nobis hujusmodi intimarunt: cum ipsi ejus sint inimici manifesti, & cum ejus hostibus conversentur, consanguineosque suos, ac complices intendant ad testificandum producere contra ipsum, qui

a *Exceptione.* b C. 5. *eod. tit. in* 3. *comp.*

a *Præstitit.* b *Al. ad bonum vel malum.* c *Et cum dubia ad bonum & malum possunt retorqueri, in meliorem sunt interpretanda. B. Thom.* 2. 2. *q.* 60. *art.* 4. d C. 6. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Jul. Clar. in pract. crim.* §. *fin. q.* 6. e *præterire*, f *eum.* g *subjecerant.*

ad

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ad denunciandum, seu testificandum admitti non debent: utpote juramenti præstiti transgressores, & aliis criminibus irretiti: [*& infra.* α] Discretioni vestræ mandamus, quod *a* nisi super prædictis famam ipsius *b* læsam esse noveritis: vos ad inquisitionem illorum non subito procedatis. Quod si ad inquisitionem fuerit procedendum, prædictos, vel alios, quos ipsius esse constiterit inimicos, nec ad prosequendum inquisitionem, nec ad perhibendum testimonium contra ipsum Episcopum admittatis: sed per viros idoneos super his, quæ gesta sunt, inquiratis diligentius veritatem. Et si nihil grave probatum fuerit contra ipsum, vos purgationem canonicam indicatis eidem.

(α *Ne vero per leve compendium ad grave dispendium veniatur.*

CAP. XX.

A denunciatione repellitur publicus concubinarius, excommunicatus & conspirator, & is qui non præmonuit.

Idem (*an.* 1213.)

CUm dilectus *c* filius: (*& infra.*) Si vobis constiterit prædictos, quorum nomine sunt excessus hujusmodi de Episcopo nunciati, publice concubinarios tunc fuisse, propter quod in eos fuit excommunicationis sententia promulgata, vel præfatum Episcopum de jam dictis excessibus non fuisse præmonitum ab eisdem, vel ipsos conspirasse in eum, a denunciatione repellatis eosdem: alioquin audiatis, quæ fuerunt *d* hincinde proposita. Eidem Episcopo auctoritate nostra nihilominus prohibentes, ne super his, super quibus ad audientiam nostram fuerit legitime appellatum, præfatos Clericos indebite gravare præsumat: donec causa supradicta juxta formam mandati nostri fuerit terminata.

CAP. XXI.

Crimen probatum per modum inquisitionis, regulariter pœna ordinaria non punitur: sed si impedit ordinis executionem, fit depositio, sicut in accusatione: & si impedit tantum beneficii retentionem, fit privatio a beneficio, nec poterit Judex hanc pœnam moderari. h. d. usque ad §. Tertiæ. secundum verum intellectum non bene declaratum per scribentes.

Idem *Episcopo Gebenensi.* e *& N. Valentin.* (*an.* 1213.)

INquisitionis *f* negotium, quam de Episcopo & Canonicis Valentin. vobis commisimus terminandam *g*: [*& infra.* α] Secundo quæsivistis, quid vobis sit statuendum, si contra quempiam per inquisitionem probatum fuerit tale crimen, quod deponeret accusatum criminaliter & convictum. In quo quidem duximus distinguendum, utrum sit tale crimen, quod ordinis executionem susceptum, aut retentionem beneficii etiam post peractam pœnitentiam impediret, puta si homicidium commisisset, vel adeptus esset ordinem aut beneficium vitio simoniæ: quo casu erit sicut in accusationis judicio procedendum: alioquin secundum personæ merita, & qualitatem excessus pœnam poterit judicantis discretio moderari.

(α *Sine conscientiæ scrupulo exequi cupientes, & Apostolico petisti oraculo edoceri, utrum eorum publicanda sint dicta & nomina, quos interrogari contigerit, prout testibus in publicis causis fieri consuevit, an sola dicta eorum publicari sufficiat nominibus tacitis, cum idem Episcopus & Canonici manifeste sciant, quod fuerint inquisiti, & utrum contra dicta eadem debeant exceptiones seu replicationes admitti, cum contra personas dicentium admittuntur. Ad quod breviter respondemus, non solum dicta, sed etiam ipsa nomina, ut quid a quo sit dictum appareat, publicanda, & exceptiones seu replicationes legitimas, ne per suppressionem hominum infamandi, & per exceptionum exclusionem falsi deponendi audacia præbeatur.*]

Contra non infamatum, super veritate criminum inquiri non debet, etiamsi libellus famosus contra eum oblatus fuerit in secreto: nec super principali creditur testi, qui juratus dicit se illius, contra quem inquiritur, inimicum: idem si hoc dicit ante juramentum: nisi præsumatur hoc dixisse in fraudem. h. d. usque ad §. Quæsivisti.

§. 1. Tertiæ dubitationis articulus continebat, Utrum cum duo vel plures jurati affirmant aliquem crimen aliquod eisdem videntibus commisisse, de quo aliqua infamia non laboret, aliquam illi pœnam infligere debeatis? Et Utrum ad petitionem quorundam quasdam schedulas *a* vobis occulte tradentium, infamationem Episcopi continentes, fit ad inquisitionem eorum, quæ in ipsis *b* continentur schedulis procedendum. Et an fides eorum dictis debeat adhiberi, qui post juramentum interrogati secreto, utrum sint eorum, de quibus inquiritur, inimici: Respondent, quod non diligunt illos, vel directe inimicos se asserunt eorundem, aut etiam ante juramentum id publice confitentur: nullas tamen *c* inimicitiarum causas probabiles ostendentes. Ad *d* hæc respondemus, nullum esse pro crimine, super quo aliqua non laborat infamia, seu clamosa insinuatio non processerit, propter dicta hujusmodi puniendum: quinimo super hoc depositiones contra eum recipi non debere, cum inquisitio fieri debeat solummodo super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Nec ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt in occulto, procedendum est ad inquisitionem super contentis ibidem criminibus faciendam. At *e* etiam adversus eos, contra quos fit inquisitio, fides adhibenda est dictis eorum, qui post juramentum vel ante, tacite vel expresse, inimicos *f* se asserunt eorundem, nisi forsan ante juramentum in fraudem id facere præsumantur.

Non punitur quis de crimine, de quo non constat, nisi per famam, & testium crudelitatem: & per dicta paucorum non debet quis apud Judicem infamatus reputari. h. d. usque ad finem.

§. 2. Quæsivisti etiam quid statui debeat, si nihil per certam scientiam, sed tantum per famam, & eorum, qui fuerint inquisiti, credulitatem juratam contigerit inveniri. Et Utrum aliquis super eo crimine reputari debeat infamatus, de quo ipsum duo, vel tres, vel etiam plures dixerint infamatum: licet de ipso nihil sinistri in publico audiatur. Ad quod est nostra responsio, quod propter famam & deponentium credulitatem duntaxat, non erit ad depositionis sententiam procedendum: sed infamato canonica poterit indici purgatio, secundum arbitrium judicantis: Qui propter dicta paucorum eum infamatum reputare non debet, cujus apud bonos & graves læsa opinio non existit.

CAP. XXII.

Si is, de cujus crimine in judicio constat, petiit restitutionem propter judiciarium ordinem non servatum: non est audiendus, sed eum tanquam notorium criminosum debet superior de novo privare. h. d. & est casus valde notabilis, secundum hunc intellectum.

Idem *Episcopo & Decano Sylvaten.* g (*an.* 1213.)

AD petitionem *h* Galteri quondam Corbien. Abbatis, R. & P. Canonicis Noviomen. a nobis dudum correctione commissa: (*& f.* α) Verum dilectus filius G. sanctæ Mariæ in porticu Diaconus Cardinalis, tunc Apostolicæ

a *Quatenus.* b *ejus.* c *Cap. 1. eod. tit. in 4. compilation.* d *fuerint.* e *Vid. Notas in hunc locum.* f *C. 2. eod. tit. in 4. comp. & præter DD. hic Jul. Clar. in practica crimin. quæst. 6.* g *faciendam.*

a *In veteribus libris, cedulas.* b *his.* c *Dictio, tamen, deest in pluribus antiq.* d *Al. ad hæc autem, &c.* e *Al. Nec etiam, &c.* f *Vide notata per Bart. in l. eos. ff. ad l. Corn. de falsis.* g *Al. Salvaten. al. Silvatenen. al. Silvanen.* h *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. vide Archid. c. si quis Abbas 18. q. 1.*

ſtolicæ ſedis Legatus, dicto G. præſente, nec reclamante, ſuper ſtatu monaſterii cœpit inquirere diligenter, & eum inquiſitione finita eum Pariſios evocaſſet, propoſiturum contra inquiſitionem eandem, ſi quid rationabiliter duceret proponendum: idem præſentiam ejus adiens, allegavit, quod in monaſterii correctione procedere non valebat, quæ prædictis Judicibus prius fuerat auctoritate noſtra commiſſa: & Cardinalem ipſum ex juſtis cauſis ſe aſſerens habere ſuſpectum, vocem ad nos appellationis emiſit: quem Cardinalis (inſpectis, quæ probata fuerant contra eum) amovit a regimine Abbatiæ, dando fratribus ejuſdem loci liberam facultatem alium eligendi, qui Priorem de Argentolio elegerunt concorditer in Abbatem: [*& infra. β*] Cum igitur nobis de talibus fuerit facta fides, propter quæ præfatus G. erat merito amovendus, etſi reſtituendus foret propter judiciarium ordinem non ſervatum, ipſum providimus manere privatum regimine Abbatiæ: ſupradictum Priorem (pro eo quod præfato G. propter juris ordinem non ſervatum inordinate remoto, intelleximus ob eandem cauſam per conſequentiam minus legitime ſubſtitutum) per ſententiam amoventes: quem quia non propter perſonæ vitium, vel ſcientiæ *a* defectum, ſed propter juris ſolennitatem prætermiſſam amovimus, ipſum poſtmodum reſtituimus in Abbatem.

[*α Ipſi his ad monaſterium idem accedentes, quibus correctis ibidem nonnulla quæ ſtatuenda fuerant, ſtatuerunt inquiſitionis inſtantiam quorundam impediente malitia retardando. Ad quorum contumaciam reprimendam, ſeculare brachium intendebant invocare.*]

[*β His igitur & aliis quæ utraque pars propoſuit intellectis.*]

CAP. XXIII.

Agenti poſſeſſorio adipiſcendæ in beneficialibus non obſtat exceptio criminis, niſi de eo ſit infamatus: & infamato, accuſatore non probante, vel non apparente, indicitur purgatio, in qua ſi defecerit, punitur ut convictus.

Idem. (*an.* 1213. *Romæ.*)

ACcedens ad *b* præſentiam noſtram G. nepos quondam H. Subdiaconi noſtri, ſua nobis conqueſtione monſtravit, quod cum idem H. apud ſedem Apoſtolicam viam univerſæ carnis ingreſſus fuiſſet, Præbendam, quam decedens habuerat in Eccleſia Cremonen. ei duximus conferendam: (*& infra.*) Mandamus, quatenus niſi præfatus G. ſuper objectis eidem in modum exceptionis criminibus, videlicet perjurio & homicidio, publice fuerit infamatus, conceſſionem noſtram ſibi factam executioni mandetis.

Deinde ſi legitimus accuſator apparuerit, audiatis, quæ fuerint hinc inde propoſita: & ſi prædicta crimina vel eorum aliquod legitime probatum fuerit contra eum, ipſi ſuper eadem Præbenda ſilentium imponatis. Si vero contra *c* eum legitimus non apparuerit accuſator, & ipſe ſuper prædictis criminibus dignoſcitur reſperſus infamia purgationem ei canonicam indicatis: in qua ſi defecerit, imponatis ei ſilentium. Si autem purgationem præſtiterit, contradictores ab ejus moleſtia compeſcentes, eos, qui eum niſi ſunt impedire, in expenſis legitimis condemnetis.

CAP. XXIV.

Superior contra ſubditum, maxime Prælatum, de his tantum inquiret, ſuper quibus proceſſit infamia: & tunc vocabit eum, & tradet ſibi capitula & nomina, & teſtium dicta publicabit, & ipſis legitimas exceptiones admittet, & probato gravi crimine eum ab adminiſtratione removebit. In regularibus vero Prælatis ad unguem ſervandus non eſt hic ordo. Et quanquam in hac ſummatione modica videatur agi differentia inter Prælatos & ſubditos, contra quos inquiritur: tamen facienda eſt, ut patet in litera.

Idem *in Concilio generali*. a (*an.* 1216. *Romæ.*)

II. QUaliter & quando debeat Prælatus procedere ad inquirendum & puniendum ſubditorum exceſſus, ex auctoritatibus Vet. & Novi Teſtamenti colligitur evidenter, ex quibus poſtea proceſſerunt canonicæ ſanctiones: ſicut olim aperte diſtinximus, & nunc ſacri approbatione Concilii confirmamus. Legitur enim in Evangelio, *b* quod villicus ille, qui diffamatus erat apud dominum ſuum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius *c*, audivit ab illo: *Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris amplius* d *villicare.* Et in Geneſi *e* Dominus ait: *Deſcendam & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Ex quibus auctoritatibus manifeſte probatur, quod non ſolum cum ſubditus, verum etiam cum Prælatus excedit, ſi per clamorem & famam ad aures ſuperioris pervenerit, non quidem a malevolis & maledicis *f*, ſed a providis & honeſtis, nec *g* ſemel tantum, ſed ſæpe, quod clamor innuit, & diffamatio manifeſtat, debet coram Eccleſiæ ſenioribus veritatem diligentius perſcrutari, ut (ſi rei popoſcerit qualitas) canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis, non tanquam idem ſit accuſator & judex, ſed quaſi denunciante fama, vel deferente clamore, officii ſui debitum exequatur. Licet autem hoc ſit obſervandum in ſubditis, diligentius tamen eſt obſervandum in Prælatis, qui quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam. Et quia non poſſunt omnibus complacere, cum ex officio ſuo teneantur non ſolum arguere, ſed etiam increpare, quin etiam interdum ſuſpendere, nonnunquam vero ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & inſidias patiuntur. Et ideo ſancti Patres *h* provide ſtatuerunt, ut accuſatio Prælatorum non facile admittatur, ne concuſſis columnis corruat ædificium: niſi diligens adhibeatur cautela, per quam non ſolum falſæ, ſed etiam malignæ criminationi janua præcludatur. Verum ita voluerunt providere Prælatis, ne criminarentur injuſte, ut tamen caverent, ne delinquerent inſolenter: contra morbum utrumque invenientes medicinam congruam: videlicet ut criminalis accuſatio, quæ ad diminutionem capitis, id eſt, degradationem intenditur, niſi legitima præcedat inſciptio *i*, nullatenus admittatur. Sed cum ſuper exceſſibus ſuis quiſquam fuerit infamatus, ut jam clamor aſcendat, qui diutius ſine ſcandalo diſſimulari non poſſit, vel ſine periculo tolerari, abſque dubitationis ſcrupulo ad inquirendum & puniendum ejus exceſſus, non ex odii fomite, ſed charitatis procedatur affectu: quatenus ſi fuerit gravis exceſſus, etſi non degradetur ab ordine, ab adminiſtratione tamen amoveatur omnino: quod eſt ſecundum ſententiam Evangelicam a villicatione villicum amoveri, qui non poteſt villicationis ſuæ dignam reddere rationem. Debet igitur eſſe præſens is, contra quem facienda eſt inquiſitio, niſi ſe per contumaciam abſentaverit: & exponenda ſunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi ſe ipſum: & non non ſolum dicta,

a *Deeſt vox*, ſcientiæ, *in quibuſdam exemplaribus, in quibuſdam erat expoſitio ſuper verbo, defectum, inde irrepſit in textum.* b C. 3. *de conceſſ. præbend. in* 4. *comp. vide Innoc. in cap. ſciant ſup. de elect. ubi multipliciter limitat hanc Decretal. & Anton. Butri.* c *Quatenus hic agitur de purgatione indicenda diffamato, vide Marian. in repet. c. qualiter.*

a *Scilicet Innoc. III. in Conc. gener. Later. c.* 8. *& c.* 4 *eod. tit. in* 4. *comp. Initium hujus Decret. uſque ad §. debet igitur. habetur etiam in* 3. *comp. eod. tit. c.* 4. b *Luc. 16.* c *illius.* d *Dictio*, amplius, *deeſt in antiq. cod.* e *Gen. 18.* f *maledictis.* g *non ſemel.* h *Vide epiſt. 2. Stephani Papæ I. de accuſationibus Epiſcoporum, ubi habetur pleniſſime in 1. tomo Conc. Surianæ editionis.* i *Vide quos citavi ſup. eod. cap. ſuper his, verbo, oportet inſcribi.*

ſed

ſed etiam nomina ipſa teſtium ſunt ei (ut quid & a quo ſit dictum appareat) publicanda, nec non exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ: ne per ſuppreſſionem nominum, infamandi, per exceptionum vero excluſionem deponendi falſum, audacia præbeatur. Ad corrigendos itaque ſubditorum exceſſus, tanto diligentius debet Prælatus aſſurgere, quanto damnabiliùs eorum offenſas deſereret incorrectas. Contra quos, ut de notoriis exceſſibus taceatur, etſi tribus modis poſſit procedi, per accuſationem videlicet, denunciationem, & inquiſitionem ipſorum: ut tamen *a* in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leve compendium ad grave diſpendium veniatur: ſicut accuſationem legitima debet præcedere inſcriptio, ſic & denunciationem charitativa monitio, & inquiſitionem clamoſa inſinuatio prævenire: illo ſemper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii, ſententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa *b* regulares perſonas non credimus uſquequaque ſervandum *c*, quæ (cum cauſa requirit) facilius & liberius a ſuis poſſint adminiſtrationibus amoveri.

CAP. XXV.

Metropolitani ad correctionem exceſſuum, & reformationem morum, ſingulis annis facere debent provinciale Concilium: in quo ſtatuere debent perſonas idoneas per ſingulas diœceſes, quæ ſolicite inveſtigent, & in ſequenti Concilio referant corrigenda: & Epiſcopi debent facere Synodos Epiſcopales ſingulis annis, & publicare agitata in provinciali Concilio: & hæc negligentes, ab executione officii ſuſpenduntur. h. d.

Idem d *in eodem*. (*an.* 1216.)

SIcut *e* olim a ſanctis Patribus noſcitur inſtitutum, Metropolitani ſingulis annis cum ſuis Suffraganeis provincialia non omittant Concilia celebrare: in quibus de corrigendis exceſſibus, & moribus reformandis, præſertim in Clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum, canonicas regulas maxime quæ ſtatutæ ſunt in hoc generali Concilio, relegentes, ut eas faciant obſervari debitam pœnam tranſgreſſoribus infligendo.

Ut autem id valeat efficacius adimpleri, per ſingulas diœceſes ſtatuant perſonas idoneas, providas videlicet & honeſtas, quæ per totum annum ſimpliciter, & de plano abſque ulla juriſdictione ſolicite inveſtigent, quæ correctione vel reformatione ſunt *f* digna, & ea fideliter perferant ad Metropolitanum & Suffraganeos & alios in Concilio ſubſequenti, ut ſuper his & aliis prout utilitati & honeſtati congruerit provida deliberatione procedant: & quæ *g* ſtatuerint, faciant obſervari: publicaturi ea in Epiſcopalibus Synodis, annuatim per ſingulas diœceſes celebrandis. Quiſquis autem hoc ſalutare ſtatutum neglexerit adimplere, a ſui executione officii ſuſpendatur.

CAP. XXVI.

Sententiæ excommunicationum, ſuſpenſionum, vel interdicti latæ poſt denunciationem per Abbatem denunciatum, vel alium pro ipſo in Monachos denunciantes, vel adhærentes eiſdem, relaxantur: ſpoliati reſtituuntur, & juramenta de tacenda veritate relaxantur, dicta teſtium denunciato traduntur, & expenſa de bonis monaſterii Monachis denunciantibus miniſtrantur: & propter hoc ab obedientia Abbatis non eximuntur, ſine tamen litis præjudicio.

Gregorius IX. *Archiepiſcopo & Priori ſanctæ Mariæ Rothomagen.* (*an.* 1236.)

OLim I. V. & P. ordinis Tyronenſis *a*: [*& infra.*] Ne igitur reformatio monaſterii valeat retardari, mandamus, quatenus relaxatis excommunicationum ſeu ſuſpenſionum ſententiis, ſi quas idem Abbas protulerit *b*, vel per quoſcunque judices promulgari fecit, poſt inceptum negotium in eos, & hærentes eiſdem, ac eis reſtitutis, quos idem Abbas negotio ipſo pendente contra juſtitiam ſpoliavit: in negotio de plano & abſque judiciorum ſtrepitu procedentes (cum talibus maxime in hoc caſu non deceat Dei ſervos involvi) inquiratis, quæ circa *c* perſonas & obſervantias regulares videritis inquirenda, corrigentes & reformantes tam in capite, quam in membris, quæ correctionis & reformationis officio noveritis indigere: juramentis ſi qua de tacenda veritate Abbas extorſerat, relaxatis: proviſo ut *d* negotio ipſo pendente præfati Monachi eidem Abbati obediant & intendant, ita tamen, quod per hoc proſecutio negotii non valeat impediri. Si vero teſtes contra eundem Abbatem producti fuerint, dictorum ipſorum ei copiam dari faciatis. Prædictis autem Monachis expenſas factas propter hoc, & tribus vel quatuor ex illis, vel aliis, quos idoneos ad dictum negotium proſequendum duxeritis aſſumendos, faciatis de bonis ejuſdem monaſterii, & faciendas expenſas ad proſecutionem ipſius negotii neceſſarias, computatis, ſi qua propter hoc receperunt, de bonis monaſterii, cum proprium non habeant, miniſtrari. Contradictores, &c.

CAP. XXVII.

Contra Prælatum denunciatum de dilapidatione fit commiſſio ſuper veritate inquirenda, & pendente negotio debet ſibi interdici poteſtas alienandi.

Idem *Epiſcopo Ciſter.* e *de Alde. & de Salen. Abbatibus.* (*an.* 1236. *Roma in Germaniam.*)

PRælatorum exceſſus: (*& infra.*) Sane dilecti filii C. & quatuor alii Canonici Friſigien. *f* denunciando monſtrarunt, quod Friſigien. Epiſcopus bona ſui Epiſcopatus, quem (ut dicunt) fuit minus canonice aſſecutus, adeo graviter dilapidat & conſumit, quod niſi celeriter adhibeatur remedium, Epiſcopatus idem per eum ad irreparabile *g* diſſolutionis opprobrium deducatur: nec ſolummodo rerum, verum etiam famæ ſuæ prodigus & ſalutis, vitam ducit enormiter diſſolutam: [*& infra.*] Diſcr. v. mandamus, quatenus perſonaliter accedentes ad locum inquiratis ſolicite veritatem: & eam fideliter conſcribentes, ſub ſigillis veſtris *h* nobis tranſmittatis incluſam. Eidem Epiſcopo terminum aſſignantes, quo noſtro ſe conſpectui repræſentet, pro meritis recepturus: Poteſtate vendendi, dandi, infeudandi, ſeu *i* quomodolibet alienandi bona ipſius Eccleſiæ, interim eidem penitus interdicta.

TITULUS II.
DE CALUMNIATORIBUS.

CAP. I.

Subdiaconus calumnioſe accuſans Diaconum Subdiaconatu privatur, & publice verberibus caſtigatur, & in exilium mittitur.

Gregorius *Anthemio Subdiacono.* (*an.* 600. *Romæ.*)

CUm fortius punienda ſint crimina, quæ inſontibus & maxime ſacratis hominibus inferuntur, quam ſitis culpabiles, qui in cauſa Joann. Diac. reſediſtis, attendite, ut Hilarium criminatorem ipſius

a *Al. ita, tamen ut diligens adhibeatur omnibus cautela, &c. abſque voce, in: ſed in Concilio & vetuſtioribus legitur ut eſt impreſſum: in uno non adhibeatur, ſed adimpleatur legitur.* b *contra.* c *obſervandum.* d *Scilicet Innocent. III. in Conc. gener. cap. 6.* e C. 5. *eod. tit. in 4. compil.* f *ſint.* g *Quod ſtatuerunt, faciant obſervari.*

a *Ciſter. aliter Turonenſ. al. Cironenſ.* b *protulit.* c *contra* d *proviſio etiam, &c.* e *Ciſtercien. & de Alio. & Salien. Abbat. al. Ciſtrenſ.* f *Friſigenſ. al. Frigiſen.* g *Al. ad irreparabilis diſſolutionis, &c.* h *Alias, ſub ſigillis veſtris veritatem nobis, &c.* i *Al. ſeu quolibet modo, &c.*

nulla

UAB Biblioteca de Ciències Socials

nulla ex definitione veſtra pœna conveniens caſtigaret: [*& infra.*] Quia ergo tantæ nequitiæ malum ſine digna non debet ultione tranſire, jubemus eundem H. prius ſubdiaconatus (quo indignus fungitur) privari officio, & verberibus publice caſtigatum, in exilium deportari.

CAP. II.

Denunciator in probatione criminum deficiens, ab officio & beneficio ſuſpenditur, donec innocentiam ſuam purget.

Innocentius *a* III. *Zamoren. Segobien. & Abulen. Epiſcopis.* (*an.* 1212. *Roma in Hiſpan.*)

CUm *b* dilectus filius Magiſter Scholarium Palæſtinus ad ſedem Apoſtolicam acceſſiſſet, & de ſuo Epiſcopo exceſſus varios nunciaſſet, examinationem commiſimus exceſſuum objectorum: (*& infra.*) Cum autem proceſſum negotii examinaverimus diligenter, nec intelligere potuerimus probatum eſſe ſufficienter aliquod de prædictis, eundem Epiſcopum abſolvendum decernimus ab objectis: vobis mandantes, quatenus memoratum Magiſtrum ſcholarium, donec canonice ſuam purgaverit innocentiam, ſcilicet quod non calumniandi animo ad hujuſmodi crimina proponenda proceſſit, ab officio & beneficio ſuſpendatis: ut cæteri ſimili pœna perterriti, ad infamiam ſuorum facile non proſiliant Prælatorum.

TITULUS III.

DE SIMONIA *c*, ET NE ALIQUID PRO SPIRITUALIBUS EXIGATUR VEL PROMITTATUR.

CAP. I.

Epiſcopus pro ordine ab eo conferendo, vel Miniſtri, vel Notarii nihil temporale exigere debent.

Gregorius *generali Synodo præſidens.* (*an.* 604. *Romæ.*)

IN *d* ordinando: (*& infra.* α) Sicut non debet Epiſcopus manum, quam imponit: ita nec Miniſter vel Notarius in ordinatione ejus vocem vel calamum vendere. Pro ordinatione igitur vel uſu pallii, ſeu chartis atque paſtellis, eum qui ordinatur, omnino aliquid dare prohibemus.

(α *Epiſcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem Miniſter legit, confirmationis autem ejus epiſtolam Notarius ſcribit.*)

CAP. II.

Deponendus eſt, qui per pecuniam aliquem ejecit de Eccleſia ſua, ſe poſtea intrudendo.

Ex Concilio Mogutinen. *e*

QUi alium in Eccleſia ordinatum, per pecuniam expulerit, eamque ſibi taliter vendicaverit: omnimodo deponatur.

CAP. III.

Quilibet Catholicus admittitur ad accuſandum de crimine ſimoniæ.

Deodatus *f* Papa. (*an.* 616. *Romæ.*)

SI dominus *g* & Magiſter omnium, qui ſine peccato fuit, accuſandi licentiam uni dedit: (*& infra.* α) Non igitur quilibet Catholicus eſt reſpuendus, ſed ut veritatem aſſerat ad propalandam *h* ſimoniacam rabiem, magnis eſt precibus exhortandus. *i*

(α *Quanto magis unius aſſertione corrigendus eſt, qui ſimoniæ labe noſcitur eſſe pollutus?*)

Simoniacus pendente accuſatione ab adminiſtratione divinorum prohibetur.

Idem. (*an. eod.*)

ACcuſatum *a* ſimoniacum neceſſe habuimus prohibere, ne Miſſarum ſolennia celebraret, donec quid eſſet, verius conſtitiſſet.

CAP. V.

Idem dicit quod præcedens, niſi quod illud cap. loquitur in accuſatione, iſtud in inquiſitione: & illud loquitur de ſimoniaco in genere, iſtud declarat de ordine.

Idem.

QUotiens *b*: (*& infra.* α) Pervenit ad nos, quod per ſimoniacam hæreſim fueris ordinatus: propterea neceſſe habuimus te prohibere, ne Miſſarum ſolennia celebrare debuiſſes, donec quid ſit, verius diſcerneremus.

(α *Contra Eccleſiaſticam diſciplinam quod ſuggeſtum dicitur, ne nos ante Deum culpa ex diſſimulatione redarguat, ir requiſiſti, hoc relinquere non audemus.*)

CAP. VI.

Simoniacus eſt deponendus.

Lucius Papa. (*an.* 254. *Romæ.*)

SIcut ſimoniaca *c* peſtis ſui magnitudine alios morbos vincit: ita ſine dilatione mox, ut ejus ſigna per aliquam perſonam claruerint, de Eccleſia Dei debet eliminari atque repelli.

CAP. VII.

Simoniacum accuſare poteſt ſervus, meretrix, & criminoſi.

Deodatus. *d* (*an.* 616. *Romæ.*)

TAnta *e* eſt labes hujus criminis, quod etiam ſervi adverſus dominos *f*, & quilibet criminoſi admittuntur ad accuſationem. Item omnis peccator Miſſam cantare poteſt, præter ſimoniacum, quem quilibet (ut ab ordine male accepto removeatur) accuſare poteſt: vel etiam meretrix.

CAP. VIII.

Simoniacum eſt pretium recipere pro ingreſſu religionis, pro Prioratibus vel Capellis concedendis, & pro Prælatis inſtituendis, pro concedenda ſepultura, pro chriſmate, pro oleo ſancto, pro benedictionibus nubentium, vel aliis ſacramentis: nec valet conſuetudo in contrarium. h. d. cum ſequenti.

Alexander III. *in Concilio Turonen.* (*an.* 1163.)

NOn ſatis: (*& infra.* α) Prohibemus igitur, ne ab iis, qui ad religionem tranſire volunt, aliqua pecunia requiratur. Nec Prioratus *g* vel Capellaniæ quælibet Monachorum aut Clericorum annua diſtractione vendantur. Nec ab eo, cui regimen ipſarum committitur, pro *h* earum commiſſione ullum pretium exigatur. Unde quiſquis contra hoc decretum attentare præſumpſerit: tam ille qui dederit, quam ille *i* qui receperit vel conſenſerit, partem ſe cum Simone non dubitet habiturum. Pro ſepultura quoque, & chriſmatis, & olei receptione, nulla cujuſquam pretii exactio attentetur, nec ſub obtentu cujuſquam conſuetudinis reatum ſuum quis tueatur: quia diuturnitas temporis non diminuit peccata, ſed auget.

(α *Inutiliter ab Apoſtolo avaritia redarguitur, ſi ab his qui in Clero videntur conſtituti, & præcipue qui nomen Religioſorum profitentur, regula modis omnibus non ſervatur.*)

CAP. IX.

Summatum eſt ſupra in cap. præcedenti.

Ex Concilio Lateran. *k* (*an.* 1179.)

---

a *Honorius* III. b C. 7. *de accuſ. in* 3. *compil.* c *De materia hujus multa tradit B. Thom. & Cajet.* 2. 2. *q.* 100. d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Adde ſub Rabano Archiepiſcopo cap.* 12. *refert. Burch.* 3. *decret. c.* 110. *Ivo p.* 3. *c.* 86. *& c.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* h *pellendam. alit. repellendam.* i *exorandus.*

a C. 4. *eod. tit. in* 1. *comp. refert Grat. ſive Palea* 2. *q.* 4. *c. accuſatum.* b C. 5. *eod. tit. in* 1. *comp. vide Bernar. Diaz. in pract. crim. Can. c.* 23. c c. 7. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Adeodatus. al. Deusdedit.* e c. 16. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Hoc eſt ſpeciale: quia regulariter non.* g *Alias, neque Capellaniæ.* h *pro illa commiſſione.* i *quam qui receperit & conſenſerit, &c.* k *Scilicet Later. ſub Alexand. III. c.* 7. & 8. *eod. tit. in* 1. *compil.*

CUm in Ecclesiæ corpore: [*& infra.* α] Horribile nimis est, quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro Episcopis vel Abbatibus seu quibuscunque personis Ecclesiasticis ponendis in sedem *a*, sive introducendis Presbyteris in Ecclesiam *b*, necnon & pro sepulturis, & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, seu aliis sacramentis aliquid requiratur *c*. Putant autem plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur, non attendentes, quod tanto graviora sunt crimina, quanto diutius infelicem animam tenuerunt alligatam. Ne igitur hæc de cætero fiant, vel pro personis Ecclesiasticis deducendis in sedem, vel Sacerdotibus instituendis, aut sepeliendis mortuis, seu benedicendis nubentibus, seu aliis sacramentis conferendis seu collatis aliquid exigatur, districtius prohibemus. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum *d* Giezi se noverit habiturum.

[α *Omnia debeant ex charitate tractari, & quod est gratis receptum, gratis debeat impendi.*]

CAP. X.

Breve est.

Idem *Vigilien. Episcopo.* (*an.* 1180.)

CUm *e* sit Romana: (*& infra.* α) Consult. t. t. respond. quod nihil pro Ecclesiarum consecratione potes vel debes præter procurationem exigere.

[α *Ecclesia, cui licet immeriti præsidemus, caput omnium Ecclesiarum, mater & Magistra: cogimur tamen ex debito suscepti regiminis, prout nobis Dominus dederit, respondere consultationibus singulorum, ut dubiæ quæstiones Apost. sed. providentia penitus enodentur. Quæsivisti autem, frater Episcope, Fratern. tuæ rescribi, utrum pro Ecclesiarum consecratione quicquam præter procurationem debeas exigere, & nos.*]

CAP. XI.

Convictus de simonia, deponendus est: idem in infamato, qui se purgare non potest.

Idem *Toletano Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

DE hoc autem *f*, quod Episcopus Exonien. Archid. beneficia, & cuidam Clerico ante electionem suam Prioratum dicitur promisisse, ut uterque consentiret eidem: tuæ prudentiæ respondemus, quod si manifestum est eundem Archid. & Clericum ab causam illam promissa recepisse, aut exinde confessi fuerunt *g* in jure, vel legitime convicti, ab altaris ministerio sunt perpetuo deponendi *h*. Si vero id manifestum est, nec tamen inde convicti vel confessi fuerint, sed tantum publica laborant infamia, eis canonica purgatio debet indici: in qua si defecerint, tanquam auctores tanti sunt sceleris puniendi. Regem autem & Principes ejus debes inducere, ut si qua receperint *i* a præfato Episcopo, ut ejus electioni præstarent assensum: Ecclesiæ Exonien. sine diminutione restituant, cum ea sine gravi suæ salutis periculo retinere non possint.

CAP. XII.

Simoniacum est pro temporali obsequio, beneficium Ecclesiasticum promittere.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.

CUm essent *k* in nostra præsentia constituti R. Clericus, & nobilis vir V. quia idem V. moram diutius facere non poterat, pro se in causa illa sufficientem constituit responsalem.

Cumque ab ore præfati R. intellexerimus, quod memoratus miles *l* promiserat ei dare Ecclesiam, si quoddam negotium ejusdem in nostra posset præsentia promovere: ac per hoc promissionem ipsam continere simoniacam pravitatem, eidem R. super eadem Ecclesia silentium duximus imponendum.

CAP. XIII.

Notorius simoniacus in beneficio ab illo deponitur: idem in infamato qui se purgare non potest.

Idem *Cistern. Episc.* (*an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

INsinuatum *a* est, quod in Ecclesiis tui Episcopatus plurimi Clerici per simoniam habere dicuntur ingressum, & infamia inde respergi. Unde mandamus, quatenus si qui fuerint, quos in prædictis Ecclesiis publicum & notorium est simoniace intrasse: eos amoveas ab Ecclesiis taliter acquisitis. Illis autem, quorum crimen non est publicum & notorium, si publica laborant infamia, cum quinta vel sexta manu sui ordinis purgationem indicas: in qua si defecerint, beneficiis hujusmodi Ecclesiarum perpetuo prives eosdem.

CAP. XIV.

Simoniacum est prætio vel favore celare peccatorem, vel reconciliare non pœnitentem, vel digne pœnitentem a reconciliatione removere.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

NEmo *b* Presbyterorum xenium vel emolumentum quodlibet temporale, imo spirituale detrimentum, a quocunque publice peccante accipiat, ut Episcopo vel ministris ejus peccatum illius celet: nec pro respectu cujusque personæ consanguinitatis aut familiaritatis alienis communicans peccatis, hoc Episcopo innotescere detrectet. Nec quenquam pœnitentem vel minus digne pœnitentem, gratia vel favore ad reconciliationem adducat, & testimonium reconciliationis ferat eidem, vel quocunque livore digne pœnitentem a reconciliatione removeat: quia simoniacum est utrumque.

CAP. XV.

Ecclesia emi vel redimi non potest. h. d. quoad literam.

Idem *Vigor. Episcopo & Priori de Acra.* (*an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

QUerelam *c* Monachorum de Acra recepimus, quod cum ipsi quoddam manerium cum pertinentiis suis, & Ecclesiam de Genen. a Monachis de Cardonio *d* sub annuo censu, quindecim librarum fuissent adepti, & inde chartam ab ipsis Monachis habuissent: Prior eorum Capitulo inconsulte præscriptum manerium, & chartam Monachis de Cardonio accepta pecunia resignavit. Unde quia præfati Monachi de Acra se conqueruntur injuste gravatos, mandamus, quatenus partibus convocatis præscriptam causam concordia vel judicio terminetis, sciturí, quod sicut emi non potuit, ita nec redimi Ecclesia memorata. Si vero Monachi de Cardonio legitime citati, ad vestram præsentiam accedere & judicio vestro stare contempserint: vos ipsos Monachos de Acra in possessionem eorum, de quibus controversia vertitur, inducatis, nec permittatis eos exinde absque ordine judiciario molestari.

CAP. XVI.

Pro chrismate ab Ecclesiis pecunia exigi non debet, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

EA quæ *e* de avaritiæ: [*& infra.* α] Audivimus, quod nummos pro chrismate ab Ecclesiis extorquetis: quos nunc catedraticum, aliquando Paschalem præstationem, interdum Episcopalem consuetudinem appellatis *f*.

---

a *Sede.* b *Ecclesias.* c *exigatur in Concilio.* d *l.* 4. *Reg. c.* 5. e *C.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *C.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. & post. Conc. Lateran. p.* 2. *c.* 13. g *fuerint.* h *removendi.* i *receperunt.* k *C.* 11. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. p.* 2. *c.* 14. l *nobilis.*

a *C.* 12. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 2. *c.* 15. *& Cassiodorum Decr.* 3. *tit. de seq. poss. & fructuum.* b *C.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp. vide B. Th.* 2. *q.* 100. *art.* 3. c *C.* 14. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 2. *c.* 12. d *Cadonio. al. Cardonio, eadem est varietas paulo post.* e *C.* 15. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Facit gl. in l. si quis in fundi. §. vocabulo. ff. de leg.* 1. *& l. unic. C. de mutat. nom.*

Quia

Quia vero hoc simoniacum esse cognoscitur: mandamus, quatenus prætextu alicujus consuetudinis vel prælationis præscriptos denarios nullatenus exigatis: Pro certo sciturí, quod si hoc præsumpseritis, periculum ordinis & dignitatis poteritis non immerito formidare.

(α *Et cupiditatis radice proveniunt, & in speciem Simoniacæ pravitatis erumpunt, sunt penitus extirpanda, & quæ de spinis & tribulis procedunt, falce Apostolici moderaminis sunt resecanda.*

CAP. XVII.

Pro habendis spiritualibus homagium facere, simoniacum est.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

EX diligenti *a* tua relatione innotuit, quod H. Cant. Archidiaconus te induxit, ut ei homagium faceres, & fidelitatem præstares, ita quod ipse tibi beneficium Ecclesiasticum annis singulis exhiberet. Unde *b* quoniam hujusmodi obligatio illicita, & contra tuæ salutis, necnon & suæ professum existit, absolvi a nobis instantius postulasti: adjiciens, quod ab eo deinceps nihil omnino de beneficio acciperes constituto. Quocirca nos tuam petitionem honestam & favorabilem attendentes: te a præfati Archidiaconi homagio & fidelitate (præsertim cum hæc taliter præstita, divinis & humanis legibus contraire noscantur) absolvimus, ita quod ab Episcopo vel Sacerdote discreto, pœnitentiam inde condignam recipias. Verum ne aliqua propter hoc nota vel infamia possis respergi, absolutionis nostræ literas tibi duximus indulgendas: quibus contra latrantium morsus tutus & præmunitus existas, & quas in testimonium indulgentiæ nostræ valeas demonstrare.

CAP. XVIII.

Ordinatio vel consecratio non censetur simoniaca, licet ordinatori aliquid donatum fuerit non ex pacto.

Idem *Strigonen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

ETsi quæstiones *c* tuas de fervore religionis ad nos perferri nullatenus ignoremus, non tamen tibi est in his ultra quam oporteat, dubitandum, cum leges humanæ dicant, quod quidam tenui religione sacramenta necessaria & legitima exhibere contemnunt: tenuem religionem vocantes, quæ in talibus *d* hæsitat, ubi non est aliquatenus hæsitandum. In hoc itaque quod P. Presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis Legatus, pro electione tua, ut pallium tibi traderet, ad partes illas accessit, & frater tuus ejus præsciens necessitatem, ei equum unum te ignorante transmisit, quoniam per mare veniens, nullas aut paucas secum equitaturas adduxit, te nullo modo timere oportet. Cum in accipiendis *e* vel dandis muneribus tria sunt maxime attendenda, personæ scilicet dantis & accipientis qualitas, quantitas muneris, & donationis tempus: qualitas personarum, ut a quo, & cui, videlicet an a paupere diviti, vel econverso, sive a divite locupleti datum fuerit: æstimatio muneris & donationis tempus, si magni vel minoris pretii res data existat, & an instante necessitate, seu alio tempore conferatur. Si ergo prædictorum Cardinalis & fratris tui personam & qualitatem pensamus, non fuit magnum ab eodem fratre tuo Cardinali equum unum transmitti, quem etiam joculatori *f* non petenti vir tantus & tam abundans forte donaret: verum si temporis necessitatem perpendimus, non alia intentione hoc constat factum fuisse, quam ut Cardinali subveniretur in articulo prænotato: (*& infra.* α) Quod autem scriptum est: *Beatus qui excutit munus* a *suas ab omni munere*: de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere vel pervetere solent: quoniam *b* si ipsa etiam persona electi offerat ordinatori vel consecratori tuo electuarium, aut de vino, aut de aliis hujusmodi, quæ modici pretii fuerint *c*, & quæ voluntatem recipientis inclinare vel movere non debeant, non tamen Ecclesia Romana interpretari consuevit, accipientem in his delinquere, vel donantem.

[α *Quare propter hoc in conscientia tua nullus unquam debet scrupulus dubitationis emergere, cum res data modici pretii, quantum ad personam dantis vel accipientis extiterit, nec alteruter eorum aliquid in mente habuerit, quod tibi possit vel debeat quantamlibet vel etiam in modico læsionem afferre: etsi ante electionis examinationem & pallii receptionem, & de nolente & penitus ignorante sit factum, & equus in necessitate transmissus fuerit & collatus, nec etiam res tanti reputetur, quæ accipientis animum multum movere debeat, aut ab honestatis proposito ad aliud declinare: quia*)

CAP XIX.

Abbas & majores de Conventu, si pro receptione Monachi receperunt pecuniam ex pacto: ab officio & beneficio suspenduntur: & taliter recepta pecunia restituitur, & in aliud monasterium ita receptus transfertur.

Idem. (*an.* 1108. *Romæ.*)

VEniens *d* ad nos F. Presbyter proposuit, quod Abbas & fratres sancti R. noluerunt eum in Monachum recipere, quousque triginta solidos dare convenerit: conventione autem facta, sequenti die eum monasticum *e* habitum induerunt: & iidem Monachi triginta solidos, Abbas vero decem, & familia duodecim pro pastu (asserentes hoc esse de consuetudine monasterii) postularunt. Quoniam ergo factum hujusmodi perniciosum videtur, mandamus, quatenus si ita esse inveneris, Abbatem & Monachos ad restituendam *f* pecuniam præfato F. tam indigne acceptam compellas, & Abbatem & majores personas monasterii pro tantæ pravitatis excessu ab officii executione suspendens, præcipias dicto F. ut in alio monasterio in habitu monastico Domino studeat deservire.

CAP. XX.

Si ordinandus præsentatori suo aliquid dedit ex pacto, simoniacum est: non tamen deponitur, si est occultum.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

EX tuæ *g* Fraternitatis literis, & ex confessione Sacerdotis præsentium latoris accepimus, quod cum ad Sacerdotii ordinem non aliter voluisset eum ejus Archidiaconus præsentare, sex solidos solvit eidem, & sic ordinem ipsum per eum præsentatus accepit.

Unde tibi sic duximus respondendum, ut si hoc non est publicum, sed secretum, eundem Sacerdotem secreto convenias, monens sine ulla coactione propensius, & inducens *h*, ut ordinem alicujus religionis assumat, & perpetuo ab officio abstineat, quod illicite acquisivit. Alioquin non erit tutum (cum sit secretus excessus) ipsum invitum ab eodem officio coercere, cui tamen secretam pœnitentiam, secundum quod tibi visum fuerit, injungere non postponas.

CAP. XXI.

Breve est, nec potest brevius summari.

Idem. (*an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

a C. 19. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Hæc periodus in Codic. Barb. Unde quoniam hujusmodi obligatio illicita est, & contra salutem animæ tuæ, nec non & suæ professum existit, &c.* c C. 20. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *In tribus Vatican. qui in talibus hæsitant.* e *Et dandis.* f *Vide Cajetanum apud B. Thom.* 2 2. *qu.* 115. *art.* 2.

a *Esa.* 33. b *In uno manuscr. Vaticano: quoniam etiam si ipsa &c.* c *Al. fuerunt, ex quo voluntatem, &c. sed nos vetustiora & emendatiora secuti sumus exemplaria.* d c. 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* e *Monachalem.* f *De pœna simoniacorum vide Turrecrem. loco præcitato. adde B. Thom.* 2. 2. *quæst.* 100. *artic.* 6. g c. 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* h *Vide Federic. de Senis, cons.* 140. *& Geminianum in c. si pauper, de præbendis, lib.* 6.

AD *a* noſtram: [*& infra.*] Diſcr. v. mandamus, quatenus pro miniſterio Eccleſiaſtico exercendo, ſive pro Vicariis aſſignandis, ſeu pro chriſmate nullatenus pecuniam exigatis.

CAP. XXII.

Cum ſimoniace ordinato, qui ſimoniacus non eſt, diſpenſari poteſt.

Lucius III. (*an.* 1181.)

DE ſimoniace *b* ordinatis certum tibi non poſſumus dare reſponſum, niſi plenius cognoſcamus, qualiter fuerint ordinati: cum quidam, licet ſecundum quandam ſpeciem ſimoniæ, utpote ipſis ignorantibus, ſimoniace ordinentur: poſſunt (quia ſimoniaci non ſunt) in ſuis ordinibus remanere.

CAP. XXIII.

Si contradicens electo pro pecunia de voluntate electi tradita a contradictione ceſſat, electus poſtea confirmatus, eſt ſimoniacus, & beneficio renunciare tenetur.

Idem. (*an.* 1181. *Roma in Iſtriam.*)

MAtthæus Cardinalis ſecreta nobis inſinuatione monſtravit, quod cum fuiſſes ad Eccleſiæ tuæ regimen de voluntate majoris partis fratrum electus, paucis tibi contradicentibus: quidam amicus tuus de conſcientia tua, & voluntate turbata, ei, qui magiſter diſcordiæ videbatur, certæ quantitatis munus exſolvit, & ſic contradictio conquievit: nunc autem dubitas, quod non ſis a labe ſimoniæ prorſus immunis, donec in adminiſtratione volueris remanere. Quia igitur conſilium requiſiſti, quid tibi ſit faciendum: reſpondemus, quod multum tibi conſulis, ſi adminiſtrationem celeriter ac ſponte dimittas, illius verbi memor exiſtens *c*: *Nihil prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur.*

CAP. XXIV.

Pro abſolvendo excommunicatum, pretium aliquod exigi non debet.

Idem. (*an.* 1181. *Romæ.*)

AD *d* aures noſtras perveniſſe noveris, quod cum C. de Senevilla propter pecuniam quam debebat, vinculo fuiſſet excommunicationis adſtrictus, creditoribus ſatisfecit, ſed excommunicatoribus decem libras pro abſolutione quærentibus, non valuit abſolutionis beneficium obtinere. Quoniam igitur indignum eſt, & Eccleſiaſticæ rationi contrarium, ut abſolutionis beneficium redimatur: diſcr. v. mandamus, quatenus ſi præfatus C. debitum ſolvit, ipſum gratis faciatis abſolvi, ſi excommunicatores id non fecerint requiſiti.

CAP. XXV.

Monachi per ſimoniam recepti, ſi ſunt ſimoniaci, ad arctiora monaſteria transferuntur, alias poſt renunciationem in eiſdem vel in aliis monaſteriis ejuſdem ordinis poterunt collocari.

Clemens III. (*an.* 1190.)

DE *e* regularibus Canonicis ſeu Monachis nos conſulere voluiſtis, qui per ſimoniam ingreſſum ipſis ſcientibus habuerunt. Unde cum ſuper hoc auctoritates multæ reperiantur expreſſæ, non aliud quam ſtatutum eſt, reſpondemus: ut locum, quem taliter adepti ſunt, omnino dimittant, & ſolitudines ſeu alia monaſteria diſtrictiora adeant, in quibus tam execrabilem exceſſum ſine intermiſſione deplorent. Si autem ignorantibus ipſis pecunia data fuerit, cogas eos ad renunciandum loco eidem, & poſtmodum in ipſum reducere *f*, ſi ibi abſque ſcandalo potuerint remanere, vel in alio, qui ſit in ordine ipſo, ad ſerviendum Deo poteris collocare.

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *C.* 18. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Matth.* 16. *Luc.* 9. d *C.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp. vide Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. e *Cap.* 7. *eod. tit. in* 2. *comp. vide Turrecrematam in cap. ſtatuimus decretum.* 1. *q.* 1. *& alios quos citavi in cap. veniens. ſup. eod.* f *redire, in pleriſque vulgatis.*

CAP. XXVI.

Si quis Canonicatui renuncians, ad quem per ſimoniam ignoranter aſſumptus fuerat, poſtea de novo aſſumatur ad illum: non poteſt ex prima receptione ſibi aliquid vendicare.

Idem.

EX inſinuatione *a* tua nobis innotuit, quod pater tuus interveniente pecunia, olim tibi Præbendæ beneficium acquiſivit. Cumque ad annos diſcretionis perveniens, accepiſſes Dominicæ Crucis ſignum: dictam Præbendam in manu Præpoſiti & fratrum libere reſignaſti. Sed iidem tibi compatientes, de novo te in ſuum Canonicum elegerunt, ita videlicet, quod per electionem iſtam poſtremum locum in choro, & in aliis obtineres: [*& infra.* α] Reſpond. ut indulgentia, quam fratres tui miſericorditer tibi feciſſe noſcuntur, contentus exiſtens, ratione primæ receptionis, nihil audeas in ipſa Eccleſia vendicare.

(α *Cæterum quia a nobis humiliter requiſiſti, utrum juxta priorem receptionem tuum locum recuperare debeas vel valeas, tibi.*)

CAP. XXVII.

Electio ſimoniaca eſt caſſanda, ſi propter hoc electoribus promiſſa fuit pecunia, quamvis electus ignoret: niſi hoc factum fuerit in fraudem electi. h. d. primo. *Cum electo reprobato per vitium ſimoniæ, non diſpenſa Epiſcopus.* h. d. ſecundo. Abbas.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195.)

NObis fuit ex parte *b* tua intimatum, quod cum quatuor eſſent a capitulo conſtituti, qui debebant quendam eligere in Plebanum: amici ejus, de cujus electione ſpes habebatur, uni vel omnibus eligentium promiſerunt ſe pecuniam ſoluturos, eo tamen ignorante, qui hujuſmodi promiſſione interveniente poſtmodum eſt electus: [*& infra.*] Quia igitur ſuper hoc conſulere nos voluiſti: conſultationi tuæ breviter *c* reſpondemus, quod niſi conſtaret illos, qui promiſſum tale fecerint, per fraudem in diſpendium illius, qui eligendus erat, id malitioſe feciſſe: quamvis ipſe promiſſionis conſcius non fuerit, ejus tamen electio, tanquam ſimoniaca pravitate præſumpta, eſt penitus reprobanda: (*& infra.*)

Ad ultimum, quod in fine conſultationis tuæ invenimus, hoc duximus reſpondendum, quod aliquis in Eccleſiæ *d* cujuslibet Prælatum electus, & ut dictum eſt, per pravitatem ſimoniacam reprobatus, ab Epiſcopo ſuo diſpenſationem aliquam obtinere de jure non poteſt.

CAP. XXVIII.

Qui dat Prælato pecuniam, ne ipſum in jure ſuo de facto moleſtet, illam repetit, ſi Prælatus promiſſa non ſervet. h. d. inhærendo literæ.

Idem *Linconien.* e *Epiſcopo, & Priori de Ponte fracto.* (*an.* 1195. *Roma in Angliam.*)

I. DIlectus *f* filius R. Præpoſitus nobis expoſuit, quod cum Eboracen. Archidiaconus eum multis gravaminibus afficere non ceſſaret, promiſit ei certam quantitatem pecuniæ ſe daturum, ut ab ipſius deſiſteret læſione: verum dictus Archidiaconus poſt receptionem pecuniæ ſuper dignitatibus & beneficiis ejus, ab ejus moleſtia non quievit. Ideoque diſcr. v. mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, Archid. reſtituere quod accepit (ſi eum contra promiſſionem ſuam veniſſe conſtiterit) compellatis.

CAP. XXIX.

Pro benedictionibus nubentium, & exequiis mortuorum nihil exigi debet.

a *C.* 2. *de renunciat. in* 2. *comp. vide B. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. *ad argum.* 3. *& Turrecrematam in c. ſtatuimus decretum.* 1. *q.* 1. b *cap.* 9. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *taliter.* d *al. in Eccleſia qualibet Prælatus electus, &c.* e *Livonien.* f *Cap.* 10. *eod. tit. in* 2. *compil. vid. B. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad* 5. *arg.*

Inno-

Innocentius III. *Abbati de Jugo Dei, & Priori de Sila.* (*an.* 1212. *Roma in Galliam.*)

SUam *a* nobis parochiani de Villa Franca querimoniam destinarunt, quod Capellanus eorum pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium minus licite pecuniam ab eis exigit, & extorquet: (*& infra.* α) Discr. v. mandamus, quatenus dictum Capellanum, ut a tanta præsumptione desistat, & etiam pro excessu satisfaciat competenter, moneatis: sibi (si obedire noluerit) pœnam canonicam infligentes.

(α *Quod si forte cupiditati ejus non fuerit satisfactum, ne possint mortuorum corpora sepelire, vel benedictio nubentium celebrari, fictitia ejus impedimenta fraudulenter opponit, quia igitur exactiones hujusmodi sacrorum canonum obviant institutis.*)

C A P. XXX.

Si per accusationem constat Monachum simoniace fuisse receptum, receptus & recipiens deponuntur. Si vero per inquisitionem, receptus in arctius monasterium detruditur: recipienti vero & majoribus pœna condigna imponitur: & interim ab executione ordinum sacrorum suspenduntur.

Idem *Cantuarienſ. Archiepiſcopo.* (*an.* 1212.)

II. DIlectus filius *b* A. nuncius tuus pro parte tua proposuit, quod cum Cantuarien. diœcesim visitans, in monasteriis & religiosis locis pullulasse repereris simoniacam pravitatem, ita quod in eis multi pretio sunt recepti, qui potius gratis recipi debuissent, imo etiam ad religionis observantiam invitati. Dubitas igitur, an quia *mutiltudo* reperitur in causa, severitati sit aliquid detrahendum? Nos inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si adversus eos, qui tabe fuerint hujusmodi maculati, accusatio coram te fuerit canonice instituta, post quam *c* crimen ordine fuerit judiciario comprobatum *d*, tam in dantes, quam in recipiens canonicæ severitatis exerceas ultionem. Quod si de hoc tibi per solam inquisitionem constiterit, eos qui per simoniacam pravitatem in locis talibus sunt recepti, ab illis amotos, ad agendam pœnitentiam ad monasteria dirigas arctiora. Abbatibus autem & Abbatissis, Prioribus Prælatis quibuslibet, & Officialibus eorundem injungas pœnitentiam competentem, & donec illam peregerint, eos a sacrorum ordinum excutione suspendas: Injungens Episcopis tuis, ut hanc formam per suas diœceses studeant observare. Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione gratis oblatum.

C A P. XXXI.

Abbas contra testes, qui deposuerunt contra eum de Simonia in judicio inquisitionis, excipere potest, quod sunt inimici & conspiratores: alias vero exceptiones criminum opponere non potest.

Idem *Priori sancti Victoris, Magistris I. Bonon. & L. Modicen. Canonicis.* (*an.* 1213.)

LIcet *e* Heli fumus Sacerdos in se bonus existeret, quia tamen filiorum excessus efficaciter non corripuit, & in se pariter, & in ipsis animadversionis divinæ vindictam excepit: dum filiis ejus in bello peremptis, ipse de sella corruens, fractis cervicibus expiravit *f*. Ad corrigendos igitur subditorum excessus tanto diligentius debet Prælatus assurgere, quanto damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. Contra quos (ut de notoriis excessibus taceatur) etsi tribus modis procedi possit, per accusationem videlicet, denunciationem & inquisitionem ipsorum: ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, sicut accusationem legitimam præcedere debet inscriptio, sic & denunciationem charitativa correctio, & inquisitionem clamosa debet insinuatio prævenire *a*. *Descendam* (inquit Dominus) *& videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Tunc enim clamor pervenit ad Prælatum, cum per publicam famam, aut insinuationem frequentem subditorum sibi referuntur excessus: & tunc debet descendere & videre, id est, mittere & inquirere, utrum *b* clamorem, qui venit, veritas comitetur. Nam juxa canonicas sanctiones, si quid de quocunque Clerico ad aures Prælati pervenerit, quod eum juste possit offendere, non facile credere, nec ad vindictam eum res accendere debet incognita, sed coram Ecclesiæ senioribus diligenter est veritas perscrutanda: ut si rei poposcerit qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam sit idem accusator & Judex, sed quasi fama deferente, vel denunciante clamore, sui officii debitum exequatur: eo semper adhibito moderamine, ut juxta judicii formam, sententiæ quoque formam dictetur. Cum igitur de Abbate Pomposiano ea nobis frequenter insinuata fuissent, quæ ab honestate regulari nimium dissonabant, Monachis ad prælertim nostram accedentibus, quidam ex ipsis nobis ipsum de Simonia, perjurio, dilapidatione, ac insufficientia detulerunt. Contra quos cum idem Abbas exciperet, quod denunciationem hujusmodi fraterna *c* correctio secundum regulam Evangelicam non præcesserat, & iidem constanter asserrent, quod correctionem hujusmodi præmisissent: Licet ad probandum hoc duorum Monachorum juramenta fuissent exhibita quia tamen super hoc ipsi nondum contendere desistebant: nos, ut prædiximus, frequentibus clamoribus excitati, eo officio nostro voluimus inquirere de præmissis, omnes Monachos, qui vel cum ipso, contra ipsum accesserant, juramenti vinculo adstringentes, ut de propositis plenam, quam scirent, exponerent veritatem: quorum depositiones cum in scripturis redactæ publicatæ fuissent, super illis cœperunt multipliciter disputare: quia vero tum ex assertione Monachorum, tum ex ipsius Abbatis confessione cognovimus, quod idem non modicam summam pecuniæ relictam a prædecessore suo expenderat, & in alia summa majori monasterium obligarat: nos eum quasi de dilapidatione suspectum *d*, ab administratione Abbatiæ duximus (uspendendum: & quia Simonia multis modis contra ipsum Abbatem videbatur esse probata, ipse contra testes multas exceptiones opposuit, super quibus fuit multipliciter disputatum, aliis asserentibus in crimine Simoniæ, sicut in crimine læsæ majestatis omnes indifferenter, tam infames, quam criminosos, non solum ad accusandum, sed etiam ad testificandum admittendos: cum ad instar publici criminis & læsæ majestatis procedat accusatio Simoniæ: aliis econtrario respondentibus, quod licet hæc duo crimina quantum ad accusationem, quasi paria judicentur, differunt tamen in multis: cum alia pœna pro uno, & alia pro altero inferatur: & inter personas accusatorum & testium sit utique distinguendum: cum non per accusatores, sed per testes crimina comprobentur. Ne vero vel innocentiæ puritas confusa succumberet, vel Simoniæ pravitas effugeret impunita: nos æquitate pensata illas duntaxat

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. citatos sup. eod. in cap. cum in Ecclesia, & in cap. veniens.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Hostiens. in summa tit. de Simonia.* §. *qua pœna feriatur: & de variis pœnis Simoniacorum. adde Bernard. Diaz. in pract. crim. caus. cap.* 85. c *Crimen eorum, &c.* d *pateſactum.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* f 1. *Reg.* c. 4.

a *Geneſ. cap.* 18. *Jonæ* 1. b *In antiq. Codic. & in ipso regiſtro Innoc. Utrum clamorem veritas comitetur. nam illa duo verba, qui venit, non habentur.* c *Vid. B. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 33. *art.* 7. *Adde Novar. in Manuali confeſſor. cap.* 24. *tit. de corr. frater.* d *Quaſi dilapidatio dicitur conſumptio rerum mobilium, dilapidatio vero proprie conſiſtit circa immobilia.*

exce-

exceptiones oppoſita probandas admiſimus, quæ probatæ non de zelo juſtitiæ, ſed de malignitatis fomite *a* procedere viderentur.

CAP. XXXII.

Hoc Capitulum eſt gloſſa præcedentis capituli: nam tendit ad declarationem illius, & quando teſtes criminoſi admittantur in crimine Simoniæ: & in effectu idem dicit quod præcedens.

Idem Innocentius III. (*an.* 1213. *Romæ.*)

I. PEr *b* tuas literas nobis intimaſti, te dubitare ſuper quadam Epiſtola decretali, quam nos aſſeris edidiſſe de teſtibus admittendis contra ſimoniacam pravitatem. Noveris igitur, quod nos illam Epiſtolam, quæ ſic incidit, *Quamvis ad abolendam*, nequaquam *c* edidimus, ſed aliam, quæ ſic incipit, *Licet Heli*, nos edidiſſe fatemur: ad cujus intelligentiam credimus diſtinguendum, utrum is, contra quem agitur de ſimoniaca pravitate, denuncietur ſimpliciter *d*, aut *e* criminaliter accuſetur: & utrum agatur ſecundum juris rigorem, aut ſecundum temperantiam æquitatis. Item utrum ipſe ſit regularis, qui jam renunciaverit mundo, an ſecularis, qui adhuc in mundo exiſtit, & an inferioris gradus, an excellentioris ſit dignitatis. Ad hæc, utrum ante fuiſſet claræ opinionis & bonæ famæ: an graviter infamatus, & valde ſuſpectus: & utrum de facili poſſit puniri, an ſine ſcandalo nequeat condemnari. Præterea utrum teſtes ſint honeſti, an criminoſi: & an ſint emendati de crimine, an adhuc in crimine perſeverent. Rurſus ſi crimina ſint eadem vel minora, an paria vel majora: utrumve teſtes ex zelo juſtitiæ, an ex malignitatis fomite depoſuiſſe credantur. Denique utrum ad pravitatem ſimoniacam detegendam ſola dicta teſtium inducantur, an alia etiam adminicula ſuffragentur. Hæc omnia ſunt ad intelligentiam illius Epiſtolæ diſtinguenda. Ille quidem Pompoſianus Abbas, qui jam pridem renunciavit mundo, erat de Simonia, perjurio, dilapidatione ac inſufficientia graviter infamatus. Cumque per Monachos, qui juraverant perhibere teſtimonium veritati, Simonia multis modis videretur eſſe probata: ipſe contra teſtes multas exceptiones oppoſuit, conſpirationes videlicet, inimicitias capitales, furtum & adulterium, ut eos a teſtimonio removeret. Nos vero (ne innocentiæ puritas confuſa ſuccumberet, vel Simoniæ pravitas effugeret impunita) illas duntaxat exceptiones probandas admiſimus, quibus forte probatis teſtes non zelo juſtitiæ, ſed malignitatis fomite proceſſiſſe conſtaret, ut conſpirationes, & inimicitias capitales: cæteras autem exceptiones, ut furti, & adulterii, propter immanitatem hæreſis ſimoniacæ (ad cujus comparationem cætera crimina quaſi pro nihilo *f* reputantur) duximus repellendas: quoniam etſi probatæ fidem teſtium debilitarent in aliquo, non tamen evacuarent ex toto, allis adminiculis ſuffragantibus: præſertim cum teſtes de crimine fuerint emendati. Tales igitur contra talem taliter duximus admittendos, non ſecundum rigorem juris, ſed ſecundum temperantiam æquitatis, cum ageretur non criminaliter, ut deponeretur ab ordine: ſed civiliter, ut ab adminiſtratione amoveretur, tanquam immeritus & damnoſus. Et utique tales Prælati ex levioribus cauſis poſſunt ab adminiſtrationibus amoveri, ſicut quorundam religioſorum approbata conſuetudo depoſcit. Unde prædictus Abbas non expectata ſententia quaſi male conſcius ſibi, ceſſit.

a *Fonte.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *id eſt, veriſſimum, nam illa Decretalis: Quamvis ad abolendam, Clem. III. eſt, quam Raymundus non poſuit in hac compil.* d *In antiq. compil. civiliter, lego, ſed exemplaria Gregoriana habent ſimpliciter, quod agnoſcunt gl. & Hoſtienſ.* e *an criminaliter attentaretur.* f *De gravitate Simoniæ in comparatione ad hæreſim, & alia crimina, vide Turrecrem. in cap. eos,* 1. *quæſt.* 1. *& B. Thom.* 2. 2. *qu.* 100. *art.* 1. *ad.* 1. *argumentum.*

CAP. XXXIII.

Non imputatur electo confirmato, ſi eo prohibente pro ipſius confirmatione pecunia data fuit.

Idem *Abbati Jemblacen.* a (*an.* 1213. *Roma in Germaniam.*)

SIcut *b* tuis literis intimaſti, cum in Jemblacen. Eccleſia fueris Monachus, fuiſti tandem promotus ad regimen Eccleſiæ Floren. *c* verum Abbate Jemblacen. poſt ſublato de medio: ipſa quæ te prius filium habuerat, in patrem per electionem canonicam te vocavit: & quia paſtore carebat Leodien. Eccleſia cathedralis, ad Colonien. Eccleſiam (quæ tua eſt metropolis) proficiſcens, ipſius auctoritate in Jemblacen. Eccleſia interim miniſtraſti. Cæterum poſtquam in Leodien. Eccleſia fuit Epiſcopus inſtitutus, is a te requiſitus electionem de te factam noluit confirmare. Verum cum hæc geri pro extorquenda pecunia comperiſſes: ſub interminatione anathematis vetuiſti, ne pro facto hujuſmodi, aliqua pecunia offeretur. Sed quidam de fratribus te inconſulto & ignorante contra excommunicationis a te factæ ſententiam venientes, promiſerunt pecuniam, & etiam exſolverunt: & ſic ab Epiſcopo invitatus, inſtitutionem ab eo accepiſti libere quemadmodum poſtulabas: (*& infra.* α) Quamvis autem ſecundum ſacrorum canonum inſtituta, etiam parvuli, qui cupidiate parentum Eccleſias per pecuniam ſunt adepti, eas dimittere teneatur: quia tamen longe diverſus eſt non præbere conſenſum, & expreſſe aliquid prohibere: taliter duximus reſpondendum, quoniam ex eo, quod contra prohibitionem & voluntatem tuam (a qua poſtmodum minime receſſiſti) aliquis te penitus ignorante promiſit pecuniam, & exolvit, præſertim cum is nulla ſit tibi conſanguinitate conjunctus, nihil debet tibi ad pœnam vel culpam (ſicut credimus) imputari, niſi poſtea conſenſeris, pecuniam ſolvendo promiſſam, aut reddendo ſolutam: alioquin contingeret, quod alicujus factum inſidias inimico parantis ei damnoſum exiſteret, cui penitus diſpliceret: & ſic aliquis de fraude ſua commodum reportaret. Illos autem *d* qui dederunt pecuniam, vel etiam receperunt: in tantum conſtat eſſe culpabiles, quod ſi exceſſus eorum eſſet Eccleſiæ manifeſtus, (quæ non judicat de occultis) pœna eſſent canonica feriendi.

[α *Super his ergo nos duxit tua diſcretio conſulendos, ſi propter promiſſionem incognitam & prohibitum, quemadmodum eſt præmiſſum, tibi peccati macula inſtigatur, vel ſi de promiſſione tibi cognita, tunc fratribus qui eam fecerunt, debeas pœnitere, cum inhærere nolueris ſimoniacæ pravitati, paratus pro grege Domini ſubire laborem, vel quamvis conſcientia tua te non accuſet, a ſuſcepto regimine ſic decrevimus abſtinere.*]

CAP. XXXIV.

Si Clericus cum pacto confert Eccleſiæ bona ſua, ut in ipſa recipiatur in Canonicum, ut illa ſibi retineat pro Præbenda Simonia committitur: ſecus, ſi hoc fiat ſine pacto.

Idem *Decano Beluacen.* (*an.* 1213.)

TUa *e* nos duxit diſcretio conſulendos: (*& infra.* χ) Devotioni tuæ taliter reſpondemus, quod ſi quis Clericus cum conditione vel pacto largiatur, aut offerat bona ſua, ut illa poſtmodum pro præbenda retineat, & in Canonicum admittantur: hujuſmodi oblatio vel receptio fieri non poterit ſine vitio Simoniæ: cum in talibus

a *Jamblacen. al. Temblacen. al Garablacen.* b *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Henricum Boih. & extravagantem Pauli* 2. *cum deteſtabile. & Caſſador. deciſione* 1. *titul. de Simonia* c *Florinenſ.* d *Hodie qualis ſit quorumlibet ſimoniacorum pœna, vide extravagantem, cum deteſtabile.* e *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.*

talibus omni pactio aut conventio ceſſare debeat, juxta canonicas ſanctiones. Si vero pure ac ſine pacto vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter *a*, ut in Canonicum admittatur, & bona ſua retinere ſibi liceat pro Præbenda, & Clerici ejuſdem Eccleſiæ pure conſentiant: hujuſmodi receptio fieri poterit abſque ſcrupulo ſimoniacæ pravitatis. Licet autem taliter duximus reſpondendum, quia nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare: ſi tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona quæ offert, ſpiritualia valeat adipſci, & Clerici qui eum in fratrem admittunt, non eſſent eum, niſi commoda temporalia perciperent, admiſſuri: ſine dubio tam ille, quam iſti apud diſtrictum Judicem (qui ſcrutator eſt cordium, & cognitor ſecretorum) culpabiles judicantur.

(*α Si quis Clericus alicui Eccleſiæ de bonis ſuis quiddam obtulerit, petens, ut in vita ſua ſibi liceret eadem bona in ipſa Eccleſia pro Præbenda tenere, an bona recipi debeant ſic oblata, & idem Clericus aſſumi debeat, vel valeat in Canonicum ejuſdem Eccleſiæ abſque vitio Simoniæ. Nos igitur.*)

CAP. XXXV.

Non debet quis ordinem recipere ab eo, quem credit ſimoniacum: ſed miniſtrare poteſt in illis, quos prius ab iſto recepit.

Idem *Priori Cantuarien.* b (*an.* 1213.)

II. PEr tuas c literas intimaſti, quod cum B. in quadam domo Cartuſien. Ordinis ſuſcepiſſet habitum monachalem, a diœceſ. Epiſcopo fuit in Subdiaconum ordinatus: ſed poſtmodum didicit ex relatione quorundam, quod Epiſcopus multoties commiſerat vitium Simoniæ: propter quod idem Monachus in ſuſcepto formidat ordine miniſtrare, nolens ab eodem Epiſcopo ad ſuperiores ordines promoveri (*& infra. α*) Nos igitur *d* reſpondemus, ut idem in ordine ſic ſuſcepto ſecure miniſtret: ſed contra conſcientiam ad ſuperiores ordines non aſcendit, ne forte ædificet ad gehennam: licet ex eo, quod conſcientiam nimis habuerit ſcrupuloſam, in difficultatem hujuſmodi ſit collapſus, quam utique non evadet, niſi deponat errorem.

(*α Unde cum eidem heremum exire non liceat, nec præfatus Epiſcopus ipſum vel quemlibet alium ſuæ diœceſis ab alio Epiſcopo permittit ordinari, poſtulaſti per ſedem Apoſtolicam edoceri, quid de præfato Monacho in ordine jam ſuſcepto & ſuſcipiendis ſuperioribus ſit agendum.*)

CAP. XXXVI.

Pro Chriſmate vel inveſtitura Eccleſiarum nihil exigi debet: nec excuſat conſuetudo, vel nominis variatio.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo.* (*an.* 1213.)

IN tantum peccatis exigentibus corda quorundam ſimoniaca pravitas depravavit: (*& infra.*) Sane pervenit ad audientiam noſtram, quod cum olim quidam Suffraganei tui pro chriſmate certam conſueverint accipere pecuniæ quantitatem, non metuentes pœnam canonicam, & correctionem tuam eludere cupientes, tempus faciendæ ſolutionis anticipant, recipientes in media Quadrageſima, quod recipere conſuevere poſt Paſcha: & ut cauſam recipiendi diſſimulent, nomen denariorum varians, denarios, quos prius chriſmales, ſecundo Paſchales dicebant, conſuetudinem *f* mediæ Quadrageſimæ nuncupantes: [*& infra*] Cum vero expreſſius exprimat venditionis ſpeciem, qui prius recipit pretium, quam rem conferat pretioſam, & gratis ſit gratia conferenda: mandamus, quatenus taliter exceſſus corrigas ſupradictos, Suffraganeos tuos, & Officiales eorum a tam illicita exactione compeſcens, quod aliorum culpa tibi ob tuam negligentiam non imputetur ad pœnam. Pravam etiam illam conſuetudinem de tua provincia ſtudeas abolere, per quam pro Eccleſiarum inveſtitura Archidiacono marcham argenti, minores vero Decani vaccam albam ſibi dari poſtulant, vel certam ſolvi pecuniæ quantitatem.

CAP. XXXVII.

Ordinatus in Subdiaconum, qui prius præſentatori ſuo promiſit, quod nil ab eo peteret, in ſuſcepto miniſtrare, vel ad ſuperiores ordines aſcendere ſine diſpenſatione non poteſt, etiamſi peccare non crediderit.

Idem.

III. PEr tuas *a* nobis literas intimaſti, quod cum D. lator præſentium vellet in Subdiaconum ordinari, & certum titulum non haberet, quendam Preſbyterum exoravit, ut ipſum ad Eccleſiæ ſuæ titulum præſentaret: quod cum ille facere recuſaret, ipſe illi firmiter repromiſit, quod nunquam, ſi præſentaret eundem, in Eccleſia ſua aliquam peteret portionem, & ſic ad præſentationem ejus *b* extitit ordinatus, nec ſe in hoc illicitum egiſſe aliquid intellexerit: (*& infra.*) Nos inquiſit. t. t. r. quod niſi cum eo fuerit miſericorditer diſpenſatum, nec ad ſuperiores *c* aſcendere, nec in ſuſcepto debet ordine miniſtrare.

(*α Unde cum poſtmodum vellet in Diaconum promoveri, Epiſcopo commonente, ne quis interveniente promiſſione aliqua ordinatus accederet, idem recordatus promiſſionis iſtius, a ſuſceptione ordinis Diaconatus ceſſavit, hoc tibi humiliter confitens & per te poſtulans edoceri, utrum ex promiſſione hujuſmodi reus eſſet, & an liceret eidem in ſuſcepto Diaconatus ordine miniſtrare, & ad altiores aſcendere ordines.*)

CAP. XXXVIII.

Simonia eſt dare pecuniam pro vicariatu, vel pro alia adminiſtratione rerum ſpiritualium ſeu Eccleſiaſticarum habenda: & dantes, & recipientes ab illa Eccleſia ſunt ejiciendi. h. d. hoc c. per alia verba, licet ſit breve.

Idem.

COnſulere *d*: [*& infra.*] Quicunque vicedominatum, vel aliam Eccleſiaſticarum rerum adminiſtrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quam vendentes cum Simone *e* percelluntur, & ab illa Eccleſia, in cujus contumeliam dare pecuniam & accipere voluerunt, juſte excluduntur.

CAP. XXXIX.

Simoniacum eſt aliquid exigere pro conſecratione Epiſcoporum & benedictionibus Abbatum, & ordinationibus Clericorum: nec excuſat conſuetudo.

Idem *f in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

SIcut pro certo *g* didicimus, in pleriſque locis a pleriſque perſonis, quaſi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones & extorſiones turpes, & pravæ pro conſecrationibus Epiſcoporum, benedictionibus Abbatum, & ordinibus Clericorum: eſtque taxatum quantum ſit iſti vel illi, quantumve alteri. vel alii *h* perſolvendum: & ad cumulum damnationis majoris quidam cupiditatem, & pravitatem hujuſmodi nituntur defendere per conſuetudinem longo tempore obſervatam. Tantum igitur abolere volentes abuſum, conſuetudinem hujuſmodi (quæ magis dicenda eſt corruptela) penitus reprobamus, firmiter ſtatuentes, ut pro his ſive conferendis, ſive collatis, nemo aliquid quocunque prætextu exigere, aut extorquere præſumat: alio-

quin

---

a *Humiles ergo preces a digno emiſſæ pro conſequendo beneficio, non inducunt Simoniam.* b *Carviſien. al. Cartuſien. al. Carthuſien.* c *Cap. 7. eod. tit. in 3. comp.* d *al. nos itaque reſpondemus.* e *Cap. 1. tit. de exceſſ. Præl. in 3. comp.* f *ſed nominum variatio non excuſat, ut ait Lactantius l. 1. c. 3.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *ipſius* c *al. ſuperiores ordines.* d *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp.* e *cum Simone Mago percellantur.* f *Idem ſcil. Innoc. III. in Concil. gener. Lat. c. 63.* g *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.* h *al. ita: illi vel alii.*

quin & qui receperit, & qui dederit hujuſmodi pretium omnino damnatum, cum Giezi & Simone condemnetur.

CAP. XL.

Religioſi pretio recepti, una cum recipientibus de monaſterio expelluntur, & in arctioribus monaſteriis ad agendam pœnitentiam detruduntur. Sed recepti ante iſtud Concilium, ponebantur ſic recepti in aliis locis ejuſdem Ordinis, niſi multitudo ſit in cauſa: ita tamen, quod renuntient primæ receptioni, & de novo recipiuntur.

Idem *in eodem.* a (*an. eod.*)

QUoniam *b* ſimoniaca labes adeo pleraſque Moniales infecit, ut vix aliquas ſine pretio recipiant in ſorores, paupertatis prætextu volentes hujuſmodi vitium palliare: ne id de cætero fiat, penitus prohibemus: ſtatuentes, ut quæcunque de cætero talem commiſerint c pravitatem, tam recipientes, quam recepta, ſive ſit ſubdita, ſive prælata, ſine ſpe reſtitutionis de ſuo monaſterio expellatur *d*, in locum arctioris regulæ ad agendam perpetuam pœnitentiam retrudenda. De his autem, quæ ante hoc ſynodale ſtatutum taliter ſunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de monaſteriis, quæ perperam ſunt ingreſſæ, in aliis locis ejuſdem Ordinis collocentur. Quod ſi forte propter nimiam multitudinem alibi nequiverint commode collocari, ne damnabiliter in ſeculo evagentur, recipiantur in eiſdem monaſteriis diſpenſative de novo mutatis prioribus locis, & inferioribus aſſignatis. Hoc etiam circa Monachos, vel alios regulares decernimus obſervandum. Verum ne per ſimplicitatem vel ignorantiam ſe valeant excuſare, præcipimus, ut diœceſani Epiſcopi ſingulis annis hoc faciant per ſuas diœceſes publicari.

CAP. XLI.

Epiſcopi nihil exigere debent, ut permittant in Eccleſiis ſibi ſubjectis Clericos inſtitui, Monachos profiteri, vel mortuos ſepeliri: alioquin exacta reſtituentur duplicata.

Idem *in eodem.* e

AUdivimus *f* de quibuſdam Epiſcopis, quod decedentibus Eccleſiarum Rectoribus, ipſas interdicto ſubjiciunt, nec patiuntur alios in eiſdem inſtitui, donec ipſis certa ſumma pecuniæ perſolvatur: Præterea cum miles aut Clericus domum religionis ingreditur, vel apud Religioſos eligit ſepulturam, etiamſi nihil loco religioſo reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum. Cum igitur non ſolum a malo, ſed ab omni ſpecie mali ſit ſecundum Apoſtolum abſtinendum, exactiones hujuſmodi penitus inhibemus.

Quod ſi quis tranſgreſſor extiterit, exacta duplicata reſtituat, in utilitatem locorum, in quorum fuerint ſoluta diſpendium, fideliter convertenda.

CAP. XLII.

Sacramenta ſunt libere conferenda: cogit tamen Ordinarius Laicos obſervare laudabiles conſuetudines.

Idem *in eodem.* g

AD Apoſtolicam audientiam *h* frequenti relatione pervenit, quod quidam Clerici pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium & ſimilibus, pecuniam exigunt & extorquent: & ſi forte eorum cupiditati non fuerit ſatisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. Econtra vero quidam Laici laudabilem conſuetudinem erga ſanctam Eccleſiam pia devotione fidelium introductam ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere, ſub prætextu canonicæ pietatis. Quapropter ſuper his pravas exactiones fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus obſervari: ſtatuentes, ut libere conferantur Eccleſiaſtica ſacramenta, ſed per Epiſcopum loci veritate cognita, compeſcantur, qui malitioſe nituntur laudabilem conſuetudinem immutare.

CAP. XLIII.

Prohibet Abbates Ciſtercienſes ſolenniter inſtallari: & ponit formam obedientiæ, quam præſtant ſuis Epiſcopis.

Honorius III. *univerſis Abbatibus & fratribus Ciſtercien. Ordinis.* (*an.* 1216. *Romæ.*)

NE *a* Dei Eccleſiam: (*& infra.* α) Inſtallationis *b* ſolennitates in electis Abbatibus Ordinis veſtri fieri prohibentes: Adjicimus, ut Archiepiſcopi, & Epiſcopi ea ſint forma profeſſionis contenti, quæ ab origine veſtri Ordinis noſcitur inſtituta, quæ talis eſt: Ego frater Abbas Ciſtercien. Ordinis ſubjectionem & reverentiam & obedientiam a ſanctis Patribus conſtitutam, ſecundum regulam ſancti Benedicti, tibi Domine Epiſcopi tuiſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis, & ſanctæ ſedi Apoſtolicæ, ſalvo Ordine meo, perpetuo me exhibiturum promitto.

(α *Quam lavit proprio ſanguine Jeſus Chriſtus, macula fœditatis coinquinet, ruga deformet cupiditatis, quæ omnium radix eſt malorum: & me deformitas quaſi ruga ſub prætextu conſuetudinis, contracta eliminandæ ſunt penitus ab eadem, ut diſpenſatio myſteriorum Dei, & ipſa myſteria gratis accepta, Giezica pravitate prorſus abolita, charitate gratuita conferantur, quæ emere vel vendere quam deteſtabile, quamve periculoſ. exiſtat, liquide poteſt perpendi ex eo, quod Dominus vendentes & ementes oves & boves ejecit de templo, & cathedras vendentium & ementium columbas evertit. In ejectione denique vendentium & ementium, facinoris inquinantis utroſque exprimitur deteſtatio, & in cathedrarum everſione monſtratur, cui pœnæ ſubjaceant hi qui præſunt, vendentes Dei dona & Eccleſiaſtica ſacramenta, ut hujuſmodi igitur facinus quos coinquinat Prælatos, & ſubditos non poſſit inficere, quoquomodo auctoritate Apoſtolica diſtrictius inhibemus, ne quis Archiepiſcopus, Epiſcopus, Archidiaconus, vel Officialis ipſorum a quoquam in Abbatem electo pro benedictione, ſeu inſtallatione vel recipiendo profeſſionem ab eis ſub conſuetudinis prætextu cujuſdam paleſridam, ſeu aliud quicquam quocunque nomine cenſeatur exigere vel extorquere præſumat. Vobis etiam ſub prætextu hujuſmodi exacta, taliter interdicimus, ne præſtetis, cum non ſolum a malo, ſed ab omni ſpecie mali ſit abſtinendum.*)

CAP. XLIV.

Recepto in Canonicum debetur Præbenda & reditus, conſuetudine non obſtante, quod non ſervaverit pravam conſuetudinem de aliquo temporali dando ipſis Canonicis.

Gregorius IX. *Priori ſancti Thomæ Eſculanen.* (*an.* 1234.)

JAcobus Canonicus Eſculanus *c* expoſuit, quod cum ipſe in Eccleſia Aprutin. ſit receptus in Canonicum & in fratrem, Canonici ejuſdem Eccleſiæ partem proventuum, ac Præbendam ſibi aſſignare recuſant, quandam conſuetudinem prætendentes, quod prandium habere debeant a Canonico recepto de novo. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, dictos Canonicos, ut (tali conſuetudine non obſtante) ſibi, ſicut uni ex aliis, in proventibus & Præbenda provideant appell. remota compellas.

a *Idem Innocent. III. in Conc. Later. cap.* 64. b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *commiſerit.* d *repellatur.* e *Idem Innocent. III. in Concil. Lateran. c.* 65. f *c.* 5. *eod. tit. in* 4. *comp. Vid. citatos in cap. cum in Eccleſia. cap. veniens, &c. dilectus. ſupra eod. tit.* g *Concil. Later. cap.* 66. h *Cap.* 6. *eod. tit. in* 4. *compil.*

a *Qualiter hoc caput ſpectet ad titulum, colliges ex caſu, & clavius hic ex Panormitano & aliis.* b *Inſtallatio fit, quando electus & confirmatus introducitur in ſtallum, id eſt, in ſedem ſeu locum conſtitutum in choro & Abbati deputatum ad ſedendum.* c *Vid. Doctores in cap.* 1. *ſupra eod. tit. Et B. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 3.

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

C A P. X L V.

Qui ordinavit aliquem ſub promiſſione de non petendo ab ipſo proviſionem: Ordinator per triennium a collatione, Præſentator vero ab executione ordinum, etiam per triennium ſuſpenſi ſunt: ordinatus vero ab ordine perpetuo ſit ſuſpenſus: & ſolum per ſedem Apoſtolicam cum eis diſpenſatur.

Idem.

SI quis ordinaverit *a*, ſeu ad ordinem præſentaverit aliquem, promiſſionem vel juramentum ab illo recipiens, quod ſuper proviſione ſua non inquiret *b* eundem, Ordinator a collatione, Præſentator vero ab executione ordinum per triennium, & ordinatus ab ordine ſic ſuſcepto, donec diſpenſationem ſuper hoc per ſedem Apoſtolicam obtinere meruerint, noverint ſe ſuſpenſos.

C A P. X L V I.

Habet duo dicta: ſecundum ibi, & ad reſignationes. *Et propter brevitatem & varietatem lecturarum aliter non ſummatur.*

Idem.

MAndato *c* noſtro recepto, ut cum Monachis, qui per Simoniam dato aliquo locum in monaſteriis ſunt adepti, ſecundum conſtitutionem generalis Concilii diſpenſares: (*& infra.*) Conſult. t. breviter reſpondentes, dicimus mandatum Apoſtolicum etiam ad Abbates extendi, & ad reſignationes ſpiritualium & temporalium, quæ nullo pacto, ſed affectu animi præcedente, utrinque taliter acquiruntur, (in quo caſu delinquentibus ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere creatori) eos pro Simonia hujuſmodi non teneri.

TITULUS IV.

NE PRÆLATI VICES SUAS, VEL ECCLESIAS SUB ANNUO CENSU CONCEDANT.

C A P. I.

Qui dat pecuniam, ut Epiſcopalem vel ſpiritualem juriſdictionem exerceat, officio ſuo privatur, & ſic conferens illud amplius conferre non poterit, & canonice punietur. hoc dicit cum ſequentibus.

Alexander III. *in Concilio Lateran.* d (*an.* 1179.)

PRæterea quoniam quidam in quibuſdam partibus ſub pretio ſtatuuntur, qui Decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate Epiſcopalem juriſdictionem exercent: Præſenti decreto ſtatuimus, ut qui de cætero hoc præſumpſerit, officio ſuo privetur, & Epiſcopus conferendi hoc officium poteſtatem amittat.

C A P. I I.

Summatum eſt ſupra cap. proximo.

Idem *in Concilio Turon.* (*an.* 1163.)

I. QUoniam in quibuſdam partibus, Decani *e* quidam vel Archipresbyteri ad agendas vices Epiſcoporum ſeu Archidiaconorum, & terminandas cauſas Eccleſiaſticas ſub annuo pretio ſtatuuntur, quod ad Sacerdotum gravamen, & ſubverſionem judiciorum non eſt dubium redundare: id ulterius fieri prohibemus. Quod ſi quis de cætero fecerit, removeatur a Clero. Epiſcopus autem, qui hoc ſuſtinuerit, & *f* Eccleſiaſticam juriſdictionem ſua patitur diſſimulatione perverti, diſtrictione canonica percellatur.

C A P. I I I.

Regimen Eccleſiæ ſub annuo cenſu committi non debet.

Idem.

II. QUoniam *a* enormis quædam conſuetudo in quibuſdam locis contra ſanctorum Patrum inſtitutiones invaluit, ut ſub annuo pretio Sacerdotes ad Eccleſiarum regimen ſtatuantur: Ne id fiat, modis omnibus prohibemus: quia dum Sacerdotium ſub hujuſmodi mercede venale diſponitur, ad æternæ retributionis præmium conſideratio non habetur.

C A P. I V.

Fructus Eccleſiarum ſub annuo cenſu concedi poſſunt.

Idem *Exon. Epiſcopo.* (*an. eod.*)

QUerelam *b* Magiſtri Guil. recepimus, quod cum Eccleſiam de Chephalai *c*, a G. perſona ejuſdem ad annum cenſum tenendam per ſeptennium ſuſcepiſſet: ipſe antequam eam per unius anni ſpatium tenuiſſet, auferre præſumpſit: quanquam præſtita fide firmaverit, quod uſque ad ſtatutum terminum nullam ei exinde moleſtiam vel gravamen inferret. Ideoque mandamus, quatenus ſi conſtiterit ita eſſe, eum diſtricte compellas, ut præfatam Eccleſiam dicto Guil. reſtituat: & uſque ad terminum conſtitutum (ſecundum quod inter ſe convenerint *d*) ipſum eandem permittat pacifice poſſidere.

TITULUS V.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID EXIGATUR PRO LICENTIA DOCENDI.

C A P. I.

Eccleſia cathedralis providere debet Magiſtro de beneficio, qui Clericos ejuſdem Eccleſiæ, & alios pauperes gratis doceat: & vendens licentiam docendi, aut interdicens idoneum ad docendum, beneficio privatur.

Ex Concilio Lateran. (*an.* 1162.)

QUoniam Eccleſia Dei, ſicut pia mater providere tenetur, ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non poſſunt, legendi & proficiendi opportunitas ſubtrahatur, per unamquamque cathedralem Eccleſiam Magiſtro, qui Clericos ejuſdem & Scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium præbeatur: [*& infra.* α] Pro licentia *e* vero docendi nullus pretium exigat, vel ſub obtentu alicujus conſuetudinis ab eis *f*, qui docent, aliquid quærat, nec docere quenquam (qui ſit idoneus) petita licentia interdicat. Qui autem contra hoc venire præſumpſerit, ab Eccleſiaſtico fiat beneficio alienus. Dignum quippe videtur ut in Eccleſia fructum *g* ſui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, Eccleſiaſticum profectum nititur impedire.

(α *Quo docentis neceſſitas ſublevetur, & diſcentibus via pateat ad doctrinam. In aliis quoque reſtituatur Eccleſiis, ſeu magiſteriis, ſi retroactis temporibus aliquid in eis fuerit deputatum.*]

C A P. I I.

Pro licentia docendi nihil exigi debet, vel promitti, & exactum reſtitui, & promiſſum remitti debet: & negligente inferiore Prælato, ad magiſtrum conſtituendum, ſupplebit hoc ſuperior.

Alexander III. *Vinton. Epiſcopo.* h (*an.* 1180.)

PRohibeas *i*, ne in parochia tua pro licentia docendi exigatur aliquid, aut etiam promittatur. Si quid

a *Vid. Turrecrematam in cap. ſtatuimus. & cap. ordinationes.* 1. *quæſt.* 1. *& Sylveſtrum citatum in cap. præced.* b *inquietaret.* c *de materia hujus cap. vid. D. Sotum libr.* 5. *de juſt. & jure. quæſt.* 8. *art.* 1. *ad* 6. *argum. Martinum Navarrum in Manuali Confeſſor. c.* 23. *tit. de Simon.* d *Cap.* 15. *incipit, cum in officiis.* §. *præterea quoniam. & cap.* 1. *tit. de Prælatis, ne vices ſuas, &c. in* 1. *compil.* e *Poſt Concil. Lateran. ſub Alexand. III. part.* 2. *cap.* 1. f *Eccleſiaſtica judicia, &c.*

a *Cap.* 2. *& 3. eod. tit. in* 1. *comp.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Cephaja.* d *convenit.* e *vid. quos citabo in cap. ſequent.* f *al. ab eis. quos docent.* g *fructus.* h *Vincon.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.*

vero poſtea ſolutum fuerit vel promiſſum, remitti promiſſum facias, & reſtitui appell. ceſſante ſolutum, ſciens quod ſcriptum eſt *a*: *Gratis accepiſtis, gratis date.* Sane ſi quis diſtulerit Magiſtros in locis congruis inſtituere, tibi liceat app. poſtpoſita, ibi aliorum inſtructioni præficere viros providos, honeſtos & diſcretos.

CAP. III.

Pro licentia docendi pecunia exigi non debet, etiamſi hoc habeat conſuetudo.

Idem Alexand. III. (*an.* 1180. *Romæ.*)

QUanto Gallicana *b* Eccleſia: (*& infra.* α) Dignos eſſe animadverſione cenſemus, qui nomen Magiſtri ſcholarum, & dignitatem aſſumunt, & ſine certo pretio Eccleſiaſticis viris docendi alios licentiam non impendunt. Cum autem hæc prava conſuetudo a cupiditatis radice proceſſerit, & decorem admodum Eccleſiaſticæ honeſtatis confundat: mandamus, quatenus (conſuetudine ipſa de veſtris Eccleſiis extirpata) ſub anathematis interminatione hoc inhibere curetis: diſtrictæ præcipientes, ut quicunque viri idonei & literati voluerint regere ſtudia literarum, ſine moleſtia & exactione qualibet ſcholas regere permittantur. Si qui vero hujuſmodi prohibitionis vel præcepti extiterint tranſgreſſores, eos officiis & dignitatibus ſpolietis.

[α *Majorum perſonarum ſcientia & honeſtate præfulget, eo cautius nititur cavere, quæ confundere Eccleſiaſticam videantur honeſtatem, tanto vehementiori.*]

CAP. IV.

In qualibet cathedrali Eccleſia, vel alia in facultatibus ſufficienti, debet a Prælato vel Capitulo unus Magiſter eligi, cui reditus unius Præbendæ debent aſſignari: in Metropolitana vero Eccleſia etiam eligi debet Theologus: & ſi ad Grammaticum & Theologum non ſufficit, provideat ipſi Theologo ex reditibus ſuæ Eccleſiæ, & Grammatico faciat provideri in aliqua Eccleſiarum ſuæ civitatis vel diœceſis.

Innocentius III. *in Concilio generali.* c (*an.* 1216.)

QUia nonnullis propter inopiam & legendi ſtudium & opportunitas proficiendi ſubtrahitur, in Lateran. Concilio pia fuit conſtitutione *d* proviſum, ut per unamquamque cathedralem Eccleſiam Magiſtro, qui ejuſdem Eccleſiæ Clericos alioſque Scholares pauperes gratis inſtrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis relevaretur neceſſitas, & via pateret diſcentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis Eccleſiis id minime obſervatur: nos prædictum roborantes ſtatutum adjicimus, ut non ſolum in qualibet cathedrali Eccleſia, ſed etiam in aliis, quarum ſufficere poterunt facultates, conſtituatur Magiſter idoneus, a Prælato cum Capitulo, ſeu majori & ſaniori parte Capituli eligendus, qui Clericos Eccleſiarum ipſarum gratis in Grammatica *e* facultate, ac alios inſtruat juxta poſſe. Sane Metropolis Eccleſia Theologum nihilominus habeat, qui Sacerdotes & alios in ſacra pagina doceat, & in his præſertim informet, quæ ad curam animarum ſpectare noſcuntur. Aſſignetur autem cuilibet Magiſtrorum a capitulo unius præbendæ proventus, & pro Theologo a Metropolitano tantundem, non quod propter hoc efficiatur Canonicus, ſed tamdiu reditus ipſos percipiat, quamdiu perſtiterit in docendo. Quod ſi forte de duobus *f* Eccleſia Metropolis gravetur, Theologo juxta modum prædictum ipſa provideat, Grammatico vero in Eccleſia ſuæ civitatis, ſive diœceſis, quæ ſufficere valeat, faciat provideri.

CAP. V.

Prælati & Capitula ad ſtudia Theologiæ Scholares dociles tranſmittere tenetur, qui in abſentia reditus Præbendarum ſuarum & beneficiorum per quinquennium integraliter percipient & ſi proprii reditus ad ſuſtentationem ſtudii eis non ſufficiunt, debet Prælatus cum Capitulo eis providere: Magiſtri vero donec docuerint, integre percipiunt fructum beneficiorum ſuorum.

Honorius III. (*an.* 1220.)

SUper ſpecula *a*, &c. (*& infra.* α) Volumus & mandamus, ut ſtatutum in Concilio generali de Magiſtris Theologis per ſingulas Metropoles ſtatuendis, inviolabiliter obſervetur: Statuentes, ut quia ſuper hoc propter raritatem Magiſtrorum ſe poſſent forſitan aliqui excuſare, ab Eccleſiarum Prælatis & Capitulis ad Theologicæ *b* profeſſionis ſtudium aliqui docibiles deſtinentur; qui cum docti fuerint, in Dei Eccleſia velut ſplendor fulgeant firmamenti *c*, ex quibus poſtmodum copia poſſit haberi Doctorum, qui velut ſtellæ in perpetuas æternitates manſuri ad juſtitiam valeant plurimos erudire: quibus ſi proprii proventus Eccleſiaſtici non ſufficiunt, prædicti neceſſaria ſubminiſtrent. Docentes vero in Theologica facultate, dum in ſcholis docuerint, & ſtudentes in ipſa, integre per annos quinque percipiant de licentia ſedis Apoſt. proventus Præbendarum & beneficiorum ſuorum, non obſtante aliqua alia conſuetudine vel ſtatuto, cum denario fraudari non debeant in vinea Domini operantes.

[α *Cum itaque de ſingulis provinciis puella ſpecioſa, ac virgines pro Rege Aſſuero, qui beatitudo dicitur, per ancillas quæri debeant, & adduci ad arcem & mœnia civitatis per manum Aggei mundum muliebrem accipere neceſſariorum videlicet fulcimenta.*]

TITULUS VI.

DE JUDÆIS, SARACENIS, ET EORUM SERVIS.

CAP. I.

Si ſervus a Judæo emptus cauſa mercimonii factus eſt vel fieri deſiderat Chriſtianus, pro XII. ſolidis redimitur.

Ex Concilio Maten. *d*

PRæſenti Concilio ſancimus, ut nullum Chriſtianum mancipium Judæo ſerviat, ſed datis XII. ſolidis pro quolibet bono mancipio ipſum quicunque Chriſtianorum, ſed ad ingenuitatem, ſeu ad ſervitium, licentiam habeat redimendi: & ſi Chriſtianus fieri deſiderat, & non permittitur, idem fiat: Quia nefas eſt, quem Chriſtus redemit, blaſphemum Chriſti in ſervitutis vinculis detinere.

CAP. II.

Judæus Chriſtianum in ſervum habere non poteſt, in adſcriptitium vero poteſt.

Gregorius *Epiſc.* e *Lucen.* (*an.* 600. *Romæ in Tuſciam.*)

MUltorum ad *f* nos: (*& infra.* α) Nulli Judæo liceat Chriſtianum mancipium in ſuo dominio retinere: ſed ſi quid apud eos inveniuntur, libertas eis ſervetur. Hi vero, qui in poſſeſſionibus eorum ſunt, licet legum diſtrictione ſint liberi: tamen quia colendis terris eorum diutius adhæſerunt, utpote conditione *g* loci debentes, ad colenda rura remaneant, conſuetas penſiones prædictis viris præbentes. Cuncta etiam, quæ de colonis vel originariis jura præcipiunt, peragant & nihil eis extra hoc oneris indicatur. Quod *h* ſi quiſquam Judæorum aliquem de his, vel ad alium transferre locum, vel ad aliud obſequium retinere voluerit, ipſe ſibi imputet, qui jus colonarium, & jus dominii ſibi juris ſeveritate damnavit.

[α *Relatione pervenit, a Judæis in Lucenſi civitate degentibus ad ſervitium Chriſtiana detineri mancipia, quæ*

---

a *Matth.* 10. b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Scil. Later. c.* 11. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* d *inſtitutione.* e *Grammaticæ.* f *al. de duobus Magiſtris.*

a *Pars hujus capitis ſupr. tit. ne Cler. vel Monach.* b *Theologiæ.* c *Vid. auth. habita. C. ne filius pro patre.* d *Maticen.* e *Lib.* 3. *indict.* 12. *epiſt.* 21. f *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *conditionem. al. conditione.* h *al. Verum ſi quiſquam.*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

res tanto nobis viſa eſt aſperior, quanto a Fraternitatis tuæ patientia operoſior. Oportebat quippe te reſpectu loci tui, atque Chriſtianæ religionis intuitu, nullam relinquere occaſionem ſuperſtitioni Judaicæ, ne ſimplices animæ non tam ſuaſionibus quam poteſtatis jure quodammodo deſerviret. Quamobrem hortamur Fraternitatem tuam, ut ſecundum piiſſimarum legum tramitem)

CAP. III.

Judæi antiquas Synagogas retinere poſſunt, novas erigere non poſſunt.

Idem *Genuenſi Epiſcopo.* a (*an.* 600. *Romæ.*)

I. JUdæi *b* de civitate : (*& infra.*) Sicut legalis definitio Judæos novas non patitur erigere Synagogas, ita eos ſine inquietudine veteres habere permittit.

CAP. IV.

In die Veneris ſancta non licet Judæis tenere oſtia, vel feneſtras apertas.

Alexander III. (*an.* 1180.)

QUia *c* ſuper his : (*& infra.*) Generaliter interdicas, ut Judæi oſtia vel feneſtras in die Paraſceves apertas non habeant, ſed clauſas teneant tota die.

CAP. V.

Excommunicari debent Chriſtiani, qui in domo ſervium Judæis, vel Saracenis, ſive Paganis. Et Principes ſeculares excommunicari debent, qui Judæos baptizatos ſuis bonis ſpoliare præſumunt.

Idem *ex Concilio Lateran.* d (*an.* 1179.)

II. JUdæi ſive Saraceni, neque ſub alendorum puerorum ſuorum obtentu, nec pro ſervitio, vel alia qualibet cauſa Chriſtiana mancipia in domibus ſuis permittantur habere : excommunicentur autem, qui cum eis præſumpſerint habitare : [*& infra.*] Si quis præterea *e* Deo inſpirante ad fidem ſe converterint Chriſtianam, a poſſeſſionibus ſuis nullatenus excludantur, cum melioris conditionis ad fidem converſos eſſe oporteat, quam, antequam fidem ſuſceperint, habebantur. Si autem ſecus fuerit factum, Principibus ſeu poteſtatibus eorundem locorum injungimus, ſub pœna excommunicationis, ut portionem hæreditatis ſuæ bonorum ſuorum ex integro eis faciant exhiberi.

CAP. VI.

Chriſtiani deferentes Saracenis merces prohibitas, vel in ipſorum navibus navigantes, excommunicandi ſunt, & rebus eorum privandi, & efficiuntur capientium ſervi.

Idem *in eodem* (*an.* 1179.)

ITa quorundam animos occupavit ſæva cupiditas, ut qui gloriantur nomine Chriſtiano, Saracenis arma, ferrum & ligamina *f* deferant galearum, & pares aut etiam ſuperiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Chriſtianos arma eis, & neceſſaria ſubminiſtrant. Sunt etiam, qui pro cupiditate ſua in galeis & piratis Saracenorum navibus, regimen & curam gubernationis exerceant. Tales igitur ab Eccleſiaſtica communione præciſos, & excommunicationi ſubjectos, rerum ſuarum per Principes catholicos & conſules civitatum privatione mulctari *g*, & capientium fieri ſervos cenſemus. Præcipimus etiam, ut per Eccleſias maritimarum urbium crebra & ſolennis in eos excommunicatio proferatur.

CAP. VII.

Judæi veteres Synagogas in priorem ſtatum reformare poſſunt : de novo erigere non poſſunt.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

COnſuluit *a* : [*& infra.*] Judæos de novo conſtruere Synagogas, ubi non habuerunt, pati non debes. Verum ſi antiquæ corruerint, vel ruinam minantur, ut eas reædificent, poteſt æquanimiter tolerari : non autem, ut eas exaltent, aut ampliores, aut pretioſiores faciant, quam antea fuiſſe noſcuntur : qui utique hoc pro magno debent habere, quod in veteribus Synagogis, & ſuis obſervantiis tolerantur.

CAP. VIII.

In familiari ſervitio Judæorum, Chriſtiani eſſe non debent.

Idem.

AD hæc *b* omnibus Chriſtianis, qui ſunt in juriſdictione veſtra, penitus interdicatis, & ſi neceſſe fuerit, diſtrictione Eccleſiaſtica compellatis eoſdem *c*, ne Judæotum ſervitio ſe aſſidue pro aliqua mercede exponant : quod etiam obſtetricibus & nutricibus eorum prohibere curetis : ne infantes Judæorum in eorundem domibus nutrire præſumant. Quoniam Judæorum mores, & noſtri in nullo concordant, & ipſi de facili ob continuam converſationem, & aſſiduam familiaritatem ad ſuam ſuperſtitionem, & perfidiam ſimplicium animos inclinarent.

CAP. IX.

Judæi inviti non ſunt baptizandi, nec ad hoc cogendi, nec ſine judicio puniendi, aut rebus ſuis ſpoliandi, vel in ſuis feſtivitatibus moleſtandi, nec ipſorum cœmeteria violanda, aut eorum corpora exhumanda.

Clemens III. (*an.* 1190.)

SIcut *d* Judæi : (*& infra.* α) Statuimus, ut nullus invitos, vel nolentes Judæos ad baptiſmum venire compellat. Si quis autem ad Chriſtianos cauſa fidei confugerit : poſtquam voluntas ejus fuerit patefacta, Chriſtianus abſque calumnia efficiatur : quippe Chriſti fidem habere non creditur, qui ad Chriſtianorum baptiſmum *e* non ſpontaneus, ſed invitus cogitur *f* pervenire.

Nullus etiam Chriſtianus eorum quemlibet ſine judicio terrenæ poteſtatis vel occidere, vel vulnerare, vel ſuas pecunias auferre præſumat, aut bonas, quas hactenus habuerint conſuetudines, immutare : præſertim in feſtivitatum ſuarum celebratione quiſquam fuſtibus vel lapidibus eos nullatenus perturbet, neque aliquis ab eis coacta ſervitia exigat, niſi quæ ipſi tempore præterito facere conſueverunt. Ad hoc malorum hominum pravitati & avaritiæ obviantes, decernimus, ut nemo cœmeterium Judæorum mutilare aut invadere audeat, ſive obtentu pecuniæ corpora humata effodere. Si quis autem hujuſmodi decreti tenore cognito (quod abſit) contraire præſumpſerit, honoris & officii ſui periculum patiatur, aut excommunicationis ſententia plectatur *g*, niſi præſumptionem ſuam digna ſatisfactione correxerit.

(α *Non debent in Synagogis ultra quam in lege permiſſum eſt, præſumere : ita in his quæ eis conceſſa ſunt, nullum debent præjudicium ſuſtinere.*)

CAP. X.

Ponit duas indulgentias illorum, qui Paganis prædicant.

Idem.

QUam *h* ſit laudabile : (*& infra.*) Tuis, frater Epiſcope, petitionibus annuentes, tibi tuiſque ſociis, cum ad prædicandam Chriſti fidem Paganis *i* exhibetis, Apoſt. auct. concedimus, ut vobis his cibis cum modeſtia & gratiarum actione, ſervata temporum qualitate juxta

a *al. Gon. al. Jan.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *c.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *cap.* 26. *& cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *Vid. extravagantem Pauli III. quæ incipit, Cupientes Judæos, ubi multa Judæis converſis privilegia conceduntur.* f *lignamina.* g *Jure civili puniuntur cap. cum confiſc. bonorum. l.* 2. C. *quæ res export. non debeant.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *dictio*, eoſdem, *deeſt in antiquis.* d *cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *baptiſma.* f *cognoſcitur.* g *plectetur.* h *cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* i *Scriptores Chriſtiani paganos vocant omnes idolorum cultores qui nunquam fidem Catholicam agnoverunt.*

canonicas ſanctiones, ut liceat, qui vobis ab ipſis infidelibus apponuntur.

Inſuper indulgemus, ut quicunque Religioſi, ſeu Clerici idonei ad annunciandum gentibus Evangelicam veritatem, requiſita & habita Prælatorum ſuorum licentia, tibi voluerit adhærere, id abſque contradictione qualibet liberam exequendi habeant auctoritate Apoſtol. facultatem.

CAP. XI.

Pro redimendis captivis licet ire Alexandriam, jurantibus, quod nihil deferent auxilii, ſeu ſubſidii extra redemptionis articulum: portans vel mittens etiam poſt treugas merces prohibitas, excommunicatus eſt: & pacis appellatione non veniunt treugæ.

Idem.

SIgnificavit *a* nobis tua Fraternitas, quomodo aliqui civium tuorum in Alexandriam valeant proficiſci pro recuperandis concivibus ſuis, qui illic in captivitate tenentur. Hoc arbitramur licite poſſe fieri, dummodo nihil in mercibus ſuis, vel alio modo ſecum illuc deferant, unde poſſit Sarracenis (excepto redemptionis articulo) aliquod commodum aut ſubſidium provenire: quod etiam coram te prius juramento firmabunt. Illi quoque, qui poſt treugam in tranſmarinis partibus factam, cum commercio Alexandriam adiverint, ſi detulerint merces prohibitas cauſa lucrandi, excommunicationis vinculum non evadunt *b*: ſicut nec illi, qui in perſonis propriis non euntes, merces eis per nuncios deſtinarunt. Ad ultimum illos, qui juraverunt ſe amplius in terram Sarracenorum cum mercibus non ituros, niſi pax eſſet inter Chriſtianos & ipſos, & poſt treugam factam venerunt illuc: conditio illa de pace aut treuga habenda, ab excommunicationis vinculo non abſolvit.

CAP. XII.

Excommunicati ſunt, qui cum Sarracenis tempore guerræ aliquod habent commercium, vel eis præſtant ſubſidium.

Idem.

QUod olim *c* præceptum fuit: (*& infra*) Sane licet hoc fuerit in Concilio *d* Later. diſtricte inhibitum, nos tamen omnes illos excommunicationi ſupponimus, qui jam amplius cum Sarracenis mercimonium habuerunt, vel per ſe, vel per alios navibus, ſeu quocunque alio ingenio eis aliqua rerum ſubſidia, ſeu conſilia, quamdiu inter nos & illos guerra duraverit, duxerint impendenda. Veſtræ igitur diſcretioni mandamus, quatenus nec per vos, nec per veſtras naves, nec alio quocunque modo aut ingenio eis mercimonia, conſilia, vel alia ſubſidia tranſmittatis: ne ſi aliqui in ſua malitia indurati, ſecus agere præſumpſerint, non ſolum ipſo jure incidant in excommunicationem illam, verum etiam iram Dei viventis incurrant.

CAP. XIII.

Judæi nutrices, vel ſervientes Chriſtianos habere non debent, contra facientibus interdicitur Chriſtianorum commercium.

Innocentius III. *Archiepiſcopo Senon. & Epiſcopo Pariſienſi.* (*an.* 1212.)

ETſi *e* Judæos (quos propria culpa ſubmiſit perpetuæ ſervituti) pietas Chriſtiana receptet, & ſuſtineat cohabitationem illorum: ingrati tamen nobis eſſe non debent, ut reddant Chriſtianis pro gratia contumeliam, & de familiaritate contemptum, qui tanquam miſericorditer in noſtram familiaritatem admiſſi, nobis illam retributionem impendunt, quam (juxta vulgare proverbium) mus in pera, ſerpens in gremio, & ignis in ſinu, ſuis conſueverunt hoſpitibus exhibere. Accepimus autem, quod Judæi faciunt Chriſtianas filiorum ſuorum nutrices *a*, (quod non tantum dicere, ſed etiam nefandum eſt cogitare) cum in die Reſurrectionis Dominicæ illas recipere corpus & ſanguinem Jeſu Chriſti contingit, per triduum antequam eos lactent, lac effundere faciunt in latrinam. Alia inſuper contra fidem catholicam deteſtabilia & inaudita committunt, propter quæ fidelibus eſt verendum, ne divinam indignationem incurrant: cum eos perpetrare patiuntur indigne, quæ fidei noſtræ confuſionem inducunt: [*& infra.* α] Inhibemus ergo diſtricte, ne de cætero nutrices, vel ſervientes habeant Chriſtianos, ne filii liberæ filiis famulentur ancillæ, ſed tanquam ſervi a Domino reprobati, in cujus mortem nequiter conjurarunt, ſe ſaltem *b* per effectum operis recognoſcant ſervos illorum, quos Chriſti mors liberos, & illos ſervos effecit: [*& infra.* β] Si vero nutrices & ſervientes non dimiſerint Chriſtianos, ſub excommunicationis pœna inhibeatis *c* diſtricte omnibus Chriſtianis, ne cum eis commercium aliquod audeant exercere.

(α *Rogamus igitur chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Philippum Regem Francorum Illuſtrem: mandamus etiam Nobili viro M. Duci Burgundiæ, & Comitiſſæ Trecen. ut taliter reprimant Judæorum exceſſus, ne cervicem perpetuæ ſervitutis jugo ſubmiſſam præſumant erigere contra reverentiam fidei Chriſtianæ.*)

(β *Qui cum jam cœperint rodere more muris, & pungere ſicut ſerpentes, verendum eſt, ne ignis receptatus in ſinu, corroſa conſumat. Quocirca F. t. per A. ſ. m. q. prædictum Regem, & alios ad hoc ex parte noſtra, ita diligenter monere at efficaciter inducere procuretis, quod Judæi perfidi de cætero nullatenus inſoleſcant, ſed ſub timore ſervili prætendant ſemper verecundiam culpæ ſuæ, ac ſi revereantur honorem fidei Chriſtianæ.*)

CAP. XIV.

Judæus, qui percuſſerit Clericum, temporaliter punitur: & ſi de facto puniri non poteſt, interdicitur ſibi Chriſtianorum commercium, donec ſatisfecerit injuriam paſſo.

Idem.

POſtulaſti *d*, qualiter contra Judæum procedere debeas, qui manus injecit in quendam Clericum violentas? Ad quod breviter reſpondemus, quod ſi dictus Judæus tuæ juriſdictionis exiſtit, ipſum pœna pecuniaria punias, vel alia (ſecundum quod convenit) temporali, alioquin ejus Dominum moneas & inducas, ut paſſo injuriam, & Eccleſiæ, ab eo ſatisfieri faciat competenter: quod ſi Dominus ejus neglexerit adimplere, tu Chriſtianis omnibus *e* per cenſ. Eccleſ. interdicas, ne cum ipſo Judæo antequam ſatisfaciat, præſumant commercia exercere.

CAP. XV.

Judæi & Sarraceni utriuſque ſexus debent in terris Chriſtianorum ut habitu, per quem a Chriſtianis diſcernantur, & in die paſſionis Domini non debent in publicum progredi, nec in contumeliam creatoris proſilire.

Idem *in Concilio generali.* f (*an.* 1216.)

IN nonnullis provinciis a Chriſtianis Judæos, ſeu Sarracenos habitus diſtinguit diverſitas: ſed in quibuſdam ſic quædam inolevit confuſio, ut nulla differentia diſcernantur *g*. Unde contingit interdum, quod per errorem Chriſtiani, Judæorum, ſeu Sarracenorum, & Judæi ſeu Sarraceni Chriſtianorum mulieribus commiſcentur. Ne igitur tam damnatæ commixionis exceſſus per

a *Capit.* 5. *eodem titul. in ſecunda compilatione.* b *evadant.* c *Cap.* 6. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *ſub Alexand. III. cap.* 24. e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil. vide notas cap.* 1. *&* 5. *hoc eodem tit.*

a *Vid. Marquardum tractat. de Judæis part.* 1. *cap.* 3. *num.* 15. b *In Cod. Barbatiæ, recognoſcant ſe eſſe ſervos, &c.* c *Vid. B. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 10. *art.* 9. d *Vid. Nicolaum Eymericum in Directorio Inquiſitorum.* 2. *quæſt.* 46. *num.* 8. *&* 9. e *Dictio*, omnibus, *deeſt in antiquioribus Cod.* f *Idem ſcil. Innocent. III. in Concil. Later. cap.* 63. *&* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* g *diſcernatur.*

vela-

velamen *a* erroris hujuſmodi, ulterioris *b* excuſationis poſſint habere diffugium: ſtatuimus, ut tales utriuſque ſexus, in omni Chriſtianorum provincia, & omni tempore qualitate habitus publice ab aliis populis diſtinguantur. In diebus autem lamentationis, & dominicæ paſſionis in publicum minime prodeant, eo quod nonnulli ex ipſis talibus diebus (ſicut accepimus) & ornatius non erubeſcunt incedere, ac Chriſtianis, qui ſacratiſſimæ paſſionis memoriam exhibentes, lamentationis ſigna prætendunt, illudere non formidant. Illud autem ſtrictiſſime inhibemus, ne in contumeliam creatoris *c* proſilire præſumant. Et quoniam illius diſſimulare non debemus opprobrium, qui probra noſtra delevit: præcipimus præſumptores hujuſmodi per Principes ſeculares condignæ animadverſionis adjectione compeſci, ne Crucifixum pro nobis aliquatenus blaſphemare præſumant.

CAP. XVI.

Præponens Judæum, vel Paganum publicis officiis, per Concilium provinciale corripitur, & præpoſito denegatur Chriſtianorum commercium, donec depoſuerit officium, & in uſus Chriſtianorum pauperum reſtituet inde quæſita, ſecundum Epiſcopi providentiam.

Idem *in eodem.* d

CUm ſit nimis abſurdum, ut blaſphemus Chriſti in Chriſtianos vim poteſtatis exerceat: quod ſuper hoc Toletanum Concilium provide ſtatuit, nos propter tranſgreſſorum audaciam in hoc generali Concilio innovamus, prohibentes, ne Judæi publicis officiis præferantur: quoniam ſub tali prætextu Chriſtianis plurimum ſunt infeſti. Si quis autem eis officium tale commiſerit: per provinciale Concilium, quod ſingulis annis præcipimus celebrari, monitione præmiſſa, diſtrictione, qua convenit, compeſcatur. Officiali vero hujuſmodi, tamdiu Chriſtianorum communio in commerciis & aliis denegetur, donec in uſus pauperum Chriſtianorum, ſecundum providentiam dioceſ. Epiſcopi convertatur, quicquid fuerit a Chriſtianis adeptus occaſione officii ſic ſuſcepti: & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter aſſumpſit. Hoc idem extendimus ad Paganos.

CAP. XVII.

Concilium generale repetit Concilium Lateranenſe ſupra eod. ita, & addit pœnam ſatisfactionis tempore abſolutionis impendendam.

Idem *in eodem.*

AD liberandam *e* terram ſanctam: (*& infra.*) Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falſos & impios Chriſtianos, qui contra ipſum Chriſtum & populum Chriſtianum Sarracenis arma, ferrum & lignamina deferunt galearum: eos etiam, qui galeas eis vendunt vel naves, quique in piraticis Sarracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel machinis, aut quibuslibet aliis aliquod eis impendunt conſilium, vel auxilium in diſpendium terræ ſanctæ: ipſoſque rerum ſuarum privatione mulctari, & capientium ſervos fore cenſemus: præcipientes, ut per omnes urbes maritimas diebus Dominicis & feſtivis hujuſmodi ſententia publice innovetur. Et talibus gremium non aperiatur Eccleſiæ, niſi totum, quod ex commercio tam damnato perceperint, & tantundem de ſuo in ſubſidium terræ ſanctæ tranſmiſerint, ut æquo judicio, in quo deliquerint, puniantur. Quod ſi forte ſolvendo non fuerint, ſic alias reatus talium caſtigetur, quod in pœna ipſorum aliis interdicatur audacia ſimilia præſumendi.

CAP. XVIII.

Judæi vel Pagani publicis officiis præficiendis non ſunt: & ſi eis regalia jura vendantur, ad ea colligenda præficiendus eſt Chriſtianus non ſuſpectus.

Gregorius IX. *Aſtoricen.* a *& Lucen. Epiſcopis.* (*an.* 1236. *Roma in Hiſpaniam.*)

EX ſpeciali *b*, quem erga illuſtrem Regem Portugaliæ gerimus, charitatis affectu: (*& infra.*) Mandamus, quatenus Regem ipſum ſolicite inducatis, ne in officiis publicis Judæos Chriſtianis præficiat, ſicut in generali *c* Concilio continetur: & ſi forte reditus ſuos Judæis vendiderit vel Paganis, Chriſtianum tunc deputet de gravaminibus inferendis Clericis & Eccleſiis non ſuſpectum, per quem Judæi ſive Sarraceni, ſine Chriſtianorum injuria, jura regalia conſequantur.

CAP. XIX.

Se ipſum ſummat.

Idem.

NUlli Judæo *d* baptizatum, vel baptizari volentem emere liceat, vel in ſuo ſervitio retinere. Quod ſi quem nondum ad fidem converſum cauſa mercimonii emerit, & poſtmodum factus ſit, vel fieri deſideret Chriſtianus: datis pro eo XII. ſolidis ab illius ſervitio protinus ſubtrahatur. Si autem intra tres menſes ipſum venalem non expoſuerit, vel ad ſibi ſerviendum emerit eundem, nec ipſe vendere, nec alius audeat comparare: ſed nullo dato pretio perducatur ad præmia libertatis.

TITULUS VII.

DE HÆRETICIS.

CAP. I.

Infidelis eſt, qui non habet certitudinem fidei, & infideli non eſt credendum in præjudicium alterius.

Stephanus Papa *omnibus Epiſcopis.* (*an.* 156. *Romæ.*)

DUbius in fide, infidelis eſt. Nec eis omnino credendum eſt, qui fidem veritatis ignorant.

CAP. II.

Errare in fide convincitur, qui alios errantes, cum poteſt, ab errore non revocat.

Leo Papa. (*an.* 420. *Romæ.*)

QUi alios *f*, cum poteſt, ab errore non revocat, ſe ipſum errare demonſtrat.

CAP. III.

Hæreticus perſeverans, æternaliter damnatur: cui nec prodeſt baptiſmus, nec eleemoſyna, vel martyrium, vel aliud quodcunque bonum, quoad hoc, ut conſequatur vitam æternam.

Auguſtinus *de fide Catholica.*

FIrmiſſime *g* tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum vel ſchiſmaticum cum Diabolo & angelis ejus, æterni ignis incendio participandum *h*, niſi ante finem vitæ Catholicæ fuerit incorporatus & redintegratus Eccleſiæ: (*& poſt pauca.*) Omni homini, qui Eccleſiæ catholicæ non tenet unitatem, neque baptiſmus, neque eleemoſyna quantumlibet copioſa, neque mors pro nomine Chriſti ſuſcepta, proficere poterit ad ſalutem.

CAP. IV.

Damnato auctore damnantur ejus ſcripturæ, & libri & opera.

Gregorius *Anaſtaſio Antiochen.* (*an.* 600. *Roma in Syriam.*)

FRaternitatis tuæ: (*& infra.*) Cum Cœleſtinus, atque Pelagius in Epheſina Synodo ſint damnati: quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores?

a *Velamentum.* b *alterius.* c *al. redemptoris, ut in Conc. & vet. comp.* d *Later. c. 69. & cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* e *vide Martinum Navarrum ſupr. citatum.*

a *Epiſcopatus ſunt Hiſpaniæ, de quibus Vaſæus in annalibus Hiſpaniæ, cap. 20.* b *vid. Marquardum tract. de Judæis. p. 2. c. 6. & 7.* c *Lat. ſub Innocent. III. c. 69.* d *vid. notas hujus decr. & not. c. 1. eod. tit. in 1. comp.* g *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* h *mancipandum.*

CAP.

CAP. V.

Epiſcopus inſtituens hæredem hæreticum conſanguineum, vel extraneum, vel Paganum, etiam poſt mortem excommunicatus nunciatur. h. d. ſecundum communem & veriorem intellectum; & ut faciat ad tit. poteſt intelligi, quod ex hoc præſumatur hæreticus.

Ex Concilio Africano. *a* (*an.* 402.)

SI quis Epiſcopus hæredes inſtituerit extraneos a conſanguinitate ſua, vel hæreticos etiam conſanguineos aut Paganos pertulerit *b*, ſaltem poſt mortem ei *c* anathema dicatur, atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur.

CAP. VI.

Loquitur de eadem materia cum præcedenti, & extenditur, quod ibi dictum fuit de Epiſcopo ad Presbyteros & alios Clericos.

IN eos, qui Catholici non ſunt, etiamſi conſanguinei fuerint, Epiſcopi vel Presbyteri nihil conferant: denique hoc quod de Epiſcopis & Presbyteris dictum eſt, debet de reliquis Clericis exaudiri.

CAP. VII.

Chriſtus fuit verus Deus & verus homo: ſentiens oppoſitum, hæreticus eſt, & excommunicatus.

Honorius (*al.* Alexand. III.) III. *Remen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

CUm Chriſtus *d* perfectus Deus, & perfectus ſit homo: mandamus, quatenus ſub anathemate interdicas, ne quis de cætero audeat dicere, Chriſtum non eſſe aliquid ſecundum quod homo: quia ſicut Chriſtus verus eſt Deus, ita verus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens.

CAP. VIII.

Hæretici, receptatores, & fautores eorum, excommunicati ſunt: & decedentes in hoc peccato, in cœmeterio Eccleſiæ ſepeliri non debent, nec pro eis orari.

Ex Concilio Lateran. *e* (*an.* 1179.)

SIcut ait B. Leo: [*& infra.* α] Quia in partibus Tholoſanis *& aliis locis* hæreticorum, quos alii Gazaros, alii Patarenos, & alii aliis nominibus vocant, invaluit damnanda perverſitas: eos, & defenſores & receptatores eorum anathemati decernimus ſubjacere: & ſub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra ſua tenere vel fovere, aut negotiationem cum eis exercere præſumat. Si autem in hoc peccato deceſſerit, neque ſub privilegiorum noſtrorum quibuſcunque indultorum obtentu, neque ſub alia quacunque occaſione oblatio pro eo fiat, aut inter Chriſtianos accipiat ſepulturam. *f*

(α *Licet Eccleſiaſtica diſciplina ſacerdotali contenta judicio, cruentas effugiat ultiones: catholicorum tamen Principum conſtitutionibus adjuvatur, ut ſæpe quærant homines ſalutare remedium, dum corporale, ſuper ſe metuunt ſupplicium evenire. Eapropter quia in Vaſconia, Albegeſio, &c.*)

CAP. IX.

Hæreticus male ſentiens, vel male docens de ſacramentis Eccleſiæ, excommunicatus eſt, & convictus, niſi ſe correxerit, & errorem abjuraverit: ſi Clericus eſt, degradetur, & curiæ ſeculari tradatur: per quam etiam Laicus punietur. Eadem etiam eſt pœna ſuſpectis de hæreſi, ſi ſe non correxerunt, & relapſis omnino audientia denegatur. Seculares Principes, qui jurare nolunt, de Eccleſia contra hæreticos defendenda, excommunicantur, & terræ eorum ſupponantur interdicto: civitates vero ipſorum reſiſtentes, aliarum commercio, & Epiſcopali dignitate privantur: exempti vero ſubſunt ordinariis ſuper his, quæ contra hæreticos inſtituuntur.

Lucius III. (*an.* 1181.)

AD abolendam *a*: (*& infra.* α) Univerſos, qui de ſacramento corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel de baptiſmate, ſeu de peccatorum confeſſione, matrimonio, vel reliquis Eccleſiaſticis ſacramentis aliter ſentire, aut docere non metuunt, quam ſacroſancta Romana Eccleſia prædicat & obſervat: & generaliter quoſcunque eadem Romana Eccleſia, vel ſinguli Epiſcopi per dioeceſes ſuas cum conſilio Clericorum, vel Clerici ipſi, ſede vacante, cum conſilio (ſi oportuerit) vicinorum Epiſcopor. hæreticos indicaverint, vinculo perpetui anathematis innodamus: (*& infra.* β) Præſenti *b* nihilominus ordinatione ſancimus, ut quicunque manifeſte fuerint *c* in hæreſi deprehenſi, ſi Clericus eſt, vel cujuslibet religionis obumbratione fuſcatus, totius Eccleſiaſtici ordinis prærogativa nudetur, & ſic omni officio & beneficio ſpoliatus Eccleſiaſtico, ſeculari relinquatur arbitrio poteſtatis, animadverſione debita puniendus: niſi continuo poſt deprehenſionem erroris, ad fidei catholicæ unitatem ſponte recurrere, & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi regionis publice conſenſerit abjurare, & ſatisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, niſi (prout dictum eſt) abjurata hæreſi, & ſatisfactione exhibita, confeſtim ad fidem confugerit orthodoxam, ſecularis Judicis arbitrio relinquatur: debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem. (*& infra.*)

Qui vero inventi fuerint *d* ſola ſuſpicione notabiles, niſi ad arbitrium Epiſcopi juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtraverint, ſimili ſententiæ ſubjacebunt. Illos quoque, qui poſt abjurationem erroris, vel poſtquam ſe (ut diximus) proprii antiſtitis examinatione purgaverint, deprehenſi fuerint in abjuratam hæreſim recidiſſe, ſeculari judicio ſine ulla penitus audientia decernimus relinquendos: [*& infra.* γ] Statuimus inſuper, ut Comites, Barones, Rectores, & Conſules civitatum & aliorum locorum, juxta commonitionem Epiſcoporum, præſtito corporaliter juramento promittant, quod fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerint requiſiti, Eccleſiam contra hæreticos, & eorum complices, adjuvabunt bona fide juxta officium & poſſe ſuum. Si vero id obſervare noluerint, honore, quem obtinent, ſpolientur, & ad alios nullatenus aſſumantur, eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipſorum interdicto Eccleſiæ ſupponendis. Civitas autem, quæ his inſtitutis duxerit reſiſtendum, vel contra commonitionem Epiſcopi punire neglexerit reſiſtentes: aliarum careat commercio civitatum, & Epiſcopali ſe noverit dignitate privandam: (*& infra.* δ) Si qui vero fuerint *e*, qui a lege dioeceſanæ juriſdictionis exempti, ſoli ſubjaceant ſedis Apoſtolicæ poteſtati, nihilominus in his, quæ ſunt contra hæreticos inſtituta, Epiſcoporum ſubeant judicium, & eis in hac parte tanquam a ſede Apoſt. delegatis (non obſtantibus libertatis ſuæ privilegiis) obſequantur.

(α *Diverſarum hæreſium pravitatem, quæ in pleriſque mundi partibus modernis cœpit temporibus pullulare, vigor debet Eccleſiaſticus excitari, cum nimirum Imperialis fortitudinis ſuffragante potentia, & hæreticorum protervitas*

(a C. 48. *in Conciliis Latinis, & in Synodo Carth. c.* 84. *apud Theodorum Balſam. & c.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *prætulerit.* c *ejus.* d c. 5. *eod. tit. in* 1. *comp. Et poſt Conc. Lat. ſub Alexand. III. p.* 49. *c.* 20. e *Later. ſub Alexand. III. c.* 27. *& c.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Vide notata l.* 1. *C. de ſumm. trin. & in authen. Credentes. & in l. Arriani. C. eod.*

a C. 11. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *Vide Eymer. in Director. Inquiſ.* 3. *part. quæſt.* 91. c *In vulgatis ita: fuerit in hæreſi deprehenſus, ſed in antiq. C. ut eſt impreſſum.* d *Hic §. ut plurimum deſideratur in manuſc. Codic. uſque ad illa verba: Illos quoque.* e *Vide Eymer. in Director. Inquiſ. part.* 3. *qu.* 26. *& ſeq.*

in

in pravis falsitatibus sive conatib. elidatur, & catholica simplicitatis veritas in Ecclesia sancta resplendens, eam utique demonstret ab omni exactione falsorum dogmatum expiatam. Idcoque nos filii nostri charissimi F. illustris Romanor. Imp. semper August. præsentia pariter & vigore suffulti, de communi F. n. consilio, necnon & aliorum Patriarcharum & Archiepiscopor. multorumque Principum, qui de diversis mundi partibus conveniunt, contra ipsos hæreticos, quibus diversa vocabula diversarum indidit professio falsitatum, præsentis decreti sanctione consurgimus, & omnem hæresim, generali quocunque nomine censeatur, per hujusmodi constitutionis seriem auct. Apost. condemnamus. In primis ergo Catharos & Patarinos & eos qui se humiliatos vel Pauperes de Lugdun. falso nomine mentiuntur Passaginos, Mesopinos, Arnaldistas perpetuo decernimus anathemati subjacere. Et quoniam nonnulli sub specie pietatis virtutem ejus, juxta quod ait Apostolus, denegantes auctoritatem sibi vendicant prædicandi: Cum idem Apostolus dicat: Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Omnes qui vel prohibiti, vel non missi, præter auct. ab Apost. sed. vel Episcopo loci susceptam, publice vel privatim prædicare præsumpserunt, &)

(β Receptores & defensores eorum, cunctosque pariter, qui prædictis hæreticis ad fovendam in eis hæresis pravitatem patrocinium præstiterint aliquod vel favorem seu consolati, vel credentes seu perfecti, sive quibuscunque superstitiosis nominibus nuncupentur, simili decernimus sententiæ subjacere. Quia igitur peccatis exigentibus quandoque contingit, ut severitas Ecclesiasticæ disciplinæ ab his, qui virtutem ejus non intelligunt, contemnatur.)

(γ Bonis damnatorum Clericorum Ecclesiis quibus deserviebant, secundum sanctiones legitimas applicandis. Sane prædictam excommunicationis sententiam, cui omnes hæreticos præcipimus subjacere, ab omnibus Patriarchis, Archiepisc. Episc. in præcipuis festivitatibus & quoties solennitates habuerint, & occasionem aut gloriam Dei reprehensione hæreticæ pravitatis decernimus nominari, auct. Apost. statuentes, ut si quis de ordine Episcopor. in his negligens fuerit, vel desidiosus inventus, per triennale spatium ab Episcopali habeatur dignitate & administratione suspensus. Ad hæc de Episcopali consilio & suggestione culminis Imperialis, & Principum ejus adjecimus, ut quilibet Archiepiscopus vel Episcopus, per se vel per Archidiaconum suum, aut per alias idoneas personas & honestas, his vel semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeant: & ibi tres vel plures boni testimonii viros, vel etiam totam viciniam si expedire videbitur jurare compellat: quod si quis hæreticos ibidem scierit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos Episcopo vel Archidiacono studeat indicare: Episcopus autem vel Archidiaconus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ad eorum arbitrium juxta patriæ consuetudinem ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, Episcoporum judicio puniantur. Si qui autem ex eis jurationem superstitione damnabili respuentes, jurare forte noluerint, ex hoc ipso hæretici judicentur, & pœnis, quæ prænominatæ sunt, percellantur.)

(δ Omnes etiam fautores hæreticorum, tanquam perpetua infamia condemnantes, ab advocatione & testimonio & aliis publicis officiis decernimus repellendos.)

CAP. X.

Bona hæreticorum confiscantur, & in terris Ecclesiæ applicantur fisco Ecclesiæ: in terris imperii, Judicis secularis fisco, & procedit etiamsi catholicos habent filios.

Innocentius III. (*an.* 1212.)

VErgentis *a* in senium seculi corruptelam: (*& infra. α*) In terris vero temporalis nostræ jurisdictioni subjectis bona hæreticorum statuimus publicari: & in aliis idem præcipimus fieri per Potestates & Principes seculares, quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per cens. Eccles. appell. rem. compelli volumus & mandamus: ut nec ad eos bona eorum ulterius revertantur, nisi eis ad cor revertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium, misereri aliquis voluerit, ut temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina. Cum enim secundum legitimas sanctiones reis læsæ majestatis punitis capite, bona confiscentur eorum, filiis suis vita solummodo ex misericordia conservata: quanto magis, qui aberrantes in fide, Domini Dei filium Jesum Christum offendunt, a capite nostro, quod est Christus, Ecclesiastica debent districtione præcidi, & bonis temporalibus spoliari: cum longe sit gravius æternam, quam temporalem lædere majestatem.

Nec hujusmodi severitatis censuram orthodoxorum *a* exhæredatio filiorum, quasi cujusdam miserationis prætextu debet ullatenus impedire, cum in multis casibus (etiam secundum divinum judicium) filii pro patribus temporaliter puniantur, & juxta canonicas sanctiones quandoque feratur ultio non solum in auctores *b* sceleruum, sed etiam in progeniem damnatorum.

(α Non solum sapiunt elementa corrupta, sed & dignissima creaturarum ad imaginem, & similitudinem condita creatoris prælata privilegio dignitatis volucribus cœlis & bestiis universæ terræ testatur: nec eo tantum quasi jam deficienti defecit, sed inficit & inficitur scabra rubigine vetustatis: peccat enim ad extremum homo miserrimus, & qui non potuit in sui & mundi creatione paradiso persistere, circa sui & orbis dissolutionem degenerat, & pretii suæ redemptionis, circa fines seculorum oblitus, dum variis quæstionum se nexibus ingerit, seipsum laqueis suæ fraudis innectit, & incidit in foveam quam fecit. Ecce enim inimico homine messi dominicæ superseminante semen iniquum, segetes in zizania pullulant, vel potius polluuntur, triticum aresci, & evanesci in palea, in flore tinea, & vulpes in fructu demoliri vineam dominicam moliuntur. Nova siquidem sub Novo Testamento, Achor progenies, de spoliis Jericho regulam auream: palliolum quod fuerat Abyron, Dathan, & Chore, soboleque detestata, novis thuribulis fermentatum thymiama novis voluit altaribus adolere: dum nox nocti indicat scientiam, dum cæcus præbet cæco ducatum, dum hæreses pullulant: & quoniam divinæ reddit hæreditatis expertem, suæ constituit hæreticus hæresis & damnationis hæredem. Hi sunt caupones, qui aquam vino commiscent, & virus draconis in aureo calice Babylonis propinant: habentes (secundum Apostolum) speciem pietatis, virtutem autem ejus penitus abnegantes. Licet autem contra vulpes hujusmodi parvulas, species quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum, diversa prædecessorum nostrorum temporibus emanaverunt instituta: nondum tamen adeo pestis potuit mortificari mortifera; quin sicut cancer amplius serperet in occulto, & jam in aperto suæ virus iniquitatis effundat: dum palliata specie religionis, & multos decipit simplices, & quosdam seducit astutos, factus magister erroris, qui non fuerat discipulus veritatis. Ne autem nos, qui licet circa horam undecimam inter operarios vineæ Domini Sabbaoth sumus, a patrefamilias Evangelico deputati, & quibus ex officio pastorali sunt oves Christi commissæ, nec capere vulpes demolientes vineam Domini, nec arcere lupos ab ovibus videamur. Et ob hoc merito vocari possimus canes muti, non valentes latrare, ac perdamur cum malis agricolis & mercenario comparemur. Contra defensores, receptatores, fautores, & creditores hæreticorum, aliquid severius duximus

a Habetur integra *l. 2. registri Innocent. III. epist. 1. & c. 2. & 3. eod. tit. in 3. compil.*

a *Vide Paul. Grillandum tractat. de hæret. quæst. 4. Jul. Clarum lib. 5. sentent. recept. §. hæresis. versic. & scias quod.* b actores.

statuen-

ſtatuendum: ut qui per ſe ad viam rectitudinis revocari non poſſunt, in ſuis ſaltem defenſoribus, receptatoribus & fautoribus, ac etiam credentibus, confundantur: & cum ſe viderint ab hominibus evitari, reconciliari deſiderent omnium unitati. De communi ergo f. n. c. aſſenſu quoque Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, apud ſedem Apoſt. exiſtentium diſtrictius inhibemus, ne quis hæreticos receptare vel defenſare quolibet modo audeat, aut ipſis favere aut credere quoquo modo præſumat: præſenti decreto firmiter ſtatuentes, ut ſi quis aliquid eorum facere forte præſumpſerit, niſi primo, ſecundove commonitus a ſua ſuper hoc curaverit præſumptione ceſſare, ipſo jure ſit factus infamis, nec ad publica officia vel concilia civitatum, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittantur. Sint etiam inteſtabiles, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedant. Nullus præterea ipſis teneatur in quocunque negotio reſpondere: quod ſi forſan Judex extiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum nullius ſint penitus momenti, ſed cum auctore damnato damnentur. In ſimilibus etiam idem præcipimus obſervari. Si ergo Clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur, ut in quo major eſt culpa, gravior exerceatur vindicta. Si quis autem tales, poſtquam ab Eccleſia fuerint denotati vel ſeparati, contempſerit evitare, anathematis ſe noverit ſententiam incurriſſe.)

CAP. XI.

Advocati vel Notarii hæreticis vel eorum defenſoribus faventes, aut ſub eis litigantibus patrocinantes, & pro eis inſtrumenta ſcribentes, infames ſunt, & ab illo officio ſuſpenſi.

Idem (*an.* 1212. *Romæ.*)

SI adverſus *a* nos terra conſurgeret: [*& infra.* α] Quia plus timeri ſolet, quod ſpecialiter injungitur, quam quod generaliter imperatur: vobis Advocatis & Scriniariis firmiter inhibemus, ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defenſoribus eorundem in aliquo præſtetis auxilium, conſilium vel favorem: nec eis in cauſis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus ſub eorum examine veſtrum patrocinium præbeatis, & pro ipſis publica inſtrumenta vel ſcripta facere nullatenus attentetis.

Quod ſi contra præſumpſeritis, ab officio veſtro ſuſpenſos perpetuæ vos decernimus infamiæ ſubjacere.

(α *Licet autem a nobis & prædeceſſoribus noſtris, contra hæreticos multa ſint edita & ſtatuta, ne habeatis aliquam excuſationem in peccatis, quaſi antiquorum fueritis obliti mandatorum, &c.*)

CAP. XII.

Laici non prædicent, nec occulta conventicula faciant, nec Sacerdotes reprehendant.

Idem *univerſis Chriſti fidelibus, tam in urbe Meten. quam in ejus diœceſi conſtitutis.*

(*an.* 1212. *Romæ.*)

CUm ex *b* injuncto: [*& infra.* α] Licet autem deſiderium intelligendi divinas Scripturas, & ſecundum eas ſtudium adhortandi, reprehendendum non ſit, ſed potius commendandum: in eo tamen apparent quidam Laici merito arguendi, quod occulta conventicula celebrant, officium prædicationis Chriſti ſibi uſurpant, Sacerdotum ſimplicitatem eludunt, & eorum conſortium aſpernantur, qui talibus non inhærent. Deus enim lux vera *c*, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, in tantum odit opera tenebrarum, ut Apoſtolos ſuos in mundum univerſum prædicaturos Evangelium omni creaturæ miſſurus, eis præceperit aperte dicens *a*: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine* b: *& quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta.* [*& infra.* β] Sicut enim multa ſunt membra corporis, omnia vero non eundem actum habent *c*: ita multi ſunt ordines in Eccleſia, ſed non omnes idem habent officium *d*: quia ſecundum Apoſtolum, *alios Dominus dedit Apoſtolos, alios Prophetas, alios autem Doctores, &c.* Cum igitur Doctorum ordo ſit quaſi præcipuus in Eccleſia, non debet ſibi quiſquam indifferenter prædicationis officium uſurpare. Nam ſecundum Apoſtolum *e*: *Quomodo prædicabunt, niſi mittantur?* Et veritas ipſa præcepit Apoſtolis *f*: *Rogate Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam.* Quod ſi forte quis argute reſpondeat, quia tales inviſibiliter mittuntur a Deo, etſi non viſibiliter mittantur ab homine, cum inviſibilis miſſio multo ſit dignior, quam viſibilis, & divina longe melior, quam humana: poteſt rationabiliter reſponderi, quod cum interior illa miſſio ſit occulta, non ſufficit cuiquam nude tantum aſſerere, quod ipſe ſit miſſus a Deo, cum hoc quilibet hæreticus aſſeveret: ſed oportet quod aſtruat illam inviſibilem miſſionem per operationem miraculi, vel ſcripturæ teſtimonium ſpeciale. Unde *g* cum Dominus vellet mittere Moyſen in Ægyptum ad filios Iſrael, ut crederent ei, quod mitteretur ab ipſo, dedit ei ſignum, ut converteret virgam in colubrum, & virgam iterum reformaret. Joannes quoque *h* Baptiſta ſpeciale ſuæ miſſionis teſtimonium protulit de ſcriptura, dicens: *Ego vox clamantis in deſerto, dirigite viam Domino*, ſicut ait Eſaias *i* Propheta: (*& infra.* γ) Licet autem ſcientia ſit valde neceſſaria Sacerdotibus ad doctrinam, quia juxta verbum Propheticum *k*: *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore ejus*: non eſt tamen ſimplicibus Sacerdotibus etiam Scholaſticis detrahendum, cum in eis Sacerdotale officium debeat honorari: propter quod Dominus in lege præcepit *l*: *Diis non detrahes*: Sacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis, & officii dignitatem, Deorum nomine nuncupantur: [*& infra.* δ]

Nec quiſquam ſuæ præſumptionis audaciam illo defendat exemplo, quod aſina *m* legitur reprehendiſſe Prophetam: vel quod Dominus *n* ait: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Cum aliud ſit fratrem in ſe peccantem occulte corripere, (quod quiſque tenetur efficere *o* ſecundum regulam Evangelicam, in quo ſane poteſt intelligi, quod Balaam fuit correptus ab aſina:) & aliud eſt Patrem *p* ſuum delinquentem reprehendere manifeſte: quod utique nulli licet, ſecundum Evangelicam veritatem *q*: *nam qui etiam dicit fratri, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Rurſus aliud eſt, quod Prælatus ſponte de ſua confiſus innocentia, ſubditorum ſe accuſationi ſupponit, (in quo caſu præmiſſum Domini verbum debet intelligi) & aliud eſt, quod ſubditus non tam animo reprehendendi, quam detrahendi exurgit temerarius in Prælatum, cum ei potius incumbat neceſſitas obſequendi. Quod ſi forte neceſſitas poſtularet *r*, ut Sacerdos tanquam inutilis & indignus a cura gregis debeat removeri, agendum eſt ordinate apud Epiſcopum ad cujus officium tam inſtitutio, quam deſtitutio Sacerdotum noſcitur pertinere.

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Extat integra lib.* 2. *regiſtri Innoc.* III. *c.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Joan.* 1.

a *Matth.* 10. b *in luce*, *al. in lucem.* c 2. *Corinth.* 12. d *Epheſ.* 3. e *Roman.* 10. f *Matth.* 9. *Luc.* 10. g *Exod.* 7. h *Joan.* 1. i *Eſa.* 40. *Matth.* 3. k *Malach.* 2. l *Exod.* 22. *Joan.* 10. m *Num.* 22. n *Joan.* 8. o *vide B. Th.* 2. 2. *q.* 33. *art.* 2. *& ſeq.* p *al. fratrem, in pleriſque Gregorianis exemplaribus. In aliis & regiſtro legitur patrem.* q *Matth.* 5. r *poſtularit.*

(α *Nobis*

(α *Nobis Apoſtolatus officio, ſumus ſecundum Apoſtolum ſapientibus & inſipientibus debitores: pro univerſorum ſalute nos oportet eſſe ſolicitos, ut & malos retrahamus a vitiis, & bonos in virtutibus foveamus. Tunc autem opus eſt diſcretione majori, cum vitia ſub ſpecie virtutum occulte ſubintrant, & angelus Satanæ ſe in angelum lucis ſimulat & transformat. Sane ſignificavit nobis venerabilis frater noſter Epiſtopus Meten. per literas ſuas, quod tam in urbe Metenſ. quam in diœceſ. Laicorum, & mulierum multitudo non modica, tracta quodammodo deſiderio Scripturarum, Evangelia, epiſtolas Pauli, Pſalterium, moralia Job, & plures alios libros ſibi fecit in Gallico ſermone converti: translationi hujuſmodi adeo libenter, utinam autem & tam prudenter intendens, ut ſecretis conventionibus talia inter ſe Laici & mulieres eructare præſumant, & ſibi invicem prædicare: qui etiam eorum aſpernantur conſortium, qui ſe talibus non immiſcent, & a ſe reputant alienos, qui aures & animos talibus non apponunt. Quos cum aliqui parochialium Sacerdotum ſuper his corripere voluiſſent, ipſi eis in faciem reſtiterunt, conantes rationes inducere de ſcripturis, quod non ab his debent penitus inhiberi. Quidam etiam ex eis ſimplicitatem Sacerdotum ſuorum faſtidiunt, & cum ipſis per eos verbum ſalutis proponitur, ſe melius habere in libris ſuis, & prudentius ſe poſſe id eloqui ſubmurmurant in occulto.*)

(β *Per hoc manifeſte denuncians, quod Evangelica prædicatio, non in occultis conventiculis, ſicut hæretici faciunt, ſed in Eccleſiis juxta morem catholicum eſt publice proponenda. Nam juxta teſtimonium veritatis, omnis qui male agit, odit lucem, & ad lucem non venit, ne ejus opera arguantur: Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quia in Deo ſunt facta. Propter quod cum Pontifex interrogaſſet Jeſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina ejus, reſpondit: Ego palam locutus ſum mundo, ego ſemper docebam in ſynagoga & in templo, quo omnes Judæi conveniunt, & in occulto locutus ſum nihil. Porro ſi quis objiciat, quod ſecundum præceptum Dominicum, non ſit ſanctum dandum canibus, neque margaritæ mittendæ ſunt ante porcos: cum & ipſe Chriſtus non omnibus quidem, ſed ſolis Apoſtolis dixerit: Vobis datum eſt noſcere myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis: Intelligat canes & porcos non eos, qui gratanter accipiunt, & margaritas libenter acceptant, ſed illos qui ſanctum dilacerant, & margaritas contemnunt: quales ſunt qui Evangelica verba, & Eccleſiaſtica ſacramenta, non ut Catholici venerantur, ſed abominantur potius, ut hæretici oblatrantes ſemper & blaſphemantes, quos Paulus Apoſtolus poſt primam & ſecundam admonitionem docet eſſe vitandos. Arcana vero fidei ſacramenta, non ſunt paſſim omnibus exponenda, cum non paſſim ab omnibus poſſint intelligi: ſed eis tantum, qui ea fideliter poſſint concipere intellectu: propter quod ſimplicioribus inquit Apoſtolus, quaſi parvulis in Chriſto, lac potum dedi vobis, non eſcam. Majorum enim eſt ſolidus cibus, ſicut aliis ipſe dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos, inter vos autem nihil judicavi me ſcire, niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Tanta eſt enim divinæ Scripturæ profunditas, ut non ſolum ſimplices & illiterati, ſed etiam prudentes & docti non plene ſufficiant ad illius intelligentiam indagandam. Propter quod dicit Scriptura, quia multi defecerunt ſcrutantes ſcrutinio. Unde recte fuit olim in lege divina ſtatutum, ut beſtia quæ montem tetigerit, lapidetur: ne videlicet ſimplex aliquis & indoctus præſumat ad ſubtilitatem ſacræ Scripturæ pertingere. Scriptum eſt enim: Altiora te ne quæſieris, propter quod dicit Apoſtolus: Non plus ſapere quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.*)

(γ *Non eſt ergo credendum ei, qui dicit ſe miſſum a Deo, cum ſit miſſus ab homine, niſi de ſe ſpeciale proferat teſtimonium de ſcripturis, & ejuſdem miraculum operetur. Nam de his qui miſſi leguntur a Deo, Evangeliſta teſtatur, quod ipſi profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.*)

(δ *Juxta quod alibi dicit de ſervo nolente apud dominum remanere, ut dominus offerat eum diis: cum enim juxta verbum Apoſtoli, ſervo ſuo domino ſtet aut cadat, profecto Sacerdos ab Epiſcopo, cujus correctioni eſt ſubjectus, debet in manſuetudinis ſpiritu caſtigari, non autem a populo, cujus eſt correctioni præpoſitus, in ſpiritu ſuperbiæ reprehendi: cum juxta verbum Dominicum pater & mater non debent maledici, ſed potius honorari, quod de ſpirituali patre multo fortius debet intelligi, quam carnali.*)

CAP. XIII.

Excommunicati ſunt omnes hæretici, quibuſcunque nominibus nominentur. h. d. uſque ad §. Damnati.

Idem *a in Concilio generali.* (*an.* 1216. *Romæ.*)

I. EXcommunicamus itaque & anathematizamus omnem hæreſim, extollentem ſe adverſus hanc ſanctam, orthodoxam, & catholicam fidem, quam ſuperius expoſuimus: condemnantes hæreticos univerſos, quibuſcunque nominibus *b* cenſeantur, facies quidem diverſas habentes, ſed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in id ipſum.

Damnati de hæreſi, per ſecularem Judicem puniuntur, & bona Laicorum hæreticorum confiscantur, & Clericorum bona applicantur Eccleſiis, ubi beneficiati erant. h. d. uſque ad §. Qui autem. Abbas Siculus.

§. 1. Damnati *c* vero, præſentibus ſecularibus Poteſtatibus, aut eorum Ballivis relinquantur animadverſione debita puniendi, Clericis prius a ſuis ordinibus degradatis, ita quod bona hujuſmodi damnatorum, ſi Laici fuerint, confiſcentur: ſi vero Clerici, applicentur Eccleſiis, a quibus ſt pendia receperunt. *d*

Si ſuſpectus de hæreſi ſe non purgat, ad arbitrium ſuperioris excommunicatur: & exiſtens per annum in excommunicatione, ut hæreticus damnatur. h. d. uſque ad §. Moneantur. Abbas Siculus.

§. 2. Qui autem inventi fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtraverint, anathematis gladio feriantur, & uſque ad ſatisfactionem condignam ab omnibus evitentur, ita quod ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

Poteſtates ſeculares perpetuæ, vel temporales jurare tenentur univerſos hæreticos ab Eccleſia damnatos pro viribus exterminare: & temporalis dominus non purgans terram ſuam hæreticis, excommunicatur: & ſi perſtiterit in excommunicatione per annum, nunciatur Papæ, qui fideles ejus a juramento abſolvet, & ejus terram fidelibus exponet, ſalvo jure principalis domini, niſi & ipſe ſit in culpa. h. d. uſque ad §. Catholici. Abbas Siculus.

§. 3. Moneantur autem & inducantur, & ſi neceſſe fuerit, per cenſ. Eccleſiaſt. compellantur ſeculares *e* Poteſtates, quibuſcunque fungantur officiis, ut ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei præſtent publice juramentum, quod de terris ſuæ juriſdictioni ſubjectis univerſos hæreticos ab Eccleſia denotatos, bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt, ita quod amodo quandocunque quis fuerit in Poteſtatem, ſive *f* perpetuam ſive temporalem aſſumptus, hoc, teneatur Capitulum juramento firmare. Si vero dominus temporalis re-

a *Scilicet Innoc. III. in Conc. gener. Later. c. 3. & c. 2. eod. tit. in 4. comp.* b *Quæ ſit eorum pœna, vide in l. 1. C. de ſum. trinit. & in auth. credentes. & in l. Arriani. C. de hæret.* c *Eymericus in Direct. Inquiſitor. 3. p. 6. q. 101. & q. 112.* d *perceperunt.* e *ſeculi.* f *In Concil. ita: ſive ſpiritualem, ſive temporalem, &c. quaſi non ſolum principes ſeculares, ſed etiam Eccleſiaſtici, quos per poteſtatem ſpiritualem poſſumus intelligere, hoc teneantur præſtare juramentum.*

quiſitus & monitus ab Eccleſia, ſuam terram purgare neglexerit ab hæretica fœditate, per Metropolitanum & cæteros comprovinciales Epiſcopos excommunicationis vinculo innodetur: & ſi ſatisfacere contempſerit, intra annum ſignificetur hoc ſummo Pontifici, ut extunc ipſe vaſallos ab ejus fidelitate denunciet abſolutos, & terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis abſque ulla contradictione poſſideant, & in fidei puritate conſervent, ſalvo jure domini *a* principalis, dummodo ſuper hoc ipſe nullum præſtet obſtaculum, nec aliquid impedimentum opponat: eadem nihilominus lege ſervata circa eos, qui non habent dominos principales.

Cruce ſignati ad exterminationem hæreticorum, gaudent privilegio conceſſo cruce ſignatis in ſubſidium terræ ſanctæ. h. d. uſque ad §. Credentes. Abbas.

§. 4. Catholici vero, qui crucis aſſumpto charactere ad hæreticorum exterminium ſe accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque ſancto privilegio ſint muniti, quæ accedentibus in terræ ſanctæ ſubſidium conceduntur.

Ibi ponitur pœna credentium, receptatorum & defendentium hæreticos: primo Laicorum: ſecundo Clericorum: uſque ad §. Quia. Abbas.

§. 5. Credentes *b* præterea, receptatores, defenſores & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus ſubjacere, firmiter ſtatuentes, ut poſtquam quis *c* talium fuerit excommunicatione notatus, ſi ſatisfacere contempſerit intra annum, extunc ipſo jure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur: ſit etiam inteſtabilis, ut nec teſtandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ipſi ſuper quocunque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Quod ſi forte Judex extiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit Advocatus, nullatenus ejus patrocinium admittatur: ſi Tabellio, inſtrumenta *d* confecta per ipſum nullius ſint momenti, ſed cum auctore *e* damnato damnentur. Et in ſimilibus idem præcipimus obſervari. Si vero Clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: ut in quo major eſt culpa, gravior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, poſtquam ab Eccleſia fuerint denotati, evitare contempſerint, excommunicationis ſententia uſque ad ſatisfactionem idoneam percellantur. Sane Clerici non exhibeant hujuſmodi peſtilentibus Eccleſiaſtica ſacramenta, nec eos Chriſtianæ præſumant tradere ſepulturæ, nec eleemoſynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin ſuo priventur officio, ad quod nunquam reſtituantur abſque indulto ſedis Apoſtolicæ ſpeciali: ſimiliter quilibet regulares, quibus etiam hoc infligatur, ut eorum privilegia in illa diœceſi non ſervent, in qua tales exceſſus præſumpſerint perpetrare.

Nullus debet ſibi officium prædicandi aſſumere, niſi ſuper hoc ſibi a jure vel a ſede Apoſt. vel a diœceſano Epiſcopo licentia concedatur: alias excommunicatur: & niſi reſipuerit, alia pœna imponitur. h. d. uſque ad §. Adjicimus. Abbas.

§. 6. Quia *f* vero nonnulli ſub ſpecie pietatis, virtutem ejus (juxta quod Apoſtolus ait) abnegantes, auctoritatem ſibi vendicant prædicandi, cum idem *g* Apoſtolus dicat: *Quomodo prædicabunt niſi mittantur?* omnes qui prohibiti vel non miſſi, præter auctoritatem ab Apoſtol. ſede, vel Catholico Epiſcopo loci ſuſceptam, publice vel privatim prædicationis officium uſurpare præſumpſerint, excommunicationis vinculo innodentur: & niſi quam citius *h* reſipuerint, alia competenti pœna plectentur *i*.

Archiepiſcopi & Epiſcopi inferiorum ſuorum provincias & diœceſes ſuſpectas habentes de hæreſi, ſaltem ſemel in anno per ſe vel per alios idoneos viſitent: qui etiam debent, ſi hoc expedire videbitur, exigere juramentum ab illis de vicinia ad revelandos hæreticos, & occulta conventicula celebrantes: quos revelatos, relapſos canonice punient: & renitentes jurare, ut hæretici condemnentur. h. d. uſque ad §. Volumus. Abbas.

§. 7. Adjicimus inſuper, ut quilibet Archiepiſcopus vel Epiſcopus, per ſe aut per Archidiaconum ſuum, aut alias honeſtas idoneaſque perſonas, bis aut ſaltem ſemel in anno, propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat: & ibi tres aut plures boni teſtimonii viros, vel etiam (ſi expedire videbitur) totam viciniam jurare compellat, quod *a* ſi quos ibidem hæreticos ſciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, ſeu a communi converſatione fidelium vita & moribus diſſidentes, eos Epiſcopo ſtudeat indicare. Ipſe autem Epiſcopus ad præſentiam ſuam convocet accuſatos, qui niſi ſe ab objecto reatu purgaverint, vel ſi poſt purgationem exhibitam *in* priſtinam fuerint relapſi perfidiam, canonice puniantur. Si qui vero ex eis juramenti religionem obſtinatione damnabili reſpuentes, jurare forte noluerint, ex hoc ipſo tanquam hæretici reputentur.

Epiſcopus negligens in hæreſi perſequenda, a dignitate Epiſcopali eſt removendus, & alius idoneus eſt ſurrogandus. h. d. uſque ad finem. Abbas Siculus.

§. 8. Volumus *b* igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ diſtricte præcipimus, ut ad hæc efficaciter exequenda Epiſcopi per diœceſes ſuas diligenter invigilent, ſi canonicam velint *c* effugere ultionem. Si quis enim Epiſcopus ſuper expurgando de ſua diœceſi hæreticæ pravitatis fermento negligens fuerit vel remiſſus, cum id certis indiciis apparuerit, ab Epiſcopali officio deponatur, & in locum ipſius alter ſubſtituatur idoneus, qui velit & poſſit hæreticam confundere pravitatem.

CAP. XIV.

Laici cujuſcunque profeſſionis ſint, prædicare non debent.

Gregorius IX. *Archiepiſcopo Mediolanen.*

(*an.* 1235.)

SIcut in uno *d* corpore: (*& infra.*) Cum igitur nonnulli Laici prædicare præſumant, & verendum nimis exiſtat, ne vitia ſub ſpecie virtutum occulte ſubintrent: nos attendentes, quod Doctorum ordo eſt in Eccleſia Dei quaſi præcipuus: mandamus, quatenus, cum alios Dominus Apoſtolos dederit, alios Prophetas, alios vero Doctores, interdicas Laicis univerſis, cujuſcunque ordinis cenſeantur, uſurpare officium prædicandi.

CAP. XV.

Hoc cap. uſque ad §. Si qui autem. habetur in c. excommunicamus. ſupr. eod. tit. in princ. unde ſumma & declara prout ibi fuit dictum.

Idem.

II. EXcommunicamus *e* & anathematizamus univerſos hæreticos, Catharos, Patarenos, pauperes de Lugduno, Paſſaginos Toſſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios quibuſcunque nominibus cenſeantur: facies quidem habentes diverſas, ſed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipſum. Damnati vero per Eccleſiam, ſeculari judicio relinquantur, animadverſione debita puniendi: Clericis prius a ſuis ordinibus degradatis.

Si in hæreſi deprehenſi, nolunt redire ad fidem, detrudendi ſunt in perpetuo carcere ad pœnitentiam peragendam: & credentes erroribus hæreticorum, hæretici ſunt. h. d.

---

a *Dominii.* b *Eymericus in Directorio Inquiſ. p. 2. q. 50, 51, 52, & 53. Archidiaconus in c. quicunque de hær. l. 6.* c *quilibet.* d *al. ejus inſtrumenta confecta, &c.* e *al. actore.* f *Vide Trid. Conc. ſeſſ. 5. de reform. c. 2. & ſeſſ. 24. de reform. cap. 4. adde citatos in c. ſeq.* g 2. *Timoth.* 3. *Roman.* 10. h *quantotius.* i *plectantur.*

a *In Concil. & in vetuſtiorib. Gregorii codic. quod ſi quis ibidem hæreticos.* b *Vide Conrad. Brunum, l. 6. de hær. c. 2.* c *volunt, al. voluerint.* d *Vide Simancam cath. Inſt. tit. de prædicatorib. adde quæ dixi l. 2. comm. in Direct. ſchol. 8.* e *Vide Petrum Godefr. in auth. Gazaros C. de hæret.*

§. 1. Si

§. 1. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire noluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere detrudantur: credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter judicamus.

CAP. XVI.

Liberantur ab omni obligatione, qui hæreticis tenebantur adstricti.

Idem (*an.* 1235. *Romæ.*)

ABsolutos *a* se noverint ad debito fidelitatis hominii, & totius obsequii, quicunque lapsis manifeste in hæresim aliquo pacto, quacunque firmitate vallato, tenebantur adstricti.

TITULUS VIII.
DE SCHISMATICIS [ET *b* ORDINATIS AB EIS.]

CAP. I.

Irritæ sunt ordinationes, beneficiorum collationes, & Ecclesiasticarum rerum alienationes per Schismaticos factæ, & a dignitate & ordine suspenduntur, qui schisma tenere jurant.

Ex Concilio Lateranensi. (*an.* 1102.)

QUod a prædecessore *c* nostro: (*& infra.* α) Ordinationes ab Octaviano & Guidone hæresiarchis factas, & ab ordinatis ab eis, irritas esse censemus: adjicientes, ut qui dignitates Ecclesiasticas seu beneficias per dictos Schismaticos acceperint, careant impetratis. Alienationes quoque quæ per eosdem Schismaticos, seu per Laicos factæ sunt de rebus Ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad Ecclesias sine omni onore revertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se noverit subjacere. Illos vero qui sponte juramentum de tenendo schismate præstiterint, a sacris ordinibus & dignitatibus decernimus manere suspensos.

(α *Fel. mem. pp. Innocentio est, innovantes.*)

CAP. II.

Ordinatus a Schismatico, ab officio est repellendus, nisi probet secum dispensatum per habentem potestatem.

Innocentius III. *Bisuntin. Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

FRaternitati *d* tuæ: (*& infra.*) Priorem, quem a Schismatico asseris ordinatum, ab officio poteris repellere incunctanter, nisi legitime probaverit secum fuisse misericorditer dispensatum, & ab ea persona, quæ super hoc potestatem habuerit dispensandi.

TITULUS IX.
DE APOSTATIS, ET REITERANTIBUS BAPTISMA.

CAP. I.

Clericus, qui dimisso habitu & tonsura immiscet se enormitatibus, perdit privilegium canonis, si quis suadente: unde eum deprehendentes non incidunt in canonem, scil. excommunicationem.

Alexander III. (*an.* 1180.)

PRæterea *e* Clerici, qui relicto ordine Clericali & habitu suo, in apostasia tanquam Laici conversantur, si in criminibus comprehensi teneantur, per cens. Eccles. non præcipimus liberari.

CAP. II.

Si crimen Acolythi, qui rebaptizanti præbuit ministerium, est occultum, promoveri potest: si publicum, non, nisi cum eo religionem intrante dispensetur.

Idem *Abbati S. Genovefæ.* (*an.* 1180. *Romæ.*)

EX literarum *a* tuarum tenore perpendimus, quod quidam ægritudine longa confectus, insano sortilegarum mulierum credens consilio, ut sanaretur, per iterationem fecit injuriam baptismatis sacramento: (*& infra.* α) Quia ergo tua nos duxit prudent. consulendos, qualiter puniri debeat Acolythus, quem minor ætas & intentio fraternæ salutis excusare videtur *b*: Discret. tuæ præsentibus literis respond. quod ad superiores ordines promoveri, (si publicum est, quod proponitur) non valebit, nisi ad religionem transire voluerit, ut favore religionis ipsius circa eum valeat dispensari. Si vero occultum est, promoveri poterit, & excessum suum dignis pœnitentiæ fructibus expiare.

(α *Astitit huic autem sacrilegio adolescens quidam bonæ ut videtur indolis, Acolythus, frater carnalis illius in quo baptismus asseritur iteratus, qui ministerium in respondendo exhibuit Presbytero baptizanti, & cooperator extitit rei nefandæ.*)

CAP. III.

Infamatus de apostasia, compellitur se purgare.

Innocentius III. (*an.* 1210.)

TUæ *c* Fraternitati: (*& infra.*) Super secundo articulo inquisitioni tuæ duximus respondendum, quod Clerici, qui sunt de apostasiæ crimine infamati, qui videlicet abjecerunt habitum Clericalem, non sunt in seculari habitu tolerandi, sed per districtionem Ecclesiasticam coercendi, donec deficiente probatione ad infamiam abolendam purgationem canonicam curaverint exhibere.

CAP IV.

Baptizati, alterius sectæ vel fidei ritus dimittere compelluntur.

Idem d *in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

QUidam (sicut accepimus) qui ad sacri undam baptismatis voluntarii *e* accesserunt, veterem hominem omnino non exuunt, ut novo perfectius induantur: cum prioris ritus reliquas retinentes, Christianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cum autem maledictus sit homo, qui terram *f* duabus viis ingreditur, & indui veste non debeat lino *g* lanaque contexta: Statuimus ut per Prælatos Ecclesiarum talis observantia veteris ritus omnimode compescatur, ut quos Christianæ religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, salutiferæ coactionis necessitas in ejus observatione conservet: cum minus malum existat viam Domini *h* non agnoscere, quam post agnitam retroire.

CAP. V.

Apostatæ incarcerari & affligi possunt, ut habitum reassumant.

Honorius III. *Archiepiscopo Turonen.* (*an.* 1224.)

ANobis *i* expetiit tua Fratern. edoceri, quid de Apostatis sit agendum, cum *k* in custodia detinentur, qui minis vel blanditiis nullatenus possunt induci, ut abjectum habitum reassumant.

Ad quod tibi breviter respond. quod tales (si volueris) poteris *l* sub gravi custodia carcerare, ita quod solummodo vita sibi misera reservetur, donec a suæ præsumptionis nequitia resipiscant.

CAP. VI.

Monachus in apostasia ordinatus, non potest sine dispensatione Papæ in suscepto ordine ministrare.

a *Vid. B. Thom. 2. 2. q. 12. art. 2. & Alphonsum Castr. l. 2. de just. hær. pun. c. 7. & Simancam Cath. Inst. tit. 46. de pœnis.* b *Hæc verba*, & ordinatis ab eis, *desunt in omnib. manuscr.* c C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* d C. *un. eod. tit. in.* 3. *comp. vid. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c.* 4. *& seq.* e C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 26. *c.* 16.

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. part.* 26. *c.* 2. b *videntur.* c C. *un. eod. tit. in* 3. *comp.* d *Idem scilicet Innocent. III. in Concil. gen. c.* 70. e *voluntarie.* f *Eccles. c.* 3. g *Exod. c.* 22. h 2. *Petr.* 2. i *vide Host. in summa tit. de apostatis.* §. *qualiter puniantur. & Bernard. Diaz. in pract. crim. can.* 104. k *qui.* l *potes.*

Idem *Archiepiſcopo Lugdun.* a (*an.* 1244.)

COnſultationi *b* tuæ breviter reſpondemus, quod Monachus aliquem ſacrum ordinem in apoſtaſia recipiens, quantumlibet ſuo fuerit reconciliatus Abbati, & receperit pœnitentiam, abſque diſpenſatione Rom. Pontificis miniſtrare non poterit in ordine ſic ſuſcepto.

TITULUS X.
DE HIS, QUI FILIOS OCCIDERUNT.
CAP. I.

Mulier occidens ſponte filium, debet perpetuo in monaſterio pœnitere, ſi tamen timetur de innocentia, datur, vel ſaltem non denegatur ſibi licentia nubendi.

Alexander III. *Tornacen. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

VEniens *c* ad nos M. mulier lachrymabili nobis confeſſione monſtravit, quod cum de quodam filium genuiſſet, & ille ſibi ſæpe turgido vultu improperaſſet, quod filius ejus non eſſet, ipſa iracundiæ calore ducta, eundem filium interfecit: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus eam labores inducere, ut ad aliquod monaſterium tranſeat, in quo peccata ſua perpetua pœnitentia deploret. Si autem (repugnante carnis fragilitate) ad hoc induci noluerit, ei licentiam in Domino nubendi tribuas: quia tutius nobis videtur, ut in Domino nubat uni ſoli, quam inhoneſte multos admittat.

(α *Quo comperto Comes Flandrenſis, eam totam terram uſque ad ſeptennium abjurare coegit, niſi de noſtra licentia remaneret. Cumque ſe noſtro aſpectui præſentaſſet, & quod cum crucem accepiſſet Hieroſolymam profectura nobis aſſertione ſua propoſuit, & nos eam, quia in partibus illis præſentia ſua non poſſet eſſe utilis, ſed damnoſa, a Hieroſolymitano itinere revocantes, ipſam f. t. duximus remittendam: præſentium tibi auct.*)

CAP. II.

Mulier occidens filium, propter hoc a viro ſeparari non debet, ſed alia pœnitentia ſibi imponitur.

Lucius III. *Pariſien. Epiſcopo.* (*an.* 1181.)

INtelleximus *d*, quod M. mulier filiam parvam furore accenſa diabolico jugulavit: propter quod Dominus terræ maritum ejus & ipſam compulit abjurare. Quia vero illam alios habere filios intimaſti: mandamus, quatenus ita ſuper hoc provideas, quod ſui ſceleris pœnam luat, & ſaluti ejus ac filiorum per tuam providentiam conſulatur: & non obſtante juramento, quod a viro dictus dominus proponitur extorſiſſe, eam (ſicut expedire videris) eidem viro reſtituas, ita quod filios ſuos libere poſſit & pacifice gubernare.

CAP. III.

Se ſummat, ponens pœnitentiam parentum, circa quos pueri reperiuntur oppreſſi.

Idem.

DE infantibus *e* autem, qui mortui reperiuntur cum patre & matre, & non apparet, utrum a patre, vel a matre oppreſſi ſint ipſi, vel ſuffocati, vel propria morte defuncti, non debent inde ſecuri eſſe parentes, nec (etiam) ſine pœna: ſed tamen conſideratio debet eſſe pietatis, ubi non voluntas, ſed eventus, mortis cauſa fuerit: ſi autem eos *f* non latet, ipſos interfectores eſſe, ſcire debent ſe graviter deliquiſſe. Quidam autem pœnitentiam trium annorum judicant eſſe debere, quorum unum peragant in pane & aqua.

TITULUS XI.
DE INFANTIBUS *a*, ET LANGUIDIS EXPOSITIS.
CAP. UN.

Infans expoſitus a patre vel alio eo conſentiente, vel ratum habente, hoc ipſo a patria poteſtate liberatur. Idem in ſervo & liberto, qui ob prædictam cauſam liberantur a dominica poteſtate. Et idem juris eſt in prædictis languidis cujuſcunque ætatis ſic expoſitis, vel ſi eis alimenta denegantur: hi tamen qui prædictis alimenta præſtiterint, nullum jus in eis acquirunt.

Gregorius IX. (*an.* 1136.)

SI a patre, ſive ab alio, ſciente ipſo, aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expoſitus extitit: hoc ipſo a poteſtate fuit patria liberatus. Nam *b* & hoc caſu in ingenuitatem libertus, & ſervus in libertatem eripitur, quod & de prædictis cujuſcunque ætatis languidis, ſi expoſiti fuerint, vel ſi alicui eorum alimenta impie denegari contigerit, eſt dicendum. Sane qui hos ſuſcipiunt, non poſſunt propter hoc in eorum perſonis jus aliquod vendicare.

TITULUS XII.
DE HOMICIDIO *c* VOLUNTARIO VEL CASUALI.
CAP. I.

Homicida incorrigibilis debet deponi, & tradi curiæ ſeculari, ut moriatur.

In Exodo. *d*

SI quis per induſtriam *e* occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

CAP. II.

Ponit pœnitentiam occidentis latronem, cum ſe poterat aliter liberare: ſi vero aliter liberare ſe non poterat, non tenetur agere pœnitentiam, niſi ad cautelam.

Ex Pœnitentiali Romano.

INterfeciſti furem aut latronem, ubi comprehendi poterat abſque occiſione: quia ad imaginem Dei creatus eſt, 40. dies non intres Eccleſiam, & lanea veſte indutus, ab eſcis & potibus qui interdicti ſunt, & a thoro, gladio & equitatu, per illos ſupradictos dies abſtineas. In tertia autem & quinta feria & Sabbatho, aliquo genere leguminum, vel oleribus, pomis, & parvis piſciculis, cum mediocri cerviſia utere temperate. Si autem ſine odii meditatione, te tuaque liberando, hujuſmodi diaboli membra interfeciſti (ſecundum indulgentiam dico, propter imaginem Dei) ſi aliquid jejunare volueris, bonum eſt tibi: & eleemoſynam fac largiter. Si Presbyter eadem *f* fecerit, non deponatur; tamen quamdiu vivit *g*, pœnitentiam agat.

CAP. III.

Non occiditur fur diurnus ſine culpa, ſed nocturnus ſic.

Auguſtinus *ſuper Exodo.*

SI perfodiens *h* inventus fuerit fur, & percuſſus mortuus fuerit, non eſt illi homicidium imputandum. Si autem oriatur Sol ſuper eum, reus erit. Intelligitur ergo non pertinere ad eum homicidium, ſi fur nocturnus occidatur: Si autem diurnus fuerit, ad homicidium pertinere. Hoc eſt enim quod ait: ſi oriatur Sol ſuper eum, &c. quia poterat diſcernere, quod ad furandum, non ad occidendum veniſſet: & ideo non debet occidi.

---

a *al. Lundon.* b *Vide præ aliis Henricum Boieb. & Hoſtien. præcedenti c. citatum.* c C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alexand. III. p.* 50. *c.* 12. *vide Hoſt. hic in ſumma.* d C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. Later. p.* 50. *c.* 25. e C. *un. eod. tit. in* 2. *compil.* f *Vox*, eos, *deeſt in quibuſdam exemplaribus.*

a *In Cod. Barb. de infantibus languidis, vel expoſitis.* b *In Cod. Barb. Nam etiam in hoc caſu*, &c. c *Vide Conc. Trid. ſeſſ.* 14. *de reform. c.* 7. d *Exod.* 21. e C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. præter Ant. Butr. & alios*, f *vide vide Guid. Pap. deciſ.* 121. *incipit in Camera. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c.* 88. g *vivat.* h *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.*

Hoc etiam in antiquis legibus secularibus (quibus ista est antiquior) invenitur, impune scilicet occidi nocturnum furem quoquo modo: diurnum autem, si telo defenderit: jam enim plus est quam fur.

C A P. I V.

Sub generali pollicitatione, seu promissione, etiam jurata, non venit illicitum.

Hieronymus. *a*

CUm juramento *b* pollicitus est Herodes saltatrici dare quodcunque postulasset ab eo: si ob jusjurandum feciſſe se dicat, si patris matrisve interitum postulasset, facturus esset, an non? quod ergo in suis repudiaturus fuit, contemnere debuit in Propheta.

C A P. V.

Homicida est, qui facit vel dat sortilegia, vel venena sterilitatis.

Ex Concilio Guarmacien. *c*

SI aliquis causa explendæ libidinis, vel odii meditatione, homini aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, ut homicida teneatur. *d*

C A P. V I.

In pœnitentia imponenda Judex debet attendere circumstantias, ex quibus augetur vel minuitur delictum. hoc dicit usque ad §. Illi autem.

Alexander III. *Exoniens.* e *Episcopo.*

(*an.* 1180.)

SIcut *f* dignum: (*& infra.* α) Sane cum vir discretus existas, plenius nosti, quod in excessibus singulorum, non solum quantitas & qualitas delicti, sed ætas, scientia, sexus, atque conditio delinquentis sunt attendenda: & non solum secundum prædicta, sed secundum locum & tempus, quo delictum committitur, unicuique pœnitentia debet indici: cum idem excessus magis sit in uno, quam in alio puniendus.

[α *Est & omni rationi consentaneum, solvere graves & difficiles quæstiones, ad examen Apostolicæ sedis deferri: ita etiam ex ministerio nobis solicitudinis imminet easdem quæstiones ut nobis Deus dederit solvere, & singulis a nobis consilium postulantibus respondere: ut providentia Rom. Ecclesiæ, quæ ubique terrarum Domino disponente obtinet principatum, quæstiones solvantur, & removeatur ambiguitas de cordibus singulorum. Licet autem super quæstionibus, quas nobis tua discretio solvendas direxit, te non dubitemus providum, & circumspectum existere: cogimur tamen ex susceptæ servitutis ministerio juxta discretionem, & providentiam nostram tibi exinde respondere.*]

Socians homicidam animo occidendi, licet non apponat manum, si tamen ex sua causa mors secuta est, tenetur fere pari pœna cum homicida. h. d. usque ad §. Illi etiam. Abbas Sic.

§. 1. Illi autem *g*, qui animo occidendi, feriendi, aut capiendi illum sanctum & reverendum virum quondam Cantuar. Archiep. citra manuum injectionem se fatentur venisse, si de illa captione mors ejus secuta fuisset, pari pœnitentia, vel fere pari existerent puniendi.

Qui sociat homicidam tantum animo prohibendi ne impediatur, tenetur paulo minori. h. d. usque ad §. Qui vero.

§. 2. Illi etiam, qui non ut ferirent, sed ut percussoribus opem ferrent, si forte per aliorum violentiam impedirentur, paulo minori debent pœna mulctari: quia cum scriptum sit: *Qui potuit hominem liberare a morte, & non liberavit, eum occidit:* constat ab homicidii reatu immunes non esse, qui occisoribus opem contra alios præstare venerunt: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori *a* desinit obviare.

Incitans alium ad homicidium, mitius punitur quam homicida: secus autem, si incitavit ad certum homicidium: nam eo secuto, tenetur ut homicida. h. d. usque ad §. Hi quoque.

§. 3. Qui vero se asserunt animum Regis inflammasse ad odium, unde homicidium fuit secutum; dure & aspere, sed non ita severe sunt puniendi, nisi forte Regem ipsum ad illud homicidium suis suggestionibus provocassent.

Custodientes sarcinas occidentium, scientes eos esse sicarios, non sunt immunes a pœna homicidii. hoc dicit usque ad §. Eos insuper. Abbas.

§. 4. Hi quoque non sunt *b* a culpa liberi, nec a pœna debent esse immunes, qui licet fuerint illius machinationis ignari, tamen eis, quos sicarios esse sciebant, in sarcinis custodiendis ministerium præbuerunt.

Occupans bona occisi, non per hoc tenetur de homicidio: & non sufficit occupanti, quod eroget illa pauperibus cum poterit restituere eis, quorum constat fuisse. hoc dicit usque ad §. Illis præterea. Abbas.

§. 5. Eos insuper, qui dicuntur illius sancti viri & suorum post mortem ejus spolia occupasse, si nihil aliud in tanto facinore commiserunt, a pœnis mortis ejus arbitramur esse immunes: sed quæ occuparant, eis, quorum fuerunt, tenentur in integrum restituere, si habent in facultatibus unde possint ea reddere: & ipsis ex hoc moderata est pœnitentia injungenda: quia licet quædam ex his quæ occupaverunt, fateantur se pauperibus erogasse, non tamen aliena, cum ipsa potuissent eis, quorum fuerint *c*, restituere, debuerunt pauperibus erogare.

Participantes interfectoribus in excommunicatione, diversimode puniuntur, juxta modum participationis. hoc dicit usque ad §. Clericos. Abbas.

§. 6. Illis præterea, qui solum excommunicatorum participatione se reos esse cognoscunt, considerata temporis mora, quo in eadem nequitia perdurarunt, & inquisito, si eis timore vel affectione communicaverint scienter vel ignoranter, est pœnitentia indicenda.

In isto §. usque ad fin. ponitur pœnitentia Clericorum præstantium prædictæ morti auxilium, consilium vel favorem. hoc dicit. Abbas Siculus.

§. 7. Clericos autem *d*, quos constat armatos interfuisse tanto facinori, & illos qui consilium dederunt, ut sanctus *e* vir caperetur, perpetuo non solum ab altaris ministerio deponendos censemus, sed etiam quod in Ecclesiis nullo unquam tempore lectiones legant, vel responsoria in choro separatim cantent: sed in Psalmis apud Deum de commisso satagant veniam impetrare: insuper in districto claustro Monachorum vel Canonicorum regularium (si fieri potest) sunt recludendi, ita quod usque ad septennium vel quinquennium debeant ab Ecclesiarum introitu coerceri.

C A P. V I I.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.

Idem (*an.* 1180.)

PResbyterum *f*, qui quendam puerum intuitu disciplinæ percussit in capite, cum post paucos dies expirasset, tam ab omni altaris ministerio debes perpetuo removere, quam ab officio Sacerdotali deponere, si ex ipsa percussione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noscitur expirasse.

a *Super Matthæum*, c. 14. *refert Burch. l.* 11. *decret. cap.* 16. *Ivo p.* 12. *c.* 73. b *C.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Guarnacien. sed Burch. l.* 17. *decr. c.* 57. *tribuit Conc. Worm. c.* 30. *habetur cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *tenetur.* e *Exonen.* f *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 35. *cap.* 1. g *Ut sequentia apertius intelligantur, observandum est Thomam Cantuarien. Archiepisc. circa annum* 1171. *sub Alexand. III. crudeliter occisum.*

a *Hic in plerisque Cod. adest dictio*, non: *quam abesse oportere & sententia hujus loci, & vetera indicant exemplaria.* b *fuerunt.* c *fuerunt.* d *Vid. Bernard. Diaz. in pract. crimin. cap.* 88. e *dictus.* f *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Later. part.* 26. *c.* 7.

CAP.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. VIII.

Homicidium caſuale imputatur ei, qui dabat operam rei illicitæ, vel etiam licitæ, ſecundum alium intellectum, ſi non adhibuit omnem diligentiam, quam debuit.

Idem *Cuſentinen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

COntinebatur *a* in literis tuis, quod cum Diaconus præſentium lator, & quidam alii Clerici a vineis Eccleſiæ opere conſummato redirent, levandi laboris gratia, quendam ludum imitati viatorum, baculos ſuos ſtudebant jacere in directum, & altet alterius fuſtem ferire: cujus ludi ſolet eſſe conditio, ut qui alterius baculum percuteret, quaſi victor pro equo alio uteretur: ſed præfati Clerici equitandi licentia non utentes, ſola erant jactione *b* contenti. Quidam autem Laicus, cum baculum ejuſdem Diaconi percuſſiſſet, incautus in eum equitaturus inſiliit: & ſic a falce illius Diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo poſt dies octo expiravit. Ideoque mandamus, quatenus eundem Diaconum *c* ſine licentia Romani Pontificis ad ſuperiorem gradum non aſcendere, vel in Diaconatus officio nullo unquam tempore miniſtrare permittas, ſed eum diſpenſative miniſtrare in Subdiaconatus officio patiaris.

CAP. IX.

Homicidium caſuale non imputatur ei, qui non fuit in culpa.

Idem *Exonien. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

LAtor *d* præſentium P. Clericus nobis propoſuit, quod cum quadam die caſu cum quodam Clerico luderet, contigit, quod ille projecit iſtum ad terram: cujus cultellus, quem ad latus ſuum habebat, in alterum incidit, & fortuito caſu occubuit vulneratus. Ideoque mandamus, quatenus ſi ita res ſe habuit, & alia juſta cauſa non impedit, prædictum P. libere permittas ad ſacros ordines promoveri.

CAP. X.

Is, ex cujus opera illicita ſequitur homicidium, irregularis efficitur.

Idem *Abbati S. Benedicti de Vebia.* e (*an.* 1180.)

SUſcepimus *f* literas tuas per quas cognovimus, quod cum lator præſentium in cuſtodia cujuſdam domus cum altero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipſos in perſonis affligere, & denudare veſtimentis propriis præſumpſerunt: in quos iſti reſumptis viribus inſurgentes, ligaverunt illos, & detinere uſque ad notitiam capituli voluerunt. Cum autem iſte rem ad tuam audientiam perlaturus, ligatos eos in fratris ſui cuſtodia dimiſiſſet, & fures ſe ſolvere niterentur, frater illos (ne ipſe ab eis interimeretur) occidit. Verum *g* (quoniam expediebat potius poſt tunicam relinquere pallium, & rerum ſuſtinere jacturam, quam pro conſervandis vilibus rebus & tranſitoriis tam acriter in alios exardeſcere, abſtineat iſte humiliter ab altaris miniſterio, & uterque peccatum ſuum ad arbitrium tuum ſtudeat expiare: conſtat enim eos contra manſuetudinem Eccleſiaſticam ex utriuſque ope interemptos.

CAP. XI.

Dans cauſam homicidio, irregularis eſt.

Idem *Lucen. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

DE cætero *h* noveris, quod Diaconus, qui in homicidio cauſam dediſſe videtur, non videtur ad Sacerdotium promovendus.

a *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. ſub Alexand. III. p.* 26. *c.* 12. b *jactatione.* c *Diaconem, in antiq.* d *cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *Vebeia. al. Nebeia.* f *Capit.* 11. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. Later. p.* 50. *c.* 27. g *Ex hoc §. colligitur aperte, non licere Clericis occidere latrones pro rebus conſervandis. vide Jaſ. in l. ut vim. ff. de juſt. & jur.* h *Cap.* 12. *eod. tit. in* 1. *compilat.*

CAP. XII.

Homicidium caſuale imputantur ei, qui dedit operam rei licitæ, ſi non adhibuit diligentiam, quam debuit.

Clemens III. (*an.* 1190.)

AD audientiam *a* Apoſtolatus noſtri pervenit, quod cum quidam Presbyter volens corrigere quendam de familia ſua, cingulo, quo cingi ſolebat, ipſum verberare tentaret: contigit, quod cultellus de vagina, quæ cingulo adhærebat, elapſus, eum in dorſo aliquantulum vulneravit: poſtmodum vero cum ille vulneratus aliquamdiu vixiſſet, & convaluiſſet a vulnere, alia *b* graviori (ut dicitur) infirmitate percuſſus, viam eſt univerſæ carnis ingreſſus. Quia vero utrum occaſione vulneris deceſſiſſet, dubium habetur: tuæ diſcretioni duximus reſpondendum, quod cum in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorem, te convenit injungere Presbytero memorato, ut in ſacris ordinibus non miniſtret, & eidem injuncta pœnitentia congruenti, ſibi poteris concedere, ut minoribus ordinibus ſit contentus. Si vero ille ex alia infirmitate obierit, poterit (ſicut erat ſolitus) divina officia miniſtrare.

CAP. XIII.

Homicidium caſuale, non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.

Innocentius III. *Epiſcopo* c *Lingon.* (*an.* 1213.)

DIlectus filius A. *d* Capellanus propoſuit, quod cum quadam corporis moleſtia gravaretur, ut comedendi appetitum aliquantulum excitaret, equum, quem nutriebat, aſcendit: qui cum bene non pareret habenis, ſed præter ſeſſoris arbitrium ſaltibus laſciviret, ipſe (ut ejus refrenaret impetum) freno vim intulit, equumque calcaribus ſtimulavit: cumque fracto freno equus proprio arbitrio relictus curreret feſtinanter, quædam mulier veniens ex obliquo infantulum bajulans obviavit: in quam equus irruens (procul abjecto ſeſſore) puerum prædictum oppreſſit. Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, cum idem Capellanus nec voluntate, nec actu homicidium perpetravit, nec dedit operam illicitæ rei, non impedias, quo minus divina poſſit officia celebrare.

CAP. XIV.

Summatur ut ſupr. cap. prox.

Idem *Meten.* e *Epiſcopo.* (*an.* 1213.)

I. EX literis *f* tuæ Fraternitatis accepimus, quod cum H. Presbyter fœnum vellet de curru deponere, perticam ſuperius alligatam projecit in terram: & cum fœno inſiſteret deponendo, quidam puerum quendam juxta currum reperit ſemivivum, in quo præter modicum livoris in fronte nihil inveniri potuit læſionis. Nos autem ab eodem quæſivimus Sacerdote, ſi priuſquam jaceret perticam, circumſpexiſſet ſolicite, an aliquis eſſet circa currum: qui quod diligenter circumſpexit *g*, aſſeruit: ſed, quod vidiſſet aliquem, denegavit. Ad te igitur remittentes eundem, mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, niſi circa eundem grave ſcandalum ſit exortum, vel tanta laboret infamia, quod deficiente accuſatore oporteat eidem canonicam purgationem indici, ipſum libere permittas exequi officium Sacerdotis.

CAP. XV.

Summatur etiam ut ſup. eod. cap. dilectus.

Idem *Biſuntinen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1213.)

II. EX literis *h* tuæ Fraternitatis accepimus, quod quidam Monachus ad deponendam de campanili campanam ſubſerviens, quia quoddam lignum corruit ipſo movente, quendam puerum oppreſſit & occidit.

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Dictio*, alia, *deeſt in antiquioribus exemplaribus, & in vet. comp.* c *Lugonenſ. al. Lugdunen.* d *c.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *Meten. al. Aneten.* f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compilat.* g *circumſpexiſſet.* h *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compilat.*

Quo-

Quocirca mandamus, quatenus si Monachus ipse rem necessariam agebat & utilem, & in loco, per quem aliquem transire non crederet, vel ibidem existere, vel etiam illuc de consuetudine venire, quando lignum movisse dignoscitur, satis poterit, præsertim in monasterio, ad altiores ordines promoveri.

CAP. XVI.

Summatur ut sup. eod. cap. dilectus.

Idem *Episcopo Paduano.* (*an.* 1213.)

I. SIgnificasti nobis *a*, quod cum F. Clericus equitaret, equus cui insidebat, tam se, quam ipsum projecit in aquam: unde Clericus ipsum graviter calcaribus stimulavit: equus vero cum existeret bucca durus, præter voluntatem sessoris raptus in cursum, quandam *b* mulierem, quam obviam habuit, ex improviso pedibus interfecit. Cumque nos ab eodem Clerico fecissemus inquiri, utrum equi vitium prius sciviſſet, illud asseruit se ignorasse. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, ad cautelam injungas eidem pœnitentiam competentem: qua peracta non impedias, quo minus in susceptis ministret ordinibus, & ad majores valeat promoveri.

CAP. XVII.

Non censetur homicida is, quo prohibente, & causam non dante, a consanguineis homicidium committitur.

Idem.

PEtrus Diaconus *c* & Monachus sancti Joannis de Puna, sua nobis insinuatione monstravit, quod cum ipsum quondam in seculari habitu in Ecclesia de Rigelo *d* beneficium obtinentem, Abbas illius Ecclesiæ eodem beneficio spoliasset: cognati & amici ejus irati plurimum & commoti, nocte quadam in domo Diaconi convenerunt, & cœna facta dicebant, quod vindictam volebant sumere de Abbate: inhibiti autem expresse ab eodem Diacono, ne Abbatem occiderent, aut aliquid sibi facerent, unde ordinis sui discrimen incurrerent, & animæ detrimentum: nihilominus irruerunt in eum, & plagis impositis abierunt semivivo relicto: qui post dies aliquot *e* expiravit. (*& infra.* α) Quocirca mandamus, quatenus si præmissa noveris veritate subnixa, sæpedicto Diacono, non solum in Diaconatus officio ministrare, sed etiam ad ordinem Presbyteratus ascendere (si aliud canonicum non obstiterit) liberam concedas auctoritate Apostolica facultatem, præsertim si super hoc non fuerit respersus infamia: cum ei non debeat imputari, quod contra prohibitionem ejus expressam, eo causam vel occasionem non dante, ausu sacrilego fuit ab ipsius consanguineis attentatum.

(α *Ab illo autem tempore usque hodie prædictus Diaconus, de hoc quod contigerat, tristis effectus, ab administratione cessavit & nondum expleto biennio, habitum induit Monachalem. Unde a nobis suppliciter petit edoceri, utrum posset in officio Diaconi ministrare & si hoc ei liceat, an posset promoveri ad majorem ordinem: licet autem præmissis veritas suffragatur, præfatus Diaconus super Abbatis intuitu, non videretur esse culpabilis, quia tamen bonarum mentium est, ibi culpas agnoscere, ubi culpa non est, ab administratione officii propria voluntate se suspendit, vel habitum induit regularem, sibi non ad peccatum adscribimus, sed ad meritum reputamus.*)

CAP. XVIII.

Irregularis censetur, qui alium lethaliter percussit, licet ab aliis fuerit extinctus: idem si apparet, an lethaliter, si etiam percussus ab aliis obiit, & non apparet ex cujus vulnere decesserit: idem est, si percusserit non lethaliter, si animum occidendi habuit, & ex aliorum vulneribus percussus expiravit. h. d. notabiliter. Abbas.

Idem *Abbati S. Trinitatis de Metdemberg.* a (*an.* 1214.)

SIgnificasti *b* nobis, quod cum quidam maleficus ingressus Ecclesiam, Eucharistiam cum altarium ornamentis & libris Ecclesiasticis extra Ecclesiam asportasset: L. Presbyter Ecclesiæ Canonicus regularis præfatum iniquitatis filium fossorio arrepto percussit: sed si ad mortem fuit ictus hujusmodi, tu & ipse penitus ignoratis: quem parochiani Ecclesiæ videntes ornamenta Ecclesiæ asportantem, arreptis gladiis & fustibus in eodem loco protinus occidarunt: (*& infra.* α) Nos in præmisso casu credimus distinguendum, utrum constare possit, quod præfatus Sacerdos non inflixit *c* percussionem lethalem, de qua, si aliorum non fuissent vulnera subsecuta, percussus minime interiisset, & percussor voluntatem non habuerit occidendi, neque ipsius studio, consilio vel mandatu processerint alii contra illum. Et quidem si hoc ita se habet (quod forsan ex eo posset ostendi, si certa apparuisset percussio, ab eodem inflicta tam modica & tam levis, in ea parte corporis, in qua quis de levi percuti non solet ad mortem, ut peritorum judicio Medicorum talis percussio assereretur non fuisse lethalis) cum de cæteris credendum sit ipsi, qui non accusatur vel denunciatur ab aliquo, sed per seipsum consilium appetit salutare, post pœnitentiam ad cautelam injunctam, in Sacerdotali poterit officio ministrare, maxime religionis accedente favore, cum sit Canonicus regularis, & sine omni scandalo possit Sacerdotale officium celebrare. Quod si discerni non possit, ex cujus ictu *d* percussus interiit, in hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos: & si forte homicida non sit, a Sacerdotali officio abstinere debet: cum in hoc casu cessare sit tutius, quam temere celebrare, pro eo quod in altero nullum, in reliquo vero magnum periculum timeatur: (*& infra.* β) Si vero (quemadmodum perhibetur) Sacerdos iste prius ab illo percussus sacrilego, mox eum cum ligone in capite repercussit: quamvis vim vi repellere omnes leges & omnia jura permittant: quia tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam: non videtur idem Sacerdos a pœna homicidii penitus excusari: tum ratione instrumenti, cum quo ipse *e* percussit, quod cum grave sit, non solet levem plagam inferre: tum ratione partis, in qua fuit ille percussus, in qua de modico ictu quis lethaliter solet lædi.

(α *Præfatus vero L. de sua salute prægogitans, evoluto anno sub titulo confessionis tibi rei ordinem revelavit, pro quo nobis humiliter supplicasti, ut cum eo misericorditer agere dignaremur. Licet autem contineatur in cautione, quod si quatuor homines, aut duo vel etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his mortuus fuerit vulneratus, quicunque illorum illi plagam imposuerit, homicida secundum instituta canonum judicetur: quod tamen in alio canone dicitur de Presbytero, qui Diaconum equitantem percussit, & ipse cadens ex equo cervices fracta interiit: quod si non ad mortem percussus est incaute agente Presbytero, competens pœnitentia est indicenda, ita quod aliquanto tempore a Missarum solenniis denuo ad Sacerdotale officium revertatur. Quod si veraciter qualicunque percussione Presbyteri mortuus est Diaconus, nulla ratione more Sacerdotis permittendus est ministrare, etsi voluntatem non habuerit occidendi.*)

(β *Utrum autem de his simile sit sentiendum, quorum unus, sed quis, omnino nescitur, homicidium perpetravit, si forsan ad sacros ordines recipiendos præsentetur, utrum omnes sint pariter reprehendendi, cum discerni non possit, qui de-*

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp. vide citatos in c. dilectus. sup. eod. tit.* b *al. mulierem quandam obviam habuit, quam ex improviso, &c. sed lectio, quam retinuimus, planior est.* c *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* d *Rigulo.* e *aliquos.*

a *Mald. al. Maldeon. al. Malebroan.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp. Covarruv. in Clem. si furiosus. de homicid. in 2. p. relect. §. 2. vers. sed primo hac eadem ratione. & Ant. Gomezius tom. 3. var. resolut. de homicid. num. 36. Conc. Trid. sess. 14. de refor. c. 7.* c *inflixerit.* d *Vid. Jul. Clarum 5. sent. §. homicidium. vers. alia etiam est defensio.* e *ipsum.*

beant

beant culpabiles judicari, diligens inveſtigator advertat, quamvis hic caſus ſit ab illo valde diverſus.)

CAP. XIX.

Religioſus chirurgiam exercens, ſi ex ea mors ſequitur, irregularis eſt, etiamſi ſit peritus & diligens, & hoc fecerit cauſa pietatis: ſed cum eo poſt ſatisfactionem miſericorditer diſpenſari poteſt. h. d. uſque ad §. Ad ultimum.

Idem. *a* (*an.* 1214.)

TUa nos *b* duxit Fraternitas conſulendos: (*& infra.*) Quæſiviſti, quid ſit de quodam Manacho ſentiendum, qui credens ſe quandam mulierem a gutturis tumore curare, ut chirurgicus cum ferro tumorem illum aperuit, & cum tumor aliquantulum reſediſſet, ipſe mulieri præcepit, ne ſe vento exponeret ullo modo, ne forte ventus ſubintrans gutturis apertionem, ſibi cauſam mortis inferret: ſed mulier (ejus mandato contempto) dum meſſes colligeret, vento ſe expoſuit incaute, & ſic per apertionem gutturis ſanguis multus effluxit, & mulier diem ultimum ſic finivit: utrum videlicet cum prædictus Monachus ſit Sacerdos, liceat ei Sacerdotale officium exercere? Nos igitur Fraternitati tuæ reſpond. quod licet ipſe Monachus multum *c* deliquerit officium alienum uſurpando, quod ſibi minime congruebat: ſi tamen cauſa pietatis & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ, omnemque ſtuduit, quam debuit, diligentiam adhibere, non eſt ex eo, quod per culpam mulieris contra conſilium ejus accidit, adeo reprobandus, quod non poſt ſatisfactionem condignam cum eo miſericorditer agi poſſit, ut divina valeat celebrare: alioquin *d* interdicenda eſt ei Sacerdotalis ordinis executio de rigore.

Qui Judici ſeculari dedit interſignia furis, a quo fuit vulneratus, irregularis non eſt, licet ille poſtmodum occidatur. Abbas Siculus. *

§. 1. Ad ultimum fuit ex parte tua propoſitum, quod quidam Scholaris, metuens, ne latrones in hoſpitio ſuo eſſent, de ſtrato conſurgens, reperit ibi furem: qui non ſolum ipſum Scholarem proſtravit ad terram, ſed pene ad mortem vulneravit eundem: (*& infra.* α) Mane itaque Scholares latronem quæſiverunt eundem, quem vulneratum inventum poteſtati Vincentiæ *e* tradiderunt: coram quo conſtanter negavit, quod præmiſſa minime perpetravit. Unde præfatus Poteſtas ad eundem Scholarem nuncios deſtinavit, ut exponeret, ſi qua ſciret de fure prædicto, vel traderet interſignia *f*: qui cultrum, quem ipſi latroni abſtulerat, & ſotulares ab eodem in ipſius domo dimiſſos, quos abſtraxerat, ne pedum ſtrepitus audiretur, nunciis tradidit memoratis, ſuper eodem facto ſe nihil amplius intromittens. Poteſtas igitur receptis talibus interſigniis, latronem ipſum apparitoribus ſuis tradidit puniendum: qui ſibi amputaverunt virilia, & oculos eruerunt, latro vero ira & dolore commotus, nec potum ſumpſit, nec cibum: & ſic de medio eſt ſublatus. Unde per noſtrum oraculum poſtulas edoceri, utrum præfatus Scholaris ad ſacros valeat ordines promoveri? Nos igitur inquiſ. t. t. r. quod ſi præfatus Scholaris dignis meritis adjuvatur, propter præſcriptum eventum a ſuſceptione ſacrorum ordinum nullatenus eſt arcendus.

(α *Scholaris vero provocatus ab illo, vim vi in continenti repellens, extracto latronis gladio eundem ſervato juris moderamine repercuſſit, qui perterritus fugam quantocyus potuit arripere, maturavit.*)

CAP. XX.

Qui dat cauſam abortioni, homicida eſt, ſi conceptum erat vivificatam animal rationale: alias ſecus.

Idem *Prioribus & fratribus Carthuſien.* a (*an.* 1214.)

SIcut *b* ex literarum veſtrarum tenore accepimus, cum quidam Presbyter veſtri ordinis, qui prius fuerat niger Monachus, quandam mulierem prægnantem, cum qua contraxerat conſuetudinem inhoneſtam, & quæ aſſerebat ſe concepiſſe ex *c* eo, per zonam arripuerit quaſi ludens, ipſa per hoc ſic ſe aſſeruit eſſe læſam, quod occaſione hujuſmodi *d* abortivit: propter quod idem Presbyter proborum virorum uſus conſilio, ſeipſum duxit ab altaris miniſterio ſequeſtrandum: [*& infra.* α] Nos vero devotioni veſtræ inſinuatione præſentium reſpondemus, quod ſi nondum erat vivificatus conceptus, miniſtrare poterit, alioquin debet ab altaris officio abſtinere.

(α *Quare nobis humiliter ſupplicaſtis, ut cum eo agere miſericorditer dignaremur.*)

CAP. XXI.

Non imputatur Clerico civiliter juſtitiam petenti de Laico, ſi Judex in Laicum exerceat vindictam ſanguinis.

Idem *S. Epiſcopo.* (*an.* 1214.)

POſtulaſti; (*& infra.*) Quæſiviſti præterea, utrum contra quoſdam contempta excommunicationis ſententia debitas Eccleſiis decimas ſubtrahentes, tibi regiam implorare liceat poteſtatem, cum ad ſolutionem ipſarum vix abſque ſanguinis effuſione valeant coarctari? Ad quod *e* reſpond. quod ſi te hujuſmodi querimoniam ſimpliciter deponente, Rex (cui ad bonorum laudem, vindictam vero malorum, gladius eſt commiſſus) in eoſdem rebelles traditam ſibi exercuerit poteſtatem, eorum erit duritiæ [aut *f* malitiæ] imputandum.

CAP. XXII.

Homicidium caſuale non imputetur ei, qui non occidit, nec fuit in culpa, etiamſi ad cautelam veniam poſtulaverit.

Honorius III. *Epiſcopo Eboracenſ.* g (*an.* 1214.)

EXhibita *h* nobis I. Clerici confeſſio patefecit, quod cum in puerili eſſet conſtitutus ætate, cum quibuſdam coætaneis ſuis ludens, & inſequens unum ex illis, lapidem poſt eum non animo lædendi, ſed timorem incutiendi projecit; qui licet ex projecto *i* lapide percuſſus non fuerit, neque tactus, ad alium tamen lapidem corruens, & caput offendens, tum propter imperitiam medicantis, tum propter patris incuriam, qui laboribus & ſudoribus ipſum expoſuit, expiravit. Quia vero dictus Clericus, ut mitigaretur dolor patris defuncti, veniam ſuper hoc poſtulavit ab ipſo, tu eum a ſacrorum ordinum ſuſceptione repellis: quanquam idem defuncti pater in extremis laborans tibi & Presbytero, cui ſuam aperuit conſcientiam, confeſſus fuerit, & præſtito firmaverit juramento, nihil ipſum in morte filii ſui (prout ſibi conſtiterat) commiſiſſe. Quare idem Clericus poſtulavit a nobis, ut cum de illius obitu læſam non habeat conſcientiam, dignaremur agere miſericorditer cum eodem.

Quocirca mandamus, quatenus ſi conſtiterit ita eſſe, ipſum propter hoc a receptione ſacrorum ordinum non repellas.

CAP. XXIII.

Homicidium caſuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.

Idem *Epiſcopo & Capitulo Veneten.* (*an.* 1214.)

JOannes Sacerdos *k* humili nobis inſinuatione monſtravit, quod cum pulſaret campanas, ut ſigno dato

---

a *In Cod. Barbatiæ*: *Idem Epiſcopo Placen.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp.* c *Dictio*, multum, *deeſt in manuſcr. exemplarib.* d *Alioquin interdicta eſt ei, &c.* e *Vicentia.* f *Interſigna, ut infr. interſignis.*

a *Carthuſiæ. al. Carthuſien. ordinis, in Cod. Barbat.* b *C.* 4. *eod. tit. in* 4. *comp.* c *al. ab eo.* d *hujus.* e *al. ita: ad quod breviter reſpondemus. Rom. c.* 13. f *Hæc duo verba*, aut malitiæ, *deſunt in antiq. exempl.* g *Ebriacen. al. Ebroicen.* h *Vid. Tabienſem, verbo irregularitas.* 3. §. 4. *Sylveſtrum, verbo homicidium.* 2. *q.* 20. *eo projecto, in recentioribus contra veterum fidem.* k *Vid. Joannem de Anania & citatos, ſupr. eod. tit. cap. ex literis. lib.* 2.

con-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

conveniret populus fidelium ad divina, cadens tintinnabulum, percussit quendam puerum coram eo, qui (cum vulnus esset mortale) decessit. Nos igitur attendentes, quod dicto Sacerdoti, qui dabat operam rei licitæ, nihil potuit imputari, si casus omnes fortuitos non prævidit: discretioni vestræ mandamus, quatenus si constiterit ita esse, dictum Sacerdotem Sacerdotale officium exequi permittatis.

CAP. XXIV.

Clericus pugnando etiam contra inimicos fidei Catholicæ, si quenquam percussit, & de interfectione ipsum remordet conscientia, a ministerio altaris abstinere debet.

Idem *Pelagio Presbytero*. a (*an.* 1214.)

PEtitio tua nobis exhibita continebat, quod cum inimici Dominicæ Crucis ac blasphemi nominis Christiani, castrum quoddam, in quo morabaris, graviter invasissent: exeuntibus inde habitatoribus, tam Clericis quam Laicis, contra eos, ac *b* invicem confligentibus, hincinde occisi quamplurimi extiterunt. Unde cum pro eo, quod aliquos percussisti, irregularitatem metuas incurrisse: Mandamus, quatenus si de interfectione cujusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet, a ministerio altaris abstineas reverenter: cum sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quam temere celebrare.

CAP XXV.

Idem dicit quod cap. Joannes. sup. eod. & tantum ponit diversitatem in facto.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

QUidam c (ut asseris) ad ædificationem Ecclesiæ in adjutorium a Presbytero evocatus, ruens cum laqueari, quod idem Presbyter solvere nitebatur, hac occasione rebus est humanis exemptus: (*& infra.*) Attendentes igitur, quod Sacerdos ipse dabat operam licitæ rei, studuit etiam quam debuit diligentiam adhibere, circumstantibus (quibus periculum imminebat) ita tempestive & alta voce prænonitis, quod & intelligere & fugere potuerunt: Inquisit. tuæ taliter respondemus, quod ob hanc causam, vel quia omnes casus fortuitos (qui provideri non possunt) forsitan non prævidit, non debet quoad officium vel beneficium impediri.

TITULUS XIII.

DE TORNEAMENTIS.

CAP. I.

Torneamenta fieri non debet: & vulnerato in eis conceditur pœnitentia: sed si moritur, denegatur ei sepultura Ecclesiastica, si accessit animo pugnandi: secus si accessit alia causa, utputa ut debita sibi exigeret. hoc dicit, cum cap. seq.

Ex Concilio Lateran. *d* (*an.* 1179.)

FElicis *e* memoriæ Innocentii & Eugenii prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, detestabiles illas nundinas vel ferias, quas vulgo torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum, & audaciæ temere congredi, unde mortes hominum & animarum pericula sæpe proveniunt, fieri prohibemus. Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia non negetur, Ecclesiastica tamen careat sepultura.

CAP. II.

Idem dicit quod in superiori cap.

Alexander III. *Anaten. Episcopo.* (*an.* 1170. *Romæ.*)

AD audientiam nostram *a* noveris pervenisse, quod cum quidam ad locum deputatum torneamentis causa requirendi debita accessisset: [*& infra.* α] Nos attendentes, quod his tantum Ecclesiastica sepultura debeat interdici, qui ad torneamenta animo id faciendi tantum accedentes, decedunt ibidem: Fraternitati tuæ mandamus, si tibi constiterit, quod ad prædictum torneamentum non animo ludendi, sed percipiendi credita perveniisset, licet ibi fortuito casu obierit, corpus ejus dispensatione *b* Ecclesiasticæ tradi facias sepulturæ, maxime si Dominicum corpus susceperit, & sacri olei fuerit unctione perunctus.

(α *Accidit, ut violenter & inconsiderate ab equo, in quo insidebat, super eum cadente compressus mortuus est, sed prius Dominicum corpus susceperit, & sacri olei perunctione unctus est. Verum pro eo quod in torneamentis mortem accepit, a sepultura fidelium prohibetur.*)

TITULUS XIV.

DE CLERICIS PUGNANTIBUS IN DUELLO.

CAP. I.

Clericus iniens duellum, sive obtulerit, sive susceperit, deponendus est: poterit tamen Episcopus cum eo dispensare, si mors vel mutilatio membri non sit inde secuta.

Alexander III. (*an.* 1172. *Roma in Campaniam.*)

POrro *c* si Clericus alicui sponte duellum obtulerit, vel oblatum susceperit, sive victor, sive victus fuerit, de rigore juris est merito deponendus. Sed quantumcunque ejus in hoc gravis sit & enormis excessus, evadere potest depositionis sententiam, si cum ipso suus Episcopus duxerit misericorditer dispensandum, dummodo ex ipso duello homicidium vel membrorum diminutio non fuerit subsecuta.

CAP. II.

Irregularis est Clericus, non solum si ipse interficit per se, sed etiam si pugil ab eo datus adversarium occidat, nec excusat consuetudo: poterit tamen cum eo circa beneficium habendum dispensari.

Cœlestinus III. *d* (*an.* 1195.)

HEnricus *e* Presbyter nobis humiliter intimavit, quod cum Laicum quendam super furto in seculari placito convenisset, quia testes sui defecerunt, pugilem secundum pravam terræ consuetudinem introduxit, qui reum usque adeo ictibus vulneravit, quod coactus est expirare. Quia igitur super hoc nos consulere voluisti, ambiguitatem tuam responsione hujusmodi removemus, quod tales pugiles homicidæ veri *f* existunt: nec prædictus Sacerdos, licet non ipse, sed alius pro eo in duello pugnaverit, debet in sacris ordinibus ministrare, sicut tradunt sacrorum canonum instituta. Homicidium autem, tam facto quam præcepto, sive consilio, aut defensione non est dubium perpetrari: poterit tamen cum eo circa habendum beneficium misericorditer dispensari.

TITULUS XV.

DE SAGITTARIIS. *g*

CAP. UN.

Excommunicandus est sagittarius & ballistarius contra Christianos. hoc dicit.

a *al.* P. *Presbytero.* b *al.* & *ita invicem.* c *Præter Doctores vide hic citatos in c. ex litera. lib. 2. supr. eod. tit.* d *Concil. Later. sub Alexand. III. cap. 20. refertur in Panorm. lib. 1. tit. 11. sive c. 148.* e *C. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 19. consule B. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. argumentum.*

a *C. 1. eod. tit. in 2. comp. adde citatos in c. præced. & c. 1. sup. de corpore vitiati..* b *al. dispensative. al. ita: dispensatione Ecclesiæ tradi facias. Hanc lectionem agnoscit Hostiensis, quam etiam vetustiores aliquot codices præferunt.* c *C. 1. eod. tit. in 1. compilat.* d *al. Clemens tertius.* e *c. 1. eod. tit. in 2. compil. vid. Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 19.* f *al. vere, sed in recentioribus.* g *Sagittariis & Balliſtariis in Cod. Barbat.*

Innocentius III. (*an.* 1210.)

ARtem illam *a* mortiferam & odibilem balliſtariorum & ſagittariorum adverſus Chriſtianos & Catholicos exerceri de cætero ſub anathemate prohibemus.

TITULUS XVI.
DE ADULTERIIS ET STUPRO.

CAP. I.

Stuprans virginem tenetur eam dotare & ducere in uxorem: & ſi non vult cum ea contrahere, ultra dotem corporaliter caſtigabitur. h. d. cum cap. ſequenti.

In Exodo. *b*

SI ſeduxerit quis virginem nondum deſponſatam, dormitque, cum ea, dotabit eam, & habebit uxorem. Si vero pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt.

CAP. II.

Summatum eſt ſupra capitulo proximo.

Gregorius *Sipon. Epiſcopo.* (*an.* 600. *Roma in Apuliam.*)

PErvenit ad nos, quod Felix quandam virginem ſtupro decepit: quod ſi verum eſt, quamvis eſſet de lege pœna plectendus, nos aliquatenus legis duritiem mollientes, hoc modo diſponimus, ut aut, quam ſtupravit, uxorem habeat: aut ſi renuendum putaverit, corporaliter caſtigatus, excommunicatuſque, in monaſterio *c*, in quo agat pœnitentiam, detrudatur, de quo nulla ſit egrediendi ſine præceptione *d* licentia.

CAP. III.

Maritus retinens adulteram conjugem non peracta pœnitentia, particeps eſt delicti: ſecus ſi egit pœnitentiam: non tamen debet eam ſæpe recipere.

Ex Concilio Arelaten.

SI vir ſciens uxorem ſuam deliquiſſe, quæ non egerit pœnitentiam, ſed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps. Quod ſi mulier dimiſſa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum ſuum reverti, debet, ſed non ſæpe, recipere peccatricem.

CAP. IV.

Maritus propter ſuſpicionem poteſt accuſare uxorem de adulterio, & in accuſando præfertur cæteris.

Ex Concilio Pariſienſi. *e*

MAritis etiam ex ſuſpicione uxores accuſare permiſſum eſt, & ipſi plus cæteris de adulterio & accuſare poſſunt & defendere.

CAP. V.

Ad ſolam mulieris confeſſionem, aſſerentis ſe commiſiſſe adulterium cum Sacerdote, non debet Sacerdos puniri, ſed ſibi infamato poteſt indici purgatio, quam ſi præſtiterit, abſolvitur, deficiens vero ſuſpenditur ab officio.

Alexander III. (*an.* 1180.)

SIgnificaſti nobis *f* quendam Presbyterum cum alterius conjuge inter Eccleſiam dormiviſſe, quæ ſe & illum cuidam Sacerdoti hujuſmodi delictum confeſſos fuiſſe, publice tibi detexit, & hoc ipſum idem Sacerdos nomen adulterii celans in præſentia tua dixit. Super quo quid fieri debeat, cum negante adultero mulier in confeſſione perſiſtat, conſilium requiſiſti. Ideoque mandamus, quatenus condignam pœnitentiam præfatæ imponens adulteræ, Eccleſiam per aſperſionem aquæ benedictæ reconciliare procures. Prædicto autem Sacerdoti, ne (contra *g* Apoſtolum) infirmorum corda mala fama ipſius percutiantur, & ne vituperetur miniſterium noſtrum, neque ſecuriores Presbyteri exiſtentes in peccatum licentius prolabantur, cum vicinis quinque Presbyteris, quo ſe nolle pejerare cognoveris, juxta arbitrium tuum purgationem indicas: quem, ſi purgare ſe poterit, in officio ſuo miniſtrare permittas: alioquin ab officio ſuo ipſum ſuſpendere non poſtponas.

CAP. VI.

Conjunx conjugem de adulterio impetere non poteſt, ſi & ipſe adulterium commiſiſſe convincatur.

Innocentius III. *Turon.* a *Archiepiſcop.* (*an.* 1212.)

INtelleximus *b*, quod cum S. Laicus H. uxorem ſuam a maritali conſortio depuliſſet, diœceſanus eorum audiens eandem cum quodam adultero fornicari, eam & illum vinculo excommunicationis adſtrinxit: quæ tandem adulterum abjurans, abſolutione recepta, coram Epiſcopo memorato prædictum virum ſibi reſtitui poſtulavit: at ille objiciens ei adulterium, & quod ab ipſo non expulſa, ſed ſpontanea receſſiſſet, reſtitutionem ſui propoſuit minime faciendam: quod mulier inficias replicavit in ipſum, quod fuerat fornicatus: [*& infra.* α] Quocirca mandamus, quatenus (niſi tibi conſtiterit, vel per evidentiam rei, vel per confeſſionem legitimam mulieris, quod adulterata ſponte fuiſſet) adulterii etiam quod vir dicitur commiſiſſe, probatione ceſſante, ipſum recipere compellas eandem. Quod ſi prædicto modo de mulieris fornicatione conſtiterit, (niſi teſtes, per quos viri adulterium eſt probatum, fuerint reprobati, cum matrimonii jus in utroque læſum *c* conſiſtat, & paria delicta mutua compenſatione tollantur) nihilominus eum cogas, ut eam recipiat, & maritali affectione pertractet: alioquin mulieri ſilentium imponere non poſtponas.

[α *Et de fornicatione ſobolem procreavit: propter quod tali exceptione uti non poterat contra ipſam. Cumque autem utrique parti probandi hoc facultate conceſſa, præfata mulier per quoſdam teſtes ejuſdem viri adulterium probaviſſet, quos vir ipſe dicebat tanquam minus idoneos reprobandos: tandem ab eo ad noſtram præſentiam fuit appellatum.*]

CAP. VII.

Non debet ſeparari matrimonium, quoad torum, propter adulterium, quando ambo conjuges fuerunt adulterati.

Idem *Epiſcopo Ambian.* d (*an.* 1213.)

TUa Fraternitas *e* requiſivit, utrum aliquo denegante uxori ſuæ in adulterio deprehenſæ debitum conjugale, ſi poſtmodum ipſe cum alia perpetret adulterium manifeſte, cogi debeat, ut eandem maritali affectione pertractet: (*& infra.*) Super quo taliter reſpond. quod cum paria crimina compenſatione mutua deleantur, vir hujuſmodi fornicationis obtentu, ſuæ uxoris nequit conſortium declinare.

TITULUS XVII.
DE RAPTORIBUS, INCENDIARIIS ET VIOLATORIBUS ECCLESIARUM.

CAP. I.

Ratione rapinæ ſortitur quis forum non ſui Judicis, & ab eo poterit puniri, proprio Judice ſuffragante.

Ex Concilio Melden. *f* (*in Gallia.*)

DE illis autem, qui de loco ad locum iter faciunt, & ibi rapinas & deprædationes peragunt, placuit, ut ab illius loci Prælato excommunicentur, nec ante ex parochia illa exeant, quam digne, quæ perpetrarunt, emendent: quoniam excommunicatio pro-

a C. 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *Exod.* 22. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *monaſterium.* d *al. præcepto.* e *Burch. l.* 16. *decr. c. ult. etiam tribuit Concilio Pariſienſi cap.* 3. f *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Later. p.* 50. *cap.* 21. g 2. *Cor.* 8. *& 2. cap.* 6.

a *Tullen. Epiſcopo.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compilat.* c *Dictio*, læſum, *deeſt in Cod. Vatican. & aliis Cod.* d *Ambien.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Concil. Meldenſe c.* 2. *ut refert Burch. lib.* 11. *decr. cap.* 45. *& Ivo p.* 14. *c.* 109. *habetur cap. eod. tit. in* 1. *compil.*

prio

prio Episcopo significanda est, ne eos recipiat, antequam illuc redeant, ubi rapinam fecerint *a*, & omnia plene emendent.

CAP. II.

Manifestus raptor, vel Ecclesiæ violator, si restituit, vel de restituendo cavet, in vita & in morte ad pœnitentiam, & ad sepulturam admittitur: si vero noluit cavere cum posset, & in morte non potest, Clerici ejus sepulturæ interesse non debent: & Clerici intersentes vel injungentes pœnitentiam contra hanc dispositionem, deponuntur ab officio & beneficio.

Eugenius III. (*an.* 1150. *Romæ.*)

SUper eo *b* vero: (*& infra.* α) Statuimus, ut quicunque ex his, qui violenter surrexerint in rapinam, sive Ecclesiarum violationes, manifestes fuerit deprehensus, nisi prius ablata restituat, si poterit, vel emendandi firmam & plenam securitatem fecerit pœnitentiæ beneficium ei penitus denegetur. Si vero usque ad obitum in contumacia sua duraverit, & in extremis positus, remedium pœnitentiæ humiliter postulaverit, si emendationem, vel emendandi securitatem præstiterit, ei pœnitentia & sepultura Ecclesiastica concedantur. Qui autem in sanitate obstinata mente non pœnituerit vel emendaverit, & in morte securitatem præstare nequiverit, solennitas pœnitentiæ parum prodesse videtur, sicut credimus: sed de *c* peccato contrito viaticum non negetur, ita tamen, ut nullus Clericorum sepulturæ illius interfit, nec ejus eleemosynam præsumat accipere. Quod si qui Presbyterorum vel Clericorum contra in vita vel in morte pœnitentias dare, aut sepulturæ interesse, vel eorum eleemosynas accipere attentaverint, seu hujusmodi rapinæ participes inventi fuerint, ordinis sui damnum irrecuperabiliter patiantur, & Ecclesiastico beneficio careant.

(α *Quod de raptoribus & Ecclesiarum violatoribus atque Presbyteri, qui eis pœnitentiam injungere, vel per eorum oblationes contra statutum nostrum suscipere attentaverint, a nobis communi deliberatione statutum est in Concilio cum fratr. nostr.*]

CAP. III.

Excommunicari debent, qui capiunt vel spoliant fideles ex justa causa navigantes. h d. primo *Excommunicati sunt spoliantes naufragium patientes, nisi oblata restituant.* hoc secundo.

Ex Concilio Lateranen. *d* (*an.* 1179.)

EXcommunicationi subdantur, qui Romanos, aut alios Christianos, pro negotiatione, vel aliis honestis causis navigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Illi etiam, qui Christianos naufragium patientes (quibus secundum regulam fidei auxilio esse tenentur) damnata *e* cupiditate spoliant rebus suis, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se noverint subjacere.

CAP. IV.

Ex Principis delegatione possunt Prælati de raptu, & aliis criminibus judicare, pœnam tamen sanguinis infligere non possunt.

Alexander III. *Panorm. Archiepisc.* (*an.* 1180.)

IN Archiepiscopatu *f* tuo quandoque Sarraceni, mulieres Christianas & pueros rapiunt, & eis abuti præsumunt, & quosdam etiam interdum occidere non verentur: cum autem excessus hujusmodi Rex Siciliæ tibi & aliis Episcopis commiserit puniendos: Consult. t. t. resp. quod tales in jurisdictione tua existentes, pecuniaria poteris pœna mulctare, & etiam flagelli afficere, ea moderatione adhibita, quod flagella in vindictam sanguinis transire minime videantur. Si vero ita fuerit gravis excessus, quod mortem vel detruncationem membrorum debeant sustinere, vindictam reserves regiæ potestati.

CAP. V.

Incendiarius Ecclesiæ in morte pœnitens & absolutus, in cœmeterio sepelitur: & hæredes compelluntur ad satisfaciendum, juxta facultates defuncti. hoc dicit.

Idem a *Claremonten. Episcopo.* (*an.* 1180.)

IN literis tuis continebatur *b*, quod cum H. multis fuisset criminibus irretitus, qui Ecclesiarum incendium Diabolo instigante commiserat, tandem in ægritudine constitutus, accepta pœnitentia de commissis, per manum Capellani sui fuit a sententia anathematis absolutus, sed moriens Ecclesiasticam sepulturam habere nequivit. Quapropter, si ita res se habet, mandamus, ut corpus ejusdem appellatione cessante facias in cœmeterio sepeliri, & hæredes ejus moneas & compellas, ut his, quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra justitiam irrogaverat, juxta facultates suas condigne satisfaciant, ut sic a peccato valeat liberari.

CAP. VI.

Raptus dicitur, ubi volens pro matrimonio abducitur: raptor tamen cum rapta matrimonium contrahere potest: & post consummationem matrimonii alter sine consensu alterius religionem ingredi non potest. h. d. cum cap. sequenti.

Lucius III. *Burgen. Episcopo.* (*an.* 1181. *Romæ.*)

CUm causam *c*, quæ inter E. militem & uxorem ejus vertitur: [*& infra.* α] Respondemus, quod cum ibi raptus dicatur admitti *d*, ubi nil ante de nuptiis agitur: iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quam cognoverit, licet parentes reclamarent *e*, a quibus eam dicitur rapuisse. Præterea cum post matrimonium carnis commixtione perfectum (teste Apostolo *f*) uxor sui corporis potestatem non habeat, sed maritus, & e converso: si præcessisse matrimonium, vel ex probationibus viri, vel ex mulieris confessione claruerit, post matrimonium *g* sine assensu viri non potuit ipsa monasterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Non ergo pro eo, quod post matrimonium consummatum rapta per vim in monaste io fuerit, viri poterit consortium declinare, maxime probari nequeat virum, ut mulier profiteretur continentiam, assensisse. *h*

[α *Tuæ commisissemus experientiæ terminandam, E. miles repetens mulierem legitime sibi nupsisse per probationes canonicas constanter se asseruit probaturum. Fœmina quoque proposuit, quod dominorum & parentum suorum suggestione alteri viro tradita, ab illius militis amore divertit, qui a parentib. prius rapuit eam, illa tamen nolente, ut dicitur, ut postmodum, & priusquam eam cognosceret, desponsavit, deinde inclusa est in monasterium, ubi etiam detinetur. Unde quoniam super his prudent. t. duxit sed Apostol. consulendam: significatione præsentium tibi.*]

CAP. VII.

Rapta potest matrimonium contrahere cum raptore, ubi dabitur libera facultas in contrahendo.

Innocentius III. *Episcopo Saronen.* i (*an.* 1212.)

ACcedens *k* ad Apost. sedem: [*& infra.* α] Rapta puella legitime contrahet cum raptore, si prior dissensio transeat postmodum in consensum: & quod ante displicuit, tandem incipiat complacere, dummodo ad contrahendum legitimæ sint personæ.

[α *Dil. fil. B. frater hospitalis Hierosolymitani a nobis ex parte tua quæsivit, utrum Clericus absēs gratia studior. Ecclesiastico possit beneficio investiri: & utrū si rapta puella & in aliena diœces. delata in Ecclesiæ facie consensit in raptorem, matrimoniū hujusmodi legitimum sit habendum. Nos igitur inquisitioni tuæ t. r. quod & Clericus absens per alium, vel alius magis pro eo potest de beneficio Ecclesiastico investiri, &c.*]

a *Fecerunt.* b *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.* c *In recentioribus, sed de peccato contrito corde viaticum, &c.* d *sub Alex. III. c. 24. §. excommunicationis quoque. & Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *Damnanda, in Concilio.* f *C. 3. eod. tit. in 3. compil. & post Concil. Later. part. 50. c. 48.*

a *Claromonten.* b *C. 6. eod. tit. in 1. comp.* c *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 24.* d *committi.* e *reclamaverint.* f *1. Cor. 7.* g *al. postmodum sine, &c.* h *consensisse.* i *Latonien. Glaconien. forte Graconiensi, sed ut plurimum legitur, Latonien.* k *C. 1. eod. tit. in 3. comp.*

TITULUS XVIII
DE FURTIS.

CAP. I.

Breve eſt, & non ſummatur.

In Exodo. *a*

QUi furatur hominem, & vendiderit *eum*, convictus *noxæ*, morte moriatur.

CAP. II.

Furibus & latronibus in peccato obeuntibus ſacramenta Eccleſiaſtica deneganda ſunt, ſecus ſi in morte eos pœnituit.

Ex Concilio Triburien.

FUres & latrones, ſi in furando vel deprædando occiduntur, viſum eſt pro eis non eſſe orandum. Sed ſi comprehenſi, aut vulnerati Presbytero, vel Diacono confeſſi fuerint, communionem eis non negamus.

CAP. III.

Committens furtum ex neceſſitate non multum urgente, peccat, ſed non graviter: unde imponenda eſt ei levis pœnitentia. h. d. ſecundum communem intellectum.

Ex pœnitentiali Theodori.

SI quis *b* propter neceſſitatem famis, aut nunditatis furatus fuerit cibaria, veſtem, vel pecus, pœniteat hebdomadas tres: & ſi reddiderit, non cogatur jejunare.

CAP. IV.

Non indicans furem propter lucrum, quod ab eo conſequitur, reus peccati eſt.

Hieronymus *ſuper Parabolas.* c

QUi cum fure patitur, occidit animam ſuam. Non fur ſolum *d*, ſed ille reus tenetur, qui furti conſcius quærente poſſeſſore non indicat.

CAP. V.

Fur occultus poteſt poſt reſtitutionem & pœnitentiam ad ſacros ordines promoveri.

Alexand. III. *Cremon. Epiſcopo.* (*an.* 1170.)

EX literis *e* tuis innotuit, quod B. calicem quendam in Eccleſia minus caute dimiſſum rapiens, longo tempore detinere præſumpſit: [*& infra.*] Mandamus, quatenus ſi ſponte confeſſus fuerit, & exinde Eccleſiæ, cujus calix fuerat, ſatisfecerit, nec eſt ſuper hoc nota vel infamia manifeſta reſperſus: poſt peractam pœnitentiam, aut congruam partem pœnitentiæ (dummodo alias idoneum ipſum eſſe cognoſcas) ad ſacros ordines non dubites promovere.

TITULUS XIX.
DE USURIS. *f*

CAP. I.

Uſura eſt lucrifacere fructus rei pignoratæ: fallit in caſu hic excepto.

Alexander III. *in Concil. Turon.* (*an.* 1180.)

PLures *g* Clericorum: [*& infra.* α] Generali Concilii decrevit auctoritas, ut nullus conſtitutus in Clero, vel hoc, vel aliud genus uſuræ exercere præſumat. Et ſi quis alicujus poſſeſſionem data pecunia ſub hac ſpecie, [vel *h* conditione] in pignus acceperit, ſi ſortem ſuam deductis expenſis de fructibus jam percepit, abſolute poſſeſſionem reſtituat debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto, poſſeſſio libere ad dominum revertatur. Quod ſi poſt hujuſmodi conſtitutum in Clero quiſquam extiterit, qui deteſtandis uſurarum lucris inſiſtat, Eccleſiaſtici officii periculum patiatur: Niſi forte Eccleſiæ beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu Laici videatur.

[α *Et quod mœrentes dicimus, eorum quoque qui præſens ſeculum profeſſione vocis & habitu reliquerunt, dum communes uſuras quaſi manifeſtius damnatas exhorrent, commodantes pecuniam egentibus, poſſeſſiones eorum in pignus accipiunt & provenientes fructus percipiunt ultra ſortem: idcirco*]

CAP. II.

Idem in effectu dicit cum præcedenti cap. ſed addit tacite idem eſſe in Laicis, nam in præcedenti capite tantum fuit facta mentio de Clericis.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1180.)

QUoniam *a* non ſolum viris Eccleſiaſticis, ſed etiam quibuslibet aliis periculoſum eſt uſurarum lucris intendere: auctoritate præſentium duximus injungendum, ut eos, qui de poſſeſſionibus, vel arboribus, quas tenere in pignore noſcuntur, ſortem (deductis expenſis) receperunt, ad eadem pignora reſtituenda ſine uſurarum exactione Eccleſiaſtica diſtrictione compellas, *b*

CAP. III.

Manifeſti uſurarii ad communionem altaris & Eccleſiaſticam ſepulturam, & oblationem offerendam admitti non poſſunt, & Clerici contra hoc facientes puniuntur, ut hic dicitur.

Idem *c in Concilio Later.* (*an.* 1179.)

QUia in omnibus fere locis ita crimen uſurarum invaluit, ut multi (aliis negotiis prætermiſſis) quaſi licite uſuras exerceant, & qualiter utriuſque Teſtamenti pagina condemnentur, nequaquam attendant: Ideoque conſtituimus, quod uſurarii manifeſti, nec ad communionem admittantur altaris, nec Chriſtianam (ſi in hoc peccato deceſſerint) accipiant ſepulturam, ſed nec oblationes eorum quiſquam accipiat. Qui autem acceperit, vel Chriſtianæ tradiderit ſepulturæ: & quæ acceperit, reddere compellatur: & donec ad arbitrium Epiſcopi ſui ſatisfaciat, ab officii ſui maneat executione ſuſpenſus.

CAP. IV.

Poteſt intelligi dupliciter. Primo in mutuante. Secundo, in recipiente uſuras: & ſecundum primum intellectum hoc dicit. Etiam pro opere pio non licet uſuras recipere, quando per receptionem datur cauſa uſuræ committendæ. h. d. Vel ſic & clarius. Non licet inducere quem ad exercendum uſuras etiam pro pio opere, & iſta lectura colligitur ex deciſa.

Idem *Panormitano. Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

SUper eo *d* vero: (*& infra.* α) Reſpondemus, quod cum uſurarum crimen utriuſque Teſtamenti pagina deteſtetur, ſuper hoc diſpenſationem aliquam poſſe fieri non videmus: quia cum Scriptura ſacra prohibeat pro alterius vita mentiri: multo magis prohibendus eſt quis, ut etiam pro redimenda vita captivi, uſurarum crimine involvatur.

[α *Quod a nobis tua diſcretio poſtulavit, utrum poſſit in recipienda pecunia ad uſuram diſpenſatio fieri, ut pauperes qui in Sarracenorum captivitate tenentur, per eandem poſſint pecuniam liberari, præſentibus literis tibi*]

CAP. V.

Uſurarii, qui ſunt ſolvendo, coguntur per pœnas Lateran. Concilii uſuras reſtituere, etiam quas ante Concilium receperunt: & facultatibus non extantibus debent poſſeſſiones emptæ ex pecunia fœnebri vendi, & debentibus recipere ſatisfieri.

Idem *Salernitano Archiepiſcopo.* (*an.* 1213.)

CUm tu manifeſtos *e* uſurarios juxta decretum noſtrum, quod nuper in Concilio promulgatus eſt, communione altaris, & Eccleſiaſtica præceperis ſepultura privandos, donec reddant, quod tam prave receperant: quidam eorum (ad excuſandas *f* excuſationes in peccatis) impu-

denter

---

a *Exod.* 21. *& Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Joan. de Anania.* b *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Proverb.* 29. *& Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *al. tantummodo.* e *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Vid. B. Thom.* 2. 2. *qu.* 78. g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Concil. Lateran. part.* 16. *c.* 9. h *incluſa deſunt in omnibus antiquis Cod. Gregor.*

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *compellatis.* c *Idem ſcil. Alexand.* III. *in Concil. Lateran. c.* 25. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lateran. ſub Alexand.* III. *part.* 16. *cap.* 1. e *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Sumuntur hæc ex Pſalmo* 140.

denter affirmant illas duntaxat uſuras reſtituendas, quæ ſunt poſt interdictum noſtrum receptæ : [*& infra. α*] Super his Frat. t. t. r. quod ſive ante, ſive poſt interdictum noſtrum uſuras extorſerint, cogendi ſunt per pœnam, quam ſtatuimus in Concilio, eas his, a quibus extorſerunt, vel eorum hæredibus reſtituere, vel (his non ſuperſtitibus) pauperibus erogare, dummodo in facultatibus habeant, unde ipſis *a* poſſint eas reſtituere : cum juxta verbum B. Auguſtini *b* : *Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*. Illi autem, qui non habent in facultatibus, unde uſuras valeant reſtituere, non debent ulla *c* pœna mulctari, cum eos nota paupertatis evidenter excuſet. Poſſeſſiones vero, quæ de uſuris comparatæ ſunt, debent vendi & ipſarum pretia his, a quibus uſuræ ſunt extortæ, reſtitui : ut ſic non ſolum a pœna, ſed etiam a peccato poſſint (quod per uſurarum extorſionem incurrerant) liberari.

(*α Nec aliquos ad ſolvendas uſuras, quas ante interdictum receperant, debere compelli.*)

CAP. VI.

Vendens rem plus quam valeat, quia ſolutionem differt, peccat : niſi dubium ſit an tempore ſolutionis erit valor rei variatus, & venditor non erat venditurus tempore, quo vendidit. h. d. ſecundum communem intellectum.

Idem *Genuen.* d *Archiepiſcopo.* (*an.* 1213.)

IN civitate tua *e* dicis ſæpe contingere, quod cum quidam piper, ſeu cinamomum, ſeu alias merces comparant, quæ tunc ultra quinque libras non valent, & promittunt ſe illis, a quibus illas merces accipiunt, ſex libras ſtatuto termino ſoluturos. Licet autem contractus hujuſmodi ex tali forma non poſſit cenſeri nomine uſurarum, nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, niſi dubium ſit merces illas plus minuſve ſolutionis tempore valituras : & ideo cives tui ſaluti ſuæ bene conſulerent, ſi a tali contractu ceſſarent, cum cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari.

CAP. VII.

Uſurarius monitus non deſiſtens, ſi Clericus eſt, ab officio & beneficio ſuſpenditur : ſi Laicus, excommunitatur.

Idem. (*an.* 1213.)

PRæterea *f* parochianis tuis uſuras recipere interdicas, qui ſi parere contempſerint, ſi Clerici ſint, eos ab officio beneficioque ſuſpendas : Si Laici, uſque ad dignam ſatisfactionem ipſos vinculo excommunicationis adſtringas.

CAP. VIII.

Fructus rei pignoratæ computari debent in ſortem, & excipit unum caſum.

Idem *Abbati & fratrib. S. Laurentii.* (*an.* 1213.)

CONqueſtus eſt *g* nobis C. Clericus : [*& infra. α*] Diſcret. v. mandamus, quatenus ſi terram ipſam titulo pignoris detinetis, & de fructibus ejus ſortem recepiſtis, prædictam terram Clerico memorato reddatis : Niſi terra ipſa de feudo ſit monaſterii veſtri.

(*α Præſentium lator, quod licet de quadam terra, quam pater ſuus vobis obligavit ſortem veſtram deductis expenſis receperitis, tamen ipſum non ſine derogatione veſtræ ſalutis, & honeſtatis, & famæ, nihilominus detinetis, inde eſt, quod*)

CAP. IX.

Hæres uſurarii filius, vel extraneus uſuras extortas per defunctum, reſtituere compellitur.

Idem *Epiſcopo Placentino.* (*an.* 1213.)

TUa nos *h* duxit Frat. conſulendos, quid ſit de uſurariorum filiis obſervandum, qui eis in crimine uſurarum defunctis ſuccedunt, aut de extraneis, ad quos bona uſurariorum aſſeris devoluta ? Tuæ igitur quæſtioni literis præſentibus reſpondemus, quod filii ad reſtituendas uſuras ea ſunt diſtrictione cogendi, qua parentes ſui ſi viverent, cogerentur. Id ipſum etiam contra hæredes extraneos credimus exercendum.

CAP. X.

Mutuans ea mente, ut ultra ſortem aliquid recipiat, tenetur in foro animæ ad illud reſtituendum, ſi ex hoc aliquid conſecutus eſt. Idem in non dante parabolam juramenti, niſi aliquid inde recipiat. Et idem in vendente rem plus, quam valeat, quia differt ſolutionem.

Urbanus III. (*an.* 1186.)

CONſuluit *a* nos tua devotio, an ille in judicio animarum quaſi uſurarius debet judicari, qui non alias mutuo traditurus, eo propoſito mutuam pecuniam credit, ut licet omni conventione ceſſante, plus tamen ſorte recipiat. Et utrum eodem reatu criminis involvatur, qui (ut vulgo dicitur) non aliter parabolam juramenti concedit, donec, quamvis ſine exactione, emolumentum aliquod inde percipiat. Et an negotiator *b* pœna conſimili debeat condemnari, qui merces ſuas longe majori pretio diſtrahit, ſi ad ſolutionem faciendam prolixioris *c* temporis dilatio prorogetur, quam ſi ei in continenti pretium perſolvatur. Verum quia, quid in his caſibus tenendum ſit, ex Evangelio Lucæ manifeſte cognoſcitur, in quo dicitur *d* : *Date mutuum, nihil inde ſperantes* : hujuſmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cum omnis *e* uſura, & ſuperabundantia prohibeatur in lege) judicandi ſunt male agere, & ad ea, quæ taliter ſunt accepta, reſtituenda, in animarum judicio efficaciter inducendi.

CAP. XI.

Manifeſtus uſurarius appellans ad ſubterfugiendum reſtitutionem, audiendus non eſt.

Innocentius III. *Prælatis in regno Franciæ conſtitutis.* (*an.* 1213.)

QUam *f* pernicioſum : [*& infra. α*] Mandamus, quatenus manifeſtos uſurarios (maxime quos uſuris publice renunciaſſe conſtiterit) cum aliquis eos convenerit de uſuris, nullius permittatis appellationis ſubterfugio ſe tueri.

(*α Eſt vitium uſurarum, diſcretionem veſtram non credimus ignorare, cum præter conſtitutiones canonicas, quæ in earum odium emanarunt, per Prophetam datur intelligi, eos qui ſuam dant pecuniam ad uſuram a tabernaculo Domini repellendos, & tam in Novo quam in Veteri Teſtamento prohibitæ ſint uſuræ, ut ipſa veritas præcipit, mutuum date, nihil inde ſperantes, & per Prophetam dicatur, uſuram & omnem ſuperabundantiam non accipies. Inde eſt quod univerſitati veſtræ per Apoſt. ſed.*)

CAP. XII.

Per ſubtractionem communionis Chriſtianorũ, & per principes ſeculares cogendi ſunt Judæi, ad uſuras reſtituendas.

Idem *Narbonen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1213.)

POſt *g* miſerabilem : (*& infra*) Judæos ad remittendas Chriſtianis uſuras, per Principes & poteſtates compelli præcipimus ſeculares. Et donec eis remiſerint, ab univerſis Chriſti fidelibus tam in mercimoniis, quam in aliis per excommunicationis ſententiam, eis jubemus communem omnimodam denegari.

CAP. XIII.

Non obſtante juramento de non repetendis uſuris, per debitorem præſtito, poteſt Judex ex officio ſuo uſurarium ad reſtituendas uſuras compellere.

Idem *Mutinenſi Epiſcopo.* (*an.* 1213.)

TUas *h* dudum recepimus quæſtiones, quod quidam uſurarii eos, quibus dant pecuniam ad uſuram,

---

a *Al. ita* : *unde poſſint reſtituere.* b *epiſt.* 54. *ad Macedonianum.* c *al. non ſolum a pœna illa.* d *Januenſi.* e C. 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* f C. 9. *eod. tit. in* 1. *comp.* g C. 10. *eod. tit. in* 1. *comp.* h C. 11. *eod. tit. in* 1. *comp. Vid.* Covarr. 3. *var. reſ. c.* 3.

a *Cap.* 12. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Vide Sotum l.* 6. *de juſt. & jur. q.* 4. *art.* 1. *& Sylveſt. verbo, uſura.* 2. *q.* 1. c *prolixi, in antiq. Cod.* d *Luc.* 6. e *verba Ezechielis ſunt. c.* 18. f *c.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* g *c.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* h *c.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.*

præſta-

præstare faciunt juramentum, quod usuras non reperant, & super his, quas solverint, nullam moveant quæstionem. Nos igitur respondemus, ut usurarios ipsos monitione præmissa per cens. Eccl. appell. remota compellas, ante usurarum solutionem ab earum exactione desistere, vel restituere ipsas, postquam fuerint persolutæ, ne de dolo & fraude contingat eos commodum reportare.

CAP. XIV.

Non auditur usurarius repetens usuras, nisi prius restituat extortas.

Idem. (*an.* 1213.)

QUia *a* frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem: Statuimus, ut si quis usurarius a nobis literas impetraverit super restituendis usuris, vel fructibus computandis in sortem: nisi prius ipse restituerit usuras, quas ab aliis noscitur recepisse, auctoritate literarum ipsarum nullatenus audiatur.

CAP. XV.

Convictus de usuraria pravitate per formam & alia argumenta, potest manifestari usurarius, & tanquam manifestus usurarius compesci, secundum dispositionem Lateranensis Concilii.

Idem *Altissiodoren. Episcopo.* (*an.* 1213.)

CUm in *b* diœcesi tua sint quamplurimi usurarii, de quibus minime dubitatur, quin sint usurarii manifesti, contra quos propter timorem potentum, qui tuentur eosdem, nullus accusator apparet, nec iidem sunt per sententiam condemnati: Fraternitati tuæ taliter respondemus, quod licet contra eos non appareat accusator: si tamen aliis argumentis illos constiterit esse usurarios manifestos, in eos pœnam in Later. Concilio *c* contra usurarios editam, libere poteris exercere.

CAP. XVI.

Maritus recipiens pignus pro dote promissa, non tenetur fructus in sortem computare. h. d. & est casus singularis, & alibi non probatur.

Idem. (*an.* 1213. *Romæ.*)

SAlubriter *d*: (*& infra.*) Sane generum ad fructus possessionum, quæ sibi a socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem, non credimus compellendum: Cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda.

CAP. XVII.

Repetens usuras non auditur, nisi restituat extortas per se, vel per alium, a quocunque causam habeat.

Idem *Episcopo Bonon.* (*an.* 1213. *Roma in Angliam.*)

MIchael Laicus *e* suam nobis querimoniam destinavit, quod M. & quidam alii Bonon. cives multa extorserunt ab eo, & a patre suo, cujus hæres extitit, nomine usurarum: (*& infra.*) Attentius provisurus, ne auctoritate nostra in negotio procedas eodem, nisi dictus conquerens restituerit, vel adhuc restituat, si quas aliquando ipse, vel pater ejus extorsit usuras.

CAP. XVIII.

Etiam Judæi compellendi sunt ad restituendas usuras extortas a Christianis, & ad solvendas decimas vel oblationes de eorum possessionibus.

Idem *in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

QUanto amplius Christiana religio ab exactione compescitur usurarum, tanto gravius super his Judæorum perfidia insolescit *f*, ita quod brevi tempore Christianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne a Judæis immaniter aggraventur, synodali decreto statuimus, ut si de cætero quocunque prætextu Judæi a Christianis graves immoderatasve usuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato gravamine satisfecerint competenter. Unde Christiani (si opus fuerit) per cens. Eccl. app. postposita, compellantur ab eorum commerciis abstinere. Principibus autem injungimus, ut propter hæc non sint Christianis infesti, sed potius a tanto gravamine studeant cohibere Judæos. Hac eadem pœna Judæos decernimus compellendos, ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis & oblationibus *a* debitis, quas a Christianis de domibus & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Judæos quocunque titulo devenissent: ut sic Ecclesiæ conserventur indemnes.

CAP XIX.

Usurarius est, qui a debitore recipit aliquid ultra sortem, etiamsi suscipiat in se periculum. h. d. primo. *Non est usurarius emptor rei minus justo pretio, si tunc verisimiliter dubitetur, an tempore solutionis plus vel minus sit res valitura.* h. d. secundo. *Propter dubium excusatur is, qui ex eo, quod differt solutionem pretii, vendit rem plus, quam valeat, si non erat eam alias venditurus.* hoc dicit tertio.

Gregorius IX. *fratri R.* (*an.* 1236. *Romæ.*)

NAviganti *b* vel eunti ad nundinas, certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quod susceperit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus. Ille quoque qui dat X. solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini vel olei mensuræ reddantur: quæ licet tunc plus valeant, utrum plus vel minus solutionis tempore fuerint valituræ, verisimiliter dubitatur: non debet ex hoc usurarius reputari. Ratione hujus dubii etiam excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum vel alias merces vendit, ut amplius, quam tunc valeant, in certo termino recipiat pro eisdem, si tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus.

TITULUS XX.
DE *c* CRIMINE FALSI.

CAP. I.

Testis falsidicus tres lædit, Deum, Judicem, & partem: & falsus est non solum qui mendacium dicit, sed etiam qui veritatem occultat.

Augustinus.

FAlsidicus testis tribus personis est obnoxius: primum Deo, cujus præsentiam contemnit: inde Judici, quem mentiendo fallit: postremo innocenti, quem falso testimonio lædit. Uterque *d* reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

CAP. II.

Sententia lata per falsas literas, non debet executioni mandari.

Lucius III. *Vigorien.* e *Episcopo.* (*an.* 1181.)

SUper eo *f* quod sententiam auctoritate literarum falsarum latam noluisti executioni mandare, tuam prudentiam commendamus: Mandantes, ut quotiens aliqua scripta, sub nomine nostro destinata, redarguenda videris falsitatis, nullam eis adhibeas fidem: & quod per ipsas mandatum fuerit, non observes: sed eum, qui præsentaverit, retineri facias diligenter.

CAP. III.

Clericus falsans sigillum Principis, deponitur. Item ei character imprimitur, & in exilium mittitur.

---

a C. 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* b C. 5. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Aretinum in §. ex maleficiis. Inst. de actionib.* c *Lat. Concil. sub Alex. III. c.* 25. *quod refertur in c. quia in omnibus, sup. eod. tit.* d C. 1. *eod. tit. in* 4. *compil. vid. Covarr.* 3. *var. res. c.* 2. *num.* 3. e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *inolescit. in Cod. Barb. id est, crescit.*

a *Hodie Judæi non possunt habere bona immobilia, per extrav. Paul. III. & Pii V. Pontif. Maximi in cap. multorum sup. de Judæis.* b *Vid. citatos in cap. in civitate. sup. eod. tit. & Sotum de just. & jure, l.* 6. *q.* 4. *art.* 2. c *In quodam veteri manuscr. De falsariis & crimine falsi.* d 11. *q.* 3. *c.* 80. e *Wigoren.* f *Cap.* 3. *eod. tit. de re jud. in* 2. *comp. quod etiam hic admonet Joan. And.*

Urba-

Urbanus III. (*an.* 1186.)

AD audientiam *a* nostram te significante pervenit, quod cum quosdam Clericos, qui falsaverunt sigillum Philippi Regis Francorum, carcerali custodiæ mancipaveris: (*& infra.* α) Frat. t. t. r. ut eis nec membrum auferri, nec pœnam infligi facias corporalem per quam periculum mortis possint incurrere, sed eis a suis ordinibus degradatis, in signum maleficii characterem aliquem imprimi facias, quo inter alios cognoscantur: & provinciam ipsam eos abjurare compellens, abire permittas.

(α *Quid faciendum sit tibi de ipsis ad sed. Apostol. duxisti inquirendum. Unde nos*)

CAP. IV.

Existens in curia literas Apostolicas non recipiat, nisi de manibus Papæ, vel officialium ab ipso deputatorum, personæ tamen solennes per nuncios recipere poterunt, de manibus tamen prædictorum. Contra faciens si Laicus est, excommunicationi subjacet: si Clericus, ab officio & beneficio deponitur. hoc dicit usque ad §. Adjicientes.

Innocentius III. (*an.* 1212.)

DUra sæpe *b* mandata: (*& infra.* α) Statuimus & sub excommunicationis pœna & suspensionis ordinis & beneficii districtius inhibemus, ne quis apud sedem Apostol. literas nostras nisi a nobis, vel de manibus illorum *c* recipiat, qui de mandato nostro ad illud sunt officium deputati. Si vero persona tantæ auctoritatis extiterit, ut ipsam deceat per nuntium literas nostras recipere: nuntium ad Cancellariam nostram, vel ad nos ipsos mittat idoneum, per quem literas Apostol. juxta formam præscriptam recipiet. Si quis autem in hac parte mandati nostri transgressor extiterit, si Laicus fuerit, excommunicationi subjaceat: si Clericus, officii & beneficii suspensione damnetur: [*& infra.*]

(α *Accidit nuper in urbe, quod quidam falsitatis astutiam pernicioſius exercentes fuerint in iniquitatibus suis deprehensi, ita quod bullas tam sub nomine nostro quam bonæ mem. Ce. pp. p. n. quas falso confinxerant, & quamplures literas bullis signatas invenerimus apud eos. Nos autem semper honori Rom. Eccl. & utilitati omnium paterna volentes solicitudine providere, de frat. n. consilio.*)

Per excommunicationis pœnam providet, contra non resignantes, nec destruentes literas falsas intra XX. dies: & absolutio Papæ reservatur, & contra factum non tenet. h. d. Abbas.

§. 1. Adjicientes statuimus, ut generalem excommunicationis sententiam promulgetis, quam per singulas parochias faciatis frequentius innovari, quod si quis falsas literas se habere cognoscit, intra viginti dies literas illas aut destruat, aut resignet, si pœnam excommunicationis voluerit evadere: quam (nisi forsan in mortis articulo) sine speciali mandato nostro, a quoquam nolumus relaxari: nec etiam si præsumpta fuerit contra hoc absolutio, quicquam habeat firmitatis.

CAP. V.

Ponit novem modos falsandi literas Papales.

Idem *Archiepiscopo & Canonicis Mediolan.* (*an.* 1212.)

LIcet *d* ad regimen: (*& infra.* α) Ut autem varietates falsitatis circa nostras literas deprehendere valeatis, eas vobis præsentibus literis duximus exprimendas. Prima species falsitatis hæc est, ut falsa bulla falsis literis apponatur. Secunda, ut filium de vera *e* bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immissum falsis literis inseratur. Tertia, ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur, incisum, cum vera bulla falsis literis immittatur, sub eadem ælicatura cum filo similis canabis restauratum. Quarta, cum a superiori parte bullæ altera pars fili sub plumbo rescinditur, & per idem filum literis falsis inserta reducitur intra plumbum. Quinta, cum literis bullatis & redditis, in eis aliquid per rasuram tenuem immutatur. Sexta, cum scriptura literarum, quibus fuerat apposita vera bulla, cum aqua vel vino universaliter abolita seu deleta, eadem charta cum calce & aliis juxta consuetum artificium dealbata de novo rescribitur. Septima, cum chartæ cui fuerat apposita vera bulla, totaliter abolitæ vel abrasæ, alia subtilissima charta ejusdem quantitatis scripta cum tenacissimo glutino conjungitur. Eos etiam a crimine falsitatis non reputamus immunes, qui contra constitutionem nostram scienter literas non de nostra vel bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad bullam falsas literas caute projiciunt, ut de vera bulla cum aliis sigillentur. Sed hæ duæ species falsitatis non possunt facile comprehendi, nisi vel in modo dictaminis, vel in forma scripturæ, vel qualitate chartæ falsitas cognoscatur. In cæteris autem diligens indagator falsitatem poterit intueri, vel in adjunctione filiorum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obtusione, præsertim si bulla non sit æqualis, sed alicubi magis tumida, & alicubi magis depressa.

(α *Apost. sed. quæ dante Domino omnium Ecclesiarum mater & magistra, insufficientes nos vita & sententia reputemus: quantum tamen nobis Dominus inspiraverit, & sua miseratione concesserit, ab his proposuimus abstinere, per quæ nobis possit merito derogari, quanquam ex infirmitatis humanæ defectu non sic formam perfectionis semper & in omnibus imitari possumus, quin aliquid aliquando in nostris subrepat operibus, quod minus circumspectæ providentiæ valeat imputari: quod tamen non ex industria vel conscientia certa, sed interdum ex ignorantia vel nimia occupatione contingit. Cæterum cum easdem literas, sicut viri providi & discreti ad nostram remisissetis præsentiam, ut earum inspectione plenius noſceremus, utrum ex conscientia nostra processissent, plus in eis invenimus, quam nostra fuisset discretio suspicata. Nam licet in stylo dictaminis, & forma scripturæ aliquantum cœperimus dubitare, bullam tamen veram invenimus, quod primum nos in vehementem admirationem induxit, cum literas ipsas sciremus de nostra conscientia nullatenus emanasse. Bullam igitur hincinde diligentius intuentes in superiori parte, qua filo adhæret, eam aliquantulum tumentem invenimus, & cum filum ex parte tumenti sine violentia qualibet aliquantulum attrahi feciſſemus, bulla in filo remanente, filum ex parte alia fuit ab ipsa sine difficultate aliquatenus avulsum, in cujus summitate adhuc etiam inciſionis indicium apparebat: per quod liquido deprehendimus, bullam ipsam ex aliis literis extractam fuisse ac illis per vitium falsitatis insertam, sicut ex literis ipsius plenius cognoscetis, quas ad majorem certitudinem vobis duximus remittendas.*)

CAP. VI.

Falsæ sunt literæ Papales, in quibus Episcopus vocatur filius, vel inferior frater, vel uni scribitur in plurali.

Idem *Attinacen.* a *Episcopo.* (*an.* 1212.)

QUam gravi *b* pœnæ subjaceat: [*& infra.* α] Nos vero literas, quæ tibi sub nostro nomine præsentatæ fuerunt, diligentius intuentes, in eis tam in continentia quam in dictamine deprehendimus falsitatem, ac in hoc fuimus admirati, quia tu tales literas a nobis credideras emanasse. Cum scire debeas Apostol. sed. consuetudinem in suis literis hanc tenere, ut Patriarchas, Archiepiscopos & Episcopos, fratres: cæteros autem Reges, Principes, vel alios cujuscunque ordinis, filios in nostris literis appellemus. Et cum uni tantum personæ nostræ literæ diriguntur, nunquam ei loquimur in plurali, ut vos, sive vester, & his similia in ipsis literis apponamus.

a C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* b C. 1. *tit. de falsariis in* 3. *compil.* c *eorum.* d C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Archidiaconum & Turrecrem. in cap. in memoriam.* 19. *dist.* e *ex vera bulla.*

a *Antinacen. al. Antibaten.* b C. 3. *eod. tit. in* 3. *comp. Et quatenus hic Doctores tractant de stylo Rom. curiæ. vid. Felin. in c.* 2. *sup. de rescr. & Rom. conſ.* 376. *incipiente. Quæstio est.*

In

In falsis autem literis tibi præsentatis in salutatione dilectus in *a* Christo filius vocabaris: cum in literis, quas aliquando tibi transmisimus, te videre potueris a nobis fratrem venerabilem appellatum. Propter quod sic literas Apost. studeas intueri, tam in bulla, filo & charta, quam in stylo, quod veras pro falsis, vel falsas pro veris literis *b* modo aliquo non admittas.

(α *Ad audientiam siquidem nostram ex literis chariss. in Christo f. n. W. Cardulæ Regis illustris, nec in tenore literarum tuarum, quas d. f. S. & Capellano n. Ap. Durachium direxisti, noveris pervenisse, quod cum Dominicus quondam Suaten. Episcopus, qui coram eodem Capellano nostro & dil. f. S. Subdiacono tunc in partibus illis gerentibus legationis officium, fuerat de homicidio accusatus, & in Concilio apud Zammarum pontificalem resignaverat dignitatem, ad nostram olim præsentiam accessisset, a nobis rediens quasdam tibi literas præsentavit, quibus asserebat sibi a nobis pontificale officium restitutum. Tu vero literis fidem adhibens ven. f. n. G. quem Suaten. Episcopum electum diceris canonice consecrasse, ab eadem Ecclesia removisti: præfato Dominico occasione literarum suarum in ipsa Ecclesia restituto. Præfatus autem Rex, sicut suis nobis literis intimavit, non credens suas literas de nostra conscientia emanasse, tam ipsum Dominicum, quam præfatum Episcopum nostro præcepit conspectui præsentari, humiliter petens rescripto Apostolico edoceri, quid de ipso duceremus negotio faciendum.*)

CAP. VII.

Qui per se, vel per alios literas Papæ falsant, excommunicati sunt cum suis fautoribus, & Clerici officiis & beneficiis privati sunt, & degradandi & tradendi curiæ seculari, per quam Laicus legitime punitur. Qui vero falsis literis utitur, si Clericus est, officio & beneficio privatur: si Laicus, excommunicatus est. h. d.

Idem Innocentius III. (*an.* 1212. *Romæ.*)

AD falsariorum *c* confundendam malitiam: (*& infra.* α) De communi fratrum nostrorum consilio duximus statuendum, ut qui literis nostris uti voluerint, eas primo diligenter examinent: quoniam si falsis literis se usos dixerint ignoranter, eorum sera pœnitentia evitare nequibit pœnas inferius annotatas *d*. Nos enim omnes falsarios literarum nostrarum, qui per se, vel alios vitium falsitatis exercent, cum fautoribus & defensoribus suis anathematis vinculo decernimus innodatos: statuentes, ut Clerici, qui falsarii fuerint deprehensi, omnibus officiis & beneficiis Ecclesiasticis perpetuo sint privati: ita quod qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Judicem fuerint degradati, seculari potestati tradantur, secundum constitutiones legitimas puniendi: per quam & Laici, qui fuerint de falsitate convicti, legitime puniantur. Qui vero sub nomine nostro literis falsis utuntur, si Clerici fuerint, officiis & beneficiis Ecclesiasticis spolientur: si Laici, tamdiu maneant excommunicationi subjecti, donec satisfaciant competenter: ita tamen, ut in istis & in illis malitia gravius, quam negligentia puniatur: quod & de his, qui falsas literas impetrant, statuimus observandum.

(α *Jam alia vice recolimus literas Ap. destinasse, in quibus falsitatis modos, ne quis se posset per ignorantiam excusare, meminimus plenius distinxisse. Quoniam vero nonnunquam evenit, ut falsas literas exhibentes, postquam super his fuerunt redarguti ad excusationem suam dicant se hujusmodi per alios impetrasse.*]

CAP. VIII.

Non præsumitur quis falsare literas de simplici justitia: nec punitur, si hoc comperto destiterit illis uti.

Idem.

ACcedens *a*: (*& infra.*) Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si literæ Apostolicæ, in quibus falsitas fuerit deprehensa, de simplici justitia formam habeant (cum præsumi non debeat, quod pro talibus literis, quæ possunt facile obtineri, fraudem quis commiserit falsitatis) nec literis usus est, postquam eas falsas esse cognovit, tu ei officium, beneficiumque restituens, ipsum super hoc ulterius non molestes.

CAP IX.

Propter paucarum literarum rasuram in loco non suspecto, rescriptum non probatur falsum.

Idem.

EX conscientia *b*: (*& infra.*) Verum literas ipsas, quæ redargutæ fuerant falsitatis, diligentius intuentes, nullum in eis falsitatis signum, vel suspicionis invenimus, nisi paucarum literarum rasuras, quæ nequaquam sapientis animum in dubitationem vertere debuerunt: unde si vobis constiterit prædictum R. obligasse se sub periculo causæ, quod literas illas falsas esse probaret, cum quilibet ad renunciandum juri suo liberam habeat facultatem, ipsi R. super dicta Ecclesia silentium imponatis.

TITULUS XXI.
DE SORTILEGIIS. *c*

CAP. I.

Sortilegia pro futuris inveniendis, vel divinationibus faciendis prohibentur, & contra facientibus pœna imponitur.

Ex pœnitentiali Theodori.

IN tabulis vel codicibus, aut aliis forte futura non sunt requirenda, nec divinationes aliquas in aliquibus rebus quis observare præsumat. Qui autem contra fecerit, quadraginta dies pœniteat.

CAP. II.

Presbyter, qui per inspectionem astrolabii furta requirit, ad tempus suspenditur ab altaris ministerio. Ita communiter summatur, sed in veritate hæc summatio non est indistincte vera, quia acrius potest puniri.

Alexand. III. *Granden.* d *Patriarchæ.* (*an.* 1180.)

EX tuarum *e* tenore literarum accepimus, quod V. Presbyter cum quodam infami ad privatum locum accessit, non ea intentione, ut vocaret dæmonium, sed ut inspectione astrolabii furtum cujusdam Ecclesiæ posset recuperari. Verum licet hoc ex bono zelo & simplicitate se fecisse proponat, id tamen gravissimum fuit, & non modicam inde maculam peccati contraxit: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam imponas *f*, quod per annum & amplius, si tibi visum fuerit, eum ab altaris ministerio præcipias abstinere, & extunc liberum sit ei exercere officium Sacerdotis.

(α *Sed quoniam tutius est in dexteram quam in sinistram, & in misericordiam quam in severitatem declinare, ipsum f. t. duximus remittendum, mandantes.*)

CAP. III.

Non solum electio per sortes fieri non debet, sed etiam electiones compromissariorum per sortes assumi non debent.

Honorius III. *Capitulo Lucan.* g (*an.* 1212.)

ECclesia *h* vestra Episcopo destituta, vos convenientes in unum, ut de futuri tractaretis electione Pon-

a *In multis exemplaribus ita: dilecto in Christo filio, vocabaris. Hæc clausula insolita præsumptionem falsitatis facit. Alexand. conf. 46. in 3. Volum. Felin. in c. causam 2. De test. sup.* b *dictio*, literis, *deest in antiquis codicibus.* c *c. 4. in eod. tit. in 3. compil.* d *Vide l. 2. cum gloss. in ver. & discrim. & Cy. in q. 1. C. de fid. instr.*

a *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* b *C. 2. eod. tit. in 4. comp.* c *Al. Sortilegis, & non male: vid. tractat. Pauli Grillandi. Adde Alphonsum Castrum l. 1. c. 13. de just. hær. punit.* d *al. Gradens.* e *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. p. 50. c. 6.* f *pœnam, habent vetustiores Cod. & plerique manuscripti.* g *Lucens.* h *Vide Felin. in c. capitulum, sup. de rescr. & B. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. & ibi Cajet. ex quo intelliges, cur sortes repellantur in electionibus spiritualibus.*

tificis,

tificis, unum elegistis ex vobis per sortem, qui tres auctoritate vestra elegit, per quos vice omnium Lucan. provideretur Ecclesiæ de pastore: quorum duo tertium Magistrum R. scilicet elegerunt: quod expresse licebat eisdem, secundum traditam a vobis omnibus potestatem. Procuratoribus igitur vestris super his in nostra præsentia constitutis, nos tali examinato processu, licet nota non careat, quinimo multa reprehensione sit dignum, quod sors in talibus intervenit: (*& infra.* α) Electionem celebratam de ipso ad gratiam confirmationis admittimus, sortis usum in electionibus perpetua prohibitione damnantes.

(α *Propter prerogativam, cum nos & literatura magistri R. Canonici, in quem vota vestra Ecclesiæ vestræ præficiendum Episcopum concurrerunt, & affectione, quam ad eandem habemus Ecclesiam.*)

TITULUS XXII.

DE COLLUSIONE DETEGENDA

CAP. I.

Accusatore desistente ab accusatione, potest Judex ex officio suo inquirere super crimine illato.

Gregorius *a universis Episcopis de Corin.* (*an.* 600. *Romæ.*)

SCripta Fraterniaatis vestræ relegentes, agnovimus, quod hi, qui contra Hadrianum Episcopum aliqua dixerant, modo cum eodem in amicitiam convenissent: [*& infra.* α] Quia vero nunciati facinoris qualitas nos vehementer impellit, ut ea, quæ audivimus, dissimulare nullatenus debeamus, præsertim cum accusatores & accusatum inter se feciſſe gratiam indicaveritis: hoc necesse est subtilius perscrutari, ne forte non ex charitate, sed ex præmio eorum sit concordia comparata.

(α *Et magna nobis ad præsens facta est de eorum unitate lætitia: sed quoniam ea quæ dicta sunt, indiscussa manere non patimur, sedis nostræ Diaconum ad ea investiganda dirigimus.*)

CAP. II.

Desistente accusatore & accusato Judex prosequitur.

Idem.

CRimina *b* semel audita Gregorius indiscussa nullo modo præteribat, etiamsi accusatus cum accusatore in gratiam rediisset.

CAP. III.

Colludens in causa beneficiali, privari debet beneficio.

Alexand. III. *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

AUdivimus *c* usque adeo Clericorum malitiam excreviſſe, ut interdum inter se collusione facta super beneficiis, quæ possident, se sustineant ab aliis molestari, & postea, ut quæstioni cedatur, & iidem Clerici beneficia quiete possideant, quasi nomine transactionis solvunt aliis de ipsis beneficiis annuam pensionem, ut post mortem eorum in beneficiis illis, super quibus est collusio facta, jus sibi valeant vendicare. Unde tibi mandamus, quatenus si quos Clericos tuæ jurisdictionis per collusionem hujusmodi fraudem legitime tibi constiterit commisisse, eos beneficiis, super quibus collusum fuerit, non differas perpetuo spoliare: quia satis esset indignum, si fraus & dolus, quæ in præjudicium tui juris, & aliorum nituntur committere, in eorum non redundarent incommodum & jacturam.

CAP. IV.

Absolutio de criminibus illatis per collusionem facta, non impedit facultatem iterum accusandi & inquirendi de illis criminibus.

Gregorius IX. *Baren.* a *Archiepiscopo, & fratri Joseph Monacho Floren.* (*an.* 1236.)

IN tantum clamor, qui ascendit contra Acherontinum *b* Archiepiscopum, invalescit, quod dissimulare ipsum ulterius sine scandalo non valemus, nec sine periculo tolerare: (*& infra.*) Licet autem sedes Apost. frequentibus clamoribus excitata, inquisitionem quorundam excessuum suorum duxerit committendam, propter tergiversationes tamen ipsius (ut dicitur) eodem cum inquisitoribus & examinatoribus colludente, necnon corruptis testibus & inquisitoribus, ac examinatoribus supradictis, non solum prædicti excessus remanserunt hactenus incorrecti, verum etiam pejora prioribus committere non expavit: (*& infra.*) Discret. vestræ mandamus, quatenus si de hujusmodi collusione ac corruptione constiterit, ex integro super præmissis & aliis, alioquin super novis duntaxat inquiratis, quæ videritis inquirenda.

TITULUS XXIII.

DE DELICTIS PUERORUM.

CAP. I.

Impuberes præter vitium carnis delinquere possunt, puniuntur tamen mitius, quam adulti.

Gregorius. *c* (*an.* 600.)

PUeris grandiusculis peccatum nolunt attribuere quidam, nisi ab annis 14. cum pubescere cœperint. Quod merito crederemus, si nulla essent peccata, nisi quæ membris genitalibus admittuntur. Quis vero audeat affirmare furta, mendacia, & perjuria, non esse peccata? At his plena est puerilis ætas: quamvis in eis non ita ut in majoribus punienda videantur.

CAP. II.

Puer non debet ita severe puniri sicut major, nec pater ex delicto filii impuberis tenetur.

Alexander III. *Hermon. Episcopo.* (*an.* 1170.)

REferente nobis *d* H. intelleximus, quod cum N. filius ejus decennis cum aliis pueris sagittaret, quidam nepos ejusdem H. sagitta percussus, interiit: quod idem filius ejus, cum inter alios luderet, fortuito casu dicitur peregisse: propter quod Abbas sancti Remigii a præfato H. secundum consuetudinem illius terræ, centum solidos instantius requirebat: (*& infra.* α) Unde quoniam *e* in pueris relinqui solet indultum, quod in aliis provectioris ætatis humanæ leges dicunt severius corrigendum: mandamus, quatenus si constiterit filium prædicti H. intra 14. ætatis suæ annum eundem excessum commisisse, memoratum Abbatem moneas & compellas, ut ab eodem H. prædictos centum solidos propter illam *f* consuetudinem non exigat, nec ab ipso pro temporali pœna requirat.

[α *Ad nostram audientiam appellavit.*]

TITULUS XXIV.

DE CLERICO VENATORE. *g*

CAP. I.

Clerico prohibetur venatio, & contra facienti pœna imponitur. hoc dicit cum sequenti.

---

a *Greg. l.* 2. *Registri. Ind.* 11. *epist.* 38. *c.* 77. *apud Jo. Diac. l.* 4. *c.* 32. *de vita Greg. refertur Concil. Later. sub Alexand.* III. *part.* 48. *c.* 2. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alexand.* III. *part.* 28. *c.* 12.

a *Bavaren.* b *Acborontin. al. Acherontin.* c *In plerisque vulgatis, Greg. nonus, in manuscr. urplurimum, ut est impressum. in veteri comp. c.* 1. *eod. tit. Augustino tribuitur: verum unde sit scriptum, nondum est inventum.* d *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *al. Verum quoniam.* f *ullam.* g *Vide Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 12. §. *vestitu insuper & Bernard. Diaz. in pract. crimin. can. cap.* 61.

Ex Concilio Aurelianen.

EPiſcopum *a*, Presbyterum aut Diaconum, canes aut accipitres, aut hujuſmodi ad venandum habere non licet. Quod ſi quis talium perſonarum in hac voluptate ſæpius detentus fuerit, ſi Epiſcopus eſt, tribus menſibus a communione: ſi Presbyter, duobus: ſi Diaconus, ab omni officio ſuſpendatur.

CAP. II.

Summatum eſt ſupra capitulo proximo.

Ex eodem.

OMnibus ſervis Dei, venationes & ſylvaticas vagationes cum canibus, & accipitres aut falcones habere interdicimus.

TITULUS XXV.

DE CLERICO PERCUSSORE.

CAP. I.

Clericus ſæpe alium percutiens, & monitus non deſiſtens, deponendum eſt.

Ex Concilio Agathen. *b*

SI quis in aliquo gradu (ſacro) percuſſor extiterit, corripiatur a crimine: & ſi non emendaverit deponatur.

CAP. II.

Duobus menſibus a Miſſarum adminiſtratione ſuſpenditur Epiſcopus, qui crudeliter aliquem fuſtigari facit.

Gregorius *Tarentin. Epiſcopo.* (*an.* 600.)

PRæterea, quoniam mulierem propter delictum ſuum contra ordinem Sacerdotii cædi crudeliter fuſtibus deputaſti: Quam licet exinde (cum poſt octo menſes deceſſerit) minime arbitramur fuiſſe defunctam: Tamen quia ad ordinem tuum noluiſti habere reſpectum, duobus te menſibus ab adminiſtratione Miſſarum ſtatuimus abſtinere.

CAP. III.

Non punitur Clericus ut homicida, ſi fuit ipſe in conflictu pro parte violentiam repellentium, licet ibi aliqui mortui ſint, & ipſe lapides projecit, ex quo nullum ipſe percuſſit.

Alexander III. *Lucen. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

PRæſentium *c* lator in quodam conflictu aſſerit ſe fuiſſe, pro parte tamen illorum, qui violentiam repellebant: in quo lapides ipſe projecit, ſed aliquem non percuſſit. Quem nos (quia per alios illic aliqui dicuntur occiſi) a celebratione Miſſarum per biennium præcipimus abſtinere. Mandamus itaque, ut ſi alia non impedierint, decurſo hujuſmodi temporis ſpatio, ad ſui officii executionem eum admittas.

CAP. IV.

Clericus, qui fuit in conflictu, ubi aliqui fuerunt occiſi, ſine ejus facto vel conſilio, de jure communi promoveri poteſt. h. d. ſecundum intellectum, qui plus placet Panorm.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195.)

COntinentia *d* literarum: (*& infra.* α) Cum P. Acolythus cum quibuſdam ad reſiſtendum prædonibus arma ſumpſiſſet, in conflictu illo tres fuerunt ab aliis vulnerati ad mortem, ita tamen, quod illa homicidia neque facto ejus, neque conſilio perpetrata fuerunt: [*& infra.*] Conſult. t. t. r quod cum prædictum Acolythum ad frugem melioris vitæ tranſiviſſe dicatis, poterit ipſe ad Subdiaconatus ordinem promoveri, & altaris miniſterium exercere.

(α *Veſtrarum inſpecta, qua ſignificaſti nobis, quod*]

a C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *addi poteſt cap.* 3. *ut refert Burch. l.* 2. *Decr. c.* 190. *& Ivo p.* 6. *c.* 235. *ſed in eo Concilio nondum repertum eſt.* c C. 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. p.* 26. *c.* 11. d C. 1. *de Cler. percuſſ. in* 2. *comp.*

TITULUS XXVI.

DE MALEDICIS. *a*

CAP. I.

Maledicens Papæ puniendus eſt, ut alii deinceps deterreantur, & ipſe arceatur.

Clemens III. (*an.* 1190.)

INnotuit *b* nobis: (*& infra.*) Quia nobis per literas retuliſti, quod cum I. Clericus multis coram adſtantibus verba quædam in depreſſionem officii & beneficii noſtri protulit, ipſum a temeritate ſua compeſcas: Ut pœna illius aliis terrorem incutiat, ne de cætero contra Rom. Eccl. in talia verba prorumpant.

CAP. II.

Hic ponitur pœna blaſphemantis Deum, vel aliquem Sanctum, & maxime Virginem glorioſiſſimam.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

STatuimus *c*, ut ſi quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum ſuorum, & maxime beatam Virginem, linguam in blaſphemiam publice relaxare præſumpſerit, per Epiſcopum ſuum pœnæ ſubdatur inferius annotatæ: videlicet, quod in ſeptem diebus Dominicis præ foribus Eccleſiæ in manifeſto (dum aguntur Miſſarum ſolennia) blaſphemus exiſtens ultimo illorum die Dominico pallium & calceamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum, ſeptemque *d* præcedentibus ſextis feriis in pane & aqua jejunet, Eccleſiam nullatenus ingreſſurus. Quolibet quoque prædictorum dierum tres, ſi poterit, alioquin duos reficiat pauperes, ſive unum. Et ſi nec ad hoc ejus ſuppetant facultates, id in pœnam aliam commutetur: cui etiam, ſi renuerit recipere ac peragere pœnitentiam ſupradictam, Eccleſiæ interdicatur ingreſſus, & in obitu Eccleſiaſtica careat ſepultura. Per temporalem præterea poteſtatem coactione (ſi neceſſe fuerit) Epiſcopi dioeceſ. adhibita contra eum, blaſphemus, ſi dives fuerit, quadraginta ſolidorum, alioquin triginta, ſive viginti: & ſi ad id non ſufficiat, quinque ſolidorum uſualis monetæ pœna mulctetur, nullam in hoc miſericordiam habiturus: quod etiam inter alia communitatum ſtatuta ponatur.

TITULUS XXVII.

DE CLERICO EXCOMMUNICATO, DEPOSITO *e*, VEL INTERDICTO MINISTRANTE.

CAP. I.

Clericus depoſitus celebrans, excommunicatur.

Ex canone Apoſtolorum.

SI quis Epiſcopus, Presbyter vel Diaconus depoſitus juſte pro certis criminibus auſus fuerit attrectare miniſterium ſibi dudum commiſſum, hic ab Eccleſia abſcindatur.

CAP. II.

Degradatus vel ſuſpenſus celebrans, & monitus non deſiſtens, excommunicatur: & ſi nec ſic deſiſtat, per ſecularem Poteſtatem ad requiſitionem Eccleſiæ exilio damnatur.

Ex Concilio Antiochen. (*in Syria.*)

SI quis *f* Presbyter aut alius Clericus fuerit degradatus, aut ab officio pro certis criminibus ſuſpenſus, & ipſe per contemptum & ſuperbiam aliquid de miniſterio ſibi interdicto agere præſumpſerit, & poſtea ab Epiſcopo ſuo correptus, in incepta præſumptione perduraverit,

a *In Cod. Barb. & altero manuſcr. Vaticano ita: De Clerico maledico.* b *Cap. un. eod. tit. de Cleric. maledic. in* 2. *compil.* c *Vide Bernard. Diaz. in pract. crim. c.* 103. *Alber. de agn. aſſert. q.* 27. d *Al. ſeptemque præcedentib. ſex feriis vel ſubſequentib. in pane, &c.* e *Dictio*, depoſito, *deeſt in aliquot antiq.* f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.*

modis

modis omnibus excommunicetur *a* : & quicunque cum eo communicaverit, ſimiliter ſe ſciat eſſe excommunicatum . Similiter de Clericis , Laicis , vel fœminis excommunicatis obſervandum eſt . Quod ſi aliquis iſta omnia contempſerit, & Epiſcopus minime emendare potuerit , Regis judicio ad requiſitionem Eccleſiæ exilio damnetur .

CAP. III.

Interdictus & excommunicatus celebrans, monitus non deſiſtens, deponitur.

Alexander III. *Londonen. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

CLerici *b* autem , ſi qui a ſuis , aut etiam de mandato Romani Pontificis ab alienis Epiſcopis interdicti vel excommunicati ante abſolutionem divina officia celebraverint, niſi moniti ſine dilatione redierint, perpetuæ depoſitionis ſententiam , pro auſu tantæ temeritatis incurrant .

CAP. IV.

Excommunicati vel interdicti celebrantes deponi debent, niſi propter multitudinem mitigetur pœna.

Idem *Toletano Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

LAtores *c* præſentium nobis intimarunt, quod tam ipſi quam multi alii, poſtquam interdicti vel excommunicati fuerint , divina præſumpſerint officia celebrare : [*& infra.* α] Fraternitati tuæ mandamus , quatenus ſi XL. ſolummodo vel pauciores in his deliquiſſe conſtiterit , omnes in perpetuum ab officio ſacerdotali deponas. Si vero multitudinem magnam in hoc peccaſſe cognoveris , eos , quos magis cauſam delicti eſſe conſtiterit , perpetua depoſitione condemnes , & alios , qui non tantum deliquerint , ab officio ad tempus ſuſpendas , & omnibus pœnitentiam ſecundum diſcretionem tibi a Deo datam injungas.

(α *Quoniam vero magnam cum eis multitudinem in hoc peccaſſe dicebant , nec nobis , quis eorum magis vel minus deliquerit, innoteſcere potuerit, negotium tuæ diſcretioni arbitrio duximus remittendum.*)

CAP. V.

Si habens notitiam excommunicationis, per ſolam famam celebrat, debet de rigore deponi, licet cum eo poſſit miſericorditer diſpenſari. h. d. & eſt caſus notabilis.

Innocentius III. *Herbipolen. Capitulo.* (*an.* 1212.)

ILlud *d* Dominus in beato Petro : (*& infra.*) Venerabilis frater noſter quondam Hildeſemen. Epiſcopus licentia non ſolum non obtenta, ſed nec etiam poſtulata (Eccleſia Hildeſemenſi relicta) Herbipolenſem Eccleſiam occupavit : [*& infra.*] Unde Magdeburgen. Epiſcopo *e* dedimus in mandatis, ut (cum factum ipſum non poſſet in partibus illis non eſſe notorium) niſi dictus Epiſcopus intra XX. dies ab Herbipolen. Eccleſiæ adminiſtratione ceſſaret , eum excommunicatum publice nunciaret : quod idem Magdeburgen. ſtuduit adimplere : (*& infra.*) Ipſe vero Epiſcopus, in noſtra poſtmodum præſentia conſtitutus, etſi ſuum recognoſceret & confiteretur exceſſum , & non judicium , ſed miſericordiam poſtularet : hoc tamen inter alia in ſua excuſatione propoſuit, quod cum dictus Magdeburgenſis non eſſet ordinarius Judex ejus , non crediderat , quod monitione non præmiſſa auctoritate delegata poſſet procedere contra ipſum, aut ſententiam in eum aliquam promulgare. Unde cum nec ante factum monitorias, nec poſt literas ab eo aliquas accepiſſet, peccare non credidit , ſi divina officia quantumcunque ſolenniter celebravit, præſertim cum ei non niſi per famam de ſententia contra eum prolata conſtaret : (*& infra.* α) Licet autem in hoc non videatur omnino culpabilis extitiſſe : quia tamen in dubiis via eſt eligenda tutior , etſi de lata in eum ſententia dubitaret, debuerat tamen potius ſe abſtinere, quam ſacramenta Eccleſiaſtica pertractare . Illud autem , quod ſub ſpe veniæ divina ſibi fecit (poſtquam ſe a nobis excommunicatum noverat) celebrari , & communioni fidelium ſe ingeſſit , potius contra eum facere credimus, quam pro eo, cum ſub fiducia pœnitentiæ non debuerit deliquiſſe, & excommunicato non vitare, multo magis, quam non *a* vitari periculoſum exiſtat : non vitare ſiquidem , cum in eo ſit, excommunicatus ſine delicto non poteſt : ſed cum ex aliis pendeat, ſine ſuo delicto poterit non vitari : [*& infra.*] Cum eo miſericordiam facientes, pœnam , quam canon minatur *b* his , qui poſt excommunicationem divina præſumpſerint officia celebrare , vel ſe celebrationi ingeſſerint divinorum , ei non duximus infligendam .

(α *Quod autem poſtquam ſe novit excommunicatum a nobis , omnia divina ſibi fecit officia celebrari , & fidelium communioni ingeſſit ſe frequenter , id non in contemptum ſed. Apoſt. vel etiam tanti ſacramenti , ſed ſub ſpe veniæ aſſerit ſe feciſſe , ne videlicet indureſceret amplius , & in divinis ejus animus diutius proteriviret , vel proſterneretur, ſi nunquam divinis intereſſet : licet in diebus ſolennibus ſe nunquam celebrationi divinorum ingeſſerit , & cum paucis in angulo alicujus Eccleſiæ occulte non feſtivis diebus divina ſibi fecerit interdum officia celebrari .*

CAP. VI.

Excommunicatus celebrans, a beneficio deponitur.

Idem *Biſuntin. Archiepiſcopo.* (*an.* 1213.)

FRaternitati *c* tuæ : [*& infra.*] Presbyteros autem & alios Clericos, qui pro ſuis exceſſibus, a te nexibus anathematis canonice innodati præſumpſerunt , vel præſumunt officia celebrare divina , rationabiliter poteris omnibus beneficiis Eccleſiaſticis ſpoliare .

CAP. VII.

Collatio beneficii excommunicato facta non tenet, & ſcienter talibus conferens, a beneficiorum collatione ſuſpenditur.

Idem *Decano & Priori Colonien.* (*an.* 1213.)

POſtulaſtis *d* per ſedem Apoſtol. edoceri : (*& infra.*) Conſult. veſtræ reſpond. quod cum excommunicatis communicari non debeat , Clericis excommunicationis vinculo innodatis , Eccleſiaſtica beneficia conferri non poſſunt , nec illi valent ea retinere licite , niſi forſitan cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum, cum ea non fuerint canonice conſecuti . Illi vero , qui ſcienter illa beneficia talibus contulerunt, tamdiu debent a beneficiorum collatione ſuſpendi, donec ſuper hoc veniam conſequi mereantur, ut puniantur in hoc, in quo delinquere præſumpſerunt .

Celebrans in loco interdicto, ſi eſt Clericus ſecularis , beneficiis privatur : ſi Monachus, in arctius Monaſterium detruditur. h. d.

Quæſiviſtis *e* præterea, qualiter puniri debeant Clerici, Monachi vel Moniales Eccleſiarum conventualium, qui poſt latam interdicti ſententiam in locis ſuppoſitis interdicto præſumpſerunt hactenus, & adhuc etiam non verentur divina officia celebrare , quamvis propter hoc ſint excommunicationis vinculo innodati? Ad hoc breviter reſpondemus, quod Clerici, qui talia præſumpſerunt, ſunt Eccleſiaſticis beneficiis ſpoliandi : Monachi vero vel Moniales in arctioribus monaſteriis ad peragendam pœnitentiam detrudendi .

---

a *Vid. l.* 1. C. *de ſuperex. l.* 10. *& l. Papinianus.* §. *meminiſſe. ff. de inoff. teſt.* b C. 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 26. *c.* 10. c C. 4. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Later. p.* 50. *c.* 51. *vid. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c.* 28. d C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp. Alia pars hujus decr. eſt in c. illud Dominus. ſup. de major. & obed.* e *in vet. comp. legitur Archiepiſcopo : ſed in Gregorianis legitur , Epiſcopo.*

a *Vid. Navarrum in Manuali de horis Canon. c.* 2. *verſ.* 14. *inter ambos.* b *al. inſtigit.* c C. 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c.* 28. d C. 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *Vide quæ ſunt ſancita, c. is qui.* §. *is vero. & cap. ult. de ſent. excomm. in* 6.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

CAP. VIII.

Valet collatio beneficii ei facta, qui prius fuit excommunicatus, sed absolutus tempore collationis.

Idem *Decano & Subdiacono* a *Pictavien. & Magistro P. Canonico Petragoricen.* (*an.* 1213.)

PRopositum *b* coram nobis Magister P. Clericus Episcopi Tusculan. quod G. sanctæ Mariæ in porticu Diacono Cardinali in partibus illis Apostol. sed. legationis fungente officio, quidam de Lemovicinio ei humiliter supplicarunt, ut eorum Ecclesiam, quæ debito fraudabatur Clericorum servitio, ordinaret: pro se ac Magistro eodem preces specialiter porrigentes. Ipse vero Lemovicen. civitatem ingressus, Canonicos monuit, ut illos reciperent in socios & in fratres: maxime cum Præbendæ V. vel IV. ab ultima ipsius Ecclesiæ ordinatione vacassent: quibus post petitas & concessas deliberationis inducias non curantibus respondere, de Præbenda Lemovicen. Cardinalis prædictus eosdem Clericos investivit: (*& infra.* α) Cum autem dictus Magister & Lemovicen. Pœnitentiarius in nostra fuissent præsentia constituti & acta judicii inspici fecerimus diligenter, per Pœnitentiarii testes intelleximus, quod Lemovicen. Episcopus pluribus annis, antequam idem Magister investitus fuerit, Clericos Burgen. castri Lemovicen & eundem P. nominatim (quem eorum dicebant consiliarium & fautorem) vinculo excommunicationis astrinxit. Per testes vero Magistri P. probatur, quod etsi dictus Episcopus in Burgen. & eorum fautores tam Clericos, quam Laicos Lemovicen. excommunicationis sententiam protulisset, eos tamen per tres annos absolvit, antequam dictus Magister fuerit investitus: (*& infra.* β) Et quia idem Episcopus dicto Magistro communicavit postea in Ecclesia & in mensa: (*& infra.* γ) Quia vero sæpe dictum Magistrum investituræ suæ tempore, a præfato Episcopo extitisse excommunicatum, dictus Pœnitentiarius (sicut obtulerat) non probavit, cum ex adverso de absolutione & communione dicti Episcopi fuerit facta fides: quod per dictum Legatum de memorato Magistro factum est, per diffinitivam sententiam duximus approbandum.

(α *Si vero probaret ipsum excommunicatum tunc temporis extitisse, non postponerent, quod de ipso factum fuerat, revocare, qui mandatum Apost. sed. exsequentes, utriusque partis confessionibus & allegationibus intellectis, eandem causam sufficienter instructam, ad nostrum remiserunt examen.*)

(β *Quibusdam Presbyteris usque ad certum tempus in excommunicatione retentis, qui contra sententiam interdicti præsumpserant celebrare.*)

(γ *His igitur, quæ utraque pars proposuit, intellectis.*)

CAP. IX.

Suspensus vel excommunicatus ignoranter celebrando, nulla indiget dispensatione respectu irregularitatis, alias secus.)

Gregorius IX. *I. & I. Canonicis Pragensibus.* c (*an.* 1232.)

APostolicæ sedis: (*& infra.*) Verum quia tempore suspensionis ignari celebrastis divina, vos reddit ignorantia probabilis excusatos. Cæterum si forte ignorantia crassa & supina aut erronea fuerit, propter quod dispensationis gratia egeatis, eam vobis de benignitate Apostol. indulgemus.

CAP. X.

Excommunicatus minori celebrans, non est irregularis, sed peccat, & potest eligere, & ea, quæ sunt jurisdictionis exercere, licet non eligi: & si confert sacramenta, licet peccet, tamen collatio tenet, & suum habet effectum.

Idem. (*an.* 1237.)

SI celebrat *a* minori excommunicatione ligatus, licet graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quæ ratione jurisdictionis sibi competunt, exercere. Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda, pro eo quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a sanctis Patribus est privatus. Peccat autem conferendo Ecclesiastica sacramenta: sed ab eo collata, virtutis non carent effectu, cum non videatur a collatione, sed participatione sacramentorum (quæ in sola consistit perceptione) remotus: Dummodo non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibitionem superioris, communioni excommunicatorum pertinaciter se ingesserit: in quo casu est anathemate feriendus.

TITULUS XXVIII.
DE CLERICO *b* NON ORDINATO MINISTRANTE.

CAP. I.

Clericus ministrans in pertinentibus ad ordinem, quem non habet, deponendus est, & amplius non ordinandus.

Hormisda *c* Papa (*an.* 520.)

SI quis *d* baptizaverit, aut aliquod divinum officium exercuerit, non ordinatus, propter temeritatem abjiciatur de Ecclesia, & nunquam ordinetur.

CAP. II.

Diaconus Missam celebrans ad Sacerdotium non promovetur: & a Diaconatu suspenditur ad tempus: sed in beneficio poterit ad tempus dispensari.

Urbanus III. *Legion. Episcopo.* (*an.* 1186.)

EX literis tuæ *f* Fraternitatis innotuit nobis, quod I. Diaconus, cum non imposuisses ei manum, Missarum celebrationem usurpare præsumpsit: (*& infra.* α) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod ad Sacerdotis officium non poterit promoveri: a Diaconatu quoque biennio vel triennio pro tua maneat provisione suspensus. De beneficio autem misericorditer agatur cum eo: ne sustentatione privatus, ad seculi negotia revertatur. Ut autem securius ei possis hanc misericordiam facere, de agenda pœnitentia diligentem *g* circa eum curam non desinas exhibere: salubrius autem sibi absque dubio providebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum.

(α *Postmodum vero Domino aspirante, rediit ad seipsum: & proprium cognoscens excessum, in tanto sibi periculo consuli humiliter postulavit: quia igitur super hoc tua nos duxit Fr. consulendos, literis præsentibus.*)

TITULUS XXIX.
DE CLERICO PER SALTUM PROMOTO.

CAP. UN.

Qui ignoranter per saltum de Subdiacono fit Presbyter, post pœnitentiam in Diaconum ordinatur, & postea potest secum in Sacerdotio dispensari.

a *Al. Subdecano.* b *C. un. eod. tit. in* 4. *compil.* c *Hic titul. ex plurimis manuscr. restitutus est: vulgati dissentiant. al. ita: Gregor. IX. I. & A. Canon. Pragen.*

a *Vide Covarr. in c. alma mater. de sent. excom. l.* 6. *& 8. Theologos.* 4. *sent. dist.* 18. *& seq. & Summistas, verbo, excommunicatio.* b *In* 7. *manuscr. de non ordinato ministrante.* c *al. Honorius.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. vide Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c.* 12. e *Legien. al. Lingen.* f *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. cap.* 50. *c.* 62. g *diligenter.*

Inno-

Innocentius III. *Bonon. Epiſcopo.* (*an.* 1213. *Roma in Angliam.*)

TUæ literæ *a* continebant, quod (ſicut ex relatione quorundam receperas) P. Presbyrer Diaconatus ordine prætermiſſo, ſe fecit ad Sacerdotii ordinem promoveri. Ipſe tibi quoque ſecreto confeſſus eſt, ſe pro certo neſcire, ſi res taliter ſe haberet, ſed ex quo boni viri hoc aſſerebant, inter quos fuerat converſatus, credebat aſſertioni eorum, eo quod tempore, quo ordines inferiores ſuſceperat, intra annos diſcretionis fuerat conſtitutus: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus condignam pœnitentiam pro hujuſmodi negligentia injungas eidem: qua peracta (quia non intelligitur iteratum, quod factum eſſe neſcitur) ipſum in Diaconum ordinare procures, & ſic de miſericordia eundem miniſtrare permittas in ordine Sacerdotis.

(α *Tu igitur ipſum ad Apoſtol. ſed. tranſmittens, nobis ſupplicaſti humiliter, ut cum eo miſericorditer agere dignaremur. Nos igitur ejus miſeriæ condolentes, f. t. per Apoſt. ſed.*)

TITULUS XXX.

DE EO QUI FURTIVE ORDINEM SUSCEPIT. *b*

CAP. I.

Qui furtive recipit ordinem, ſi contra hoc facientes lata erat excommunicatio, ſine diſpenſatione Papæ in ſic ſuſcepto miniſtrare, vel ad ſuperiorem aſcendere non poteſt: ſed ſi excommunicatio lata non erat, Epiſcopus & Abbas poterunt diſpenſare. h. d. cum duobus ſequentibus.

Alexander III. *Lingonien. Epiſcopo.* c (*an.* 1180.)

VEniens ad nos P. nobis *d* expoſuit, ſe furtive Diaconatus ordinem ſuſcepiſſe. Unde Fr. t. reſp. quod ſi non fuit a te, vel ab alio Archidiaconorum vel Prælatorum tuorum ſub anathematis interminatione prohibitus, tu ipſe in promotione ipſius ad Sacerdotale officium condigna ſatisfactione impoſita (niſi alia impediant) pro arbitrio tuo diſpenſes. Si vero interminatio anathematis ſuper hoc facta eſt, moneas eum, ut in aliquo monaſterio ſeu canonia habitum ſuſcipiat regularem: cui, ex quo in habitu illo aliquanto tempore fuerit laudabiliter converſatus, poteris miſericorditer providere: alioquin nulla ratione concedimus eum ad Sacerdotalem ordinem promoveri.

CAP. II.

Summatum eſt ſupra capitulo proximo.

Cœleſtinus III. *e* (*an.* 1195.)

CUm H. lator *f* præſentium, ſicut nobis ſua quæſtione monſtravit, ad tuam (ordinationis cauſa) præſentiam acceſſiſſet, juxta conſuetudinem patriæ ſibi quatuor minores ordines contuliſti: quibus non contentus, Subdiaconatum temerario auſu recepit. Quia vero idem Clericus in hoc facto multum exceſſit: Mandamus, quatenus eum in minoribus duntaxat ordinibus celebrare permittas. Si vero domum religionis intraverit, & vita & mores ejus exegerint, Abbas (ſi voluerit) in in aliis poterit ordinibus diſpenſare.

CAP. III.

Summatum eſt ſupra capitulo primo.

Idem.

INnotuit nobis *g*, quod G. Clericus & alii duo de dioceſi tua ad G. quondam Seguntin. Epiſcopum, ut ordines ab eo reciperent, acceſſerunt. Cumque ab eodem Epiſcopo ſub excommunicationis ſententia fuiſſet inhibitum, ne quis ſe ad duos ordines ſuſcipiendos ingereret, prædicti Clerici nihilominus Subdiaconatus & Diaconatus ordinem clandeſtine ſuſceperunt: [*& infra.* α] Conſul. tuæ taliter reſpond. quod ordinati in ſuſceptis ordinibus de juris rigore miniſtrare non debeant. Verum, tametſi ad religionem aliquam voluerint ſe transferre, & peracta pœnitentia pro arbitrio tuo eis injuncta, ibidem laudabiliter fuerint converſati, proceſſu temporis *a* cum eis poteris de noſtra licentia diſpenſare, ut poſtmodum ſuſceptorum ordinum executione lætentur.

(α *Quia igitur quid tibi agendum ſit pro his nos duxit tua Fr. conſulendo.*)

a C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Quid ſit ordinem furtive ſuſcipere, præter Panormitanum & alios hic tradit Hoſtienſis in ſumma c. eod. tit. & Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c.* 21. c *Linconen. al. Livonien.* d C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. ſub Alexand. III. p.* 26. *c.* 9. e *Clemens III.* f C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* g C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. allegata in præced. c. hoc eod. tit. & Conc. Trid. ſeſſ.* 23. *de refor. c.* 12, 13, *&* 14.

TITULUS XXXI.

DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM ET SUBDITORUM.

CAP. I.

Monet Prælatos abſtinere a gravaminibus ſubditorum, & aliqua enumerat, & geminatam pœnam imponit contra facientibus.

Alexander III. (*an.* 1170. *Romæ.*)

PErvenit *b* ad audientiam noſtram: (*& infra.* α) cum autem Presbyteros, quaſi filios & fratres benigna ac fraterna debeatis charitate fovere. Mandamus, quatenus in eos tallias & exactiones indebitas exercere nullatenus præſumatis, nec de cætero irrationabiliter gravetis, vel inhoneſte tractetis eoſdem, aut ſine judicio Capituli ſuſpendere, vel eorum Eccleſias interdicto ſubjicere attentetis, neque duas Eccleſias, quarum unam ſufficere videbitis, permittatis illos tenere, nec aliquem excommunicare ſine ordine judiciario præſumatis. Scituri pro certo, quod ſi hujuſmodi rumores de vobis iterum ad aures noſtras pervenerint, pro tantis exceſſibus vos taliter puniemus, quod timore pœnæ veſtræ cæteri a ſimilibus abſtinebunt.

(α *Unde ſi verum eſt, miramur plurimum, & adverſus vos de jure movemur, quod in Presbyteros, qui ſunt in veſtra juriſdictione conſtituti, ſingulis annis, quaſi in ſervos mercenarios, talliam facitis, quibus niſi ad voluntatem veſtram pecuniam ſolverint, divinum officium interdicitis, & eos viliter & inhoneſte interim tractatis, quod ipſos Laicis deſpicabiles redditis. Ideo ſi hæc vera ſunt, gravi debetis ultione feriri.*)

CAP. II.

Non poteſt Epiſcopus ſine cauſa Eccleſiam alteri ſubjectam ab illius ſubjectione & obſequio liberare.

Idem *Cantuarienſi Archiepiſcopo.* (*an.* 1180.)

AD hæc *d*, quoniam Epiſcopus plures Eccleſias a conſuetudine & obſequio Archidiaconorum liberas conſtituit & immunes, per quod reditus diminuit eorundem: Mandamus, quatenus factum Epiſcopi ſuper hoc corrigas & emendes, & ita provideas, quod præfatis Archidiaconis conſuetudines, quas Presbyteri in Eccleſiis ſuorum Archidiaconatum debent, plenarie conſerventur, & illis debitam reverentiam exhibeant & honorem.

CAP. XIII.

Habens ſubjectionem ſeu collationem beneficii, illud pro ſuo uſu retinere non poteſt, ſeu ſibi conferre.

Idem *Exonien. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

AD aures *e* noſtras pervenit, quod quidam Archidiaconi tui ſe in Eccleſias, quæ in ſuis Archidiaconatibus vacant, auctoritate propria intrudere non ve-

a *Temporum.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compilat.* c *Vid. l.* 2. *in princ. C. ad L. Jul. repet. & Inſtitut. de exc. §. hodie autem. in fin.* d *c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lateran. p.* 24. *c.* 4. e *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lateran. ſub Alexand. III. part.* 24. *c.* 3.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

rentur: (*& infra. α*) Mandamus, quatenus eos, qui talii modo Ecclesias occupant, vel occupatas detinent, ad easdem dimittendas censura Ecclesiastica compellas, & easdem Ecclesias de personis idoneis ordinans, præfatos Archidiaconos pro tanta præsumptione debita cures animadversione punire.

(*α Et sic ipsas Ecclesias detinere non erubescunt. Attendentes itaque absonum & omni rationi contrarium tantæ præsumptionis excessum, nec volentes incorrectum relinquere*, F. t. per *Ap. sed.*)

CAP. IV.

Contra naturam incontinentes, si sunt Clerici, deponuntur, & in monasterio detruduntur: si Laici, excommunicantur.

Idem *ex Concilio Lateranen.* a (*an.* 1179.)

CLerici (*& infra.*) Quicunque illa incontinentia, quæ contra naturam est (propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, & quinque civitates igne consumpsit) deprehensi fuerint laborare, si Clerici fuerint, dejiciantur a Clero, vel ad agendam pœnitentiam in monasteriis detrudantur: Si Laici, excommunicationi subdantur, & a cœtu fidelium fiant penitus alieni.

CAP. V.

Subditus non tenetur parere superiori, aliquid exigenti vel præcipienti contra tenorem sui privilegii.

Idem (*an.* 1172.)

SAne si Episcopi *b* aliquid ab Abbatibus, præter debitam obedientiam contra libertatem ordinis a præd. n. & a nobis indultam exigunt, liberum sit Abbatibus auctoritate Apost. quod petitur denegare.

CAP. VI.

Vicarius Ecclesiæ usurpans sibi ipsius Ecclesiæ personatum contra præstitum juramentum, ad officii sui executionem admitti non debet.

Idem *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

ILlud *c* etiam de Vicariis, qui personis fide & sacramento obligati sunt, duximus statuendum, quod si personatum sibi falso assumentes, contra personas se erexerint, & super hoc in jure confessi fuerint vel victi, de cætero in eodem Episcopatu ad officii sui executionem nullatenus admittantur.

CAP. VII.

Excommunicatio lata contra subditum, quia non paret contra privilegium sibi a superiori concessum, non tenet.

Clemens III. (*an.* 1190.)

CUm *d* ad quorundam: (*& infra. α*) Ideoque discr. v. Apost. auctoritate concedimus, ut si Ecclesiarum Prælati numerum evictionis & personarum in Lateranen. Concilio constitutum, cum Ecclesias visitant, excedere forte præsumpserint, & pro illis procurationem exegerint, liberum sit vobis auctoritate Apostolica denegare: & si propter hoc in Ecclesias vestras vel Clericos aliquam sententiam promulgaverint, ipsam decernimus non tenere.

(*α Malitiam coercendam in Concilio fuerit Lateran. multa deliberatione statutum, ut Archiepiscopi, Episcopi, Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani certum evectionis numerum, & personarum in Ecclesiarum visitationibus non excedant: quia sicut audivimus, quidam ex prædictis personis id in Ecclesiis vestris nequaquam observant, super hoc commodtati vestræ attentius duximus salubriter providendum.*)

CAP. VIII.

Prælatus inferior citra Episcopum, non potest suam Ecclesiam, vel sibi subjectam alteri unire sine Episcopi consensu, etiam Metropolitani auctoritate interveniente. h. d. & est casus multum allegabilis.

Cœlestinus III. *Faustino Episcopo.* (a *an.* 1196.)

SIcut unire Episcopatus, atque potestati subjicere alienæ, ad summum Pontificem pertinere dignoscitur: ita Episcopi est Ecclesiarum suæ diœcesis unio, & subjectio earundem. Cum itaque Prior. Graden. monasterium suum, quod est in tua diœcesi, & de tuo debet ordinari consensu, monasterio de Accato *b* (tuo assensu minime requisito) subjecerit sive unierit: quod fecit te inconsulto, tibi liceat auctoritate nostra (sicut justum fuerit) infirmare: Non obstante assensu vel confirmatione, quam Metropolitanus interposuisse proponitur, cum in diœcesi sui Suffraganei absque ipsius assensu non debeat aliquid contra constitutiones canonicas attentare, nos quoque id decernimus irritandum.

CAP. IX.

Suspendi debet Clericus, qui de suo crimine publice gloriatur.

Innocentius III. *Archipresbytero sancti Andreæ de Pal.* c (*an.* 1214.)

QUam sit *d* grave crimen in Clericis, cum malefecerint gloriari, nullus sanæ mentis ignorat. Accepimus sane, quod cum R. Deserien. P. filiam suam cuidam I. nomine tradiderit in uxorem, P. Diaconus non erubuit publice confiteri *e*, se mulierem prædictam carnaliter cognovisse: unde factum est, quod vir ad propria eam remitteret, cui fuerat matrimonialiter copulata. Ideoque mandamus quatenus si tibi constiterit de præmissis, appellat. cessante præfatum Clericum ab officio & beneficio suspendere non postponas, compellens virum, ut uxorem suam recipiat, eique (sicut justum est) officium exhibeat maritale.

CAP. X.

Clericus auctoritatem vel consilium directe vel indirecte homicidio præstans, irregularis efficitur.

Idem *Episcopo Hipponen.* f *& Abbati de Toleto, Visitatoribus Lombardiæ.* (*an.* 1214.)

EX literis vestris *g* accepimus, quod cum ad Albiganensem Ecclesiam una cum Pisano Archiepiscopo, tunc Episcopo Vercellen. accessissetis, visitationis officium impleturi: Albiganensis Episcopus inter cætera, quæ proposita fuerant contra ipsum, ore proprio est confessus quod cum quidam in villa quadam ad ejus *h* jurisdictionem spectante infamaretur de furto, & idem illud inficiaretur omnino, offerens, quod candentis ferri judicio se purgaret, & ut suspendio puniretur, si deficeret in eodem: dictus Episcopus requisivit a Judice, quid super hoc videretur eidem: & cum Judex respondisset ut fieret, sicut fur ipse est dixerat, ferrum candens in ipsius præsentia Episcopi est allatum: quod cum accepisset fur ille, combustus est: unde Judex pavefactus, quid sibi super hoc videretur, consuluit Episcopum memoratum. Qui respondit, quod si fur sic evaderet, malum esset: quanquam affirmet se verbis talibus usum fuisse: Auditis quantus est clamor populi, omnes dicunt, malum est, si sic evaserit impunitus: & sic Episcopus & Judex villam ipsam cum multitudine sunt ingressi, in quorum præsentia prædictus fur est suspensus: propter quod ipsum cum literis vestris ad sedem Apostol. destinastis: sed idem nihil super his proposuit coram nobis, nec literas vestras vidimus, licet idem se nobis illas asserat præsentasse: quinimo *i* cum dictus Archiepiscopus ad sedem Apostolicam accessit, qui nobis hujusmodi rei seriem plenarie indicavit, idem Episcopus a nostra discessit præsentia, & perquisitus non potuit inveniri. Nos autem quia idem Episcopus non solum in judicio *k* candentis ferri, verum etiam in furis suspen-

---

a *Idem scil. Alex. III. in Conc. Lat. c. 11. & 12. tit. de cohab. Cler. & mul. in 1. comp.* b *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* c *C. 1. tit. de jurejur. in 2. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 39. c. 2.* d *Cap. 3. eod. tit. in 2. comp. Vid. citatos in c. cum ex officii. sup. de præscr.*

a *Faventin. habet vetus compilatio.* b *Acrerato. al. Aterato.* c *Pallis. al. Pollian.* d *C. 2. eod. tit. in 3. compil.* e *profiteri.* f *Ypor. & Abbati de Tileco.* g *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* h *illius.* i *al. ita: quinimo statim cum, &c.* k *Cur judicium ferri candentis sit illicitum, tradit luculenter B. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. arg.*

dio

dio graviter noſcitur deliquiſſe, cum his non tantum auctoritatem præſtiterit, verum etiam præſentiam exhibuerit corporalem, ipſum indignum altaris miniſterio reputamus. Cum igitur Pontificale officium ſine altaris miniſterio non valeat adimpleri: mandamus, quatenus ut Epiſcopatui cedat, moneatis eundem, alioquin ipſum ab Albiganen. Eccleſia amoventes, faciatis eidem per electionem canonicam de perſona idonea provideri.

CAP. XI.

Collatio beneficii facta indigno occulta caſſari debet, & conferens ſecundo ante caſſationem primæ collationis, privari debet ea vice poteſtate conferendi.

Idem *Archiepiſcopo, & majoris monaſterii & ſancti Juliani Abbatibus Turonen.* (*an.* 1214.)

INter dilectos filios B. & P. *a* Canonicos Pictaven. ſuper Succentoria Pictaven. Eccleſiæ quæſtione ſuborta, utroque aſſerente Succentoriam ipſam ſe per Pictaven. Cantorem (ad quem ejus donatio pertinebat) canonice aſſecutum: (*& infra.*) Nos igitur atteſtationibus utriuſque partis inſpectis, invenimus eſſe probatum, eundem P. publicum aleatorem eſſe, ac uſurarium manifeſtum *b*, utpote qui undecim denarios pro duodecim mutuaverat in ludo: unde licet ad palliandum tantæ præſumptionis exceſſum propoſuerit, quod hoc fecerat juxta conſuetudinem Gallicorum Clericorum, qua fere univerſi Clerici mutuant ſic frequenter & ludunt: nos tamen, qui ex officii noſtri debito peſtes hujuſmodi extirpare proponimus, atque ludos voluptuoſos (occaſione quorum ſub quadam curialitatis imagine ad diſſolutionis materiam devenitur) penitus improbamus, excuſationem prædictam, quæ per pravam conſuetudinem (quæ corruptela dicenda eſt) palliatur, frivolam reputantes, cum in illis magis plectibilis ſit offenſa, per quos ad excuſandas excuſationes in culpis delinquendi auctoritas uſurpatur: quod circa eundem P. de Succentoria factum eſſe dignoſcitur, propter indignitatem & vilitatem ipſius duximus irritandum, cum perſonis vilibus & indignis portæ dignitatis patere non debeant, juxta legitimas ſanctiones. Præterea contra præfatum B. fuit manifeſte (per *c* teſtes) probatum, quod de conſcientia Judicum ultima clauſula inſerta non fuerit, in literis eorundem, ſicut in ipſorum depoſitionibus exprimitur evidenter: (*& infra.*) Unde pars altera proponebat, quod eum prædictus B. ſcienter uſus fuerit literis ſic falſatis, debebat tanquam falſarius omnino repelli. Verum nos attendentes, quod etſi conſtaret, quod dicta clauſula literis illis fuiſſet appoſita, præter conſcientiam Judicum prædictorum *d*, quia tamen fides facta nobis non fuit, quod dictus B. illam clauſulam appoſuerit, vel procuraverit, ut ab alio poneretur, vel etiam, quod ſcienter uſus fuerit literis ſic falſatis, ab hujuſmodi falſitatis objectu eundem duximus abſolvendum: maxime cum poſtquam ſibi hoc objectum fuit, prætermiſerit uti eis: (*& infra.*) Cum igitur per depoſitiones duorum teſtium nobis conſtiterit *e*, quod conceſſio P. facta præceſſerit, quanquam propter indignitatem ejuſdem meruit reprobari, conceſſionem poſtmodum B. factam irritam decernimus & inanem. Quia vero Cantor adeo inconſtanter ſe habuit in hoc facto, ut prima donatione non reprobata, ſecundam facere attentaverit, & dignum ſit, ut in eo quis punietur, in quo viſus eſt deliquiſſe, in hoc ejus duximus varietatis inconſtantiam puniendam, ut concedendi Succentoriam ipſam hac vice nullam habeat facultatem: præſentium vobis auctoritate mandantes, concedimus, quatenus eandem, auctoritate noſtra ſuffulti, perſonæ idoneæ aſſignetis.

CAP. XII.

Cognoſcere de cauſa matrimoniali, item pœnitentias publicas & indulgentias concedere ſpectat ad dignitatem Epiſcopalem: Unde inferior Prælatus de his ſe intromittere non debet, niſi ei competat de jure ſpeciali.

Idem *in Concilio generali.* a (*an.* 1216.)

ACcedentibus ad nos de diverſis mundi partibus Epiſcoporum querelis, intelleximus graves & grandes quorundam Abbatum exceſſus, qui ſuis finibus non contenti, manus ad ea, quæ ſunt Epiſcopalis dignitatis, extendunt, de cauſis matrimonialibus cognoſcendo, injungendo publicas pœnitentias, concedendo etiam indulgentiarum literas, & ſimilia præſumendo: unde contingit interdum, quod vileſcit Epiſcopalis auctoritas apud multos. Volentes igitur in his & Epiſcoporum dignitati, & Abbatum providere ſaluti, præſenti decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia ſe præſumat extendere, ſi proprium voluerit periculum evitare, niſi forſan quiſquam eorum ſpeciali conceſſione, vel alia legitima cauſa ſuper hujuſmodi valeat ſe tueri.

CAP. XIII.

Ad revelandum peccatorem, ſive peccatum in pœnitentia confeſſum, Sacerdos compelli non poteſt.

Honorius III. P. *tit. ſanctæ Prudentianæ* b *Presbytero Cardinali.* (*an.* 1229.)

DIlectus filius Joannes Presbyter expoſuit *c* conquerendo, quod Rectores Fraternitatis urbis ipſum ad revelandum fures, & quod ſuper quodam furto ſibi tanquam Sacerdoti fuerat revelatum, vel ad ſatisfaciendum exinde damnum paſſo, arctare nitentes, in eum (niſi alterum præmiſſorum efficeret) tulerunt ſententiam interdicti. Quia igitur pernicioſum eſſet, prædictum Presbyterum ſibi taliter credita revelare, ac cogi ad id, quod non rapuit, exſolvendum; Diſcr. t. mandamus, quatenus præfatos Rectores coram te conveniens, injungas eiſdem, ut a memorati Presbyteri gravamine penitus conquieſcant.

CAP. XIV.

Privati homines regulariter nequeunt conſtituere collegium, & habere ſigna collegii, niſi eis aliter concedatur.

Idem *Præpoſito* R. *& I. Archidiacono Sueſſionen.* (*an.* 1225.)

DIlecta in Chriſto filia Abbatiſſa Jotrenen. nobis inſinuare curavit, quod cum Presbyteri & Clerici Jotrenen. Eccleſiæ Meldenſis diœceſis, non conſueverint proprium habere ſigillum, nec ſint unum corpus, ita quod Capitulum appellaretur *d*, nihilominus contra voluntatem ipſius (quæ ipſorum caput eſt & patrona) ſigillum habere contendunt: (*& infra.* α) Diſ. v. mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit ita eſſe, dictis Presbyteris & Clericis auctoritate noſtra inhibeatis expreſſe, ne præſumant vel de novo fabricare ſigillum, vel uti eo, ſi forte noviter fuerit fabricatum.

(α *In ipſius præjudicium & gravamen, quare id eis a nobis petiit inhiberi. Quia vero nobis non conſtitit de præmiſſis.*)

CAP. XV.

Qui contra juramentum negat Prælatum dominum ſuum, vel coram Judice ſeculari de ipſo conqueritur, vel ipſum invadit, deponi debet.

a Cap. 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Vid. c. quoniam in omnibus. ſup. de uſur. & Bernard. c.* 82. c *Hæ duæ voces*, per teſtes, *deſunt in antiquis exemplaribus*: *abſunt etiam a veteri comp. & omnibus Vaticanis.* d *vox*, prædictorum, *deeſt in antiquioribus Codicib.* e *Vid. l. ubi numerus. C. de teſt.*

a *Idem ſcil. Innocent. III. in Concil. gener. cap.* 60. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *Pro Prudentianæ, repoſitum eſt Pudentianæ, ut ſup. c.* 35. *de electione.* c *Vid. cap. omnis. infr. de pœn. & remiſſ.* d *appellentur.*

Idem

Idem *a S. Auberti Archidiac. Abbati de Annona, & Præpoſito Cameracen.* (*an.* 1226.)

GRavem & dolore non vacuam: (*& infra.* α) Diſcr. v. mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit Archidiaconum ſemel & ſecundo, contra fidem homagii præſtiti, ac debitam reverentiam, Epiſcopum ſuum eſſe dominum negaſſe *b*, vel in foro ſeculari depoſuiſſe contra eum ſuper rebus ſpiritualibus quæſtionem, aut tam invaſori Epiſcopi & ſociorum ejus, quam fratri ejus, vel *c* complicibus ſuis cauſam vel conſilium præbuiſſe: ipſum tanquam membrum putridum ab Ambianen. Eccleſia perpetuo abſcindatis, beneficia ſua facientes perſonis idoneis per illos, ad quos donatio pertinet, aſſignari.

(α *Ac toti Clero contumeliarum aculeis circumſertam recepimus quæſtionem: quod cum ven. f. n. Ambianen. Epiſcopus quoddam beneficium vacans, quod altare dicitur, cuidam idoneo, prout ad ſe ſpectare credebat, abſente Archidiacono Ambian. contuliſſet: Idem Archidiaconus ſtipatus caterva fratris ſui, & quorundam aliorum, accedens ad Epiſcopum memoratum, & proponens quod ei injuriatus fuerat ſuper hoc, inſtitit apud eum, ut ſine cauſæ cognitione a beneficio ipſo prorſus amoveretur ab eo inſtitutus.*)

CAP. XVI.

Ponit XV. gravamina illata Religioſis, a quibus præcipit Prælatos abſtinere.

Gregorius IX. *univerſis Eccleſiarum Prælatis.* (*an.* 1235.)

I. NImis iniqua: (*& infra.*) Cum religioſi viri abnegantes ſalubriter ſemetipſos, elegerint in paupertate Chriſto pauperi ad placitum famulari, tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes: non deſunt plerique tam Eccleſiarum Prælati, quam alii qui cæca cupiditate ſeducti, propriæ aviditati ſubtrahi reputantes, quicquid prædictis fidelium pietas elargitur, quietem ipſorum multipliciter inquietant *d*. Volunt namque contra regulam *e* ſede Apoſtolica approbatam, & ſui ordinis inſtituta, ipſis invitis eorum confeſſiones audire, ac eis injungere pœnitentias, & Euchariſtiam exhibere: nec volunt, ut corpus Chriſti in eorum Oratoriis reſervetur: & fratres ipſorum defunctos apud Eccleſias ſuas compellunt ſepeliri, & eorum exequias celebrari: & ſi quis decedentium fratrum alibi, quam in ſuis Eccleſiis eligat *e* ſepulturam, funus primo ad Eccleſias ſuas deferri cogunt, ut oblatio ſuis uſibus cedat. Nec ſuſtinentes eos habere campanam, vel cœmeterium benedictum, certis tantum temporibus permittunt ipſos celebrare divina. Volunt quoque in domibus eorum *f* certum numerum fratrum, Sacerdotum, Clericorum, & Laicorum, necnon cereorum, lampadum, & ornamentorum, pro voluntate ſua taxare, ac reſiduum cereorum, quando noviter apponuntur, exigunt ab eiſdem. Nec permittunt, quod *g* novi Sacerdotes eorum alibi, quam in Eccleſiis ſuis celebrent primas Miſſas, eos nihilominus compellentes, ut in quotidianis Miſſis, quas in ſuis locis & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant & reſervent: quicquid etiam eis, dum celebrant Miſſarum ſolennia, intra domorum ſuarum ambitum pia fidelium devotione donatur, ab ipſis extorquere oblationis nomine contendentes, quod eiſdem tam in ornamentis altaris, quam in libris Eccleſiaſticis abſolute confertur, vendicant perperam juri ſuo. Quocirca mandamus, quatenus univerſi & ſinguli a prænotatis gravaminibus deſiſtatis, ſubditos veſtros ab hujuſmodi arctius compeſcendo.

CAP. XVII.

Ponit XII. gravamina Prædicatorum & Minorum, a quibus præcipit Prælatos abſtinere.

Idem *univerſis Eccleſiarum Prælatis.* (*an.* 1236.)

II. NImis *a* prava: (*& infra.*) Cum quidam viri religioſi, utputa fratres Prædicatores & Minores (quorum ordinem & regulam ſedes Apoſtol. noſcitur approbaſſe) in arctiſſima *b* paupertate Chriſto pauperi famulentur, plerique Prælati & alii eos ad Synodos ſuas cogunt accedere, ac ſuis conſtitutionibus ſubjacere: nec his contenti, Capitula & ſcrutinia in locis fratrum pro his corrigendis facturos ſe comminantur, fidelitatem juramento firmatam ab eorum miniſtris & cuſtodibus exigentes: eis quoque, ut tam extra civitates, quam intra cum eis proceſſionaliter veniant, ex levi cauſa mandantes, excommunicationis ſententiam fulminant in benefactores ipſorum: & idipſum fratribus comminantes, eos de locis, in quibus Domino famulantur, ſatagunt amovere niſi eis obediant in omnibus ſupradictis. Ad hoc *c* ne fratres ad honorabiliores *d* civitates & villas, ubi religioſe ac honeſte valeant commorari, a populis devote vocati accedere audeant inhibentes, tam in accedentes fratres, quam in receptatores *e* eorum præſumunt excommunicationis ſententiam promulgare. Ab eis etiam de hortorum fructibus decimas, nec non de habitaculis fratrum (ſicut de Judæorum domibus) contendunt reditus extorquere: aſſerendo, quod niſi fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus proventus aliqui ſolverentur: & ut ipſos ſuæ ſubdant totaliter ditioni, eiſdem miniſtros & cuſtodes volunt præficere pro ſuæ arbitrio voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus univerſi & ſinguli a prænotatis gravaminibus deſiſtatis, ſubditos veſtros ab hujuſmodi arctius compeſcendo.

CAP. XVIII.

Non ſervans interdictum, ſuſpenſus eſt ab officio & beneficio, & omni juriſdictione. h. d. ſecundum verum intellectum.

Idem *Archiepiſcopo Bracharen.* f (*an.* 1236.)

TAnta eſt clavis Petri: (*& infra.*) Ad confuſionem P. Epiſcopi quondam Colubrien. non poteſt in memoriam non venire, quantum in nos & Eccleſiam Romanam deliquerit, deſpexerit Petri claves, & Eccleſiaſticam læſerit poteſtatem: cum non ſolum interdicti ſententiam (quam ſervaverat ab initio) temere violavit, verum etiam induxit alios, imo compulit, non ſervare: & quos inducere monitis, & flectere minis ac terroribus ad violandam interdicti ſententiam nulla potuit ratione, poſt atroces injurias, amiſſionem bonorum, ſpoliationem parentum, dignitatibus, præbendis, & beneficiis ſpolians, coegit miſerabiliter exulare, eâ ſuis in hac parte fautoribus non abſque præſumptione temeraria conferendo, quæ omnia idem Epiſcopus in noſtra & *g* fratrum noſtrorum præſentia publice recognovit. Licet autem memoratus Epiſcopus in manibus noſtris ſpontanea ceſſerit voluntate, nolentes tamen, ut hi, qui hujuſmodi ſententiam interdicti non ſunt veriti temeritate propria violare, ac recipere dignitates, Præbendas, ac beneficia aliorum, qui abſque culpa & ſine cauſa rationabili eis fuerant ſpoliati, ſeveritatem effugiant canonicæ ultionis, ne facti perverſitas tranſeat præſumptoribus in exemplum: auctoritate Dei omnipotentis, omnem inſtitutionem, deſtitutionem, collationem Præbendarum, beneficiorum ac dignitatum præſumptas per eundem Epiſcopum, & excommunicationis ſeu interdicti ſententias, in quoſcunque hac occaſione prolatas ab eo poſt interdicti violationem ejuſdem, decernimus irritas & inanes. Quia vero ubi magis exceditur, ibi eſt ſeverius vindi-

a *alit. Idem Abb. S. Alberti Archidiacon. de Ammona, &c.* b *denegaſſe.* c *al. cum complicibus, &c.* d *inquietent.* e *eligit.* f *eorundem.* g *ut.*

a *De cogendis Synodis & qui ſint vocandi, vid. Concil. Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 2.* b *altiſſima.* c *Ad hæc.* d *honorabiles.* e *receptores.* f *Bracarenſis & Colubrienſis ſeu Colibrienſis, Epiſcopatus ſunt vetuſtiſſimi in Portugallia.* g *al. ita: & in fratrum, &c.*

vindicandum: mandamus, quatenus omnibus, quos prædictus Episcopus in supradicta beneficia, Præbendas & dignitates intrusit, non solum a beneficiis ipsis, Præbendis & dignitatibus, verum etiam ab aliis beneficiis (si qua obtinent) & Ecclesiis prorsus amotis, tam præsumptores eosdem, quam omnes alios, qui præfatum interdictum damnabiliter violarunt *a*, suspendas (auctoritate *b* Apost.) ab officio & beneficio. Illos quoque quos in personas & res prædictorum Canonicorum, Prælatorum & Clericorum manus temerarias constiterit extendisse, ad nostram venire compellas præsentiam, pro meritis sententiam *c* recepturos, invocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii secularis.

TITULUS XXXII.

DE NOVI OPERIS NUNCIATIONE.

CAP. I.

Etiam Ecclesia ædificata post nunciationem novi operis, destruenda est expensis construentis. h. d. cum sequenti.

Lucius III. *Paduano Episcopo.* [*an.* 1181.)

INtelleximus *d* ex literis tuis, quod cum causa, quæ vertitur inter Priorem S. Cypriani, & Clericos de Rodigio super Capella, quæ in præjudicium baptismalis Ecclesiæ de Costa, ab eisdem Clericis est constructa, Fr. t. delegata fuisset: (*& infra.* α) Quia vero *e* sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita & sacrorum statuta canonum, Principum constitutionibus adjuvantur: Fr. t. mandamus, quatenus diligenter considerans, quod post denunciationem novi operis, sive jure, sive injuria aliquid construatur, legalibus debet constitutionibus demoliri: & quia nulla Ecclesia in præjudicium est alterius construenda *f*, negotium ipsum secundum legum & canonum statuta non differas terminare.

(α *Fine canonico terminanda, partibus autem ad tuam præsentiam convocatis per testes sufficienter tibi innotuit, quod præfata Ecclesia de Rodigio eandem Capellam post app. ad nos factam, & denunciationem novi operis ædificare inceperat, & ob hoc præfatus Prior in judicio postulabat, quicquid in sæpe dicta Capella post appell. ad nos factam, & denunciationem novi operis factum fuerat, penitus demoliri. Super quo discr. t. dubium videbatur, utrum ad hæc procedi posset canonico judicio, cum nihil denunciatione novi operis sit in canonibus definitum, duxisti sedem Apostolicam consulendam.*)

CAP. II.

Summatum est supra capitulo primo.

Innocent. III. *Cantuarien. Archiepisc.* (*an.* 1210.)

CUm *g* ex injuncto: (*& infra.* α) Fr. t. mandamus, quatenus quicquid ædificatum est in Ecclesia de Lamech, post novi operis nunciationem, expensis tuis facias penitus demoliri, eo non obstante, si etiam absens extiteris, cum cautum sit legitima sanctione, ut si is, cui opus novum fuerat *h* nunciatum, ante remissionem ædificaverit, deinde agere cœperit jus sibi esse ita ædificatum habere, sibi debeat actio denegari, reducens prorsus in irritum, quicquid de instituendis ibi Canonicis & aliis, ad ipsam Ecclesiam pertinentibus, a te vel prædecessore tuo cognoscitur ordinatum, eorum reditibus ad statum pristinum revocatis, quos ab obligatione præstiti juramenti, pro eo quod ibidem instituti fuerunt, auctoritate nostra per te denunciari præcipimus absolutos: cum enim amodo non tenet principale, quicquid ex eo, vel ob id secutum est, sub præmissa districtione decernimus irritandum: (*& infra.* β) Super eo quoque non sufficimus admirari, quod cum viri religiosi Monachi Cantuarien. qui omnia dimiserunt pro Christo, tot laboribus & periculis personas & res non dubitaverunt *a* frequenter exponere (quod non feciissent, nisi cognoscerent præmissa respicere in grave Cantuarien. Ecclesiæ detrimentum) tu saltem pro vitando tam gravi scandalo proximorum, ab hujusmodi etiam tibi prohibitis non cessasti: cum sacræ Scripturæ testimonio debueras *b* didicisse, quod licet opera illa, quæ sine mortali peccato omitti non possunt, non sunt *c* pro vitando scandalo *d* dimittenda, nec ea debeant pro scandalo vitando committi, quæ sine mortali peccato committi non possunt: ab his tamen, quæ sine mortali peccato committi possunt pariter & dimitti, sit pro scandalo tollendo cessandum, & eis etiam pro vitando scandalo insistendum: unde Apostolus: *Si scandalizatur e frater non comendam carnes in æternum.* Et Dominus *f* in Evangelio contra eos, qui scandali præstant materiam: *Væ*, inquit, *homini illi, per quem scandalum venit, &c.* Et licet majorum scandalum sit vitandum, vitandum est etiam scandalum pusillorum, juxta testimonium veritatis: *Qui* g *scandalizaverit* (inquit) *unum de pusillis istis, qui in me credunt, &c.* Finis ergo his taliter a te imponatur, quod præteritæ contradictionis rebellio per virtutem sequentis obedientiæ valeat expiari.

(α *Districta tibi jussione mandavimus, ut in negotio capellæ de Lamech, juxta formam in literis Apost. comprehensam ab oppressione Monachorum Cantuarien. omnino cessares. Cum autem quæ præmisimus, & similia in nostra fratrumque nostrorum præsentia prudentee essent a nunciis allegata: nos qui tempus accepimus justitiam judicandi, volentes illius vestigiis inhærere, apud quem non est acceptio personarum, cujus locum licet indigni teneamus in terris, & ita via regia prudenter debeamus incedere, ut non declinemus ad dextram, vel ad sinistram, prædecessores quoque nostros Urban. & Clem. & etiam Cœlestinum credentes amplius imitandos in illis, maxime quæ deliberatione prævia statuerunt, de communi f. n. c.*)

(β *Sicut sancitum est in traditione canonica & civili.*)

CAP. III.

In optione est nunciantis novum opus, an intra tres menses de præjudicio suo debeat ostendere, & interim cessetur ab opere: an vero recepta cautione de opere demoliendo, statim ædificari permittat. h. d. cum seq.

Honorius III.

SIgnificantibus *i* Canonicis sanctæ Opportunæ Parisien. innotuit nobis, quod cum super eo, quod N. civis Parisien. in quadam platea Ecclesiæ suæ, eis prohibentibus in suum ædificabat præjudicium & gravamen, deposuerunt coram Officiali Parisien. Archidiaconi quæstionem, eis offerentibus in continenti probare præjudicium, & plateam ad suam Ecclesiam pertinere, ac petentibus, non obstante, quod dictus N. cautionem de demoliendo opere offerebat, ædificium prohiberi. Et quia idem Officialis interloquendo decrevit probationes eorum admittendas esse, ac ab opere interim quiescendum, idem N. ad Senonen. Ecclesiam *k* provocavit. Sed cum Senonen. Officialis eadem interlocutoria revocata decreverit, ad opus sub cautione de demoliendo ipso *l* non admissis eorum probationibus procedendum, prædicti Canonici nostram audientiam appellarunt: (*& infra.* α) Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in

a *Violarant.* b *Hæc duo verba*, auctoritate Apostolica, *desunt in aliquot manuscr. & in impressis paulo vetustioribus.* c *Vox*, sententiam, *deest in antiquioribus.* d *Cap.* 3. *tit. de Eccles. ædific. in* 2. *compil.* e *al. quia vero sacræ leges, &c.* f *constituenda.* g *Cap.* 1. *de novi oper. nunc. in* 3. *compil. consule Host. in c. præced.* h *fuerit.*

a *Dubitaverint.* b *debeas.* c *sint.* d *Vid. B. Thom.* 2. 2. *quæst.* 43. *per totam quæstionem.* e 1. *Cor.* 8. f *Matth.* 18. g *Ibid.* h *Decano & Præposito majoris Ecclesiæ Ambianen. Cont.* i *Vid. Doct. in l.* 1. D. *de novi op. nunc.* k *al. curiam, idque in recentioribus: nam vetustiores Cod. Ecclesiam habent.* l *opere.*

irritum, quicquid post appellationem hujusmodi inveneritis attentatum, &c.

(α *Unde petebant, ut ipsorum probationes recipi, & prohiberi ædificium mandaremus.*)

C A P. I V.

Summatum est supra capitulo proximo.

Gregorius IX. (*an.* 1230.)

IS cui opus novum te nunciasse *a* proponis, non obstante cautione, quæ offertur ab ipso de opere destruendo, si non jure ædificatum existat, tenetur te per trium mensium spatium expectare, juris tui præjudicium probare volentem.

TITULUS XXXIII.
DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS PRIVILEGIATORUM.

C A P. I.

Episcopalis dignitas non debet tribui, nisi locis insignibus, & populosis.

Leo Papa. (*an.* 459. *Romæ.*)

EPiscopalia gubernacula non nisi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus præsidere oportet, ne honor, cui debet excellentiora committi, sui numerositate vilescat.

C A P. I I.

Non obstante privilegio fori, potest Laicus Ecclesiæ malefactor per Ecclesiam puniri.

Gregorius P. *Subdiacono.* (*an.* 600.)

SIcut *b* in judiciis Laicorum privilegia turbare nolumus, ita eis præjudicantibus nobis moderata volumus auctoritate resistere. Violentos itaque Laicos coercere, non contra legem est agere, sed legi facere *c* subsidium.

C A P. I I I.

Religiosi etiam exempti Ecclesias & decimas non debent a Laicis recipere, sine consensu diœcesanorum. hoc dicit usque ad §. Excommunicatos.

Alexand. III. *in Concil. Lateran.* d. (*an.* 1179.)

CUm & plantare sacram religionem, & plantatam fovere modis omnibus debeamus, nusquam *e* hoc melius exequimur, quam si nutrire ea, quæ recta sunt, & corrigere quæ profectum virtutis *f* impediunt, commissa nobis auctoritate curemus. Fratrum autem & Coepiscoporum nostrorum conquestione comperimus, quod fratres Templi & Hospitalis, & alii Religiosi, indulta sibi ab Apostol. sede privilegia excedentes, contra Episcopalem auctoritatem multa præsumant, quæ & scandalum faciunt, grave pariunt periculum animarum: (*& infra.* α) Ecclesias igitur & decimas de manu Laicorum sine consensu Episcoporum tam illos, quam etiam quoscunque alios Religiosos recipere prohibemus, dimissis quascunque contra tenorem istum aliquo tempore receperunt.

(α *Proposuerunt enim, quod Ecclesias recipiunt de manu Laicorum, excommunicatos & interdictos ad Ecclesiastica recipiunt sacramenta, & ad sepulturam admittunt in cunctis Ecclesiis suis præter eorum conscientiam, & instituunt, & amovent Sacerdotes, & fratribus eorum ad eleemosynas quærendas euntibus, est indultum eis, ut in adventu eorum jucundo semel in anno aperiatur Ecclesiæ, atque in eis divina celebrantur officia, plures ex eis de una sive diversis domibus ad interdictum locum sæpius accedentes, indulgentia privilegiorum nostrorum in celebrandis officiis, & sepeliendis mortuis abutuntur, & mortuos apud interdictas Ecclesias sepelire præsumunt. Occasione quoque confraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, & robur & auctor. Episcopalem enervant, dum contra eorum sententiam sub aliquorum privilegiorum obtentu munire cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem voluerint se conferre. In his autem, quia non tam de majorum conscientia, quam de minorum discretione exceditur, & removenda ea in quibus excedunt, & quæ dubitationem faciunt, decrevimus declaranda.*)

Excommunicati & interdicti omnino non debent admitti ad divina, etiam per Religiosos exemptos. h. d. usque ad §. In Ecclesiis. Abbas Siculus.

§. 1. Excommunicatos *a* quoque & nominatim interdictos tam ab illis, quam ab aliis omnibus juxta Episcoporum sententiam statuimus evitandos.

Religiosi etiam exempti in Ecclesiis non pertinentibus ad eos, pleno jure non instituunt, nec destituunt inconsultis Episcopis, sed rationem exigunt in temporalibus ab institutis. hoc dicit usque ad §. Quod si.

§. 2. In Ecclesiis vero suis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, instituendos Presbyteros Episcopis repræsentent: ut eis de plebis cura respondeant. Ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos etiam inconsultis Episcopis non audeant removere.

Hospitalarii & Templarii semel in anno celebrant in Ecclesia posita in loco interdicto, ibi tamen non sepeliuntur corpora mortuorum. h. d. usque ad §. De confratribus. Abbas.

§. 3. Quod si Templarii vel Hospitalarii ad Ecclesiam venerint interdictam, non nisi semel in anno ad Ecclesiasticum officium admittantur, nec tunc ibi sepeliantur corpora defunctorum.

Confratres exemptorum, seu ipsorum oblati, qui in totum non se transtulerunt, judicari possunt ab ordinariis locorum. h. d. usque ad fin. Abbas Siculus.

§. 4. De *b* confratribus hoc constituimus, ut si non se prædictis fratribus omnino reddiderint, sed in proprietatibus suis omnimodo duxerint remanendum, propter hoc ab Episcoporum suorum sententia nullatenus eximantur, sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, cum pro suis fuerint excessibus corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, ab aliis quoque Religiosis, qui præsumptione sua Episcoporum percipiunt jura, & contra canonicas eorum sententias, & tenorem privilegiorum nostrorum venire præsumunt, præcipimus observari. Si enim contra institutum hoc venerint, & Ecclesiæ, in quibus ista præsumpserint, subjaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur.

C A P. I V.

Suis privilegiis privandus est, qui alienis derogat.

Idem *Archiepiscopis* (*& c Episcopis*) *ad quos literæ istæ pervenerint.* (*an.* 1179.)

DIlecti filii *d* fratres hospitalis Hierosolymitani transmissa nobis conquestione monstrarunt, quod vos eis de malefactoribus suis justitiam facere non vultis, privilegia ipsorum recipere contemnentes: [*& infra.* α] *Pro* certo sciatis, quod nos concessa vobis privilegia decurtabimus, cum Eccl. Rom. scriptis authenticis obviare minime timeatis.

(α *Nec ipsos eleemosynas quærere in vestri parochiis, aut confratres eorum sepelire aliquatenus permittatis. Quoniam igitur iidem fratres multis sunt libertatibus & privilegiis a Rom. Pontificibus præmuniti, quæ ut nostris temporibus infringantur nolumus sustinere: F. v. p. a. s. m. q. jam dictis fratribus in his quæ sibi a Rom. Eccl. noscuntur indulta fuisse, nullam prorsus molestiam faciatis, nec ea sibi contradicere, vel denegare aliquatenus attentetis. Si enim de vobis in veritate de cætero talia poterimus comperire.*)

a *Denunciasse.* b C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Ferre, legendum est, ex registro.* d *In Conc. Lat. sub. Alexand. III. c.* 9. *&* c. 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *nunquam.* f *veritatis. in Concilio.*

a *Vide Calixtum Pap. I. epist.* 2. *ad Episcopos Galliæ. Referunt Burch. l.* 11. *decr. c.* 38. *& Ivo p.* 14. *c.* 102. b *Præter Panorm. & alios vid. hic Marianum Socin. & alios in c.* 2. *sup. de foro compet. & gloss. & Geminianum in c. quisquis.* 7. *q.* 4. c *Hæ duæ voces, & Episcopis, desunt in aliquot & vetustis & recentioribus.* d C. 4. *eod. tit. in* 1. *compilat.*

CAP.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona Ciències Socials

CAP. V.

Etiam privilegiati non poſſunt admittere excommunicatos ad ſepulturam: & ſi admiſerint, debent in eos ejicere: & ſi non fecerint, Epiſcopus ſupplebit.

Idem *Cantuarien. Archiepiſcopo.* (*an.* 1179.)

AD hæc *a*: (*& infra.* α) Mandamus, quatenus Hoſpitalariis præcipias, ut ſi quos in excommunicatione defunctos in cœmeteriis Eccleſiarum ſepelierint, eos extra cœmeteria ejiciant: Quod ſi facere noluerint, tu hoc de his, quos in excommunicatione defunctos eſſe conſtiterit, exequaris.

[α *In beatorum Apoſtolorum Principis cathedra Domino diſponente quanquam immeritis ſumus conſtituti, ut plantare debeamus, quæ ad divinum ſpectant decorem, & evellere & eradicare curemus, quæ obvia ſunt rationi & profectum impediunt ſalutis. Intelleximus ſane, quod Hoſpitalarii nominatim excommunicatos contra prohibitionem Epiſcoporum Eccleſiaſticæ præſumunt tradere ſepulturæ, non cogitantes quoniam grave ſit eis in morte communicare, quos, dum viverent, Eccleſia a ſuo ſinu pro ſuis exceſſibus ſegregavit. Unde quoniam hujuſmodi præſumptionem & temeritatem nolumus, nec debimus aliquatenus tolerare*: F. *v. p. a. ſ.*]

CAP. VI.

Contra privilegium Eccleſiæ præſcribitur ſpatio XXX. annorum, hodie vero XL. ut infra eod. Accedentibus.

Idem *Abbati & Monachis S. Andreæ Ciſtercien. Ordinis.* (*an.* 1179.)

SI de *b* terra, quam habetis in parochia Canonicorum de Plautio, per XXX. annos eis decimas perſolviſtis, eas ſibi de cætero integre perſolvatis. Licet enim privilegiorum Rom. Eccleſ. beneficio fratribus Ciſtercienſ. Ordinis *c* indultum fuerit, quod de laboribus ſuis nullas decimas perſolvere debeant: de privilegio tamen indulto, tanto tempore vobis detrahere voluiſtis, cum liberum ſit unicuique ſuo juri renunciare, eoque modo poteſtis vos in hac parte tueri.

CAP. VII.

De privilegiis non eſt judicandum, niſi eorum tenore inſpecto, & ſecundum continentiam eorum ab omnibus ſubditis ſunt ſervanda.

Idem *Ambien.* d *Epiſcopo.* (*an.* 1179.)

PORro *e* quamvis Templarii & Hoſpitalarii multa ſint libertatis prærogativa donati *f*, non dubitamus quin aliam libertatem habeant in locis, in quibus antequam perveniſſent ad eos, fuerant habitatores: quod totum ex inſpectione privilegiorum plenius advertere potes, & ſecundum quod inveneris, ita obſerves. Sic enim eos volumus privilegiorum ſuorum ſervare *g* tenorem, quod eorum metas tranſgredi minime videantur.

CAP. VIII.

Per ſolutionem cenſus, quæ fit Rom. Eccl. non probatur exemptio a juriſdictione Epiſcoporum.

Idem *I. Apoſt. ſedis Legato.* (*an.* 1179.

RECepimus *h* literas, quas de Eccleſiis cenſualibus direxiſti. Cæterum diligentiam tuam volumus non latere, quod ſicut non omnes, qui ſpecialiter beati Petri juris exiſtunt, annuatim Apoſtolicæ ſedi cenſum exolvunt, ita non omnes cenſuales ab Epiſcoporum ſubjectione habentur immunes. Inſpicienda ſunt ergo Eccleſiarum privilegia, & ipſorum tenor eſt diligentius attendendus, ut ſi fuerit deprehenſum, quod Eccleſia, quæ cenſum ſolvit, ſpecialiter B. Petri juris exiſtat, & ad judicium *i* perceptæ libertatis cenſus annuus conferatur, non immerito poterit ſpeciali prærogativa gaudere. Si vero ad indicium perceptæ protectionis cenſus perſolvitur, non ex hoc juri dioeceſ. Epiſcopi aliquid videtur eſſe ſubtractum.

CAP IX.

Privilegium uni conceſſum non poteſt ad alium extendi, propter identitatem rationis. h. d. & ſolet quotidie allegari.

Idem.

SAne: (*& infra.*) Temerarium eſt, & indignum, aliquem ſibi ſua auctoritate præſumere, quod Romana Eccleſia alicui, certa ratione inſpecta, ſingularibus voluit beneficiis indulgere.

CAP. X.

In Oratoriis privatis campanæ publice teneri non poſſunt etiam per religioſas. h. d. & tene menti hunc textum, quia quotidie allegatur, & eſt in uſu.

Cœleſtinus III. *Abulen. Epiſcopo.* (*an.* 1195.)

PAtentibus *a* literis certificari deſideras, utrum Templariis, Hoſpitalariis, & aliis Oratoria in domibus ſuis habentibus, liceat campanas in eis ponere, publiceque pulſare: Reſpondemus autem conſult. t. quod non licet eis hoc agere: quin *b* potius per te per cenſuram Eccl. appell. rem. coercendi ſunt, ut ita ſint ſuo jure contenti, quod juſtitiam non impediant aliorum.

CAP. XI.

In tota provincia exhortationis officio privantur Hoſpitalarii, qui mittunt pro eleemoſynis cruce falſos ſignatos, & ſi miſſi ſunt Laici, excommunicantur: ſi ſunt Clerici, ab officio & beneficio ſuſpenduntur: & eadem ſuſpenſione puniuntur, qui ante reconciliationem in polluta Eccleſia celebrant: & ſuſpenſi per Epiſcopos exemptos abſolvit non poſſunt: & fratres privilegiatorum, qui ad eos ſe omnino transferunt, privilegiati non ſunt.

Innocentius III. *Archiepiſcopo Lugdun.* (*an.* 1212.)

TUarum *c* nos tenor edocuit literarum, quod fratres hoſpitalis ſancti Joannis, Laicos & illiteratos mittunt pro eleemoſynis colligendis: (*& infra.* α) Cum *enim* in quadam Eccleſia baptiſmalis, ei a prædeceſſore tuo collata, quidam eorum percutiens Vicarium Sacerdotem *e* ipſam Eccleſiam ſanguinis effuſione fœdaſſet, uſque ad reconciliationem divina ibidem interdixiſti officia celebrari: ſed nihilominus *d* ipſi in ea divina officia celebrarunt: Alios vero presbyteros ab officio ſuſpenſos per Epiſcopos ſuos iidem, cum ſint Laici, ad divina *e* officia reſtituunt exequenda. Quoſdam præterea, qui cum uxoribus ſuis in domibus propriis commorantur, eo quod eis de ſuis aliquid conferunt annuatim, ita emancipare contendunt, ut aliquibus ſecundum legem terræ de ſibi objectis reſpondere minime teneantur. Verum quia privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate *f*: Frat. tuæ mandamus, quatenus ſi quos Clericos aut Laicos a dictis fratribus pro colligendis eleemoſynis cruce falſo ſignatos inveneris, his a quibus ipſo miſſos eſſe conſtiterit, per totam provinciam tuam *g* exhortationis officium interdicas: miſſos, ſi Laici fuerint, excommunicationis mucrone percellas: ſi Clerici, ab officio beneficioque ſuſpendas, nullo prorſus privilegii beneficio, vel appellationis remedio prævalente. Eos vero, quos in prædicta Eccleſia lege tibi dioceſana ſubjecta, poſt interdictum tuum divina celebrare *b* cognoveris, eadem pœna ſuſpenſionis involvens, in ea (donec reconciliata fuerit) officia non permittas celebrari divina: Presbyteros etiam ſuſpenſos ab Epiſcopis ſuis, & per prædictos *i* fratres ad

---

a *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp.* b *Cap. 9. eod. tit. in 1 comp.* c *Dictio*, ordinis, *deeſt in antiquis Cod.* d *Albien. al. Albian.* e *C. eod. tit. in 1. comp.* f *dotati.* g *conſervare.* h *C. 1. eod. tit. in 2. compil.* i *al. indicium, in aliquot antiq. ut paulo poſt.*

a *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *alit. quinimo potius per te, &c.* c *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* d *al. ipſi ibi in ea, &c.* e *Dictio*, divina, *deeſt in antiquioribus exemplarib.* f *Vid. l. Judæos. C. de Judæ. l. qui ſine ff. de negot. geſt. & l. liberam. ff. de pecul.* g *Suam, legitur in vulgatis libris, ex antiq. tuam, repoſitum eſt.* h *celebraſſe.* i *al. ita: & prædictos fratres, & cæterum ex veteribus exemplaribus lectio impreſſa repoſita eſt, & reſcripti ſeries oſtendit ita legi oportere.*

officia ſua temere reſtitutos, in eandem ſententiam ſuſpenſionis reducas. Illos vero quos ad reſpondendum aliis ſecundum legem terræ pro præmiſſa cauſa aſſerunt non teneri, nolumus excuſari, quin eos ad reſpondendum (ſublato appellationis impedimento) compellas.

[α *Quas populus ex devotione pro ſuſtentatione pauperum præfato loco mittere conſuevit. Quidam vero qui non ſufficiunt per ſe loca omnia circumire, ſibi Clericos Sacerdotes, Laicos etiam rudes nec religioſos in nequitiis exercitatos aſſumunt, eorum pectoribus crucis characterem imponentes, ſicque gulæ & ebrietati deſerviant, ſed valde inhoneſtos in aliis oſtendentes, Clerum & populum graviter ſcandalizant, cum ipſi ſint Laici, Priorum tamen fuguntur officiis, & tam Clericis quam Sacerdotibus præponantur: & non ſolum Epiſcopis inobedientes exiſtunt, verum etiam quoſdam immunitates, tanquam ab Apoſtolica ſed ſibi indultas præſumunt ſibi temere vendicare.*]

CAP. XII.

Contenta in inſtrumento perdito probari poſſunt per teſtes, qui illud perlegerunt, ſi deponunt de tenore, & quod erat ſine vitio. h. d. Et non eſt alibi caſus ita clarus.

Idem *Abbati & Conventui S. Petri Eugubin.*
(*an* 1212. *Roma in Marcam.*)

I. CUm olim *a* eſſemus apud Peruſium conſtituti, & tu, fili Abbas privilegium Lucii Papæ nobis præſentans poſtulaveris innovari, propter contradictionem Eugubini Epiſcopi aſſerentis hoc in ſuum præjudicium redundare, non fuit effectui mancipatum: [*& infra.*] Te igitur & præfati Epiſcopi procuratoribus, in noſtra præſentia conſtitutis, B. *b* baſilicæ XII. Apoſtolorum, Presbytero Cardinali dedimus in mandatis, ut ſuper amiſſione ac tenore privilegiorum *c* teſtes reciperet, quos duceret producendos, qui fideliter redegit in ſcriptis depoſitiones X. teſtium juratorum: quorum depoſitionibus publicatis, dicti procuratores ad producendos teſtes, per quos inductos a parte adverſa repellerent, inducias poſtularunt: quas ſub eo tenore illis duximus concedendas, ut apud ſed. Apoſt. probarent, quæ vellent, ubi onus probationionis pars altera ſubiiſſet: [*& infra.* α]

Nos vero tam per depoſitiones teſtium, quam aſſertiones quorundam fratrum noſtrorum liquido cognoſcentes, talem dicti privilegii fuiſſe tenorem, quod videlicet cœnobium veſtrum nullo mediante ad Rom. Eccl. pertineret, & quod non liceret alicui Epiſcopo eidem monaſterio & ejus Eccleſiis excommunicationem incidere, ut fratres illic Domino ſervientes, ab omni poteſtate liberi, Rom. Eccl. libertatis gratia potirentur, & quod nulla in eis mentio diœceſani Epiſcopi habebatur: illud etiam attendentes, quod cum tu, fili Abbas, tempore Cœleſtini prædeceſſoris noſtri ad ipſius præſentiam acceſſiſſes, ipſe inſpectis Eccleſiæ tuæ privilegiis, te (licet excommunicatus ab Eugub. Epiſcopo diceretis) tanquam non ligatum admiſit ad oſculum (quod præſumitur non feciſſe, niſi monaſterium veſtrum cognoviſſet ad Rom. Eccl. ſpecialiter pertinere) decernimus privilegium illud Lucii Papæ, quod ſine reprehenſione bullæ, chartæ vel literæ apparebat, quando fuit nobis oſtenſum, illius fuiſſe tenoris, cujus per depoſitiones teſtium & aſſertiones fratrum noſtrorum noſcitur extitiſſe.

[α *Cæterum quoniam infra tempus datum terminum & receptum qui producendis teſtib. datus fuerat, defecerunt.*]

CAP. XIII.

Innovatio privilegiorum novum jus non tribuit, ſed antiquum conſervat. h. d. quoad titulum.

Idem *Cathalan.* d *electo & Abbati trium Fontium.*
(*an.* 1213.)

EX parte *e* Abbatiſſæ ac ſororum Jotren. Eccleſiæ extitit intimatum, quod Melden. Epiſcopus commiſſionis occaſionem cujuſdam [per *a* literas] ad Judices delegatos obtentæ (in qua nulla mentio habebatur de ipſarum privilegiis, quæ illas & earum Eccleſias, Clerum & populum Jotren. ad Apoſtolicam ſedem nullo mediante ſpectare declarant, quorum ipſe non erat ignarus) eos incepit graviter moleſtare, obedientiam ab ipſis, ac a Clero & populo Jotren. ſubjectionem omnimodam requirendo: [*& infra.*] Verum cum Judices ipſas valde gravarent, ad appellationis beneficium convolarunt: [*& infra.*] Sed Judices appellationi non deferentes, nec fragilitati ſexus compatientes earum, in Abbatiſſam excommunicationis, & in Clerum, & in populum Jotren. interdicti ſententias protulerunt. Sane cum jam nuncii Jotren. Eccleſiæ prædicta & alia in noſtra præſentia retuliſſent, privilegium nobis Apoſtolicum oſtenderunt, per quod Eccleſiam Jotren. conſtabat ad Romanam Eccleſiam ſpecialiter pertinere. Nos autem eoſdem nuncios propter appellationem prædictam diutius detinentes, quia tandem nullus apparuit idoneus reſponſalis, qui partem defenſaret *b* adverſam, privilegium Apoſtol. ſed. Eccleſiæ Jotren. conceſſum duximus innovandum, ita tamen, ut per innovationem ipſius eidem Eccleſiæ non plus juris accreſcat, quam per privilegia prædeceſſorum noſtrorum obtinuit: cum per hoc non novum ei concedere, ſed antiquum jus conſervare velimus.

CAP. XIV.

Eccleſia utens duplici privilegio exemptionis, licet ſuccumbat ex uno, poteſt nihilominus ex alio ſe juvare & obtinere: nec tenetur exemptus promittere obedientiam diœceſano: vigore tamen exemptionis non poteſt ſine licentia diœceſani Eccleſiam conſtruere in loco non exempto: & ſi exemptus de facto in loco non exempto conſtruit Eccleſiam, cedit juri Epiſcopi.

Idem *Colubrien.* c *Epiſcopo.* (*an.* 1213. *Romæ.*)

CUm olim *d* propter quæſtiones, quas adverſus Priorem & Canonicos monaſterii ſanctæ Crucis habebas, pro quibus ad audientiam noſtram fuerat appellatum, moram feceris longiorem: quia pro parte altera nullus comparuit reſponſali, eiſdem certum terminum duximus præfigendum, in quo venirent vel mitterunt ſuper privilegiis omnibus & libertatibus, quæ a Romanis Pontificibus vel ab M. quondam Colubrien. Epiſcopo ſe habere dicebant, & ſuper aliis quæſtionibus adverſus eo a Colubrien. Eccleſia intentatis, definitivam ſententiam recepturi: (*& infra.*) Interim autem utrique parti liceret coram dilectis filiis tuis de Alcobatia, & de Serra *e* Abbatibus, & E. Monacho Alcobatiæ, quibus cauſa prius fuerat delegata, proponere ac probare, ſi quid aliud proponendum duceret *f* ac probandum: (*& infra.*) Judices autem ſufficienter actum eſſe de cauſa credentes, monaſterium ſanctæ Crucis in expenſis, quas per quadriennium occaſione hujuſmodi negotii juraveras te feciſſe, damnarunt, infirmantes ſua ſententia libertatem, quam dictus M. Colubrien. Epiſcopus contulerat monaſterio S. Crucis, Canonicorum aſſenſu per portarium Regis extorto. Præterea, quia idem M. prædeceſſor tuus fuerat Canonicus regularis, & duo millia Marabatinorum *g*, quæ acquiſierat, in Epiſcopum jam promotus monaſterio dederat memorato, ipſum ad reſtitutionem eorum Judices condemnarunt. Inſuper Eccleſias omnes, quas monaſterium præter Epiſcopi Colubrien. aſſenſum propria auctoritate fundarat (quia pars ſanctæ Crucis nec præſcriptione, nec defenſione alia, probationibus contra ſe factis obſtiterat) judicarunt in jus Colubrienſis Eccleſiæ, cum fructibus medii temporis revocari: (*& infra.*) Tandem procurator

a C. 2. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Bald. in l. fin. C. de eden. Bart. tract. de teſte. Specul. tit. de legato.* §. *ſupereſt. num.* 17. *Doctor. in l. ult. C. de edicto D. Hadr. toll.* b P. c *al. privilegiis.* d *Cathalon.* e C. 3. *eod. tit. in* 3. *compilat.*

a *Hæ duæ voces*, per literas, *deſunt in antiquior. C. & omnibus Vaticanis.* b *defenderet.* c *al. Columbrien.* d *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *Sarra. al. Serta. Fal.* f *ita proponendum ducerent ad probandum.* g *al. Marobitinorum.*

mona-

UAB Biblioteca de Ciències Socials

monaſterii propoſuit ſententiam non valere nec tenere. Quod ſi alias etiam ſententia memorata teneret, quia tamen monaſterium fuit indefenſum, nec exhibita fuerant coram eis privilegia libertatis (ne delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ redundaret) debebat ad exhibitionem privilegiorum ſuorum admitti, quod ſibi concedi de ſolita benignitate ſedis Apoſt. poſtulavit. Nos igitur attendentes, quod eadem privilegia non ſolummodo pro libertate monaſterii faciebant, ſed etiam exprimebant jus noſtrum & Eccleſ. Rom. juſtitiam tuebantur: ne in nos monaſterii læſio redundaret, ad privilegia exhibenda, partem ejus de gratia duximus admittendam: (*& ſ.*) Diſtinguentes itaque inter libertatem per prædictum Epiſcopum Eccleſiæ ipſi conceſſam, & libertatem, quam ei longe ante tempus ipſius Epiſcopi Apoſt. ſedes indulſit, quia nobis conſtitit extortum fuiſſe in Epiſcopi conceſſione Canonicorum aſſenſum, & conceſſionis paginam in aliquot lineis habuiſſe raſuras, & ſubſcriptiones ſingulas fuiſſe ſingulis ſubſcribentium manibus adnotatas: ſcriptum autem, quod nobis exhibitum fuerat, nec raſuram prætendere, nec eſſe variis ſubſcriptionum manibus variatum, ſed a primo ad ultimum eadem manu conſcriptum, libertatem ab ipſo Epiſcopo conceſſam [per *a* extorſionem] irritam decernimus & inanem: ſuper hoc ſententiam delegatorum Judicum confirmantes. Quia vero evidenter agnovimus ex privilegiis antedictis *b* prædeceſſores noſtros Eccleſiæ ſanctæ Crucis libertatis privilegium indulſiſſe, & quod in ea poſſeſſione tamdiu fuerat liberatus, quod aliis etiam ceſſantibus præſc ipſiſſet: libertatem ei a prædeceſſoribus noſtris indultam, auctoritate Apoſt. confirmamus, tibi ſuper hoc ſilentium imponentes. Super *c* hoc autem in nullo ſententiæ delegatorum Judicum derogamus, cum ipſi de hac non cognoverint libertate: (*& infra.*)

Cumque libertatem a prædeceſſoribus noſtris indultam monaſterio confirmamus, ad jus profeſſionis (quod eſt contrarium libertati) monaſterium decernimus non teneri, non derogantes Judicibus delegatis, quibus libertatis privilegia non fuerant præſentata: in cæteris autem latam a prædictis Judicibus ſententiam pro Colubrien. Eccleſia confirmamus.

CAP. XV.

Contra privilegia Eccleſiæ minori ſpatio quadraginta annorum non præſcribitur. h.d. ſecundum verum intellectum.

Idem *Epiſcopo & Magiſtro G. Lemovicen.* (*an.* 1213.)

ACcedentibus *d* ad præſentiam noſtram Abbatis & Conventus Naviacen. ex una parte, & Templariorum de Trocen. ex altera procuratoribus, procurator Monachorum propoſuit, quod cum decimas terrarum de Sarcole diu quiete poſſederint, antequam ad Templariorum dominium perveniſſent: & poſtquam Templarii terras acquiſiere, prædictas decimas earundem per XL. annos & amplius pacifice poſſediſſent, nunc eis ipſas ſubtrahere non verentur: [*& ſ. α*] Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi Abbas & Monachi ſufficienter oſtenderint, quod a Templariis decimas de terris prædictis per XL. annos continue perceperint ſine lite, vos ad præſtationem ipſarum Templarios compellatis. Cum enim tanto tempore contra indulta privilegia decimas ſolverint, eis renunciaſſe tacite præſumuntur. Quod ſi in probatione defecerint, ab ipſorum impetitione Templarios abſolvatis, ipſis ſuper hoc ſilentium perpetuum *e* imponentes.

[*α His igitur & aliis, quæ coram prædicto Capellano fuere propoſita, plenius intellectis, quia de ipſis non potuit exhiberi plena fides.*]

a *Hæc duo verba*, per extorſionem, *deſunt in omnib. vetuſtis codicib.* b *al. ita: ex privilegiis antedictis, prædeceſſores, &c.* c *Al. per hoc autem.* d *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* e *Dictio*, perpetuum, *deeſt in antiq. Cod.*

CAP. XVI.

Exemptus ratione certæ rei vel certi loci, non cenſetur exemptus reſpectu alterius rei vel loci. h. d. & eſt textus notabilis, & multum allegabilis.

Idem *Epiſcopo Lingonenſi.* (*an.* 1213.)

CUm Capella *a* Ducis Burgundiæ *b* gaudere dicatur hujuſmodi privilegio, quod nullus Archiepiſcopus vel Epiſcopus in perſonas Canonicorum ejuſdem capellæ ſuſpenſionis vel excommunicationis aut interdicti ſententias audeat promulgare: quidam capellæ ſupradictæ Canonici, qui parochiales Eccleſias a te tenent, occaſione privilegii prælibati, in his etiam, quarum juriſdictio ad te pertinet, ita ſe dicunt exemptos, ut quantumcque graviter interdum excedant, tuæ correctioni recuſant & ſententiæ ſubjacere. Quocirca mandamus, quatenus in quantum exempti ſunt ejuſdem ratione capellæ, Apoſtolicis privilegiis deferas reverenter: ſed in quantum ratione parochialium Eccleſiarum, vel alias juriſdictionem tuam reſpicere dignoſcuntur, officii tui debitum in eoſdem libere proſequaris.

CAP. XVII.

Per exemptionem conceſſam monaſterio, capellæ ſibi ſubjectæ non cenſentur exemptæ.

Idem *Abbati & fratribus Evaſen.* c *cœnobii.* (*an.* 1213. *Romæ.*)

EX ore *d* ſedentis in throno procedit gladius bis acutus, quoniam ex ore Roman. Pontif. rectiſſima debet exire ſententia, quæ contra juſtitiam nulli parcat, ſed reddat unicuique quod ſuum eſt. Cum igitur inter vos & Vigor. *e* Epiſcopum, ſuper monaſterii veſtri ſubjectione, ac libertate controverſia verteretur, monaſterii veſtri propoſuit procurator, quod idem monaſterium ab ipſa ſui fundatione liberum extitit & exemptum: ad hoc probandum privilegia prædeceſſorum noſtrorum inducens, unum Conſtantini, & alterum Alexandri, nec non indulgentias Clementis & Cœleſtini, quorum uſum continuum a longis retro temporibus per depoſitiones teſtium oſtendere nitebatur: [*& infra.*] Porro in privilegio Conſtantini quiddam contineri perſpicitur, per quod idem cœnobium videtur ad juriſdictionem Epiſcopi pertinere: videlicet, quod Abbas ejuſdem primum locum poſt Vigorien. Præſulem ſemper obtineat. Unde cum locum ipſe obtinere non poſſit in generali Concilio, neque in provinciali: quoniam abſonum eſſet, ut Abbas primus poſt illum ſuper alios Epiſcopos reſideret: relinquitur ergo, quod locum illum in Epiſcopali Synodo intelligatur habere: quare tenetur ad Synodum Epiſcopalem accedere, ac per hoc inſius ſtatuta recipere ac ſervare. In privilegio vero Alexandri Papæ quiddam *f* aliud continetur, per quod diœceſanus Epiſcopus in eodem cœnobio juriſdictionem ſuam (etſi non in omnibus, in quibuſdam tamen) retinuiſſe videtur: cum in illo dicatur, quod Vigor. Epiſcopi ab ejuſdem loci fratribus aliquid injuſte non exigant, ſed his tantum contenti permaneant, quæ prædeceſſores eorum anteceſſoribus ſuis conſtat rationabiliter impendiſſe: unde conſtat, quod Abbates Epiſcopis aliqua de ſuis exhibere tenerentur. Nos igitur his & aliis diligenter auditis, cum a neutra parte ſit probata præſciptio, ſententialiter definimus, quod Evaſen. *g* cœnobium liberum eſt in capite, tanquam ab Epiſcopali juriſdictione prorſus exemptum, & ſoli Rom. Eccl. ſubjectum, tutela tamen ipſius Cantuar. Archiepiſc. reſervata: in membris autem, quæ non probantur exempta, diœc. Epiſcopo ipſum ſubjacere decernimus: propter quod Abbas ad Synodum *h* ejus debet accedere,

a *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Divionen. al. in veteri comp. ita, Bohemiæ: ſed Vaticana & alia exemplaria conſtanter habent Burgundiæ.* c *Evaſin. al. Evaſien.* d *C. 7. eod. tit. in 3. comp. Initium ſumitur ex Apoc. c. 1. & 19.* e *Wigornien. al. Wigoren.* f *quoddam, in antiq.* g *Evaſin.* h *Vid. Concil. Trident. ſeſſ. 24 de reform. c. 2.*

dere,

dere, primumque locum poſt Vigor. Epiſcopum obtinere : pro ipſis quoque membris non exemptis, idem Abbas tenetur Vigor. Epiſcopo exhibere reverentiam, obſequium & honorem : quibus Vigorien. Epiſcopus ſibi competenter exhibitis debet manere contentus.

CAP. XVIII.

Receptus ſub protectione Papæ, per hoc non cenſetur exemptus. hoc dicit.

Idem *Auſonen. Epiſcopo.* (*an.* 1214.)

EX parte *a* tua fuit quæſitum, utrum Clerici & Laici, qui literas protectionis oſtendunt, in quibus perſonæ ſuæ expreſſo nomine cum omnibus rebus ſuis ſub Apoſtolica protectione conſiſtere declarantur, a juriſdictione Epiſcopi diœceſani ſint exempti. Nos autem tibi *b* reſpondemus, quod per literas hujuſmodi ab Epiſcoporum ſuorum poteſtate minime ſubtrahuntur.

CAP XIX.

Religioſi, quibus a Papa conceſſum eſt, ut Eccleſias ei ſubjectas poſſint in proprios uſus convertere, non auctoritate propria, ſed a diœceſano loci poſſeſſionem illarum Eccleſiarum recipere debent : niſi in privilegio aliud exprimatur.

Idem *Eliden. Epiſcopo.* c (*an.* 1214.)

PAſtoralis *d* officii : (*& infra.*) Interrogaſti utrum viris religioſis, quibus a ſede Apoſt. eſt indultum, ut Eccleſias ſuas in proprios uſus poſſint convertere, decedentibus perſonis earum, liceat auctoritate propria poſſeſſionem earundem intrare, vel per diœc. Epiſcopum *e* in ipſa *f* ſint potius inducendi. Ad quod reſpond. quod niſi forte indulgentia ſummi Pontificis id contineatur expreſſum, ſuo Epiſcopo inconſulto, in poſſeſſionem ipſarum eis non eſt licitum introire : quia per indulgentiam hujuſmodi Epiſcopali juri non credimus derogari.

CAP. XX.

Si is propter cujus delictum poſitum eſt interdictum, illud non ſervat, alii nihilominus ſervare tenentur : ſecus ſi ille non ſervat, in cujus favorem latum fuit.

Idem *Epiſcopo & Capitulo Tripol.* g (*ab.* 1214.)

PEtiſtis per ſed. Apoſt. *h* edoceri, utrum cum propter Hoſpitalarios vel Templarios civitas veſtra generali ſupponitur interdicto, eiſdem non ſervantibus, vos illud teneamini obſervare? Ad quod duximus reſpondendum, quod illorum exceſſus vobis non præbet licentiam excedendi. Sed ſi præfati Hoſpitalarii vel Templarii privilegiorum ſuorum fines exceſſerint, violando temere interdictum, quod pro eis fuerat promulgatum : ne videantur de aliorum fletu ridere, vos in pœnam præſumptionis eorum, quamdiu ipſi violaverint interdictum, de noſtra licentia celebretis.

CAP. XXI.

Privilegium conceſſum monaſterio, ut ejus Monachi excommunicari non poſſint, intelligitur de Monachis exiſtentibus in monaſterio, vel in Eccleſiis ſibi ſubjectis utroque jure. hoc dicit. Et eſt caſus quotidianus.

Idem. (*an.* 1214.)

QUoniam *i* per confeſſionem conſtat partis adverſæ, quod Nepeſinus Epiſcopus, jus Epiſcopale percipit in Eccleſia ſancti Blaſii *k* de Flagen. credimus, quod non obſtante illo capitulo privilegii, quod monaſterio eſt indultum, ut nullus Epiſcopus Eccleſias utroque jure illi ſubjectas interdicto ſupponere, vel Monachum ſeu Clericum ejuſdem monaſterii ſynodare vel excommunicare præſumat, præfatus Epiſcopus poſſit interdicere dictam Eccleſiam, & excommunicare Monachum ſeu Clericum veſtrum ad ejus regimen deputatum, cum alterutrum de jure fuerit faciendum : quoniam illud capitulum eſſe intelligendum videtur de Monachis aut Clericis in ipſo monaſterio permanentibus, vel ad Eccleſias deſtinatis, utroque jure ſibi ſubjectas.

CAP. XXII.

Epiſcopus remittens alicui Eccleſiæ decimas Epiſcopales indefinite, remiſiſſe videtur non ſolum præteritas, ſed & futuras. Et eſt caſus notabilis.

Idem *Londonen.* a *Archiepiſcopo Apoſt. ſed. Legato.* (*an.* 1214.)

QUia circa *b* : [*& infra.*] Quæſiviſti, utrum Monachi omnium ſanctorum privilegium prædeceſſoris tui, ſuper Epiſcopalibus decimis retinendis indultum, extendere valeant ad poſſeſſiones acquiſitas, & poſtmodum acquirendas?

Super quo tale damus reſponſum, quod ſi decimarum illarum remiſſio facta extitit ſecundum canonicas ſanctiones, prædeceſſor tuus indefinite decimas *c* Epiſcopales monaſterio remittendo (cum nihil exceperit, & potuerit excepiſſe, ac in beneficiis pleniſſima ſit interpretatio adhibenda, nec debeat una eademque ſubſtantia diverſo jure cenſeri) intellexiſſe videtur, non ſolum de decimis poſſeſſionum illius temporis, ſed futuri.

CAP. XXIII.

Ponit Concilium ordinem quatuor Patriarchalium ſedium, uſque ibi, Servata : ubi ponit tria privilegia ipſarum. Primum, *quia dant pallium.* Secundum *ibi : Dominicæ, quia ante ſe Crucem deferri faciunt, præterquam in caſibus hic exceptis.* Tertium *ibi : In omnibus, quia ad ipſos appellatur, & in hoc proteſtatur ibi, Salvis.*

Idem *in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

ANtiqua Patriarchalium *d* ſedium privilegia renovantes ſancta univerſali Synodo approbante, ſancimus, ut poſt Romanam Eccleſiam (quæ diſponente Domino ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, utpote mater univerſorum Chriſti fidelium & magiſtra) Conſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium, Hieroſolymitana quartum locum obtineat : Servata cuilibet propria dignitate : ita quod poſtquam Antiſtites earum a Romano Pontifice receperint pallium (quod eſt plenitudinis officii Pontificalis inſigne) præſtito ſibi fidelitatis & obedientiæ juramento, licenter & ipſi ſuis Suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro ſe profeſſionem canonicam, & pro Romana Eccleſia ſponſionem obedientiæ ab eiſdem. Dominicæ *e* vero Crucis vexillum ante ſe faciant ubique deferri, niſi in urbe Romana, & ubicunque ſummus Pontifex præſens extiterit, aut ejus Legatus utens inſigniis Apoſtolicæ dignitatis. In omnibus autem provinciis eorundem juriſdictioni ſubjectis, ad eos (cum neceſſe fuerit) provocetur : Salvis appellationibus ad ſedem Apoſtolicam interpoſitis, quibus eſt ab omnibus humiliter deferendum.

CAP. XXIV.

Privilegium Religioſis conceſſum ut poſſint ſepelire confratres ſuos tempore interdicti, intelligitur de illis confratribus, qui licet maneant in ſeculo, obtulerunt ſe tamen Ordini mutato habitu ſeculari, vel de illis, qui bona ſua eis dederunt uſufructu retento Hoc primo. *Privilegium Religioſis conceſſum, quo eis venientibus ad locum interdictum, ſemel in anno aperiantur Eccleſiæ, ut celebrentur in eis divina, intelligitur, quod una tantum ſola Eccleſia aperiatur in loco.* hoc ſecundo.

Idem *f in eodem.* (*an.* 1216. *Romæ.*)

---

a C. 8. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *al. taliter.* c *Helien. al. Belien.* d C. 9. *eod. tit. in* 2. *comp.* e *Dictio*, Epiſcopum, *deeſt in pleriſque exemplar* f *al. Ipſas : ſed ut plurimum habetur, ut eſt impreſſum.* g *Tripolitan.* h C. 3. *eod. tit. in* 4. *comp.* i C. 4. *eod. tit. in* 4. *comp.* k *al. Baſilii de Flagen. al. Flajan.*

a *Londin.* b C. 5. *eod. tit. in* 4. *comp.* c *De indefinita locutione, an & quando æquipolleat univerſali, vide Cov. l.* 1. *var. reſ. c.* 13. d *De Patriarcharum prærogativa, dignitate & numero, Chaſſ. in Cat. glor. mundi. p.* 4. *conſid.* 9. *Nic. Boer. de auctor. magni Concilii. n.* 30. *& ſeq. v. ſecundum locum.* e *Vide Clem. ult. tit. de privileg. Scilicet Innoc. III. in Conc. Later. p.* 57. *c.* 7. *eod. tit. in* 4. *compil.*

Ut

UT privilegia, quæ quibuſdam Religioſis Romana conceſſit Eccleſia, permaneant inconcuſſa, quædam in eiſdem duximus declaranda, ne minus ſane intellecta pertrahantur ad abuſum, propter quem poſſint merito revocari, quia privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate. Sane quibuſdam Regularibus Apoſtolica ſedes indulſit, ut his qui fraternitatem eorum aſſumpſerint, ſi forſitans Eccleſiæ, ad quas pertinent, a divinis officiis fuerint interdictæ, ipſoſque mori contigerit, ſepultura Eccleſiaſtica non negetur, niſi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti. Suos quoque confratres, quos Eccleſiarum Prælati apud Eccleſias ſuas non permiſerint ſepeliri, niſi excommunicati vel interdicti fuerint nominatim, ipſi ad Eccleſias ſuas deferant tumulandos. Hoc autem de illis confratribus intelligimus, vel qui adhuc manentes in ſeculo eorum Ordini ſunt oblati, mutato habitu ſeculari: vel eis, qui bona ſua dederant inter vivos, retento ſibi (quamdiu in hoc ſeculo vixerint) uſufructu: qui tamen ſepeliantur apud ipſorum Regularium vel aliorum non interdictas Eccleſias, in quibus elegerint ſepulturam: ne ſi de quibuslibet ipſorum Fraternitatem aſſumentibus fuerit intellectum, pro duobus aut tribus denariis annuatim ſibi collatis diſſolvatur pariter & vileſcat Eccleſiaſtica diſciplina: certa tamen & ipſi remiſſionem obtineant ab Apoſtolica ſibi ſede conceſſam. Illud etiam, quod hujuſmodi Regularibus eſt indultum, ut ſi qui fratrum ſuorum, qui ab eis miſſi fuerint ad recipiendas Fraternitates ſive collectas, in quamlibet civitatem, caſtellum, vel vicum advenerint, ſi forte locus ille a divinis officiis ſit interdictus, in eorum jucundo adventu ſemel in anno aperiantur Eccleſiæ, ut excluſis excommunicatis divina ibidem officia celebrentur: ſic intelligi volumus, quod in eadem civitate, aut caſtro, aut villa una tantum Eccleſia ejuſdem Ordinis fratribus ſemel (ut dictum eſt) aperiatur in anno: quia licet pluraliter dictum ſit, quod in eorum jucundo adventu Eccleſiæ aperiantur, non tamen ad Eccleſias ejuſdem loci diviſim, ſed prædictorum locorum conjunctim ſano referendum eſt intellectu: ne ſi hoc modo ſingulas ejuſdem loci viſitarent Eccleſias, nimium vilipendi contingeret ſententiam interdicti. Qui vero contra declarationes prædictas quicquam ſibi uſurpare præſumpſerint, gravi ſubjaceant ultioni.

CAP. XXV.

Tempore generalis interdicti Epiſcopi non prohibiti, qui non fuerunt culpabiles interdicti, clam celebrare poſſunt, & hodie iſtud non eſt privilegium Epiſcoporum, ſed jus commune: ut in c. fin. de ſent. excom. in 6. & ibi plene habetur, an & quando, & qualiter poſſit celebrari tempore interdicti.

Idem *a in eodem.* (*an.* 1216.)

QUod nonnullis eſt Religioſis indultum, in favorem Pontificalis officii ad Epiſcopos extendentes concedimus, ut cum commune terræ interdictum fuerit, excommunicatis & interdictis excluſis, poſſint quandoque januis clauſis ſuppreſſa voce, & non pulſatis campanis divina celebrare officia: Niſi & hoc ipſum eis expreſſe fuerit interdictum. Verum hoc illis concedimus, qui cauſam aliquam non præſtiterint interdicto, nec quicquam (doli *b* vel) fraudis ingeſſerint tale, compendium ad iniquum diſpendium pertrahentes.

CAP. XXVI.

Privilegia non ſunt violanda etiam indirecte. h. d. generaliter.

Honorius III. *Archiep. & Epiſcopis, in quorum diœceſ. monaſteria & Prioratus Cluniacen. monaſterio ſubjecta conſiſtunt.* (*an.* 1216.)

QUanto amplius: (*& infra.*) Sane dilecti filii Abbas & Conventus Cluniacen. *a* gravem nobis querimoniam obtulerunt, quod quidam veſtrum & veſtrorum Officiales, cum in eos & ſui ordinis Monachos non poſſunt excommunicationis & interdicti proferre ſententias, eo quod ſuper hoc Apoſtolicæ ſedis privilegiis ſunt muniti, in eos, qui molunt in molendinis, vel coquunt in furnis eorum, quicquid vendendo ſeu emendo, aut alias eis communicant, ſententias proferunt memoratas: & ſic Apoſtolicorum privilegiorum, non vim & poteſtatem, ſed ſola verba ſervantes, dicti ordinis Monachos quodammodo excommunicant, dum eis alios communicare non ſinunt. Ex quo illud etiam evenit inconveniens, ut ipſi Monachi quantum ad hoc judicentur judicio Judæorum, & qui eis communicant in prædictis majorem excommunicationem incurrant, quam etiam excommunicatis communicando fuerint incurſuri. Nolentes igitur hæc crebris ad nos clamoribus jam perlata, ulterius ſub diſſimulatione tranſire, vobis univerſis & ſingulis mandamus, quatenus hujuſmodi ſententias in fraudem privilegiorum noſtrorum de cætero non feratis: quia ſi ſuper hoc ad nos denuo clamor aſcenderit, non poterimus conniventibus oculis pertranſire, quin promulgatores talium ſententiarum ſeveritate debita caſtigemus.

CAP. XXVII.

Qui in habitu, & tonſura, & cæteris ut Laici converſantur, deprehenſi in maleficiis, ſe pro Clericis non defendunt: ita communiter ſummatur.

Idem *V. quondam Anglorum Reginæ illuſtri.* (*an.* 1226.)

EX parte *b* tua fuit propoſitum, quod nonnulli literati, quos nec habitus, nec tonſura Clericos profitentur, in terra tuæ juriſdictioni ſubjecta degentes, cum deprehenduntur in aliquibus foris factis, ut juriſdictionem tuam eludant, & debitam pro delictis ultionem evadant, aſſumunt ſeu etiam reſumunt tonſuram abjectam, ſeu habitum clericalem, licet ante pro Laicis ab omnibus haberentur. Ne igitur tonſura, vel habitu ſic reſumpto, malitia foveatur, ſi tuam juriſdictionem exerceas in hujuſmodi delinquentes, qui ſine tonſura, & habitu in delicto fuerint deprehenſi, æquanimiter duximus tolerandum: cum malitiis hominum indulgeri non debeat, ſed potius obviari.

CAP. XXVIII.

Pariſiis & in locis vicinis jus civile legi non debet.

Idem. *c* (*an.* 1220.)

SUper ſpecula: (*& infra.*) Sane licet ſancta Eccleſia legum ſecularium non reſpuat famulatum, quæ æquitatis & juſtitiæ veſtigia imitantur: quia tamen in Francia & nonnullis, Provinciis, Laici Rom. Imperatorum legibus non *d* utuntur, & occurrunt raro Eccleſiaſticæ cauſæ tales, quæ non poſſint ſtatutis canonicis expediri: ut plenius ſacræ paginæ inſiſtatur: (*& infra. α*)

Firmiter interdicimus, & diſtrictius inhibemus, ne Pariſiis, vel in civitatibus, ſeu aliis locis vicinis quiſquam docere vel audire jus civile præſumat. Et qui contra fecerit, non ſolum a cauſarum patrociniis interim excludatur, verum etiam per Epiſcopum loci excommunicationis vinculo innodetur. *Vos autem filii ſic diligentius præſcripta ſervetis, & faciatis ſtudioſius ab aliis obſervari, quod veri amici ſponſi poſſitis merito comprobari, dum paranymphos ſuos erudiendos ad epithalamica carmina curaveritis promovere. Dat. Rom. Pontificatus noſt. an. quar.*

a *Innoc. III. in Conc. Lateran. c. 58. & c. 8. eod. tit. in 4. compil.* b *hæc duo verba*, doli vel, *deſunt in antiquioribus Cod.*

a *De ordin. Cluniacenſ. origine & antiquitate Chaſſ. in Catalog. glor. mundi, p. 4.* b *Vid. Covar. pract. q. c. 32.* c *C. Pariſ. & c. Eccl. Prælat. Pariſ. conſtitutis quære ſupr. de magiſtris, &c.* d *Quatenus gloſſ. & Dd. hic quærunt, an omnes ſubſint Imperatori, vide Chaſſ. in Catal. glor. mundi, p. 5. conſ. 28.*

(α Et

(α *Et discipuli Helisei liberius juxta fluenta plenissima resideant, ut columbæ dum in januis scalas non invenerint, ad quas divaricari valeant pedes suos.*)

CAP. XXIX.

Innovatio privilegii jus novum non inducit, sed vetus conservat.

Idem *Episcopo Bajocen.* a (*an.* 1222.)

QUia *b* intentionis nostræ: (*& infra.* α) Cum innovatio nec jus novum conferat, nec etiam tollat vetus, te in eo statu esse volumus, in quo tempore impetratæ innovationis dignosceris extitisse. Cæterum nullum per hoc intendimus juri alias eidem monasterio competenti præjudicium generari.

(α *Non extitit, ut per innovationem, quam fecimus cujusdam scripti monasterii S. S. Caldonen. quod in registro bon. mem. Alex. pp. p. n. reperimus contineri, derogaretur Eccl. Bajocen.*)

CAP. XXX.

Privilegiati ut ubique possint cum altari viatico celebrare, hoc possunt sine licentia Prælatorum.

Idem. (*an.* 1223. *Romæ.*)

IN his *c*, quæ ad cultum divinum facere dignoscuntur, non maligna, sed benigna esset potius interpretatio facienda. Unde mirari compellimur, quod cum fratribus Prædicatoribus & Minoribus duximus indulgendum, ut ubicunque fuerint, sine parochialis juris præjudicio cum altari valeant viatico celebrare: quidam nimis stricte interpretando indulgentiam nostram, nituntur asserere, quod per eam prædicti fratres præter Prælatorum assensum facere hoc non possint: propter quod eos celebrare juxta indulgentiam Apostolicam non permittunt. Cum autem eis nihil conferret memorata indulgentia, sine qua id Prælatis annuentibus liceret eisdem: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus interpretatione hujusmodi reprobata, dum tamen ab aliis, quæ jure parochiali proveniunt, prorsus abstineant, datam eis sic licentiam celebrandi auctoritate nostra non differas publicare, ita quod dicti fratres aliquam ex indulgentia nostra videantur in hoc gratiam consecuti.

CAP. XXXI.

Privilegium de decimis novalium non solvendis, non comprehendit decimas tempore privilegii impetrati possessas ab aliis, nisi de possessione alterius in privilegio fiat mentio.

Gregorius IX. *majoris Ecclesiæ & Christianitatis Decano & Archidiac. Lincon.* (*an.* 1230.)

DUdum inter Priorem & Conventum de Butele *d* ex parte una, & Priorissam & Moniales de Campesse ex alia, super decimis lite mota: (*& infra.*) De consilio fratrum nostrorum decernimus, juri prædictorum Prioris & Conventus super decimis novalium, in quarum erant possessione tempore illo, quo indulgentiæ Apostolicæ impetratæ fuerunt, a parte altera de decimis novalium non solvendis, non debere per eas non facientes de hoc aliquam mentionem, præjudicium generari.

CAP. XXXII.

Confratres privilegiatorum, nisi se ad eos in totum transtulerint, ad Episcopalia jura tenentur.

Idem. (*an.* 1231.)

QUidam (sicut asseris) in privilegiatorum Fraternitate recepti, nolunt tibi de juribus Episcopalibus respondere: Verum quamdiu hujusmodi fratres moram in domibus suis fecerint *e*, eos compellere poteris ad dicta jura tibi integre persolvenda.

CAP. XXXIII.

Quoad privilegium retentionis decimæ, semel novale semper est novale.

Idem *Arelaten. Capitulo.* (*an.* 1231.)

COnsultationi vestræ b. r. quod terra, de qua non extat memoria, quod aliquando culta fuisset, redacta per Religiosos viros noviter ad culturam, perpetuo debet quoad immunitatem de non solvendis decimis novalium jure censeri: Cum alias nonnunquam contingeret indulgentiam de novalibus plus eis dispendii, quam utilitatis afferre.

TITULUS XXXIV.
DE PURGATIONE CANONICA.

CAP. I.

Infamatus fide dignus per juramentum se purgat, alias secus: & censetur non idoneus enormiter peccans.

Ex Concilio Triburien.

NObilis *a* homo vel ingenuus, si in Synodo accusatus crimen negaverit, si fidelem eum esse sciverit, cum duodecim ingenuis se expurget. Si autem antea deprehensus fuerit in furto, aut perjurio, aut falso testimonio, non admittatur ad jusjurandum: sed ei (sicut qui ingenuus non est) purgatio indicatur.

CAP. II.

Infamatus tertio monitus se non corrigens, usque ad purgationem ab officio suspenditur.

Ex Concilio Agathen.

SI quis Presbyter negligens vitæ suæ, pravis exemplis, mala de se suspicari permiserit, & populus ab Episcopo juramento seu banno Christianitatis adstrictus infamiam ejus patefecerit, certique accusatores criminis ejus defuerint, admoneatur *b* primo seorsum ab Episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus: & si non emendaverit, Episcopus eum publica increpatione admoneat. Si vero nec sic se correxerit, ab officio suspendatur usque ad condignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiatur.

CAP. III.

Etiam Regulares purgant se de delicto secundum regulam canonicam.

Ex Concilio Melden. *c*

MOniales si libidinibus inservire accusentur, & manifeste detegi non valuerint, erga regulam suæ opinionis malam famam canonice purgare cogantur.

CAP. IV.

Si delictum est probabile, non indicitur purgatio, alias secus. h. d. quoad titulum.

Ex eodem.

SI quis de gradu Ecclesiastico raptoribus alienarum sponsarum se consensorem vel interventorem manifeste prodiderit, a proprio gradu repellatur. Et si verisimilibus exinde suspicionibus fuerit propulsatus, canonice se expurget.

CAP. V.

Infamatus, contra quem crimen probari non potest, debet se purgare juramento de veritate: compurgatores vero de credulitate.

Innocentius Papa *d Aquilegien. Patriarchæ & Mantuan. Episcopo.* (*an.* 1213.)

QUotiens *e* Tridentinus Episcopus de Simonia impetitus sit, vos latere non credimus: sed accusa-

a *Bajon.* b *Doctores in c. fin. sup. de fid. inst. & in c. Albericus. & c. significavit. De testibus.* c *Gloss. & Dd. in cap. quoniam. De privileg. l. 7. & Sylvestrum in Summa, verbo altare. q. 6.* d *al. de Buten.* e *Vide l. fin. quam Bald. dicit esse singul. C. de jure fisc.*

a *Referunt Burch. l. 16. decr. c. 19. & Grat. sive Palea 2. q. 4. c. 15. & habetur c. 1. tit. de purg. vulg. in 1. compil.* b *Observa ordinem fraternæ correctionis, de quo plene B. Th. 2. 2. q. 33. art. 3. 4. 5. & seq.* c *C. 70. in Conc. impressis, non c. 2. ut ajunt Burch. l. 8. decr. c. 57.* d *al. Innoc. Pap. III.* e *C. 4. eod. tit. in 1. compil. Refert. Grat. sive Palea 2. qu. 4. c. quotiens.*

tores

tores ſcriptum afferentes, teſtes ſecundum formam canonicam producere nequiverunt, ſcilicet quod Eccleſiam ſancti Petri Presbytero P. dederit pro quatuor modiis frumenti : [*& infra.* α] Communi fratrum noſtror. conſilio judicamus, ut tertia manu ſui ordinis & quarta Abbatum & Religioſorum Sacerdotum de ſupradicta ſimonia debeat ſe purgare. Porro purgationis tenor erit hujuſmodi : Epiſcopus jurabit primum ſuper ſancta Dei Evangelia, quod pro Eccleſia ſancti Petri Presbytero P. danda, nec ipſe per ſe, nec per ſubmiſſam perſonam, nec aliquis pro eo ſe ſciente pretium recepit : deinde compurgatores ſuper ſancta Dei Evangelia jurabunt, quod ipſi credunt eum verum juraſſe.

(α *Quos ab ejuſdem Eccleſiæ Laicis accepit. Verum quoniam nec accuſatores nec teſtes ſecundum formam canonum, & ſanctorum Patrum ſtatuta in cauſa ipſa procedere potuerunt.*)

CAP. VI.

Epiſcopus parochianum ſuum infamatum compellit ad ſe purgandum, niſi ab eo legitime appellavit.

Alexand. III. (*Genuenſi Epiſcopo. an.* 1172.)

NOs inter *a* alios : (*& infra.*) Quia nos t. Fr. conſulere voluit, utrum Epiſcopus parochianum ſuum ad purgationem cogere poſſit : Conſult. t. t. r. quod ſi de aliquo crimine publica laborat infamia, accuſatore & teſtibus deficientibus, ad purgationem eſt per ipſum Epiſcopum compellendus : niſi forte ſuper ipſo ad ſuperiorem Judicem duxerit appellandum. Sane ſi appellaverit, ejus parebit judicio, ad cujus examen cauſam voluerit per appellationem transferre.

CAP. VII.

Compurgatores debent eſſe honeſti, & notum habere eum, quem purgant, nec debent a Judice vel alio impediri : & deficiens in purgatione, punitur ut convictus.

Idem *Gajetanen. electo.* (*an.* 1172.)

CUm P. Manconella *b* Presbyter : (*& infra.*) Purgatores illius honeſtatis & opinionis eſſe volumus, quod veriſimile ſit eos nolle amore vel odio, ſeu obtentu pecuniæ pejerare. Ut autem idonei appareant, neceſſe eſt ut ejus, quem purgare debent, vitam & converſationem agnoſcant. Deficientem vero in purgatione omni officio & beneficio Eccleſiaſtico privare procures : Præcavens, quod ſi qui purgando in ſua voluerint purgatione aſſiſtere, nullam eis malevolentiam vel indignationem oſtendas, nec eos impedias, vel ab aliis, quantum in te eſt, impediri permittas.

CAP. VIII.

Abſolutio facta, ſecundum purgationem vulgarem non tenet, & ea non obſtante, poteſt indici de novo purgatio : & admittitur accuſatio,

Lucius III. (*an.* 1181.)

EX tuarum *c* intelleximus continentia literarum, quod cum H. Presbyterum (quia infamabatur de homicidio) a Sacerdotali officio ſuſpendiſſes, prædeceſſoris tui literas tulit in medium, quibus apparuit eum judicio aquæ frigidæ ſuam innocentiam purgaviſſe, & Epiſcopum ſuis eum literis abſolviſſe. Quia vero peregrina judicia ſunt inhibita, purgationem quam præſtitit, ſufficere non putantes : mandamus, quatenus ſi accuſatores idonei non apparuerint, ut cum ſeptima aut quinta manu ſui ordinis (ſicut expedire cognoveris) per purgationem canonicam innocentiam ſuam oſtendat, ſibi injungas : quam cum præſtiterit, ſuſpenſionem ſine difficultate relaxes, & eum teſtimonii boni virum annuncians, ab infamia homicidii, nullius contradictione vel appellatione obſtante, abſolvas.

a C. 4. *eod. tit. de offic. & pot. præl. & jud. ord. in* 1. *comp. & c.* 7. *eod. tit. de purgat. can. in* 1. *comp.* b C. 12. *eod. tit. de accuſ. in* 1. *comp.* c *cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Later. ſub Alexand. III. p.* 51. *cap.* 50.

CAP. IX.

Sufficit, quod compurgator ſit toleratus ab Eccleſia bonæ famæ, nec de crimine ſuſpectus condemnatus.

Idem *Wintonien. Epiſcopo.* (*an.* 1181.)

COnſtitutus *a* in præſentia noſtra P. Diaconus : (*& infra.*)

Præterea illud nobis non modicam admirationem inducit, quod purgationem oblatam recipere noluiſti, niſi prius commendaſſes nomina ſingulorum, qui dictum P. purgare volebant, & de nationibus & cæteris circumſtantiis prius inquireres diligenter, tanquam eſſes ordinationes facturus : utinam ſic diſcuteres ordinandos. Sane in purgationibus faciendis, cum ſatis ſit illis, qui pro purgando exhibent juramentum, ſecundum propriam conſcientiam & opinionem jurare, quod purgandus a crimine ſit immunis, vel quod bonum exhibuit juramentum, ſi purgatores ab Eccleſia tolerentur, & ſint bonæ famæ in ſuis ordinibus miniſtrantes, nec in judicio pro crimine condemnati, proculdubio ſunt abſque ullius indagine admittendi.

CAP. X.

Propter magnitudinem criminis infamatus ſuſpendi poteſt, nedum ab officio, ſed etiam a beneficio, donec ſe purgaverit. hoc primo. *Et augetur propter hoc numerus compurgatorum.* hoc ſecundo. *Ex cauſa interdum poſt purgationem præſtitam ſuſpenditur quis ad tempus.* hoc tertio. *Et deficiens in purgatione, punitur convictus,* hoc quarto.

Innocentius III. *Senon. Archiepiſcopo.* (*an.* 1214.)

INter ſolicitudines *b* noſtras illa debet eſſe præcipua, ut capiamus vulpeculas : (*& infra.* α) Licet ergo Eccleſiaſtica conſtitutio tales ab officio tantum uſque ad purgationem canonicam doceat ſuſpendendos : quia tamen eum etiam a beneficio propter immanitatem criminis ſuſpendiſti, nolumus improbare : Nec illud etiam improbamus, quod licet contra eum nullus accuſator legitimus appareret, ex officio tuo tamen (fama publica deferente) voluiſti plenius inquirere veritatem. Attendentes autem vulgatam infamiam, grave ſcandalum, & vehementem ſuſpicionem ex teſtium dictis obortam, quæ contra Decanum facere videbantur, cum propter eorum quodlibet ei eſſet purgatio indicenda, & ſervantes juſtitiam, & mollientes rigorem, purgationem ei quartæ decimæ manus ſui ordinis duximus indicendam. Ipſum igitur ad te remittentes, ut ibi purgetur, ubi noſcitur infamatus : mandamus, quatenus accitis *c* tecum Nivern. & Pariſien. Epiſcopis, indictam ei purgationem accipias ; ita tamen, ut qui ad ejus purgationem proceſſerint comprobandam, ſint fide catholici, & vita probati, qui converſationem & vitam ipſius non tam moderno tempore noverint, quam tranſacto. Purgatione vero recepta beneficium ei reſtituere non poſtponas. In pœnam autem familiaritatis illius, quam cum hæreticis ſcienter habuiſſe dignoſcitur, eum ab officio volumus manere ſuſpenſum, donec ſcandalum ſopiatur, ita tamen ut publice familiaritatem hæreticorum abjuret. Præcipias inſuper ei diſtricte, & in prædicta & aliis villis circumpoſitis profiteatur & prædicet fidem catholicam, ac confundat & deteſtetur hæreticam pravitatem : ſic deinceps vitam ſuam bonis adornans operibus, ut infamia convertatur in bonam *d* famam, & omne ſcandalum & ſuſpicio de Catholicorum mentibus deleatur. Quod ſi forſan in purgatione defecerit, eum Eccleſiaſticæ diſciplinæ mucrone percellas, & ab officio & beneficio depoſitum, ad agendam pœnitentiam in arctum monaſterium detrudere non omittas.

a *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. p.* 8. *c.* 21. b C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *aſcitis. al. accerſitis, ſed in regiſtro & antiquis, ut eſt impreſſum.* d *Dictio*, bonam, *deeſt in regiſtro & pleriſque antiq. exemplarib.*

(α *Quæ moliuntur vineam Domini demoliri, ſpecies quidem habentes diverſas, ſed caudas adinvicem colligatas, quædam de vanitate conveniunt in ipſum. Hi ſunt namque caupones, qui aquam vino commiſcent, qui virus draconis in aureo calice Babylonis regni propinant, qui juxta verbum propheticum, arcum rem amaram intendunt, ut ſagittent in occultis innoxios : quorum error ſerpit ut cancer, ita quod niſi botrus in flore lædatur, fructum non ſolum amarum, ſed etiam peſtiferum germinabit. Hos Apoſtolus egregius prædicator in epiſtola ſua prophetico ſermone deſcribit, & docet omnibus modis evitandos, contra quos Sacerdotes tibiis argenteis clangere debent, ut cum clamante populo arca fœderis præcedente & muri corruant Hiericho, quæ jam fuerat perpetuo anathemate condemnata : ita quod ſi quis ex ea regulam auream furari præſumpſerit, cum Achor filio Charim lapidibus obruatur. Nos igitur ſcientiam literarum & honeſtatem morum pariter attendentes.*)

C A P. X I.

Breve eſt, nec poteſt aliter ſummari.

Idem *Abbati ſancti Dionyſii & Presbytero S. Martini.* (*an.* 1214. *Roma in Galliam.*)

CUm dilectus *a* : (*& infra.*) Illud autem vos attendere volumus, & mandamus, ut tales ad purgationem admittant perſonæ, quæ vicinæ ſint & honeſtæ.

C A P. X I I.

Si infamia ortum non habet ex probabilibus conjecturis, non eſt de neceſſitate indicenda purgatio, poteſt tamen indici ad inſtantiam purgandi.

Idem. (*an.* 1214. *Roma in Hungariam.*)

CUm *b* in juventute ſua : (*& infra.*) Quia vero pater filium, quem diligit, corripit : nos Quinque eccleſ. Epiſcopo per literas noſtras ad majorem cautelam injunximus, ut ab illius familiaritate ceſſando taliter ſe haberet, quod ſiniſtra de ipſo ſuſpicio non poſſit haberi : ſed inimicus homo reſcriptum literarum ſurripiens, apud Regem & Regni magnates ipſum nequiter publicavit, ut ſic deberet amplius infamari. Unde nos tantam æmulorum nequitiam attendentes, licet pulſati fuerimus multoties contra eum, nunquam tamen adverſus ipſum potuimus commoveri, ſcientes quod dictum unius facile ſequitur multitudo : ubi vero idem Epiſcopus ad Strigon. metropolim extitit poſtulatus, quidam qui ſuper ipſa poſtulatione adverſabantur eidem, ut promotionem ipſius facilius impedirent, illius criminationis carbones reaccendere ſunt moliti : unde quidam procurator ipſius de conſilio amicorum ſuorum, qui ſuper hoc bonum zelum habebant, ſed non ſecundum ſcientiam, cœpit cum inſtantia poſtulare, quatenus eidem Epiſcopo purgationem canonicam faceremus indici, ut ſuam innocentiam demonſtraret. Nos autem poſtulationem hujuſmodi minus providam reputantes : procuratorem ipſum ab ea ſæpe *c* voluimus revocare : (*& infra.* α) Cæterum quia procurator inſtabat, compulſi fuimus (non juris neceſſitate, ſed importunitate petentis) ut per vos ei purgationem canonicam cum duobus Abbatibus mandaremus indici : quamvis fuerimus proteſtati, quod ex alia cauſa talis petitio minus provide tunc fiebat, quia Strigon. Eccleſ. Suffraganei vix eo tempore purgarent eundem, qui in facto poſtulationis contradicebant eidem : & Suffraganei Colocen. Eccleſiæ ipſum minime tunc purgarent : quia inter eum & Colocen. Archiepiſcopum de Strigon. metropoli contentio vertebatur : unde cum non ſint alii Pontifices in Hungaria, merito videbatur, quod per Epiſcopos regni ſui non poſſet in illo articulo ſe purgare.

a C. 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* b C. 3. *eod. tit. in* 3. *compil. pars hujus decret. eſt in cap. cum in juventute. ſup. de præſumpt. ut optime hic admonet gloſſa.* c *al. ſemper. ſed in antiq. ut eſt impreſſum.*

(α *Tum quia ſæpefatus Epiſcop. non videbatur apud bonos & graves infamatus de illo crimine, cum Epiſcopi ſuper hoc ex mandato Apoſtol. requiſiti, laudabile teſtimonium de ipſo nobis curaverunt perhibere, tum quia talis infamatio videbatur ab inimicis & æmulis proceſſiſſe, ſicut ſuperius eſt expreſſum. Unde cum anteacta vita ejus laudabilis appareret, & hujuſmodi facinus incredibile videretur, non credebamus ei purgationem aliquam amodo indicendam.*)

C A P. X I I I.

Compurgator jurat de credulitate.

Idem. *Tiron.* a *Archiepiſcopo. an.* 1214.)

DE *b* teſtibus : (*& infra.*) Illi vero, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur, id ſolum tenentur juramento firmare, quod veritatem credunt eum dicere, qui purgatur.

C A P. X I V.

Infamatus ſuper defectu natalium non debet promoveri, niſi prius ſe purget.

Idem *Floren. Epiſcopo.* (*an.* 1214.)

ACcedens *c* ad præſentiam noſtram T. Diaconus humili nobis inſinuatione monſtravit, quod cum a ſuis æmulis diceretur, quod eſſet filius Sacerdotis, tu eum nec promovere voluiſti, nec permiſiſti ab alio promoveri. Quocirca mandamus, quatenus ſi publice fuerit nota reſperſus, & de ipſa tibi legitime conſtare non poterit, purgatione ab ipſo recepta, ipſum non differas propter hoc ad Sacerdotis officium promovere : quia etſi non ſit nota delicti, eſt tamen nota defectus impedientis ad ſacros ordines promovendum.

C A P. X V.

Super notorio crimine non eſt indicenda purgatio, & pendente cauſa ſuper criminibus coram Papæ delegato, purgatio ab ordinario ſuper eis recepta non tenet.

Idem *Abbati Eugen. & Scholaſtico Mutin.* (*an.* 1215.)

CUm *d* dilectis filiis H. Presbytero, & G. procuratori O. Clerici, T. Capellanum noſtrum conceſſerimus auditorem, idem procurator propoſuit, quod cum dictus Presbyter ſuper inceſtus crimine fuiſſet publice infamatus, Conſtantien. Epiſcopus ordinarius Judex ei purgationem indixit : qui cum ſe purgare nequiviſſet, ab ipſo fuit ſuis Eccleſiis ſententialiter deſtitutus, quas ipſe nihilominus detinuit per violentiam occupatas. Cumque idem Presbyter cujuſdam conſanguinei ſui uxorem publice detineret, ab petitionem plebani de Heniſo *e*, & quorundam aliorum Clericorum Conſtantien. diœceſis, Judicibus dicimur literas deſtinaſſe, ut ſi dictus Presbyter ſuper crimine adulterii & inceſtus coram ipſis ſe purgare non poſſet, ipſum pœna debita caſtigarent : qui cum conſtitiſſet eiſdem, quod idem Presbyter pro eo, quod in purgatione defecerat, ab Epiſcopo memorato fuerat condemnatus, ipſum utpote contumacem prædictis Eccleſiis per ſententiam privaverunt, maxime cum de inceſtus & adulterii crimine, tanquam de notorio liqueret eiſdem, Abbati ſancti Galli (ad quem illarum Eccleſiarum donatio pertinebat) poteſtatem liberam concedentes, Eccleſias illas perſonis aliis conferendi : qui eas poſtea ſupradicto O. Clerico aſſignavit : (*& infra.*) Dictus vero Presbyter inter cætera reſpondit, quod proceſſus Judicum prædictorum debebat merito retractari, cum lite non conteſtata procedere præſumpſerint *f* contra eum : adjiciens, quod purgationem indictam ab electo Conſtantien. curaverit exhibere : (*& infra.* α) His igitur, & aliis plenius intellectis, licet literæ illæ, quæ ad prædictos Judices impetratæ dicuntur, vel ipſarum tranſcriptum

a *Tirenen. al. Trien. al. Tyren.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *al. de Henuco. al. de Ponte. ſed in vetuſtiorib. ut eſt impreſſum.* f *præſumpſerunt, in vulgatis : at in antiq. præſumpſerint.*

oſten-

oſtenſum non fuerit coram nobis, quia tamen ex tenore relationis ipſorum *a*, quam dictus procurator exhibuit, ac ſi literæ ipſæ oſtenſæ fuiſſent, nobis conſtitit evidenter, Judices ipſos prætermiſſo juris ordine proceſſiſſe: tam proceſſum eorum, quam conceſſionem Eccleſiar. a prædicto Abbate de mandato ipſorum factam auctor. Ap. retractamus, præſertim cum relationis ipſius ſeries repugnantia contineat & adverſa. Dicitur enim, quod crimen ejuſdem Presbyteri, uſque adeo publicum *b* fuerat & notorium, quod nullus inficiationi locus penitus exiſtebat, utpote cujus univerſæ viciniæ populus teſtis erat: & tamen ibidem præmittitur, quod eidem Presbytero terminum peremptorium præfixerunt, in quo (ſi poſſet) ſuper infamia prædictorum criminum canonice ſe purgaret: cum nimirum ſi crimen notorium exiſtebat, non erat illi indicenda purgatio, ſed in eum condemnationis ſententia promulganda: (*& infra*) Si vero nullus apparuerit legitimus accuſator, & ipſum inveneritis apud bonos & graves ſuper prædictis criminibus, vel ipſorum altero infamatum, purgationem ei canonicam indicatis, non obſtante, quod coram prædicto electo dicitur ſe purgaſſe: cum judicio pendente coram Judicibus delegatis non debuerit ordinarius purgationem indicere infamato,

(*α Nos inducit, ut fratrum noſtrorum debeamus conſultationibus reſpondere, & ab eis, quantum humana permittit fragilitas, dubitationis ſcrupulum amputare. Inde eſt quod*)

CAP. XIV.

Non ſufficit Prælato de criminibus infamato jurare, cum ſe purgat, quod ſit immunis ab illis criminibus, ſed jurare debet, quod poſt ſuam promotionem illa crimina non commiſit.

Idem. (*an.* 1215. *Romæ.*)

ACcepimus *c* literas, quibus nobis intimare curaſtis, quod Apoſtolico mandato ſuper indicenda purgatione Archiepiſcopo Biſuntin. recepto, ipſum citaſtis, ut decuit: qui ad diem præfixum comparuit coram vobis *d*, juramentum purgationis offerens ſub hac forma: videlicet, quod immunis erat ab illis criminibus, ſuper quibus ſe purgare debebat: [*& infra.*] Ipſe vero ad præſentiam noſtram accedens humiliter ſupplicavit, ut ſaltem ſuper purgatione incontinentiæ dignaremur temperare rigorem, quia non deberet aſſerere, quod a nativitate ſua nunquam paſſus fuerit lapſum carnis. Porro cum ab eo non credatur exactum fuiſſe hujuſmodi juramentum, potius forte præſumimus, quod alia de cauſa volebat ſub præſcripta forma jurare: videlicet, quod immunis erat ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus, tanquam dimiſſis per pœnitentiam jam eſſet immunis ab illis: ſed hoc jurare, non parvæ temeritatis exiſteret: cum beatus Job dicat *e*: *Etiamſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorat anima mea*: [*& infra.*] Ideoque præſcriptam purgationis formam, ſecundum quam idem Archiepiſcopus obtulit ſe purgare, reprobamus, utpote indiſcretam, temerariam, & ineptam: injungentes eidem, ut ſi voluerit & potuerit ſecundum hanc formam ſe purgare ſecundum ſanum intellectum, quem ei duximus exprimendum, videlicet quod illa crimina graviora, id eſt, ſimoniam, venditionem juſtitiæ, atque incontinentiam, de quibus infamatus extitit *f*, juret ſe minime commiſiſſe, poſtquam ad Archiepiſcopalem promotus eſt dignitatem: & compurgatores ſic jurent, quod credunt eum verum juraſſe: quo facto vos illum dimittatis in pace, alioquin, &c.

a *Ipſarum.* b *publicatum.* c *vid. Bart. in l.* 1. §. *accuſationem. ff. ad SC. Turpill. ubi citat hunc textum in pulchro caſu.* d *nobis, legitur in pleriſque Cod. ſeries tamen indicat legendum, coram vobis.* e *Job.* 9. f *al. exiſtit.*

TITULUS XXXV.

DE PURGATIONE *a* VULGARI.

CAP. I.

Duella, & aliæ purgationes vulgares prohibitæ ſunt, quia per eos multoties condemnatur abſolvendus, & Deus tentari videtur. h. d. totus titulus.

Cœleſtinus III. (*an.* 1195.)

CUra ſuſcepti *b* regiminis: [*& infra.* α] Cum t. F. duxerit ſed. Apoſt. conſulendam, utrum ſuper Eccleſiarum poſſeſſionibus duella debeant ſuſtineri? Tuæ duximus ſolicitudini reſpondendum, quod in eo caſu, vel aliis etiam hoc non debes aliquatenus tolerare. *c*

(α *Sæpedictæ tamen mul. eum non deſinunt infamare: unde nobis humiliter ſupplicavit: ut ab illarum impetitionibus ſolutum faceremus ipſum prædictarum Eccleſiarum pacifica poſſeſſione gaudere.*)

CAP. II.

Summatum eſt ſupr. cap. proximo.

Innocentius III. *Priori S. Sergii Spoletan.* (*an.* 1212.)

SIgnificantibus *d* V. Laico, & fratribus ejus ad noſtram noveris audientiam perveniſſe, quod cum quidam eos ſuper furti crimine accuſaret, cum eo coacti ſunt inire duellum, in quo aliis peccatis ſuis præpedientibus ceciderunt: propter quod per conſules Spoletanos bonis fuerunt propriis ſpoliati: nunc vero furtum apud alios eſt inventum, & quod ipſi fuerint innocentes, eſt (faciente *e* Domino) revelatum. Unde conſulibus ipſis dedimus in mandatis, ut ablata reſtituant univerſa.

CAP. III.

Summatum eſt ſupra cap. 1.

Honorius III. (*an.* 1225.)

DIlecti *f* filii noviter in Livonia baptizati, gravem ad nos querimoniam deſtinarunt, quod fratres Templariorum, & alii, qui temporalem in eis poteſtatem exercent, ſi quando de aliquo alio *g* crimine infamantur, eos ferri candentis judicium ſubire compellunt, quibus ſi qua exinde ſequatur aduſtio, civilem pœnam infligunt. Cum igitur hujuſmodi judicium ſit penitus interdictum, utpote in quo Deus tentari videtur, mandamus, quatenus dictos fratres, & alios, ut ab hujuſmodi converſorum gravamine omnino deſiſtant, per cenſ. Eccleſ. appell. remota compellas.

TITULUS XXXVI.

DE INJURIIS ET DAMNO DATO.

CAP. I.

Propter ejus brevitatem non ſummatur.

In Exodo. *h*

SI rixati fuerint homines, & percuſſerit alter proximum ſuum lapide, vel pugno *i*, & ille mortuus non fuerit. ſi *k* jacuerit in lecto, qui percuſſerit, operas ejus & impenſas in Medicos reſtituat.

CAP. II.

Breve eſt, & ideo non ſummatur.

In eodem.

SI *l* quis aperuerit ciſternam, & foderit, & non operuerit eam, ceciderit que bos vel aſinus in eam, dominus

a *Vide B. Thom.* 2. 2. *q.* 95. *art.* 8. *ad* 3. *arg.* b *Cap. un. eod. tit. in* 2. *compil.* c *Adde quod not. Bald. in l.* 1. *C. de Lat. lib. toll. ubi vide.* d *C. un. eod. tit. in* 1. *comp. vid. Conc. Trid. ſeſſ.* 25. *de reform. c.* 19. e *favente, in recent.* f *Ivo p.* 10. *c.* 15. g *Dictio*, alio, *deeſt forte in omnib. manuſcr.* h *Exod.* 21. i *vid. l. fin. cum gl. & concor. ff. de ſicariis.* k *al. ita: ſed jacuerit.* l C. 3. *de damno dato in* 1. *compil. Refert Ivo part.* 16. *c.* 349. *Exod.* 21.

UAB Biblioteca de Ciències Socials

cisternæ reddet pretium jumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

CAP. III.

Breve est, & ideo non summatur.

Idem.

SI *a* bos alienus cornupeta fuerit ab heri & nudius tertius, & non custodivit eum dominus suus, reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet.

CAP. IV.

Breve est, & non summatur.

Idem.

SI *b* læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit jumentum suum, ut depascat aliena, pro damno æstimationem restituet.

CAP. V.

Breve est, & non summatur.

Idem.

SI *c* egressus ignis comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnum, qui ignem succenderit.

CAP. VI.

Breve est, & quasi idem cum præcedenti.

Ex pœnitentiali Romano. *d*

SI quis domum vel aream cujusquam incenderit voluntarie, sublata & incensa omnia restituat, & tres annos pœniteat.

CAP. VII.

Secularis potestas, quæ Clericum bannivit, condemnari debet per Judicem Ecclesiasticum, secundum æstimationem injuriæ in expensis & damnis. Et hodie adde pœnam in Clem. 1. de pœnis.

Honorius III. *Episcopo Bononien.* (*an.* 1224.)

OLim *e* scribentibus nobis Episcopo Mutinen. ut potestatem, consiliarios & populum civitatis Florentin. ad satisfaciendum de damnis & injuriis irrogatis Episcopo, & Ecclesiis Fesulan. cens. Eccl. coarctaret, idem testes lite non contestata recepit. Quare nos ejus processu penitus revocato, commune Florentin. quia banniverat Episcopum Fesulanum contra Deum & Ecclesiasticam libertatem, propter injuriam banni, & expensas, & damna tali occasione secuta, taxatione juramento præmissa, in mille libris usualis monetæ prædicto Episcopo sententialiter duximus condemnandum.

CAP. VIII.

Qui jurat statutum super non repetendis damnis, hoc non obstante expensas repetere poterit. h. d. *vel sic: Statutum super damnis non repetendis, ad expensas non extenditur.*

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

IN nostra *f* & fratrum nostrorum præsentia proposuistis, quod olim cives Brixien. pro *g* restaurationibus damnorum illatorum adinvicem, quæ propter multas civiles discordias incurrerant, plurimum aggravati, statutum editum de non petendo vel recipiendo in posterum restaurationes hujusmodi a communi generaliter approbarunt, & firmarunt etiam juramento: (*& infra.*) Cum igitur aliud sit damnorum restauratio, quam satisfactio expensarum: & ideo in juramento exhibito super damnorum articulo intelligi non debeat, quod factum expensarum fuerit comprehensum: mandamus, quatenus (juramento non obstante prædicto) auctoritate nostra provideas, quod dictum commune pro bono concordiæ ad expensarum satisfactionem aliquid *h* contribuat, juxta tuæ discretionis arbitrium, a te, sicut expedierit, moderandum.

CAP. IX.

Habet plura dicta, & se summat.

Idem. (*an.* 1236.)

SI culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem forte tulisti, aut hæc imperitia tua, sive negligentia evenerunt: jure super his satisfacere te oportet, nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam. Quod si animalia tua nocuisse proponas, nihilominus ad satisfactionem teneris, nisi ea dando passis damnum, velis liberare teipsum, quod tamen ad liberationem non proficit, si fera animalia, vel quæ consueverunt nocere fuissent, & quam debueras non curasti diligentiam adhibere. Sane licet, qui occasionem damni dat, damnum videatur dedisse: secus est tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, de contingentibus nil omisit.

TITULUS XXXVII.

DE PŒNIS,

CAP. I.

Totiens puniendus est criminosus, quotiens delictum iterat.

Ex Concilio Toletano.

EA quæ frequenti prævaricatione iterantur, frequenti sententia condemnentur.

CAP. II.

Interficiens Presbyterum puniendus est: & pœnæ pars Ecclesiæ, cui præfuit, alia pars pro ejus anima distribuitur.

Ex Concilio Triburiensi. *a*

PResbyteri interfecti compositio, Episcopo ad cujus parochiam pertinet, solvatur: ita ut medietatem utilitatibus Ecclesiæ, cui præfuit, tribuat, alteram in ejus eleemosynam juste dispertiat: Quia nullus ejus hæres proximior videtur, quam qui ipsum Domino sociavit.

CAP. III.

Non debent Prælati pro criminosis sustinendis pecuniam exigere, nec etiam correctionis causa ex cupiditate pœnam pecuniariam imponere.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

LIcet *b* juxta Apostolum: (*& infra.* α) Accepimus, quod Archidiaconi Conventien. Episcopatus pro corrigendis excessibus, & criminibus puniendis, a Clericis & Laicis pœnam pecuniariam exigunt, & pro annua exactione pecuniæ personas quandoque suspendunt, Ecclesias interdicunt, a vicariis denarios, ut eos in Ecclesiis cantare permittant, exigere non formidant, & alia agunt, quæ canonum obviant institutis, & de radice cupiditatis & avaritiæ prodire videntur: (*& infra.*) Mandamus, quatenus Archidiaconis prædicti Episcopatus hoc districtius interdicas: si autem contravenire præsumpserint, eos appell. cessante Eccl. censura compellas.

(α *Arguere, obsecrare & increpare studeamus: sicut tamen debemus excessus corrigere singulorum, ut probemur non quæ nostra sunt, sed quæ Jesu Christi sunt, quærere, ut in correctione facienda videamur modestiam, & maturitatem servare.*

CAP. IV.

Victus condemnatur victori præsenti in expensis, etiam in causis pecuniariis, & unum casum excipit.

Idem *in Concilio Turonen.*

CAlumniam *c* & audaciam temere litigantium condemnando in expensis, & alio multiplici remedio san-

---

a *Exod.* 21. b *Exod.* 22. c *Ibid.* d *Similis sententia reperitur apud Burch. l.* 19. *decr. c.* 5. e *Vide Clem.* 1. *de pœnis. c. Gravis. supr. de restit. spol.* f *vide gl. in c. si canonici. verbo, damnis & injur. de offic. ord. in* 6. g *dictio*, pro, *deest in vetustioribus Codicibus.* h *dictio*, aliquid, *deest in antiquior. exemplaribus.*

a *Est in Concil. Triburiensi sub Arnulpho Imperatore l. c.* 4. *sed aliis verbis referunt Burch. l.* 6. *decr. c.* 11. *Ivo part.* 10. *c.* 140. *& Gratian. sive Palea* 16. *qu.* 4. *c. omnes Presbyteri.* b C. 3. *eod. tit. in* 3. *compil. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p.* 2. *c.* 3. c *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p.* 3. *c.* 2.

ctio imperialis compescit. Quoniam igitur sacris institutis consonare dignoscitur, præcipimus, ut de cætero in causis pecuniariis victus, victoris in expensis condemnetur, nisi sententia pro absente feratur.

CAP. V.

Clericus causam seu operam præbens bello, deponendus est.

Innocentius III. *Midrosiensi Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

QUod in *a* dubiis: (*& infra.*) Quia vero tam Sacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, quam qui personaliter exercent conflictum, & hi, qui alios incitant ad pugnandum, omnes enormiter peccant: de rigore canonico eos credimus deponendos.

CAP. VI.

Clericus pro magno scelere ab eo commisso, deponi debet, & in monasterio detrudi ad agendam pœnitentiam.

Idem *London. Episcopo.* (*an.* 1212. *Roma in Angliam.*)

TUæ discretionis *b* prudentiam: (*& infra.*) Ad illud, quod a nobis tertio requisisti, qualiter Clerici in latrociniis, vel aliis magnis sceleribus deprehensi, puniri debeant: Respondemus, quod a suis ordinibus degradati, detrudi debeant in arctis monasteriis, ad pœnitentiam peragendam.

CAP. VII.

Si uterque contrahentium venit contra contractum, uterque potest exigere pœnam ad invicem promissam ex conventione.

Idem *Abbati & fratrib. Cryptæ ferratæ.* (*an.* 1212. *Romæ.*)

COnstitutus *c* in præsentia nostra: (*& infra.*) Licet autem instrumento Episcopi Lavitani expressa fuerit certa pœna, quam pars contractum non servans solveret observanti: cum tamen utraque pars veniisse contra illum, ex confessione propria convincantur, cum & pars vestra subtraxerit Episcopo pensionem, & Episcopus procurationem exegerit ab eadem Ecclesia, sicut Œconomus proposuit memoratus, utramque partem ab ea reddimus absolutam.

CAP. VIII.

Si testis propter vacillationem incarceratur, infamiam non incurrit.

Idem *Priori S. Fridiani & Magistro B. Canonico Pisano.* (*an.* 1213.)

SUper *d* his, de quibus nos consulere voluistis: (*& infra.*) Clericus autem, qui pro eo quod variaverat & vacillaverat coram vobis *e*, de mandato nostro *f* captus est & detentus, infamiam non incurrit.

CAP IX.

Obligatus ad certam quantitatem, certa die sub pœna solvendam, si partem intra terminum solvit, ad pœnam integram non tenetur.

Idem *Spoletano Episcopo.* (*an.* 1213.)

SUam *g* ad nos Rectores Clericorum sancti Fortunari querimoniam transmiserunt, quod cum tibi essent in XL. Libris per quoddam arbitrium condemnati, essetque pœna XXX. librarum apposita, nisi eas solverent in termino constituto, tandem XXXIII. libris in termino persolutis, occasione septem residuarum, per quasdam nostras *h* literas veritate tacita impetratas, obtinuisti eos in præfatis XXX. libris tibi per delegatum Judicem condemnari. Quia igitur te non decet in tantum Pontificalis modestiæ oblivisci, ut inhonestis quæstibus anhelando desideres cum aliena jactura ditari, mandamus, quatenus septem librarum solutione contentus, super pœna XXX. librarum memoratos Rectores de cætero non molestes.

CAP. X.

Occidentes Prælatum, privantur beneficiis & feudis, quæ habent ab Ecclesia, cui præerat Prælatus ille, nec eis vel hæredibus restituentur, nec alia de novo concedi debent. Et hodie in occidente, capiente, vel banniente Episcopum, auctæ sunt similes pœnæ: de quibus in Clem. Si quis suadente. eod. tit.

Idem. (*an.* 1213.)

AD aures *a* nostri Apostolatus pervenit, quod cum quidam parochiani tui ausu diabolico (bonæ *b* memoriæ) I. Vincentinum Episcopum, prædecessorem tuum nequiter peremissent, feuda & beneficia, quæ illi a Vincentina Ecclesia obtinebant, ipsis per sententiam fuerant cum multa deliberatione sublata. Quia igitur majori sunt animadversione plectendi, nos tam tibi, quam successoribus tuis, auctoritate Apostol. prohibemus, ne ipsis aut hæredibus eorum beneficia prædicta restituantur, seu de novo eis alia quælibet conferantur.

CAP. XI.

Prorumpens contra Judicem, arbitrio superioris punitur.

Idem.

DIlectus *b* filius electus sancti P. ad montes: [*& infra.*] Ne judicialis evanescat auctoritas, cum de litigatoris improbitate constiterit, adversus assertionem Judicis temere prorumpentis, juxta superioris arbitrium digna poterit animadversione puniri.

CAP. XII.

Patroni, Advocati, vel Vicedomini vendicantes sibi in Ecclesiis plus quam jura permittant, per censuram Ecclesiasticam compescuntur: & si occidunt Prælatum vel Clericum Ecclesiæ per se, vel per alios, perdunt quod habent ab Ecclesia, & eorum posteri usque ad quartam generationem non admittuntur ad Clerum, nec in Religionibus præficiuntur.

Idem *d in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

IN quibusdam provinciis Ecclesiarum Patroni & Advocati, seu Vicedomini se in tantam insolentiam erexerunt, quod non solum cum vacantibus debet Ecclesiis de pastoribus idoneis provideri, difficultates ingerunt & malitias, verum etiam de possessionibus, aliisque bonis Ecclesiasticis, pro sua voluntate ordinare præsumunt: (quod horrendum est dicere) in necem Prælatorum prorumpere non formidant. Cum igitur, quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis dispendium non debeat retorqueri: prohibemus expresse, ne Patroni vel Advocati, seu Vicedomini super præmissis de cætero plus usurpent, quam reperiatur in jure permissum: & si contra præsumpserint, per severitatem canonicam districtissime compescantur. Sacri nihilominus Concilii approbatione statuimus, quatenus si Patroni, vel Advocati, aut Feudatarii, seu Vicedomini, aut alii beneficiati alicujus Ecclesiæ, Rectorem, vel Clericum alium ipsius Ecclesiæ, per se, vel per alios occidere, vel mutilare ausu nefando præsumpserint, Patroni ejus patronatus, Advocati advocatiam, Feudatarii feudum, Vicedomini vicedominatum, & Beneficiati beneficium prorsus amittant. Et ne minus vindictæ quam excessus memoria prorogetur, non solum de præmissis nihil perveniat ad hæredes, sed etiam usque ad quartam generationem posteritates talium in Clericorum collegium nullatenus admittantur, neque in domibus regularibus alicujus prælationis assequantur honorem, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum.

---

a C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp. an Clerico pugnare liceat, explicat B. Thom.* 2. 2. *q.* 40. *art.* 2. *& ibi Cajet.* b *c.* 3. *tit. de vita & bon. Cler. in* 3. *comp. vid. Bern. Diaz. in pract. crim. can. c.* 84. c *Pars c. constitutus. sup. de relig. dom. ubi invenies varietate de voce, Lavetani.* d *cap.* 3. *tit. de accusat. in* 3. *comp.* e *al. nobis.* f *alit. vestro.* g *c.* 2. *ne Cler. vel Monach. in* 3. *comp.* h *Dictio, nostras, deest in plerisque antiq.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *Hæc duo verba, bonæ memoriæ, desunt in omnibus Vatic.* c *C.* 1. *tit. de probat. in* 4. *compil.* d *Scilicet Innocent. III. in Conc. gener. c.* 45. *& cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compilat.*

CAP.

CAP. XIII.

Domino excommunicato manente, ſubditi fidelitatem non debent: & ſi longo tempore in ea perſtiterit, & monitus non paruerit Eccleſiæ ab ejus debito abſolvuntur.

Honorius III. *Præpoſito Archidiac. & H. Canonico Sueſſion.* (*an.* 1222.)

GRavem Capituli Lundin. *a* recepimus quæſtionem quod cum Comes Regiſtren. *b* pro multis injuriis, quas irrogaret eiſdem *c*, per Judices a ſede Apoſtol. deleg. excommunicationis vinculo fuerit innodatus, idem per duos annos & amplius in excommunicatione perſiſtens, juri parere pertinaciter renuit, claves Eccleſiæ contemnendo. Licet igitur hujuſmodi pertinacia non careat ſcrupulo hæreticæ pravitatis: volentes tamen nobilitati parcere Comitis ſupradicti, Diſcr. v. mandamus, quatenus ſi Comes ſupradictus poſt commotionem veſtram non paruerit plene juri, vos Eccleſias, in quibus aliquod jus habere dignoſcitur, ab ejus debito abſolventes, fideles ipſius (quamdiu in excommunicatione perſtiterit) ab ejus fidelitatis juramento denuncietis penitus abſolutos.

TITULUS XXXVIII.
DE PŒNITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

CAP. I.

Pro manifeſto peccato pœnitentia publica imponi debet.

Alexander Papa. *d*

MAnifeſta peccata non ſunt occulta correctione purganda.

CAP. II.

Ponit pœnitentiam occidentis Presbyterum.

Ex Concilio Moguntinen.

QUi Presbyterum occiderit, XII. annorum pœnitentia ei ſecundum canones imponatur: (*& infra.*) Convictus, uſque ad ultimum tempus vitæ ſuæ militiæ cingulo careat, & abſque ſpe conjugii maneat.

CAP. III.

Conſideratis circumſtantiis arbitraria pœnitentia indicenda eſt ei, qui modum exceſſit ſe defendendo.

Alexander III. *Mediolan. Archiepiſc.* (*& e Suffraganeis.*) (*an.* 1272.)

SIgnificavit *f* nobis vir nobilis P. quod F. dicto Imperatori, cum olim rediret ab urbe, caſtrum Vernicæ negavit: [*& infra.*] Unde contigit, quod IV. caſtris deſtructis pluſquam duo millia domorum deſtructa fuerunt, multi homines interfecti, & alia mala ibi commiſſa, quæ longum eſſet per ſingula enarrare. Quoniam igitur præfatus P. Deo exinde reconciliari deſiderat: mandamus, quatenus ipſi pœnitentiam (ſecundum quod viſum fuerit) miſericorditer imponatis *g*, attendentes *h*, quod pro libertate ſua & Eccleſiæ devotione hoc fecit. Quare in his debetis *i* talem diſcretionem habere, ut alii, & ipſe idem pro auſteritate pœnitentiæ a ſervitio Eccleſiæ nullatenus retardentur, nec aliquod ſalutis periculum debeant formidare.

CAP. IV.

Indulgentiæ, quæ conceduntur per Prælatos non ſubditis, non proſunt, niſi proprii Judices hoc concedant.

Idem *Archiepiſcopo Cantuarienſi.*

QUod autem *k* conſuluiſti, utrum remiſſiones, quæ fiunt in dedicationibus Eccleſiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis proſint quam his, qui remittentibus ſubſunt: Hoc volumus tuam Fraternitatem tenere, quod cum *a* non ſuo Judice ligari nullus valeat vel abſolvi, remiſſiones prædictas prodeſſe illis tantummodo arbitramur, quibus ut proſint, proprii Judices ſpecialiter indulſerunt.

CAP. V.

Non eſt vero pœnitens, qui peccandi animum non deponit, tamen recipitur ejus confeſſio.

Idem *Beluacen. Epiſcopo.* (*an.* 1272.)

QUod *a* quidam ad confeſſionem de criminibus veniunt, & quamvis confiteri velint, ſe tamen aſſerunt abſtinere non poſſe: Conſ. t. t. r. quod eorum confeſſionem recipere debes, & eis de criminibus conſilium exhibere: quia licet non ſit vera hujuſmodi pœnitentia, admittenda tamen eſt eorum confeſſio, & crebris & ſalubribus monitis pœnitentia indicenda.

CAP. VI.

Qui ex pœnitentia debet certa die in pane & aqua jejunare, poteſt deficiente pane aliis cibariis uti.

Idem *Triburien. Archiepiſcopo.* (*an.* 1173.)

LIcet tam *b* Veteris, quam novi Teſtamenti pagina: (*& infra.*) Si autem illi, qui aliquos dies in pane & aqua ex injuncta ſibi pœnitentia tenentur peragere, panem, quo veſcantur, non habent, leguminibus, aut piſcibus, aut aliis cibariis reficiantur, ſi neceſſitas id expoſcat *c*: Diſcretione tamen adhibita quod his non ad delicias, ſed ad ſuſtentationem utantur.

CAP. VII.

Sacerdoti Græco procuranti, vel ſtudioſe negligenti oppreſſionem filiorum, non imponitur pœnitentia publica, ſed debet abſtinere ab altaris officio, & aliter in ſecreto agere pœnitentiam: ſed ſi delictum eſt publicum, debet publice agere pœnitentiam.

Clemens III. (*an.* 1190.)

QUæſitum *d* eſt, utrum Sacerdotibus Græcis, quibus legitimo matrimonio licet uti, pœnitentia publica ſit imponenda, ſi eam ſibi poſtulent pro filiis oppreſſis injungi? Huic igitur conſult. t. t. r. quod ſi ipſis procurantibus, vel ſtudioſe negligentibus, filii in lectis reperiuntur oppreſſi, ab officio altaris debent perpetuo abſtinere, & eis gravior quam Laicis, non tamen publica (niſi in publicum id veniat) pœnitentia debet imponi. Verum ſi ex incuria ipſorum mortui inveniantur in cunis, & illud fuerit occultum, eis pœnitentia pro arbitrio Pœnitentiarii imponatur, & in terrorem aliorum *e* ad tempus abſtineant a celebratione Miſſarum.

CAP. VIII.

Sacerdos pœnitentiam arbitrari debet ſecundum quantitatem exceſſus, pœnitentis contritionem, & alias circumſtantias. h. d. quoad titulum.

Innocentius III. *Livon. Epiſcopo, & eis, qui cum ipſo ſunt, fratribus.* (*an.* 1214.)

DEus qui *f* Eccleſiam ſuam: [*& infra.*] Cæterum cum pœnitentia non tam ſecundum quantitatem exceſſus, quam pœnitentis contritionem, per diſcreti Sacerdotis arbitrium ſit moderanda, penſata qualitate perſonæ, ſuper fornicatione, adulterio, homicidio, perjurio *g*, & aliis criminibus, conſideratis circumſtantiis omnibus, & præſertim novitate Livonien. Eccleſiæ, competentem pœnitentiam delinquentibus imponatis, prout ſaluti eorum videritis expedire. Apoſtoli autem veſtigiis inhærentes, dicentis *h*, *Lac vobis potum dedi, non eſcam*: paulatim eos inſtruatis in fide, confeſſio-

a *Laudunen.* b *Regiſtreren.* c *al. eidem: ſed in antiq. legitur, eiſdem.* d *al. Calixtus, ut in omnib. Vaticanis: ſed hæc reperiuntur apud Greg. lib.* 12. *epiſt.* 31. *regiſt. ad Felicem Siciliæ Epiſcopum.* e *Hæ duæ voces, & Suffraganeis, deſunt in omnibus Vatic.* f C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* g *imponas.* h *attendens.* i *debes.* k C. 3. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a Cap. 1. *eod. tit. in* 2. *compilat.* b Cap. 3. *eod. tit. de feriis, in* 2. *compil. Pars alia ſup. de feriis. c. licet.* c *expoſcit.* d *c.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *Vid. l. aut facta. §. fin. ff. de pœn. & l. eum qui. ff. de injur.* f *c.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* g *Vox*, perjurio, *deeſt in antiquis Cod.* h 1. *Cor.* 3.

nis

nis formam, orationem Dominicam, & Symbolum illos solicite edocentes *a*. Interim tamen corporis & sanguinis Domini sacramentum renatis fonte baptismatis, consuetis festivitatibus, & in mortis articulo tribuatis.

CAP. IX.

Auditur mulieris confessio, quæ sibi partum alienum supposuit, vel proprium ex adulterio suscepit, nec illud marito vult detegere.

Idem Innocent. III. *sancti Laur. in Lucina Presbytero Card. Apost. sed. Legato.* (*an.* 1214.)

OFficii: (*& infra.*) Significasti quandam mulierem in pœnitentiam tibi fuisse confessam, quod timens, ne viri possessio devolveretur ad alios, quarundam herbarum succum potavit, & sic venter ejus intumuit, & inde gravidam se ostendens, sibi partum supposuit alienum: timensque maritum, non vult facinus ipsi *b* detegere: qui prolem credit sine dubitatione qualibet esse suam. Quoniam igitur postulas edoceri, utrum ei hac fraude durante sit pœnitentia injungenda: respondemus, quod sicut mulieri, quæ ignorante marito de adulterio prolem suscepit, quamvis id viro suo timeat confiteri, non est pœnitentia deneganda: ita nec illi debet pœnitentia denegari, maxime si per alios intelligas alienos, ad quos timeat possessionem viri devolvi: sed competens satisfactio per discretum Secerdotem ei debet injungi.

CAP. X.

Abbatissa Moniales benedicere, confessiones audire, & publice prædicare non potest.

Idem *Valent.* c *Burgen. Episcopis & Abbati de N. Cistercien. Ordinis.* (*an.* 1214.)

NOva *d* quædam nostris sunt auribus intimata, quod Abbatissæ Moniales proprias benedicunt, ipsarum quoque confessiones in criminibus audiunt, & legentes Evangelium præsumunt publice prædicare. Cum igitur id absonum sit, pariter & absurdum, mandamus, quatenus ne id de cætero fiat, curetis firmiter inhibere. Quia licet beatissima virgo Maria dignior & excellentior fuerit Apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus claves regni cœlorum commisit.

CAP. XI.

Tempore generalis interdicti conceditur pœnitentia & viaticum morientibus. hoc primo. *Clerici, qui servarunt interdictum, possunt cum silentio in Cœmeterio sepeliri.* hoc secundo. *In conventualibus Ecclesiis Clerici bini vel trini possunt horas submissa voce dicere.* hoc tertio. *Cruce signatis & peregrinis tempore interdicti pœnitentia concedi potest.* hoc quarto.

Idem (*an.* 1214. *Romæ.*)

QUod e in te: [*& infra.* α] In illo *enim* verbo, per quod pœnitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam, quod vere pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, ut nec ipsum decedentibus denegetur. Licet autem per generale interdictum denegetur omnibus, tam unctio, quam Ecclesiastica sepultura, concedimus tamen ex gratia, ut Clerici decedentes, qui tamen servaverint interdictum, in cœmeterio Ecclesiæ, sine campanarum pulsatione, cessantibus solennitatibus omnibus, cum silentio tumulentur. Et in conventualibus Eceleſiis bini & bini, vel simul tres, horas canonicas valeant *f* legere, non cantare, januis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis, & voce ita demissa, quod exterius audiri non possint: cum & regularibus secundum privilegium sed. Apost. sit indultum, ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat eis januis clausis excommunicatis & interdictis exclusis, non pulsatis campanis, suppressa voce celebrare divina. Recipientibus autem signum crucis non negamus, quo minus eis ob *a* reverentiam Crucifixi pœnitentia, cum postulaverint, injungantur: quod & aliis peregrinis potest misericorditer indulgeri.

(α *Verum quoniam a quibusdam intelleximus dubitari, utrum Clericis vel Laicis dandum sit viaticum in extremis, an & unctio impendenda, & an cum aliis sacramentis indulgenda sit decedentibus sepultura. Utrum in conventualib. demissa voce, januis clausis, interdictis exclusis, divina possint officia celebrari. Similiter an suscipientibus signum crucis, & sanctorum limina visitantibus sit pœnitentia injungenda. Ambiguitatem hujusmodi de dubitantium cordibus volumus amputare.*)

CAP. XII.

Famosum est & multum allegabile. hoc dicit. *Quilibet doli capax tenetur saltem semel in anno confiteri proprio Sacerdoti, vel de ejus licentia alteri, & Eucharistiæ sacramentum ad minus in Pascha recipere. Et Sacerdos revelans confessionem deponendus est, & in monasterio ad agendam perpetuam pœnitentiam detrudendus.*

Idem *b in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

OMnis *c* utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum: nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi *d* perceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in Ecclesiis publicetur, ne quisquam ignorantiæ *e* cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet & obtineat a proprio Sacerdote, cum aliter ipse illum non possit absolvere *f* vel ligare. Sacerdos autem sit discretus *g*, & cautus, ut more periti Medici superinfundat vinum & oleum, vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias, & peccati: quibus *h* prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad salvandum *i* ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem *k*: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a Sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

CAP. XIII.

Medici vocati ad infirmos debent ante omnia inducere infirmum ad confessionem, nec quicquam persuadere pro salute corporis tendens in animarum periculum.

Idem *in eodem.*

CUm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido, quem sana-

a *Quæ debent scire Christiani ad salutem suam, vid. Bald. super rub. C. sum. Trin.* b *illi.* c *In antiq. cod. Palentin. & Burg. Episcopis, & Abbatib. Aumid.* d C. 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp. vide c. ult. de sentent. excomm. l.* 6. f *In omnib. Vatic. valeant legere potius, quam cantare.*

a *Ad reverentiam.* b *Idem scilicet Innoc. III. in Conc. gen. c.* 21. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Vid. Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 5. *de confess. & can.* 8. *de sanctissimo pœn. sacram.* d *al. ita, ab ejus.* e *In aliis, ne quisquam ex ignorantiæ cæcitate.* f *al. solvere.* g *Qualis debeat esse confessor, tradit Magister Sentent. l.* 4. *dist.* 9. §. *qualem.* h *al. ex quibus, in concilio ita: per quas.* i *sanandum.* k *B. Thom. in quæstionib. additis ad* 3. *part. qu.* 11. *art.* 1. *& Theologos* 4. *Sent.*

verat:

verat *a*: *Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.*

Præsenti decreto statuimus, & directe præcipimus Medicis corporum, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant & inducant, ut Medicos advocent animarum: ut postquam fuerit infirmo de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur, cum causa cessante, cesset effectus. Hoc quidem inter alia huic causam dedit edicto, quod quidam in ægritudinis lecto jacentes, cum eis a Medicis suadetur, ut de animarum salute disponant, in desperationis articulum incidunt, unde facilius mortis periculum incurrunt. Si quis autem Medicorum hujus nostræ constitutionis, postquam per Prælatos locorum fuerit publicata, transgressor extiterit, tamdiu ab ingressu Ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit competenter. Cæterum cum anima sit multo pretiosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis Medicorum pro corporali salute aliquid suadeat, quod in periculum animæ convertatur.

CAP. XIV.

Eleemosynarum quæstores sine Apostolicis vel diœcesanorum literis admitti non debent: nec tunc proponant ultra id, quod in ipsis literis continetur. hoc primo. *Et debent esse modesti: & a locis & expensis incongruis abstinere.* hoc secundo. *In dedicatione Basilicæ ultra annum, & in anniversario dedicationis, & in literis indulgentiarum concessis ab alio, quam a Papa, ultra XL. dies remissio excedere non debet.* h. d. usque ad fin.

Idem *b In eodem.*

CUm ex eo: (*& infra.*) Eleemosynarum quoque quæstores, quorum quidam se alios mentiendo, abusiones nonnullas in sua prædicatione proponunt, admitti, (nisi Apostolicas vel diœcesani Episcopi literas veras exhibeant) prohibemus: & tunc præter id, quod in ipsis continebitur literis nihil populo proponere permittantur. Formam vero, quem communiter talibus Apostol. sedes indulget, duximus exprimendam, ut secundum eam diœcesani Episcopi suas literas moderentur. Ea siquidem talis est: quoniam (ut ait Apostolus *c*) omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus, sive bonum fuerit, sive malum: oportet nos diem messionis extremæ misericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in cœlis: firmam spem *d*, fiduciamque rectam tenentes, quoniam qui parce *e* seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metit vitam æternam. Cum igitur ad sustentationem fratrum & egenorum ad tale confluentium hospitale, propriæ non suppetant facultates, universitatem vestram monemus & exhortamur in Domino, atque in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus de nobis vobis a Deo collati pias eleemosynas, & grata eis charitatis subsidia erogetis, ut per subventionem vestram ipsorum inopiæ consulatur, & vos per hæc *f* bona & alia, quæ Domino inspirante feceritis, ad æterna possitis gaudia pervenire. Qui autem ad quærendas eleemosynas destinantur, modesti sint & discreti, nec in tabernis aut in aliis locis incongruis hospitentur, nec inutiles faciant aut sumptuosas expensas, caventes omnino, ne falsæ religionis habitum gestent. Ad hæc, quia per indiscretas & superfluas indulgentias, quas quidam Ecclesiarum Prælati facere non verentur, & claves Ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur: decernimus, ut cum dedicatur basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, sive ab uno solo, sive a pluribus Episcopis dedicetur: ac deinde in anniversario dedicationis tempore XL. dies de injunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat: (*& infra.* a) Hunc quoque dierum numerum indulgentiarum literis præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet casibus aliquoties conceduntur: cum Rom. Pont. qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc *b* in talibus moderamen consueverit observare.

CAP. XV.

Archiepiscopus intra provinciam suam potest concedere indulgentias, secundum formam Concilii generalis. h. d. & loquitur de cap. præced. in fine.

Honorius III. (*an.* 1220.)

NOstro postulasti *c* certificari responso, utrum per tuam provinciam possis concedere remissionis literas generales. Nos igitur F. t. breviter respond. quod per provinciam tuam libere potes hujusmodi concedere literas, ita tamen, quod statum generalis Concilii non excedas.

CAP. XVI.

Episcopus & alii, de quibus in litera, possunt sine licentia superiorum sibi eligere providum Confessorem.

Gregorius IX. (*an.* 1232. *Romæ.*)

NE pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis & aliis superioribus, necnon minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter sui superioris licentiam, providum & discretum sibi possint eligere Confessorem.

TITULUS XXXIX.
DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS. *d*

CAP. I.

Impubes, qui Clericum percussit, ab Episcopo absolvi potest: & qui joco vel causa disciplinæ percutit Clericum, etiamsi sit major, excommunicatus non est: qui vero ex odio, sic, & per Papam absolvitur.

Alexander III. *Senon. Archiepiscopo.* (*an.* 1172.)

SUper eo vero *e*, quod consilium postulasti: (*& infra.* α) Respondemus, quod si Clerici infra puberes annos se ad invicem, aut unus alterum percusserit, non sunt ad Apostolicam sedem mittendi, quia eos ætas excusat.

Nec Clerici, si sunt plenæ ætatis, & non odio, vel invidia, vel indignatione, sed levitate jocosa se ad invicem percutere contingat, neque Magister, si scholarem Clericum intuitu disciplinæ vel correctionis percusserit: quia non potest in ipsis injectio manuum violenta notari. Cæterum si ex odio iidem scholares vel seculares Clerici sese percusserint, pro sua absolutione debent ad Apostol. sedem venire.

(α *Utrum scholares si se invicem in plena vel minore ætate, Clerici vel religiosi viri in claustro, secundum canonem illum, quo statutum est, ut illi qui in Clericos violentas manus injiciunt, mittantur ad Apost. sed. pro sua absolutione debeant venire, Inquisit. t.*)

CAP. II.

Monachos se ad invicem percutientes, absolvit Abbas. Idem in Canonicis regularibus: & Abbatis discretione deficiente, recurritur ad Episcopum.

Idem *eidem.* (*an.* 1172.)

MOnachi *f* vero & Canonici regulares, quocunque modo se in claustro percusserint, non sunt ad Apost.

---

a *Joh.* 5. b *Scilicet Innocent. III. in eod. Conc. gen. Later. c.* 62. *& c.* 5. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *c.* 2. Cor. 5. d *In C. Barb. & in Concilo: firmam spem fiduciamque tuentes, &c.* e 2. Cor. 9. f *al. per hæc & alia bona.*

a *Quid lateat sub hoc, infra, non apparet.* b *al. & in talibus.* c *Vid. Specul. tit. de pœn. & remiss. B. Thom. in quæst. additis ad* 3. *part. q.* 26. d *In duobus manuscript. ita: & absolutionis.* e *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.*

sedem

UAB Biblioteca de Ciències Socials

ſedem mittendi, ſed ſecundum providentiam ſui Abbatis diſciplinæ ſubdantur: & ſi diſcretio Abbatis non ſufficit *a* ad eorum correctionem, eſt providentia diœceſani Epiſcopi adhibenda.

C A P. I I I.

Oſtiarius, qui Clericum percuſſit non graviter, ab Epiſcopo abſolvi poteſt. hoc primo. *Officialis deliberate injiciens manum in Clericum, per Papam abſolvitur.* hoc ſecundo. *Qui repellendo vim vi Clericum percutit, excommunicatus non eſt.* hoc tertio. *Qui percutit Clericum turpiter inventum cum propinqua, excommunicatus non eſt, ſecus cum remota: & dicitur propinqua, ut in litera.*

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

I. SI vero alicujus *b* poteſtatis Oſtiarius ſub prætextu ſui officii malignatus Clericum læſerit, ab Epiſcopo ſuo poteſt abſolvi, niſi forte eundem Clericum graviter vulneravit. Officialis vero pro injectione manuum in Clericum non poteſt ſine mandato Rom. Pontif. abſolutionis beneficium promereri: quia nulli Laico ſuper Clericum tanta datur auctoritas: niſi forte turbam arcendo irruentem, non ex deliberatione, ſed fortuito caſu Clericum lædat. Si vero Clericum vim ſibi inferentem, vi quis repellat vel lædat, non debet propter hoc ad ſedem Apoſtol. tranſmitti, ſi in continenti vim vi repellat: cum vim vi repellere omnes leges omniaque jura permittant. Nec ille compellendus eſt ad ſedem Apoſtol. venire, qui in Clericum cum uxore, matre, ſorore, vel filia propria, turpiter inventum, manus injecerit violentas. Cæterum, ſi in ſtupro vel adulterio, quod committit cum ea, quæ ipſum ita proxima conſanguinitatis linea non contingit, ceperit, aut in eum violentas manus injecerit, non erit a ſententia illius excommunicationis immunis.

C A P. I V.

Qui percutit Clericum ignorans probabiliter eum Clericum, excommunicatus non eſt, ignorantiam tamen probare debet per juramentum: & ſi hoc præſtare recuſat, pro excommunicato haberi debet.

Idem. (*an.* 1173. *Roma in Angliam.*)

II. SI vero *c* aliquis in Clericum nutrientem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet *d* Apoſtolico præſentari conſpectui, nec etiam excommunicatione notari *e*, dummodo ipſum eſſe Clericum ignoraverit. Vel ſi hoc dubium fuerit, propria manu duntaxat præſtiterit juramentum, quod eum eſſe Clericum ignoraſſet. Ab illo autem (ſi præſtare noluerit juramentum) quia violentas manus conſtat eum in Clericum injeciſſe, ſicut ab excommunicato, donec de mandato ſummi Pontificis abſolvatur, convenit abſtineri.

C A P. V.

Percutiens Clericum vel Religioſum, excommunicatus eſt, nec ab alio, quam a Papa abſolvitur, præterquam in mortis articulo.

Idem. (*an.* 1173. *Roma in Galliam.*)

NOn dubium *f* eſt, quod hi, qui violentas manus in Clericos vel Canonicos, aut cujuslibet religionis Converſos injiciunt, ex conſtitutione Concilii ſententiam excommunicationis incurrunt, nec niſi in articulo mortis ſine Rom. Pontifice abſolutionis poſſunt beneficium impetrare.

C A P. V I.

Mulieres, quæ inciderunt in canonem, Si quis ſuadente, abſolvuntur ab Epiſcopo. Idem in perſonis, quæ non ſunt ſui juris, vel ſunt delicatæ, de quibus dubitatur, quod non poſſent commode accedere ad curiam. & h. d. uſque ad §. Illi.

Idem. (*an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

MUlieres *a* vel aliæ perſonæ, quæ ſui juris non ſunt, ab Epiſcopo diœc. abſolvi poſſunt, ſi manus in Clericum injecerint violentas. De his vero, qui magnæ ſunt potentiæ, & ita delicati, quod laborem veniendi ad ſed. Apoſtolicam nequeunt ſuſtinere: reſpondemus, quod ſtatus perſonæ prius, & veritas negotii eſt intimanda Roman. Pontif. & ſecundum conſilium ejus tales erunt de commiſſo ſcelere corrigendi.

Mandans Clericum percuti, excommunicatus eſt, ſicut percutiens. h. d.

§. 1. Illi vero, qui non per ſeipſos, ſed eorum auctoritate vel mandato, alii violenter injiciunt manus in Clericos, ad ſed. Apoſtolicam ſunt mittendi: cum is committat vere, cujus auctoritate vel mandato delictum committi probatur.

C A P. V I I.

Excommunicatus per injectionem manuum in Clericum, licet occultus, abſolvitur per ſolum Papam.

Idem. (*an.* 1181. *Roma in Angliam.*

POrro ſi aliqui violentas manus *b* in fratres ſuos injiciunt, & ducti pœnitentia non victi, ſed privatim a te veniam poſtulant: eos monere debes & inducere, ut his, quos læſerunt congrue ſatisfaciant, & Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent cum a te, vel alio fine ſpeciali mandato Rom. Pontificis abſolvi non poſſint.

C A P. V I I I.

Etiam privilegiati tenentur vitare, excommunicatum, & per injectionem manuum in Clericum excommunicati ſunt.

Idem.

NUlli ſe poſſunt *c* privilegio Apoſt. ſedis tueri, quo minus excommunicatos vitare debeant, & pro violenta manuum injectione in Clericos, ſicut excommunicati vitari.

C A P. I X.

Percutiens Monachum, vel Converſum religioſum, debet denunciari excommunicatus, & vitari, donec fuerit per Papam abſolutus.

Idem *Epiſcopis & aliis Prælatis per Galliam conſtitutis.* (*an.* 1180.)

PArochianos *d* veſtros, ſi qui in Monachos vel Converſos præfati ordinis violentas manus injecerint, ſublato appellationis remedio, ſecundum tenorem generalis decreti excommunicatos publice nuncietis, ipſoſque faciatis ſicut excommunicatos arctius evitari, donec læſis congrue ſatisfaciant, & cum literis veſtris Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent.

C A P. X.

Ponitur forma præcepti, quod ſub virtute juramenti fieri debet illi, qui pro violenta manuum injectione in in Clericum excommunicatus abſolvitur.

Idem *Genuen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1174.)

EX tenore *e* literarum tuarum nobis innotuit, quod B. Canonicus in quendam Subdiaconum manus injecit violentas: (*& infra.*) Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo juramento, quod tuo debeat mandato parere, ipſum vice noſtra a ſententia qua tenetur abſolvas: ſibique in virtute juramenti præcipias, ne de cætero in Clericum, Monachum, vel alicujus religionis Converſum, manus injiciat violentas, niſi de defendendo, aut de mandato ſuorum fecerit Prælatorum, vel niſi ſuper eum prælationis miniſterium aut magiſterium habeat, aut cum ipſo in eadem Eccleſia ſocius eſſe noſcatur.

a *Sufficiat.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. p.* 14. *c.* 9. c *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *al. non debet Apoſtolico repræſentare, &c.* e *nodari, in recentioribus libris.* f C. 6. *eod. tit. in* 1. *comp. nam qui dicantur converſi, tradunt citati in c. ut privilegia. ſup. de privilegiis: & Panorm. hic.*

a *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Concil. Later. p.* 14. *c.* 12. *vid. Decium conſil.* 604. *vol.* 2. b *cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Later. p.* 14. *c.* 3. c *cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Later. p.* 14. *c.* 4. d *cap.* 14. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Later. p.* 14. *c.* 11. e *cap.* 15. *eod. tit. in* 1. *compil. vide Sylveſt. verbo Abſolutio.*

CAP. XI.

Excommunicatum pro percuſſione Clerici abſolvit Epiſcopus, ſi ſine periculo Papam adire nequit: debet tamen ſibi mandare, quod adeat Papam impedimento ceſſante.

Idem *Cenomanen. Epiſcopo.* (*an.* 1180.)

DE cætero *a* noveris, quod ſi quis pro violenta manuum injectione in Clericum, eſt vinculo excommunicationis adſtrictus, ſi habens capitales inimicitias, vel alias juſtas excuſationes, quibus ab itinere rationabiliter excuſetur, ita quod ſine periculo, Apoſtolico ſe nequeat conſpectui præſentare: licet dioeceſano Epiſcopo recepto juramento ſecundum morem Eccleſiæ ſibi abſolutionis gratiam impertiri. Sed eſt illi ſub juramenti debito injungendum, ut quam citius opportunitatem habuerit, Rom. Pontif. adeat, mandatum Apoſtol. ſuſcepturus.

CAP. XII.

Cum Papa abſolutionem excommunicati delegat, mandat recipi cautionem de parendo mandatis Eccleſiæ.

Urbanus III. *Senonen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1172.)

AD hæc *b* cum inter parochianos tuos: (*& infra.* α) Rom. Eccleſia abſolutionem ſententiæ delegatorum Judicum nequaquam conſuevit aliis delegare: niſi in literis commiſſionis contineatur expreſſe de ſufficienti cautione præſtanda ab his, qui abſolvi debent, quod judicio Eccleſiæ debeant obedire.

(α *Vel inter eos & alios controverſia coram delegatis Judicibus agitetur, ſepius a Judicibus ipſis, ut aſſeris, auctorit. Apoſtol. injungitur, ut alteram partium, forte parere judicio contemnentem, vel ob aliam cauſam rationabilem, Eccleſiaſtica diſtrictione percellas. Illi vero qui ſubjacere excommunicationi mandantur, ad alios Judices literas ab Apoſtol. ſede impetrant, a quibus nihilominus auctorit. Apoſt. tibi mandatur, ut eos qui de priorum Judicum mandato excommunicati fuerant, habeas abſolutos: ſuper quo tua Diſcretio dubitat, quid tibi in diverſitate hujuſmodi ſit agendum: ad quod pariter reſpondemus, quod ſi literæ ad ſecundos Judices impetratæ tacita veritate obtentæ non fuerunt, eos ad mandatum eorum abſolutos habere debes, præcipue cum*)

CAP. XIII.

Excommunicatus per canonem, Si quis ſuadente ſit dives vel pauper, per Papam abſolvendus eſt, vel ejus Legatum, ſallit in muliere, ſene, infirmo, vel mutilato, qui per Epiſcopum abſolvi poſſunt.

Clemens III. (*an.* 1190.)

EA noſcitur *c*: (*& infra.* α) Conſultationi t. t. duximus reſpondendum, quod mulieres, ſenes, & valetudinarii, ſeu membrorum deſtitutionibus impediti, licet ad Apoſtol. ſed non veniant, ab Epiſcopis valeant fidelium communioni reſtitui, ſatisfacto juxta facultates his, quibus per eos conſtiterit injurias irrogatas. Alios autem ſive pauperes ſive divites ſedi Apoſtol. vel Legato ejus, ut beneficium abſolutionis obtineant, neceſſe eſt præſentari. Si vero infirmitatis tempore timore mortis beneficium fuerit abſolutionis indultum, juramento præſtito injungatur eiſdem, ut poſtquam ſanitati fuerint reſtituti, ad Rom. Eccleſ. vel ejus Legatum accedant, mandatum *d* Apoſtolicum ſuper talibus recepturi.

(α *Quod utique F. t. diligenter attendens, certificari humiliter poſtulavit de his, qui violentas manus in Clericos aliqua temeritate mittunt, nec eis ſuppetunt facultates, ut ad ſed. Apoſt. valeant laborare, quomodo bis poſſit ſalubriter provideri.*)

CAP. XIV.

Ante denunciationem vitandus eſt excommunicatus pro violenta manuum injectione in Clericos, niſi ſit occultus. hoc primo. *Interficiens Clericum, qui contempto Clericali habitu ſe enormitatibus immiſcuit, excommunicatus non eſt.* hoc ſecundo.

Idem (*an.* 1190.)

CUm non *a* ab homine: [*& infra.* α] Conſult. t. t. reſpondemus, quod a communione illius, qui pro ſacrilega manuum injectione in Clericum, in edictum excommunicationis incidat, licet denunciatus non ſit, debes abſtinere: niſi forte id tibi ſoli pateret: in quo caſu ipſum privatim tantummodo evitabis, quamdiu ab Eccleſia toleratur: ut ſaltem verecundiæ rubore ſuffuſus, pro latenti exceſſu ſatisfacere compellatur. In articulo vero ſecundæ quæſtionis reſpondemus, quod occiſores Clericorum aut Presbyterorum, qui contempto Clericali habitu tyrannidi & enormitati ſe inverecunde immiſcent, in odium Clericalis exceſſus, & terrorem atque correctionem ſimilium, canone latæ ſententiæ minime coercentur: injungatur tamen eis pœnitentia competens aliquantulum aſperior, quam ſi in Laicos talia commiſiſſent.

(α *A nobis itaque fuit ex parte tua quæſitum, an tenearis abſtinere a communione illius, qui pro temeraria manum injectione in Clericum, in ſententiam incidit, antequam excommunicatus publice nuncietur: & utrum inciderint in canonem latæ ſententiæ interfectores Clericorum & Presbyterorum illorum, qui abjecto ſuſcepti ordinis miniſterio, in publicis bellis, vel etiam præter bella ſe homicidiis polluere non verentur, cum in comeſſationibus, & in ebrietatibus, atque rapinis, & aliis enormitatibus æque ſunt ut Laici, vel deterius debacchantes.*)

CAP. XV.

Ante abſolutionem communicandum non eſt excommunicato, licet juraverit parere mandatis Eccleſiæ, vel compoſuerit cum offenſo. hoc dicit primo. *Infamato de excommunicatione communicandum non eſt, niſi ſe purget, vel ad cautelam abſolvatur.* h. d. ſecundo.

Idem. (*an.* 1190.)

CUm *b* deſideres: (*& infra.* α) Fuit autem primæ quæſtionis tenor hujuſmodi: utrum alicui excommunicato, qui mandato Eccleſiæ ſtare juravit, & ante abſolutionem Epiſcopus ei communionem reddidit, ſit communicandum ab aliis? & an Epiſcopus id facere debeat? Cui quæſtioni t. reſpond. quod cum cautio juratoria, quam hodie qui excommunicati ſunt præſtant, potius ad cautelam ex *c* conſuetudine Eccleſiæ, quam rigore canonum ſit inducta, neque momenti, tam validi reputetur, quod niſi abſolutionis beneficium ſubſequatur, ille, qui excommunicatur, debeat communioni aliorum reſtitui, præſertim cum ex eo juramento abſolutionem conſecutus non ſit, & conſtet eum excommunicatum fuiſſe, & verum ſit abſolutum non eſſe: nec Epiſcopus, nec alii debent communicare eidem, niſi fuerit ſecundum formam Eccleſiæ, poſt juramentum præſtitum abſolutus: quia qui cum excommunicato ſcienter communicaverit, excommunicationis pœnam contrahit cum eodem. Secundæ quæſtioni hunc finem duximus imponendum, quod ſi publica fama eſt *d* aliquem verberaſſe Clericum, nec Epiſcopus, nec alius communicare ſibi debet, niſi ad arbitrium Epiſcopi de hoc ſe purgaverit, vel ad cautelam abſolutionis beneficium conſequatur. Tertio loco tua Diſcretio requiſivit: ſi Clericus verberatus, Epiſcopo mediante, cum ſuo verberatore compoſuerit, & ille reconciliatus ſibi fuerit, an per hoc is debeat ad aliorum communionem admitti? Super quo tibi breviter reſpondemus, quod licet ille, qui violentas manus injecit, ei, quem læſit, ſatisfeciſſe taliter videatur: Eccleſiæ tamen, quam offendit, ex hoc non ſatisfeciſſe dignoſcitur: & niſi forma Eccleſiæ, quæ pro abſolutione talium introducta eſt, obſervetur, non eſt communicandum eidem.

a *Cap.* 16. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. part.* 13. *cap.* 13. b *cap.* 8. *tit. de reſcript. in* 1. *comp.* c *cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat.* d *Dictio*, Apoſtolicum, *deeſt in vetuſtioribus Codicibus.*

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compilat.* c *de conſuetudine.* d *vid. Dominic. in c. pro humani. §. ult. De homicid. in* 6.

(α *Quo-*

UAB Biblioteca de Ciències Socials

[α *Quoque quid tua F. observare debeat super his quæ dubietatem continent, Apostol. sed. scripto plenius edoceri, nos qui licet immeriti ex suscepto administrationis officio consultationibus respondere cogimur singulorum.*]

CAP. XVI.

Sacerdos ejiciens regularem de Ecclesia officia divina turbantem, excommunicatus non est.

Idem Clem. III. (*an.* 1190.)

VEniens *a* ad sedem Apostolicam I. lator præsentium, sua nobis assertione monstravit, quod cum matutina officia celebraret, quædam Monialis Ecclesiam ingrediens, cum alio Clerico ludendo impedimentum præstabat, quo minus Deo divinum posset obsequium exhibere : unde memoratus Sacerdos commotus, ut liberius posset circa divinorum celebrationem vacare, manibus in eam appositis, ut extra Ecclesiam poneret, cum nollet exire, in trahendo *b* ipsam, coegit eandem extra *c* Ecclesiam residere : sed tu illum propter hoc tanquam excommunicatum evitasti, & facis ab aliis evitari. Ideoque mandamus, quatenus si res ita se habet, eum de cætero non evites : cum ex hoc ipsum excommunicatum nullatenus videamus.

CAP. XVII.

Excommunicati pro levi manuum injectione in Clericum, possunt per Episcopum absolvi. h. d. secundum communem lecturam, & est textus singularis.

Idem.

PErvenit ad *d* nos : (*& infra.* α) De his absolvendis, qui Clericis non enormem, sed modicam & levem injuriarum irrogarunt, tuæ Fraternitatis arbitrio duximus committendum.

[α *Illos autem qui valetudine præpediti, pro absolutionis beneficio ad sedem Apostolicam nequeunt laborare, recepto ab eis, sicut moris est juramento potes absolvere, ita quod sanitati pristinæ restituti, Apostolico se conspectui repræsentent. Sexui vero fœmineo, & pueris ac senibus super hoc satis te credimus posse libere dispensare.*]

CAP. XVIII.

Clericus, qui scienter & sponte participat excommunicato in divinis officiis, excommunicatus est excommunicatione majori, & tantum absolvendus per Papam. h. d. secundum Panorm.

Idem.

SIgnificavit *e* nobis : (*& infra.*) Verum Clericos, qui scienter & sponte participaverunt excommunicatis a nobis, & ipsos in officiis receperunt, eadem excommunicationis sententia cum ipsis non dubitamus involvi : quos etiam pro beneficio absolutionis habendo ad nos volumus cum literarum tuarum insinuatione remitti.

CAP XIX.

Excommunicatus pro injectione manuum in Clericum, vel incendiarius post publicationem a solo Papa absolvitur.

Idem.

TUa nos *f* duxit Fratern. consulendos : (*& infra.* α) Fraternitati tuæ taliter respondemus, quod non solum, *g* qui in Clericos temerarias manus injiciunt, sed etiam incendiarii, ex quo sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Apostolicam sede sunt mittendi.

(α *An hi soli sunt ad sedem Apostolicam destinandi, qui in canonem latæ sententiæ incidentes, manus injiciunt in Clericos violentas, & utrum non possint ab eadem sententia, nisi per Rom. Pont. liberari.*)

CAP. XX.

Legati de latere absolvere possunt excommunicatos pro injectione manuum in Clericos.

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *alit. extrahendi ; al. vi trahendo.* c *al. ita : intra Ecclesiam residere.* d *Cap.* 6. *eod. tit. in* 2. *comp.* e *cap.* 7. *eod. tit. in* 2. *comp.* f *cap.* 8. *eod. tit. in* 2. *comp.* g *al. ita : quod non solum hi, qui, &c.*

Idem.

AD eminentiam sedis *a* Apostolicæ : (*& infra.* α) Sicut ex parte tua nostris est auribus intimatum, tibi extitit dubium, utrum absolutionis beneficium assequantur, qui pro injectione manuum in Clericos, vel alias religiosas personas excommunicationem incurrerunt, & a legatis Cardinalibus, qui a latere Rom. Pontif. destinantur, pro tempore absolvuntur, cum iidem legati mandatum super hoc non ostendant expressum. Super quo id a te volumus observari, ut eos habeas absque omni hæsitationis scrupulo absolutos, quos constiterit a talibus beneficium absolutionis adeptos.

(α *Est revertendum, quoties articulus dubitationis emergit, ut tanto quis promptiori conscientia recipiat & observet, quod super re dubia sibi fuit a sede Apostol. responsum, quanto prærogativa dignitatis ipsius certiori noscitur veritatis sententia vel scientia roborata, quæ in B. Petro Apostolorum Principe, præ aliis omnibus amplitudinem prælationis accepit.*)

CAP. XXI.

Generalis excommunicatio non ligat : nisi subditos proferentis.

Idem.

ANobis *b* fuit ex parte tua quæsitum, utrum si quis ita pronuntiaverit : Quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit : hæc generalis clausula ad ipsius excommunicatoris subditos referatur, an generaliter extendatur ad omnes, qui non sunt de jurisdictione illius? Ad quod diximus, quod hac sententia non nisi subditi obligantur, nisi forte plus contulerit major & largior auctoritas delegantis.

CAP. XXII.

Qui cum effractione spoliant Ecclesias, excommunicati sunt, & per Papam tantum post denuntiationem absolvuntur.

Idem.

COnquesti *c* sunt nobis Regin. Canonici, quod I. de Malafrena, & ejus sequaces quasdam Ecclesias Regin. Episcopatus violenter confregerunt, easque spoliare minime dubitarunt. Quoniam igitur gravia sunt, nec clausis debent oculis præteriri : mandamus, quatenus si est ita, memoratos sacrilegos excommunicatos nuncietis, & faciatis sicut excommunicatos arctius evitari, donec passis injuriam congrue satisfaciant, & damna [pro *d* eis] data resarciant, & cum literis vestris rei veritatem continentibus Apostolico se conspectui repræsentent.

CAP. XXIII.

Percutiens vel etiam interficiens Clericum, se, dimisso Clericali habitu, sævis enormitatibus immiscentem, non tenetur ire pro absolutione ad sedem Apostol. Ita generaliter summari potest.

Idem.

PErpendimus *e* ex literis tuis, quod quidam Sacerdos pro eo, quod se filium Regis falso nominare præsumpsit : & armis acceptis seditionem fecit & guerram, a B. Comite jussus est fustigari : qui postea ejus mandato traditus patibulo expiravit : (*& infra.* α) Fr. t. duximus respondendum, quod si memoratus Sacerdos tali modo excessit, & non propulsando, sed inferendo injuriam fuit occisus : non videtur nobis, quod interfectores ejus propter hoc ad obtinendam absolutionem Apost. sedem adire cogantur : tu vero, qui merita personarum bene nosti, pœnitentiam eis competentem injungas.

(α *Quia igitur tam ipsum Comitem, quam alios hujus facti participes velle super hoc satisfacere, intimasti præsenti pag.*)

CAP. XXIV.

Judex Ecclesiasticus faciens percuti Clericum per Laicum, etiam causa disciplinæ, excommunicatus est, & ipse, & verberans pro absolutione tenentur ire ad Papam.

a *Cap.* 9. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *c.* 10. *eod. tit. in* 2. *comp.* c *c.* 11. *eod. tit. in* 2. *comp.* d *hæc duo verba*, pro eis, *desunt in vetust. & omnibus Vatic.* e *c.* 12. *eod. tit. in* 2. *compil.*

UNiverſitatis veſtræ conſultationem *a* accepimus, qua nos requiſiſtis, utrum Laicus incidat in excommunicationis edictum, qui ad juſſionem Abbatis *b*, in cujus ſervitio commoratur, in Clericum, Monachum, aut Converſum, temerarias manus præſumit injicere, maxime ubi cauſa non ſubeſt, propter quam debeat verberari. Nobis autem videtur, quod niſi cauſa regularis diſciplinæ hoc faciat, Abbas in propria perſona, vel (ſi neceſſitas urget) per Clericum vel Monachum fieri jubeat: tam qui tales verberari præcipit, quam illi qui verberant (etiamſi cauſa ſubeſſet) excommunicationis ſententiam, donec ad Apoſtolicam ſedem veniant, nequaquam evadunt.

CAP. XXV.

Clericus ut Laicus incedens, tertio monitus non reſipiſcens, perdit privilegium Clericale.

Idem.

IN audientia noſtra *c* talis fuit ex parte tua propoſita conſultatio, utrum Clerici, qui arma militaria (relicto habitu Clericali) geſtare nullatenus erubeſcunt: ſi eis fuerit injuria corporalis illata, vel ſe a captione redemerint: illa Clericorum debeant immunitate gaudere, qua pro temeraria manuum injectione facta in Clericum, excommunicatus quis ipſo jure notatur? Ad hæc tibi breviter reſpondemus, quod cum fruſtra Eccleſiæ imploret auxilium, qui committit in ipſam, & lex ſecularium Principum huic reſponſo ſatis efficax aſſerat argumentum, qua manifeſte cautum habetur, matronam, cujus pudicitia attenta fuerit, non poſſe injuriarum agere, ſi in veſte meretricali fuerit deprehenſa: hujuſmodi Clerici, ſi a Prælatis ſuis tertio commoniti militaria noluerint arma deponere, de privilegio Clericorum ſubſidium aliquod habere non debent.

CAP. XXVI.

Excommunicatus propter injectionem manum in Clericum, impeditus ire ad curiam, poteſt ab inferiore abſolvi: ſed impedimento ceſſante, tenetur curiam viſitare, ſuſcepturus mandatum Apoſtolicum.

Idem.

QUod *d* de his: (*& infra. α*) Fr. t. t. duximus reſpondendum, quod is, qui aſſerit ſe in canonem latæ ſententiæ incidiſſe, non aliter quam per ſedem Apoſtolicam vel ejus Legatum abſolutionis poteſt beneficium obtinere: Niſi forte in mortis articulo, vel paupertate, aut infirmitate, vel ſenectute tanta gravaretur, quod ad Eccl. Rom. laborem ſubire non valeat veniendi, vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur.

Cæterum ab his in forma ſacramenti exigi conſuevit, ut reſumptis viribus, & opportunitate conceſſa, Rom. Eccleſiam in propria perſona debeant viſitare.

[*α Etiam in quibus non dubitas, & quid de his obſervari debeat, plurimum agnoviſti ſed. Apoſtol. reſponſa requiris: tanto F. t. magis in Domino commendamus, quanto in his quæ ſacrorum canonum inſtitutionibus ſunt expreſſa, auct. n. procedere deſideras & diſponis. Sane requiſivit a nobis Fr. t. utrum qui ſe confitetur in latæ ſententiæ canonem incidiſſe, nec ad hoc poteſt induci, ut ad ſed. Apoſt. veniat, abſolvendus ab ipſo vel a ſimplici Presbytero, abſolutionis debeat vel poſſit beneficium promoveri, & utrum Presbyteris bigamis, & viduarum maritis, & eorum uxoribus viam univerſæ carnis ingreſſis, Miſſarum ſolennia liceat celebrare. Verum licet quid de his obſervare debeat, ſatis in canonibus ſit definitum, hoc tamen*]

a *Cap.* 13. *eod. tit. in* 2. *compil. Vid. Henric. Boich.* b *Ergo in illicitis non eſt dominis obtemperandum. facit quod notat Bald. in l. ſervos. C. ad l. Juliam de vi publ.* c C. 14. *eod. tit. in* 2. *compil. vide Sylveſtrum ſuperiori c. citatum.* d *cap.* 15. *cod. tit. in* 2. *compilat.*

CAP. XXVII.

Ligatus pluribus excommunicationibus, licet ex eodem facto, obtinens abſolutionem, expreſſa una cauſa, ſeu una excommunicatione, non habetur pro abſoluto, quoad aliam.

Innoc. III. *Archiepiſcopo, Decano, & Præcentori, Lugdun.* (*an.* 1213.)

CUm *a* pro cauſa, quæ inter G. & F. Cabilonenſ. Eccleſiæ Archidiac. vertebatur, eis conceſſerimus auditorem, procurator G. allegavit, quod cum F. Archidiaconus in Succentorem in communi dormitorio manus injeciſſet temere violentas, & eum traxiſſet verberando per clauſtrum, tu frater Archiepiſcope eum ob violentam manuum injectionem, & violationem immunitatis Eccleſiæ, feciſti excommunicatum publice nunciari: (*& infra. α*) Diſcr. veſtræ mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit dictum F. Archidiaconum ob duplicem cauſam excommunicatum fuiſſe, & expreſſiſſe tantum alteram in literis, quas ſuper appellatione ſua impetravit: ipſum tanquam excommunicatum ſatisfacere Eccleſiæ ſuæ pro altera monitione præmiſſa cogatis.

[*α Ipſe vero ad Apoſt. ſed. accedens confeſſus eſt, quod in Clericum manus injecerat violentas, ſupprimens autem quod immunitatem violaſſet Eccleſiæ, ſuper abſolutione ſua literas impetravit. Nos igitur cauſam ipſam veſtro examini committentes.*]

CAP. XXVIII.

Excommunicato decedenti in excommunicatione, quantumcunque contritus deceſſerit, non eſt communicandum ante abſolutionem, nec pro eo orandum, licet ſit quoad Deum abſolutus: ſed ſi conſtat Eccleſiæ de contritione præcedenti, abſolvetur etiam poſt mortem ab eo, a quo vivus fuerat abſolvendus: & hæredes ejus compelluntur per Eccleſiam ad ſatisfaciendum pro eo.

Idem *Abbati S. Andreæ.* (*an.* 1212.)

ANobis eſt ſæpe quæſitum *b*, utrum ſi aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint pœnitentiæ manifeſta, nec per eum ſteterit, quo minus reconciliaretur Eccleſiaſticæ unitati, non ſuſcepto beneficio abſolutionis deceſſerit, pro abſoluto ab Eccleſia ſit habendus? & utrum pro tali recipienda ſit eleemoſyna, & a fidelibus ſit orandum? (*& infra. α*) Nos igitur conſult. t. breviter reſpondemus, quod judicium Dei veritati, quæ non fallit nec fallitur, ſemper innititur: judicium autem Eccleſiæ nonnunquam opinionem ſequitur, quam & fallere ſæpe contingit, & fallit: propter quod contingit interdum, ut qui ligatus eſt apud Deum, apud Eccleſiam ſit ſolutus: & qui liber eſt apud Deum, Eccleſiaſtica ſit ſententia innodatus. Vinculum ergo, quo peccator ligatus eſt apud Deum, in culpæ remiſſione diſſolvitur: illud autem, quo ligatus eſt apud Eccleſiam, cum ſententia remittitur, relaxatur: quod in ſuſcitatione *c* Lazari ſermo Evangelicus manifeſtat, quem prius Dominus ſuſcitavit, & Apoſtolis præcepit poſtmodum ſolvere ſuſcitatum. Unde quantumcunque ſe quis juramento præſtito, quod Eccleſiæ mandato pareret, humiliare curaverit: quantacunque *d* pœnitentiæ ſigna præceſſerint, ſi tamen morte præventus abſolutionis non potuerit beneficium obtinere, quamvis abſolutus apud Deum fuiſſe credatur, nondum tamen habendus eſt apud Eccleſiam abſolutus. Poteſt tamen & debet ei Eccleſiæ beneficio ſubveniri, ut ſi de ipſius viventis pœnitentia per evidentia ſigna conſtiterit, defuncto etiam abſolutionis beneficium impendatur. Nec obſtat, quod Eccleſiæ legitur attributa poteſtas ligandi atque ſolvendi homines ſuper terram, tanquam non poſſit ſolvere & ligare ſub terra ſepultos: & quod legitur, Non communicetur mortuo, cui non eſt communicatum & vi-

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. citatos ſuper gloſſa.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Joan.* 11. d *al. qualiacunque pœnitentiæ ſigna præceſſerint.*

& vivo: cum etſi communicatum non fuerit, communicandum tamen illi fuiſſet, quem non contemptus religionis, ſed neceſſitatis articulus impedivit, & in certis caſibus a canonibus denotatis ligaſſe legatur Eccleſia mortuos, & ſolviſſe. Ut autem in uno pariter & eodem negotio, & ſervemus rigorem, & manſuetudinem oſtendamus, ſtatuimus, ut illius mortui abſolutio a ſede Apoſtol. requiratur, qui cum viveret, ab ea fuerat abſolvendus: aliorum autem abſolutionem ex præmiſſa cauſa cæteris indulgemus, a quibus dum viverent, fuerant abſolvendi. Abſolutionis autem forma ſervetur *a*, ut fiat cum pœnitentiali Pſalmo, & tam oratione Dominica, quam alia conſueta. Hæredes quoque ipſius ad ſatisfaciendum pro ipſo, ſi monitione præmiſſa noluerint, per diſtrict. Eccleſiaſt. compellantur.

(*a Ut autem quod intendimus per ſuppoſitionem exempli apertius exprimamus, quidam Presbyter & Canonicus regularis, ſicut per tuas nobis literas intimaſti, cum publica laboraret infamia, quod ad quandam conjugatam accederet, maritus ejuſdem mulieris & conſanguinei ejus in eum manus injecerunt temere violentas: propter quod per Epiſcopum denunciati ſunt excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Verum ipſi poſtmodum ad eundem Epiſcopum accedentes præſtito in manibus ejus, quod parerent judicio Eccleſiæ, corporaliter juramento, in mandato receperunt ab ipſo, quod propter hoc Apſtolico ſe conſpectui præſentarent. Cumque unus illorum ſe ad iter accingeret ad ſed. Ap. veniendi, a quibuſdam ſuis æmulis eſt peremptus & extra cœmeterium Eccleſiæ tumulatus: & licet contra interfectores amici & conſanguinei interfecti graviter ſint commoti, promiſerunt eis tamen, quod omnem rancorem remitterent, & offenſam, dummodo interfecti cadaver traderetur Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Videtur igitur forſan in hoc caſu quibuſdam, quod cum ſacramentum non neceſſitatis articulus, ſed contemptus religionis excludat, & judicium Eccleſiæ debeat imitari, cum interfecto prædicto manifeſtæ pœnitentiæ ſigna præceſſerint, & propter hoc abſolutus etiam ab Eccleſia ſit habendus: ſed e contrario cum ex ſola culpa ligetur quis quoad Deum apud triumphantem Eccleſiam, ex ſola culpa vero ſententia ligetur quoad hominem apud Eccleſiam militantem, quandoque vinculum culpæ remittitur apud Deum, ſed apud homines non abſolvitur, niſi forte quando vinculum ſententiæ relaxatur. Alioqui Eccleſiæ abſolutio nullatenus neceſſaria videretur, ſi in ſola cordis contritione præter Sacerdotale officium rigor relaxaretur Eccleſiaſticæ diſciplinæ.*)

CAP. XXIX.

Detinens Clericum in cuſtodia vel vinculis ſine læſione, excommunicatus eſt. h. d. primo. *Communicans excommunicato ſcienter in crimine, excommunicatus eſt: & niſi difficultas impediat, abſolvi debet ab excommunicatore cum juramento. Communicans vero extra crimen reconciliari poteſt per ſimplicem Sacerdotem ſine juramento.* h. d. uſque ad finem.

Idem *Wratislavien.* b *Epiſcopo.* (*an.* 1212.)

NUper a nobis tua *c* diſcretio requiſivit, quid de illis Laicis ſit faciendum, qui Clericos (ſine læſione tamen) in cuſtodia detinent publica vel privata, vel etiam detrudunt in vincula? Et utrum, qui nominatim excommunicatis ſcienter communicant, abſolvi ab excommunicatione poſſint per confeſſionem a ſimplici Sacerdote, vel Epiſcopi ſeu Archiepiſcopi ſit ab eis abſolutio expetenda? Nos igitur inquiſitioni tuæ ex ordine reſpondemus, quod in primo conſultationis articulo non credimus Laicos pœnam excommunicationis evadere, quamvis per *d* eorum factum corporalis læſio non fuerit ſubſecuta, citra quam violentia ſæpius circa Clericos nequiter perpetratur. In ſecunda *a* vero quæſtione credimus diſtinguendum, an is, qui nominatim excommunicato communicat, ſcienter in crimine communicet criminoſo, ei conſilium impendendo, auxilium vel favorem: aut alias in oratione vel oſculo, aut orando ſecum, aut etiam comedendo. In primo quidem articulo, cum talis communicet crimini, & participet criminoſo, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnavit: ab eo vel ejus ſuperiore merito delicti tunc erit abſolutio requirenda: cum facientem & conſentientem par pœna conſtringat. In ſecundo vero caſu a ſuo Epiſcopo, vel a proprio Sacerdote poterit abſolutionis beneficium obtinere: quamvis enim & tunc non Judicis, ſed juris ſententia excommunicato communicans ſit ligatus, quia tamen conditor canonis ejus abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi. Is autem, qui juxta primum modum excommunicato communicat, cum juramento debet abſolvi: qui vero juxta ſecundum modum, reconciliari poterit ſine juratoria cautione. Verum ſi difficile ſit ex aliqua juſta cauſa, quod ad ipſum excommunicatorem abſolvendus accedat, concedimus indulgendo, ut (præſtita juxta formam Eccleſiæ cautione, quod excommunicatoris mandato parebit) a ſuo abſolvatur Epiſcopo, vel proprio Sacerdote.

CAP. XXX.

Juramentum excommunicati de ſtando mandatis Eccleſiæ, non habet vim abſolutionis. h. d. primo. *Excommunicato nullus communicare tenetur præter perſonas exceptas: alias communicans excommunicato incurrit minorem, & eſt excommunicandus majori, niſi ille eſſet excommunicatus cum participibus ſuis, qui tunc eſſet excommunicatus majori.*

Idem *Strigonen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1212.)

QUod *b* in dubiis: (*& infra.*) Reſpondemus, quod excommunicato, licet, quod ſtet mandato Eccleſiæ, juramento firmaverit, communicari non debet, donec per Eccleſiam fuerit abſolutus, alioquin poſt juramentum non eſſet abſolutio neceſſaria. Nullus autem ſcienter nominatim excommunicato communicare tenetur, niſi quædam perſonæ, quæ per illud Gregorii Papæ capitulum, Quoniam multos, ſpecialiter excuſantur. Illi autem, qui nominatim excommunicatis præſumptuoſe participant, præter perſonas dicto canone annotatas, niſi ab eorum participatione commoniti forte deſtiterint, excommunicationis vinculo ſunt innodandi: ſecus autem ſi ſcienter ei communicant, qui cum participibus ſuis eſt vinculo excommunicationis ſententialiter innodatus: tunc enim & ipſi ſententiam excommunicationis incurrunt.

CAP. XXXI.

Excommunicato communicare tenentur, qui prius erant ei obligati ad obſequium familiare: alii vero non tenentur de neceſſitate, licet interdum poſſint de neceſſitate urgenti.

Idem *Doctoribus decretorum Bonon.* (*an.* 1213.)

INter alia *c*, quæ Strigon. Archiepiſcopus præponi fecit, nos recolimus reſpondiſſe, quod nullus nominatim excommunicato ſcienter communicare tenetur, niſi quædam perſonæ, quæ per illud Greg. Papæ cap. Quoniam multos, ſpecialiter excuſantur. Verum ex hac reſponſione orta eſt occaſio diſputandi, aliis concedentibus, quod excommunicato communicare tenentur perſonæ in prædicto c. nominatæ, præſertim quæ prius ad communionem eorum ex debito tenebantur: aliis af-

---

a *Vide Burch. l. 9. decr. c. 8.* b *Wutrislamen. al. Wratislamen.* c *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* d *Dictio, per, deeſt in antiquior. exemplarib.*

a *Vid. B. Thom. in quæſtionib. additis ad 3. p. q. 23. art. 2.* b *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil. Pars ſupr. de pœnis. c. quod in dubiis.* c *cap. 4. eod. tit. in 3. comp. Vide Hoſtienſem in ſumma de ſent. excomm. §. & quæ ſit pœna.*

ſerentibus eos communicare licite poſſe, ſi velint: non tamen ad hoc ex neceſſitate teneri. Ut igitur unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat, ambiguitatem hujuſmodi taliter duximus abſolvendam, quod cum quædam perſonæ in præmiſſo capitulo denotatæ, illis in quos lata fuerit excommunicationis ſententia, ante prolationem ipſius obſequio tenerentur familiariter adhærere, neque poſtmodum ad contrarium teneantur (cum adhuc debitum duret) beneficio canonis id agente, a priore non ſunt obnoxietate ſolutæ, ſed ad familiare tenentur obſequium, & ita per conſequens ad communionem tenentur, ſine qua illud nequeunt exhibere. Illud autem non ad omnes perſonas capituli credimus referendum, ut videlicet obnoxietati hujuſmodi ſint ſubjectæ, cum viatores, peregrini & mercatores a communione talium perſonarum (niſi articulus neceſſitatis immineat) debeant abſtinere, ut in fine colligitur manifeſte, ſed ad illas duntaxat, quæ talibus arctiori tenentur obnoxietate conſtrictæ: quibus tamen in his, pro quibus ſunt excommunicatione notatæ, ut in criminibus, communicare non debent, ſed ab eis penitus abſtinere.

CAP. XXXII.

Si excommunicatus pro manuum injectione, ſcienter recipit ordines; ſi eſt Clericus ſecularis, deponendus eſt: ſi regularis, ab executione ordinis eſt ſuſpenſus. Qui ignorans jus vel factum ſic excommunicatus recipit ordines, ſi eſt Clericus ſecularis, diſpenſat cum eo ſolus Papa: ſi regularis, diſpenſat Abbas, ſi ignorantia eſt probabilis, & factum non eſt grave.

Idem. (*an.* 1213.)

CUm illorum *a* abſolutio, qui pro violenta manuum injectione in Clericos, labem excommunicationis incurrunt (quibuſdam caſibus a prædeceſſore noſtro exceptis) ſedi duntaxat Apoſt. reſerveturr, nonnulli Eccleſiaſticam ſententiam negligentes, in excommunicatione poſiti, Eccleſiaſticos ordines accipere non formidant. Quid autem de his fieri debeat, Apoſtolicum ſæpius oraculum imploratur. Circa quos credimus diſtinguendum, quod tales vel ſciunt excommunicationis ſe vinculo irretitos, vel non recolunt factum, pro quo in latæ ſententiæ canonem inciderunt, vel factum quidem ſcientes, juris ignari, neſciunt exinde ſe teneri. Primos *b*, ſi fuerint ſeculares Clerici *c*, a ſuſceptis ordinibus cenſemus in perpetuum deponendos: in reliquis caſibus tam Archiepiſcopi, quam Epiſcopi abſque mandato ſedis Apoſtol. ſpeciali, diſpenſandi facultatem ſe noverint non habere, quibus etiam eſt abſolutio talium interdicta: cum majora *d* intelligantur illis prohibita, quibus vetita ſunt minora. Poterunt tamen hujuſmodi Rom. Pontif. auribus intimari, ut ab eo ſecundum rigorem vel æquitatem reſponſum prodeat, prout diſcretio ſua viderit faciendum. Qui ſi clauſtrales hujuſmodi fuerint, licet ab Alexandro Papa fuerit conſtitutum, quod Monachi & Canonici regulares quocunque modo ſe in clauſtro percuſſerint, non ſunt ad Apoſtol. ſed. mittendi, ſed ſecundum providentiam ſui Abbatis diſciplinæ ſubdantur: & ſi Abbatis diſcretio ad eorum correctionem non ſufficit, providentia eſt diœceſ. Epiſcopi adhibenda: & alibi dicatur, quod de ſeculo fugientes, qui religionis habitum in monaſterio receperunt, & inter cætera poſtmodum confitentur ſe tale commiſiſſe delictum, per *c* quod ipſo actu excommunicationis ſententiam incurrerunt, ſine licentia Rom. Pontif. Abbas non poteſt nec debet eos abſolvere, quamvis præſumptionem delinquentium debita poſſit animadverſione punire: nos tamen in religionis favorem, & ut evagandi materia ſubtrahatur, majorem eis gratiam exhibere volentes, eorum Prælatis, quod etiam talibus abſolutionis beneficium impertiri valeant indulgemus, niſi exceſſus ipſorum extiterit difficilis & enormis, utpote ſi ad mutilationem membri vel effuſionem ſanguinis eſt proceſſum, aut in Epiſcopum, aut Abbatem violenta manus injecta, cum exceſſus tales & ſimiles nequeant ſine ſcandalo præteriri. Si vero clauſtralis aliquis in religioſam perſonam alterius clauſtri manus injecerit violentas, per Abbatem proprium, & ejus, qui paſſus eſt injuriam, abſolvatur. Quod ſi Clericum percuſſerit ſecularem, non niſi per Apoſtol. ſed. (ut ſcandalum evitetur) abſolutionis gratiam poterit promereri. Si autem hos ad ordines promoveri contingat, juxta præmiſſam diſtinctionem, qui ſcienter in contemptum Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſe fecerint ordinari, ab executione ſuſcepti ordinis & officii decernimus manere ſuſpenſos. Circa reliquos vero facti memoriam, vel juris peritiam non habentes monaſteriorum utilitate penſata, poſt injunctam regularem pœnitentiam & peractam, Abbates ipſorum poterunt diſpenſare, niſi grave fuerit & notabile factum: aut is, qui fecit, adultus fuerit & diſcretus, ut violenter contra oblivionem vel ignorantiam præſumatur. Præcipimus autem Abbatibus, ut formam iſtam diligenter obſervent, ne privilegium mereatur amittere, qui ſibi permiſſa abutitur poteſtate.

CAP. XXXIII.

Monialis percutiens Monialem ſeu Converſum, vel Clericum ſecularem, incidit in excommunicationem, & ab Epiſcopo loci abſolvi poteſt.

Idem *Piſtorienſi Epiſcopo.* (*an.* 1213.)

DE Monialibus *a* tua a nobis Fraternitas requiſivit, per quem eis ſit beneficium abſolutionis impendendum, ſi vel in ſe invicem, vel Converſos, vel Converſas ſuas, aut Clericos etiam, manus injecerint temere violentas? Super hoc igitur tuæ conſult. taliter reſpondemus, ut per Epiſcopum, in cujus diœceſi monaſteria fuerint, abſolvantur.

CAP. XXXIV.

Contractus etiam, qui ſine communione explicari non poteſt, non diſſolvitur, ſeu impeditur per excommunicationem ſupervenientem in eum, qui tenetur aliquid præſtare non excommunicato.

Idem *univerſis Cruce ſignatis.* (*an.* 1198.)

SI *b* vere: (*& infra.* α) Quod ſi Veneti forte nec ſatisfacere voluerint, nec abſolvi, vobis permittimus, ut cum ipſis uſque in terram Sarracenorum vel provinciam (juxta quod inter vos convenit & ipſos, vel honeſte convenerit) navigio tranſeatis, quanto minus poteritis, cum dolore tamen & amaritudine cordis, & ſub ſpe veniæ communicantes eiſdem. Cum enim jam a vobis majorem nauli *c* receperint quantitatem, nec ad eam poſſint reſtituendam induci, aut etiam coarctari: ſi aliter fieret, videremini vos damnum ex pœnitentia, ipſi vero præmium ex contumacia reportare *d*: cum ad hoc debitum exſolvendum ipſi vobis maneant obligati, & ab excommunicatis exigi poſſit & recipi, quod debetur. Eſt autem cautum in jure, quod ſi quiſquam per terram hæreticorum aut quorumlibet excommunicatorum tranſierit, neceſſaria emere ac recipere poterit ab eiſdem. Præterea ſi paterfamilias domus excommunicationis ſententia fuerit innodatus, a participatione illius familia excuſatur. Licet ergo dux Venetorum dominus navium tanquam paterfamilias domus in excommunicatione perſiſtat, vos tamen tanquam ipſius familiam, dum in navibus ejus fueritis, ipſius

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *in recentioribus*, *Primo*: *ſed in antiquioribus*, *primos.* c *Dictio*, Clerici, *deeſt in vetuſtis Cod.* d *Al. cum & majora.* e *propter.*

a *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *comp.* b C. 7. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *Naulum eſt pretium*, *quod ſolvitur nautis pro vectura.* d *Vid. l. ſancimus. C. de pœn. l. ſi quis. §. legis. C. de inoff. teſt.*

excom-

excommunicatio non continget: & excusabiles eritis apud Deum, si in excommunicatorum navibus existentes, cum dolore cordis sub spe pœnitentiæ communicaveritis ipsis, in quibus eorum communicationem non potueritis *a* evitare.

(*α Vos pœnitet de commisso; & plene proponitis satisfacere de peccato, Deum vobis credimus, imo novimus, jam placatum. Si ergo Veneti ad satisfactionem inducti & absolutionis beneficium meruerunt obtinere, secure cum eis navigare poteritis, & in prælio Domini præliari.*)

CAP. XXXV.

Prælatus potest, & debet Clericum subjectum incorrigibilem incarcerare, & Laici citra metum excommunicationis de Prælatorum licentia capere possunt Clericos & ad judicium ducere.

Idem *Londonen. Episcopo.* (*an.* 1213.)

UT *b* famæ tuæ: (*& infra. α*) Sane consuluisti nos, utrum Clerici graviter excedentes, qui tute non possunt monasteriis ad agendum pœnitentiam deputari, quoniam cum non pœniteant de commissis, opportunitate fugiendi captata carcerem fugerent claustri, & prioribus se sceleribus scelestius immiscerent, a te vel aliis Prælatis suis arctæ possint custodiæ mancipari? (*& infra. β*) Respondemus, quod cum Prælati excessus corrigere debeant subditorum, & publicæ utilitatis interfit, ne crimina remaneant impunita, & per impunitatis audaciam fiant, qui nequam fuerant, nequiores: non solum possunt, sed debent etiam Clericos, postquam fuerint de crimine canonice condemnati, sub arcta custodia detinere: qui cum sint incorrigibiles, nec in monasteriis valeant custodiri, ad similia vel pejora facile laberentur. Laici vero citra excommunicationis sententiam capere Clericos, & ad judicium trahere possunt *c*, si oporteat etiam violenter, dum tamen id de mandato faciant Prælatorum, quorum illi sunt jurisdictioni subjecti, & quorum est corrigere criminosos: cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur: dum tamen non amplius eorum violentia se extendat, quam defensio vel rebellio exigit Clericorum.

[*α Consulas saluti, & sic malorum audaciam comprimas, & ut ab eis bonorum innocentiam tuearis super his nos humiliter consulis, quæ officium pastoralem contingunt, ut de nostra responsione securius injunctæ tibi solicitudinis debitum laudabilius exequaris.*]

(*β Et utrum Laici, si Clericos in magnis sceleribus deprehendant, in canonem incidant latæ sententiæ: cum vero comprehendere, nec ad Judices trahere ipsos possunt, nisi in eos manus injecerint violentas, ad primum*)

CAP XXXVI.

Excommunicatus est, qui in Clericum etiam volentem manus injecerit violentas, etiamsi hoc faciat in satisfactionem præcedentis injuriæ. h. d. est casus notabilis.

Idem *Braccaren. Archiepiscopo.* (*an.* 1214.)

COntingit *d* interdum, quod Clerici, si quem offendant, & satisfacere velint offenso, secundum morem patriæ, quem inter se Laici observant, corpora sua sponte supponunt XXX. seu pluribus aut paucioribus percussionibus fustium: (*& infra. α*) Nos autem Fratern. tuæ super hoc respondemus, quod hujusmodi manus injectio, etsi non violenta, tamen injuriosa videtur, cum ille canon non tam in favorem Clerici ordinati, quam in favorem ordinis Clericalis fuerint promulgatus: ideo & volumus & mandamus, ut id de cætero prohibeas attentari. Si quis autem Clericus post prohibitionem hujusmodi sponte se subjecerit, excommunicetur: proviso, ut Clericus injuriam passo sine injuria Clericali satisfaciat competenter, quatenus inter eos pax valeat rationabiliter reformari.

(*α Quas frequenter non coacti suscipiunt, sed volentes, non solum de aliorum Clericorum manibus, sed etiam Laicorum. Unde nos humiliter consulebas, utrum hujusmodi percussores in canonem incidant sententiæ promulgatæ.*)

CAP. XXXVII.

Servus excommunicatus pro injectione manuum in Clericum, tenetur pro absolutione ire ad sed. Apost. sed si ex hoc dominus, qui non fuit in culpa, grave damnum patiatur, vel servus hoc faciat in ejus fraudem, absolvi potest ab Episcopo, si læsio non fuit enormis.

Idem *Lugdunen. Archiepiscopo.* (*an.* 1214.)

RElatum *a* est nobis, quod cum aliqui servi propter injectionem manuum in Clericum violentam, in canonem incidunt sententiæ promulgatæ: allegantibus dominis eorundem, quod carere mancipiis suis nolunt, venire ad sed. Apostol. absolvendi non curant, per occasionem hujusmodi eludentes Ecclesiasticam disciplinam. Quocirca mandamus, quatenus eos venire compellas ad sed. Apostol. absolvendos: cum plus sit Deo, quam homini deferendum: nisi fecerint hoc in fraudem, ut subtrahant se obsequio dominorum, aut ipsi domini propter hoc sine culpa sua grave damnum incurrant, tunc enim *b* in utrolibet casu poteris eos ex indulgentia nostræ provisionis absolvere, cum nimis sit ab Apost. sede remoti: sed in recompensationem laboris, quem in itinere sustinerent, alia eis satisfactio injungatur: dummodo non sit tam gravis & enormis excessus, ut propter vitandum scandalum & tollendum exemplum, hujusmodi servi ad servum servorum Dei venire debeant absolvendi.

CAP. XXXVIII.

Excommunicatus propter participationem cum excommunicato, licet eum postea impugnet, ex hoc solo pro absoluto non est habendus.

Idem *Strigonen. Archiepiscopo.* (*an.* 1214.)

SAcris est *c* canonibus institutum: (*& infra.*) Licet is, qui voluntarius excommunicatis illis communicaverat, qui cum omnibus fautoribus & participibus suis excommunicationis sententia sunt adstricti, ad cor rediens, de mandato Ecclesiæ excommunicatos, quos prius foverat, *d* expugnaverit: non tamen priusquam absolutionis gratiam perceperit, habendus est absolutus: nec si occumbat in hujusmodi bello, sunt absolutiones vel oblationes recipiendæ pro eo, vel orationes Domino porrigendæ, nisi cum de ipsius viventis pœnitentia per evidentia signa constiterit, & juxta cujusdam constitutionis nostræ tenorem, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur.

CAP. XXXIX.

Semel excommunicatus, debet vitari semper ut excommunicatus: nisi legitime probet se fuisse absolutum.

Idem *Assuntinen. Episcopo.* e (*an.* 1214.)

SIcut *f* nobis: (*& infra. α*) Fratern. tuæ respondemus, quod nisi excommunicati a te super absolutione sua literas nostras, vel illius, cui vices nostras in hac parte commisimus, reportaverint, aut alio modo legitime de illorum absolutione tibi constiterit, tu ipsos pro excommunicatis, ut prius, habeas & facias evitari.

(*α Tuis literis intimasti, cum aliquos tuæ diœcesis Clericos vel Laicos culpis suis exigentibus excommunicationi supponis, ipsi postmodum ad te nulla satisfactione præmissa sine testimonialibus literis redeuntes, dicunt se absolutionis beneficium accepisse, quibus si credi dubitas, in hac parte per nos instrui, suppliciter postulasti, cum propter causam hujusmodi,*

---

a *Poteritis.* b *cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *compilat. vid. Bernard. Diaz. in pract. crimin. can. cap.* 119. *&* c. 131. c *Quid de capiente Clericum suum debitorem, suspectum de fuga. vid. Bart. in l. si quis in servit. ff. de furt.* d *cap.* 10. *eod. tit. in* 3. *compil.*

a *Cap.* 11. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Dictio*, enim *non est in vetustioribus Codicibus.* c *cap.* 12. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *expugnaret.* e *al. ita: Assisinati Episcop.* f *cap.* 12. *eod. tit. in* 3. *compil.*

sicut

ſicut dicis, tuæ ſententiæ a ſubditis condemnantur. Nolentes itaque malitiis hominum indulgere.)

CAP. XL.

Si excommunicatus ab Epiſcopo ad Metropolitanum appellat, ab eo abſolvi poteſt: Metropolitanus tamen volens ſuo Suffraganeo deferre, poteſt illum ſibi remittere abſolvendum, & tenetur etiam remittere, quando propter manifeſtum exceſſum fuit excommunicatus: & ante abſolutionem non auditur volens probare ſe injuſte excommunicatum: ſecus ſi probare vult ſententiam eſſe nullam.

Idem *Senonen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1214.)

PEr tuas *a* literas: [*& infra.* α] Videtur *enim* aliquibus, quod cum ad Metropolitanum per appellationem quæſtio non defertur, excommunicatus autem vocem non habeat appellandi, utpote ab Eccleſia ſeparatus, ſive appellaverit, ſive non, Metropolitanus ei non debet abſolutionis beneficium exhibere. Verum ex verbis cujuſdam epiſtolæ, quam Scholaſtici ab Alexandro Papa emanaſſe proponunt, habetur, quod ſi ante appellationem in aliquem excommunicationis ſententia fuerit promulgata, Metropolitanus ante litis ingreſſum ab eo juramento recepto ſecundum Eccleſiæ conſuetudinem, debet ipſum abſolvere, niſi voluerint Epiſcopo dioeceſano deferre, ipſumque ad eum remittere abſolvendum: ubi etiam conſequenter infertur, quod nec excommunicati ſunt audiendi, priuſquam fuerint abſoluti, nec ſunt ad illos, a quibus appellaverant, remittendi. In Sardicen. autem Concilio reperitur, ut is, qui ab Epiſcopo eſt abjectus, finitimos Epiſcopos interpellet, & cauſa ejus audiatur, & diligentius pertractetur: Epiſcopus autem, qui juſte vel injuſte abjecit eundem, patienter accipiat ut diſcutiatur negotium, quatenus vel probetur ejus a pluribus ſententia, vel etiam emendetur: prius tamen quam omnia diligentes examinata fuerint, nullus ante cauſæ cognitionem communioni eum ſociare præſumat qui fuerat communione privatus. Nos igitur credimus diſtinguendum, utrum quis proponat, ſe poſt appellationem legitimam interpoſitam excommunicatione fuiſſe notatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum, in quibus caſibus ad probationem eorum, etiamſi abſolutionem non petat, debet admitti: ſed donec de ipſis conſtiterit, in aliis evitari debet *b*, quanquam Apoſtol. ſedes etiam tales *c* conſueverit abſolvere ad cautelam. Verum in aliis, niſi gratiam abſolutionis imploret, non debet audiri, ne ſententiam Eccleſiaſticam contemnere videatur, & per hoc amplius ex ſuo contemptu ligetur. Quod ſi abſolutionis beneficium humiliter poſtulaverit, Metropolitanus eum debet abſolvere, niſi ſuo duxerit Suffraganeo deferendum: cui tamen ſi Suffraganeus abſolutionis beneficium juxta formam Eccleſiæ noluerit exhibere, ipſe nihilominus illum abſolvat, cautione recepta, quod ſuo debeat parere mandato ac deinde cauſam audiat, & quod canonicum fuerit, (juſtitia mediante) decernat. Quod ſi forſan Epiſcopus ſubditum ſuum, propter manifeſtum excommunicaſſet exceſſum, Metropolitanus non debet ipſum abſolvere, niſi Suffraganeus requiſitus malitioſe ſibi abſolutionis beneficium denegaret.

[α *Nobis intimaſtis, quod. ven. F. n. Altiſſiodoren. Epiſcopus in dil. fil. Altiſſiodoren. Archipresbyterum excommunicationis ſententiam promulgaſſet, Archipresbyter tuo ſe conſpectui præſentavit, & quod ſtaret mandato Eccleſiæ, ſufficienter obtulit cautionem, petens humiliter, ut abſolutionis ei beneficium exhiberes: tu vero deferre volens Epiſcopo memorato, ipſum ſæpe monuiſtis, ut abſolveret Archipresbyterum memoratum. Sed quia tuis monitis non parebat, excommunicatum abſolvere curaviſti, quem Epiſcopus pro abſoluto non habet, utpote qui proponit, quod ad te illius abſolutio non ſpectabat. Unde quæris, quid in ſimilibus de cætero ſit agendum.*]

CAP. XLI.

Si Papa ſuis literis excommunicatum ſalutat, non propter hoc eum abſolvit.

Idem. (*an.* 1214.)

SI aliquando *a* forte contigerit, quod eis, qui auctoritate Apoſtolica ſunt excommunicationi ſubjecti, noſtræ literæ cum ſalutationis alloquio deſtinentur, non propter hoc excommunicationis credatur ſententia relaxata: cum per ignorantiam vel negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam ſurreptionem contingat hujuſmodi literas impetrari.

CAP. XLII.

Excommunicatus a pluribus Prælatis ab plures cauſas, non eſt communioni reſtituendus, licet de una cauſa velit ſatisfacere: & ſi impetratur abſolutio tacitis aliis cauſis, non valet abſolutio.

Idem *C. Sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali Apoſtolicæ ſedis Legato.* (*an.* 1214.)

OFficii *b*: [*& infra.*] Poſtremo quæſiviſti, utrum is, qui propter plures exceſſus a pluribus Prælatis jus in ipſum habentibus, excommunicationis eſt vinculo innodatus, & uni Prælatorum de uno tantum ſatisfacere vult exceſſu, ab eo ſit abſolvendus, de quo ſatisfacere vult eidem: & cum de alio non ſatisfecerit, alii abſolutus valeat nunciari: (*& infra.*) Super hoc articulo reſpondemus, quod ſupprimenti veritatem abſolutio ſurrepta non prodeſt: & veritatem intelligens, abſolutionem hujuſmodi exhibere non debet.

CAP. XLIII.

Excommunicatis & interdictis prædicari poteſt licite verbum Dei. hoc primo. *Et tempore generalis interdicti concedi poteſt baptiſmus & chriſmatio in fronte, & pœnitentia morientium* h. d. ſecundo.

Idem *Ferrarien. Epiſcopo.*

REſponſo *c* noſtro poſtulas edoceri, an cum Ferrarien. cives excommunicationis & interdicti ſententiis ſint ligati, liceat tibi viros & mulieres ſemel in hebdomada, vel in menſe apud aliquam Eccleſiam convocare, quibus prædices verbum Dei, & eoſdem ad correctionem inducas. Super quo reſpondemus, quod ſine ſcrupulo conſcientiæ hoc facere poteris, cum videris expedire, dummodo contra formam interdicti nullum eis divinum officium celebretur. Præterea quæſiviſti, cum Ferrarien. civitas ſit interdicto ſuppoſita, & ideo ſint ibidem (præter baptiſma parvulorum & pœnitentias morientium) univerſa ſacramenta Eccleſiaſtica interdicta, an liceat tibi baptizatos pueros in frontibus conſignare. Super quo reſpondemus, quod ſicut baptizari poſſunt pueri, ſic & baptizati ad confirmationem in frontibus a te poſſunt ſacro chriſmate deliniri.

CAP. XLIV.

Si conjunxit ſcit pro certo impedimentum matrimonii, non debet reddere debitum, ſed potius excommunicationem pati: ſi autem hoc credat ex cauſa probabili & diſcreta, poteſt reddere debitum, non autem exigere: ſed ſi ex levi & temeraria cauſa, depoſita conſcientia, poteſt reddere & exigere.

Idem. (*an.* 1214.)

INquiſitioni tuæ reſpondentes *d*, credimus diſtinguendum, utrum alter conjugum pro certo ſciat impedimentum conjugii, propter quod ſine mortali pec-

a *Cap.* 14. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Al. deeſt verbum*, Debet. c *al. talem.*

a *Cap.* 2. *tit. de reſcript. in* 3. *comp. vide Clement. ſi ſummus de ſent. excom.* b *c.* 15. *eod. tit. in* 3. *comp. Pars hujus in c. officii. ſupra de pœnit. & remiſſion.* c *c.* 16. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Joan. Calder. tract. de inter. memb.* 6. *q.* 4. d *c.* 17. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Doct. Theolog. l.* 4. *ſent. Diſt.* 23.

cato

cato non valet carnale commercium exercere, quamvis illud apud Eccleſiam probare non poſſit, an non ſciat pro certo, ſed credat. In primo caſu debet potius excommunicationis ſententiam humiliter ſuſtinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale. In ſecundo diſtinguimus, utrum habeat conſcientiam hujuſmodi ex credulitate levi & temeraria, an probabili & diſcreta: & quidem ad ſui paſtoris conſilium (conſcientia levis & temeratiæ credulitatis exploſa) licite poteſt non ſolum reddere, ſed exigere debitum conjugale. Verum cum conſcientia pulſat animum, ex credulitate probabili & diſcreta, quamvis non evidenti & manifeſta, debitum quidem reddere poteſt, ſed poſtulare non debet: ne in alterutro, vel contra legem conjugii, vel contra judicium conſcientiæ committat offenſam.

CAP. XLV.

Per dimiſſionem habitus & tonſuræ, non perdit Clericus ante trinam monitionem privilegium Clericale.

Idem. (*an.* 1214.)

COntingit interdum *a*: (*& infra.*) Sane ſicut accepimus inſinuante Comite Flandren. in dioeceſi tua quidam exiſtunt, qui nec in modo tonſuræ, nec in veſtimentorum forma, nec in qualitate negotiorum, de Clerico *b* quicquam oſtendunt, ad pœnæ ſubterfugium ſe Clericos exhibentes: cum enim *c* ſuper exceſſibus, quos ſeculari luxu committunt, ad publica judicia pertrahantur, circumciſis crinibus, ut poſſint circumvenire vindictam, ſe pro Clericis repræſentant, Clericalis fori privilegium labiis allegantes, qui factis paulo ante negaverant Clericatum: (*& infra.*) Verum quia privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate, ac fruſtra legis auxilium invocat, qui committit in legem: volumus & mandamus, ut tales, ſi tertio a te commoniti ſeipſos contempſerint emendare, illius efficiantur *d* immunitatis extorres *e*, quæ pro Clericorum tutela, & Laicorum violentia coercenda dignoſcitur inſtituta.

CAP. XLVI.

Ab excommunicati denunciatione repellitur, qui non præmonuit, & ei communicavit.

Idem (*an.* 1214.)

IN præſentia *f* dilecti filii: (*& infra.*) Nec Canonici ſuo Decano excommunicationem poſſunt objicere, cum ſuper hoc nec commonitus, nec impetitus fuerit: neque ipſi propter hoc eum duxerint evitandum, ſed Epiſcopus in menſa, & Canonici communicaverint ei etiam in divinis.

CAP. XLVII.

Excommunicatus eſt doloſe permittens Clericum percuti, ex quo poterat prohibere, & non prohibuit.

Idem. (*an.* 1214.)

QUantæ præſumptionis *g* & temeritatis exiſtat in Rectores Eccleſiæ manus injicere violentas: (*& infra.* α) Ne autem ſolos violentiæ hujuſmodi auctores aliquorum præſumptio exiſtimet puniendos, facientes & conſentientes pari pœna plectendos, catholica condemnat auctoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui cum poſſint, manifeſto facinori deſinunt obviare.

(α *In Evangelio Dominus proteſtatur, qui ſe in miniſtris ſuis aſſerit flagellari, & Apoſtolorum principi alibi perhibuit ſe iterum crucifigi: hoc etiam qualitas pœnæ manifeſte declarat, cum excommunicationis ſententia in ipſo actu feriat delinquentes, ſi non ſolum in fratres noſtros & Coepiſcopos, ſed etiam minoris ord. Clericos violentiam præſumpſerint operari.*)

CAP. XLVIII.

Prælatus excommunicare non debet ſubditum, niſi competente monitione præmiſſa, & ex cauſa manifeſta & rationabili: & contrafacienti imponitur pœna hic expreſſa. Item punitur ſubditus, qui falſo conqueritur ſe excommunicatum injuſte: & ſubjicit quid juris, ſi Prælatus dicens ſe erraſſe, vult excommunicatum abſolvere, & adverſarius appellat, ne abſolvatur.

Idem *in Concilio generali*. (*an.* 1216.)

SAcro approbante Concilio *a* prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam, niſi competenti admonitione præmiſſa, & perſonis præſentibus idoneis, per quas (ſi neceſſe fuerit) poſſit probari monitio, promulgare præſumat: quod ſi contra præſumpſerit, etiamſi juſta fuerit excommunicationis ſententia, ingreſſum Eccleſiæ per menſem unum ſibi noverit interdictum, alia nihilominus pœna mulctandus, ſi viſum fuerit expedire. Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujuſdam abſque manifeſta, & rationabili cauſa procedat: ad quam ſi taliter forte proceſſerit, & requiſitus humiliter proceſſum hujuſmodi non curaverit abſque gravamine revocare, gravatus apud ſuperiorem deponat de injuſta excommunicatione querelam: qui (ſi abſque periculo moræ poteſt) ad excommunicatorem illum cum ſuo mandato remittat, intra competentem terminum abſolvendum: alioquin ipſe per ſe vel per alium (prout viderit expedire) ſufficienti cautione recepta, munus ei abſolutionis impendat. Cumque adverſus excommunicatorem de injuſta excommunicatione conſtiterit, excommunicator condemnetur ad intereſſe excommunicato, alias nihilominus (ſi culpæ qualitas poſtulaverit) ſuperioris arbitrio puniendus: cum non levis ſit culpa, tantam infligere pœnam inſonti: niſi forſitan erraverit ex cauſa probabili, maxime ſi laudabilis opinionis exiſtat.

Verum ſi contra excommunicationis ſententiam nihil rationabile fuerit a conquerente probatum, idem *b* & ſuper injuſta excommunicationis moleſtia, per pœnam ad intereſſe, vel alias ſecundum ſuperioris arbitrium condemnetur: niſi forſan & ipſum probabilis error excuſet: & ſuper eo, pro quo fuerit juſta excommunicatione ligatus, per cautionem receptam ſatisfacere compellatur, vel in priſtinam reducatur ſententiam, uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervandam. Si vero Judex ſuum recognoſcens errorem, paratus ſit talem revocare ſententiam, & is, pro qua lata fuerat, ne abſque ſatisfactione revocet illam, appellet: appellationi non deferat in hac parte, niſi talis ſit error, de quo merito debeat dubitari: & tunc ſufficienti cautione recepta, quod coram eo, ad quem appellatum extiterit, vel delegato ab ipſo juri parebit, excommunicatum abſolvat: ſicque pœnæ præſcriptæ minime ſubjacebit: cavens omnino, ne voluntate perverſa in alterius præjudicium mentiatur errorem, ſi diſtrictionis canonicæ vult effugere ultionem.

CAP. XLIX.

Excommunicat hæreticos & quoſcunque violatores Eccleſiaſticæ libertatis.

Honorius III. *Epiſcopo Bononien.* (*an.* 1224.)

NOverit *c* Fraternitas tua: (*& infra.* α) Excommunicamus omnes hæreticos utriuſque ſexus, quocunque nomine cenſeantur, & fautores & receptatores & defenſores eorum: Necnon & qui de cætero ſer-

---

a *Vid. Clem.* 1. *&* 2. *De vita & honeſt. Cler. & Ber. Diaz. in pract. crim. cap.* 69. *&* 70. b *Al. de Clericatu.* c *Dictio*, enim, *non eſt in pleriſque antiq. cod.* d *al. fiant.* e *al. exortes: ſed legendum extorres.* f C. 2. *eod. tit. in* 4. *comp. vide quod notat Joan. Calder. tract. de interd. Eccl. memb.* 6. *q.* 4. g C. 3. *eod. tit. in* 4. *comp. vide Navarrum in Manuali confeſſ. c.* 24. *n.* 20. *& ſeq.*

a *Quam caute ſit faciend. excommunicationis ſentent. cavit Trid. Conc. ſeſſ.* 25. *de reform. c.* 5. b *In Cont. libro & aliis recentioribus ita: idem ſuper juſta excommunicationis moleſtia, &c. ſed in Concilio, & Vaticanis conſtanter legitur ita: idem & ſuper injuſta.* c *Vide Zanchium tract. de hær. c.* 17. *&* 18. *& Alphonſum Caſtrum l.* 2. *c.* 18. *de juſta punitione hæret.*

vari fecerint ſtatuta edita & conſuetudines introductas, contra Eccleſiæ libertatem, niſi ea de capitularibus ſuis intra duos menſes poſt hujuſmodi publicationem ſententiæ fecerint amoveri. Item excommunicamus ſtatutarios & ſcriptores ſtatutorum ipſorum, necnon Poteſtates, Conſules, Rectores & Conſiliarios locorum, ubi de cætero hujuſmodi ſtatuta & conſuetudines editæ fuerint vel ſervatæ: necnon & illos, qui ſecundum ea præſumpſerint judicare, vel in publicam formam ſcribere judicata.

(*α Quod nos in baſilica Principis Apoſtolorum præſente chariſſimo in Chriſto fil. n. Federico illuſtri Romanorum Imperatore & ſemper Auguſto, in celebratione Miſſarum, poſtquam capiti ejus impoſuimus diadema, de conſ. frat. n. accenſis candelis excommunicavimus.*)

CAP. L.

Fratres Hoſpitalis Hieroſolymitani excommunicati pro injectione manuum in Clericum ſeu confratrem, abſolvi poſſunt per eorum Priorem: niſi exceſſus fuerit difficilis & enormis.

Idem *Magiſtro & fratribus hoſpitalis Hieroſolymitani.* (*an.* 1224.)

CAnonica *a* conſtitutione cavetur, quod Monachi & Canonici regulares, quocunque modo ſe percuſſerint, non ſunt ad Apoſtolicam ſedem mittendi, ſed ſecundum diſcretionem & providentiam ſui Abbatis diſciplinæ ſubdantur: quod ſi Abbatis diſcretio ad eorum correctionem non ſufficiat, providentia eſt diœceſani Epiſcopi adhibenda: niſi exceſſus difficilis fuerit & enormis, propter quem merito ad Eccleſ. Rom. ſit recurſus habendus. Nos ergo ad vos ſtatutum hujuſmodi duximus extendendum, auctoritate prædicta ſtatuentes, ut in tali caſu (niſi majoris ſit providentia requirenda) per Priorem veſtrum, qui (ſicut audivimus) Presbyter eſſe debet, fratribus veſtris abſolutionis beneficium impendatur.

CAP. LI.

Excommunicatus vel ſuſpenſus abſolvi non debet, niſi prius juramento præſtito: ſi tamen ſine ſcandalo juramentum haberi non poteſt, poterit fieri abſolutio per manualem promiſſionem.

Idem *titulo ſanctæ Praxedis Presbytero Cardin. Apoſt. ſed. Leg.* (*an.* 1224.)

SUper eo quod *b* Monachi Græci & Eremitæ propter inobedientiam ſententia ſuſpenſionis & excommunicationis ligati, nolunt ad mandatum Eccleſiæ niſi per manualem promiſſionem redire: Hoc tibi duximus reſpondendum, quod ſi nullatenus poſſunt induci ad præſtandum juxta formam Eccleſiæ juramentum, ipſos hac vice cum promiſſione poteris recipere manuali: cum interdum (conſideratis locorum & temporum qualitatibus) ſeveritati ſit aliquid detrahendum.

CAP. LII.

Cum de viribus ſententiæ dubitatur, poteſt quis abſolvi ad cautelam juramento præſtito.

Idem *Bituricen. & Carnoten. Decan. & Subdiac. Arelaten.* c (*an.* 1225.)

VEnerabili fratre noſtro Cenomanen. Epiſcopo & procuratore Turonen. Archiepiſcopi, in noſtra præſentia conſtitutis, pro quadam ſuſpenſionis ſententia in præfatum Epiſcopum ab eodem Archiepiſcopo promulgata: nos ſententiam ipſam relaxavimus ad cautelam ipſo Epiſcopo in præſentia dicti procuratoris præſtante corporaliter juramentum, quod parebit mandatis, quæ idem Archiepiſcopus ſibi propter hoc fecerit, ſi conſtiterit ipſum in eo, pro quo fuit lata prædicta ſententia, culpabilem extitiſſe.

a *Vide Henric. Boich. in c. a nobis.* 21. *& in c. cum illorum. ſup. eod. tit.* b *Vide Pannorm. in c. cum deſideres. ſupra eod. tit. & ibi Henric. Boich. diſt.* 3. c *Aurelian.*

CAP. LIII.

Excommunicantur Officiales locorum, in quibus ſunt ſtatuta contra Eccleſiaſticam libertatem, niſi ea deleri fecerint: & ſtatuarii feudis Eccleſiæ ſunt privati.

Idem *Epiſcopo Senen.* (*an.* 1225.)

GRavem venerabilis f. n. *a* Piſani Archiepiſcopi recipimus quæſtionem, quod quidam cives Piſani, deputati a poteſtate ac populo ad ſtatuta civitatis edenda, in derogationem Apoſtolicæ ſedis, & ſubverſionem Eccleſiaſticæ libertatis edere præſumpſerunt, quod ſi quis Clericus vel Laicus contra quemcunque Laicum Piſani diſtrictus, ad Judicem Eccleſiaſticum literas Apoſtolicas impetraverit, in mille ſolidis (niſi renunciaverit literis) condemnetur: nec reditus poſſeſſionum ſuarum reddantur eidem, vel agri excolantur illius, ſed banno potius ſubjaceant *b* poteſtatis: (*& ſ. α*) Statuerunt illi præterea, ut Clerici ſuis ſumptibus caſtrum Ripæ fractæ faciant cuſtodiri: quod ſi renuerit, contra eos poteſtas procedere teneatur: (*& ſ. β*) Ideoque Fraternitati tuæ mandamus, quatenus in Conſiliarios & Officiales civitatis ipſius, niſi ſtatuta ipſa de capitularibus ſuis deleri fecerint, & idonee, ſicut exigit res, caveri, quod ſimilia de cætero non debeant attentare, excommunicationis ſententiam promulgare procures. Cæterum *c* cum iidem ſtatutarii multa de bonis Eccleſiaſticis tenere dicantur in feudum, ipſos fore nihilominus privatos feudis hujuſmodi nunciare procures.

(*α Qui nullum ad regimen civitatis ſuſcipiet, niſi hoc ſe juraverit ſervaturum: & hoc etiam quælibet aliæ poteſtates, quæ pro tempore fuerint, ſucceſſores ſuos jurare facient ſupradicta.*)

(*β Juxta quod dictavit conſilium civitatis, quæ omnia Poteſtas quæ nunc præeſt civitati, pro monaſterio ſe firmiter jurejurando firmavit. Cum autem tota civitas Piſana, quæ alias Dei timorem tamdiu abjecit, infecta jam errore, vel infectioni proxima præſumatur, & tam ſtatutarios, quam Poteſtatem eandem non ſit dubium propter hoc excommunicationis ſententiam præter notam infamiæ incurriſſe.*)

CAP. LIV.

Alloquens excommunicatum in tendentibus ad ſalutem animæ, etiamſi alia verba interponat, excommunicatus non eſt.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

CUm voluntate *d* ac propoſito maleficia diſtinguantur, excommunicationis ſententiam non incurrit, qui excommunicato in his, quæ ad abſolutionem, vel alias ad ſalutem animæ pertinent, in locutione participat, licet etiam alia verba incidenter (ut apud eum magis proficiat) interponat.

Prædicatores, præſertim qui alias ſuſtentari non poſſunt, ab excommunicatis & detinentibus bona aliena eleemoſynam recipere poſſunt. h. d.

§. 1. Prædicatores quoque, qui penes excommunicatos vel alios alienarum rerum detentores, in prædicationibus & confeſſionibus, quaſi gerunt cauſam (vel *e* curam) eorum, ad quos res ipſæ ſpectare noſcuntur, eleemoſynas licite poſſunt ab illis recipere, præſertim ſi alias non valeant in illo loco ſuſtentationem habere.

Ponit quoſdam caſus, in quibus percutiens Clericum excommunicatus non eſt.

§. 2. Si qui vero ratione officii, quod in Eccleſia obtinent, aut etiam alii Clerici ſeniores zelo devotionis pueros vel adoleſcentes in minoribus ordinibus conſtitutos, turbantes divinum officium, & hi qui obtentu prælationis vel magiſterii ſubditos & ſcholares correctionis cauſa leviter forte percuſſerint, excommunicationis ſententiam

a *Præter Doctores hic & in c. noverit. ſup. eod. tit. vide legiſtas in Conſtit. Caſſa. C. de ſacr. Eccleſ.* b *ſubjaceat.* c *in Cod. Barb. Cæterum cum iidem ſtatutarii & poteſtas multa, &c.* d *Vide B. Thom. in quæſt. additis ad* 3. *p. q.* 23. *art.* 1. *& citatos in c. a nobis. ſup. de excep.* e *Hæc duo verba, vel curam, deſunt in antiq. codic. & in Vaticanis.*

non

non incurrunt. Quod & de his dicendum eſt, qui aliquos de familia ſua vel propinquos inferiorum graduum ſimili modo, ut cohibeantur a ſuis inſolentiis, & ſcientia bonisque moribus informentur, duxerint corrigendos.

CAP. LV.

Communicans excommunicato in crimine damnabili, incidit in excommunicationem majorem.

Idem *Aſtoricen. Epiſcopo.* (*an.* 1236.)

SI concubinæ *a* publicæ Clericorum Eccleſiaſticæ cenſuræ diſtrictione notentur, eoſdem concubinarios non eſt dubium ſententia majoris excommunicationis involvi, qui poſt latam ſententiam communicant in eodem crimine criminoſis.

CAP. LVI.

Excommunicatus minori poteſt ab excommunicatione aliquem abſolvere.

Idem (*an.* 1236.)

DUobus *b* collata poteſtas, ut a minori excommunicatione, ſi in ipſa inciderint, invicem ſe abſolvant, utroque ligato vinculo excommunicationis hujuſmodi, non expirat.

CAP. LVII.

Permittitur miniſtris Eccleſiarum, ſemel in hebdomada celebrare tempore interdicti, concurrentibus his, quæ exprimuntur in textu.

Idem (*an.* 1236.)

PErmittimus *c* Eccleſiarum miniſtris, ſemel in hebdomada tempore interdicti, non pulſatis campanis voce ſubmiſſa, januis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, Miſſarum ſolennia celebrare, cauſa conficiendi corpus Domini, quod decedentibus in pœnitentia non negatur.

CAP. LVIII.

Satisfaciens Clerico quem verberavit, non poteſt propter hoc ab Epiſcopo abſolvi. niſi in certis caſibus hic expreſſis.

Idem (*an.* 1231.)

QUamvis incidens in canonem latæ ſententiæ propter violentam manuum injectionem, juxta proprias facultates eis ſatisfaciat, quibus injurias irrogavit, non tamen aliter, quam per ſedem Apoſtolicam vel ejus legatum abſolutionis poteſt beneficium obtinere: Niſi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia aut inopia, pueruli vel ſenili ætate, fragilitate ſexus, ſeu alia corporis impotentia, ſive quolibet impedimento canonico retrahatur, quo minus Romanum Pontificem poſſit adire: vel niſi juris beneficio a labore hujuſmodi excuſetur. Cæterum quibuſdam prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant (exceptis pueris) ſub debito juramenti (quod ſecundum Eccleſiæ formam præſtare tenentur) conſuevit injungi, ut impedimento ceſſante, ad Apoſtolicam ſedem accedant, mandatum ipſius humiliter ſuſcepturi.

CAP. LIX.

Excommunicatio ſimpliciter lata, intelligitur de majori. h. d. Et eſt textus notabilis, & quotidie allegatur.

Idem (*an.* 1237.)

SI quem ſub hac formam verborum: „Illum excommunico, vel ſimili, a Judice ſuo *d* excommunicari contingat, dicendum eſt, eum non tantum minori, quæ a perceptione ſacramentorum, ſed etiam majori excommunicatione (quæ a communione fidelium ſeparat) eſſe ligatum.

CAP. LX.

Beneficium indultum ratione minoris ætatis, poſtquam cœpit habere locum, non extinguitur, licet minor prevenerit ad majore ætatem.

Idem (*an.* 1237. *Romæ.*)

PUeris, qui in canonem inciderunt ſententiæ promulgatæ, ſive ante, ſive poſt pubertatem poſtulent ſe abſolvi, poteſt diœceſanus Epiſcopus abſolutionis beneficium impertiri: Cum propter defectum ætatis, in qua fuit commiſſus exceſſus, rigor ſit manſuetudine temperandus.

TITULUS XL.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

CAP. I.

Novale, eſt terra noviter ad culturam redacta.

Hieronymus *ſuper Oſee.* a

INnovate novale. Novale *b* eſt ager nunc primum præciſus.

CAP. II.

Appellatione patris veniunt in lata ſignificatione omnes aſcendentes.

Idem *ſuper Danielem.* c

NAm & Rex Nabuchodonoſor pater tuus: id eſt, proavus, more Scripturæ, quæ avos & deinceps patres appellat.

CAP. III.

Non dicitur Natus, qui ſtatim deceſſit.

Idem *in Parabolis.* d

NAm & ergo unigenitus fui coram matre mea. Quare unigenitum ſe nominat, quem fratrem uterinum præceſſiſſe Scriptura teſtatur? niſi quia ille mox Natus ſine nomine, quaſi nunquam eſſet, de vita deceſſit.

CAP. IV.

Dictio, Antequam, non ſemper implicat.

Idem *ſuper Matthæum.* e

QUod dicitur, Antequam convenirent, non ſequitur ut poſtea convenerint: ſed Scriptura, quod factum non ſit, oſtendit.

CAP. V.

Primogenitus dicitur, qui primo naſcitur, etiamſi nullus ſequatur eum.

Idem *in eodem.*

JOſeph non cognovit Mariam, donec *f* peperit filium ſuum Primogenitum. Ex hoc loco quidam perverſiſſime ſuſpicantur, & alios filios Mariam habuiſſe: cum mos divinarum Scripturarum ſit, ut primogenito non vocent, quem fratres ſequuntur, ſed eum, qui primo natus fuit.

CAP. VI.

Verba ſunt intelligenda non ſecundum quod ſonant, ſed ſecundum mentem proferentis.

Hilarius *g.* (*an.* 355. *in Gallia.*)

INtelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi: quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubjectus.

CAP. VII.

Non vitiatur factum vario modo narratum, ubi idem in ſubſtantia concluditur.

Auguſtinus *ſuper Matthæum.* h

NIhil obſtat narrandi diverſitas ubi eadem dicuntur, maxime cum quiſque Evangeliſtarum eo ordine credat ſe dicere, quo Deus voluit.

CAP. VIII.

Senſum, non verba conſiderare debemus.

Gregorius *i.* (*an.* 600. *Romæ.*)

PRopterea, ſi prolixam epiſtolam meam ad interpretandum accipere te fortaſſe contigerit, rogo non verbum

a *Vide Conc. Trid. ſeſſ.* 25. *de reform. c.* 14. *vid. Covarr. in c. alma mater. de ſent. excomm. l.* 6. *p.* 1. §. 3. b *Vide Henric. Boich. in c. ſi vere. ſup. eod Diſt. ult.* c *Vide Bonif.* 8. *in c. ult. de ſent. excom. l.* 6. §. *adjicimus. &* §. *ſeq.* d *Dictio, ſuo, deeſt in pleriſque recentioribus: ea ex antiq. Cod. & Vatic. eſt reſtituta: quam etiam cognovit gl. hic, & Hoſtienſis.*

a *Oſee c.* 10. *ſunt verba gloſſæ interlinearis.* b *l. Qui per novale. ff. eod. & l. ſylva.* §. *novale.* c *Dans.* 5. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Prov.* 4. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Matth.* 1. *& c.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Ibid. & c.* 4. *eod tit. in* 1. *comp.* g *Lib.* 4. *de Trinit. Refertur c.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* h *Forte hæc dicit Aug. in l. de conſenſu Evang. vide ibi l.* 2. *c.* 12. 21. *&* 28. i *Lib.* 1. *epiſt.* 28. *Regiſt. & c.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.*

ex verbo, ſed ſenſum ex ſenſu transferri: quia plerumque dum proprietas verborum attenditur, ſenſus veritatis amittitur.

CAP. IX.

Dicit, quis proprie ſit Præpoſitus.

Iſidorus *a*. (*an.* 630. *in Hiſpania.*)

QUamvis omnes, qui præſunt, Præpoſiti rite vocentur, uſus tamen obtinuit eos vocari Præpoſitos, qui quandam Prioratus curam ſuper alios gerunt.

CAP. X.

Non recipit congruam ſummationem.

Idem *in libro Etymologiarum.* b (*an.* 630.)

FOrus eſt exercendarum litium locus, a fando dictus ſive a Foroneo Rege, qui primus Græcis legem dedit. Conſtat autem Forus cauſa, lege & judicio. Cauſa, a caſu quo venit, dicitur: eſt enim materia & origo negotii, necdum diſcuſſionis examine patefacta: quæ dum proponitur, cauſa eſt: dum diſcutitur, judicium: dum finitur, juſtitia. Vocatur autem judicium, quaſi juriſdictio, & juſtitia, quaſi juris ſtatus. Judicium autem prius inquiſitio vocabatur: unde & auctores judiciorum, præpoſitos, quæſtores, vel quæſitores vocamus. Negotium multa ſignificat: modo actum alicujus rei, cujus contrarium eſt otium: modo actionem cauſæ, quod eſt jurgium litis *c*, & dictum eſt negotium, id eſt, ſine otio. Negotium autem in cauſis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur, ut majora lucrentur. Jurgium dicitur quaſi juris garrium: eo quod hi, qui cauſam dicunt, jure diſceptant. Lis autem a contentione limitis prius nomen ſumpſit, de qua Virgilius *d*,

Limes erat poſitus, litem ut diſcerneret agris.

Cauſa, aut argumento, aut probatione conſtat. Argumentum nunquam teſtibus, nunquam tabulis dat probationem, ſed ſola inveſtigatione invenit veritatem: unde dictum eſt argumentum, quaſi argute inventum. Probatio autem teſtibus, & fide tabularum conſtat. In omni quoque negotio hæ perſonæ quærunt: Judex, accuſator, reus, & tres teſtes. Judex dictus, quaſi jus dicens populo, ſive quod jure diſceptet. Jure autem diſceptare, eſt juſte judicare. Non eſt ergo Judex, ſi non eſt in eo juſtitia. Accuſator vocatus eſt quaſi cauſator, qui ad cauſam vocat eum, quem appellat. Reus a re, quæ petitur, nuncupatur: quia quamvis conſcius ſceleris non ſit, reus tamen dicitur, quamdiu in judicium pro re aliqua petitur. Teſtes antiquitus ſuperſtites dicebantur, eo quod ſuper cauſæ ſtatu proferebantur: nunc parte ablata nominis, teſtes vocantur. Teſtes autem conſiderantur conditione, natura, & vita. Conditione, ſi liber, non ſervus: nam ſæpe ſervus metu dominantis teſtimonium ſupprimit veritatis. Natura, ſi vir, non fœmina: nam varium & mutabile teſtimonium *e* ſemper fœmina producit. Vita, ſi innocens & integer actu: nam ſi vita bona defuerit, fide carebit: non enim poteſt juſtitia cum ſcelerato homine habere commercium.

CAP. XI.

Dicit quid ſit pactum, & unde dicatur.

Idem.

PActum dicitur inter partes, ex pace conveniens ſcriptura, legibus ac moribus comprobata: dictum pactum, quaſi ex pace factum.

CAP. XII.

Hic Iſidorus ponit etymologiam juris, prout habetur in re, non prout eſt generale nomen.

Idem *in eodem.*

a *Lib.* 10. *Etymol. & c.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Lib.* 18. *Etymol. c.* 15. *& c.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Vide l. cum Clericis. C. de Epiſc. & Clericis.* d *Virg. in* 12. e *Dictio*, teſtimonium, *in omnibus Vaticanis deeſt.*

JUs dictum eſt a jure poſſidendo: hoc enim jure poſſidetur, quod juſte: hoc juſte, quod bene: quod autem male poſſidetur, alienum eſt: male autem poſſidet, qui vel ſuis male utitur, vel aliena præſumit.

CAP. XIII.

Quicquid fidelis offert Eccleſiæ, oblationis nomine continetur, & a ſecularibus poſſideri non debet.

Paſchalis *Canonicis ſancti Martini.* (*an.* 828. *Romæ in Flaminiam.*)

CAuſa *a* Carpenſis plebis: (*& infra.*) Cæterum primitiæ, decimæ & oblationes, in ſolis Eccleſiarum bonis præcipue numerantur. Oblationes vero dicimus, quæcunque de propriis & licitis rebus Eccleſiæ a fidelibus offeruntur. Quicunque igitur eas per poteſtatem ſecularem obtinet, proculdubio contra Deum, & ſanctorum Patrum nititur ſanctiones: quin imo & qui accipit, & qui tradit, raptor & ſacrilegus judicatur.

CAP. XIV.

Solus Sacerdos poteſt ſacramentum extremæ unctionis infirmo conferre. h. d.

Alexander III. (*an.* 1175. *Romæ.*)

QUæſivit Frat. t. *b*: (*& infra.*) Nos itaque tibi t. duximus reſpondendum, quod Sacerdos uno præſente Clerico, & etiam ſolus poteſt infirmum ungere.

In anno biſſextili ſervari debet loci conſuetudo, circa diem S. Matthiæ feſtandum, dum tamen vigilia continuetur feſto. hoc dicit.

§. 1. Feſtum vero beati Matthiæ juxta conſuetudinem Eccleſiaſticam, vigilia eatenus præcedat, ut nec pro biſſexto, nec pro quolibet alio modo inter ſe & ſolennitatem aliam diem admittat: in qua utique vigilia (niſi venerit in Dominica) jejunium celebretur: ipſum autem feſtum ſive fiat in præcedenti die, ſive in ſequenti (qui duo quaſi pro uno reputantur) nullus error, ed conſuetudo Eccleſiæ teneatur.

CAP. XV.

Per verbum, Statuo & Præcipio, definitiva ſententia ferri poteſt,

Cœleſtinus III. (*an.* 1196.)

IN his *c* quæ ambiguitatem continent: [*& infra.* α] Innotuit Apoſtolatui noſtro, quod cum inter magiſtrum M. & Converſos hoſpitalis ſancti Simpliciani ſuper eodem hoſpitali in præſentia Mediolanen. Archiepiſcopi quæſtio verteretur, ipſe Archiepiſcopus poſt cognitionem cauſæ in prolatione ſententiæ his verbis non fuit uſus, Talem partem condemno, vel talem abſolvo: ſed pronunciavit ita, Statuo & Præcipio: (*& infra.* β) Attendentes igitur, quod hoc verbum Statuo, rem perfectam ſignificat, & cum effectu, non verbotenus accipitur. Item *quia* ſecundum Gregorium, quod præcipitur, imperatur, & quod imperatur, neceſſe eſt fieri, & aliquando ſi non fiat, pœnam habet: Conſiderantes nihilominus, quod non debet aliquis conſiderare verba, ſed voluntatem: cum non intentio verbis, ſed verba intentioni debeant deſervire: interpretamur procuratoribus utriuſque partis præſentibus, & diffinimus, quod præfati Archiepiſcopi verba tali forma prolata, perpetuo valituræ ſententiæ obtineant firmitatem.

(α *Ad ſed. Apoſt. merito recurſus debet haberi, ad quam revera, tanquam matrem omnium Eccleſiarum majores & difficiliores quæſtiones, ut ab antiquis Patribus conſtitutum, & moribus utentium recte approbatur, conferri debent.*)

(β *Ne de cætero, & cætera, quæ infra expreſſe continentur in regiſtro: quoniam igitur ſicut ex relatione dil. fil. n. G. tit. S. Laurentii in Lucina, S. Johannis, S. Priſcæ Presbyterorum Cardinalium didicimus, quos ad hoc conceſſimus auditores, ſuper hoc fuit in prolatione ſententiæ dubitatum.*)

a C. 13. *eod. tit. in* 1. *compil.* b C. 9. *eod. tit. in* 1. *compil.* c C. *un. eod. tit. in* 2. *comp.*

[CAP.

CAP. XVI.

Beneficium Principis latiſſime interpretari debet.

Innocentius III. *Patriarchæ Granden.* (*an.* 1213. *Roma in Iſtriam.*)

OLim *a* tibi ſcripſiſſe recolimus, ut ſi Canonici Paduani, magiſtro G. Canonico Paduano, Præbendam, quæ tantum reſidentibus de communi confertur, ſicut uni ex aliis de communibus proventibus, & manualia beneficia non conferrent, tu eos ad id appell. ceſſante compellere procurares. Quia vero quidam mandatum noſtrum interpretari aliter, quam deceat, moliuntur (cum beneficia Principum ſint interpretanda largiſſime) noſtrum aperiendum duximus intellectum, videlicet, quod Præbendam, quæ tantum reſidentibus in victu & veſtitu de communi confertur, ipſi magiſtro G. plene ſicut uni ex aliis reſidentibus injunximus conferendam.

CAP. XVII.

Generale dicitur interdictum, quod fertur nedum in provinciam, ſed in villam vel caſtrum.

Idem *Colubrien.* b *& aliis Epiſcopis in regno Portugalliæ conſtitutis.* (*an.* 1213.)

CUm in partibus *c* veſtris ſæpe contingat, diverſa loca interdicto ſupponi, quando generale, vel particulare dici debeat interdictum, apud vos accepimus in dubium revocari: cum illi, qui ab Eccleſia Romana decorari privilegio meruerunt, videlicet, ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat eis januis clauſis, non pulſatis campanis, excluſis excommunicatis & interdictis, ſuppreſſa voce divina officia celebrare, interdicto particulari ſe aſſerant non arctari, dicentes interdictum generale duntaxat, cum regnum vel ſaltem provincia tota ſubjicitur interdicto: (*& infra.* α) Cum (autem) in privilegiis de regno vel provincia nil expreſſe dicatur, nomine terræ, non ſolum regnum vel provinciam intelligi volumus, verum etiam villam & caſtrum, ut & in his locum habeat, quod de generali dicitur interdicto.

(α *Propter quod & juſtitia ſæpius deperit, & Prælatorum ſententiæ contemnuntur, cum in aliis interdictis ipſi promptius divina celebrent, & ſuſpenſis organis aliorum, ipſi pulſatis campanis & apertis januis quoslibet paſſim recipiant ad divina. Ne autem diverſa interpretatio diſcordiæ cauſam inter vos ulterius, & odii fomitem valeat miniſtrare vel quod interdictum dici debeat generale amodo in dubium revocetur, ſignificatione vobis præſentium intimamus, quod.*)

CAP. XVIII.

Privilegium contra conſuetudinem juri communi obviantem large eſt interpretandum. h. d. ſecundum intellectum Abbatis antiqui. Et eſt caſus not. ſecundum nunc intellectum.

Idem *Altiſſiodoren. Epiſcopo.* (*an.* 1214. *Roma in Galliam.*)

CUm tibi *d* de benignitate ſedis Apoſt. ſit indultum, quod ordinatio rerum Clericorum ab inteſtato decedentium, in tua diſpoſitione permaneat: nos conſulere voluiſti, an appellatio vocabuli Clericorum, tam ad Canonicos, quam ad non Canonicos extendatur: (*& ſ.* α) Conſult. t. t. r. quod appellatio Clericorum non ſolum alios, ſed etiam Canonicos comprehendit.

(α *Secundo, an illi qui in diſpenſatione & voluntate alterius ſuam committunt ultimam voluntatem, nil per ſe penitus ordinantes, nec determinantes, cui loco vel perſonæ conferri debeat, dicantur decedere inteſtati. Primæ igitur.*)

CAP. XIX.

Jurans obedire Prælato & Eccleſiæ, non Clero diœceſano, ſed Capitulo Eccleſiæ Cathedralis obedire tenetur.

Idem *Præpoſito & Capitulo Placentino.* (*an.* 1214. *Roma in Liguriam.*)

CUm Clerici *a* Placentini juramentum præſtant ſub hac forma verborum: Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero & obediens Placentinæ Eccleſiæ, & Domino meo Epiſcopo Placentino: nos conſulere voluiſtis, utrum intelligi debeat *b* Clerus totius diœceſis, an Capitulum tantum Eccleſiæ Cathedralis? Nos igitur taliter reſpondemus, quod per Eccleſiæ Placen. vocabulum in forma juramenti præſcripti non debeat intelligi totius diœceſis Clerus: & ſi Capitulum intelligatur Eccleſiæ cathedralis, is tamen, qui præſtat hujuſmodi juramentum, Epiſcopo tanquam capiti principaliter obligatur.

CAP. XX.

Appellatione Eccleſiaſticæ cenſuræ comprehenditur excommunicatio, ſuſpenſio & interdictum.

Idem *Priori S. Fridiani Lucan.* (*an.* 1214. *Roma in Tuſciam.*)

QUærenti, quid *c* per cenſuram Eccl. debeat intelligi, cum hujuſmodi clauſulam in noſtris literis apponimus: reſpond. quod per eam non ſolum interdicti, ſed ſuſpenſionis & excommunicationis ſententia valet intelligi, niſi Judex diſcretus, rerum & perſonarum circumſtantiis indagatis, ferat, quam magis viderit expedire.

CAP. XXI.

In privilegiis, de decimis Novalium non ſolvendis, illud appellatur Novale, de cujus cultura non eſt memoria, & quod prius modicum vel nullum fructum afferebat,

Idem *Cæſaraug. Epiſcopo.* (*an.* 1215. *Roma in Hiſpaniam.*)

QUid per *d* Novale vocabulum intelligi debeat, t. F. requiſivit. Licet autem quidam dixerint, quod Novale ſit terra præciſa, quæ anno ceſſat, aliis aſſerentibus, quod ex ſylva, quæ arboribus extirpatis ad cultum redigitur, fieri novale dicatur, quarum utraque interpretatio ex civilibus legibus colligitur. Nos igitur *e* inquiſit. t. r. quod eam credimus prædeceſſorum noſtrorum intentionem fuiſſe, cum piis locis indulgentiam de Novalibus conceſſerunt, ut Novale intellexerint agrum de novo ad cultum redactum, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuiſſet. Sed nec de quolibet tali Novali credimus eis indulgentiam fore conceſſam, niſi de illo duntaxat, cujus decimam religioſus poteſt Conventus abſque gravi detrimento parochialis Eccleſiæ detinere, cum talis ſit ſæpe locus incultus, de quo parochialis Eccleſia magnos percipit decimarum ratione proventus.

CAP. XXII.

Si Eccleſia ſubjecta Epiſcopo unitur alteri, vel gubernanda committitur ſalvo jure Matricis Eccleſiæ, per Matricem Eccleſiam intelligitur Cathedralis, & non Romana.

Idem *Abbati F. & P. Monachis Alcobaciæ.* (*an.* 1215. *Romæ.*)

VEnerabili f. n. Colubrien. *f* Epiſcopo didicimus conquerente, quod cum fratres ſanctæ Crucis monaſterium de Argariis *g*, ſub protectione ſua nuper receperint, quod ſuis prædeceſſoribus Epiſcopalia jura conſueverat ab antiquis temporibus exhibere, nunc quodam de Canonicis ſuis ſine ſuo conſenſu ibi facto Priore, occaſione cujuſdam privilegii a C. Papa veritate tacita impetrati, eidem Epiſcopo obedientiam denegat exhibere: inde ſumpta occaſione, quod per Matricem Eccleſiam non Cathedralem intelligit, ſed Romanam: (*& ſ.* α) Ideoque mandamus, quatenus ſi aliud vobis non occurrerit, propter quod dictus Prior non debeat diœceſ. Epiſcopo reſpondere: vos eum ad eam præſtandam eidem, ſicut prædeceſſores ſui prædeceſſoribus Epiſcopi præſtiterunt, per cenſuram Eccleſiaſticam compellatis, non obſtante privilegio in præjudicium Colubrien. Ec-

a *Cap. 6. eod. tit. de reſcript. in 1. comp.* b *Vid. Joan. Vaſæum in Annal. Hiſpan. c. 20.* c *cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* d *cap. 2. eod. tit. in 3. comp.*

a *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* b *debet.* c *cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* d *c. 5. eod. tit. in 3. comp.* e *in aliis pleriſque: Nos tamen inquiſitioni, &c. al. Nos autem, &c.* f *c. 6. eod. tit. in 3. comp.* g *Argavil.*

cleſiæ per ſurreptionem obtento : nos enim per Matricem Eccleſiam Cathedralem intelligi volumus, non Romanam.

[α *Quia vero non eſt noſtræ intentionis, ut jura fratrum noſtrorum temporibus noſtris minuantur, cauſam ipſam vobis duximus committendam.*]

CAP. XXIII.

Excommunicatus vel interdictus pro contumacia vel offenſa dubia, abſolvitur, cautione præſtita de ſtando juri. Si vero fuit excommunicatus vel interdictus pro manifeſta offenſa, tunc prius debet ſatisfacere, antequam abſolvatur. Et dicitur manifeſta, de qua conſtat per confeſſionem, vel probationem legitimam, vel rei evidentiam. h. d. cum cap. ſeq.

Idem *Abbati ſanctæ Genovefæ, Decano & Cancellario Pariſien.* (*an.* 1215. *Romæ. in Galliam.*)

1. EX parte in Chriſto *a* dilectæ filiæ Comitiſſæ Bleſen. (*& ſ.* α) Propoſuerunt nuncii Comitiſſæ, quod cum ipſius Præpoſitus quendam latronem ceperit, & juſtitia fuerit inde facta, latro fuit per Capitulum Carnoten. poſt factam juſtitiam requiſitus, quia eum in terra ſua captum fuiſſe dicebant: (*& infra.* β) Verum cum ſuper hoc de parendo juri Comitiſſa cautionem offerret, Canonici Carnoten. nihilominus terram ejus fecerunt interdicto ſupponi: quod relaxare noluerunt, niſi prius ſolveretur emenda: dicebant enim in Carnoten. Eccleſiæ privilegiis *b* contineri, quod nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis, pro Canonicis Carnoten. abſque congrua ſatisfactione abſolutionis beneficium indulgere: [*& ſ.* γ] Ad intelligendam autem clauſulam privilegii memorati, credimus diſtinguendum, utrum in aliquem interdicti vel excommunicationis ſententia ſit prolata pro contumacia tantum, quia ſcilicet citatus ſtare noluit juri: vel etiam pro offenſa, quia videlicet juſſus noluit maleficium emendare. In primo caſu credimus congrue ſatisfieri, ut ſententia relaxetur, ſi prius ſufficiens ſtandi juri cautio tribuatur: in ſecundo vero, ſi offenſa eſt manifeſta, non credimus ſatisfieri congrue, ut relaxetur ſententia, niſi prius ſufficiens præſtetur emenda. Si vero dubia eſt offenſa, ſufficere credimus ad relaxandam eandem, ſi parendi mandato Eccleſię *c* competens ſatisfactio prębeatur.

(α *Nuncii ad noſtram præſentiam deſtinati ſibi poſtularunt audientiam exhiberi, ut audiremus injurias, quas ei & ſuis infert Eccleſia Carnoten. quibus & dil. fil. B. Beto Canonico Carnoten. qui pro iſta ſtabat Eccleſia, dil. fil. R. tit. S. Anaſtaſii Presbyterum Card. dedimus auditorem: in cujus præſentia*)

(β *Aſſerentibus Ballivis econtra ipſum fuiſſe captum in terra, in qua jus capiendi latrones & alios malefactores habet eadem Comitiſſa: quoniam vir ejuſdem, antequam ſignaculum crucis aſſumeret, erat in poſſeſſione juris illius, ut in loco illo, in quo captus ab ipſo Capitulo dicebatur, hujuſmodi juriſdictionem haberet: quod erant probare parati.*)

(γ *Videntes autem nuncii Comitiſſæ, quod data cautione abſolvi non poterant ut deberent, tam ſuper hoc quam aliis cauſis inter Comitiſſam & Capitulum agitatis, Metropolitanam audientiam appellaverunt: tam ipſam Comitiſſam, quam terram & Ballivos ipſius ſub ejus protectione ponentes. Metropolitanus cum partes eſſent in die præfixa præſentes, privilegio inſpecto, teſtibus hinc inde receptis, quibus ab officiali Metropolitani examinatis, in die partibus iterum aſſignato procurator Comitiſſæ cum inſtantia poſtulabat publicari atteſtationes receptas, ex abundanti de juri parendo ſufficientem exhibens cautionem, ut relaxaretur interdictum. Sed procurator Capituli econtrario allegabat, quod jam dicti privilegii ratione, ab ipſa ſententia non poterat nec debebat abſolvi, niſi prius Capitulo facta fuiſſet emenda, interpretando verbum illud quod in privilegio continetur, videlicet ſatisfactione congrua, pro emenda. Litigato igitur diutius ſuper hujuſmodi clauſula, interlocutus eſt Metropolitanus jam dictus, ſe velle hujuſmodi expoſitionem Apoſtolico examini reſervare, & ſuper hoc diem partibus aſſignavit.*)

CAP. XXIV.

Summatum eſt ſupr. cap. proximo; vel dic: Manifeſtum dicitur, quod per confeſſionem, vel probationem legitimam, vel evidentiam rei conſtat.

Idem *Comitiſſæ Bleſen.* (*an.* 1215. *Roma in Galliam.*)

CUm olim *a* pro Canonicis Carnoten. quoddam capitulum contra te fuit allegatum, quod dicebant in Eccleſiæ ſuæ privilegiis contineri: ut videlicet nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis, pro Canonicis Carnoten. abſque congrua ſatisfactione abſolutionis beneficium indulgere: [*& infra.*] Quia vero dum anſam ſolvimus, nodum dicimur ligaviſſe, propter hoc, quod iiſdem Canonicis (velut aſſeris) proponentibus, illam offenſam eſſe manifeſtam, non quæ Judici, nec quæ alii, ſed quæ ſibi tantummodo manifeſta videtur: offenſam illam nos reſcribemus intelligere manifeſtam, quæ vel per confeſſionem, vel probationem legitime nota fuerit, aut evidentia rei, quæ nulla poſſit tergiverſatione celari.

CAP. XXV.

Verba privilegiorum debent intelligi, ut aliquid aſſerant, & non remaneat ambiguitas: & ideo verba, Secundum & Juxta, videntur appoſita cauſative, non conditionaliter. h. d. Panorm.

Idem *Epiſcopo & Cantori Atrebaten.* (*an.* 1215. *Roma in Belgium.*)

ABbate S. *b* Silvani Alciaten. vitam univerſæ carnis ingreſſo, cum ejuſdem loci Monachi elegiſſent quendam de ipſius Eccleſiæ gremio in Abbatem, & confirmationem electionis a Morinenſi Epiſcopo nequiviſſent aliquatenus obtinere, eam a ſede Apoſtolica petierunt. Cæterum procurator monaſterii ſancti Bertini propoſuit ex adverſo, quod cum ſecundum approbatam conſuetudinem & privilegia Romani Pont. Abbates Alciaten. debeant de monaſterio ſancti Bertini ſemper aſſumi: hujuſmodi electio erat non immerito reprobanda, utpote contra conſuetudinem diuturnam, & contra privilegium ſed. Apoſtol. attentata, & Alciaten. Monachi *c* debeant de jure compelli, ut de monaſterio ſancti Bertini perſonam idoneam ſibi eligerent in Abbatem: (*& infra.*) Nos igitur depoſitionibus teſtium diligenter inſpectis, invenimus eſſe probatum, quod a XL. annis & infra, Monachi Alciaten. Abbatem ſibi de S. Bertini monaſterio elegerunt: (*& infra.*) Et cum quadam vice Guarinum Alciaten. Monachum elegiſſent, ejus electio robur habere non potuit, donec apud monaſterium S. Bertini profeſſione facta, poſt aliquantum *d* temporis, quando ſcilicet ejuſdem loci Abbati, & Conventui placuit, in Alciaten. extitit Abbatem aſſumptus. Ex privilegiis quoque Rom. Pontif. argui poterat Alciaten. Abbatem fore de ſancti Bertini collegio eligendum: nam privilegio Paſchalis Papæ hujuſmodi capitulum apparet inſertum: ſurrogationem Abbatis penes monaſterium ſancti Silvani apud Alciaten. Monachos, juxta præteriti temporis morem, in veſtra ſemper concedimus diſpoſitione perſiſtere. In privilegio etiam Calixti hujuſmodi capitulum invenitur. Porro juxta Paſchalis Papæ decretum, Abbatis ſurrogationem penes Alciaten. non aliunde, quam de veſtro monaſterio fieri Apoſtol. auctoritate decernimus. Ad hoc autem pars adverſa reſpondit, quod ſi etiam probaretur, quod infra prædicti temporis ſpatium de monaſterio ſan-

a C. 7. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *forte, privilegio.* c *Dictio,* Eccleſiæ, *deeſt in vetuſtiorib. Cod. & in omnib. Vatic.*

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *compil. Hujus Decr. intellectus pendet ex ſuperiori.* b *Cap.* 10. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *al. debeant jure compelli.* d *aliquantulum.*

cti Bertini ſemper fuerit Abbas Alciaten. aſſumptus: ex hoc dici non poterat, quod conſuetudo aliqua, quaſi contradicto *a* judicio fuerit introducta, cum in memorati Guarini electione, pro bono pacis extra judicium proceſſum taliter dignoſcatur: [*& infra.*] Præterea cum Paſchalis Papa ſurrogationem Abbatis ſancti Silvani monaſterio S. Bertini juxta morem præteriti temporis duxerit concedendam, nec *b* more præteriti temporis fiat fides, per ejus privilegium & ſimilia, nullum ſuper hoc Alciaten. monaſterio poterat præjudicium generari. Contra quod fuit ex adverſo reſponſum, quod hæc determinatio, ſecundum præteriti temporis morem, & cauſalis, & conditionalis poteſt intelligi, & tam ad perſonale, quam ad imperſonale verbum referri. Si enim imperſonale verbum determinet, conditionalis *c* intelligitur, & eſt ſenſus, Concedimus ſurrogationem Abbatis ſancti Silvani apud Alciaten. monaſterium in veſtra ſemper diſpoſitioni conſiſtere, ſecundum præteriti temporis morem: id eſt, ſi mos præteriti temporis talis fuerit *d*. Si vero verbum determinet perſonale, cauſaliter debet intelligi, ut ſit ſenſus, Concedimus ſecundum præteriti temporis morem: id eſt, quia mos præteriti temporis ſic obtinuit, ſurrogationem, &c. Hic autem ſenſus rectior eſſe videtur, quia cum privilegium ſit lex privata, & lex *e* non debeat eſſe obſcura, vel captioſa, ſed certa & manifeſta, nec eſſet privata, niſi aliquid ſpecialiter indulgeret: profecto ſic intelligenda ſunt illa verba, ut res, de qua agitur, valere poſſit potius quam perire: maxime cum ſupradictus C. Papa, qui eidem Paſchali e vicino ſucceſſit, verbis æquioribus uſus, determinationem illam prorſus amoverit, ut ambiguitas tolleretur: & quod dicebatur in conceſſione Paſchalis, ut videlicet ſurrogatio Abbatis ſancti Silvani apud Alciaten. in diſpoſitione Abbatis, & fratrum ſancti Bertini ſemper exiſteret, ipſe mutaverit, decernens ſurrogationem ipſius Abbatis non aliunde, quam de monaſterio ſancti Bertini faciendam His igitur diligenter auditis, monaſterio ſancti Bertini adjudicavimus hujuſmodi dignitatem, ut quoties in Alciaten. monaſterio Abbatis electio imminet facienda, Alciaten. Monachi de cœnobio S. Bertini perſonam idoneam ſibi eligant in Abbatem: ita videlicet, ut tamdiu monaſterium ipſum hac honoris debeat prærogativa gaudere, donec ibidem viguerit obſervantia regularis, ut idoneæ perſonæ inveniantur in illo, qui *f* poſſint in Abbatem aſſumi.

CAP. XXVI.

Dicit, qui dicuntur hæretici manifeſti. Secundo quæ ſint Pedagia, Guidagia & Salinaria interdicta. Tertio dicitur, quomodo intelligitur præceptum factum Laico, quod de ſe conquerentibus in Eccleſiaſtico foro reſpondeat. h. d.

Idem *Comiti Toloſan.* (*an.* 1215.)

SUper *g* quibuſdam mandatorum articulis: [*& infra. α*] Tua devotio poſtulavit a nobis, qui ſint dicendi hæretici manifeſti? Super quo tibi duximus reſpondendum, illos intelligendos eſſe manifeſtos hæreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant, aut profitentur, ſeu defendunt eorum errorem, vel qui coram Prælatis ſuis convicti ſunt, vel confeſſi, vel ab eis ſententialiter condemnati ſuper hæretica pravitate: quorum bona propria confiſcantur, & ipſi juxta ſanctiones legitimas puniuntur. Præterea cum Pedagia, Guidagia, Salinaria tibi Legatus interdixerit memoratus, auctoritate Apoſtolica duximus declarandum illa eſſe pedagia, ſalinaria, guidagia interdicta, quæ non apparent Imperatorum, vel Regum, vel Lateran. *a* Concilii largitione conceſſa, vel ex antiqua conſuetudine a tempore, cujus non extat memoria, introducta: [*& ſ.*] Cum autem a Legato receperis in mandatis, ut de te conquerentibus, ſecundum ſuum, vel alterius Legati, vel Judicis ordinarii, vel delegati arbitrium, juſtitiam exhiberes: hoc taliter intelligendum eſſe cenſemus, ut in omni cauſa, quæ ratione perſonarum, vel rerum, ad Eccleſiaſticum forum pertinet, ac ſuper univerſis capitulis, quæ pro pace ſervanda ſunt per dictum Legatum ſtatuta, auctoritate Apoſtolica ſtatuenda, item viduis, pupillis, orphanis: & perſonis miſerabilibus tenearis in judicio Eccleſiaſtico reſpondere.

[*α Tibi a bon. mem. Milone notario noſtro tunc temporis Apoſtol. ſed. Leg. factorum apud quoſdam dubitatione ſuborta.*]

CAP. XXVII.

Clericus traditur curiæ ſeculari, quia degradatur, ſeculari poteſtate præſente, cui denunciatur, ut in ſuum forum illum recipiat. h. d. uſque ad §. pro illo.

Idem *Epiſcopo Pariſien.*

NOvimus expedire *b*, ut verbum illud quod in antiquis canonibus, & in noſtro decreto contra falſarios edito continetur, videlicet ut Clericus per Eccleſiaſticum Judicem degradatus, ſeculari tradatur curiæ puniendus, apertius exponamus.

Cum enim quidam anteceſſorum noſtrorum ſuper hoc conſulti diverſa reſponderint, & quorundam ſit opinio a pluribus approbata, ut Clericus, qui propter hoc vel aliud flagitium grave, non ſolum damnabile, ſed damnoſum, fuerit degradatus, tanquam exutus privilegio Clericali, ſeculari foro per conſequentiam applicetur: cum ab Eccleſiaſtico foro fuerit projectus, ejus eſt degradatio celebranda ſeculari poteſtate præſente, ac pronunciandum eidem, cum fuerit celebrata, ut in ſuum forum recipiat degradatum; & ſic intelligitur tradi curiæ ſeculari: pro quo tamen debet Eccleſia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum ſententia moderetur.

Iſte §. non facit ad titulum, ſed ponit gratiam, ſecundum quoſdam.

§. 1. Pro illo vero falſario ſcelerato, quem ad mandatum noſtrum capi feciſti, hoc tibi duximus conſulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipſum includas, pane doloris, & aqua anguſtiæ ſuſtentandum, ut commiſſa defleat, & flenda ulterius non committat.

CAP. XXVIII.

Si Papa indulget reo, qui propter abſentiam actoris poſſeſſionem recuperare non poteſt, quod ei lapſus anni non noceat, intelligitur hæc indulgentia ſecundum jus commune.

Honorius III. *Archiepiſcopo Turonen.*

DIlecto filio Jacobo Barba: (*& infra. α*) Quia te pro cauſa neceſſaria tunc abſente, poſſeſſio tibi tradita cauſa cuſtodiæ, reſtitui parti adverſæ non potuit: eidem indulſimus, ut ſibi lapſus temporis non obſiſteret, quo minus poſſeſſionem ipſam recuperare valeret. Quoniam vero tantum temporis ante conceſſionem ipſius indulgentiæ dicitur effluxiſſe, quod tibi ſufficere poſſet ad veræ poſſeſſionis effectum, ſecundum ſtatuta *c* Concilii generalis: [*& ſ.*] Auctor. præſ. declaramus, quod noſtræ intentionis non fuit per ipſam indulgentiam jus perimere, quod tibi competit *d* ex poſſeſſione præterita, vel poſt reditum tuum competierit ex futura: ſibi enim imputare poterit pars adverſa, ſi negligens fuerit in ſua

juſtitia

a *Al. contradictorio judicio.* b *al. nec de more, vel conſuetudine.* c *conditionaliter.* d *fuit.* e *Bart. in l. ſi finita. §. ex hoc edicto. ff. de dam. infecto.* f *al. quæ poſſint, &c.* g *Cap. 10. eod. tit. in 4. comp. vide Albertinum tract. de agnoſc. aſſert. Cathol. & hæret. q. 29.*

a *Lateranen. Concil. ſub Alexand. III. c. 22.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp. Degradatio qualiter ſit facienda, vide Concil. Trident. ſeſſ. 13. de reform. matr. cap. 4.* c *Sub Innocent. III. cap. 40.* d *competebat.*

juſtitia proſequenda, cum abſentiæ tuæ impedimento ceſſante, conveniendi te habuit facultatem.

[α *Procurator Eccleſiæ S. M. de Venetiis olim nobis humiliter ſupplicante, ut cum paratus eſſet tibi juſtitiæ plenitudinem exhibere ſuper Eccleſia S. Marci de Tyro, & rebus aliis, de quibus inter Te & Venetos, ac Vicarium Venetorum quæſtio mota fuit, poſſeſſionem ipſius Eccleſiæ, atque rerum, quæ per fel. mem. I. PP. p. n. tibi fuit cauſa cuſtodiæ aſſignata, ſibi reſtitui faceremus; cumque.*]

CAP. XXIX.

Oblationis nomine intelligitur, quicquid offertur Eccleſiæ, quocunque modo in Miſſa vel extra, & in Eccleſia vel extra.

Idem *Priori & Clericis ſanctorum Joannis & Pauli Tudertin.* (*an.* 1221. *Romæ in Marcam.*)

CUm inter vos dudum ex parte una, & Abbatem ſancti P. de monte Spolet. dioec. ex altera, ſuper tertia parte oblationum capellæ ſancti Hilarii, quæſtio verteretur, & a vobis probatum fuerit per XL. annos, & amplius tertiam partem oblationum ejuſdem capellæ veſtram Eccleſiam recepiſſe a Clericis inſtitutis, per Abbatem de Monte, tuisque, fili Prior, eandem tertiam te commiſiſſe aliquando colligendam: bonæ memoriæ I. Papa, præd. noſter ipſam tertiam Eccleſiæ veſtræ adjudicans ſtatuit, ut tibi, Prior, liceret per eoſdem Clericos (ſicut fuerat conſuetum) partem colligere memoratam. Verum quia poſtmodum Sacerdos prædictæ capellæ aſſerens oblationum nomine minime contineri ea, quæ ipſi capellæ in feſtivitate omnium Sanctorum mittuntur, vel portantur ad illam, ſeu ad domum Sacerdotis ejuſdem, intuitu defunctorum: nec non, quæ in ciminili ponuntur, quod de altari ſuſcipit, & facit per Eccleſiam deportari, & quæ ante crucem, & in Miſſa Trinitatis, & ea quæ pro deſponſatis dantur *a*, & lampades cum oleo, quæ prædictæ capellæ ab aliquibus offeruntur, vel quæ dantur nuncio, qui ad recipienda talia per præfatæ capellæ parochiam deſtinatur, de his omnibus vobis tertiam partem denegans exhibere, de aliis nomine tertiæ partis perſolvendis pro rata veſtram Eccleſiam contingentis retinere nitebatur ad expenſas capellæ ipſius neceſſarias faciendas: dictus prædeceſſor de omnibus ſupradictis abſque ſubtractione aliqua integre perſolvi voluit & mandavit tertiam portionem. At *b* Capellani prædictæ capellæ dicentes primitias & decimas, vel ea, quæ offeruntur pro Miſſis mortuorum Sacerdotibus, & quæ pro ſeptimis, & triceſimis, & anniverſariis, panes *c*, & alia, quæ intra hebdomadam offeruntur, & mortuorum judicia, oblationum nomine minime contineri: de his omnibus tertiam partem ſolvere vobis nolunt: (& *infra.* α) Volumus igitur & mandamus, ut per veſtrum Clericum a vobis in eadem Eccleſia inſtitutum, de omnibus ſupradictis & aliis oblationibus quocunque titulo ad Eccleſiam pervenerint, ſine diminutione aliqua integre tertia vobis portio perſolvatur.

[α *Ut igitur hujuſmodi ſcandalorum materia radicitus pullulantium evellatur.*]

CAP. XXX.

Lis dicitur mota, cum fuerit conteſtata.

Idem *Epiſcopo F. P. Bertrandi* d. (*an.* 1222. *Roma in Hiſpaniam.*)

II. EX parte veſtra fuit propoſitum, quod Præpoſitus & Canonici Aretinen. ſententiam, quam I. Papa præd. noſter ſuper Molendino de Calianen. ac aliis articulis promulgavit, in recidivæ quæſtionis ſcrupulum reducere molientes, aſſerunt capitulum illud ejuſdem ſententiæ, quo dicitur, ne canonica ipſa impediat, quo minus monaſterium veſtrum Molendinum præfatum de Calianen. reædificare valeat in eo ſtatu, in quo fuiſſe dignoſcitur tempore motæ litis, eſſe referendum ad tempus, quo lapillus in denunciatione novi operis jactus fuit: vobis econtrario aſſerentibus, illud eſſe intelligendum de tempore, quo lis ſuper hoc inter vos & præfatam canonicam extitit conteſtata. Nos igitur conſiderata eadem ſententia, quod in præfato capitulo dicitur de tempore motæ litis, interpretamur eſſe referendum ad tempus, quo litis conteſtatio facta fuit.

CAP. XXXI.

Conſtitutio Legati de ſolvenda tertia mortuariorum Epiſcopo, intelligi debet de his mortuariis, in quibus de jure communi debetur.

Idem *Prælatis univerſitatis Francigenarum Conſtantinop.* (*an.* 1222. *Romæ.*)

III. EX parte veſtra fuit propoſitum, quod Patriarcha veſter, occaſione conſtitutionis cujuſdam, quam Albinen. *a* Epiſcopus tunc Legatus in partibus Romaniæ ſuper legatis edidit defunctorum, & dil. fil. I. tit. ſanctæ Praxedis Presbyter Card. dum ibidem legationis fungeretur officio, innovavit, de quibuſdam, quæ vobis & Eccleſiis veſtris legantur a decedentibus, tertiam a vobis exigit portionem. Cum igitur ipſi (ſicut ex eorum interpretatione accepimus) non intellexerint, quod de his, quæ in ornamentis Eccleſiaſticis, vel ad fabricam Eccleſiæ reparatione indigentis, aut ad Eccleſiæ luminaria, nec non de his, quæ pro anniverſario, ſeptimo, triceſimo ac viceſimo faciendis, vel de his, quæ perſonis ſpecialiter, niſi forſan id fiat Eccleſiæ ratione, a quocunque legantur, aliqua deberet ſolvi portio Eccleſiæ cathedrali. Nos interpretationem eorum ratam habentes, ſecundum conſtitutionem præfatam præcipimus obſervari: firmiter inhibentes, ne in prædictis aliquid fraudulenter in præjudicium Cathedralis Eccleſiæ procuretur.

CAP. XXXII.

In privilegio de percipiendis fructibus beneficiorum, appellatio beneficiorum etiam majora beneficia comprehendit, quando privilegium eſt conceſſum Epiſcopo pro honeſta & favorabili cauſa. h. d. cum ſuppletione Panormitani.

Idem *Epiſcopo Tolenen.* b (*an.* 1223.)

TUa nobis Fraternitas *c* intimavit, quod cum tibi pro revelatione oneris debitorum duxerimus indulgendum, ut fructus beneficiorum, quæ interim in dioeceſi tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere: quidam Apoſtolicæ gratiæ privilegium ſiniſtra interpretatione reſtringere molientes, aſſerunt Præbendas, & majora beneficia nequaquam beneficiorum nomine contineri: [& ſ. α] Nos igitur auctoritate præſentium declaramus, quod in hoc caſu Præbendæ ac alia beneficia generali beneficiorum nomine continentur.

[α *Super quæ interpretationem Apoſtolicam poſtulaſti.*]

CAP. XXXIII.

Verbum, moderationis, diminutionem continet, non augmentum.

Gregorius IX. *Decano & Sacriſtæ Engo* d. (*an.* 1236. *Romæ.*)

TRanſmiſſæ *e* nobis literæ continebant, quod ſignificantibus Epiſcopo & Capitulo Xanton. quod quadragenarius Canonicorum numerus inſtitutus in eorum Eccleſia, non poterat obſervari, pro eo, quia non ſufficiebant Eccleſiæ facultates: vobis dedimus in mandatis, ut Canonicorum & Præbendarum numerum juxta facultates Eccleſiæ moderantes, ſtatueretis eundem firmiter obſervari. Vos vero inveniſtis prædictæ Eccleſiæ facultates, a tempore ſtatuti numeri adeo excreviſſe, quod abſque mutilatione præbendarum major haberi poſſet numerus in eadem:

a *Canitur, pro dantur, habetur in antiquis Cod. & ea Miſſa quæ pro deſponſatis canitur.* b *al. Ac.* c *pannos.* d *al. ita: Idem Epiſcopo F. P. P.*

a *Alban.* b *Tullen. al. Tollenen. al. Tulonen.* c *Vid. Archidiac. in cap. frater noſter. 16. q. 1.* d *Engoli. al. Engoliſmen.* e *Vid. gl. & D. in cap. cupientes. de elect. in 6. & Cardinalem Clement. 2. de magiſtris.*

quare

quare quæſiſtis, an per, moderationis, verbum literis noſtris appoſitum, eundem numerum augmentare & minuere deberetis. Quocirca mandamus, quatenus ſi veteres non ſunt minutæ præbendæ, cum moderatio locum non habeat, ipſarum & canonicorum numerum dimittatis in eodem ſtatu, in quo hactenus dignoſcitur extitiſſe, in utilitatem ejuſdem Eccleſiæ convertentes augmentum ſuorum redituum, donec duxerimus aliter diſponendum.

TITULUS XLI.

DE REGULIS JURIS.

CAP. I.

Non poteſt brevius ſummari.

Joannes Chryſoſtomus. (*an.* 398. *in Thracia.*)

OMnis res, per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur.

CAP. II.

Dubia in meliorem partem interpretari debent.

Beda *in Homiliis.* a (*an.* 731. *in Anglia.*)

EStote miſericordes, &c. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi exiſtimo *b*, niſi ut ea facta, quæ dubium eſt quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim ſcriptum eſt *c*, *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos*: de manifeſtis dictum eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri: ut ſtuprum, blaſphemiæ, furta, ebrietates & ſimilia: de quibus nobis permittitur judicare.

CAP. III.

Propter ſcandalum evitandum veritas non eſt omittenda.

Idem.

QUi ſcandalizaverit, &c. Utilius ſcandalum naſci permittitur, quam veritas relinquatur.

CAP. IV.

Propter neceſſitatem illicitum efficitur licitum.

Idem *ſuper. Marc.*

QUod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum. Nam & Sabbathum cuſtodiri præceptum eſt: Maccabæi tamen ſine culpa ſua in Sabbatho pugnabant: ſic & hodie, ſi quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.

a *In Lucam lib.* 2. *cap.* 24. *vide B. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 60. *artic.* 4. b *eſtimo.* c *Matth.* 7.

CAP. V.

Illicite factum, obligationem inducit.

Gregorius VII. (*an.* 1080. *Romæ.*)

QUod latenter, aut per vim, vel alias illicite introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere.

CAP. VI.

Tormenta indiciis non præcedentibus inferenda non ſunt.

Idem *Varien. Epiſcopo.* (*an.* 1081. *Roma in Hungariam.*)

CUm in contemplatione: [*& infra.*] In ipſo cauſæ initio non eſt a quæſtionibus inchoandum.

CAP. VII.

Sacrilegius eſt, offendens rem vel perſonam Eccleſiaſticam.

Stephanus Papa. *a* (*an.* 257. *Romæ.*)

QUæ multoties: [*& infra.* α] Quicquid in ſacratis Deo rebus, & Epiſcopis injuſte agitur, pro ſacrilegio reputatur: quia ſacra ſunt, & a quoquam violari non debent.

[α *Uſurpantur, neceſſe eſt ut multoties prohibeantur. Nam*]

CAP. VIII.

Qui facit aliter quam debet, facere non dicitur.

Auguſtinus. (*an.* 420. *in Africa.*)

QUi ex timore *b* facit præceptum, aliter quam debeat facit, & ideo jam non facit.

CAP IX.

Committens unum peccatum, reus eſt omnium, quoad vitam æternam.

Idem *in libro de pœnitentia.*

DEfleat peccator, quia offendens in uno, factus eſt omnium reus.

CAP. X.

Ignorantia non excuſat Prælatum in peccatis ſubditorum. h. d. quoad myſticum & moralem intellectum.

Gregorius *in Regiſtro.* (*an.* 600. *Romæ.*)

QUamvis cauſæ: [*& infra.* α] Non *enim* poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oves comedit, & paſtor neſcit.

[α *Quid eſſe deterius poteſt, quam ut agantur talia contra ſervos Dei, ut ipſe neſciat qui præeſt.*]

CAP. XI.

Pro ſpiritualibus homagium non præſtatur.

Luciuis III. *c* (*an.* 1181. *Romæ.*)

INdignum eſt, & a Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum, ut pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur.

a *Stephanus Papa I. epiſt.* 2. *cujus initium: Plurimum gaudemus, extat in* 1. *tom. Conc.* b C. 10. *eod. tit. in* 1. *comp. vide B. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 19. c *Cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *compilat. vide cap.* 1. *de exceſſ. Præl. in* 2. *compil. ubi extat integra clauſula.*

FINIS DECRETALIUM GREGORII IX.

FACULTAT DE DRET BIBLIOTECA

UAB
Biblioteca de Ciències Socials